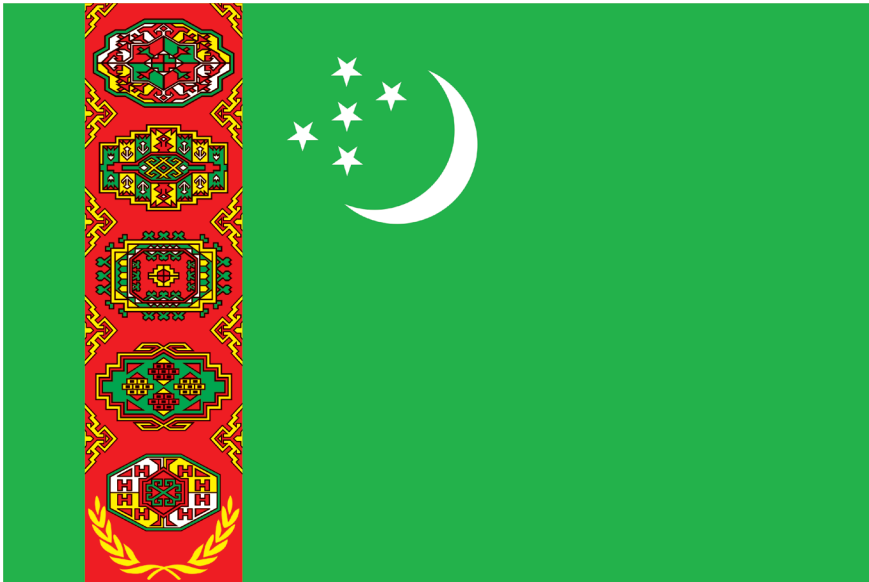

**TÜRKMENISTANYŇ PREZIDENTI
GURBANGULY BERDIMUHAMEDOW**

TÜRKMENISTANYŇ DÖWLET TUGRASY

TÜRKMENISTANYŇ DÖWLET BAÝDAGY

TÜRKMENISTANYŇ DÖWLET SENASY

Janym gurban saňa, erkana ýurdum,
Mert pederleň ruhy bardyr köňülde.
Bitarap, garaşsyz topragyň nurdur,
Baýdagyň belentdir dünýäň önünde.

Gaytalama:

Halkyň guran Baky beýik binasy,
Berkarar döwletim, jigerim-janym.
Başlaryň täji sen, diller senasy,
Dünýä dursun, sen dur, Türkmenistanym!

Gardaşdyr tireler, amandyr iller,
Owal-ahyr birdir biziň ganymyz.
Harasatlar almaz, syndyrmaz siller,
Nesiller döş gerip gorar şanymyz.

Gaytalama:

Halkyň guran Baky beýik binasy,
Berkarar döwletim, jigerim-janym.
Başlaryň täji sen, diller senasy,
Dünýä dursun, sen dur, Türkmenistanym!

**TÜRKMENISTANYŇ DAŞARY IŞLER MINISTRİLİGİ
TÜRKIÝE RESPUBLİKASYNYŇ PREMÝER MINISTRİLİGİNİŇ
TÜRK HYZMATDAŞLYK WE UTGAŞDYRYJY AGENTLİGİ
TÜRKMENISTANYŇ DAŞARY IŞLER MINISTRİLİGİNİŇ
HALKARA GATNAŞYKLARY INSTITUTY**

**BEÝİK ÝÜPEK ÝOLUNYŇ UGRUNDAKY
DIPLOMATIÝA: TARYHDAN GELJEGE**

Halkara ylmy maslahatyň nutuklarynyň gysgaça beýany
(2013-nji ýylyň 13–16-njy marty)

**GREAT SILK ROAD DIPLOMACY:
FROM HISTORY TO THE FUTURE**

Abstracts of reports of the international scientific Conference
(March 13–16, 2013)

**ДИПЛОМАТИЯ ВЕЛИКОГО ШЕЛКОВОГО
ПУТИ: ИЗ ИСТОРИИ К БУДУЩЕМУ**

Материалы международной научной Конференции
(13–16 марта 2013 г.)

**BÜYÜK İPEK YOLU ÜZERİNDEKİ
DİPLOMASI: TARİHTEN GELECEĞE**

adı altındaki bilimsel konferansının içeriği

UOK 323/324+930.22

B 55

B 55 **Beýik Ýüpek ýolunyň ugrundaky diplomatiýa: taryhdan geljege** (ylmy-amaly maslahatyň çykyşlarynyň gysgaça beýanlarynyň ýygýndysy). – A.: Ylym, 2014. – 556 sah.

TDKP № 86, 2014

KBK 66.49 (2 Tü)

© Türkmenistanyň Daşary işler ministrligi, 2014

© Türkmenistanyň Daşary işler ministrliginiň
Halkara gatnaşyklary instituty, 2014

© “Ylym” neşirýaty, 2014

BEÝIK ÝÜPEK ÝOLUNYŇ UGRUNDAKY DIPLOMATIÝA: TARYHDAN GELJEGE

Halkara ylmy maslahatyň nutuklarynyň gysgaça beýany

**«Beýik Ýüpek ýolunyň ugrundaky diplomatiýa:
taryhdan geljege»
atly halkara ylmy maslahata gatnaşyjylara**

Hormatly maslahata gatnaşyjylar! Gadyrly myhmanlar!

Sizi «Beýik Ýüpek ýolunyň ugrundaky diplomatiýa: taryhdan geljege» atly halkara ylmy maslahatyň öz işine başlamagy bilen tüýs ýürekden gutlaýaryn!

Bu wekilçilikli maslahatyň Türkmenistanyň Daşary işler ministrliginiň Halkara gatnaşyklar institutunyň döredilmeginiň 5 ýyllygy bilen gabat gelmeği guwanyryjy wakadyr. Geçen gysga döwrüň içinde diplomatiýanyň bu ýokary okuw mekdebi Türkmenistanyň milli hünärmenleri taýýarlaýan bitewi ulgamynda özüniň mynasyp ornuny eýeledi. Institutyň uçurumlary bu gün Türkmenistanyň Daşary işler ministrligi bilen bilelikde Türkmenistanyň halkara gatnaşyklardaky ornuny ýokary derejede üpjün etmäge niýetlenen beýleki döwlet edaralary üçin hem zerurdyr.

Maslahatyň gün tertibine girizilen meseleler ylmy taýdan hem, iş ýüzünde-de möhüm ähmiýete eýedir. Beýik Ýüpek ýoly ägirt uly taryhy miras bolmak bilen, halklaryň we döwletleriň özara ýakynlaşmaklaryna güýçli itergi bermäge, olaryň arasynda syýasy, söwda-ykdysady, medeni-ynsanperwerlik aragatnaşyklarynyň ýola goýulmagyna ýardam bermäge, özaradüşünişmäge we hyzmatdaşlyga, ýurtlaryň, sebitleriň we tutuş yklymlaryň arasynda arkalaşykly gatnaşyklaryň berk esaslarynyň emele gelmegine hyzmat edýär.

Beýik Ýüpek ýoly adamzadyň ösmegine bimöçber we oňyn täsir etdi. Bu ýol Gündogar we Günbatar siwilizasiýalarynyň arasyndaky aragatnaşyklaryň başlangyç nokady boldy, dürli sebitlerdäki bilimlери alyşmakda ägirt uly mümkinçilikleri açdy.

Häzirki döwürde biz bu bahasyna ýetip bolmajak tejribäni gaýtadan dikeldýäris we ony şu günki günün talaplaryna laýyklykda döredijilikli pikir eleginden geçirýäris. Şu günki şertlerde Beýik Ýüpek ýolunyň taryhy mirasy Ýewraziýa giňişliginde halkara hyzmatdaşlygyň täze usulyny emele getirmegiň, geosyýasatyň, geoykdysadyýetiň, ynsanperwerlik ýörelgeleriniň esasy ugurlaryny emele getirmegiň binýadyna öwrülýär.

Bu wezipeleri amala aşyrmakda diplomatiýa ägirt uly orun degişlidir. Diplomatiýa kadaly we ýokary medeniýetli döwletara gat-

naşyklaryň hakyky guraly bolmak bilen, özara bähbitli hyzmatdaşlygy ýola goýmaga, onuň üçin zerur syýasy-hukuk binýadyny üpjün etmäge, özara hereketleriň kabul ederlik görnüşini emele getirmäge ukyplydyr. Bu ugurda hem geçmişi öwrenmek, baý taryhy tejribä daýanmak, özara düşünişmegiň we ynanyşmagyň asyrlarboýy dowam edip gelýän däplerine eýermek örän uly ähmiýete eýedir.

Türkmenistan özünüň ýakyn goňsulary we beýleki döwletler bilen dostluk hem hyzmatdaşlyk gatnaşyklaryny ýola goýýar. Şu günki gün biziň ýurdumyz Orta Aziýa, Aziýa-Ýuwaş ummany sebitleriniň, Ýewropanyň, Orta we Ýakyn Gündogaryň ýurtlary bilen özara bähbitli ýakyn hyzmatdaşlyk gatnaşyklaryny ösdürýär. Soňky ýyllarda Türkmenistanyň öňe süren halkara başlangyçlary Beýik Ýüpek ýolunyň gadymy ugrunda energetika, ulag, aragatnaşyk we beýleki ugurlarda toplumlaýyn, häzirki zaman, ýokary tehnologiýa üpjün ediş ulgamlaryny ösdürmek üçin şertleriň döredilmegine, Gündogar-Günbatar, Günorta-Demirgazyk ugurlary boýunça sebitara we yklymara hyzmatdaşlygy ösdürmäge niýetlenen köptaraplaýyn taslamalary amala aşyrmaga, geoykdysady, serişde, önümçilik, tehnologiiki mümkinçilikleri doly açmaga gönükdirilendir. Bu wezipeleriň amala aşyrylmagyna biz Aziýa yklymynda parahatçylygy, durnuklylygy, howpsuzlygy üpjün etmegiň we goldamagyň, döwletleriň we halklaryň öňe gitmeginiň, pajarlap ösmeginiň örän möhüm esasy hökmünde garaýarys.

Şunuň bilen baglylykda, Beýik Ýüpek ýolunyň diplomatiýasy ähli babatda iş ýüzünde anyk ugurlara gönükdirilýär we täze mazmun bilen baýlaşdyrylýar. Häzirki döwürde bu diplomatiýa örän uly ähmiýete eýedir. Bu halkara maslahatyň geçirilmegi, oňa köp ýurtlaryň wekilleriniň gatnaşmagy munuň aýdyň subutnamasy bolup durýar.

Hormatly maslahata gatnaşyjylar! Gadyrly myhmanlar!

Sizi «Beýik Ýüpek ýolunyň ugrundaky diplomatiýa: taryhdan geljege» atly halkara ylmy maslahatyň öz işine başlamagy bilen ýene-de bir gezek tüýs ýürekden gutlaýaryn!

Siziň ähliňize berk jan saglyk, abadançylyk we işde uly üstünlikler arzuw edýärim!

**Türkmenistanyň
Prezidenti**

**Gurbanguly
Berdimuhamedow**

**Участникам Международной научной конференции
«Дипломатия Великого шёлкового пути:
из истории к будущее»**

Уважаемые участники конференции!

Дорогие гости!

Сердечно поздравляю вас с началом работы Международной научной конференции «Дипломатия Великого шёлкового пути: из истории к будущее»!

Символично, что открытие этой представительной конференции совпало с 5-летием создания Института международных отношений Министерства иностранных дел Туркменистана. За этот короткий период данная высшая школа дипломатии заняла достойное место в системе подготовки национальных кадров Туркменистана. Сегодня выпускники Института востребованы в ряде государственных органов, призванных совместно с Министерством иностранных дел Туркменистана обеспечивать высокий уровень международных отношений нашего государства.

Внесенные в повестку дня конференции вопросы имеют большое значение как с научной точки зрения, так и с практической. Являясь огромным историческим наследием, Великий шёлковый путь служит мощным импульсом для взаимного сближения народов и стран, содействует налаживанию между ними политических, торгово-экономических, культурно-гуманитарных связей, способствует взаимопониманию и сотрудничеству, возникновению прочных основ взаимоотношений между странами, регионами и целыми континентами.

Великий шёлковый путь оказал огромное позитивное воздействие на развитие человеческой цивилизации. Этот путь, став отправной точкой установившихся связей между цивилизациями Востока и Запада, открыл огромные возможности для обмена знаниями различных регионов.

Сегодня мы заново возрождаем этот бесценный опыт и, творчески его осмыслив, применяем в соответствии с требованиями нынешнего дня. В современных условиях историческое наследие Великого шёлкового пути становится основой для образования новых форм сотрудничества на пространстве Евразии, выработки ключевых направлений геополитики, геоэкономики, гуманитарной деятельности.

В решении этих вопросов дипломатии отводится важная роль. Дипломатия, будучи действенным инструментом регулярных и высококультурных межгосударственных отношений, способна налаживать взаимовыгодное сотрудничество, обеспечивая необходимую для этого политико-правовую базу, разрабатывать приемлемые формы взаимодействия. И здесь очень большое значение придается изучению прошлого, опоре на богатый исторический опыт, следованию многовековым традициям взаимопонимания и взаимного доверия.

Туркменистан поддерживает дружественные и деловые отношения как с ближайшими соседями, так и другими государствами. Сегодня наша страна развивает тесные взаимовыгодные партнерские связи с государствами Средней Азии, Азиатско-Тихоокеанского региона, Европы, Среднего и Ближнего Востока. Выдвинутые Туркменистаном за последние годы международные инициативы направлены на формирование условий для развития вдоль древних маршрутов Великого шёлкового пути комплексных, современных, высокотехнологичных систем обеспечения, реализации разносторонних проектов, нацеленных на развитие межрегионального и межконтинентального сотрудничества по направлениям «Восток-Запад» и «Север-Юг», полное раскрытие геоэкономических, ресурсных, производственных, технологических возможностей. В решении этих задач мы видим важную основу для обеспечения и поддержания мира, стабильности и безопасности на Азиатском континенте, прогресса и процветания стран и народов.

В этой связи дипломатия Великого шёлкового пути нацелена на конкретные действия по всем направлениям и обогащается новым содержанием. Сегодня эта дипломатия имеет огромное значение и яркий тому пример – проведение нынешней конференции с участием представителей многих стран мира.

Уважаемые участники конференции!

Дорогие гости!

Еще раз сердечно поздравляю вас с началом работы Международной научной конференции «Дипломатия Великого шёлкового пути: из истории к будущее»!

Желаю всем вам доброго здоровья, благополучия и больших успехов в работе!

**Президент
Туркменистана**

**Гурбангулы
Бердымухамедов**

**To the participants of the International conference
«Diplomacy of the Silk Road: from history to the future»**

I heartily congratulate you on the opening of the International Conference “Diplomacy of the Silk Road: from history to the future” and I wish you to have a fruitful work!

It is noteworthy that the holding of the forum coincides with the significant date - the 5th anniversary of the establishment of the Institute of International Relations of the Ministry of Foreign Affairs. Over the last short period diplomatic institution of higher education took its worthy place in the whole educational system of training national personnel Turkmenistan. Students Graduated from this Institute are in much demand today as in the Foreign Ministry of Turkmenistan and also in other public institutions of the country, designed to provide a highly professional international relations of Turkmenistan.

Discussion of the issues on the agenda of this Conference is important and relevant to both the scientific and practical points of view. I am convinced that you will have productive and meaningful exchange of views, constructive ideas and approaches.

Today, in the context of a dynamic international processes, we once again turn to the subject of the Silk Road as one of the greatest historical heritage, turned into present, and designed to give new impetus to bring nations and states closer, promote links between them in the political, economic, trade, cultural and humanitarian spheres, in mutual understanding and cooperation, in forming of a strong partnership between countries, regions and entire continents.

The Silk Road had a tremendous positive impact on human development. In fact, it was the starting point of the relationship of Eastern and Western civilizations, and opened huge opportunities for a broad exchange of knowledge and achievements in various fields. In this beneficial process, which lasted for centuries, were involved dozens of nations and states, whose historical fate, in many ways, was predetermined by the involvement into the Silk Road.

Currently, we are reviving this invaluable experience, creatively reinterpreting it conformably to current realities. In modern conditions, historical heritage of the Silk Road created to form the basis for the formation of a new architecture of international partnership in Eurasia,

to define the main trends in geopolitics and geo-economics, humanities, to give to processes happening here steadiness and consistency.

Huge role in the implementation of these tasks belongs to diplomacy. Diplomacy as an instrument of civilized international relations is able to create conditions for promoting cooperation, to provide for this aim the necessary political and legal framework and develop optimal model of interaction. And here, I believe that its very important thoughtful study of the past, relying on the rich historical experience, the age-old tradition of mutual understanding and trust.

Exactly These criteria we put in notion “Diplomacy of the Silk Road” these criterias are followed by the government of Turkmenistan, forming a friendly relationships and cooperation in the region and beyond, with our neighbors near and far. Today our country is developing mutually beneficial partnerships with the states of Central Asia and the Asia-Pacific region, Europe, the Middle and Near East. international initiatives of Turkmenistan brought forward in recent years aimed at creating on historical route of the Silk Road of favorable conditions for the development of comprehensive, modern, high-tech infrastructure in energy, transport, communication and other areas, the implementation of multilateral projects on optimizing inter-regional and inter-continental cooperation in East-West, South-North joint disclosure of geoeconomical, resources, industrial, technological capabilities.

The implementation of these objectives, we consider as the most important factor in ensuring and maintaining peace, stability and security on the continent of Asia, progress and prosperity of nations and peoples, their active involvement in the main processes of global development.

In this context, Diplomacy of the Silk Road is filled with very concrete, practical content. Its tools today are huge and objectively demanded by the logic of international relations. Current International Conference and its dignified and wide complement of its participants.

I take this opportunity to thank our distinguished foreign visitors who responded to the invitation to participate in this forum.

I wish you all success, interesting and fruitful work.

**President of
Turkmenistan**

**Gurbanguly
Berdimuhamedov**

«Büyük İpek yolu üzerindeki diplomasi: tarihten geleceğe» adı altındaki bilimsel konferansının katılımcılarına

Saygıdeğer katılımcılar ve misafirler!

Sizi «Büyük İpek yolu üzerindeki diplomasi: tarihten geleceğe» adı altındaki bilimsel konferansının açılmasıysa içten kutluyorum!

Bu konferansın Türkmenistan Dışişleri Bakanlığının Uluslararası İlişkiler enstitüsünün kurulmasının 5. yıl dönemiyle aynı zamanda olması sevindirici bir olaydır. Geçtiğimiz kısa dönem içerisinde diplomasinin bu yüksek okulu, Türkmenistan uzmanlarını hazırlamakta ve önemli katkıları bulunmaktadır. Enstitü mezunları, günümüzde Türkmenistan Dışişleri Bakanlığıyla beraber Türkmenistan Uluslararası ilişkilerindeki yerini yüksek derecelere ulaştırmak için faaliyet gösteren diğer devlet daireleri için de önemlidir.

Konferansın gündemine getirilen konular bilimsel ve iş açısından önemli bir yere sahiptir. Büyük İpek yolu, çok büyük tarih mirası olmakla beraber, halkların ve devletlerin yakınlaşması için, medeni-insanlık ilişkilerinin oluşturması için anlaşmaya ve işbirliğine, devletler, bölgeler ve tüm kıtalar arasındaki destekli ilişkilerin sağlam temellerinin oluşmasına katkıda bulunmaktadır.

Büyük İpek yolu insanlığın gelişmesini sınırsız ve olumlu etkiledi. Bu yol Doğu ve Batı uygarlıklarının arasındaki ilişkilerin başlama noktası oldu. Çeşitli bölgelerdeki ilimleri öğrenmekte çok büyük imkânlar sağladı.

Günümüzde biz bu eşsiz kıymeti olan deneyimi tekrar güçlendiriyoruz ve onu günümüzün taleplerine uygun olarak canlandırıyoruz. Günümüzün şartlarında Büyük İpek yolunun tarihi mirası Avrasya'da uluslararası işbirliğinde yeni yöntemin oluşturulmasının, jeosiyasetin, jeoekonominin, insanlık prensiplerinin temelini oluşturmanın eseri olmakta.

Bu görevleri yerine getirmede diplomasinin çok büyük yeri vardır. Diplomasi, doğal ve yüksek kültürlü devletlerarası ilişkilerin gerçek aracı olmakla beraber işbirliğini oluşturabilir ve gerekli siyasi-hukuk yapıtını inşa edebilir. Bu yönde de geçmişi öğrenmek, zengin tarihi deneyime dayanmak, anlaşmanın ve güvenin asırlardır devam etmekte olan geleneklere uymanın önemi çok büyüktür.

Türkmenistan kendi komşularıyla ve diğer Devletlerle dostluk ve işbirliği ilişkilerini oluşturuyor. Bu gün bizim ülkemiz Orta Asya, Asya Pasifik okyanus bölgelerinin, Avrupa'nın, Orta ve yakın doğu ülkeleriyle işbirliğini geliştirmektedir. Son yıllarda Türkmenistan'ın öne sürdüğü uluslararası gi-

rişimleri Büyük İpek yolu tarihinde, enerji, araç, işbirliği ve diğer dallarda, modern ve yüksek teknolojiyle temin edilmiş sistemlerinin geliştirilmesi amaçlanan çok yönlü projeleri uygulamaya, jeoekonomi, üretim, teknolojik imkânları tamamen açmaya yönlendirilmiştir. Bu görevlerin yerine getirilmesine biz Asya kıtasında refahı ve güveni sağlamanın ve desteklemenin, devletlerin ve halkların ilerlemesinin ve gelişmesinin çok önemli temeli olarak bakıyoruz.

Bununla beraber Büyük İpek yolun diplomasisi, iş yüzeyinde kesin sonuca yönlendiriliyor ve yeni özetle zenginleştiriliyor. Günümüzde bu diplomasinin önemi çok büyüktür. Bu uluslararası konferansın düzenlenmesi ve konferansa birçok ülke temsilcilerinin katılması bunun ispatıdır.

Saygıdeğer katılımcılar ve misafirler,

Sizi «Büyük İpek yolu üzerindeki diplomasi: tarihten geleceğe» adı altındaki bilimsel konferansının açılmasıysa bir daha içten kutluyorum!

Hepinize sağlık, refah ve işinizde büyük başarılar dilerim!

**Türkmenistan
Devlet Başkanı**

**Gurbanguli
Berdimuhamedov**

UMUMY MEJLIS

Amangeldi Rahmanow
(*Türkmenistan*)

TÜRKMENISTANYŇ BITARAPLYK DAŞARY SYÝASATY PARAHATÇYLYGYŇ, HOWPSUZLYGYŇ WE DURNUKLY ÖSÜŞIŇ SYÝASATYDYR

Türkmenistanyň Daşary işler ministrliginiň Halkara gatnaşyklary institutynyň döredilmeginiň 5 ýyllygyna bagyşlanyp geçirilýän «Beýik Ýüpek ýolunyň ugrundaky diplomatiýa: taryhdan geljege» atly ylmy maslahatyň temasy bilen baglylykda, Türkmenistanyň daşary syýasatynyň käbir meseleleriniň üstünde gysgaça durup geçmekçi bolýarys.

Türkmenistanyň öz Garaşsyzlygyna eýe bolmagy bilen biziň halkymyz oňyn bitaraplyk syýasatyny saýlap aldy, onuň esas goýujy düzgünlerini işläp taýýarlady. Bitarap Türkmenistanyň ösüş tejribesiniň görkeziji ýaly, biziň döwletimiziň saýlap alan daşary syýasy ugry türkmen halkynyň milli bähbitlerine doly laýyk geldi, ol şeýle hem ähli halklaryň bähbitlerine hyzmat edýär.

Türkmenistanyň Hormatly Prezidenti Gurbanguly Berdimuhamedowyň ýolbaşçylygynda başlanan Berkararlyk we Bagtyýarlyk döwründe ýurduň halkara-hukuk derejesiniň tebigatynyň özi mümkinçilikleri barha giň açylyp başlady, onuň mazmuny bolsa baýlaşdy. Bu bolsa öz gezeginde bitaraplyk syýasatynyň ähmiýetini has-da artdyrdy.

1995-nji ýylyň 12-nji dekabrynda «Türkmenistanyň hemişelik bitaraplygy hakyndaky» rezolýusiýany kabul etmek arkaly BMG-niň Baş Assambleýasynyň Türkmenistany bitarap döwlet hökmünde ykrar etmegi bilen biziň bitaraplygymyz, halklaryň arasynda özara düşünişmegiň we hyzmatdaşlygyň hakyky guralyna öwrülme bilen parahatçylygy, howpsuzlygy we durnuklylygy berkitmekligiň täsirli mehanizmine öwrüldi.

Türkmenistanyň Prezidentiniň oýlanyşykly, yzygiderli we maksada okgunly daşary syýasy işi Türkmenistanyň halkara gatnaşyklaryna aýratyn işjeňlik we yzygiderlilik berýär. Netijede, milli ösüşiň uzakmöhletleýin

meýilnamalaryny üstünlikli durmuşa geçirmek, özara bähbitli hyzmatdaşlygyň giňelmegi üçin oňaýly daşary syýasy şertler döredilýär.

Şunuň bilen baglylykda men Hormatly Prezidentimiziň bütindünýä hem-de sebit syýasatynyň möhüm ugurlary boýunça öz çykyşlarynda yzygiderli öňe sürýän halkara başlangyçlarynyň käbirine degip geçmekçi. Bu daşary syýasy başlangyçlar dünýä bileleşiginde giň goldawa eýe bolýarlar hem-de bütin adamzadyň öňünde durýan möhüm meseleleri çözüdine özleriniň barha saldamly goşandyny goşýarlar. Hususan-da, bu ýerde gürrüň howpsuzlygyň bitewiligi we bölünmezligi baradaky täze konsepsiýa (onuň ýörelgeleri biziň döwletimiziň iri daşary syýasy başlangyçlarynyň we teklipleriniň esasyna goýlandyr); täze halkara-hukuk resminamasyny, ýagny ähli halkara meseleler çözüleninde syýasy-diplomatik serişdeleri ulanmak baradaky Jarnamany işläp taýýarlamak barada; Orta Aziýa we Hazar basseýni sebitlerinde hoşniýetli goňsuçylyk we hyzmatdaşlyk gatnaşyklaryny yzygiderli ösdürmek hakynda, Owganystandaky ýagdaýyň parahatçylykly, syýasy taýdan durnuklaşdyrylmagyna we bu goňşy ýurduň sosial-ykdysady taýdan dikeldilmegine ýardam bermek we birnäçe beýleki meseleler barada barýar.

Türkmenistanyň bitaraplygy, şeýle hem biziň sebitimizde halkara parahatçylyk dörediji tagallalaryň saldamly serişdesine öwrüldi. Hususan-da, Aşgabat şäherinde, BMG-niň howandarlygynda Täjigistanda parahatçylygyň we ylalaşygyň gazanylmagyna möhüm rol oýnan gepleşikleriň tapgyry geçirildi. Şeýle hem biziň bitarap döwletimiziň paýtagty 90-njy ýyllaryň ahyrynda Owganystandaky syýasy ýagdaýy parahatçylykly ýol bilen kadalaşdyrmak boýunça gepleşikleriň geçirilýän merkezine öwrüldi. Aşgabat şäherinde owgan meselesi boýunça gepleşikleriň tapgyryny geçirmekden başga-da, biziň hökümetimiz Owganystan meselesi boýunça geçirilýän halkara forumlara hem işjeň gatnaşmak bilen, goňşy ýurtda ýagdaýy kadalaşdyrmak üçin netijeli çözümleri tapmaklyga çagyýar.

Türkmenistanyň hemişelik bitaraplyk syýasaty biziň döwletimiziň ykdysady durnuklylygynyň berkemegine ýardam edýär. Ýurduň bitaraplyk derejesi hem-de beýleki döwletler bilen dostlukly, özara bähbitli gatnaşyklaryň ösdürilmegi milli ykdysadyýete daşary ýurt maýa goýumalarynyň gelmegini hem üpjün edýär. Mysal üçin, BMG-niň Söwda we ösüş boýunça Maslahatynyň (UNCTAD) «2012-nji ýyl

üçin dünýäniň maýa goýumlary hakyndaky Hasabatynda» Türkmenistanyň göni daşary ýurt maýalaryny çekmek indeksinde dünýä ýurtlarynyň birinji onlugyna girýändigini belgilenip geçilýär.

Häzirk wagtda biziň ýurdumyz Hormatly Prezidentimiz Gurbanguly Berdimuhamedowyň baştutanlygynda «2013-2017-nji ýyllar üçin Türkmenistanyň daşary syýasy Konsepsiyasyny» yzygiderli durmuşa geçirýär we munuň özi halkara giňişliginde biziň ýurdumyzyň parahatçylyk söýüjilik ugrunyň mundan buýanky ösüşiniň hil taýdan täze tapgyry bolup çykyş edýär. Diplomatiýa gullugy, ozaly bilen bolsa ýurduň daşary syýasy edarasy ýurduň täze daşary syýasy strategiýasyny gönüden-göni durmuşa geçirmekde iş alyp barýarlar. Şu günki günde 5 ýyllyk ýubileýi belgilenýän türkmen diplomatiýasynyň milli mekdebi bolan Türkmenistanyň DIM-iniň Halkara gatnaşyklary institutunyň professor-mugallymlary bildirilýän täze ýokary talaplara jogap edip, geljekki diplomatlary taýýarlamak üçin ähli tagallalary edýärler, daşary syýasatyň, diplomatiýanyň, halkara gatnaşyklarynyň möhüm meselelerini işläp taýýarlamak boýunça ylmy-barlag işlerini alyp barýarlar, Beýik Ýüpek ýolunyň ugrundaky diplomatiýany içgin öwrenýärler.

Şu mesele boýunça geçirilýän ylmy forumlar bizi Beýik Ýüpek ýolunyň ugrundaky diplomatiýa, şol sanda Türkmenistanyň Beýik Ýüpek ýolunyň çatrygynda ýerleşmek bilen, dünýä siwilizasiýasynyň gadymy ojaklarynyň arasynda asylyly wezipäni – özboluşly köpriniň hyzmatyny ýerine ýetirendigi barada täze bilimler bilen baýlaşdyrýar.

Biziň şu günki günlerimizde Beýik Ýüpek ýolunyň täzeden dikeldilmegi täze taryhy wezipe, biziň halklarymyzyň gülläp ösmeginiň kepili bolup durýar. Şeýle şertlerde sebitleýin durnuklylygyň we howpsuzlygyň esasy düzümleriniň biri bolmak bilen, Türkmenistan bu meseläniň çözügüne ýardam etmek maksady bilen özüniň syýasatyny we diplomatiýasyny gönükdirýär. Netijede, Türkmenistanyň işjeň gatnaşmagynda şu günki gün Beýik Ýüpek ýoly demir ýol, gaz geçiriji we beýleki görnüşlerde täzeden dikeldilýär. Bu bolsa biziň halklarymyzy has hem ýakynlaşdyrýar, döwletleriň, iki yklymyň arasyndaky däp bolan söwda-ykdysady we beýleki gatnaşyklary giňeltmek üçin uly mümkinçilikleri açýar.

Şu jähtden, biziň geçirýän şu halkara ylmy maslahatymyzyň netijeleriniň hem örän möhüm syýasy, ylmy-amaly ähmiýete eýe boljakdygy aýdyňdyr.

Wladimir Gorýáýew

*(Ysraýyl tarapyndan Palestinanyň çäginde gurlan diwar zerarly ýetirilen
zyýanyň sanawy boýunça Sekretariatyň ýerine ýetiriji direktory)*

BEÝIK ÝÜPEK ÝOLUNYŇ GAÝTADAN DIKELDILMEGINDE BITARAP TÜRKMENISTANYŇ HYZMATY

Maslahaty gurnaýjylaryň örän gyzykly we wajyp ähmiýetli temany saýlap almagyň hötdesinden gelendiklerini belläsim gelýär. Onuň düýpli öwrenilmegi, seljerilmegi häzirkiki we geljekki türkmen diplomatlaryna we biziň hemmämize Bitarap Türkmenistanyň daşary syýasatynyň ileri tutulýan ugurlaryny hem-de Ýuwaş ummanyndan tä Atlantik ummanyna çenli giňişligi öz içine alýan syýasy, ykdysady, medeni, gumanitar we adaty ynsan gatnaşyklarynyň aýrylmaz baglanyşygyny emele getirýän, ýakyn we uzak goňşy ýurtlary bilen Türkmenistanyň özara gatnaşygyna we hyzmatdaşlygyna taryhy we geosyýasy nukdaýnazaryndan has düýpli düşünmäge uly ýardam berer.

Beýik Ýüpek ýolunyň döremeginiň we hereket etmeginiň obýektiw şertleri gadym zamanlarda emele gelendir. Emma dürli syýasy we strategiki şertler sebäpli köp ýyllaryň dowamynda Beýik Ýüpek ýoly jülgeden-julgä uzak ýollary söküp geçýän kerwenleriň mekany bolan Aziýanyň çäksiz çöl giňişlikleri baradaky rowaýat hökmünde meşhurdy.

Globallaşmak, Merkezi Aziýada we Kawkazda birentek Garaşsyz döwletleriň döremekligi, Hytaý Halk Respublikasynyň, Hindistanyň we Günorta-Gündogar Aziýanyň beýleki ýurtlarynyň ykdysady taýdan güýçli depginde ösmegi, Russiýadaky düýpli özgerişlikler Ýewropa integrasiýasy ýaly bütün dünýäde we Beýik Ýüpek ýolunyň giňişliklerinde bolup geçen düýpli we düýpli geosyýasy özgerişlikler Beýik Ýüpek ýolunyň häzirkiki döwürde täzedan galkynmagyny obýektiw taýdan zerur we hakykat ýüzünde doly durmuşa geçirilmegi mümkin bolan hadysa hökmünde görkezdi.

Beýik Ýüpek ýolunyň dikeldilmegi hil taýdan täze taryhy tapgyryny başyndan geçirýär. Bu ýerde «Ýol» diýen düşünje köp manyly adalga öwrülýär. Häzirkiki döwürde bu düşünje haryt alyş-

çalşygy, nebit we gaz geçirijileriň gurluşygyny, tehnologiýalaryň alyş-çalşygyny, halklaryň medeni taýdan özara baýlaşmagyny, ynsan gatnaşyklaryny aňladýar.

Biz tarapdan simwoliki taýdan «Beýik Ýüpek ýoly» diýlip atlandyrylýan köpugurly gatnaşyklaryň giň geriminiň hereket etmegi we ösmegi bilen bagly bolan hadysa ägirt Ýewraziýa yklymyndaky millionlarça adamlaryň dahyly bardyr.

Dürli sebitler, döwletler we bähbitler bilen kesişýän bu çylşyrymly täsin hadysanyň Beýik Ýüpek ýolunyň täzeden dikeldilmegi aňsat çözülýän mesele bolmajakdygy mälimdir. Bu prosesiniň amala aşyrylmagy belli bir gapma-garşylyklar, bäsdeşlikler, hatda gönümel wehimler bilen baglanyşyklydyr. Beýik Ýüpek ýolunyň tutýan giňişliginde häzirki wagta çenli uzak wagtlaýyn we weýran çaknyşyklar dowam edip gelýär. Gynansak-da, Owganystan bu meselede ýeke-täk mysal bolup durmaýar. Maýa goýumlarynyň amala aşyrylmagyny netijeli we uzak möhletleýin meýilleşdirmek üçin zerur şertler we ýagdaýlar hasaplanylýan hoşniýetlilik, howpsuzlyk we durnuklylyk – häzirki döwürde halkara ekstremizmi, terrorçylyk we separatizm ýaly wehimler tarapyndan howp astynda goýulýar. Hyýaly taýdan deňeşdirmeden peýdalansak, Beýik Ýüpek ýolunyň dikeldilmegi buzda adaty typmak oýnuna däl-de, hokkeý oýnuna has golaý hadysadyr. Şu kontekstde özara bähbitlilik we özara baýlaşmak ugrunda hyzmatdaşlygyň bu «ýolunyň» hereket etmeginiň has amatly şertlerini üpjün etmekde diplomatiýanyň orny wajypdyr we aýratyn bellärligidir. Beýik Ýüpek ýolunyň çäklerindäki hyzmatdaşlyk binýadynyň has ygtybarly we uzak wagtlaýyn bolmagy üçin syýasatçylaryň we diplomatlaryň oýlanyşykly we ulgamlaryň işlemekleri zerur bolup durýar. Şeýle iş dowam edýär we iş ýüzünde öz netijelerini berýär. Şanhaý hyzmatdaşlyk guramasy we Aziýada özara ynanyşmak çäreleri boýunça konferensiýasy ýaly sebit derejesindäki täze guramalar döredildi. Munuň özi gaýtadan dikeldilen Beýik Ýüpek ýoly diýlip aýdylýan Ýewraziýada özara hyzmatdaşlyk gatnaşyklarynyň işlemeginiň we hereket etmeginiň syýasy-diplomatiki taýdan üpjün etmek zerurlygynyň aýdyň ýüze çykmasydyr. Bu sebitiň möçberinde amala aşyrylan syýasy taýdan ägirt wakalaryň hatarynda Türkmenistanyň hemişelik Bitaraplyk statusyny gazanmagyny belläp geçesim gelýär. Türkmenistanyň Prezidenti Hormatly

Gurbanguly Berdimuhamedowyň ýolbaşçylygynda amala aşyrylýan Bitarap Türkmenistanyň daşary syýasaty Beýik Ýüpek ýolunyň hem günbatar, hem gündogar böleklerinde özara bähbitli ykdysady, syýasy we medeni gatnaşyklaryň güýçli depginde ösmekligine uly itergi berýär. Dünýä jemgyýetçiligi şu oňyn sazlaşykda we Bitaraplykda Türkmenistanyň işjeň ornuny ykrar edip, 1995-nji ýylda Birleşen Milletler Guramasynyň Baş Assambleýasynyň ýörite rezolýusiýasy bilen Türkmenistanyň hemişelik Bitaraplyk statusyny ykrar etdi. Bu status ýöne bir hormat däldir, türkmen diplomatiýasy we umuman, türkmen döwleti özüniň bu saýlap alan ýoluna ygrarlydygyny iş ýüzünde subut edip gelýär. Bu örän jogapkärli we çylşyrymly iş diňe bir tejribeli we ökde diplomatlaryň wezipesi bolup durmaly däldir, eýsem bu iş Halkara gatnaşyklary institutunyň häzirki talyplarynyň – ertirki ýaş türkmen diplomatlarynyň işidir.

Görşümiz ýaly, BMG-niň sebit bilen işleşen we tanyş bolan işgärlerine şu günki gün hem, golaý gelejekde hem iş azlyk edenok. Ýewraziýa döwletleriniň çaknyşmalaryň önüni almaga we kadalaşdyrmaga, köpçülikleýin gyryş ýaraglaryň ýaýradylmazlygyna terrorçylyk we neşe howpy ýaly wehimlere garşy durmaklyga gönükdirilen hyzmatdaşlygyny berkitmek zerur bolup durýar. Bu sanawy dowam etseň edibermeli. Bu agzap geçilen çylşyrymly meseleleri çözmeklik üçin köp bilmeli we ýadawsyz işlemelidir.

Dmitriý Wasilýew
(*Russiýa*)

BEÝIK YÜPEK ÝOLUNYŇ KERWENSARAÝLARY RUSSIÝA YLYMLAR AKADEMIÝASYNYŇ ARHIWINDÄKI KÖNE FOTOSURATLARDA

Russiýa Federasiýasynyň Ylymlar akademiýasynda XIX asyryň ahyry – XX asyryň başlarynda geçirilen ylmy ekspedisiýalaryň dowamynda tapylan maglumatlar saklanýar. Bu ekspedisiýalaryň maksady şol wagt hem gadymy we orta asyr binagärçilik ýadygärliklerini we maddy-medeni siwilizasiýasyny öwrenmekden ybarat bolupdyr. W.W.Bartoldyň, W.A.Žukowskiň, N.Ý.Marryň, I.Ý. Kraçkowskiň, A.Ý.Ýakubowskiň we beýleki

belli gündogarşynaslaryň şahsy gaznalarynda, şu günki güne çenli haraba görnüşinde ýa-da doly ýitip giden gadymy binagärlik ýadygärlikleriniň fotosuratlary saklanypdyr. XIX-XX asyrlarda Krymda, Türkiýede, Kawkazda, Orta Aziýada, Günbatar Sibirda we Beýik Ýüpek ýolunyň beýleki ugurlarynda düşürilen kerwensaraýyň we olar bilen baglanyşykly gurluşyklaryň suratlary bu maglumatlaryň uly bölegi bolup durýar. Bu gaznalar az öwrenilipdir, ýöne ondaky maglumatlar, şol ýadygärlikleri ilkinji görnüşine getirmek üçin uly mümkinçilikleri berýär.

Kerwensaraýlar mydamarus gündogarşynaslaryň üns merkezinde bolupdyr. Russiýanyň Ylymlar akademiýasynyň arhiwlerinde saklanýan ylmy ekspedisiýalaryň we harby missiýalaryň maglumatlarynyň uly bölegi, musulman binagärçiliginiň ýadygärlikleri we olaryň gurluşyklaryň çyzgylarynyň fotosuratlary bolup durýar. Ekpedisiýanyň ýol ugurlary gadymy kerwensaraýlaryň ýolundan geçipdir we syýahatçylar saklanyp galan kerwensaraýlary hemde olaryň galyndylaryny bellige alypdyrlar. Ylmy hasabatlarda fotosuratlardan başga-da gadymy gurluşyklaryň çyzgylaryny we daşky dikeldiş işlerini görmek bolýar.

Bu çykyşda Russiýanyň Ylymlar akademiýasynyň Medeni mirasy institutynyň 1858-nji 19-20-nji ýyllar aralygynda rus alymlary tarapyndan derňelen Beýik Ýüpek ýolunyň we onuň şahamçalarynyň kerwensaraýlarynyň suratlary arhiwde görkezilendir.

Şirin Akiner
(*Beýik Britaniýa*)

GEPLEŞIKLERIŇ ÝOLY, DIPLOMATIÝANYŇ ÝOLY: TÜRKMENISTANYŇ DIPLOMATIK BAŞLANGYÇLARY (1992-2012)

Gadymy dünýäniň «Ýüpek ýoly» diňe bir özara söwda gatnaşyklarynyň ulgamy bolman, eýsem din we filosofiýa, dil, tehnologiýa, saz, tanslar we beýleki adamzadyň ýeten derejeleriniň köp ugurlarynda bilim we tejribe alyşmagyň ýoly boldy. Şeýle hem ol, gürrüňsiz, diplomatik gatnaşyklary amala aşyrmagyň ýoly boldy. Tükeniksiz derejede köp kerwenler Ýewraziýa yklymyny kesip geçýärdiler. Olar diplomatik wekiller we olaryň ýany bilen

gidýän adamlar bilen üpjün edilýärdiler. Häzirki wagtda taraplaryň arasynda ýüze çykýan jedelli ýagdaýlary çözmek üçin ýörite çemeleşme işlenip taýýarlanylýar. Emma şeýle bolsa-da, elmydama syýasy basyşa hem orun tapylýar. Syýasy maksatlar gatnaşyklaryň beýleki görnüşlerinden doly aýrybaşgalaşyp bilmeýär. Gutarnykly global, sebit we milli howpsuzlygy diňe ählumumy gülläp ösüşiň we durnuklylygyň ýola goýulmagy bilen gazanyp bolar. Biziň özara baglanyşykly dünýämizde özara düşünişmegiň we hyzmatdaşlygyň ýokary derejelere ýetmekligi üçin ymtylmagy muny üpjün eder. Diňe ynanyşmak we umumy tagallalaryň birleşen ýagdaýlarynda biziň hemmämize degişli bolan integrirlenen meseleleri çözmäge mümkinçilik bolar. Täze «Ýüpek ýollar» – «XXI asyryň Ýüpek ýollary» ýene-de geçmişiň gatnaşyk we alyş-çalyş ýollaryna gabat gelýän täze söwda ugurlaryna öwrülýärler. Emma bu gatnaşyklaryň peýdaly bolmagy üçin olar döwlet edaralary we hökümete degişli bolmadyk guramalar tarapyndan işjeň goldanylýan, ulgamlaryň häsiýetde bolmaly. Bu bolsa öz gezeginde syýasy islegi we özara düşünişmek ugruna ygrarlylygy talap edýär.

Türkmenistanyň daşary syýasaty

Türkmenistan Garaşsyz döwlet bolmak bilen, parahatçylygy we howpsuzlygy üpjün etmegiň guraly hökmünde gepleşikleri geçirmäge ýokary derejede ymtylýandygyny görkezdi. Bu BMG-niň Baş Assambleýasy tarapyndan 1995-nji ýylyň 12-nji dekabrynda resmi ykrar edilen we goldanylan «Türkmenistanyň Hemişelik, oňyn Bitaraplyk» statusynyň kabul edilmegi bilen tassyklanylýar. Şu aşakdaky häsiýetlendirme bu syýasatyň esasy mazmunyny aýratyn açyp görkezýän, ýöne bir-birine meňzemeýän deňeşdirme bolup durýar. «Hemişelik» adalgasy «Bitaraplyk» ýörelgä çäksiz ygrarlylygy aýdyň görkezýär. Bu bolsa şol borçnama bolan üýtgeşsiz ygrarlylygy göz önünde tutýar. «Oňyn» adalgasy jogapkärçilige, hoşniýetlilige, açık göwünli borçnama ygrarlylygy aňladýan işjeň element bolup durýar. Beýleki döwletleriň özygtyýarlylygyna hormat goýmak (ýagny içerki işlerine gatyşmazlyk) we islendik zerur bolan ýagdaýda ýardam etmek duýgusy bilen deň derejede esaslanýan bu ikitaraplaýyn çemeleşme halkara gatnaşyklaryň ulgamynda ajaýyp gymmatlyk bolup durýar.

Borçnama syýasaty

Borçnama syýasaty dürli usullar bilen alnyp barylýar. Olaryň käbiri açyk, käbiri seresabrak, üçünjisi bolsa asla göze ilmeýän görnüşde ýöredilýär.

«Açyk» diýlip atlandyrylýan borçnamalar bolup BMG-niň Baş Assambleýasynda Türkmenistanyň Hrmatly Prezidenti tarapyndan hödürlenilen esasy başlangyçlar çykyş edýär. Häzirki wagta çenli olaryň içinde iň wajyplarynyň biri 2008-nji ýylyň dekabrynda BMG-niň Baş Assambleýasynyň sessiýasynda BMG-niň agza ýurtlarynyň ählisi tarapyndan biragyzdan kabul edilen “Energiýa serişdeleriniň durnukly we ygtybarly üstaşyr geçirilmegi hem-de halkara hyzmatdaşlygyny we durnukly ösüşi üpjün etmekde onuň hyzmaty” atly rezolýusiýa bolup durýar. Beýleki başlangyçlar (2010-njy ýylyň sentýabrynda Türkmenistanyň Prezidenti Gurbanguly Berdimuhamedow tarapyndan BMG-niň Baş Assambleýasynyň 65-nji mejlisinde hödürlenilen) BMG-niň Ekologiýa maksatnamasynyň (UNEP) hemaýat etmeginde Hazar basseýninde daşky gurşawy goramak boýunça hemişelik platformany üpjün etjek Hazar ykdysady Forumyny döretmek hakyndaky teklpleri öz içine alýar. Ýene bir möhüm resmi taýdan öňe sürülen teklip hem 2010-njy ýylda Türkmenistanyň Prezidenti Gurbanguly Berdimuhamedow tarapyndan BMG-niň Baş Assambleýasynyň 65-nji mejlisinde BMG-niň Baş sekretarynyň Ýörite wekili bilen owgan meseleleri boýunça owgan liderleri we beýleki gyzyklanma bildirýän taraplar bilen gepleşikleri gurnamak baradaky başlangyç boldy. Mundan başganda Türkmenistanyň Hökümeti Owganystana ýardam etmek boýunça birnäçe beýleki başlangyçlary hem orta atdy. Goşmaça çäreleriň biri hökmünde Türkmenistandan Owganystana tarap demiryol gurluşygyna badalga berilmegini görkezmek bolar. Owganystana eksport edilýän türkmen elektrik togunyň möçberlerini baş esse artdyrmak ýene bir möhüm taslama bolup çykyş etdi. «Açyk» hadysalaryň ikinji derejesi myhmansöýerlik görkezmekden, halkara seminarlary we konferensiýalary geçirmekden ybaratdyr. Olar köp mowzuklary öz içine alýar. Olaryň birnäçesi neşe serişdeleriniň we neşekeşligiň bikanun dolanyşygy ýaly aýratyn meselelere

bagyşlandy. Şeýle hem Türkmenistanyň gurnamagynda (soňky gezek 2013-nji ýylyň 24-nji ýanwarynda) Owganystana ýardam etmek boýunça birnäçe halkara duşuşyklar geçirildi. Beýleki käbir wakalar infrastruktura ösüşi, syňahatçylyk we medeni mirasy gorap saklamak ýaly giň möçberli meselelerde ünsi jemledi. Bu 1998-nji ýylda Aşgabat şäherinde geçirilen «International Road» Federasiýasynyň Beýik Ýüpek ýolunyň Birinji Konferensiýasy hem-de 2012-nji ýylyň maýynda geçirilen Hazar sebitinde we Orta Aziýada ulag we üstaşyr mümkinçilikleri artdyrmak boýunça Konferensiýasy (Halkara ulag bileleşigi bilen hyzmatdaşlykda we BMG-niň Ykdysady komissiýasy) ýaly şanly wakalary hem öz içine alýar. 2011-nji ýylyň maýynda Aşgabatda geçirilen (Türkmenistanyň hökümetiniň we ÝUNESKO-nyň hemaýat etmeginde) Beýik Ýüpek ýolunyň ugrundaky taryhy ýadygärlikleri Bütindünýä mirasynyň sanawyna girizmek baradaky Utgaşdyryjy geňeşiň ikinji mejlisini medeni ugurdaky halkara hyzmatdaşlyk hökmünde görkezmek bolar. Gumanitar ugurdaky başlangyçlar 2012-nji ýylyň maýynda Aşgabatda geçirilen Ýslam Hyzmatdaşlyk guramasy we BMG-niň Bosgunlaryň işi hakyndaky Ýokary Komissarlygynyň müdirligi (UNHCR) bilen hyzmatdaşlykda «Musulman dünýäsindäki bosgunlar» hakyndaky ministrler derejesindäki innowasion halkara konferensiýany öz içine alýardy. Agzalan mesele boýunça geçirilen ilkinji halkara konferensiýa Ýslam Hyzmatdaşlyk Guramasynyň agzalary bolan 57 döwletiň, gurama girmeyän birnäçe beýleki ýurtlaryň, şeýle hem döwlete degişli däl guramalaryň we halkara guramalaryň wekilleri gatnaşdylar. Borçnamanyň üçünji usuly dawalaşýan taraplaryň wekilleriniň resmi däl duşuşyklaryny guramaklyga ýardam bermekden ybaratdyr. Häsiýeti boýunça şeýle gatnaşyklar saklanan sabyr-takatly, sowukganly we açyk ýagdaýda seýrek ara alnyp maslahatlaşylýar. Olaryň hemmesi bolsa jedelli meseleleri çözmekde diplomatiýanyň wajyp aýrylmaz bölegi bolup durýar. Täjigistandaky raýatara urşunda muny aýdyň görmek bolýar. Şol wagtlar dawany parahatçylyk ýoly bilen çözmegiň mümkinçilikleriniň azdygy baradaky garaýyşlaryň bardygyna garamazdan, türkmen hökümeti garsylyklaýyn taraplaryň liderleriniň arasynda birnäçe duşuşyklary

köpsanly tapgyrlaryň dowamynda gurnady. Bu bolsa 1997-nji ýylyň 27-nji iýunynda gol çekilen (we BMG-niň Sekretariatynda hasaba alnan) «Täjigistanda milli ylalaşyk we parahatçylyk döretmek baradaky Baş ylalaşyga» we ahyrky netijede dawanyň çözülmegine getiren ilkinji şertleri döretdi. 1990-njy ýyllarda hem Türkmenistan Owganystanda gapma-garşylykly taraplaryň arasyndaky resmi däl, ylalaşdyryjy taraplary çaknysykdan saklanmak maksady bilen gepleşikleri ýenilleşdirmekte ýardam etdi. Bu tagallalar soňky ýyllarda täzeden dikeldildi.

Halkara gatnaşyklary institutynyň ähmiýeti

Ýokary derejede geçirilýän halkara başlangyçlaryň, şeýle hem jemgyýetçilik çäreleriniň bir umumy aýratynlygy bar: olaryň ählisi strategik seljerişi, jikme-jik taýýarlygy we uzakmöhletleýin borçnamany talap edýär. Meýilnamalaşdyryş we ýerine ýetiriş prosesi dürli çäklerde bolýar, ilkinji nobatda, Daşary işler ministrligi – diplomatlar, kazyýet ekspertleri we gysgaça maglumatlary anyk we aýdyň kesgitlemek hem-de taslamalaryň başyndan ahyryna çenli birsydyrgyn artýandygyna kepil geçmek, ylmy-derňew işlerini alyp barmak boýunça jogapkärçilik çekýän halkara we sebit işleri boýunça bilermenler.

Daşary syýasaty meýilleşdirmek Türkmenistan ýaly ýaş döwlet üçin uly jogapkärçiligi döredýän çylşyrymly meseledir. 20 ýyl mundan öň degişli hünäri we tejribesi bolan türkmen diplomatlarynyň sany ösen döwletlere garanynda azdy. Daşary ýurt edaralary tarapyndan gurnalanan okuw kurslary zerur hünär endikleri bolan diplomatik korpusyň ösüşinde möhüm goldawy üpjün etdi. Emma şeýle-de bolsa, milli derejede çynlakaý taýýarlyk etmäge girişilmegi hökmanydyr. Şu nukdaýnazardan Türkmenistanyň Daşary işler ministrliginiň Halkara gatnaşyklary instituty güýçli daşary syýasaty dowam etdirmekte juda wajypdyr.

Bu institutyň döredilmeginiň 5 ýyllygy möhüm pursatdyr we şonuň üçin halkara maslahatynyň geçirilmegi ýerliklidir. Şeýle hem bu halkara maslahatynyň ady gowy saýlanypdyr, sebäbi ol geçmişden geljege döwrebap wakalary, emma mese-mälim görnüp duran taryhy mirasy özüne içine alýar. Bu bolsa öz gezeginde maslahata

gatnaşyjylara we daşary ýurtdan gelen mymanlara biz öz ýolumyza, döp-dessurlarymyza ygrarlydygymyzy görkezýär. Häzirki wagtda biz türkmen diplomatlarynyň ýaş neslini taýýarlaýarys. Olara bilim almak üçin ähli mümkinçilikler döredilendir. Şeýlelikde, bu ýaş diplomatlaryň öz işlerinde täze garaýyşlary we täze pikirleri döretmek üçin ähli mümkinçilikleri bar. Bu ugurda bilim almak möhüm garaýyşlary we wakalary açyp görkezýändigini üçin peýdalydyr. Döredilmeginiň 5 ýyllygyny bu halkara maslahaty bilen bellemegi institutyň şeýle özara gatnaşyklara ygrarlydygyny tassyklaýar.

Ýin Sung Ling
(*Hytay*)

BEÝIK ÝÜPEK ÝOLUNYŇ ÖSÜŞİNDE TÜRKMENISTANYŇ ROLY

Türkmenistan adam jemgyýetçiliginiň ösüşine uly goşant goşan beýik siwilizasiýaly hem-de köpasyrly taryhly ýurtdur. Garaşsyzlygyny alandan soň, Türkmenistan, özboluşly ýol saýlap milli aýratynlyklarynyň hem-de hemişelik bitaraplygynyň paýhasly syýasatyny alyp bardy.

Özüniň bitaraplyk statusyna, dünýäsöýüjilige hem-de dostlukly goňsuçylyga eýgerip, Türkmenistan dünýä döwletleri bilen parahatsöýüjilikli hem-de dostlukly gatnaşyklary ösdürmäge uly goşandyny goşdy. Kyn meseleleri parahatçylykly ýol bilen çözüp, dünýäniň we sebitiň durnuklygyny üpjün edýär. Aşgabat ýöne ýerden parahatçylygyň tarapdary bolup çykyş edenok, bu ýerde BMG-niň Merkezi Aziýa boýunça önüni alyş diplomatiýasynyň Sebit Merkezi öz işini üstünlikli alyp barýar.

Beýik Ýüpek ýoly Merkezi Aziýanyň halklarynyň, şeýle-de, gündogar hem-de günbatar siwilizasiýasynyň arasyndaky dostlugy ösdürmekde önäm wajyp rol oýnady. Ýüpek Ýolunyň täzeden dikeldilmegi halklaryň arasyndaky dostlukly hyzmatdaşlygy ösdürmäge, sebiti parahatçylygyň we raýdaşlygyň, we özara peýdaly hyzmatdaşlygyň hem-de durnuklylygyň sebitine öwürmäge ýardam eder.

Türkmenistan Ýüpek Ýolunyň merkezinde ýerleşmek bilen, bu ýoly täzedan dikeltmekde öz geosyýasy ýagdaýyny we hemişelik Bitaraplyk statusyny ýerlikli ulanar.

Alym hökmünde, men Türkmenistanyň daşary syýasat ugruna ýokary baha berýärim. Türkmenistanyň gün-günden halkara abraýynyň artýandygyna, onuň dünýäniň ähli ýurtlary bilen hyzmatdaşlygynyň we dostlugynyň artýandygyna örän buýsanýaryn.

Türkmen-Hytaý gatnaşyklaryň barada aýdanymyzda bolsa, Türkmenistan-Hytaý bilen bu doganlyk, ýakyn dostluklyk we ynamdar hyzmatdaşlyk gatnaşyklary göreldeli döwlet aragatnaşyklarydyr. Biz ikitaraplaýyn sylaşyga, deňlige, ynamly hyzmatdaşlyga hem-de goldaw nukdaýnazaryna eýerýäris. Ýene-de esasy bellemeli zadyň biri bu gatnaşyklar energetika pudagynda deňagramly ösýär. Muňa mysal edip,» Türkmen- Hytaý» gazgeçirijisini görkezmek bolar.

Hytaý halky Bitarap Türkmenistanyň özüne ýakyn dost bolup durýanlygyna buýsanýaryn.

Biziň döwletlerimiziň hem-de halklarymyzyň arasyndaky deňhukukly we bähbitli gatnaşyklar mundan beýläk hem belent ösüşlerine ýetjekdigine ynanýaryn.

I BÖLÜM

BEÝIK ÝÜPEK ÝOLUNYŇ SEBITINDE HYZMATDAŞLYGY, HOWPSUZLYGY WE DURNUKLY ÖSÜŞI ÜPJÜN ETMEKDE DIPLOMATIÝANYŇ ÄHMIÝETI

Mirosław Ýeńça

*(Birleşen Milletler Guramasynyň Merkezi Aziýada Öňüni alyş
diplomatiýasy boýunça sebit merkeziniň ýolbaşçysy)*

MERKEZI AZIÝA SEBITINDE HYZMATDAŞLYGY ÖSDÜRMEKDE, HOWPSUZLYGY ÜPJÜN ETMEKDE WE DURNUKLY ÖSÜŞI GAZANMAKDA DIPLOMATIÝANYŇ ORNY

Häzirki döwürde diplomatiýanyň halkara gatnaşyklarynda ähmiýeti barha artýar. Şol bir wagtyň özünde, halkara gatnaşyklarynyň ulgamynda özgerişleriň artmagy bilen diplomatiýada öňegidişlikler we täze diplomatik ülnüler we gurallar ýüze çykýar. Şeýle täzeçilligiň biri hem öňüni alyş diplomatiýasy bolup, ol taraplaryň arasynda düşünişmezlikleriň döremeginiň, olaryň dawalara öwrülmeğiniň öňüni almaga we öň bar bolan dawalaryň artmagyny çäklendirmäge gönükdirilendir. Birleşen Milletler Guramasy özüniň dünýäde parahatçylygy gorap saklamak boýunça toplan tejribesine daýanyp, öňüni alyş diplomatiýasyny dünýäniň dürli künjeklerinde ornaşdyrmak üçin möhüm çäreleri alyp barýar. Merkezi Aziýa boýunça öňüni alyş diplomatiýasynyň Sebit merkezi sebitdäki öňüni alyş diplomatiýasynyň pudagynda ähli tagallalary utgaşdyryjy gurluşlaryň biri bolup durýar. XXI asyryň öz gezeginde, diplomatik gatnaşyklaryň ülnüsine hem-de mazmunyna köp täzelikleriň girizjekdigi şübhesizdir. Şu gün köp derňew geçirijiler häzirki zaman diplomatiýasyny köptaraplaýyn diýip atlandyryrlar we halkara

gün tertibinde bu hadysany global meseleleriň häli-şindi döremegi we şol meseleleriň çözgüdini tapmaga döwletleriň aglabasynyň gatnaşmagynyň zerurlygy bilen baglanyşdyrýarlar. Dünýewi deňligiň we hyzmatdaşlygyň ýörelgeleri esasynda döwletleriň bähbitlerini aramak prosesinde halkara guramalaryň, ilkinji nobatda bolsa, Birleşen Milletler Guramasynyň ähmiýeti gün-günden ýokarlanýar.

Bolup geçýän global özgertmeleriň çäklerinde «Beýik Ýüpek ýoly» ady bilen taryha giren we häzirki döwürde sebitde öz gerimini giňeldýän hadysalar hem bolup geçýär. Şol bir wagtda Günorta we Merkezi Aziýada energetika, transport, ylmy-tehnologik, tebigaty goramak bilen baglanyşykly meseleleri çözmekde, umumy baýlyklary rejeli peýdalanmak ulgamynda geçirilýän gepleşikleriň ösmegine, serhetýakada döreyän howplara garşylyk görkezmekde we sebitde hemmetaraplaýyn howpsuzlygy üpjün etmäge itergi berip biljek hyzmatdaşlygyň mümkinçilikleriniň artýandygy mese-mälindir. Geografik sebitiň çäginde Merkezi Aziýa döwletleriniň dürli pudaklarda, aýratyn hem oba hojalykda, ýeňil senagatda we infrastrukturada özleriniň bäsdeşli artykmaçlyklaryny durmuşa geçirmäge bolan mümkinçilikleri has-da giňeýär. Uglewodorodlary eksport edýän ýurtlar deňziň üsti bilen halkara bazarlaryna çykmaga mümkinçilik gazanarlar. Bu bolsa öz gezeginde belli bir derejede ykdysady bähbitleri gazandyrýar, olar: ulag çykdaýjylaryny azaldir, eksportyň gerimini giňelder, täze iş ýerlerini döreder. Şu ýerde men sebitde howpsuzlygy we durnukly ösüşi üpjün etmekde degerli we talabalaýyk gelýän jogabyň berilmegini talap edýän howplary belläsim gelýär.

Ilkinji bilen, sebitiň çäginde ýerleşýän ýurtlaryň içerki durnuklylygyny we milli bitewiligini üpjün etmeli, jemgyýetden üzňe bolmaklygyň we ilatyň belli bir bölegini daşlaşdyrmaklygyň önüni almaly. Önde goýlan maksatlaryň durmuşa geçirilmegi döwlet dolandyryş ulgamynda döräp biljek oňaysyz hadysalaryň önüni almagyň we döwlet dolandyryş ulgamyny döwrebaplaşdyrmagyň esasynda mümkindir.

Ýurduň içerki durnuklylyk ýagdaýy ykdysady ösüşiň öňdebaryjy görkezijileri bilen goldanmalydyr. Ykdysady ösüşiň durnuklylygyny üpjün etmek üçin innowasion ösüşe gönükdirilen ugry saýlap almaly. Merkezi Aziýa ýurtlary üçin bähbitli boljak

bu mowzuk halkara hyzmatdaşlaryň arasynda uly seslenmä eýe bolýar. Bilim ulgamynda we adam mümkinçiliklerini ösdürmeklik pudagynda hyzmatdaşlyk iň möhüm zat bolup durýar. Merkezi Aziýanyň çäginde bu pudaklarda alnyp baryljak bilelikdäki bähbitleri öňe sürmäge mümkinçilikleriniň bardygyny belleýäris we bu ugurlarda döwletler bilen hyzmatdaşlygy saklamagy niýet edýäris.

Öwrenilýän sebit dünýäniň tebigy hadysalarynyň täsirine sezewar bolýan bölegine degişlidir. Ýertitremeler we beýleki tebigy betbagtçylyklar sebite degişli döwletleriň adatdan daşary hadysalara bolan taýýarlygyny güýçlendirmäge we daşky gurşawy goramak üçin netijeli ulgamy döretmäge itergi berjek möhüm çäreleri sazlaşdyrmaga zerurlyk ýüze çykýar.

Sebite degişli bolan ýurtlaryň hökümetleriniň, olaryň hyzmatdaşlarynyň we şol hatarda BMG-niň işiniň esasy wezipeleriniň biri hem transmilli jenaýatçylyga garşy hereket etmegiň we terrorçylyga garşy gönükdirilen ugurdaky hyzmatdaşlygyň meseleleri bolup durýar. Biziň merkezimiz şol döwletlerde dörejek terrorçylyk we ekstremizm ýaly meseleleriň çözgüdini tapmak boýunça işleri alyp barýar. Bilşiňiz ýaly, 2011-nji ýylyň noýabr aýynda Aşgabatda BMG-niň Merkezi Aziýada global terrorçylyga garşy strategiýasyny amala aşyrmaga gönükdirilen hereketleriň meýilnamasy ilkinji gezek sebitde görkezildi. Ýakyn wagtda biz bu bilelikdäki meýilnamanyň çäginde agzalan strategiýany durmuşa geçirmegiň indiki tapgyryna başlarys. Şeýle edilýän tagallalaryň maksady terrorçylygyň ýaýramagyna itergi berjek ýagdaýlary aradan aýyrmak we sebitde terrorçylyga garşy hereketiň derejesini ýokarlandyrmak bolup durýar.

Sebitde beýleki gaýragoýulmasyz meseleleriň biri hem serhetýaka suw we energetika resurslaryny dolandyrmak meselesidir. Bu bolsa sebitiň esasy temalarynyň biri bolup durýar. Merkezi Aziýa ýurtlarynyň hökümetleriniň we beýleki isleg bildirýän döwletleriň wekilleriniň gatnaşmagynda birek-birege bolan ynamy berkitmek we meseläniň durnukly çözgüdine ýardam berjek elementleri ýüze çykarmak maksady bilen maslahatlary geçirmek üçin biziň merkezimiz esasy orun eýeleýär. Merkeziň işiniň anyk

mysaly hökmünde onuň sebitdäki serhetýaka derýalarda boljak kyn ýagdaýlar barada öňünden habar bermek boýunça ulgamyň döredilmegine gatnaşmak ýaly anyk mysal hökmünde ýüze çykýar. Syrderýanyň howzunyň gidrologik görkezijileriniň esasynda döredilen «Öňünden duýdurmagyň ilkinji býulleteni» Araly halas etmek boýunça Halkara gaznasynyň ýerine ýetiriji komiteti bilen bilelikde geçen ýyl taýýarlanylady. Mundan başga-da, ykdysadyýetiň suw gurlaryna garaşly bolan pudagynda Merkezi Aziýa ýurtlary we goňşy döwletleriň arasynda hyzmatdaşlygy ösdürmek üçin Merkez tarapyndan Araly halas etmek boýunça Halkara gaznasynyň ýerine ýetiriji komiteti bilen bilelikde birnäçe seminarlar geçirildi we şol seminarlarda sebitiň ýurtlarynyň wekilleri wagtyň geçmegi bilen kesgitlenen hereketleriň nähili netije berjekdigini görkezýän suw gurlaryny köptaraplaýyn peýdalanmagyň birnäçe meýilnamasyny işläp düzdüler. Bu usul taraplara dawalaryň döremeginiň howpuny peseltmäge itergi berjek suw gurlaryny ulanmagyň goşmaça usullaryny oýlap tapmaga hyzmat etjekdigine ynanýars. Ýaňy-ýakynda biz Merkezi Aziýa ýurtlarynyň hökümetlerine «Aral deňziniň basseýninde serhetýaka suw gurlaryny dolandyrmagyň kadalaşdyryjy-hukuk binýadyny döwrebaplaşdyrmak boýunça teklibi hödürledik we bu teklib häzirki wagtda ara alnyp maslahatlaşmak tapgyryny ýola goýdy. Halkara suw hukugynyň iň soňky gazananlaryna esaslanýan bu teklib sebitiň suw gurlaryny kanuna laýyk we rejeli peýdalanylmagyny üpjün etjek kadalaryň we ýörelgeleriň ulgamy bolup durýar.

Hemmämize mälim bolşy ýaly, Owganystan sebitde howpsuzlygy üpjün etmekde esasy orny eýeleýär. Bu döwletde parahatçylygy dikeltmek bilen ähli sebitde infrastrukturanyň ösmegine durnukly täsirini ýetirer, Owganystanyň üstünden geçýän Merkezi Aziýa ýurtlarynyň bazarlaryny deňiz üsti aragatnaşyklar bilen baglanyşdyrjak energetiki we ulag ýollaryny çekmäge badalga berer. Bu bolsa, öz gezeginde, ulag-logistika ulgamlarynyň kämilleşmegini we sebitde öndüriji-ýerleşdiriş halkalaryny üpjün etmegi talap eder. Biz olaryň döwrebaplaşdyrmagy boýunça ediljek talaplaryň boljakdygyny bilýäris we munuň üçin uly maýa goýumlary gerek boljak. Maýadarlaryň islegleriniň üpjün edilmegi

içerki durnuklylyga we howpsuzlyga bagly bolmak bilen bu gönüden-göni diplomatlaryň edýän tagallalaryna gönükdirilendir.

Merkezimiz öz mandatynyň çäginde sebitdäki ýagdaýyň köptaraply we köpugurly seljermek we Owganystanyň Merkezi Aziýa ýurtlary bilen baglanyşygyny berkitmäge gatnaşmak üçin Owganystan boýunça BMG-niň missiýasy bilen ysnyşykly aragatnaşyk saklaýar. Owganystanyň we Owganystan boýunça BMG-niň missiýasynyň wekilleri Merkezi Aziýa boýunça önüni alyş diplomatiýasynyň sebit merkezi tarapyndan guralýan çärelere gatnaşmaga yzygiderli çagyrylýarlar. Sebit merkezi Kabulda ministrler derejesinde geçirilen konferensiýanyň Jarnamasynda belenilişi ýaly, Stambul prosesine terrorçylyga garşy göreş ugrunda ynamy berkitmek boýunça çäreleri durmuşa geçirmäge goldaw berýän tarap hökmünde gatnaşýar.

Ýene-de belenilmeli zatlaryň biri, Beýik Ýüpek ýolunyň giňişliginde hyzmatdaşlyk etmäge bolan mümkinçiliklere garamazdan bu güýjüň amala aşyrylmagy babatynda köp kynçylyklara duş gelýäris. Sebitdäki söwda-maýa goýum işjeňligini artdyrmak we ykdysady sebitara utgaşmasy berkitmek zerurlygy ýüze çykýar. Öňde durýan meseleleri ýeňip geçmekde diplomatiýa şol sanda köptaraply diplomatiýa BMG-niň we beýleki hyzmatdaşlaryň goldamagy uly ähmiýete eýedir. Mandatymyzyň çäginde biz sebit hyzmatdaşlygyny iş ýüzünde amala aşyrmak üçin TOPH, CASA 1000 ýaly we beýleki anyk taslamalaryň öňe sürülmegini goldaýarys.

Türkmenistan sebit taslamalarynyň durmuşa geçirilmeginde esasy orun tutýar. Halkara Bileleşigi Türkmenistanyň Owganystany kadalaşdyrmakda ähmiýetiniň barha ýokarlanýandygyny kanagatlanmak bilen nygtap geçýär. TOPH taslamasyndan başga-da, Türkmenistan günorta goňsusyna jemgyýetçilik infrastrukturasynyň desgalaryny, demir we gara ýollaryny gurmaga, elektro-energiýany ugratmaga we gumanitar kömegini bermekde uly goşant goşýar. Türkmenistanyň ýolbaşçylygynda howpsuzlyk, daşky gursawy goramak, gumanitar hyzmatdaşlyk ulgamynda teklipleri öňe sürýär we merkezimiziň taslamalaryna goldaw berýär.

Sebite degişli ýurtlaryň önünde kyn wezipeleriň durandygyna garamazdan, edilen işleriň gysgaça seljermesi geljekde özara bähbitli sebit hyzmatdaşlygynyň ösjekdigine ynam bildirmäge mümkinçilik berýär.

Baba Zahyrow
(Türkmenistan)

BEÝIK ÝÜPEK ÝOLY – HUKUK STATISTIKASY ÇYGRYNDÄ HALKARA HYZMATDAŞLYGYNŇ ÖSMEGINIŇ ESASYDYR

**Türkmenistanyň Prezidenti Hormatly
Gurbanguly Berdimuhamedow:**

– «Beýik Ýüpek ýoly adamzadyň ösmegine bimöçber we oňyn täsir etdi. Bu ýol Gündogar we Günbatar siwilizasiýalarynyň arasyndaky aragatnaşyklaryň başlangyç nokady boldy, dürli sebitlerdäki bilimleri alyşmakda ägirt uly mümkinçilikleri açdy¹ « diýip belläp geçýär. Milli Liderimiziň bu sözleri Beýik Ýüpek ýolunyň diňe bir bütindünyü ykdysady ösüşiniň esasy bolman, eýsem, umumadamzat ylmy-tehniki progresiniň, şol sanda beýleki ylmlar bilen bir hatarda hukuk statistikasy ylmynyň hem ösüşiniň binýatlaýyn esasy bolup durýandygyny aýdyň beýan edýär.

Beýik Ýüpek ýoly asyrlaryň dowamynda yklymlaryň üstünden geçip halklary biri-birine baglanyşdyrýan ägirt uly hem-de juda wajyp ähmiýetli infrastruktura ulgamy hökmünde adamzat siwilizasiýanyň ösüşiniň ähli ugurlaryna düýpli täsir edipdir. Mälim bolşy ýaly, adamlar jemgyýetçilik durmuşyna dahylly dürli zatlary bellige almak we olaryň hasabatyny ýöretmek, ýagny statistika bilen örän gadymy döwürlerde hem meşgullanypdyrlar. Mysal üçin b.e.ö. IV müňýyllykda, Wawilonda klinopis ýazgylarynyň kömegi bilen ekerançylyk işleriniň we alnan hasyllaryň hasabaty ýöredilip başlanypdyr. Soňra bolsa, dürli halklaryň arasyndaky gatnaşyklaryň, şol sanda Beýik Ýüpek ýoly ýaly, söwda ýollarynyň hem üsti bilen ýeriň ýüzüne ýaýrapdyr. Her bir halkyň hasabatlylyk ylmyna hem tejribesine girizýän täzelikleri bilen statistika ylmy kämilleşipdir we adamzat ösüşiniň wajyp esaslarynyň birini düzýän ylmyň bu

¹ Gurbanguly Berdimuhamedow. «Beýik Ýüpek ýolunyň ugrundaky diplomatiýa: taryhdan geljege» atly halkara ylmy maslahata gatnaşyjylara ýüzlenme // «Türkmenistan» gazetini, 2013-njy ýylyň 14-nji marty.

ugry, maglumat toplamagyň serişdeleriniň aglaba köpüsini özünde jemleýän pudaga öwrülipdir.

Hukuk düşünjesinde «statistika» diýen adalga «statistika işi» diýen düşünje bilen aňladylyp, hereket edýän kanunçylyga laýyklykda, onuň manysy: «statistik maglumatlary ýygnamak, işlemek, seljermek, goramak we saklamak, statistik habarlary emele getirmek we ýaýratmak, statistik gözegçilikleri, ýazuwlary geçirmek, statistik usulyýeti işläp düzmek, şeýle hem dürli çeşmelerden alnan maglumatlary umumylaşdyrmak bilen baglanyşykly iş» diýlip kesgitlenýär.

Köpçülikleýin hadysalary seljermegiň statistik usullaryny ilkinji bolup XVII asyrdan, J. Graunt (1620-1674) London şäherinde ilatyň hereket edişini öwrenmegiň dowamynda, şeýle hem U. Petti (1623-1687) ilatyň baýlygyny, girdejilerini, sanyny we düzümini öwrenmegiň dowamynda ulanylypdyrlar. Ýöne olar statistik usullary ulanandyklaryna garamazdan «statistika» diýen adalgadan peýdalanmandyrlar. Bu adalgany ylmy ulanyş diline nemes professory G. Ahenwal girizipdir. Ol 1746-njy ýylda täze okuw dersini okadyp başlapdyr we ony «statistika» diýip atlandyrypdyr. Nemes hukuk we filosofiýa ylmynyň beýan ediş mekdebiniň esaslandyryjysy bolmak bilen G. Ahenwal, özüniň döreden täze okuw dersini döwleti öwreniş ylmynyň bir pudagy hökmünde görüp, onuň mazmuny döwletleriň syýasy ýagdaýyny şekillendirmekden ybarat diýip hasaplapdyr. Şonuň üçin hem täze okuw dersini atlandyrmakda ol latyn we italýan dillerinde döwlet babatda ulanylýan (status-ýagdaý, düzgün, stato-döwlet hem-de statista-döwlet boýunça bilermen) sözlerden peýdalanmagy dogry diýip tapypdyr.

Soňra XVIII asyryň ortalarynda «statistika» diýen söz bilen döwletler hakynda hakykat ýüzünde bar bolan (faktiki) maglumatlary atlandyryp ugrapdyrlar. Şeýle maglumatlara döwletleriň ilatynyň sany we köpelişi, ykdysadyýeti, dolandyryş-çäk bölünişi barada we ş.m. maglumatlar degişli edilipdir. Wagtyň geçmegi bilen bu adalganyň mazmuny has giňäp, çylşyrymlaşyp, takyklypdyr. Uzagyndan «statistika» diýen adalganyň astynda diňe möçberleýin we mukdarlaýyn görkezijileriň jemine däl-de, eýsem olary toplamagyň hem seljermegiň prosesine, köpçülikleýin hadysalar hakynda ylma, olary öwrenýän okuw dersine düşünilip başlanypdyr.

Türkmenistanyň statistika ulgamy barada aýdylanda, Türkmenistanyň habarlar ulgamynyň düzüm bölegi hökmünde, statistika ulgamy döwlet statistika edaralary we oňa ygtyýarlyk berlen edaralar tarapyndan halkara standartlaryna laýyklykda işlenip düzülen bitewi usulyýet esasynda we statistik habarlary peýdalanyjylaryň isleglerini kanagatlandyrmak üçin niýetlenilen ilkinji statistik maglumatlary ýygnamagyň, olary işlemegiň, umumylaşdyrmagyň, seljermegiň, ýaýratmagyň we saklamagyň umumydöwlet ulgamy bolup durýar. Türkmenistanyň statistika ulgamy döwlet we pudaklaýyn dolandyryş edaralarynyň statistikasýndan ybarat bolup durýar.

Türkmenistanda öz görkezijileri bilen jemgyýetiň ykdysady, syýasy, medeni we hukuk durmuşynyň ähli ugurlaryny öz içine alýan statistika birnäçe pudakalar bölünýär (ykdsady, demografik, saglygy goraýyş we ş.m.). Statistikanyň şeýle ugurlarynyň biri-de hukuk (ýuridik) statistika bolup durýar. Hukuk statistikasy bu umumy hukuk ylmyň bir ugry bolup, ol mukdarlaýyn hem möçberleýin görnüşde hukuk bozulmalaryň (jenaýat, dolandyryş, raýat hukuk bozulmalary) dürli görnüşleriniň dürli-dürli taraplaryny – olaryň düzüm gurluşyny, ösüşini (dinamikasyny), olaryň ýüze çykmagyny şertlendirýän kesgitleýji sebäpleri, olaryň önüni almaklyga we olaryň amala aşyrylmagynyň bes edilmegine gönükdirilen döwlet çäreleriniň tutuş jemini öwrenýär. Şeýle hem, okuw edebiýatlarynda belenip geçilişi ýaly, hukuk statistikasy: «...özünüň görkezijisi bilen jemgyýetçilik we döwlet gurluşynyň, döwlet emläginiň goraluşyny, raýatlaryň, edaralaryň, kärhanalaryň, daýhan birleşikleriniň, jemgyýetçilik guramalarynyň Türkmenistanyň Konstitutsiýasy tarapyndan kepillendirilen hukuklarynyň we bähbitleriniň goraluşyny görkezýär».

Hormatly Prezidentimiz Gurbanguly Berdimuhamedow: «Ylmyň we tehnikanyň gazananlaryny peýdalanmaga başarmaýan döwlet dünýäniň umumy ösüşinden, bu ugurda alnyp barylýan halkara hyzmatdaşlygyndan çetde galýar. Biz bu hakykaty hiç wagt unutmaly däldiris!» diýip belleýär. Şeýle hem, Döwlet Baştutanymyz: «Beýik Ýüpek ýolunyň diplomatiýasy ähli babatda iş ýüzünde anyk ugurlara gönükdirilýär we täze mazmun bilen baýlaşdyrylýar. Häzirki döwürde bu diplomatiýa örän uly ähmiýete eýedir⁵» diýip bellemek bilen Türkmenistanyň jemgyýetçilik ösüşiniň ähli ugurlarynda, şol sanda

ylmylaryň, şol sanda hukuk statistikasy ylmynyň hem ösüşinde Beyik Ýüpek ýolunyň ähmiýetiniň örän wajypdygyny, gumanitar-medeni, ylym-bilim hyzmatdaşlygy çygyndaky halkara gatnaşyklary ýola goýmagyň möhüm serişdeleriniň biridigini nygtap geçýär.

Ferhat Pirinççi
(Türkiýe)

TÜRKIÝÄNIŇ MERKEZI AZIÝA SYÝASATY

SSSR-iň ýykylmagy bilen Merkezi Aziýanyň geosyýasy gurluşy düýbünden üýtgedi. Bu döwürden başlap Türkiýäniň daşary syýasat başlangyçlary sebit döwletleriniň özbaşdaklygyny, garaşsyzlygyny we abadançylygyny goldamak boldy. Sebit döwletleriniň birmeňzeş taryhy, dili we medeniýet baglary düşüňjeleri pikir edilende, Tükiýe Merkezi Aziýa bilen gatnaşyklaryny giň gerimde alyp barjakdygy belli bolýar. Hut şu nukdaýnazardan, 1990-njy ýyllarda birnäçe ähmiýetli ädimler ädilen bolsadaTürkiýe bilen Merkezi Aziýa gatnaşyklarynyň has-da ösdüriljekdigi bellidi. 1990-njy ýyllarda gatnaşyklaryň pes derejede alnyp barylmagy Türkiýäniň özünde we daş töwereginde prosesleriň bolmagy sebäp boldy. Türkiýe 1990-njy ýyllarda Merkezi Aziýa döwletleri bilen gatnaşyklaryny ösdürmeklik üçin näçe işjeň başlangyçlary bolan we sebitde idealist meýiller edenem bolsa Türkiýäniň ykdysady we administratiw gurluşyndaky nogsanlyklar sebäpli üstünligi doly manysynda gazanyp bilmedi. Emma 2000-nji ýyllarda Türkiýäniň ykdysady we administratiw gurluşynda has ähmiýetli öňegidişlikler boldy. Geçmişden alnan sapaklar, wakalary ýiti seljeren paýhasly strategiki meýilnamalaýşa esaslanýan Türkiýäniň çemeleşmeleriniň şekil almagyna ýardam etdi. Türkiýäniň şu sebäpden Merkezi Aziýa milletleriniň durnuklylygyny we abadançylygyny maksatlaýan geljeginiň bilelikdäki guralmagyna potensiyaly bar. Şunluk bilen Türkiýe iki taraplaýyn gatnaşyklary ösdürmek, sebit hyzmatdaşlygyny goldamak we sebitdäki halkara aktorlaryň hyzmatdaşlygyny giňeltmek boýunça daşary syýasat alyp barýar, Türkiýäniň bu daşary syýasaty işewürler ýaly hökümet däl aktorlar tarapyndan hem goldanýar.

Medine Nasyrowa

(Gazagystan)

HOWPSUZLYGYŇ SEBITARA ULGAMYNY DÜZMEKDE BITARAPLYK SYÝASATYNYŇ TUTÝAN ORNY

Sowet Soýuzynyň ýykylmagy bilen dünýä ýüzünde halkara gatnaşyklary düýpgöter özgerdi.

Öz garaşsyzlygyna eýe bolanyndan soň, Türkmenistan hem öňki Sowet Soýuzynyň düzümindäki beýleki döwletler ýaly, daşary syýasatyny emele getirmek boýunça möhüm meseleleri çözmelidi. Soňky nukdaýnazardan seredenimizde, beýleki Merkezi Aziýa ýurtlarynyň hem önünde duran esasy mesele howpsuzlygyň sebitara ulgamyny durmuşa geçirmekdedi.

Türkmenistanyň bitaraplyk syýasatyny döwletara gatnaşyklarynda tejribe işi hökmünde öwrenmek gyzykly we möhümdir. Bitarap Türkmenistanyň häzirki syýasaty milliligi äşgär edýän ýaragsyzlanmagy, agzybirlik ýoly bilen howpsuzlygy we daşary gatnaşyklaryň durnukly ösüşini üpjün edýär.

Türkmenistanyň bitaraplygynyň özboluşlylygy we bitaraplyk syýasaty ýurduň önünde durýan we sebitiň geosyýasy ýagdaýlaryna degişli anyk wezipeleri jemleýär. Türkmenistanyň Prezidenti Gurbanguly Berdimuhamedowyň nygtaýşy ýaly, Türkmenistanyň saýlan bitaraplygy türkmen halkynyň mentalitetine, onuň taryhy we medeni däplerine, şeýle hem, bu ýurduň ýüzbe-ýüz bolýan obýektiv hakykatyna, öz geografiki ýerleşişine we baýlyklaryna has laýykdyr. Ýöne Türkmenistanyň üýtgeşsiz syýasaty, taryhyň dürli döwürlerinde beýleki bitarap ýurtlarynda hem bolşy ýaly, harby herekete garşy bolup, sebitlerde we dünýäde öz serhediniň howpsuzlygyny üpjün etmäge ymtylýar.

Şu sebäpden, howpsuzlygy goraýan Türkmenistanyň bitaraplygy göz önünde tutulýan parahatçylykly ýollary, beýleki halklaryň medeni-däp dessuryny hormatlamagy, sabyrlylygy we ynanjaňlygy bilen uýulýan ýörelgeleri bilelikde uly başarnygy talap edýär. Içeri syýasata we diplomatiki işlere baglylykda, şu ýörelgeler Türkmen ýurdunyň halkara hukuk kadalaryny ýerine ýetirmegiň yzygider tarapdary bolmagyna getirýär.

Şahrbanou Tadjbahş
(*Norwegiýa*)

BORÇNAMALAR WE ÖZBAŞDAKLYK: BEÝIK ÝÜPEK ÝOLUNYŇ SUNGAT DIPLOMATIÝASY

BMG-niň Baş sekretary Dag Hammarşeld 1960-njy ýylda Öňüni alyş diplomatiýasyny döredýär. Onuň maksady dawalaryň we düşünişmezlikleriň ýitileşmeginiň öňüni almaga gönükdirilendir.

Öňüni alyş-bu maddy däl düşünjedir. Onuň sebäplerini subut etmek we ölçemek kyndyr. Emma durnuklylygyň dowamlylygy anyk delillere esaslanandyr. Dürli pikirlere garamazdan, gapmargarşylyklaryň öňüni alyş çäreleri işläp başlady.

Merkezi Aziýanyň durnuklylygy iki onýyllygyň dowamynda Fergana jülgesinde berilýän erbet maglumatlara we gapmargarşylyklara seretmezden, suw üçin uruş, sebitdäki düşünişmezlikleriň köplügi öňüni alyş çärelerine şaýatlyk edýär we Merkezi Aziýada durnuklylygy saklamagy üpjün edýär.

Şeýlelikde, diplomatiýa sungaty Merkezi Aziýa ýurtlarynda strategiýany ösdürýär. Merkezi Aziýanyň baş ýurdy gapmargarşylyklardan gaça durmak, jeddeleri parahatçylyk ýol bilen çözmek, özbaşdaklygy berkitmek ýaly meseleler boýunça özboluşly diplomatik ugurlary işläp düzdiler. Makalada Merkezi Aziýanyň we beýleki sebitleriň mysallarynda özbaşdaklygyň biri-biriniň üstüni doldurýandygynyň, dünýäniň ýurtlarynyň we halklarynyň ýakynlaşmagynyň üstünde durlup geçilýär.

Mohammad Essa Mesba
(*Owganystan*)

OWGANYSTAN WE BEÝIK ÝÜPEK ÝOLUNYŇ GAÝTADAN DIKELDILMEGI

Bilşimiz ýaly iki ýyl mundan ozal Türkiýede geçirilen sebitleýin ykdysady gatnaşyklary boýunça konferensiýanyň çäklerinde Owganystanyň teklipl etmegi bilen, Ýüpek ýolunyň çägendäki sebitleýin gatnaşyklar baradaky meýilnama işlenip düzüldi we kabul edildi. Bu meýilnamany durmuşa geçirmek maksady bilen

Owganystanyň guramaklarynda birnäçe ýurtlaryň, şol sanda Ýewropanyň we Amerikanyň ýurtlarynda şeýle hem maliýe institutlarynyň gatnaşmaklarynda birnäçe duşuşyklar guraldy.

Bu bolsa meýilnamanyň durmuşa geçirmekligi Owganystanyň milli strategiki taýdan ösmekliginiň aýrylmaz bölegi bolup durýandygy we ýurduň ykdysadyýetiniň mynasyp derejede eýe bolmagynda uly mana eýe bolýandygy bilen düşündirilýär. Beýleki bir tarapdan bolsa, ýurduň ykdysady nukdaýnazaryndan seredilse, Owganystan Aziýada esasy üstaşar merkeze öwrülýär. Gelejekde bolsa ýurduň ykdysadyýetiniň ynamly ösmegi üçin oňat şertler döredilýär.

Bu meýilnamanyň durmuşa geçirilmekligi diňe bir Owganystanyň ykdysadyýetiniň ösmegi däl, eýsem sebitiň ykdysadyýetiniň ösmegine özüniň ägirt uly täsirini ýetirer.

Bu meýilnamany birnäçe ýurtlar goldaýarlar, şol sanda beýik döwletler hem. Gelejekde 10 ýylyň içinde Owganystanda we sebitiň beýleki ýurtlarynda 13 sany ägirt uly infrastruktura projéktlerini durmuşa geçirmeklik göz öňüne tutulýar.

Öňünden geçirilen barlaglar bu projéktleri durmuşa geçirmekleri üçin uly maýa goýumlaryň has takygy 30 mlrd amerikan dollarynyň zerurdygyny görkezdi.

Olaryň içinde TOPH, demir we awtomobil ýol gurluşygy, optika-süýüm ulgamy baradaky ýaly taslamalar, tebigy gazyň gollaryny we beýleki gazylyp alynýan baýlyklary işläp çykarmak bilen bagly meseleleri çözmek, «Kunar» we «Kukça» derýalarynda SES-nyň gurluşygy we ş.m. baradaky taslamalar bar.

Bu taslamalary durmuşa geçirmeklik diňe sebitleýin hyzmatdaşlygyň kömegi bilen mümkindir diýip göz öňünde tutulýar.

Biz häzirki wagtda ýurduň taryhy ösüş döwründe bolandygymyz sebäpli Beýik Ýüpek ýoly meýilnamasynyň durmuşa geçirilmekligi Owganystan we sebitiň ýurtlary üçin örän peýdaly diýip hasaplaýarys. Häzirki wagtda Owganystanda howpsuzlygy üpjün etmek jogapkärçiligi daşary ýurt harby goşunlaryndan milli howpsuzlyk güýçlerine bermek prosesi dowam edýär. Jogapkärçiligi bermekligiň 3 tapgyry tamamlandy we 4-nji tapgyra ýakynlaşýarys. 2014-nji ýyldan soň Owganystanyň milli goşuny terrorizme garşy özbaşdak göreşip bilmek ýagdaýynda bolar.

2014-nji ýyldan soň dünýä bileleşigi Owganystan häkimiýetine goldaw bererler. Biz 10 ýylyň içinde gazanylan netijeleri diňe goraman, eýsem olary ösdürjekdigimize ynanýarys.

Şafkat Aly Çima

(Pakistan)

BEÝIK ÝÜPEK ÝOLUNYŇ UGRUNDAKY HYZMATDAŞLYK

Gadymy döwürden bäri Beýik Ýüpek ýoly döwletleriň we siwilizasiýalaryň arasynda köpriniň hyzmatyny ýerine ýetiripdir. Şu nukdaýnazardan Beýik Ýüpek ýolunyň döwletleriň arasyndaky diplomatik gatnaşyklarynyň ýola goýulmagynda hem ähmiýeti uly bolupdyr.

Globallaşmagyň esasynda dünýäniň dürli usullar arkaly birleşmegi bu geçelgäniň döwletleriň öňde goýan maksatlaryna ýetmegiň, tebigy baýlyklary rejeli peýdalanmakda şeýle hem sebitiň döwletleriniň howpsuzlygyny üpjün etmekde onuň mümkinçiligi örän uludyr. Begendiriji zatlaryň biri, Ýewraziýa döwletleriniň Beýik Ýüpek ýolunyň täzeden dikeldilmegi baradaky pikiri goldamaklygy olaryň özleriniň milli we sebitleýin syýasatynda ileri tutulýan ugur hökmünde kabul etmekligidir. Şeýle hem, Beýik Ýüpek ýolunyň täzeden dikeldilmekligi baradaky pikir giň halkara goldawyny tapdy. Bu sebitleýin üstaşyr gatnawyň we söwda ulgamynyň ösmeginiň ýola goýulmagy durnukly ykdysady ösüşiň ýeketäk kepidir. Mundan başga-da möhüm başlangyçlar boýunça birnäçe mümkinçilikler bardyr, olaryň hatarynda sebitde energetika ulgamyny ösdürmek we olaryň howpsuzlygyny üpjün etmek boýunça Türkmentanyň başlangyçlaryny aýratyn bellemek zerurdyr. Pakistan ulag we söwda ýollarynyň ýola goýulmagynyň esasy tarapdarydyr. Biz sebitleýin integrasiýany çaltlaşdyrmak üçin sebitleýin mehanizmiň, şeýle-de YHG-nyň (ECO) çäginde işjeň iş alyp barýarys. Biz TOPH ýaly birnäçe energetiki taslamalara gatnaşýarys. Päkistan kommunikasiýany we esasan hem, aragatnaşygy gowulandyrmak maksady bilen Milli Söwda Maksatnamasynyň üstünde işleýär. Gürrüňsiz,

Pakistan Owganystandaky durnuklylygyň we parahatçylygyň ösmegine ýardam bermekde, Günorta we Merkezi Aziýanyň hyzmatdaşlygynyň ösmeginde esasy rol oýnady. Biz bu işiň şowly boljakdygyna ynanýarys. Goşmaça, sebitdäki halklaryň ykdysady taýdan peýda gazanmagyny üpjün etmekde, sebitdäki durnukly ösüş we ykdysady integrasiýa uzak möhletleýin howpsuzlygyň kepili bolup biler. Sebitde ykdysady hyzmatdaşlygyň ösmegine, söwdanyň liberalizasiýalaşmagyna, söwda gatnawlarynyň giňeldilmeginde zerurlyk bar. Öňe gidiş üçin hyzmatdaşlyk babatdaky ikili ülnüler ýeňlip geçilmelidir. Eger-de sebitleýin hökümetler uly integrasiýanyň bähbidiniň çykarylan harajatdan uludygyna düşünseler, onda bu meseleler çözülip bilner. Söwdanyň giňeldilmegine päsgel berýän söwda böwetleriniň azaldylmagyna zerurdyr. Pakistan bu hakykaty boýun alýar we ikitaraplaýyn söwda hyzmatdaşlygy gowulandyrmak üçin degişli ädimleri ädýär. Harajadyň azaldylmagy şeýle hem harydyň wagtynda ýerine eltilmegi maksady bilen Owganystanyň we Päkistanyň arasynda tranzit üstaşyr söwda boýunça ylalaşygy bar. Bu hereketleri bilen Pakistan Owganystanyň syýasy we ykdysady ösüşine öz ymtylmalaryny görkezýär. Geljekde öňde birnäçe wezipeler bar. Emma üstünlik arkalaşyga girýän döwletleriň ählisiniň ymtylmalaryna baglydyr. Günorta we Merkezi Aziýa döwletleriniň her biriniň bu açyk integrirlenmeden we goňuşuçylykdan üstünlik gazanmaga mümkinçikleri bar diýip, biz pikir edýäris. Sebitleýin söwdadaky we hyzmatdaşlykdaky yza galaklyklar sebitleýin hökümetleriň ýagdaýa düşünmegine görkezip biler hem-de olaryň bu maksatlara ýetmegi üçin ähli diplomatik başlangyçlary ulanar.

Ýagmyr Nuryýew
(*Türkmenistan*)

HÄZIRKI ZAMAN DIPLOMATIÝASY WE HALKARA ŞERTNAMALARY

Halkara şertnamalar halkara gatnaşyklarynyň hukuk esasyňy döretmek bilen, şertnamalary baglaşmagyň, olaryň hereket etmeginiň bes edilmeginiň tertibini kesgitleýär. Bu institutyň ähmiýeti

häzirki döwür halkara hyzmatdaşlygynda şertnamalaryň ornunyň güýçlenýändigini bilen şertlendirilendir. Şertnama bilen diplomatik işiň özara baglanyşygy hem jedelsizdir. Halkara şertnamalar hukugynyň ähmiýetiniň artýandygyna esaslanyp, 2010-njy ýylyň 10-njy maýynda «Türkmenistanyň halkara şertnamalary hakynda» täze kanun kabul edildi. Bu kanun Türkmenistanyň halkara şertnamalaryny baglaşmagynyň, ýerine ýetirmeginiň we güýjüni ýatyrmagynyň tertibini kesgitleýär hem-de Türkmenistanyň Konstitusiýasynda yglan edilen we berkidilen ýörelgeleýin kadalaran ugur alýar. «Türkmenistanyň daşary syýasat ugrunyň 2013-2017-nji ýyllar üçin Konsepsiýasynyň» kabul edilmegi bolsa kanunçylygyň kadalarynyň durmuşa geçirilmegine ýardam etmäge gönükdirilendir. Türkmenistanyň halkara şertnamalaryny baglaşmagynyň, ýerine ýetirmeginiň we güýjüni ýatyrmagynyň tertibi olaryň görnüşine we adyna şertnama, ylalaşyk, konwensiýa, pakt, teswirnama, hatlar ýa-da notalar alyşmak we beýleki görnüşleridigine garamazdan, ählisi üçin ulanylýar. Halkara şertnamalary hakynda Türkmenistanyň kanunçylygy halkara hukugynyň kadalaryna, şol sanda, halkara şertnamalar hukugy hakyndaky Wena konwensiýasynyň kadalaryna laýyk gelýär. Adamyň esasy hukuklarynyň we azatlyklarynyň goralmagynda, döwletiň kanunalaýyk bähbitleriniň üpjün edilmeginde halkara şertnamalary esasy orny eýeleýär.

Çykyşda häzirki zaman halkara şertnama hukugynyň we diplomatik işiň özara baglanyşygy we sazlaşygy baradaky seljermeleriň netijeleri barada habar berler. Diplomatik işi guramagyň netijeliliginiň we halkara şertnamalaryň kanunçylyk binýadynyň kämilliginiň özara baglanyşygy baradaky garaýyşlar Hormatly Prezidentimiz Gurbanguly Berdimuhamedowyň «Ösüş arkaly parahatçylyk» taglymatyndan ugur alnyp, ynsanperwerlik ölçeglerine aýratyn üns bermek bilen beýan edildi.

Ýazdursun Gurbannazarowa
(*Türkmenistan*)

HALKARA HUKUGYNYŇ YKRAR EDILMEGINDE TÜRKMEN DIPLOMATIÝASYNYŇ ÄHMIÝETI

Hormatly Prezidentimiziň baştutanlygynda Türkmenistan döwletimiziň alyp barýan daşary syýasaty umumadamzat gymmatlyklaryna, dünýä döwletleriniň we halklarynyň medeniýetine, döp-dessuryňa hormat goýmak, halkara hukugyna we ondan gelip çykýan borçlara ygrarly bolmak ýaly düýpli ýörelgelerden ugur alýar. Şonuň üçin Türkmenistan döwletimiziň häzirkî zaman halkara gatnaşyklaryndaky netijeli daşary syýasaty tutuş dünýäde giňden ykrar edilýär.

Türkmenistan döwletimiz Garaşsyzlygyny gazanan ilkinji günlerinden başlap ýurtda demokratik, dünýewi we hukuk döwletini gurmak bilen, halkara gatnaşyklaryna giň ýol açdy. Ilki bilen ýurtda demokratiýany ýaýbaňlandyrmagy, raýatlaryň hukuklarynyň we azatlygynyň üpjün edilmegini gazanmagy maksat edinip, BMG-niň Adam hukuklarynyň ählumumy jarnamasynda bellenen esasy demokratik hukuklary we azatlyklary ykrar etdi.

Türkmenistanyň daşary syýasatyny durmuşa geçirmekde türkmen diplomatiýasynyň halkara gatnaşyklaryndaky işjeňliginiň artmagy bilen Türkmenistan döwletimiz birnäçe halkara guramalaryna agza boldy. Halkara hukugyny ykrar etmek bilen, adam hukuklarynyň we azatlyklarynyň üpjün edilmegini, we goralmagyny özünde jemleýän halkara resminamalaryň birnäçesine goşuldy. Bu bolsa milli kanunçylygymyzyň kämilleşmegine itergi berdi. Halkara hukugynyň umumy ykrar eden kadalary kabul edilip, Türkmenistanyň halkara şertnamalarynyň kadalaryny ileri tutýandygy Konstitusiýamyzda berkidildi.

Döwlet Baştutanymyzyň nygtaýşy ýaly, häzirkî döwürde ýurdumyzda dünýäniň kanun çykaryjylyk tejribesinde bar bolan hukugyň esasy ugurlaryny we ulgamlaryny özünde jemleýän pugta kanunçylyk binýady döredildi. Geçirilen bu işler bolsa, Birleşen

Milletler Guramasynyň örän möhüm Konwensiýalaryny tassyklamak we olara goşulmak bilen bilelikde, biziň Garaşsyz, Bitarap döwletimiziň dünýäniň hukuk giňişligine üstünlikli goşulyşmagyna hemmetaraplaýyn ýardam berýär. Bu bolsa dünýäde türkmen döwletiniň, onuň diplomatiýasynyň işjeňliginiň artýandygyna şaýatlyk edýär.

Jumamyrat Gurbangeldiýew
(Türkmenistan)

TRANSAZIÝA MAGISTRALY – BEÝIK ÝÜPEK ÝOLUNYŇ POLAT NUSGASY

Transaziýa magistraly hakyndaky pikir XIX asyryň ikinji ýarymynda kemala gelipdi. Onuň esasy maksady Aziýa sebitiniň gündogarsyny onuň günbatary bilen demir ýollar arkaly birleşdirmekdi. Bu Hytaý diwaryndan başlap Gara we Mermer deňizleriniň kenarlaryna çenli uzan Beýik Ýüpek ýoluny gaýtadan dikeltmek baradaky uly göwrümlü taslamady. Ony durmuşa geçirmek maksady bilen 1954-nji ýylda SSSR bilen HHR-iň arasynda demir ýol gurluşygy hakyndaky şertnama gol çekilipdi. Bu iki döwletiň demir ýollaryny birikdirjek magistral Almatadan Hytaýyň Lançžou şäherine çenli baryp ýetmelidi. Şol ýoluň Türküstan–Sibir magistralynyň Aktokaý stansiýasyndan tä Hytaýyň araçägine golaý Družba (Dostluk) stansiýasyna çenli bölegi 1960-njy ýylda ulanmaga berildi. 1963-nji ýylda ýol Urumçä ýetirilýär. Ýöne sowet-hytaý gatnaşyklarynyň ýaramazlaşmagy netijesinde işler 1985-nji ýyla çenli togtadyldy. SSSR-iň hytaý tarapyna 300 mln ýuan karz bermegi netijesinde, 1990-njy ýylyň sentýabrynda Hytaýyň we SSSR-iň demir ýollary birleşdirildi.

Transaziýa demir ýolunyň ikinji möhüm halkasyny Türkmenistan bilen Eýranyň demir ýollaryny birikdirmek synanyşygy XX asyryň 60-njy ýyllarynda başlandy, ýöne ummasyz çykdaýlaryň boljakdygy hasaba alnyp, wagtlaýyn bes edilipdi. Eýran şasy Muhammet Reza Pehlewi bu meselä 1975-nji ýylda ýene dolanyp gelipdi. Emma bu taslama kagyz ýüzünde galypdyr.

1989-njy ýylyň 22-nji iýunynda ozalky SSSR-iň we Eýran Ýslam Respublikasynyň hökümetleriniň arasynda Tejen–Maşat demir ýoluny gurmak baradaky ylalaşyga gol çekilipdi. Emma SSSR bu taslamany amala aşyryp bilmedi.

1992-1996-njy ýyllarda Türkmenistan we Eýran uzynlygy 300 kilometrden gowrak bolan Tejen – Sarahs – Maşat demir ýoluny gurdular. Onuň açylmagy bilen Aziýa döwletleriniň ençemesi uzynlygy 10 müň. km. bolan bütewi bir demir ýol ulgamyna birikdi. Transaziýa demir ýoly Beýik Ýüpek ýolunyň polat ýollar bilen gaýtadan dikeldilen nusgasydyr. Türkmenistan onuň has möhüm ähmiýetli çatrygydyr, altyn halkasydyr.

Öwez Gündogdyýew
(Türkmenistan)

PARFIÝA WE HYTAÝ GATNAŞYKLARY (BEÝIK ÝÜPEK ÝOLY WE DIPLOMATIÝA)

Beýik Ýüpek ýoly – halklary we çäkleri özara birikdiren, gadymy dünýäniň syýasy, sosial-ykdysady, medeni durmuşynda açmejek yz galdyran ýoldur. Bu beýik ýol diplomatik gatnaşyklaryň ösmegine ýardam etdi.

B.e.öňki II asyrdan Türkmenistanyň çäginde dörän Parfiýa imperiýasy Mitridat II-niň dolandyran döwründe (b.e.öňki 124-87 ýý.) dünýäniň iň iri döwletine öwrüldi. Hut şol döwürde, Beýik Ýüpek ýolunyň ösmegine getiren Hytaý imperiýasy bilen diplomatik gatnaşyklary ýola goýulýar.

Parfiýa we Hytaý gadymyýetde kuwwatly dünýä döwletleri bolmak bilen diplomatik gatnaşyklary berkidipdirler (belli bolşy ýaly, Türkmenistana bir ýylyň dowamynda Hytaýdan 10-a golaý missiýalar gelipdir). Bu gatnaşyklar parahatçylygyň we hoşniýetliligiň döremegine getirip, diňe bir söwda maksatlary üçin peýdalanylman, eýsem, ikitaraplaýyn ylymlaryň we dünýä dinleriniň ýaýramagyna, özboluşly bir siwilizasiýanyň kadaly gatnaşyklarynyň özenine öwrülipdir.

**HORMATLY PREZIDENTIMIZ GURBANGULY
BERDIMUHAMEDOW BERKARAR DÖWLETIŇ
BAGTYÝARLYK DÖWRÜNIŇ BEÝIK ŞAHSYÝETIDIR**

Adamzadyň ösüş taryhy ynsanlaryň arasyndan beýik şahsyýeti öňe çykarmalydy. Ol adamlaryň aňynyň häzirki zaman ösen derejesinde, jemgyýetde barha artýan ösüş depginlerinde, diňe bir öz milletini gülläp ösdürmek däl, eýsem tutuş dünýäde abadançylygy berkarar etmek, tutuş dünýäde agzybirligi döretmek ýaly örän beýik maksatlary öňünde goýmagy we şoňa gulluk etmegi başaryan adam bolmalydy.

Hormatly Prezidentimiz Gurbanguly Berdimuhamedow hut şeýle adam bolup çykdy. Hormatly Prezidentimiz özüniň Türkmenistanyň Prezidenti wezipesine girişen günlerinde öz işini «Meniň iň esasy we ygtybarly daýanjym halkym bolar» – diýen ýörelgäni öňe sürdi. Milli Liderimiz özüniň maksatnamalarynda türkmen milletiniň gülläp ösüş ýollaryny we onuň dünýä siwilizasiýasynyň ösüşine goşup biljek goşandynyň derejesini kesgitlemegi başardy.

Milli Liderimiz Gurbanguly Berdimuhamedowa ýurdumyzyň durnukly ykdysady ösüşini, milli bilim we ylym ulgamynyň täze nusgalarynyň durmuşa ornaşdyrylmagyny, önümçilikde iň täze tehnikanýň we tehnologi enjamlaryň netijeli ulanylmagyny we başga-da birnäçe haýran galdyryjy üýtgeşikleri gazanmak başartdy. Muňa mysal edip; Gadymy Ýüpek ýolunyň ugrunda deňiz-derýa ýollarynyň ykdysady mümkinçilikleriniň giňeldilmegine ýol açmagy, şonuň çäginde Amyderýanyň üstünden demirýol köprüsiniň geçirilmegi, Amyderýanyň çep we sag kenarlaryny birleşdirýän Atamyrat – Kerkiçi awtomobil köprüsiniň işe girizilmegi, Türkmenbaşy şäherinden Faraba çenli, şeýle hem, Aşgabat-Daşoguz awtomobil ýollarynyň gurluşygynyň uly depginler bilen alnyp barylmagy, halkara ähmiýetli Gazagystan – Türkmenistan – Eýran demir ýol magistralynyň gurluşygynyň tamamlajy tapgyrynda alnyp barylmagy we başgaly görkezmek bolar.

Hormatly Prezidentimiz Gurbanguly Berdimuhamedowyň öňe sürýän milli ykdysady syýasatynyň esasy ýörelgesi dünýäniň ösen döwletleriniň hataryna çykmaklykdyr. Milli Liderimiziň haýran galdyryjy işjeňligi we ukyby diňe ýurduň çägindäki meseleleri çözmekde däl, eýsem, daşary syýasatda-da aýdyň ýüze çykýar. «Açyk gapylar» syýasaty, bazar ykdysadyýetiniň meseleleriniň döwrebap tertipde çözülmegi, Bitaraplyk derejesiniň bütin dünýäde ykrar edilmegi Türkmenistanyň halkara derejesini we abraýyny ep-esli ýokary galdyrdy.

BMG-niň 2012-nji ýyldaky maýa goýumlar hakyndaky hasabatynda Türkmenistanyň dünýäde maýa goýujy ýurtlaryň birinji onlugynda durýandygy bellenilýär. Bu ägirt uly özgertmeleriň gözbaşynda onuň ruhlandyryjy, hereketlendiriji güýji bolup Hormatly Prezidentimiz Gurbanguly Berdimuhamedow durýar. Milli Liderimiziň pähimliligi, giň gözýetimliligi, her bir işiň aňyrsynda milletiň geljekki bähbidini görmek we duýmak ukyby işi ilerlediji esasy güýç bolup durýar.

Orazpolat Ekäýew
(*Türkmenistan*)

SOLTAN SANJARYŇ DÖWRÜNDE SELJUK TÜRKMENLERINIŇ DÖWLETINIŇ DAŞARY SYÝASATY

Beýik Seljuk türkmen döwletiniň soltany Sanjaryň patyşalyk süren döwründäki daşary syýasaty imperiýanyň içeri syýasaty bilen gönüden-göni baglanyşyklydyr. Kähalatlarda döwletiň dolandyryşynda tabyn döwletleriň merkezi döwlete boýun bolman, özbaşdaklyklaryny yglan edip, merkeze ýöriş geçiren wagtlary hem bolupdyr.

Soltan Sanjar üçin imperiýanyň Gündogar serhedinde asudalygy saklamak aňsat düşmändir. Musulman däl garahytaýlylar soltan Sanjaryň döwletine tabynlykda bolan Mawerannahrdaky türkmenleriň Garahanly döwletine howp salýardylar. Çünki Soltan Sanjaryň döwletiniň Balasagundaky Garahanly hökümdary hanlykdaky bulagaýlyklary basyp ýatyrmak üçin garahytaýlylary kömege çagyryýardylar. Olar Balasaguna gelip, hany tagtyndan

düşürýärler we şonuň bilen birlikde garahytaýlylar merkezi Balasagun bolan yslam ülkesinde musulman däl döwleti döredýärler. Bu ýagdaý bolsa türkmenleriň Seljuk döwletine garşy uruş yglan etmekdi. Şol wagtlar giň sährada ýaşayan garlyk türkmenleri Garahanly döwletine boýun bolman, gozgalaň turzupdyrlar. Garahytaýlylar olary öz taraplaryna çekmegi başarypdyrlar.

Netijede, Soltan Sanjar bilen Garahytaýlylaryň arasynda 1141-nji ýylda Katwan sährasynyň Dergam jülgesinde bolan söweşde soltanyň goşuny ýeňlişe sezewar edilýär. Şol söweşiň netijesinde Seljukly döwletiniň tabynlygyndaky Garahanly türkmenleriň döwleti ýykylýar. Seljukly türkmenleriň imperiýasynyň Gündogar serhedi Amyderýa bolup galýar. Garahytaýlylar döwletiniň çägi Ýeniseýden we Týanşandan Aral kölüne çenli aralygy öz içine alýar.

Katwan söweşi döwletiň daşary we içeri syýasatynda-da ýetmezçilikleriň, bärden gaýtmalaryň kändiginiň üstüni açdy we imperiýany sarsydyrdy. Soltan Sanjara imperiýa möçberinde akylllybaşly inçe syýasat alyp barmalydygyny görkezdi.

Beýleki tarapdan, Soltan Sanjar imperiýanyň daşary gündogar syýasatynda tabyn Garahanly türkmenleriň döwletiniň ýerini imperiýasynyň düzümine gaýtaryp almak üçin tagalla etmändir. Ony imperiýanyň içindäki durnuksyzlyklar, tabyn döwletlere garşy ýorişler, olary boýun etjek bolup geçirilen çäreler, täze dörän kynçylyklar, döwletiň syýasy-ykdysady durmuşynyň pese gaçmagy bilen düşündirip bolar.

Atageldi Baýlyýew
(*Türkmenistan*)

TÜRKMEN DIPLOMATIÝASYNYŇ PARAHATSÖYÜJILIKLI HÄSIÝETINIŇ TARYHY ESASLARY

Türkmen halkynyň parahat söýüjiligi, hoşniýetli goňsuçylygy, adalata hormaty gadymyýetden bári mälimdir. «Türkmenler taryhyň bütin dowamynda hormat goýujylygy we ylalaşyklylygy bilen tapawutlanyp gelýär. Ynsanperwerlik, açyklyk, din erkinligi, beýleki halklaryň medeniýetine sarpa goýmak, agressiýany ýek ýigrenmek

ýaly ýörelgeler türkmen häsiýetiniň esasyny düzýär» – diýip, Hormatly Prezidentimiz Gurbanguly Berdimuhamedow belleýär.

Bu ýörelgeleriň esasy kökleriniň biri hem adalatlylyk, halallyk we ýokary ahlaklylyk ýaly çeşmelerden gözbaş alýar.

Türkmenleriň ata-babalary – oguzlar, hunlar, parfiýalylar, massagetler, dahlar, seljuk türkmenleri we başgalar taryhy sahna çykyp, onlarça döwletleri, imperiýalary döreden we dolandyran wagtlarynda gadymy hem orta asyr awtorlary olaryň jemgyýetçilik gurluşynyň adalatlylygyny we özge halklar bilen hoşniýetli gatnaşykda ýaşamak isländiklerini beýan edipdirler. Meselem, Parfiýa taryhda Gündogar we Günbatar siwilizasiýalaryny baglaşdyryjy ilkinji merkez hökmünde bellidir. Parfiýany dolandyran Mitridat II döwründe meşhur Ýüpek ýoly açylypdyr. Parfiýalylar parahatçylykly gatnaşyklary saklamakda ylalaşyklara we baglaşylýan şertnamalara uly hormat goýupdyrlar. Orta asyrlara çenli Parfiýa diplomatiýasy belli bir derejede dürli usullara we amallara esaslanyp, tejribe toplapdyr.

Beýik seljuk döwletiniň syýasatynda täze mekan tutulan ýerlerde parahatçylygy üpjün etmek, ilata ynsanperwerlik bilen garamak, halklaryň dini ygtykatlaryna, milli döredijiliklerine sarpa goýmak ýaly şeýle ýörelgeler häsiýetlendirilýär. Türkmen halkyna mahsus bolan parahatçylyk söýüjilikli häsiýet hiç haçan durmuşdan üzňe bolmandyr.

Taryhy apatlara, pelegiň agyr zarbalaryna garamazdan, türkmen halky parahatçylygyň we sütem etmezligiň ýollaryny asyrlaryň dowamynda berjaý edip geldi, olary nesilleriň hakydasynda gorap saklady. Ýüzlerçe ýyllaryň dowamynda bu ýörelgeler üýtgedi. Şonuň üçin hem Türkmenistanyň bitaraplygynyň öz çuňňur filosofik, dünýägarayyş jähti bar – ol türkmen halkynyň asyrlar boýy dowam edýän milli döredijilerine daýanýar.

Wepa Baýramow
(*Türkmenistan*)

**TÜRKMEN DIPLOMATIÝASYNYŇ SEBITLEÝIN
HYZMATDAŞLYGY ÖSDÜRMÄGE WE HOWPSUZLYGY
ÜPJÜN ETMÄGE GÖNÜKDIRILEN DAŞARY
SYÝASY UGRY**

Türkmenistanyň Prezidentiniň başda durmagynda durmuşa geçirilýän syýasy ugur we amala aşyrylýan anyk işler, şeýle hem öňe sürülýän döredijilikli, oňyn we ynsanperwer başlangyçlar ýurdumyzyň sebitde parahatçylygy, howpsuzlygy we durnuklylygy üpjün etmegiň hem-de berkitmegiň tarapdary bolup durýandygyny bütin dünýä jemgyýetçiligine aýan edýär.

Türkmenistan, ilkinji nobatda, Merkezi Aziýada parahatçylygy pugtalandyrmak maksadyna pugta eýerýär we bu ugurda özüniň tagallalaryny gaýgyрмаýar. Hormatly Prezidentimiziň Birleşen Milletler Guramasynyň Baş Assambleýasynyň belent münberinden eden çykyşlarynda sebitde howpsuzlygy üpjün etmegiň zerurlygy hakyndaky pikirler öz beýany tapýar.

Gadym döwürlerde sebitde parahatçylygyň üpjün edilmeginde, halkara söwdasynyň ösmeginde, halklaryň gatnaşyklarynyň ýokarlanmagynda birnäçe döwletleriň çäginde geçip, yklymlary birikdiren Beýik Ýüpek ýolunyň ähmiýeti uly bolupdyr.

Aşgabatda açylan BMG-niň Merkezi Aziýa üçin önüni alyş diplomatiýasy boýunça sebit Merkezi bolsa Türkmenistanyň Birleşen Milletler Guramasy bilen sebitde ählumumy howpsuzlygy we durnuklylygy pugtalandyrmagyň hatyrasyna netijeli hyzmatdaşlygy ösdürmek ýolundaky işeň ädimleriň biri boldy. Şol merkez BMG-niň Merkezi Aziýadaky ygtybarly daýanjy, parahatçylygy we sebitiň ýurtlarynyň durnukly ösüşini üpjün etmegiň netijeli guraly bolup hyzmat edýär.

2012-nji ýylyň 10-njy dekabrynda Türkmenistanyň Ministrler Kabinetiniň giňişleýin mejlisinde Türkmenistanyň Prezidenti ýurdumyzyň Daşary syýasat ugrunyň 2013-2017-nji ýyllar üçin Konsepsiýasyna gol çekdi. Döwletimiziň geljekki 5 ýylda daşary syýasatynyň esasy ugurlaryny kesgitleýän bu döwletli möhüm resminamada sebit howpsuzlygyny we hyzmatdaşlygyny ösdürmek meselesine hem aýratyn üns berlendigini bellemek zerurdyr.

Bahar Hojagulyýewa
(Türkmenistan)

BEÝIK ÝÜPEK ÝOLY WE TÜRKMEN-RUS GATNAŞYKLARY

Berkarar döwletiň bagtyýarlyk döwründe Türkmenistanyň Prezidenti Gurbanguly Berdimuhamedowyň baştutanlygynda dünýä ýurtlary bilen hoşniýetli, parahatçylyksöýüjilikli, özara bähbitli gatnaşyklary ösdürmek ýurdumyzyň daşary syýasatynyň ileri tutulýan ugurlarynyň birine öwrüldi. Türkmenistan bilen Russiýa Federasiýasynyň arasyndaky ikitaraplaýyn hyzmatdaşlyk uly ähmiýete eýedir. Hormatly Prezidentimiz Türkmenistanyň Daşary işler ministrliginiň Halkara gatnaşyklary institutynyň täze binasynyň açylyş dabarasyna eden çykyşynda: «**Häzir biz Russiýa Federasiýasy bilen hyzmatdaşlygyň strategik derejesine çykdyk. Russiýa bilen biziň köp asyrylyk taryhymyz we gumanitar gatnaşyklarymyz, dürli ulgamlarda özara gatnaşyklaryň baý tejribesi bar**» diýip, nygtap geçdi.

Türkmen-rus dostlukly gatnaşyklary öz taryhy köklerini asyrlaryň jümmüşinden alyp gaýdýar. Bu gatnaşyklaryň ösdürilmeginde Beýik Ýüpek ýolunyň ähmiýeti uludyr. Orta asyrlarda Gürgenç şäheriniň üstünden geçýän Beýik Ýüpek ýolunyň demirgazyk ugry, rus knýazlyklary bilen söwda-ykdysady aragatnaşyklarynyň ösüşinde uly orun tutýardy. Horezm-Wolga ýoly boýunça söwda gatnawy has ösýärdi. Gürgenç şäherinden Gündogar Ýewropa bürünç, guradylan ir-iýmişler, nah, ýüň we Ýüpek matalar, halylar ýaly harytlar çykarylýardy. Gürgençde gyzgalaňly söwda edýän rus täjirleriniň şäheriň söwda dolanyşygynda ähmiýeti möhümdi. Russiýanyň çäklerinde tapylan VII-XI asyrlara degişli gündogar teňňeleriniň köpsanly hazynalary iki halkyň arasyndaky söwda-ykdysady aragatnaşyklarynyň giňden ösendigini subut edýär.

Beýik Ýüpek ýolunyň häzirki zamanda täzedan dikeldilmegi atababalarymyzyň döp-dessurlarynyň dowam etdirilýändiginiň aýdyň nyşanyna öwrüldi. Ykdysady hyzmatdaşlyk boýunça türkmen-rus toparynyň netijeli işlemegi, iki ýurduň Söwda-senagat edaralarynyň

ýanynda Türkmen-rus we Rus-türkmen işewürlük geňeşleriniň döredilmegi, Aşgabatda we Moskwada Söwda öýleriniň açylmagy şu ugurdaky gatnaşyklarynyň mundan beýläk-de ösdürilmegine ýardam berýär.

Ýazmuhammet Ýazmuhammedow
(*Türkmenistan*)

BEÝIK ÝÜPEK ÝOLY DÜNÝÄ HALKLARYNY ÝAKYNLAŞDYRÝAN ÝOLDUR

Berkarar döwletiň bagtyýarlyk döwründe Hormatly Prezidentimiziň başda durmagynda «Açyk gapylar», hoşniýetli goňsuçylyk, hemişelik Bitaraplyk syýasatyna ygrarly bolan Türkmenistan dünýäniň ýurtlary bilen dostluk gatnaşyklaryny pugtalandyrmaga aýratyn üns berýär.

Türkmenistan döwletimiziň şeýle gatnaşyk saklaýan döwletleriniň biri hem Beýik Ýüpek ýolunyň ugrunda ýerleşýän Türkiýe Respublikasydyr. 1991-nji ýylda iki ýurduň arasynda dostluk we hyzmatdaşlyk etmek babatda ylalaşyklara gol çekildi. 1992-nji ýylyň 29-njy fewralynda diplomatik gatnaşyklar ýola goýuldy. Türkiýe Türkmenistanyň Garaşsyzlygyny ykrar eden ilkinji ýurtdyr. Iki ýurduň arasyndaky hoşniýetli, dostlukly gatnaşyklaryň gerimi günsaýyn giňelýär. Iki ýurduň döwlet ýolbaşçylarynyň, wekilleriniň duşuşyklarynda özara gyzyklanma bildirilýän birnäçe meseleleriň ýagny, strategiki ähmiýetli söwda-ykdysady hyzmatdaşlygy ösdürmek, gurluşykda, senagatda, energetika ulgamynda, ulag we aragatnaşyk pudagynda, ylym-bilim we saglygy goraýyş, ýokary tehnologiýaly pudaklar boýunça bilelikdäki uzak möhletli taslamalary amala aşyrmak, halkara derejesinde dürli çäreleri guramak ýaly meselelerde özara pikir alyşmak bilen, halkara syýasatynyň sebitdäki gatnaşyklarynda, aýratyn hem dünýäde parahatçylygy hem-de ählumumy howpsuzlygy üpjün etmekde, häzirki zaman howplaryna garşy tagallalary birleşdirmekde birnäçe işler edildi we edilýär.

Häzirki wagtda Türkmenistanda 600-den gowrak türk kompaniýalary işleýär. Türkmenistan bilen Türkiýe Respublikasynyň

arasynnda diplomatik gatnaşyklaryň ýola goýlan wagtyndan bäri geçen ýyllaryň dowamynda dürli döwletara, hökümetara we pudagara derejesindäki ylalaşyklaryň 100-den gowragyna gol çekildi. Bu bolsa iki döwletiň arasyndaky özara hyzmatdaşlyk gatnaşyklarynyň mundan beýläk-de has ösjekdiginiň kepidir.

Hormatly Prezidentimiziň tagallalary netijesinde Beýik Ýüpek ýolunyň ugrunda ýerleşýän beýleki ýurtlar bilen hem syýasy-ykdysady, medeni gatnaşyklar giň gerim bilen ösdürilýär. Döwletara demir we awtomobil ýollarynyň gurulmagy, Demirgazyk-Günorta demir ýolunyň gurluşygynyň ýokary depginler bilen alnyp barylmagy, Türkmenistan-Özbeqistan-Gazagystan-Hytaý, Döwletabat-Saraws-Hangeran gazgeçirijileriniň işläp başlamagy bu ýoluň täzeden dikeldilýändiginiň görkezijisidir.

Parahat Durdyýew
(*Türkmenistan*)

NEŞEKEŞLIGE GARŞY GÖREŞMEK BOÝUNÇA TÜRKMENISTANYŇ HALKARA HYZMATDAŞLYGYNÝ HUKUK ESASLARY WE MILLI KANUNÇYLYGY

Neşekeşlik soňky ýyllar dünýä siwilizasiýasynyň we adamzat jemgyýetçiliginiň önündäki ägirt wehimleriň birine öwrüldi. Türkmenistan neşekeşlige garşy aýgytly we barlyşyksyz göreş alyp barýar(9). Neşekeşlik ýaly wehimler dünýä boýunça halkara guramaçylykly, transmilli häsiýete eýedir, global mesele we umumadamzat sosial wehimidir, şol sebäpli bu göreşde ýeňiş diňe umumy adamzadyň, bütin halkara jemgyýetçiligiň bir maksada gönükdirilen agzybir tagallalary netijesinde gazanmak mümkindir. Türkmenistan 1996-njy ýyldan bäri BMG-niň halkara möçberinde neşeleriň we psihotrop maddalaryň bikanun söwdasyna garşy göreşmek baradaky üç sany esasy konwensiýalaryna(1-3) we hukuk goraýjy edaralaryň işgärlerine tehniki ýardam etmek we hünärini ýokarlandyrmak boýunça birentek halkara maksatnamalaryna we taslamalaryna işjeň gatnaşyp gelýär we bu ugurdaky halkara hyzmatdaşlygyny yzygiderli ösdürýär.

Neşelere garşy göreşmek boýunça Türkmenistanyň milli kanunçylygyny- Türkmenistanyň Jenaýat kodeksi, Neşe serişdeleri, psihotrop maddalar, prekursorlar we olaryň bikanun dolanyşygyna garşy göreş çäreleri hakynda Türkmenistanyň kanuny, Türkmenistanyň Sagdyn jemgyýet howpsuzlygyny goraýyş döwlet Gullugy hakyndaky Türkmenistanyň kanuny, Türkmenistanyň Administratiw hukuk bozmalary baradaky kodeksiniň we Raýat kodeksiniň degişli maddalary we neşelere garşy göreşmek çygrynda beýleki kadalaşdyryjy hukuknamalary düzýär. (4-8)

Gülşirin Myradowa, Baýramgeldi Annagylyjow
(*Türkmenistan*)

X ASYR ARAP SYÝAHATÇYLARYNYŇ ESERLERINDE MERW SÖWDA ÝOLLARYNYŇ ÇATRYGYNDA

X asyrdaky ýaşap geçen arap syýahatçylarynyň we geograflarynyň eserlerinde Horasanyň iň esasy şäherleri hökmünde Merw, Nişapur, Balh we Hyrat nygtalyp geçilýär. Özünüň şol döwürdäki geosyýasy we aragatnaşyk-söwda ähmiýeti bilen tapawutlanan Merw barada Ibn Hawkal, Al-Ýakuby, Ibn Fakih, Ibn Hordadbeh, Al-Istahry ýaly syýahatçylar we geograflar gymmatly maglumatlary berýärler.

Bagdatdan gündogara tarap gidýän ýoluň, ýagny Ýüpek ýolunyň ilkinji menzili Merw şäheridir. Merwden aňryk ýol ikä bölünip dowam edýär. Birinji ýol Jeýhun derýasynyň bäri tarapyndan dürli şäherleriň üstünden geçip, Balha barýar. Bu ýerden Kaşgaryň üsti bilen Tibete, Termez tarapdan bolsa göni Merwden Türküstana barýan beýleki ýola birleşýär. Ikinji ýol Jeýhundan geçip Buhara, Samarkant ugry bilen dowam edýär. Ýol soňunda demirgazyk-gündogar ugry bilen Talasa, Türküstanyň beýleki şäherlerine we Hytaýa barýar. Şeýle hem bu ýol Aral kölüniň demirgazygyndan Baltika ýurtlaryna uzaýar. Bu maglumatlar arap syýahatçylarynyň ählisinde diýen ýaly gabat gelýär. Her şäheriň arasyndaky uzaklyklar, düşelgeler, kerwensaraýlar barada takyk maglumatlaryň berilmegi hem bu ýollaryň syýasy we ykdysady ähmiýetine şaýatlyk edýär.

Ibn Hawkal Merw şäherine Merwüşşahjan hem diýilýändigini we onuň köne şäherdigini belläp geçýär. Al-Ýakuby Merw bilen Sarahsnyň arasyndaky käbir oturymly ýerler barada söz açýar we bu ýerlerde türkmenleriň ýaşandygyny belleýär. Çeşmelerde berilýän maglumatlar şäherde ýokary derejede obahojalyk we senagat önümçiliginiň bolandygyny gökezýär. Al-Ýakuby «Horasan matalary» diýlip tanalýan, meşhur bolan ýokary hilli matalar bu ýerde (Merw) dokalýar» diýip ýazýar. Merwiň töwereginde pagta we Ýüpek önümçiligi alnyp barlypdyr. Hat-da, Ýüpek pileleri we beýleki birnäçe önümler Gürgen we Tabarystana, şeýle-de, günbatar ýurtlaryna şu ýerden gidýär eken. Arap syýahatçylary şäheriň, şol sanda Merw bazarynyň arassalygyny, tertip-düzgünliligini hem ünsden düşürmändirler.

Gylyçmuhammet Joraýew
(Türkmenistan)

BEÝİK ÝÜPEK ÝOLUNYŇ UGRUNDA HYZMATDAŞLYGY ÜPJÜN ETMEKDE TÜRKMENISTANYŇ ENERGETIKA DIPLOMATIÝASYNYŇ ORNY

Gündogar we günbatar döwletlerini birleşdirýän gadymy söwda ýolunyň «Beýik Ýüpek ýoly» diýlip atlandyrylmagy oňa dahylly halklaryň hem-de döwletleriň özara gatnaşyklarynda hyzmatdaşlygyň kemala gelmegi döwletleriň arasynda ykdysady, haryt-söwda, diplomatik gatnaşyklaryň ýola goýulmagy bilen ýakyndan baglanyşyklydyr.

Beýik Ýüpek ýolunyň Hytaý, Hindistan, Orta Aziýa we Ýewropany birleşdirýändiginden ugur alsak, bu söwda ýolunyň taryhda gaýtalanmajak ornunyň bolandygyna göz ýetirýäris.

Häzirki wagtda Türkmenistanyň durmuşa geçirýän energetika diplomatiýasy sebit we sebitara derejesindäki gatnaşyklaryň durnuklylygyny üpjün etmekde, ýangyç-energetika ulgamynda ýurtlaryň arasyndaky hyzmatdaşlygy giňeltmekde, häzirki zamanyň talaplaryna laýyk gelýän amatly şertleri döretmekde möhüm faktor hökmünde çykyş edýär. Soňky ýyllarda Türkmenistanyň sebitiň ýurtlary bilen täze köpugurly aragatnaşyk nusgasyny emele

getirmekde netijeli işleri amala aşyýandygyny bellemelidiris. Türkmenistanyň Prezidenti Hormatly Gurbanguly Berdimuhamedowyň ýolbaşçylygynda üstünlikli amala aşyrylýan energiýa strategiýasy Beýik Ýüpek ýolunyň ugrunda täze energiýa geçelgesini döretmäge uly mümkinçilik berýär.

Ýangyç-energiýa serişdelerini sebit we halkara bazarlaryna ugratmagyň ugurlaryny diwersifikasiýalaşdyrmak ýörelgesiniň netijesinde 2009-njy ýylyň 14-nji dekabrynda 7 müň kilometr uzynlykda bolan Türkmenistan-Hytaý, 2010-njy ýylyň 6-njy ýanwarynda uzynlygy 30,5 kilometr we ýyllyk kuwwatlylygy 12,5 milliard kub metr bolan Döwletabat-Sarahs-Hangeran halkara gaz geçirijileriniň ulanylmaga berilmegi, şeýle hem, 2010-njy ýylyň 11-nji dekabrynda sebit üçin ykdysady taýdan ähmiýeti örän ýokary hasaplanýan «Türkmenistan-Owganystan-Pakistan-Hindistan» taslamasyny durmuşa geçirmek hakyndaky Çarçuwaly ylalaşyga gol çekilmegi gadymy söwda ýolunyň ugrunda energiýa babatyndaky hyzmatdaşlygyň pugtalanýandygyny alamatlandyrýar. Bu bolsa ýurdumyzyň halkara energiýa bazaryndaky ornuny barha berkidýär.

Aýna Annamammedowa
(Türkmenistan)

ORTA ASYR KERWEN ÝOLLARYNYŇ DIPLOMATIÝASY

Taryhy maglumatlarda Beýik Ýüpek ýolunyň döreýşi halklaryň arasyndaky ykdysady, söwda, medeni we diplomatik gatnaşyklaryň pugtalanmagynda taraplaryň özara isleginden başga-da, düzgün-tertipli döwletiniň we aragatnaşyk ýollarynyň howpsuz bolmagy baş şerti bolup çykyş edýändigini bellemek mümkin.

Kerwenleriň düzülýän ýerleriniň döwletleriniň hökümdarlary, welaýatlarynyň emirleri, şäherleriniň häkimleri ýa-da iri mülkdarlar kerwenleriň söwdagärlerine takyk diplomatik we beýleki ýumushlary hem tabşyrypdyrlar. Däp bolşy ýaly, kerwenleriň ýany bilen syýahatçylar, din adamlary, alymlar, senetçiler, hünärmentler, derwüşler hem goşulyşyp gidýärdiler. Şonuň üçin hem, halkara gatnaşyklarynyň we diplomatiýanyň kemala gelmeginde, halklaryň birek-biregi ýakyndan tanamagynda täjirleriň hyzmaty biçak uludyr.

Howpsuz halkara kerwen ýollarynda söwdanyň ösmeginde aragatnaşyk (poçta) we ýol gullugynyň ähmiýeti uly bolupdyr. VIII-X asyrlarda has-da kämilleşdirilip, köne düşelgeleriň ýerinde kerwensaraýlar, rabatlar gurlupdyr. Merkezden welaýatlara we etraplara ugradylýan hatlar, görkezmeler, hökümler we dürli habarlar şol ýollardan iberilýärdi. Bu gullugyň kämilleşmeginiň döwleti berk saklamakda ähmiýeti uly bolupdyr we gysga wagtyň içinde, merkezden iberilýän habarlaryň welaýatlara baryp ýetmegini üpjün edipdir. Merkezden ugran çapar indiki menzile ýetip, habary garaşyp duran çapara gowşurypdyr, ol indiki menzile, şeýdip habar gysga wagtda barmaly ýerine eltilipdir.

At-Tabariniň «Pygamberleriň we patyşalaryň taryhy» atly eserinde Türkmenistanyň çägindäki aragatnaşyk we kerwen ýollary barada gyzykly maglumatlar berilýär. Ýollaryň ugrundaky düşelgeleri ol «hana», ýagny «düşelge», «manazila» (menzil), ýagny daşy howluly uly düşelge, kähallatlarda kiçeňräk berkitme, rabat – daşy berkidilen gala ýaly uly ýol kerwensaraýlary (olar köplenç gum içinde ýa-da gumuň eteginde gurlupdyr) diýip atlandyrýar. Taryhçynyň işinde gümrük galalary bolan «marasidalar» hem agzalýar. «Sarahsdan Merwe gidýän uly ýolda alty sany menzil bolup, olaryň birinjisi Uşturmagak, ondan soň Tilsitan, soňra Daňdanakan, soňra Kunigird ýerleşýär. Olaryň hemmesi Aly ibn Haşym ibn Ferruhysrowa degişli mülkler» diýip, IX asyryň ahyrynda al-Ýakuby ýazypdyr. Merw-Sarahs söwda ýolundaky menzilleriň biri bolan Kunigirdi XIII asyr taryhçysy Ýakut şeýle suratlandyrýar: «Meniň ol ýerde bolan döwrüm Kunigird uludy. Onuň giň bazary, gowy jaýlary, owadan metjidi, üzümleri we bagy bardy. Men ony 614-nji ýylda (1217/18 ý.) gördüm».

Söwda ýollarynyň esasy çatrygynda we geçelgelerinde gümrük galalary hem bolupdyr. Amyderýadan geçilýän ýerdäki gümrük galasy barada Mukaddasi şeýle ýazýar: «Söwdadan alynýan gümrük pajy barada aýdylanda, ol örän ujypsyzja. Gullary derýadan aňryk geçirmäge rugsat almak örän kyn. Soltandan birugsat gulamlary hem geçirtmezler we rugsat üçin 70-den 100 dirheme çenli paç alarlar. Düýeden iki dirhem, atlydan bir dirhem gümrük pajyny alarlar». Getirilen maglumatlar ata-babalarymyzyň ykdysady, medeni we söwda gatnaşyklary bilen birlikde, diplomatik gatnaşyklary hem alyp barandygyna şaýatlyk edýär.

Atamyrat Taýlyýew
(Türkmenistan)

TÜRKMENISTANYŇ MILLI HUKUK ULGAMYND HALKARA YNSANPERWERLIK HUKUGYNYŇ ÖSÜŞI

Türkmenistanyň daşary syýasaty beýleki döwletler we halkara gurluş düzümleri bilen gatnaşyklaryň ösdürilmegine, dünýäde adamsöýümlü we döredijilikli düzgüniň ýola goýulmagy bilen baglanyşykly meseleleriň çözülmegine gönükdirilendir. Bu ýörelgelere eýermek bilen, Türkmenistan bitaraplygyň, parahatçylyk söýüjiligiň, ysnyşykly goňsuçylygyň özüniň daşary syýasatynyň özeni bolup durýandygyny iş ýüzünde subut etdi. Bu syýasat halkara ynsanperwerlik hukugynyň ýörelgeleri bilen sazlaşýar.

Biziň döwletimiz Türkmenistanyň Prezidenti Hormatly Gurbanguly Berdimuhamedowyň alyp barýan öňdengörüjilikli daşary syýasatynyň esasynda häzirki zaman howplarynyň we wehimleriniň önüni almaklyga, ählumumy ýaragsyzlanmagyň hereketine, köpçülikleýin gyryş ýaraglarynyň ýaýramagynyň önüni alynmagyna, halkara ynsanperwerlik hukugynyň çygrynda daşky gurşawyň, bosgunlaryň meseleleriniň çözülmegine işjeň gatnaşýar hem-de bu ugurlarda teklipleri we başlangyçlary bilen çykyş edýär.

Türkmenistanyň Bitaraplyk hukuk derejesi, onuň barha artýan halkara abraýy parahatçylygy we howpsuzlygy pugtalandyrmagyň dürli ugurlarynda işjeň hereket etmäge mümkinçilik berýär. Sebitdäki we bütin Aziýa yklymyndaky syýasy hyzmatdaşlykda Türkmenistanyň Bitaraplyk hukuk derejesine möhüm ähmiýet berilýär.

Ösüşiň häzirki zaman tapgyrynda halkara ynsanperwerlik hukugynyň ýagdaýynyň seljermesini jemläp aýtsak, Türkmenistanyň halkara gatnaşyklarynyň subýekti bolmak bilen, häzirki zaman ynsanperwerlik hukugynyň ösüşine öz mynasyp goşandyny goşýandygyny bellemek gerek. Şonuň üçin Türkmenistanyň Prezidenti Hormatly Gurbanguly Berdimuhamedowyň düýpli halkara başlangyçlary dünýä bileleşiginiň giň goldawyna mynasyp bolýar.

Sülgünjemal Orazowa

(Türkmenistan)

BRITAN SYÝAHATÇYLARY TÜRKMEN TOPRAGYNYDA

Daşary ýurtly alymlaryň we syýahatçylaryň türkmen halkynyň ýaşayyş-durmuş hal-ýagdaýy barada maglumat berýän ençeme eserleri bar. Şolaryň arasynda gymmatly maglumatlary bilen tapawutlanýan birnäçe britan ýazarlarynyň işleri hem biziň üçin aýratyn ähmiýete eýedir.

Britan alymlary we syýahatçylary XVI asyrdan başlap türkmen topragyna gelip, türkmenleriň ýaşayşyny, edim-gylymlaryny, däp-dessurlaryny öwrenmäge başlapdyrlar. Olaryň arasynda 1558-1560-njy ýyllarda Merkezi Aziýa syýahat eden täjir Entoni Jenkinsony, 1860-njy ýyllarda türkmen topragyna gelen dilçi alym Armeniý Wamberini, 1821-1822-nji ýyllarda Etrekde, Gürgende we Hazar deňziniň kenarýakasynda bolan syýahatçy Jeýms Beýli Freýzeri, 1840-njy ýylda Merw türkmenleriniňkä gelip giden syýahatçy, Bengal artilleriýasynyň maýory Jeýms Ebboty, 1829-1830-njy ýyllarda Etrek türkmenleriniň arasynda bolan leýtenant Artur Konollini, 1832-nji ýylda türkmenleriň ýurduna gelen Ost-Ind kompaniýa gullugynyň leýtenanty, Patyşalyk Jemgyýetiniň agzasy Aleksandr Borsny, general-adýutant J.P. Ferriýeri we başgalary agzap bolar. Olar ýygnan maglumatlaryny kitap, makala, ýatlama görnüşinde özbaşdak neşir edipdirler. Ýazan işlerinde türkmenleriň ýaşayyş durmuşy, maşgala gatnaşyklary, edim-gylymlary, gelin-gyzlaryň maşgalada we türkmen jemgyýetinde tutýan orny, türkmen maşgalasy we gelin toý däp-dessurlary barada köpsanly gyzykly maglumatlary getirýärler.

Britan syýahatçylarynyň galdyran maglumatlary XIX asyrdan türkmen milletiniň dagynyk durmuş şertlerinde ýaşandygyna garamazdan, olaryň ene-ata, öý-maşgala, nika gatnaşyklaryny, çaga terbiýesini öz içine alýan maşgala instituty babatynda berk düzgün-tertibiniň bolandygyny subut edýär. Şol döwürdäki türkmenler özleriniň ruhy dünýäsini aýan edýän asylyly däp-dessurlaryna, aýdym-saz sungatyna, milli gymmatlyklaryna bolan garaýyşy XIX asyryň başlaryndaky özboluşly türkmen medeniýetiniň bolandygyny suratlandyrýar. Şol döwürde agalyk eden syýasy-jemgyýetçilik

durmuşyny, türkmenleriň ruhy we maddy medeniýetini öwrenmekde britan ýazarlarynyň işleriniň gymmaty bimöçberdir.

Ejegül Hojamedowa, Nagmatylla Amanlyýew
(*Türkmenistan*)

PARFIÝA DÖWLETI BEÝIK ÝÜPEK ÝOLUNYŇ UGRUNDA

Taryh boýunça döwletler we halklar öz aralarynda syýasy, söwda-ykdysady, harby, medeni we beýleki gatnaşyklarda bolup gelýärler. Ony amala aşyrmakda bolsa, esasy gatnaw ýollarynyň ähmiýeti örän uludyr. Olardan taryhda ähli adamzadyň bähbidi üçin hyzmat eden Beýik Ýüpek ýolunyň aýratyn orny bar. Çünki, Beýik Ýüpek ýolunyň hereket edip başlan wagtyndan (b.e.ö. III a.), tä deňiz ýollarynyň açylmagyna (XVI a.) çenli aralykda döwletleriň we halklaryň taryhy bu gatnaw ýoly bilen aýrylmaz baglanyşyklydyr.

Beýik Ýüpek ýolunyň ugrundaky döwletleriň üstünde durlup geçilende, ony ilki Parfiýa döwleti (b.e.ö. 247 - b.e. 226 ýý.) bilen baglylykda öwrenmeli. Taryhçylaryň arasynda bu gatnaw ýolunyň haçan hereket edip başlandygy barada iki pikir öňe sürülýär: parfiýalylardan öňki döwür we Parfiýanyň döräp, kemala gelen wagty. Bu garaýyşlaryň haýsynyň dogrudygyna ýa-da nädogrudygyna garamazdan, Beýik Ýüpek ýolunyň Parfiýa döwleti zamanýnda uly ähmiýete eýe bolup başlandygyny aýtmak bolar.

Beýik Ýüpek ýoly söwda kerwen ýollarynyň ulgamy bolup, dünýäde Aziýanyň we Ýewropanyň gadymy siwilizasiýalaryny birleşdiren aýratyn bir ulgam bolup durýar. Ol ulgamda hem Parfiýanyň taryhy orny örän ýokarydyr we onuň dünýä halklaryň öňünde bitiren hyzmaty uludyr.

Mälim bolşy ýaly, Parfiýa döwleti Günorta Türkmenistanda – Köpetdagyň eteginde türkmenleriň ata-babalary tarapyndan, Ärsagyň ýolbaşçylygynda döredilýär. Parfiýalylar kiçi döwlet halyndan uly imperiýa öwrülýärler we Gündogaryň köp bölegini eýeleýärler. Bu hem antik döwrüň beýleki iki sany uly imperiýasy bolan Rim we Hytaýyň Han döwletleriniň arasynda köpri ornuny tutmagyna alyp barýar. Ýagny,

Parfiya Gündogar bilen Günbatary birleşdirýär diýip aýtmak bolar. Bu barada görnükli Gündogary öwreniji W.W.Batrtold «Parfiya şasy Mitridat II dünýä taryhynda ilkinji bolup, Gündogar bilen Günbataryň arasyndaky parahatçylygy ýola goýan hökümdar» diýip nygtaýdyr.

Kasym Gaýypow
(*Türkmenistan*)

SELJUKLAR DÖWRÜNIŇ DIPLOMATIK PROTOKOL DÜZGÜNLERINIŇ AÝRATYNLYKLARY

Biziň ata-babalarymyzyň türkmen diýen at bilen taryh sahnasyna çykanyndan soň guran ilkinji döwletleriniň biri hem dünýä taryhynda öçmejek yz galdyran Beýik Seljuk şadöwletidir. Döwlet gurmak ýeňil iş däl, ýöne ony akylyly-başly dolandyrmak ondan hem agyr iş. Beýik Seljuk şadöwletinde hem döwleti dolandyrmak işi orta asyr türkmen-yslam däplerine mahsus ýagdaýda alnyp barlypdyr. Döwletde häzirkiki döwrüň adalgalary bilen aýdylanda diplomayik protokol düzgünleri, diplomatik gatnaşyklar örän ussatlyk bilen ýola goýlupdyr. Döwletiň resmi dabaralary, ýagny soltana täç geýdirmek, mirasdüşer şazadany yglan etmek, daşary ýurtly ilçileri we wekiliýetleri kabul etmek, gepleşikler geçirmek, beýleki ýurtlara ilçileri we wekiliýetleri ýollamak, sowgatlary gowşurmak we kabul etmek, soltan bilen köşgüň beýleki emeldarlarynyň arasyndaky gatnaşyklar ýörite kada laýyklykda alnyp barlypdyr. Beýleki ýurtlara ilçi hökmünde iberiljek adamlara berk talaplar bildirilipdir. Bu barada Nyzamylmülküň «Syýasatnama» alty eserinde hem belenenilýär.

Seljuklar döwrüniň protokol düzgünine görä, soltan bilen geçirilen duşuşyklarda emeldarlar öz wezipe derejesine laýyklykda we zygiderlilikde kabul edilipdir. Bagdat halyfynyň ilçileri gelende, olar ilki ýörite topar tarapyndan şäheriň gyrasynda kabul edilipdirler.

Seljuklar döwletinde köşkde protokol işleri bilen meşgullanýan ýörite emeldarlar bolupdyr. Mysal üçin, wezir hem-de diwanyň agzalary bilen soltanyň arasynda alşylan resminamalary taýýarlaýan, gepleşikleri we duşuşyklary guraýan wezipeli emeldarlar «hajyp»

diýlip atlandyrylypdyr. Olar soltanyň resmi kabul edişlik dabaralaryny hem gurapdyrlar. Hajyplara bolsa «hajyplar emiri» ýolbaşçylyk edipdir. Hajyplar emiri köşk emeldarlarynyň arasynda iň ýokary wezipeli emeldar hasaplanypdyr. Döwleti dolandyrmak işinde bolsa wezirden soňky adam bolupdyr.

Hoşgeldi Ýomutbaýew
(*Türkmenistan*)

DIPLOMATIK IŞINIŇ HALKARA HUKUK ESASLARY

1. Diplomatik wekilhanalaryň, konsullyk edaralaryň we olaryň işgärleriniň halkara hukuk statusy halkara hukugynyň kadalary bilen düzgünleşdirilýär.

2. Konsullyk gatnaşyklary tertibe salýan esasy köptaraplaýyn halkara kadalaşdyryjy resminama 1963-nji ýylyň Konsullyk gatnaşyklary hakyndaky Wena konwensiýasydyr. Bu konwensiýa diňe bir konsullyk edaralary babatynda däl-de, eýsem diplomatik wekilhanalaryň işi bilen hem baglydyr.

3. 1961-nji, 1963-nji ýyllar Wena konwensiýalarynyň düzgünleriniň umumy köptaraplaýyn häsiýeti bardyr. Şol bir wagtyň özünde milli kanunlar halkara şertnamalaýyn borçlara garşy gelmeli däldir. Eger şeýle bolan halatynda halkara şertnamalaryň kadalary ulanylýar. Islendik ýagdaýda halkara hukugynyň şu aşaky umumy esas goýujy ýörelgeleri berjaý edilmelidir.

a) Döwletleriň ygtyýarly deňlik ýörelgesi.

Bu ýörelgä laýyklykda her bir döwlet beýleki döwletiň ygtyýarlygyny hormatlamaga, öz çäginde kanunçykaryjy, ýerine ýetiriji, administratiw we kazyýet häkimiýetini özbaşdak amala aşyrmaga bolan hukugyny, şeýle hem öz daşary syýasatyny alyp barmaga bolan hukugyny hormatlamagy göz önünde tutýar.

b) Döwletleriň birek biregiň içkeri işlerine goşulmazlyk ýörelgesi.

Bu ýörelge her bir döwlet, halkara gurama islendik döwletiň içkeri ygtyýarlygyna girýän işlerine gatyşmaga hukugynyň ýokdugyny aňladýar.

c) Ikitaraplylyk ýörelgesi.

Bu ýörelgä laýyklykda, bolunýan döwlet bilen akkreditleýän döwlet biri birine deň derejede ýuridik we fiziki şahslara anyk hukuklary, ýeňillikleri, artykmaçlyklary bermekligi göz önünde tutulýar.

Mundan başga-da, halkara hukugynda retorsiýa ýörelgesi, kemsitmekden ýüz öwürmek ýörelgesi bardyr.

Döwletgeldi Seýidow, Miwe Seýidowa
(Türkmenistan)

YRAK SELJUK TÜRKMEN DÖWLETI DÖWRÜNDE DIPLOMATIK GATNAŞYKLAR WE ÜSTAŞYR ÝOLLAR

Beýik Ýüpek ýolunyň ugrunda irki döwürlerden bäri halklar biri-biri bilen dürli maksatlar bilen gatnaşyklary ýola goýupdyrlar. Bu taryhy ýoluň ugrundaky gatnaşyklaryň in wajyby kerwen ýollary arkaly ýola goýlan söwda-ykdysady gatnaşyklardyr. XII asyrdan Beýik Ýüpek ýolunyň ugrunda şäherleri söwda, medeniýet we ylym ýollary arkaly baglanyşdyrmakda Yrak Seljuk türkmen döwletine uly orun degişlidir.

Yrak seljuk türkmen döwletinde söwdagärçilik şereketleri ýokary we orta derejedäki baýlyga eýe bolan söwdagärleriň, gurply döwlet emeldarlarynyň we asylzadalaryň şärikligi esasynda gurlupdyr. Şereketiň agzalarynyň maýa goýumlary we söwda gatnaşyklaryny edýän ýurtlarynyň çäkleri dürli-dürli bolupdyr. Käbir uly şereketler musulman ýurtlarynyň, ýagny Eýranyň, Gaznanyň, Yragyň we Horezmiň ähli söwda ulgamyny özleri dolandyrypdyrlar.

Yrak Seljuk türkmen döwletinde gury ýerden kerwenler arkaly, deňziň üstünden bolsa gämiler arkaly söwda edilipdir. Döwletiň çäginde ýörite Ýüpek öndürýän şäherdir obalaryň bolmagyna garamazdan, täjirler Hytaýyň, Orta Aziýanyň we Eýranyň harytlary bilen bir hatarda Ýüpek we Ýüpek önümlerini Bagdada getiripdirler. Esasan hem, şol döwürde Hytaýdan we Wizantiýadan getirilen Ýüpek önümlerine halkyň içinde has-da ýokary baha berlipdir. Çykyşda orta asyr taryhçylarynyň eserlerine salgylanyp, Yrak seljuk türkmen döwleti döwründe diplomatik gatnaşyklar, şol döwrüň medeniýeti, ylmy, kerwen ýollary hakynda giňişleýin durlup geçiler.

II BÖLÜM

BEÝIK ÝÜPEK ÝOLUNYŇ HÄZIRKI ZAMAN ŞERTLERINDE TÄZEDEN DIKELDILMEGI

Seljuk Çolakoglu
(Türkiýe)

GÜNDOGAR AZIÝA WE MERKEZI AZIÝA

Bu işde, Gündogar Aziýanyň ösen we uly ykdysadyýeti bolan döwletleriň, ýagny Ýaponiýa, Hytaý, Günorta Koreýa ýurtlarynyň Merkezi Aziýa syýasatlary öwrenilýär. Gündogar Aziýa ýurtlary üç esasy sferada Merkezi Aziýa ýurtlary bilen gatnaşyklaryny ösdürmäge isleg görkezýärler. Birinjiden, Merkezi Aziýa energiýa çeşmeleri boýunça Gündogar Aziýa ýurtlary üçin ähmiýeti bardyr. Ikinjiden, Merkezi Aziýa bazary bilen ykdysady we söwda gatnaşyklaryny ösdürmek Gündogar Aziýa ýurtlary üçin başga bir ähmiýetli zat bolup durýar. Üçünjiden Merkezi Aziýa Gündogar- Günbatar aralygynda birleşdiriji ýol bolup durýar. Çäk howpsuzlygy bolsa Hytaý üçin dördünji sebäpdur. Sebäbi Hytaý, Ýaponiýa Günorta Koreýadan tapawutlylykda, Gazagystan, Gyrgyzystan we Täjigistan bilen gönüden göni 1996-njy ýyldaky Şanhaý başligi we 2001-nji ýyldaky Şanhaý hyzmatdaşlyk guramasynyň guralmagy Hytaýyň Merkezi Aziýa bilen syýasy ykdysady we harby ulgamlarda hyzmatdaşlygynyň başlangyjy bolupdyr. Ýaponiýa 2004 -nji ýylda başladan «Merkezi Aziýa + Ýaponiýa» Forumy arkaly sebitler ýurtlary bilen dolandyryş tertipli gatnaşyklary gurmaga synanyşypdyr. Günorta Koreýanyň 2009-njy ýyldaky «Günorta Koreýa-Merkezi Aziýa Forumy» sebit bilen dolandyryş gatnaşyklary gurupdyr. Merkezi Aziýa ýurtlarynyň 1991-nji ýylda garaşsyz bolmaklaryndan 20 ýyllyk möhletini geçmegi Hytaý, Ýaponiýa we Günorta Koreýanyň sebit ýurtlary bilen gatnaşygynyň çuňlaşandygy görünýär.

Baýram Sinkaýa
(*Türkiýe*)

EÝRAN, ORTA AZIÝA WE BEÝIK ÝÜPEK ÝOLY

Geçen on ýyllykda döwlet gurluşynyň birleşmesi bir wagtda pugta ykdysady ösüşi bilen Gündogar Aziýada, Merkezi Aziýa döwletleri bilen bilelikde, Beýik Ýüpek ýoluny dikeltmäge bolan gyzyklanmany täzeden döretdi. Bu kontekstde Beýik Ýüpek ýoluny dikeltmegiň ugrunda geçirilen çäreleriň düzüminde Eýranyň ýerine ýetiren roly barada sorag ýüze çykýar. Taryhy nukdaýnazardan Eýran Beýik Ýüpek ýolunyň ugrunda ýerleşip, häzirki başlangyçlara goşulmak baradaky pikirini işjeň beýan edýär we şuna laýyklykda, öz syýasaty esasynda Merkezi Aziýa bilen gatnaşygy gurmaga taýýar. Bu gatnaşykda Eýran demir ýollaryň we daş ýollaryň goňşy döwletler bilen, aýratyn hem Türkmenistan, Owganystan we Täjigistan bilen birleşmeginde işjeň gatnaşýar. Ýurduň geografik ýagdaýy Eýranyň territoriýasyndan nebit we gaz turbageçirijileri çekmeklige mümkinçilik döredýär, şeýle hem Merkezi Aziýadan käbir resurslary Turkiýanyň üsti bilen Pars aýlagyna we Ýewropa geçirýär. Beýik Ýüpek ýolunyň dikeldilmeginde Eýranyň goşulmagy arkaly Tähranyň ýolbaşçylyk etmeginiň gowşamagy we çetleşmegi üçin Amerikan syýasaty elinden gelenini edýärdi. Şeýle hem Eýranyň häzirki zaman Beýik Ýüpek ýoluna gatnaşyjy hökmünde kabul edilmegi bilen Merkezi Aziýa döwletleri bilen ýakynlaşmak üçin edýän synanyşyklaryna päsgel bermäge hem gyzyklanýar. Gürrünsiz, Beýik Ýüpek ýoly ähli döwletler üçin ykdysady goşulyşma we medeni hyzmatdaşlyk boýunça örän peýdalydyr. Beýik Ýüpek ýolundan Eýranyň çetleşdirilmegi garaşylýan oňyn netijäni pese düşürjek iş paýlaşy ters ýagdaýa getirip biler.

XIX ASYRDA BEÝIK YÜPEK ÝOLUNYŇ ORTA AZIÝADAKY TRASSASYNY DIKELTMEGIŇ SYNANYŞYGY

Beýik Ýüpek ýolunyň Merkezi Aziýadaky trassasy Beýik Ýüpek ýolunyň ösüşine we hereket etmegine aýratyn uly goşant goşdy. Beýik Ýüpek ýoly göçme we oturymly medeniýetleriniň biri-birlerini baýlaşdyrmagyna we doldurmagyna ýardam etmek bilen, olaryň özara gatnaşyklaryny üpjün edipdir. Köne kerwen söwda ýollaryny dikeltmek üçin: a) ýerli territoriýalar bilen tanyşlyk, kartalaryň çyzylmagy, şol kartalaryň ýüzünde kerwen ýollarynyň görkezilmegi bilen 1895-nji ýylda Türküstan general-gubernatorlygynyň we Buhara emirliginiň kerwen ýollarynyň uly kartasynyň düzülmegi üpjün edildi; b) kerwen gatnawynyň ýollary bolan, Taşkent etrabynda, Kaşgara, Urumçy we Fergana jülgesinde, Krylgan-Uçake (häzirki Buhara-Hywa) ýaly ýerlerde kerwenleri goramak üçin ýörite garnizonlar belenilýärdi; ç) kerwensaraýlaryň we bazarlaryň ülkesinde söwdanyň ösmeginiň üpjünçiligini ýola goýýan we hojalyk taýdan işleýän bazar komiteti gurnalypdyr (1870). Şol komitetleriň hasabatlaryna görä, Taşkent bazarlaryna Samarkantdan, Troiskden, Orskdan, Auliýe-atadan, Orenburgdan, Türküstandan, Tokmakdan, Kokantdan, Hojakentden, Pskentden, Namangadan, Uratýubeden, Alma-atadan, Çimkentden, Jizzakdan, Buharadan, Garabulakdan, Perow fortundan, Ganybadamdan, Kapaldan, Çynazdan kerwenler gelýärdiler we öz ýanlary bilen pagta, temmäki, kakadylan miweler, gaýyş, ýüň, boýaglary, çay, pisse, deriler, bagana, mal-gara, altyn we ş.m. getiripdirler. Şol bir wagtyň özünde olar şeker, çay, kagyz ýaly bakgal önümlerini we elde ýasalan zatlary öz ýanlary bilen äkidipdirler. Şeýle hem, komitetiň beren hasabatyna görä, alnyp barylýan işlere garamazdan, kerwen söwdasy, esasanam döwletara söwdasy kemelýärdi; d) täze gümrük ýeňnilikler hem girizilýärdi, ýagny bazarlara gelýän kerwenleri gümrük töleglerinden boşadylýardy we ş.m. Şeýle hem, goňsy döwletler bilen söwda ylalaşyklary tüzelenildi we şol döwletlerde

söwda tertibi kesgitlenmelidi. Orta Aziýa ýurtlularyň söwdagärleri üçin düzgünamalar işlenilip düzüldi, daşary ýurtlara gidýän söwdagärler üçin bolsa resminamalar taýýarlanyldy.

Din Sýaosin

(Hytaý)

HYTAÝ WE TÄZE ÝÜPEK ÝOLY

B. e. öňki II açylan Ýüpek ýoly Hytaýyň gadymy paýtagty Çanyandan başlap, Merkezi Aziýanyň we Kawkazyň üstünden geçýär we Ortaýer deňzine hem-de Ýewropa çenli dowam edipdir. Ol Ýewraziýanyň halklarynyň arasyndaky medeni çalyşykda we ykdysady hyzmatdaşlykda uly rol oýnady. Bu ýol boýunça diňe bir harytlar däl eýsem medeniýetler we tehnologiýalar ýaýrapdyr. Bu gün täze Beýik Ýüpek ýolunyň dikeldilmegine uly mümkinçilikler bar. Bu babatda degerli netijeler gazanyldy.

Hytaý täze Ýüpek ýolunyň dikeldilmegine uly gyzyklanma bildirýär. Sebäbi: birinjiden, soňky ýyllarda Hytaýda Günbataryň strategiýasy barada köp gürrüň edilýär, onuň manysy bolsa Hytaý Merkezi Aziýa, Günbatar Aziýa we Ýakyn Gündogar ýurtlary bilen hyzmatdaşlygy berkitmäge daşary syýasy ünsi artdyrmaly. Ikinjiden, täze Ýüpek ýoly bütin sebitiň ýurtlarynyň ykdysadyýetini ösdürmek üçin gerek bolup durýar. Üçünjiden, bu biziň sebitimizde hem durnuklylygy saklamak üçin wajypdyr.

Hytaý täze Ýüpek ýoluny dikeltmek baradaky pikiri öňe sürer. Täze demir we gara ýollar gurulýar, käbir taslamalar bolsa seljermäge degişli edilýär. Olaryň arasynda Günbatar we Ýewropa-günbatar Hytaý, Hytaý – Gyrgyzystan – Özbekistan, Hytaý – Gyrgyzystan – Täjigistan – Owganystan – Eýran we beýlekiler.

Täze Ýüpek ýolunyň dikeldilmegi sebitiň ýurtlarynyň hyzmatdaşlygynyň ösmegine itergi berýändigini, Merkezi Aziýa ýurtlarynyň bähbitlerine laýyk gelip, şol ýurtlaryň tranzit potensialyny ýokarlandyryandygy syr däl.

Ýöne bu ýerde birnäçe meseleler, has takygy birnäçe ýurtlardaky durnuksyzlyk, maliýe kynçylyklary ýaly meseleler bar. Emma hemme meseleler taraplaryň gyzyklanma bildiren ýagdaýynda çözülip bilner.

Gao Fei
(*Hytaý*)

HYTAÝ WE BEÝIK ÝÜPEK ÝOLUNYŇ GAÝTADAN DIKELDILMEGI

Gadymy Beýik Ýüpek ýoly Günorta we Günbatary birleşdirýän ykdysady hem-de medeni köpri bolup, aň-bilimiň ösmegine oňyn täsir edipdir. Bu bolsa dürli siwilizasiýalaryň we medeniýetleriň bir-biri bilen agzybirlikde, ýaşamaklarynyň mümkindigini görkezýär hem-de dawalaryň öňüni almagynyň alamaty bolup durýar.

Häzirki zaman dünýäsinde ägirt uly özgerişlikler bolup geçýär. Globallaşmak, ykdysady özgertmeler, özara baglylygyň artmagy we gatnaşyklaryň ýene başga görnüşleri geçiş döwründe milletleriň arasyndaky dünýä we sebitara meselelerini çözmekde hyzmatdaşlygy we ylalaşygy talap edýär.

Gadymy Ýüpek ýoly örän baý taryhy tejribesi häzirki zaman şertlerinde hyzmatdaşlygy giňeltmek üçin zerur şertleri döretdi. Hytaý Beýik Ýüpek ýolunyň gaýtadan dikeldilmeginiň tarapdary. Taryhy tejribä salgylanyp, Hytaý Beýik Ýüpek ýolunyň gaýtadan dikeldilmegini aşakdaky ugurlara bölýär:

- Deňlige esaslanýan özara ynanyşmagy ösdürmek;
- Özara bähbit we açyk bazar üçin umumy ösüşi gazanmak ýörelgelerine esaslanýan ykdysady hyzmatdaşlygy ösdürmek;
- Dürli medeniýetleri nazarda tutup özara medeni-gumanitar alyş-çalyşlary ösdürmek;
- Hyzmatdaşlygy yzygiderli ösdürmek, ulag infrastrukturasyňy döretmek, häzirki zamanyň mümkinçiliklerini nazarda tutup, Beýik Ýüpek ýoluny gaýtadan dikeltmek.

Hu Çzenhua
(*Hytaý*)

HYTAÝ WE BEÝIK ÝÜPEK ÝOLY

Beýik Ýüpek ýoly Hytaýyň taryhynyň ösüşinde uly ähmiýete eýe bolupdy. Bu ýol mundan üç müň ýyl ozal gadymy Hytaýdan Ýüpek ýoly bolupdyr. Taryhdan biz Hytaýyň gadymy döwürlerden bäri

Ýüpek öndürendigini bilýäris, şonuň üçin hem Günbatar ýurtlaryň ählisi ony «ýüpegiň ýurdy» diýip atlandyrypdyrlar.

Ýüpek ýoly Hytaýyň Çanyan (häzirki Sian) şäherinden başlap, Mongoliýanyň, Sibiriň, Merkezi Aziýanyň çäkleriniň üstünden Günbatar Rim we beýleki ýurtlara çenli uzapdyr.

Deňze ýanaşýan Ýüpek ýoly, Hytaýyň Guançzhou (Çuanzhou) şäherinden başlap, Günortanyň we Günbataryň deňiz portlaryna çykýar.

Hytaýyň taryhynda Ýüpek ýoly möhüm ähmiýete eýe boldy we onuň ösüşine uly goşant goşdy. Ýüpek ýolunyň üstünden harytlar geçipdir: meselem, Hytaýdan – Ýüpek matalary, boýaglar, gap-gaçlar äkidilipdir, şolaryň kömegi bilen bolsa Hytaý uly maýa goýumlaryny toplamagy başardy we dünýäniň iň baý ýurduna öwrüldi. Mundan başga-da, ol kompas, kagyz öndüriji tehnikasy, metal eretmegiň, ýeri suwarmagyň tehnologiýasy boýunça alyş-çalyş edipdir, Hytaý iň ösen we öňdebaryjy ýurt bolmagy gazandy.

Ýüpek ýolunyň üsti bilen Hytaýda dürli dinler ýaýrapdyr, has takygy, Hindistan we Merkezi Aziýadan buddizm, maniheýçilik, zoroastrizm, hristiançylyk, yslam ýaly dinler getirilipdir. Medeniýetiň we sungatyň ösmeginde Hytaý hemme ýurtlardan üstün çykmagy başardy.

Hytaýyň beýleki ýurtlardan köp musulman kabul edenligi taryhdan bellidir, soňra bolsa olar belli bir şertlerde bitewi millete birleşdirdiler – olar dunganlar, dunşanlar, bao-anlar, salarlardyr. Hytaý iň köpmilletli ýurt hasap edilýär.

Hytaýyň gündelik durmuşynda we ykdysadyýetinde hem Beýik Ýüpek ýoly orny örän uly ähmiýete eýedir. Ýüpek ýolunyň üsti bilen Hytaýa tohum atlary, gymmatbaha deri we deri önümleri, ir-iýmişler, gök-önümler, bakja ekinleri, derman otlary getirilipdir. Şeýle hem, Hytaýda Merkezi Aziýanyň halklarynyň sazý we tanslary uly meşhurlyga eýe bolupdyr. Orta we Merkezi Aziýanyň halklary bilen döredilen ykdysady, medeni we hojalyk baglanyşygyň kömegi bilen Hytaý ýokary ösüşi gazandy. Hytaý halky bu halklaryň arasyndaky dostlukly gatnaşyklary örän gymmatly saýýar.

Iki münň ýyl mundan ozal, Merkezi Aziýa Ýüpek ýolunyň açylmagyna uly goşant goşan hytaý ilçisi Çžan Sýan gelipdir. Ýüpek ýolunyň üsti arkaly çuňňur filosofiki pikiri, ynsanperwer ideallary,

dostlugy, hytaý halkynyň hoşniýetliligini ýaýradan beýik hytaý filosofy Konfusini aýratyn belläsim gelýär.

Hytaýyň filosofik ideýalary Gündogar halklarynyň aýna öz täsirini ýetirdi. Ýeniseý derýasynyň kenarynda tapylan zatlarda Konfusiniň ýazgylary ýazylan hatlar, Sinszynda bolsa Konfusiniň kitaby tapylýar.

Soltan Pirmuhammedow
(*Türkmenistan*)

TÜRKMEN DIPLOMATIÝASYNYŇ DÖWREBAP UGURLARY

Gadymy döwürlerden başlap türkmenleriň mekan tutan ýerleri «Ýedi ýoluň çatrygy» diýip atlandyrylypdyr. Biziň zamanymyzdan öňki üçünji müňýyllykdan başlap Altyndepe, Marguş, Parfiýa, Margiana, Ürgenç ýaly gadymy türkmen döwlet birleşmeleri ep-esli derejede Gündogaryň syýasy, ykdysady we medeni durmuşynyň häsiýetini, olaryň beýleki sebitler bilen özara gatnaşyklarynyň derejesini kesgitledi. Açyklyk, hyzmatdaşlyk etmäge hoşmeýillilik, parahatsöýüjilik, dostluk, goňnuçylyk, sabyr–takatlylyk, kesekiniň pikirine sarpa goýmak – ine, şular türkmenleriň gylyk–häsiýetiniň esasy alamatlarydyr. Milli häsiýetlerimiziň hut şu taraplary Türkmenistanyň Hormatly Prezidenti Gurbanguly Berdimuhamedowyň alyp barýan Garaşsyzlygy, Bitaraplygy berkitmeklige, deňhukukly, deňbähbitli özara hormata esaslanýan hyzmatdaşlyga we halkara hukugynyň kadalaryna berk eýermeklige gönükdirilen daşary syýasy ugrunyň özeni bolup galýar. Bu çemeleşmeler döwletimiziň Baştutanynyň başlangyjy bilen işlenip düzülen «Türkmenistanyň daşary syýasy ugrunyň 2013–2017-nji ýyllar üçin Konsepsiyasynda» öz dowamyny tapdy. Bu resminamanyň esasynda häzirki zamananyň uniwersal akymlarynyň strategiki taýdan paýhas eleginden geçirilmegi we olaryň toplumlaýyn seljerilmegi, halkara gatnaşyklardaky tutýan orny bilen bagly düýpli garaýşlarynyň we uzak möhletli bähbitleriniň döredijilikli esasynda çuňňur öwrenilmegi bilen, dünýäde global ösüşe mundan beýläk hem goşulyşmaga gönükdirilen maksat goýuldy. Türkmenistanyň halkara

gatnaşyklarynda, ilkinji nobatda, Hormatly Prezidentimiz Gurbanguly Berdimuhamedowyň çuňňur oýlanyşykly we maksadaokgunly daşary syýasy işi bilen şertlendirilendir. Şu meselede milli ösüş maksatnamalarynyň üstünlikli amala aşyrylmagy özara bähbitli hyzmatdaşlygyň ähli ugurlary boýunça netijeli gatnaşyklaryň giňelmegi üçin oňaýly daşary şertler döredýär. Türkmenistanyň halkara jemgyýetçiligi tarapyndan hemmetaraplaýyn goldaw tapýan, ylma we tejribä esaslanýan daşary syýasy başlangyçlary döwletimiziň abraýynyň günsaýyn ösmegine getirýär. Gürrüň parahatçylygy saklamak we howpsuzlygy berjaý etmek, Orta Aziýa we Hazar deňiz sebitlerinde hoşniýetli goňsuçylyk we hyzmatdaşlyk gatnaşyklary yzygiderli ösdürmek, Owganystanyň ýagdaýlaryny syýasy ýollar bilen çözmeklik, energiýa serişdelerini howpsuz üstaşyr geçirmeklik, ekologiki, suw, azyk we beýleki howplaryň önüni almak meseleleri, olaryň hemmesine bitewilik nukdaýnazardan seredilmegi baradadyr. Türkmenistan başlangyçlarynyň amala aşmagyna hem öz goşandyny goşýar. Şol maksat bilen soňky wagta türkmen diplomatiýasynda howpsuzlygy berjaý etmeklige, ykdysady, şol sanda energiýa, ekologik, medeni–gumanitar we beýleki derwaýys meselelerini çözmeklige gönükdirilen täze ugurlar döredi. Olaryň hemmesi doly möçberde döwletimiziň geljek baş ýyl üçin niýetlenen daşary syýasy Konsepsiýasyndan gelip çykmak bilen, öz içine ýer ýüzünde özara düşünişmegiň we ynanyşmagyň emele gelmegine we goldanylmagyna, ähliumumy ösüşi üpjün etmekligine gönükdirilendir.

Atajan Burynow
(*Türkmenistan*)

BEÝIK ÝÜPEK ÝOLUNYŇ TÄZEDEN DIKELDILMEGI ADAMZAT BITEWILIGINI KEMALA GETIRMEGIŇ MÖHÜM WEZIPESIDIR

Hormatly Prezidentimiz Gurbanguly Berdimuhamedow Berkarar döwletiň bagtyýarlyk döwründe bütin ynsanyýetiň bitewiligini kemala getirmegiň hatyrasyna geçmişde Gündogary Günbatar bilen birleşdiren Beýik Ýüpek ýoluny dikeltmäge mynasyp goşant bolýan

tutumly işleri amala aşyrýar. Ata-babadan gelýän asylyly däbe eýerip, köpri gurmak, ýol çekmek, energiýa geçirijileri geçirmek işleriniň giňden ýaýbaňlandyrylmagy munuň aýdyň subutnamasydyr.

Soňky birnäçe ýyllarda gurlup, ulanmaga berlen Türkmenistan – Özbekistan – Gazagystan – Hytaý, Döwletabat – Sarahs – Hangeran gaz geçirijileri, gurluşygy çalt depginde alnyp barylýan Demirgazyk-Günorta demir ýol geçelgesi, Türkmenbaşydan Faraba çenli uzap gidýän häzirkizaman awtoulag ýolunyň gurluşygy, paýtagtymyzyň daşyndan aýlanyp geýýän umumy uzynlygy 200 kilometrden geýýän halkalaýyn ýol, onuň ugrunda gurlan täsin köprüler, Türkmenbaşy şäheriniň halkara howa menzilinden «Awaza» milli syýahatçylyk zolagyna barýan gara ýol, onuň ugrunda gurlan estakada görnüşli täsin köprüler, galyberse-de 2010-njy ýylyň 29-njy sentýabrynda bir günde birbada ulanyşa girizilen dürli derejeli köprüler, Balkan welaýatynyň Türkmenbaşy şäherinde işe girizilen dünýä ülnülerine laýyk gelýän, bir sagatda 800 ýolagça hyzmat etmäge ukyby bolan Halkara howa menzili, Mary şäherindäki durky täzelenen Howa menzili, 2009-njy ýylyň 16-njy sentýabrynda ulanmaga berlen Amyderýanyň üstünden geýýän Atamyrat–Kerkiçi demir ýol köprüsi, Aşgabatda gurluşygyna badalga berlen Halkara howa menzili, 2013-nji ýylyň fewralynda dabaraly ýagdaýda işe girizilen Amyderýanyň üstünden geýýän Atamyrat–Kerkiçi awtomobil köprüsi, Seýdi şäheriniň ýanynda Amyderýanyň üstünden gurlan awtomobil köprüsi, Lebap welaýatynda düýbi tutulan sagatda 500 ýolagça hyzmat etjek Howa menzili, Amyderýanyň üstünden geýýän Türkmenabat – Farap demir ýol we awtomobil köprüleri we beýleki edilen möhüm işler munuň aýdyň subutnamasydyr.

Bu aýdylanlar Hormatly Prezidentimiz tarapyndan Beýik Ýüpek ýolunyň täzeden dikeldilmegi üçin uly tagallalaryň edilýändigini görkezýär. Munuň özi bolsa dünýäniň dürli sebitlerinde ýaşayan halklary ysnyşdyrýar, döwletleriň özara bähbitli hyzmatdaşlyk gatnaşyklarynyň pugtalanmagyna, tutuş adamzadyň bitewileşmegine giň mümkinçilikleri emele getirýär.

Agamämmet Ýazmyradow
(*Türkmenistan*)

BEÝIK ÝÜPEK ÝOLY DÜNYÄ DILLERINI BAÝLAŞDYRAN ÝOLDUR

Beýik Ýüpek ýolunyň esasy bölegi Merkezi Aziýanyň türki dilli halklaryň ýurtlarynyň üstünden geçipdir. Bu bolsa türki dilli halklaryň bu ýol bilen amala aşyrylýan gatnaşyklara gönüden-göni dahylly bolandygyny subut edýär. Munuň şeýledigi Beýik Ýüpek ýolunyň taryhyna bagyşlanan ýörite işlerde giňden ykrar edilýär. Mälim bolşy ýaly, islendik halkara gatnaşyk dil üsti bilen amala aşyrylýar.

Muňa garamazdan, türki dilleriň Beýik Ýüpek ýolunyň ugry boýunça alnyp barlan halkara syýasy-sowda gatnaşyklaryndaky ähmiýeti aýratyn işiň çäginde seljerilmedi. Ýagny, türki dilleriň sözleriniň dünýäniň beýleki dillerini baýlaşdyrmakda amala aşyran hyzmaty Ýüpek ýoly bilen baglylykda ylmy nukdaýnazardan beýan edilmedi.

Türki dilleriň Ýüpek ýolunyň üsti bilen beýleki dünýä dilleriniň baýlaşmagyna goşan goşandy aýratyn seredilmäge mynasyp mesele. Ýüpek ýolunyň türki dilleri baýlaşdyrmakda hem ähmiýeti uludyr. Elbetde, bu hadysa bir taraplaýyn häsiýetli bolmandyr. Sebäbi hut türki dilli halklaryň sowatly wekilleri Ýüpek ýolunyň ugry boýunça amala aşyrylýan syýasy, ykdysady, sowda, şol sanda, diplomatik gatnaşyklaryň netijeli bolmagyny üpjün edýän terjimeçiler hökmünde bahasyna ýetip bolmajak hyzmaty ýerine ýetiripdirler. Terjimeçilik bolsa dilleriň baýlaşmagynyň iň esasy sebäbi, güýçli itergisi hökmünde ykrar edilendir.

Allaberdi Orazow
(*Türkmenistan*)

TÜRKMENISTAN BEÝIK ÝÜPEK ÝOLUNYŇ TÄZEDEN DIKELDILMEGINIŇ BAŞYNY BAŞLAÝJYDYR

Türkmenistanyň Prezidenti Hormatly Gurbanguly Berdimuhamedowyň anyk belleýşi ýaly, «Beýik Ýüpek ýolunyň dünýä taryhyndaky orny diňe bir ykdysady serişdeler bilen däl,

eýsem Ýewraziýa giňişliginde ýaşan halklaryň adamzadyň medenitaryhy mirasynyň bir bölegi bolup durýan baý medeni, ylym we bilim kuwwaty, döredijilik mümkinçilikleri bilen hem kesgitlenilýär «Häzirki döwürde dünýä giňişliginde dörän ýagdaý, esasan hem, dünýä bileleşiginde höküm sürýän ykdysady we maliýe çökgünlik bu ugurda tagallalaryň birleşdirilmegini, sazlaşykly we ulgamlaryň hereket etmegi talap edýär. Şu nukdaýnazardan, Türkmenistan Beýik Ýüpek ýolunyň täzedan dikeldilmegi baradaky pikiriniň başyny başlaýjy bolup çykyş edýär. Bu wajyp meselede Türkmenistanyň Prezidentiniň öňe süren teklipleri dünýä bileleşigi üçin aýratyn ähmiýete eýedir. Türkmenistanyň Hormatly Prezidentiniň örän takyk kesgitlemegine görä, adamzat siwilizasiýasynyň gazananlarynyň miwesi bolan Beýik Ýüpek ýolunyň täzedan dikeldilmegi baradaky pikir dünýäniň global ösüşiniň ýörelgelerine we talaplaryna doly laýyk gelýär. Türkmenistanyň geosyýasy taýdan amatly ýerde ýerleşmegi, şeýle-de onuň ösen ykdysady mümkinçilikleri we kuwwaty Beýik Ýüpek ýolunyň täzedan dikeldilmegine saldamly goşant goşmaga amatly şertleri döredýär. Mundan başga-da, Türkmenistanyň Bitaraplyk derejesi, onuň sebitde ylalaşdyryjy merkez hökmünde ykrar edilmegi, dünýä ünlülerine doly laýyk gelýän in täze we häzirki zaman syýahatçylyk gurluşy Türkmenistanyň bu ugurda önbaşy bolmagyna giň ýol açýar. Türkmenistanyň häzirki zaman ulag-aragatnaşyk ulgamy bolsa globallaşýan dünýäniň talaplaryna doly laýyk gelýär. Türkmenistanyň Prezidenti Hormatly Gurbanguly Berdimuhamedow BMG-niň Baş Assambleýasynyň mejlislerinde eden şol taryhy çykyşlarynda dünýä ulag düzümini döretmek, Türkmenistanyň ösen ulag-aragatnaşyk ulgamyny dünýäniň ýol-ulag düzümine goşmak barada örän gymmatly teklipleri öňe sürdi. Bu teklipleriň köpüsi Beýik Ýüpek ýoluny täzedan dikeltmek pikiri bilen hem şertlendirilendir. Türkmenistan Beýik Ýüpek ýoluny täzedan dikeltmek boýunça anyk we maksatnamalaýyn işleri öz serişdeleriniň hasabyna alyp barýar. Tejen-Sarabs-Maşat, Türkmenabat-Atamyrat, Aşgabat-Daşoguz demir ýollarynyň gurulmagy we ulanylmaga berilmegi, dünýäniň in iri suw arteriýalarynyň biri bolan Amyderýanyň üstünden demirýol we awtomobil köprüleriniň gurulmagy we başga-da birnäçe gurlan ýa-da gurulýan desgalar Beýik Ýüpek ýolunyň täzedan dikeldilmegi boýunça dünýä ähmiýetli amala aşyrylýan taslamalardyr.

Aýnazar Nazarow
(*Türkmenistan*)

TÜRKMENISTANYŇ ULAG ULGAMY – BEÝIK ÝÜPEK ÝOLUNYŇ TÄZEDEN DIKELDILMEGI

Hormatly Prezidentimiz Gurbanguly Berdimuhamedowyň başlangyçlary esasynda Türkmenistanda amala aşyrylýan özgerişleriň çäginde üstünlikli durmuşa geçirilýän ulag ulgamyny düýpli we toplumlaýyn döwrebaplaşdyrmak boýunça düýpli taslamalar barha we barha diňe bir ýurdymyzda däl, eýsem tutuş sebitde ykdysady gatnaşyklary höweslendirýän faktora öwrülýär.

Türkmenistan özüniň geografik ýerleşşi boýunça «dünýäniň yedi ýolunyň üsti (çatrygy)» bolmak bilen, özüniň taryhy ornuny dikeltmäge, Demirgazyk-Günorta we Günbatar-Gündogar iri ulag merkeziniň baglaýjy zynjyry bolmaga, tutuş yklymlaryň özara gatnaşyklaryny berkitmäge işjeň täsir etmäge gönüden-göni gatnaşyjydyr.

Orta Aziýada we Hazarýaka zolakda ulag aragatnaşygynyň köpugurly gurluşynyň kemala gelmegi sebitiň ägirt uly ykdysady mümkinçiligini durmuşa geçirmäge ýardam edýär hem-de şeýlelik bilen parahatçylygy, durnuklylygy we howpsuzlygy, ählumumy durnukly durmuş-ykdysady ösüşi berkidýär.

Türkmenistan ähli gatnaşýan taraplaryň bähbitlerini birikdirmäge we baglaşdyrmaga esaslanýan şu halkara we sebit hyzmatdaşlygyna işjeň gatnaşmaga möhüm ugur aldy. Bu bolsa maýa goýumlarynyň akymyny üpjün edýär, yklymara ykdysady esasyda netijeli hyzmatdaşlygy ösdürmäge şert döredýär.

Türkmenistan diňe Beýik Ýüpek ýoluny täzeden dikeltmän, eýsem sebitiň möhüm ulag merkezine hem öwrülip barýar. Ol dünýäniň ähli döwletleri we halklary üçin ynamly hyzmatdaşa öwrülýär.

BEÝIK ÝÜPEK ÝOLY WE HALKARA HUKUGYŇ BERJAÝ EDILMEGI

Beýik Ýüpek ýoly gadymy siwilizasiýalaryň hukuk boýunça gazanan ajaýyp üstünlükleriniň biri hasaplanýar. Köp asyrlaryň dowamynda bu ýoluň üsti bilen taglymatlar, tehnologiýalar, hünärler, ynançlar alşylypdyr. Değişlilikde, hukuk kadalary hem durmuşa geçirilipdir. Taryhy maglumatlara görä, Beýik Ýüpek ýoly söwdanyň we bazar hojalygynyň köp institutlarynyň ösmegine ýardam edipdir. Dürli ýurtlaryň söwdagärleriniň arasynda iri möçberli söwda geleşikleriniň yzygiderli baglaşylmagy umumy ykrar edilen pul birlikleriniň peýdalanylmagyny talap edipdir. Haryt alyş-çalşygynyň geleşikleri ilkinjilerden peýdalanylýpdyr, diňe haryt toplumlarynyň bahasynyň aratapawudy pulda tölenilipdir. Hut Ýüpek ýolunyň söwdagärleri ilkinjileriň biri bolup, çekleri ulanmaga başlapdyrlar. Beýik Ýüpek ýolunyň hereket etmeginiň esasy şerti täjirleriň emlägini we janyny goramak bolupdyr. Beýik Ýüpek ýolunyň eýýamy täze we häzirki zaman halkara söwdasyna meňzeş bolan köp institutlaryň emele gelmegine sebäp bolupdyr, olara, meselem ulag ulgamynyň ösmegi, çek ulgamy, eýeçiligiň eksteritoriallyk hukugy we beýlekiler değişlidir.

Berkarar döwletiň bagtyýarlyk döwründe gülläp ösüşlere eýe bolýan Türkmenistan Beýik Ýüpek ýolunyň döwrebap ýüze çykmany bolup durýar. Ýurdumyzyň ulag ulgamynyň dünýäniň ulag ulgamyna yzygiderli goşulyşmagyny üpjün etmek wezipesini Türkmenistan ileri tutulýan wezipeleriniň hatarynda goýýar. Şonuň bilen birlikde, ulag ösüşleriniň has ýokary netijeliligini üpjün etmek çärelerini durmuşa geçirmek göz önünde tutulýar. Bu strategiýanyň amala aşyrylmagy bilen garaşylýan netijeleriň biri-de halkara ýükleri daşawyş merkeziniň ulag-logistika ulgamlarynyň döredilmegidir. Olaryň hukukmehanizimleriniň kömegi bilen ösdürilmegi sebitiň ykdysadyýetinde söwdanyň tutýan paýyny artdyrmagyna, ilatyň iş bilen üpjünçiliginiň ýokarlanmagyna, ykdysady ösüşe we durmuş taýdan durnuklylygyna ýardam eder diýlip garaşylýar.

Italmaz Saparlyýew
(*Türkmenistan*)

BEÝIK GAZ ÝOLLARY DÖREDILÝÄR

Ata-babalarymyz dünýäniň ýakyn we alysdaky ýurtlary bilen hyzmatdaşlyga aýratyn üns beripdirler. Beýik Ýüpek ýolunyň Türkmenistanyň çäklerindäki yzlary, onlarça binalary we desgalary oňa şaýatlyk edýär.

Hormatly Prezidentimiz ata-babalarymyzyň şol arzuwlaryny aňryýany bilen amala aşyrýar. Çünki Milli Liderimiziň tagalalary bilen Berkarar döwletimiziň bagtyýarlyk döwründe halk hojalygynyň ähli pudaklary bilen bir hatarda ulag-aragatnaşyk ulgamynyň ähli ugurlarynyň ösdürilmegine, Beýik Ýüpek ýolunyň dikeldilmegine, Türkmenistanyň baýlyklaryny dünýäniň beýleki ýurtlarynyň halklarynyň abadan durmuşynyň hatyrasyna ulanmaga mümkinçilikleriň döredilmegine aýratyn üns berilýär. Şonuň bilen bilelikde halklaryň arasyndaky hyzmatdaşlygyň ösdürilmeginde möhüm orny tutýan turbageçirijili diwersifikasiýanyň, Beýik gaz geçiriji ulgamlarynyň hem gerimi giňelýär.

Hormatly Prezidentimiziň Birleşen Milletler Guramasynyň Baş Assambleýasynyň Mejlislerinde yzygiderli halkara bähbitli teklipleri orta atyp, olaryň iş ýüzünde amala aşyrylmagy üçin şertleri hem döretmegi Beýik gaz ýollarynyň döredilmeginiň binýady boldy.

Birleşen Milletler Guramasynyň Baş Assambleýasynyň 63-nji Mejlisinde «Energiýa serişdeleriniň ygtybarly we durnukly üstaşyr geçirilmegi hem-de durnukly ösüşi we halkara hyzmatdaşlygyny üpjün etmekde onuň hyzmaty» atly Rezolýusiýanyň kabul edilmegi we Hormatly Prezidentimiziň taýsyz tagallalary bilen gurluşygy depginli ýerine ýetirilen, birnäçe mün kilometr uzynlygy bolan, dünýä ýaň salan Türkmenistan – Özbegistan – Gazagystan – Hytaý gaz geçiirijisi, Eýran Yslam Respublikasyna iki ugur bilen gazyň ugradylýandygy, Russiýa Federasiýasyna çykarylmany onuň mysallarydyr. Häzirki döwürde Türkmenistan – Owganystan – Pakistan – Hindistan gaz geçiirijisiniň gurluşygynyň üstünde işlenilýändigini, Hytaý Halk Respublikasyna ýylda iberilmeli tebigy gazyň möçberiniň 65 milliard kubometre ýetirilmelidigi, gaz ýollarynyň uzaýandygynyň, türkmen

gazynyň ähmiýetiniň, dünýäniň dürli künjeklerine ýetýändiginiň hakykatda subutnamasydyr. Hormatly Prezidentimiziň Tükmenistanyň uglewodorod serişdelerini diwersifikasiýa ýoly bilen daşary ýurtlara çykarmaga mümkinçilikler döretmegi diňe bir gazy iberýän we kabul edýän ýurtlar üçin däl-de, eýsem üstaşyr geçirilýän ýurtlar üçin hem bähbitlidigi iş ýüzünde halkara derejesinde subut edilýär.

İň esasy zat bolsa, Türkmen gazynyň dünýäniň ýakýndaky we alysdaky ýurtlarynyň halklarynyň öýlerini ýylatmak bilen birlikde bu halklaryň dostlaşmagyna, durnukly ösüşiň üpjün edilmegine getirýänligidir.

Agajan Ataýew
(*Türkmenistan*)

BEÝIK ÝÜPEK ÝOLY – HALKLARYŇ HYZMATDAŞLYK ÝOLUDYR

Halklary we medeniýetleri birleşdiren halkara ykdysady ýol bolan Beýik Ýüpek ýoly öz gözbaşyny gadymy eýýamlardan alyp gaýdýar. Ol ýol orta asyrlar döwrüniň ortalaryna çenli has meşhurlyga eýe bolupdyr.

Gadymy-antiki eýýamyň kuwwatly döwletleri bolan Hytaý, Rim we Parfiýa şalygy bu ýol arkaly özleriniň ykdysady we medeni gatnaşyklaryny alyp barypdyrlar. Gadymy döwrüň grek, rim we hytaýly awtorlar bu ýoluň ugrundaky duralgalar we bu ýol arkaly alnyp barylan söwda-ykdysady gatnaşyklary barada gymmatly maglumatlary berýärler.

Gadymy grek taryhçysy Isidor Haraksly Beýik Ýüpek ýolunyň Parfiýa şalygynyň çäklerinden haýsy ugur we näçe menzil boýunça geçişi dogrusynda gymmatly maglumatlary berýär.

Beýik Ýüpek ýolunyň Parfiýa şalygynyň serhetleriniň çäklerinden geçende, onuň uzynlygynyň 685 shoýna barabardygyny ýazýar. Isidor Haraksly üç görnüşinde menzil ölçegini ýöredipdir. Onuň kiçi shoýna diýip ýazýanynyň 5,5 kilometre ýakýndygyny, orta shoýnanyň 6 kilometre ýakýndygyny, uly shoýnanyň bolsa 11 kilometre deňdigini taryhçylar belleýärler.

Şeýle hem, Beýik Ýüpek ýolunyň Parfiýa şalygy bilen baglanyşykly taraplary barada hytaý taryhçylary hem gymmatly

ýazgylary galdyrypdyrlar. «Han nebereleriniň taryhy» we «Taryhy ýazgylar» («Şiszy») atly hytaý taryhy çeşmelerinde parfiýalylar bilen hytaýlylaryň alyp baran söwda-ykdysady we medeni gatnaşyklary dogrusynda gymmatly maglumatlar berilýär. Hytaýdan Günbatara, ýagny Rime geçip barýan söwda kerwenleriniň esasy düşelgesi Parfiýa şalygynyň söwda-ykdysady şäherleri (Nusaý, Margiana we beýlekiler) bolupdyr. Hytaýdan Parfiýa şalygyna ýylda birleşen söwda kerwenleriniň 5-den 12-ä çenlisi gelipdir. Ol söwda kerwenleriniň hatarynda täjirlerden başga-da, hytaýly diplomatik wekiller-de bolupdyr.

Hytaý çeşmelerinde parfiýalylaryň Amyderýanyň üstünden suw arkaly hem söwda gatnaşyklaryny alyp barandyklary barada hem aýdylýar. Amyderýanyň boýunda ýerleşen Amul şäheri hytaýly we parfiýaly täjirleriň esasy söwda şäherleri hasaplanylýpdyr. Beýik Ýüpek ýoly barada iş ýazgy galdyran gadymy awtorlaryň aglabasy diýen ýaly Beýik Ýüpek ýolunyň Parfiýa şalygygy bilen baglanyşkly ýollarynyň in bir howpsuz we asuda ýollardygyny, şonuň üçin hem şalygyň Nusaý we beýleki şäherlerine juda köp täjirleriň gelyändigini ýazypdyrlar. Türkmen topragy dünýä taryhçylarynyň ýazmaklaryna görä gadymy we orta asyrlarda-da, giçki döwürlerde-de hem yklymlary, medeniýetleri we halklary birleşdiren mukaddes toprak bolupdyr.

Ýusup Berdiýew
(*Türkmenistan*)

GADYMY HUNLAR WE BEÝIK ÝÜPEK ÝOLUNYŇ DÖREÝŞI

Taryhy maglumatlar Beýik Ýüpek ýolunyň açylmagyna hunlaryň täsiriniň uly bolandygyny görkezýär. Şol döwürde hunlar Hytaý üçin hem howply goňşy bolupdyr. Han döwletiniň imperatory U-di olara garşy göreşde ähli çäreleri ulanypdyr. Imperator U-di b.e. öňki 139-njy ýylda özüniň ýakyn adamy Çžan Sýany ýueýjileriň gözlegine iberýär. Oňa hunlara garşy göreşe ýueýjileri çekmek wezipesi tabşyrylýar. Çžan Sýan Gündogar Türküstanda hunlaryň eline düşýär we on ýyllap hunlarda ýesirlikde bolýar. Soňra ol ýesirlikden gaçyp, Kaşgaryň üsti bilen Dawana (Fergana) barýar. Şol ýerden ýolbelet alyp, ilki kaňlylaryň, soňra ýueýjileriň ýurduna barýar. Ýueýjiler bilen gepleşik

netije bermeýär. Badahşanyň üsti bilen yzyna gaýdan Çžan Sýan ýene ýesir düşýär, emma bir ýyldan soň oňa Hytaýa dolanyp gelmek miýesser edýär. B.e.öňki 126-njy ýylda, aradan 11 ýyl geçenden soň, Çžan Sýan ýene Orta Aziýa iberilýär. Bu sapar ol Usunlar, Kaňlylar bilen hunlara garşy göreşmek üçin ýaranlyk gözleýär. Şol wagtlar Kaňly döwletiniň demirgazyk-gündogar welaýatlary hunlaryň täsirine düşüpdür. Çžan Sýana hunlara garşy göreşmek üçin Hytaýa ýaran tapmak başartmaýar. Ol soňky sapary wagtynda dürli ýurtlara aňtawçylary iberýär. Onuň iberen aňtawçylary Parfiýa çenli baryp ýetip, özleriniň bolan ýerleri hakynda anyk maglumatlary getiripdirler. Çžan Sýan b.e. öňki 120-nji ýylda Hytaýa dolanyp barýar. Onuň toplan maglumatlarynyň netijesinde hytaýlylar ilkinji gezek Kaňly döwleti, Ýansaý (Alanlaryň ýurdy), Ansi (Parfiýa döwleti), Týaoçži (Mesopotamiýa), Şendu (Hindistan) barada gymmatly maglumatlary alýarlar. Belli alym L.N.Gumilýow Çžan Sýanyň Hytaý üçin açyşlarynyň ähmiýetini H. Kolumbyň Amerikany açyşy bilen deň hasaplapdyr. Çžan Sýanyň geçen ýoly boýunça hytaýlylar şol ýurtlara ilçileri ugradyp başlaýarlar. Ilçiler bilen söwdagärler hem gidipdirler.

Şeýlelikde, Ýüpek ýoly adyny alan halkara söwda ýoly hereket edip ugrapdyr. Hytaýlylar islän harby ýaranyny tapyp bilmese-de, Gündogar bilen Günbatary birleşdirýän halkara söwda ýoluna başlangyç beripdirler. Beýik Ýüpek ýolunyň hereket eden soňky döwürlerinde bu ýol boýunça amala aşyrylan halkara gatnaşyklarynda hunlaryň nesilleri bolan Göktürkmenleriň uly rolunyň bolandygyny bellemek zerurdyr.

Jahan Saparowa
(*Türkmenistan*)

BEÝIK ÝÜPEK ÝOLY HALKLARY BAGLAŞDYRÝANKÖPRÜDIR

Türkmenistanyň Hormatly Prezidenti Gurbanguly Berdimuhamedow biziň döwletimiz taryhda Beýik Ýüpek ýolunyň ugrunda halklaryň arasynda baglaýjy köpri bolandygy barada şeýle belleýär: «Türkmenistan Beýik Ýüpek ýolunyň edil merkezinde ýerleşmek hem-de Ýewropa bilen Aziýany baglanyşdyrýan ýurt bolmak bilen, bu ugurda taryhy taýdan möhüm orny eýeläpdir».

Milli Liderimiziň bu ugurda alyp barýan syýasatynyň netijesinde Beýik Ýüpek ýolunyň ugrunda ýurdumyzyň gadymy ýadygärliklerini içgin öwrenmeklige giň ýol açyldy hem-de ägirt uly mümkinçilikler we täzeçe öwüşgin, ähmiýet berildi. «Gadymy Hytaý paýtagty bolan Sian şäherinden gözbaş alyp biziň ýurdumyzyň çäginden geçen Beýik Ýüpek ýoly asyrlaryň dowamynda diňe bir söwda ýoly bolmak bilen çäklenmedi. Ol medeniýetleri birleşdirdi, halklaryň arasyndaky beýik medeni hem-de gumanitar alyş-çalyşlary şertlendirdi, olaryň ýakynlaşmagynda we birek-birege düşünişmeginde möhüm orun eýeledi» diýip Hormatly Prezidentimiziň 2012-nji ýylyň 7-nji iýunynda Şanhaý hyzmatdaşlyk guramasynyň agzalary bolup durýan döwletleriň baştutanlarynyň Geňeşiniň Pekin şäherinde geçirilen 12-nji mejlisine gatnaşanda öz çykyşynda belledi. Beýik Ýüpek ýoly arkaly geçmişde hyzmatdaşlykda bolan ýurtlaryň taryhyny täze nukdaýnazardan öwrenmek dünýä taryhyna we medeniýetine täze goşant bolup hyzmat eder diýip pikir edýäris. Beýik Ýüpek ýolydiýlende, ýurdumyzyň goňşy we alysdaky ýurtlar bilen syýasy, ykdysady, medeni gatnaşyklarynyň täze talaplara laýyk ýola goýulmagyna düşünmeli. ÝUNESKO-nyň karary boýunça «Beýik Ýüpek ýoly – düşünişmek ýoly» diýen maksatnama esasynda dördilen halkara ylmy ekspedisiýa gadymy Ýüpek ýolunyň geçen ýerlerini çuňňur öwrenip biziň ýurdumyzyň içinden iki gezek geçdi. Beýik Ýüpek ýolunyň halklaryň arasynda ylym-bilim, medeni babatda hyzmatdaşlygyň ösmeginde uly ähmiýetiniň bolandygy bellemäge mynasyypdyr. Mysal üçin, XVIII asyrdan «Garajaoglan» dessany Beýik Ýüpek ýolunyň üsti bilen Anadoliýadan (Türkiýe) Türkmenistana gelipdir hem türkmen halkynyň meşhur «Ýusup-Ahmet» dessany bolsa biziň ýurdumyzdan Anadola (Türkiýe) barypdyr.

Oguljan Aýnazarowa
(Türkmenistan)

BERKARAR DÖWLETIŇ BAGTYÝARLYK DÖWRÜNDE BEÝIK ÝÜPEK ÝOLUNYŇ DIKELDILMEGI

Berkarar döwletiň bagtyýarlyk döwründe Türkmenistan söwda ýolunyň möhüm çatrygy hökmünde uly işler amala aşyrýar. Ýurdumyzda demirgazykdan günorta, gündogardan günbatara

uzaýan häzirki zaman we amatly ýollaryň gurulmagy bu babatdaky çäreleriň möhüm bölegidir. Munuň özi diňe bir Türkmenistanyň ykdysady ösüşine täsir etmän, eýsem halkara söwda-ykdysady gatnaşyklaryna hem täsir edýär.

Hormatly Prezidentimiziň taýsyz tagallalary bilen ýurdumyzyň ykdysadyýetiniň çalt depginler bilen ösmegine uly täsir edýän ulag ulgamyna aýratyn üns berilýär. Dünýä ülňülerine laýyk gelýän awtomobil ýollarynyň gurluşygynyň güýçli depginler bilen alnyp barylmagy, Türkmenistanyň Deňiz we derýa ulaglary döwlet gullugynyň döredilmegi, Gazagystan-Türkmenistan-Eýran demir ýolunuň gurulmagy, Amyderýanyň üstünden geçýän demir ýol köprüsiniň ulanmaga berilmegi, onuň gapdalynda awtoulag köprüsiniň ýaňy-ýakynda ulanmaga berilmegi, Türkmenbaşy şäherinde Halkara howa menziliň ulanmaga berilmegi, ondan «Awaza» milli syýahatçylyk zolagyna çenli 20,5 kilometrlik estakada görnüşli köprüleriň üstünden geçýän häzirki zaman awtoulag ýolunyň ulanmaga berilmegi we başga-da birnäçe taslamalaryň amala aşyrylmagy Beýik Ýüpek ýolunyň ösdürilmeginde Turkmenistanyň uly goşandyny görkezýär.

Müňýyllyklaryň dowamynda düýe kerwenleri arkaly gatnawlary amala aşyran «Beýik Ýüpek ýoly» häzirkiki döwürde gara ýollar, demir ýollar, suw we howa ýollary boýunça hereket edýän döwrebap ulaglar arkaly ýükleri gatnadýar.

Hormatly Prezidentimiz Gurbanguly Berdimuhamedowyň başlangyjy bilen geçirilen «Ýüpek ýoly-2009» halkara awtomobil ýaryşy dünýä döwletleriniň ünsüni özüne çekdi. Dünýä ýaň salan bu ýaryş «Gündogaryň Dakary» diýlip atlandyryldy.

Biziň ýurdumyzyň häzirkiki zaman ulag ýollarynyň köp şahaly we köp görnüşli bolmagy dünýä döwletleri bilen ikitaraplaýyn we köptaraplaýyn bähbitli hyzmatdaşlygyň ýokary göterilmegine badalga berýär. Gün-günden ösýän ýol-ulag infrastrukturasy okgunly ösüşiň ygtybarly çeşmesi bolup hyzmat edýär. Bularyň ählisi halkymyzyň durmuş-ykdysady derejesini mundan beýläk-de ýokary göterer.

Täçnabat Paýtykowa
(*Türkmenistan*)

TÜRKMENISTANDA BEÝIK ÝÜPEK ÝOLUNYŇ DIKELDILMEGINIŇ HALKLARYŇ DURMUŞ-YKDYSADY ÝAGDAÝYNYŇ ÖSMEGINE TÄSIRI

Biziň eýýamymyzdan öňki II asyrdan biziň eýýamymyzyň XVI asyry aralykdaky taryhy döwürde Gündogary Günbatar bilen birleşdiren Beýik Ýüpek ýoly dürli siwilizasiýaly we medeniýetli halklaryň arasynda hemmetaraplaýyn syýasy, ykdysady we medeni hyzmatdaşlygy ýola goýmakda möhüm orny eýeläpdir we Türkmenistanyň çägindäki şäherleriň, obalaryň gülläp ösmegine täsirini ýetiripdir. Türkmen topragy halklary dostlaşdyrýan, medeniýetleri ýakynlaşdyrýan «köprä» öwrülipdir.

Täze taryhy döwürde Türkmenistanyň Hormatly Prezidenti Gurbanguly Berdimuhamedowyň taýsyz tagallasy bilen Beýik Ýüpek ýolunyň oňyn däpleri gaýtadan dikeldildi. Diňe türkmen halkynyň däl, eýsem, umumadamzat bähbitlerine gönükdirilen awtoulag we demir ýollary, gazgeçirijileri gurlup başlandy. Pekini Stambul bilen birikdirýän Transaziýa magistralynyň düzüm bölegi bolup durýan Tejen-Sarabs-Maşat demir ýoly (300 km) yklymlary birleşdirýän Beýik Ýüpek ýolunyň polat görnüşiniň ilkinji halkasydyr. Öňki kerwen ýollary bolan ýerde Türkmenabat-Atamyrat demir ýolunyň, Amyderýanyň iki kenaryny birleşdirýän awtoulag we demir ýol köprüleriniň işe girizilmegi Merkezi Aziýanyň üstünden geçýän sebitleýin we sebitara ulag ýollaryny döretmäge we olardan netijeli peýdalanmakda möhüm ädim boldy.

2011-nji ýylda Türkmenistanyň, Özbegistanyň, Eýranyň, Omanyň, Kataryň Daşary işler ministrleriniň gatnaşmagynda halkara ulag we üstaşyr geçelgeleri döretmek hakyndaky baştaraplaýyn Ylalaşyga gol çekilmegi, 2012-nji ýylda Aşgabatda Türkmenistan we Ýol ulaglarynyň halkara bileleşigi (IRU) tarapyndan «Orta Aziýada we Hazar deňziniň sebitinde ulag hem-de üstaşyr gatnawlaryň ösüşiniň geljegi» atly halkara maslahatynyň geçirilmegi geoykdysady hyzmatdaşlygy ösdürmekde täze ädimdir.

Gurbangül Orazowa

(Türkmenistan)

BEÝIK ÝÜPEK ÝOLUNYŇ TÄZEDEN DIKELDILMEGINIŇ ÄHMIÝETI

Beýik Ýüpek ýolunyň hereket edýän döwründe Hytaý öz harytlaryny ýerlemek bilen birlikde, gadymy türkmenleriň topragyndan ýarag, haly, Merwde öndürilýän ajaýyp nah matalar, Parfiýanyň dekoratiw matalary, gymmat bahaly daşlar, çakylaryň dürli görnüşleri, pagta, üzüm, ýorunja, gawun ýaly oba hojalyk önümlerini alypdyr. Bähbitli gatnaşyklary saklaýan ýurtlar Hytaýdan kagyz öndürmegiň we kitap neşir etmegiň, çoýnuň we däriniň, magnit kompasynyň we farforyň işlenişiniň syrlyny, Hytaý bolsa Merkezi Aziýadan köpri gurluşyny we pagta ýetişdirmek, halyçylyk hem-de demri işlemek baradaky bilimleri öwrenipdir. Mundan başga-da, derman serişdelerini we lukmançylyk bilimlerini, oba hojalyk ekinlerini hem-de dürli tagamlary taýýarlamagyň usullary alypdyr. Bu bolsa hyzmatdaşlyk edýän taraplaryň medeniýetleriniň, ylmyň, sosial-ykdysady ýagdaýynyň, milletara gatnaşyklarynyň ösmegine uly ýardam edipdir.

Hormatly Prezidentimiz Gurbanguly Berdimuhamedowyň ýolbaşçylygynda Türkmenistanda bolup geçýän deňsiz-taýsyz ykdysady özgertmeleri gurulýan köp sanly senagat kärhanalary, gara we demir ýollary, howa we deňiz giňişliklerinden dünýäniň dürli taraplaryna gidýän uçarlar bularyň hemmesi Beýik Ýüpek ýolunyň täzeden dikeldilmegine ýardam etmek bilen, ata Watanymyzyň ençeme asyrlardan soň, ýene-de dünýäniň möhüm söwda-ykdysady merkezleriniň birine öwrülýändigine şaýatlyk edýär.

Türkmenistanyň Beýik Ýüpek ýoluny dikeltmek bilen bagly meýilleşdiren işleri yzygider amala aşyrmagy biziň ýurdumyza we onuň hyzmatdaşlaryna özleriniň sosial-ykdysady ýagdaýyny gowulandyrmaga, medeniýetlerini baýlaşdyrmaga, dostlugy pugtalandyrmaga barha köp derejede ýardam eder.

Aýna Sätgeldiýewa
(Türkmenistan)

BEÝIK ÝÜPEK ÝOLUNYŇ GAÝTADAN DIKELDILMEGINDE ZAKASPI DEMIR ÝOLUNYŇ ÄHMIÝETI

Orta Aziýany boýun egdiren patyşa Russiýasy 1880-1888-nji ýyllarda Krasnowodsk – Samarkant aralygynda Zakaspi demir ýoluny gurdu. Bu demir ýoluň ozaly bilen Ahal-teke oazisini eýelemek, soňra bakna edilen Merkezi Aziýany Kawkazyň we Orenburgyň üsti bilen merkeze baglamak üçin möhüm strategik ähmiýeti bardy. Hazaryň kenaryndan Samarkanda çenli 1500 kilometre uzaýan, öz döwrüniň iň uly bu gurluşygy 8 ýylyň dowamynda (eger aradaky demir ýol gurulmadyk iki ýarym ýyly aýranymyzda baş ýarym ýylda) tamamlanypdyr. Biraz wagtdan soň 1898-nji ýylda Mary stansiýasyndan Ýolöteniň we Pendi oazisiniň üsti bilen Zakaspi demir ýolunyň Guşgy şahasy çekilipdir. Russiýanyň geljekde bu ýoly Eýrana, Owganystanyň üsti bilen Hindistana tarap uzaltmak meýli bardy. Emma bu meýilnamalaryň amala aşmagyna durmuş mümkinçilik bermändir.

Indi bir asyrdan gowrak wagt bäri adamzada hyzmat edip gelýän Zakaspi demir ýolunyň Beýik Ýüpek ýoluny häzirki zaman kommunikasiýa serişdeleri bilen dikeltmekde ähmiýeti uly bolupdyr. Bu taslamany amala aşyrmak diňe bir Russiýany gyzyklandyrmändyr. Bu taslamanyň amala aşyryljakdygy barada XIX asyrda ýaşan fransuz ýazyjysy Žýul Wern özüniň «Kloudius Bombarnak» romanýnda täsin epizodlary hyýalbentlik bilen suratlandyrypdyr. Ýazyjy wakalary bir asyr öňürdip, özüniň gahrymany bilen Uzynadadan başlap Merkezi Aziýa boýunça Beýik Hytaý diwaryna çenli hyýalynda hereket edip, geljekki Türküstan—Sibir magistralynyň boljakdygyny entek onuň taslamasy çyzylmanka aýdypdyr. «Zakaspi demir ýolunda nebitden alynjak suwuk ýangyçlar bilen işlejek lokotiwler gezer, Bakudan getiriljek ol ýangyç her stansiýada saklanar». Dogrudanam, sowet häkimiýeti ýyllarynda dizel ýangyjy bilen işleýän teplovozlar ilkinji gezek Türkmenistanda hereket edip başlapdy. Bilesigeliji reportýor ürgün çägäniň demir ýoly basmazlygy üçin çöl gyrymsylaryndan

edilen berkidiji zolaklar, täsin gidrotehniki desgalar hem demir ýoluň gelmegi bilen çölüň hakyky oazise öwrülendigi baradaky hakykaty ýazypdyr. Žýul Wern Turksibiň, Maşada barýan ýoluň gurluşygy barada-da aýdypdyr. Ol Tährana tarap uzajak bu ýoluň Duşak stansiýasyndan başlanjakdygyny çaklapdyr. 1996-njy ýylda ulanmaga berlen Tejen – Sarahs – Maşat demir ýoly, dogrudan hem, hyýalbent ýazyjynyň öz çaklamalarynda ýalňyşmandygyny görkezdi.

Garaşsyz, hemişelik Bitarap Türkmenistan soňky ýyllarda bu çaklamalaryň ählisini amala aşyrdy. Munuň şeýledigine Hormatly Prezidentimiz Gurbanguly Berdimuhamedowyň başlangyjy bilen amala aşyrylýan ägirt uly möçberli «Demirgazyk-Günorta», «Gündogar-Günbatar» taslamalary hem şaýatlyk edýär.

Bäşim Saparow
(*Türkmenistan*)

ZÄHMETIŇ ÖZARA GATNAŞYKLARY WE BEÝIK ÝÜPEK ÝOLY

Alymlar Beýik Ýüpek ýolunyň döreýşini b.e öňki II asyra degişli edýärler. «Beýik Ýüpek ýoly» düşüňjesi taryhy ylma XIX asyryň alymlary tarapyndan girizilipdir diýlip hasaplanýar. Beýik Ýüpek ýolunyň hereketde bolmagy eksport edilýän harytlaryň önümçiliginde we ulag kommunikasiýasynyň infrastrukturasyňyň üpjün etmekde zähmetiň halkara bölünişiginiň ösen ulgamyny döretmekligi talap edipdir. Häzirki wagtda ýurtlaryň we sebitleriň arasynda goşulyşmak prosesleriniň durnukly ösýän asyrynda Beýik Ýüpek ýoluny täzeden emele getirmek taglymaty parahatçylygy we durnuklulygy pugtalandyrmak işine, jemgyýetiň ösüşine, ykdysady taýdan ösüşe we adamlaryň ýaşayyş durmuşynyň ýokarlanmagyna hyzmat edýär.

Berkarar döwletiň bagtyýarlyk döwründe ähli umumy parahatçylygyň, howpsuzlygyň, abadançylygyň we ösüşiniň hatyrasyna dünýäniň ähli döwletleri bilen deňhukukly, özara hormat goýmak gatnaşyklaryny, esasy halkara guramalary we düzümleri bilen netijeli hyzmatdaşlygy ösdürmek Türkmenistanyň Prezidenti Hormatly Gurbanguly Berdimuhamedowyň ýolbaşçylygynda amala

aşyrylýan daşary syýasy ugruň esasy maksatlary bolup durýar. Bitarap Türkmenistanyň daşary syýasatynyň möhüm ugurlarynyň biri hem onuň umumy ykrar edilen halkara şertnamalaryny we konwensiýalaryny ykrar etmegi hem-de olara goşulmagy bolup durýar. Halkara hukugynyň kadalarynyň milli kanunçylyga ornaşdyrylmagy – bu döwlet derejesinde halkara borçnamalaryň durmuşa geçirilmegi bolup durýar. Ol milli kanunçylyga halkara hukugynyň kadalaryny girizmek ýoly bilen amala aşyrylýar. Halkara hukugynyň kadalarynyň ileri tutulmagy Türkmenistanyň Konstitusiyasynyň we kanunlarynyň, şol sanda zähmet kanunçylygynyň ýörite maddalarynda öz beýanyny tapýar. Türkmenistanyň Zähmet kodeksinde halkara we milli kadalaryň biri-birini baýlaşdyrýan ýagdaýlary aýdyň duýulýar.

Kümüş Haýdarowa

(Türkmenistan)

GARAŞSYZ BITARAP TÜRKMENISTANYŇ ÝAŞLAR SYÝASATY WE DIPLOMATIÝA

Berkarar döwletiň bagtyýarlyk döwründe ýurdumyzda nesil terbiýesi bilen baglanyşykly düýpli işleriň ýaýbaňlandyrylmagy bilen ýaş nesliň hemmetaraplaýyn ösmegi, döwrebap kemala gelmegi üçin edilýän aladalaryň bu ugurdaky dünýä tejribesi bilen utgaşdyrylmagyna aýratyn ähmiýet berilýär. Her ýylyň 1-nji iýunynda dünýä möçberinde bellenýän Çagalary goramagyň halkara gününüň Türkmenistanda uly baýramçylyga öwrülýändigide munuň ygtybarly mysallarynyň biridir.

Türkmenistan dünýäniň diplomatik giňişliginde işjeňligini barha artdyrýar we halkara guramalary, döwletler bilen dostluk we hyzmatdaşlyk gatnaşyklaryny ýola goýýar. Häzirki döwürde diplomatiýanyň dürli görnüşleri, şol sanda çaga diplomatiýasy parahatçylygy wagyz etmekte uly ähmiýete eýedir. Şu nukdaýnazardan, halkara tejribesinde çagalaryň halkara hyzmatdaşlygynyň medeni-terbiýeleýiş, umumy bilim beriş, bejeriş-sagaldyş çagalalar merkezleri giňden ornaşdyrylýar. Bu merkezlerde çagalalar diňe dynç alman, eýsem, çagalaryň diplomatik mekdebinde bilim almak bilen diplomatiýa sungatyny, onuň taryhyny, diplomatik

protokolyň we diplomatik gullugynyň, ykdysady diplomatiýanyň aýratynlyklaryny öwrenýärler. Çaga diplomatiýasynyň esasy maksady - parahatçylygyň medeniýetini kemala getirmek; ýaşlary öz ýurdunyň we halkara giňişliginiň syýasy durmuşyna gatnaşmagyna taýýarlamak, ýaşlarda häzirkî zaman dünýäsindäki çaknyşyklary çözmegiň ýeke-täk mümkin bolan ýoly hökmünde diplomatik serişdeleri ulanmaklyk ynanjyny terbiýelemek; halkara guramalar we bilim beriş edaralary derejesinde halkara hyzmatdaşlygyny ösdürmek bolup durýar.

Hormatly Prezidentimiziň aladasy bilen Türkmenistanda geçirilýän halkara çagalar festiwallaryna, intellektual bäsleşiklerine, sport ýaryşlaryna dünýäniň köp ýurtlarynyň çagalarynyň gatnaşmagy ýurdumyzda ýaş nesil babatynda halkara hyzmatdaşlygynyň giň gerime eýe bolýandygyna şaýatlyk edýär. Çünki dünýä halklarynyň arasyndaky dostlugy we ynanyşmagy berkitmäge ýardam berýän körpeleriň aýratyn ylaşdyryjylyk missiýasy bardyr.

Ýaňyl Mämmedowa, Gurbangeldi Aşyrow
(*Türkmenistan*)

BEÝIK ÝÜPEK ÝOLUNYŇ TÄZEDEN DIKELDILMEGINDE BANKLARYŇ TUTÝAN ORNY

Beýik Ýüpek ýoly Hytaýy, Aziýany we Ýewropany baglanyşdyrýan söwda kerwen ýoly bolup, Gadymy Hytaýyň Han imperiýasynyň paýtagty Loýan şäherinden başlap, Parfiýa şalygynyň 19 welaýatynyň üstünden geçip, Günbatar Ýewropa ýurtlaryna uzalyp gidipdir.

Türkmenleriň ata-babalary Beýik Ýüpek ýolunyň üsti bilen geçýän söwdanyň ösmegine, halklaryň gatnaşmagyna we ýakynlaşmagyna uly goşant goşupdyrlar. Beýik Ýüpek ýoly ylmy, tehniki, medeni, ruhy ugurlarda adamzat paýhasynyň gazananlaryny ýaýratmakda, şeýle hem dünýä siwilizasiýasynyň baýlaşmagynda möhüm hyzmatlary bitirdi. Beýik Ýüpek ýolunyň galdyran yzlary, ýollary, dünýä halklaryna beren gadyr-gymmaty adamzadyň hakydasynda galypdyr. Häzirkî zaman taryhynda bu gatnaşyklar täzeden dikeldilip, ýola goýlup başlandy. Beýik Ýüpek ýoly arkaly

goňşy we alysdaky ýurtlar bilen ykdysady, syýasy, medeni, söwda gatnaşyklarynyň täzeden ýola goýulmagy, dikeldilmegi dünýä bähbitli global meseledigini subut etdi.

Berkarar döwletiniň bagtyýarlyk döwründe Beýik Ýüpek ýolunyň ugrunda ýerleşýän döwletleriniň halklary Türkmenistan bilen özara ykdysady, söwda, medeni gatnaşyklary ýola goýýar. Bu gatnaşyklara ýurdumyzyň bank ulgamy hem öz goşandyny goşýar. Ýurdumyzyň banklary tarapyndan daşary söwda, halkara hyzmatdaşlyga, halkara syýahatçylyga hyzmat etmek bilen bagly halkara amallary ýerine ýetirilýär.

Hormatly Prezidentimiz tarapyndan ýöredilýän halkara hyzmatdaşlygynda açyklyk syýasatynyň ykrar edilmegi esasynda ýurdumyzyň banklary tarapyndan dünýäniň birnäçe öňdebaryjy banklary bilen söwda, täjirçilik, maýa goýum babatda halkara ähmiýetli hyzmatdaşlygy amala aşyrylýar. Olar ýurdumyzyň ykdysadyýetine düýpli maýa goýumlaryny goýýarlar. Olardan Bütindünýä banky, Ýewropanyň ösüş we abatlaýyş banky, Aziýanyň ösüş banky, Yslam ösüş banky we beýlekiler bilen ýola goýlan köp ugurly hyzmatdaşlyk daşary söwdanyň ösmegine, Beýik Ýüpek ýolunyň täzeden dikeldilmegine uly goşant goşýar.

Çarymuhammet Atdaýew
(*Türkmenistan*)

BAGTYÝARLYK DÖWRÜNDE BEÝIK ÝÜPEK ÝOLUNYŇ DIKELDILMEGINDE TÜRKMEN-HYTAÝ GATNAŞYKLARYNYŇ ORNY

Şu günler Türkmenistanyň Hormatly Prezidenti Gurbanguly Berdimuhamedowyň ýolbaşçylygynda ýurdumyz parahatçylygyň, howpsuzlygyň we durnukly ösüşiň hatyrasyna belent işleri bilen dünýä tanalýar.

1. 1992-nji ýylyň 6-njy ýanwarynda Türkmenistan bilen Hytaý Halk Respublikasynyň (HHR) arasynda diplomatik gatnaşyklaryň ýola goýulmagy iki ýurduň arasynda dürli çäklerde hyzmatdaşlygyň esasyny goýdy.

2. Berkarar döwletiň bagtyýarlyk döwründe Türkmenistan bilen HHR-iň arasyndaky gatnaşyklar hil taýdan ýokary derejä çykdy. Ozaly bilen, syýasy gatnaşyklar çuňlaşdy we giňeldi. Döwlet we hökümet ýolbaşçylarynyň derejesindäki özara saparlar işjeňleşdi. Dürli ministrlikleriň we pudak edaralaryň ugry boýunça wekiliýetleriň alyş-çalşygy barha işjeň häsiýete eýe boldy.

3. Söwda-ykdysady hyzmatdaşlyk hem işjeňleşdi. Hususan-da, 2000-nji ýyl bilen deňeşdirilende, Türkmenistan bilen Hytaýyň arasyndaky söwda dolanyşygynyň göwrümi 40 essä golaý ösdi, häzirki wagtda ol 4,5 milliard amerikan dollaryna barabar boldy.

Ýangyç-energetika pudagy ikitaraplaýyn hyzmatdaşlygyny ileri tutulýan ugrudyr. 2009-njy ýylyň 14-nji dekabrynda «Asyryň taslamasy» adyny alan türkmen-hytaý kontinental gaz geçirijisiniň üstünlikli amala aşyrylmagy iki halkyň asyrlar boýy dowam edýän dostlugynyň pugtalanmagyna, durmuş şertleriniň hil taýdan ýokarlanmagyna oňaly täsir edýär.

4. Medeni-gumanitar hyzmatdaşlyk hem dürli täsirli görnüşler bilen baýlaşýar. HHR-iň ýokary okuw mekdeplerinde türkmen talyplarynyň 1000-den gowragynyň okamagy bilim ulgamynda hem hyzmatdaşlygynyň işjeň ösýändigini aýdyň görkezýär.

Tirkeş Amanmämmedow

(Türkmenistan)

SYÝAHATÇYLYGY ÖSDÜRMEKDE ÝURDUMYZYŇ GEOSYÝASY ÝERLEŞIŞINIŇ ORNY

Türkmenistanyň Merkezi Aziýada, gadymy Ýüpek ýolunyň ugrunda, häzirki zaman howa, gara we demir ýollarynyň çatrygynda ýerleşmegi onuň örän amatly ykdysady-geografik we geosyýasy ýerleşişini üpjün edýär. Bu bolsa onuň ykdysady ösüşine oňyn täsir edýän faktorlaryň biridir.

Gadymyýetde türkmenler dünýä siwilizasiýasyna uly goşant goşan halklaryň biridir. Ony biziň wakalara baý taryhymyz subut edýär. Bu gün hem türkmen halky öz Milli Lideri Gurbanguly Berdimuhamedowyň ýolbaşçylygynda Berkarar döwletiň bagtyýarlyk

döwründe Garaşsyzlygymyzy berkitmek, dünýäniň ykdysady taýdan ösen döwletleriniň hataryna girmek, dünýäde we sebitde parahatçylygy, özara bähbitli hyzmatdaşlygy berkitmek boýunça uly işleri amala aşyrýar.

Ýurdumyzyň amatly geosyýasy ýerleşişiniň ähmiýetini has-da ýokarlandyryan faktorlaryň biri Garaşsyzlyk ýyllary içinde ýurdumyzda häzirki zaman ulag we aragatnaşyk ulgamlarynyň döredilmegidir. Gysga möhletde Tejen-Sarahs-Maşat, Türkmenabat-Atamyrat, Aşgabat-Garagum-Daşoguz demir ýollary we münlerçe kilometre uzalyp gidýän gara ýollar guruldy. Bu ýollar gadymy Ýüpek ýolunyň täzeden dikeldilmeginiň aýdyň mysalydyr. Bu bolsa, Türkmenistanyň dünýäniň dürli künjeklerine çykalgasynyň bolmagyna, onuň daşary-ykdysady gatnaşyklarynyň, şeýle hem halkara syýahatçylygynyň ösdürilmegine uly mümkinçilikler berýär.

Türkmenistanyň geosyýasy ýerleşişiniň amatly tarapy, onuň meýdanynyň üstaşyr mümkinçilikleridir. Bu ugurda ýurdumyzda uly halkara ähmiýetli işleri durmuşa geçirilýär. Täze gurulýan Demirgazyk-Günorta (Uzen-Gyzylgaýa-Bereket-Etrek-Gürgen) demir ýoly, Hazar deňziniň kenarynda döredilýän «Awaza» Milli syýahatçylyk zolagy ýurdumyzyň amatly geografik ýerleşişini has-da ýerlikli peýdalanmaga gönükdirilendir. Bu bolsa dünýä ýurtlary bilen gatnaşyklary ösdürmäge ýardam edýär. Şeýlelikde, şol ýollaryň ugrunda köpsanly ykdysady desgalaryň gurulmagyna, täze şäherleriň, obalaryň peýda bolmagyna, tebigy baýlyklaryň täze ýataklarynyň özleşdirilmegine uly mümkinçilikler döreýär.

III BÖLÜM

BEÝIK ÝÜPEK ÝOLY WE SÖWDA-YKDYSADY GATNAŞYKLAR

Albert Burhanow
(*Russiýa*)

TÜRKMENISTAN WE TATARYSTAN BEÝIK ÝÜPEK ÝOLUNYŇ ULGAMYNYDA

Beýik Ýüpek ýoly – Ýewraziýa yklymyny Merkezi Aziýanyň, şol sanda Türkmenistanyň üsti bilen boýdan-başa kesip geçýän, bir ujjy Hytaýa baryp ýetýän gadymy we orta asyr kerwen ýollarynyň tutuş bir ulgamy bolmak bilen, uzak wagtyň dowamynda görkezilen sebitlerde ýaşayan halklaryň we döwletleriň arasynda söwda-ykdysady we medeni gatnaşyklarynyň döremegine we pugtalandyrylmagyna ýardam edipdir. Adamzat siwilizasiýasyna goýlan deňsiz-taýsyz ýadygärlik saýylýan Beýik Ýüpek ýoly alymlaryň, döwlet we jemgyýetçilik işgärleriniň ünsüni özüne çekmegi dowam edýär.

Tutuş yklymlary bir bitewüligi jemleýän bu söwda ugry baryp-ha b.e.ö. II asyrdan bäri Ýewropa bilen Aziýany, Gündogar bilen Günbatary birleşdirýän täsin bir köpri bolup hyzmat edipdir. Onuň ösmeginde we hereket etmeginde birnäçe esasy ugurlar belli bolupdyr, olaryň biri-de Türkmenistandyr. Ol sebäpden ÝUNESKO-nyň «Beýik Ýüpek ýoly – hyzmatdaşlyk ýoly» ady bilen amala aşyrylýan taslamasyna adamzat taryhyndaky Gündogar bilen Günbataryň halklarynyň, şol sanda türkmen we tatar halklarynyň, şeýle-de Merkezi Aziýa we Wolga-Ural sebitlerinde ýaşan milletleriň arasyndaky parahatçylykly aragatnaşyklar nädip amala aşyrylypdyr diýen sowala jogap tapmagyň bir çemeleşmesi hökmünde garalýar.

Türkmen we tatar halklaryny umumy taryhy gözbaşlar birleşdirýändir. Wolga derýasynyň ýakasynda yslam dininiň ýaýramagyna diňe bir arap döwletleriniň ilçihana gulluklarynyň wekilleri ýa-da dini ýaýradyjylar sebäp bolmandyr. Şol döwürde Türkmenistanda we Merkezi Aziýada ösen ylmyň merkezleri saýylan

Köneürgenç, Merw, Buhara, Amul, Sarahs, Nusay ýaly iri şäherlerde ýaşan meşhur alymlar, ulamalar bilen ýola goýlan ýygjam aragatnaşyk yslam dininiň adamlaryň aňyna çuňdan ornaşmagyna ýardam beripdir.

Gürrüni edilyän döwürde söwda yklymlary birleşdirýän kerwen ýollary möhüm serişdä öwrülipdir. Merkezi Aziýadan Wolganyň kenarýakasyna, Sibire, Gündogar Ýewropa we Skandinawiya barýan kerwen ugurlaryna «Kümüş ýol» diýlipdir. IX-XIII asyrlarda bulgar täjirleri Gündogar bilen Günbataryň (şol sanda Orta Aziýanyň) arasyndaky dellallar bolup çykyş edipdirler.

Medeniýetde, şol sanda neşirýat, lukmançylyk, bilim we ylym ugurlarynda hem gatnaşyklar ösdürilipdir. Gündogaryň beýik akyldary Zamahşary Wolga Bulgariýasynda giňden meşhur bolupdyr, bulgar alymy B.Ý. al-Bulgarynyň bolsa Orta Aziýada sarpasy belent bolupdyr.

Juçi Ulusynyň güýjän döwründe (XIII-XIV a.) Horezmiň we Wolgaýakasy sebitleriniň bitewi bir kuwwatly şadöwletiniň düzümine girmegi bilen bu gatnaşyklar has-da pugtalandyrylypdyr. Bu oňyn häsiýetli gatnaşyklar has giçki döwürlerde-de dowam etdirilipdir. Türki-tatar milletden bolan täjirler Merkezi Aziýany Ýewropa hem-de Russiýa bilen birleşdiren söwda hem-de medeni gatnaşyklary berkitmäge goşant goşupdyrlar. Tatar halkynyň görnükli magaryfçylary we din wekilleri merkezi Aziýanyň we gündogaryň iri şäherlerinde ýaşapdyrlar we döredipdirler. Wolga yakasynyň, Uralyň we Sibiriň köpsanly ýaşajylary Azadynyň, Magtymgulynyň, Keminäniň, Zeliliniň, Seýdiniň eserlerini ýatdan bilipdirler.

Kazan şäherinde, Tatarystan Respublikasynyň halklarynyň Assambleýasynyň düzüminde Tatarystan Respublikasynyň türkmen milli-medeni awtonomiýasy, Tatarystan Respublikasynyň Halklaryň dostlugynyň öýünde bolsa – Dünýä türkmenleriniň gumanitar assosiasiyasynyň Tatarystan bölümçesi hereket edýär.

Türkmenistanyň we Tatarystan Respublikasynyň Prezidentleriniň we hökümet wekillikleriniň, hünärmenleriniň we alymlarynyň Aşgabat, Moskwa we Kazan şäherlerine guralýan saparlary halklaryň arasyndaky dürli ugurdaky hyzmatdaşlygyň has-da pugtalandyrylmagyna ýardam edýär. Gol çekilen hökümetara ylalaşygynyň çäklerinde ykdysadyýet we medeniýet, ylym, bilim, sport we beýleki ugurlarda hyzmatdaşlygyň gerimi barha giňeýär.

Özara bähbitli gatnaşyklarda maşyngurluşyk, söwda, nebitiçykaryş we beýleki pudaklara aýratyn üns berilýär.

Mälim bolşy ýaly, Türkmenistanyň Hormatly Prezidenti Gurbanguly Berdimuhamedow türkmen we dünýä ylmynda, jahanyň iri ylmy we medeni merkezlerinde alnyp barylýan işleri üns merkezinde saklaýar. 2012-nji ýylda Köýtendagyň täsin tebigy künjeklerinde guralan Halkara ekspedisiýa, şonuň ýaly-da şu günki geçirilýän we Beýik Ýüpek ýolunyň diplomatiýasyna bagyşlanan maslahat bu aýdylanlara aýdyň subutnamadyr.

Türkmenistanyň Hormatly Prezidenti dünýäniň köp uniwersitetleriniň, ylmy akademiýalarynyň, ylmy merkezleriniň, şol sanda Kazan Federal uniwersitetiniň Hormatly agzasy we professory diýen belent ady göterýär. Biz muňa guwanýarys.

Türkmenistanyň Prezidentiniň başlangyjy bilen türkmen topragynda halkara maslahatlary, ekspedisiýalar, baýramçylyklary zygyderli geçirilýär. Tatarystanly alymlar bu çärelere işjeň gatnaşýarlar. Biz türkmen kärdeşlerimiz bilen bilelikde ylmy işleri giň gerimde alyp barýarys, ylmy işleri çap edýäris. Sport ulgamynda-da gatnaşyklar giňelýär.

Bu asyly işleriň ilerlemeginde Türkmenistanyň ilçihana gulluklarynyň goşandy uludyr. Olar iki döwletiň arasyndaky hyzmatdaşlygyň hiliniň gowulanmagyna ýardam edýärler.

Bu hyzmatdaşlygyň geljekde-de üstünlikli ösdüriljekdigine ynanýarys.

Sureýya Ýigit
(*Türkiýe*)

TÜRKMENISTANYŇ ENERGETIKA PUDAGYNDAKY ÖZARA HYZMATDAŞLYGY

Türkmenistan – Orta Aziýada tebigy gazy köp mukdarda eksport ediji ýurtdur. Bir näçe barlaglaryň netijesinde Günorta Ýolöten-Galkynyş gaz ýatagy gorunyň möçberi boýunça dünýäde ikinji orunda durýanlygy tassyklandy. Ondan başga-da, soňky barlaglaryň netijesinde, Türkmenistan dünýädäki gaz gorlaryna baý ýurtlaryň biridir. Bu Türkmenistanyň tebigy gazynyň eksportynyň köp böleginiň daşary ýurtlara çykarylmanyň artmagyny üpjün edýär.

Türkmenistan häzirki wagtda gaz geçirijileriň köpugurlylygyny ýola goýmakda durnukly syýasaty amala aşyrýar. Munuň şeýledigine soňky döwürde gurlup ulanmaga berlen gaz geçirijiler, şeýle hem üstünde işlenilýän TOPH taslamasy şaýatlyk edýär. Deslapky derňewleriň netijesinde TOPH gaz geçirijisiniň uzynlygy 1700 km barabardyr. Onuň 735 km bolan bölegi Owganystanyň çäginde geçýär. Bu gaz geçirijiniň geçirijilik möçberi 33 milliard kubmetre barabardyr. 2008-nji ýylda Aziýanyň ösüş banky onuň gurluşygynyň bahasyny 8 milliard \$ diýip kesgitledi. Emma bu bahanyň köpelmegi ahmal.

Şu çykyşda TOPH-a uly üns berildi. Görnüşi ýaly, bu taslamanyň durmuşa geçirilmegi ähli döwletlere-taslama gatnaşyjylara peýda getirer.

Aleksan Akopyan
(*Ermenistan*)

PARFIÝADAN PONTA TARAP ÝOLLARDA GADYMY ALBANIÝANYŇ KURAYAKA ŞÄHERLERI

Strabonyň (b.e.öň. I asyryň başlary) habar bermegine görä, şol döwürde Gündogar bilen Günbatary birleşdiren iň wajyp söwda ýollarynyň biri Parfiýadan Kaspi deňzine onuň üstünden geçip, Günorta Kawkaz ýurtlary bolan Albaniýa, Iweriýa bilen Kolhida-Pont porty bolan Fasise (häzirki-Poýt-Poti) çenli uzaýardy. Ilkibaşda harytlary gämilerde Kura derýasynyň akymy bilen ýokarlygyna, soňra gury ýer marşruty boýunça Fasis (häzirki-Rioni) deňzine çenli daşapdyrlar. Ondan soňra bolsa Ponta çenli suw ýoly bilen alyp gidipdirler. «Aşharhasoýs» (Ermenistanyň XVIII asyr geografiýasy) atly täze tankydy neşiri taýýarlamak bilen geçiren seljermelerimizde şu aşakdakylary aýan etdik. Klawdiýa Ptolomeýiň (b.e.öň II asyr) «Geografiýasynda» we strabonda beýan edilen Alban şalygynyň ýerleşşi Antik Albaniýanyň şäherleriniň we derýalarynyň hakyky ýerleşişini ýüze çykarmaga kömek etdi hem-de Parfiýadan Ponta çenli söwda ýolunyň haýsy Kurayaka şäherleriniň üstünden geçendigine düşünmäge ýardam etdi.

Ptolomeý Albaniýanyň Kaspi deňzine guýýan derýalar bilen çäklendirilen, Kura guýýanlar bilen çäklendirilen we Kawkazdan akyp çykýan derýalar bilen çäklendirilen sektorlar boýunça 30-a golaý şäherlerini sanap geçýär. Olardan Sarmatiýa bilen serhetleşýän

Soana Rubas derýasyna gabat gelýär, Derbent geçelgesinden günortarakda Gtelayba (häzirki Aglabi) we Bilitis (Tilibis)-häzirki Beliji(orta asyrlarda Balasat) ýaly şäherleriň ady agzalýar. Gerr şäheri Samur derýasyna gabat gelýär, ondan soňra Trauna (orta asyrlarda Sapo), Hobata (orta asyrlarda Kuba), Tabilasa(häzirki Alik) we Giligil derýasynyň gözbaşynda ýerleşýän Gelda; Pirsagat derýasyna gabat gelýän Kaýsy, onuň akymynyň Günbatar sektorynda ýerleşýän şäherlerden şularyň ady agzalýar: Alamos-häzirki Alsu, Halaha-orta asyr Kaladzor, Misiýa-häzirki Ismailly, Imoziata-orta asyr Hejeri, Habala-Pliniýa ulynyň Kabalaky; diňe Alban derýasy Kura we Turýan derýalarynyň akýan ýerlerine gabat gelýär (belki gadymy döwürde olaryň suwlary Kura parallel bolan aýratyn akym boýunça deňze guýandyrlar). Alban derýasynyň günbataryndaky sektor Kawkazdan akyp çykýan derýalar bilen çäklenýär. Olara häzirki zaman Kurmuha gabat gelýär, ýagny Alazaniýa akymyna gabat gelýär. Onda Osikanyň şäherleri belenilip geçilýär-orta asyr Şaki, Ýeblaýa häzirki Ýeblahyň garşy kenarynda, Iuna-häzirki Junut, Gaýtara-häzirki Mingeçaur, Gangara-orta asyr Gäwgaw we beýlekiler. Günbatar sektorda(Alazan serhedine çenli) Leglanyň şäherleri belenilip geçilýär-häzirki Lekit, Sarnua-orta asyr Çarjar, Mosega-häzirki Moseh, Baruka- orta asyr Belukan, Litagoda- häzirki Lagodehi we beýlekiler.

Şeýlelikde, Kurayaka söwda ýolunda Halaha- Kaladzor, Ýeblaýa-Ýewlah, Ioziatata- Hejeri, Gaýtara- Mingeçaur we Gangara –Gäwgaw ýaly şäherler bolupdyr we şularyň arasynda sistematik, arheologik barlaglar diňe Mingeçaurda geçirilipdir. Aşharhasoýs boýunça olar alban kantonlar (gawarlar Daşt-i Balasakan, Kaladaşt, Hejeri, Holmaz, we Kambeçan Kambisena.

Abdukahor Saidow
(*Täjigistan*)

MAHMUT IBN WALINIŇ MERW WE SARAHS BARADAKY MAGLUMATLARY

Mahmut ibn Wali XVI asyryň ahyrynda-XVII asyryň başynda ýaşap geçipdir. Taryhy hem, maglumatlar getirilýän taryhy-geografik eser «Bahr-al-asrar fi manokib al-ahýar» onuň galamyna degişlidir.

Onuň bu eserinde orta asyr şäherleri bolan Merw we Sarahs baradaky getirýän maglumatlary gymmatlydyr.

Mahmut ibn Wali Merw barada:«Maru-Şahu-Jahan Horasanyň dört böleginiň biridir» diýip ýazýar. Derwezäni Tahumars gurupdyr, şäheriň özüni bolsa Isgender Rumi esaslandyryp, Horasanyň paýtagty edipdir. Abu Muslim Merwezi ol ýerde metjit, onuň ýanynda bolsa döwlet diwanyny we beýikligi elli baş geze barabar bolan minara gurupdyr. Halyf Mamun Horasanda hökümdarlyk edýän wagty şol ýerde oturdyr, Saffarylaryň neberesinden bolan Ibn Leýs paýtagty Nişapura geçiripdir. Hökümdarlyk Seljuklaryň eline geçende Çagry beg Merwi gaýtadan paýtagt şäher edipdir. Maru-Şahu-Jahanyň ilaty mert, gaýratly we hakyky söweşjeň häsiýetli adamlar bolupdyr. Olar yslymyň kada – kanunlaryny berjaý etmekde durnukly we garadangaýtmaz bolupdyrlar.

Awtor tarapyndan eserde Sarahs barada hem gymmatly maglumatlar getirilýär. Onuň berýän maglumatlaryna görä, şäheriň daşky diwanyň gursawy baş mün ädime deň bolup, palçykdan ýasalan berk galasy bolupdyr. Sarahsyň howasy yssy, onuň suwunyň ýakymlylygy we ýumşaklygy bolsa Hyrat derýasy tarapyndan akýan derýadan bellidir. Şäheriň miwelerinden bolsa üzüm bilen gawun has hem datlydyr. Sarahsyň esasy harytlaryna köşek, sarahs duzy we samyr derisinden tikilen ýüň geýimler degişlidir. Ol ýokary hilli geým bolup, sarahsy diýip atlandyrylýar.

Biz Mahmut ibn Waliniň Merw we Sarahs baradaky maglumatlaryny beýleki orta asyr ýazuw çeşmeleri bilen deňeşdirdik we bu şäherler baradaky ähli maglumatlaryň dorudygyny aýan etdik.

Osawa Takaşi
(*Ýaponiýa*)

GÜNBATAR TÜRK KAGANLYGYNDA SOGDYLY TÄJIRLERIŇ DIPLOMATIK TAGALLALARY

552-nji ýylda Duman, Ilhan (Bumyn) we onuň kiçi ogly Istemi, Dizabulus tarapyndan esaslandyrylan gadymy Türk kaganlygynda sogdly täjirlerleri söwda gatnaşyklarynda däl, eýsem diplomatik

gatnaşyklarynda-da uly orny eýeläpdiler. Mysal üçin; Duman han Günbatar Weý nesilşalygyna diplomatik gatnaşyklary ýola goýmak maksady bilen sogdly Andakwandakyny (Anahiti hudaýynyň guly) ýollapdyr. Olary diňe bir söwda gatnaşyklary däl, eýsem, Mongoliýadaky Ruanruan kaganlygyna garşy türkler bilen harby ylalaşyk hem gyzyklandyrypdyr. Suý nesilşalygynyň gadymy ýyl ýazgylaryna görä, dördünji kagan Işabar imperator Wene resmi hat ugradypdyr. Bu bolsa Hytaýa ugradylan sogdlynyň ilçiligi hakyndaky pikirimizi tassyklaýar. Sebäbi gadymy türk han neberesine degişli bolan Aşinalar maşgalasyna gulluk eden syýasy-diplomatik maslahatçylaryň we ýokary wezipeli adamlaryň sogdlydygy mälimdir.

Istemi han 557-559-njy ýyllarda çarwa eftalylaryň we alanlaryň üstünden syýasy agalygyny dikeltmek üçin Beýik Ýüpek ýolunyň günbatar düzlüklere çenli ýaýylyp gidýän etraplaryna we Çu derýasynyň boýundaky oturymly Tianhanyň Talaz we Suý-ab şäherlerine çozmaga synanyşypdyr. Şeýlelik-de, olar günbatar düzlükleri, awarlaryň agalygyndaky Hazar deňiz ýakalaryny we Pamiriň aňyrsynda Kawkaz sebiti eýeläp biljekdiler. Şonuň üçin Istemi han ilki bilen Sasany nesilşalygyna sogdly täjiri Tarhuny ýollaýar, emma sasanylaryň ýüz öwürmekleri netijesinde ol Wizantiýa bilen ýakynlaşmaga çalşypdyr. Bu bolsa sogdlylaryň gadymy türk döwletlerinde diňe bir täjirçilik bilen meşgullanman, eýsem ilçi hem bolandyklaryny ynandyrmaga mümkinçilik berýär. Mundan başga-da, hytaý taryhy çeşmelerine görä, Suý nesilşalygynda, Tan nesilşalygynyň hökümdarlygynyň başlarynda Sart-Pau (Kerwenbaşy) diýlip atlandyrylan sogdly täjirleriň köpüsi Gadymy Türk kaganlygynda we Beý-Weý, Si, Çzou, Suý we Tang nesilşalyklaryny döreden gadymy Tabgaçi döwletiniň-de gullugynda bolupdyrlar. Taryhy wakalara laýyklykda, olar biri-birlerini baglanyşdyrýan Ýüpek ýolunyň ugrunda özara we söwda gatnaşyklaryny saklamaga çalşypdyrlar. Taryhy ýazgylarda görkezilişi ýaly, sogdy dili görnükli adamlaryň we hökümdarlaryň arasynda resmi dil hökmünde giňden ýaýrapdyr hem-de gadymy türk kaganlygynyň ilçileri bu dili daşary ýurtlular bilen gepleşiklerde ulanypdyrlar.

Malhaz Datukişwili, Guram Lortkipanidze

(Gruziýa)

GRUZIÝA, RIM DÜNYÄSI (PAX ROMANA), BEÝIK ÝÜPEK ÝOLY B. E I – III ASYRLARYNDA

Rimiň Günorta Kawkaza bolan strategik gyzyklanmasy Gneý Magnusyň b.e. öňki 66/67–nji ýyllarda Gruziýa eden ýörişinde has-da aýan boldy. Gyzgalaňly söweşendiklerine garamazdan, gruzinler uruşda ýeňildiler. Plutarhyň pikirine görä, Beýik Pompeý iberiýleriň dokuz müň adamsyny öldürip, dokuz müňden hem gowragyny ýesir alyp söweşde ýeňlişe sezewar edýär. Iberiý patyşasy ýeňlendigini boýun alyp, ýaraşyk baglaşmagy soramaga we salgyt tölemäge mejbur bolýar. Mshetiň arheologik gazuw-agtaryş işleriniň netijesinde b.e.öňki I asyra degişli şalyk rezidensiýasy bolan Armazi galasy we Artegius şanyň Baginetti köşgi ilki talanylýp, soňra bolsa otlanylýdyr. Birnäçe wagtdan soň ony dikeltmäge gönükdirilen işler başlanypdyr.

Gadymy rim Apian ýoly Rimiň Gündogar ýurtlaryna eden harby ýörişinde we alyp baran syýasy ösüşinde uly ähmmiýete eýe bolupdyr. Pompeý iň beýik şa bolan Pont şany kolhly, albanlar, iberionslar, ermeniler, araplar, ýewreýler we beýleki halklar bilen bilelikde basyp alypdyr. Ol öz hökümdarlygyny ispan Iberiýasyndan Kawkaz Iberiýasyna çenli ýeňişli söweşler bilen hökmürowanlygyny tamamlapdyr.

Kartly şalygynyň b. e II asyrdan rim syýasatynyň gurşawynda bolandygy baradaky maglumat gadymy çeşmeler bilen tassyklanandyr. Golýazmalarda Pablikus Agrippanyň, şa Flawius Deýd ýaly, Rimiň raýatydygy baradaky maglumat iň gyzykly maglumatlaryň biri bolup durýar. Rimiň kanunlaryna görä, Rimiň raýatlygy daşary ýurtly adamlara şahsy ütünlikleri üçin hiç hili çäklendirmesiz berlipdir. Rim hukugy şol statusa eýe bolan adamlary aýratyn hukuklar we borçlar bilen goldapdyr.

Iberiý şalary rim raýatlygyny Parfiýa patyşalygyna garşy harby hereketlere işjeň gatnaşmak üçin alypdyrlar. Imperatorlar olar bilen dostlukly gatnaşyklary saklamaga çalşypdyrlar, olara gymmatbaha

sowgatlar beripdirler we dawaly ýerler babatda ýüze çykýan meselelerde eglşik edipdirler. B.e. I we III asyrlardaky Kartli patyşalygynyň (Iberiýa) syýasaty ýewropa dünýäsine we döwletiň rowaçlaşmagyna, has gijiräk bolsa Gruziýada hristiançylygyň ýaýramagyna sebäp bolan medeni gymmatlyklaryna esaslanypdyr.

Ali Binýaz

(Eýran)

EÝRAN WE MERKEZI AZIÝANYŇ YKDYSADY ÖSÜŞINIŇ ÖZARA TÄSIRLI KÖPSANLY ÇATRYGYNDA

Seljerijileriň belleýşi ýaly, birnäçe ýurtlaryň tagallalaryna garamazdan, Merkezi Aziýanyň ykdysady ösüşiniň ulanylmadyk köp sanly mümkinçilikleri bardyr. Sebitde ekstremizm, separatizm we şuňa meňzeş beýleki howplar ykdysady ösüşe, maýa goýumalaryň we täze tehnologiýalary diwersifikasiýalaşdyrmaga päsgel berýär. Şu nukdaýnazardan, ýurtlaryň bilelikde hereket etmelidigi ýüze çykýar. Merkezi Aziýa sebiti, bir tarapdan, nebit we gaz gurlaryna baý hemde Eýran bilen goňsuçylyk gatnaşyklary saklaýar. Beýleki tarapdan bolsa, Fukusiman pajygasyň täsiri ösen ýurtlaryň arasynda öňki ýadro elektroenergiýasyna garaşlylygy kadalaşdyrmak üçin we şoňa laýyklykda, Merkezi Aziýanyň Pars aýlagynyň nebite baý ýurtlary bilen ykdysady gatnaşyklary giňeltmäge çalyşmak üçin ýokary ähmiýete eýedir. Bu we beýleki sebit arabaglanyşygyň sebitiň howpsuzlygyndaky kemçilikler dünýäde bolup geçen 2008-nji ýyldaky krizisi bilen baglanyşyklydyr. Bu çykyşda Eýranyň Beýik Ýüpek ýolunyň gaýtadan dikeldilmegine, özara gatnaşyklary diwersifikasiýalaşdyrmaga gönükdirilen tagallalary hakda gürrüň ediler. Bu meselede Özbegistan-Türkmenistan-Eýran-Oman-Katar sebitara ulag koridorynyň ähmiýeti örän uly bolar. Çykyşda Ýaponiýanyň, Hindistanyň, Bahreýniň hem uzak bolmadyk geljekde taslama goşuljakdygy görkezilýär. Bu sebit forumynda teklipler hem işlenip düzülip bilner. Esasy sebitde kiçi we orta telekeçilikde täze tehnologiýalaryň ýaýradylmagyna we maliýeleşdirilmegine üns berler.

Abdullah Portakal

(Türkiýe)

GEÇMIŞDEN GELJEGE UZAÝAN ÝÜPEK ÝOLUNYŇ ÄHMIÝETI WE HALKARA TÄJIRÇILIGE ÝETIRÝÄN TÄSIRI

Merkezi Aziýanyň çöllerinden, beýik daglaryndan, ymgyr sähralaryndan geçip Hytaý bilen Ortaýer deňziniň kenarlaryny birleşdirýän gadymy kerwen ýoly Ýüpek ýoly diýip atlandyrylypdyr. Onuň ady Hytaýda öndürilýän gymmatbaha Ýüpekden gelip çykypdyr.

Beýik Ýüpek ýolunyň ugrundaky söwda hyzmatlaryndan diňe bir täjirler däl, eýsem kerwen ýoly geçýän ýurtlardyr oturymly ýerler hem peýdalanypdyr. Şu sebäpden, Ýüpek ýolunda täjirçiligiň bökdençsiz alnyp barylmany olara peýda getiripdir. Bu ýoluň üstünde öz agalygyny guran, bu ýola eýe bolan döwlet hem syýasy, hem ykdysady taýdan güýçlenipdir.

SeljuklarAnadolydaky täjirçilik işleriniň dowamly alnyp barylmany üçin daşary ýurtlar bilen ylalaşyklar edipdirler, ýolda duçar bolup biläýjek talaňçylyklara garşy täjirlere döwlet howpsuzlygyny üpjün edip, ilkinji bolup döwlet ätiýaçlandyryş ulgamynyň düýbünü tutupdyrlar we gümrük salgydynda edilýän ýeňillikler bilen täjirçilige gyzyklanma döretmäge synanyşypdyrlar.

Häzirki wagtda dünýä täjirçiliginiň globallaşmagy, sarp edişiň artmagy, haryt we hyzmatlara ýetmegiň aňsatlaşmagy bu ýollaryň halkara söwdasyndaky ähmiýetini has aýdyň görkezýär. Indi bolsa, öňki kerwen ýollarynyň ýerini awtomobil ýollary eýeledi. Bu ýerlerde täjirçiligiň ösmegi ugrunda ýerine ýetirilmeli käbir işler bar. Meselem, 2003-nji ýylda düýbi tutulan Ýüpek ýoly demir ýol taslamasynyň, degişli ýurtlaryň gyzyklanmandyklary sebäpli, entek amala aşyrylmadyk hem bolsa, ol möhümligini ýitirmedi. Täjirçilik işlerinde ulag çykdajylary harydyň bahasyna uly täsir edýär. Şeýle hem, täjirçiligiň ösmegine iň köp täsir edýän beýleki bir sebäp hem, döwletleriň alyp barýan goragçy gümrük syýasatydyr. Bu ýoluň ugrundaky döwletlerde amatly ulaglar ulanylyp, şol ýerdäki ýurtlaryň arasynda gümrük birligi edilse, bu ýollaryň işjeňligini gazanjakdygyny aýdyp bileris.

Han-DurdyGurbanow

(Türkmenistan)

BEÝIK ÝÜPEK ÝOLY WE TÜRKMENLERIŇ ORTA ASYR DÖWLETLERI

Beýik Ýüpek ýoly öz gözbaşyny antiki döwürden alyp gaýdýar. Bu ýol Aziýa kontinentini kesip geçip, Ortaýer deňziniň ýurtlaryny Uzak Gündogaryň döwletleri bilen birleşdiripdir. Gadymy eýýamda we irki orta asyrlarda Atlantiki ummandan tä Ýuwaş ummanyň kenar ýakalaryna çenli uzalypdyr. Bu ýol Gündogar bilen Günbataryň arasynda özboluşly köpri bolup, halklaryň parahatçylyga we hyzmatdaşlyga bolan islegini kanagatlandyrypdyr. Beýik Ýüpek ýoly boýunça kerwenler Merkezi Aziýanyň ýurtlarynyň we türkmen döwletleriniň üsti bilen Hytaýdan Ýewropa tarap ýetipdirler. Taryhyň aýry döwürlerinde türkmen döwletleri Beýik Ýüpek ýolundaky söwda gözegçilik edip, ony öz peýdasyna ulanypdyrlar.

Orta asyrlarda türkmenleriň döreden döwletleri Gündogar we Günbatar bilen söwda gatnaşyklary saklamakda aýratyn orna eýe bolupdyrlar. Bu döwletleriň arasynda Eftalylar (V-VI asyrlar), Göktürkmenler (VI asyryň ortalary — VII asyr), Garahanlylar (X asyr), Gaznalylar (X-XI asyrlar), Seljuklylar (XI-XII asyrlar) we Horezmşalar (XII-XIII asyrlar) Beýik Ýüpek ýolunyň hereket etmegine ýardam beripdirler.

Türkmen döwletleri ýollarda berk düzgün-tertibi saklap, poçta gullugyny işledip, belli menzilden menzilleri esaslandyryp, Beýik Ýüpek ýolunda söwdanyň ýaýbaňlanmagyny gazanypdyrlar. Bu döwürde halklaryň etniki we medeni birligi, olaryň aragatnaşyklary has hem berkeýär. Halkara söwdanyň ösmegi Beýik Ýüpek ýoluny täze derejä ýetirýär. Taryhy edebiyatda IX-XII asyrlar «Gündogar galkynyşy» diýen ada eýe bolupdyr. Bu döwürde Beýik Ýüpek ýolundaky asudalyk we düzgün-tertip sebitiň ykdysady we medeni ösüşiniň bolmagyna ýardam edipdir.

Aziýa we Ýewropa halklarynyň durmuşynda Beýik Ýüpek ýolunyň ykdysady syýasy we medeni ähmiýeti uly bolup, ol Gündogar bilen Günbataryň arasynda özboluşly köpri hökmünde halklary özara baglanyşdyrypdyr we hyzmatdaşlyk etmäge mümkinçilik döredipdir.

Hut şol sebäpden, biziň döwrümüzde, XXI asyryň başlarynda Beýik Ýüpek ýoluny, onuň bilen bagly döp-dessurlary dikeltmek meselesi öňe çykdy we baky BitarapTürkmenistan bu meseleleri durmuşa geçirmek maksady bilen uly işleri amala aşyýar.

Myrat Hojagulyýew
(Türkmenistan)

HALKARA HYZMATDAŞLYGYNDA SYÝAHATÇYLYGYŇ WE SÖWDANYŇ ORNY (MERWIŇ TARYHNYŇ MYSALYNDA)

Berkarar döwletiň bagtyýarlyk döwründe Türkmenistan, özüniň Bitaraplyk derejesine eýerip, dünýä ýurtlary bilen ikitaraplaýyn bähbitli, deňhukukly gatnaşyklary alyp barýar. Bu hyzmatdaşlygyň özeninde syýahatçylyk we söwda ulgamlarynyň ähmiýeti hem uludyr. Taryhdan mälim bolşy ýaly, Türkmenistanyň häzirkki çäklerinden, şol sanda gadymy Merwiň üsti bilen geçen kerwenler syýahatçylyk, söwda gatnaşyklaryny ösdürmek bilen bilelikde syýasy-diplomatik wezipeleri hem ýerine ýetirýärdiler.

921-922-nji ýyllarda Bagdatdan Merwiň üsti bilen geçýän ýoly arkaly Wolga bulgarlaryna iberilen ilçihana bulgar patyşasynyň haýyşy netijesinde amala aşyryldy. Bu kerweniň düzümünde 5 müňe golaý adam, 3 müňe golaý atlar bolupdyr (adatça, diňe söwda maksady bilen gidýän kerwenlerde şeýle köp sanlar seýrek duş gelýär). Ahmet ibn Fadlanyň halyfyň adyna ýazan hasabatyna görä, syýahatçylyk döwründe hoşniýetli gatnaşyklary ýola goýmak maksady bilen, oguz serkerdeleriniň birine gymmat bahaly sowgat hökmünde Merwde öndürilen egin-eşikler gowşurylypdyr.

Beýik Ýüpek ýolunyň ugrunda ýerleşen Merw oazisi Gündogar bilen Günbatary birleşdirip, halkara söwdasynyň iri merkezleriniň birine öwrülýär. Orta asyrlarda dünýäniň dürli ýurtlaryna syýahat eden arap syýahatçylary Merwe gelip, özleriniň ýol ýazgylarynda ýerli ilatyň syýasy, ykdysady, medeni ýagdaýy barada maglumatlary getirýärler. Bu bolsa halklaryň arasynda doganlyk-dostluk gatnaşyklarynyň ösdürilmegine ýardam edýär.

Häzirki wagtda, Türkmenistanyň Hormatly Prezidenti Gurbanguly Berdimuhamedowyň baştutanlygynda dünýä döwletleri bilen söwda-ykdysady gatnaşyklary ýola goýmak we ösdürmek, ýurdumyzda halkara syýahatçylyk ulgamyny döretmek döwlet syýasatynyň ileri tutulýan ugurlarynyň biri bolup durýar.

Mäti Annanuwrow
(*Türkmenistan*)

ÝÜPEKÇILIK WE HALKARA SÖWDASY

Ýüpek ýoly adamzat taryhynda giň halkara hyzmatdaşlygynyň, şonuň ýaly-da halkara zähmet bölünişiginiň, oba hojalygynyň, söwdanyň ösmegine, ulag-aragatnaşyklarynyň giňelmegine, senetçiligiň, alymlaryň açyşlarynyň, täze tehnologiýalaryň ornaşdyrylmagyna öz täsirini ýetirýär. Beýik Ýüpek ýoly dünýä boýunça haryt we pul-haryt alyş-çalyşygynyň giňelmegine hem öz täsirini ýetirýär. Ýüpekçilik söwdasynyň güýçlenmegi Gündogarda we Ýewropada asylyly metallara – altyna, kümşe, mise islegleriň artmagyna getirýär. Ýüpek söwdasypul-harytgatnaşyklarynyň güýçlenmegine uly itergi berýär. Ýewraziýa siwilizasiýasynyň taryhynda Beýik Ýüpek ýoluna hyzmatdaşlygyň, parahatçylygyň, ylmyň, medeniýetiň ýoly hökmünde baha beriji ÝUNESKO halkara guramasy 1987-nji ýylda «Ýüpek ýoly» maksatnamasyny kabul edýär. Türkmenistanyň parahatsöýüjilikli Bitaraplyk syýasaty, önüni alyş diplomatiýasynyň sebit merkeziniň Aşgabatda açylmagy halkara hyzmatdaşlygynda uly syýasy waka boldy. Beýik Ýüpek ýolunyň häzirki döwre kybapdaş dikeldilmegi tutuş Ýewraziýa yklymynda ykdysady gatnaşyklary täze derejä çykarýar.

Türkmenistanyň Hytaýa, Eýrana tebigy gaz ibermegi, geljekde Türkmenistan-Owganystan, Pakistan-Hindistan gaz geçirijiniň gurulmagy, Hazar, Kawkaz, Türkiýe, Ýewropa gaz geçirijileriň taslamalarynyň meýilleşdirilmegi Beýik Ýüpek ýolunyň täze ulgamlarynyň açylmagyny aňladýar. Beýik Ýüpek ýolunyň dikeldilmegi täze iş orunlarynyň döredilmegine, ýaşaýyş durmuşyň, medeniýetiň özgermegine getirýär.

Ýüpek çig mal önümçiligi we senetçiligi münýylyklardan gözbaş alyp gaýdýar. Ýüpek söwdasy häzirki zamanda-da täze mümkinçilikleri öňe çykarýar. Ýüpek çig malyny öndürmek we ony gaýtadan işlemek üçin Türkmenistanyň agrosenagatynyň uly mümkinçilikleri bardyr. Ýüpek matalary öndürmeklige we daşary ýurtlara çykarmaga Türkmenistanyň ägirt uly şertleri bardyr.

Şirin Gylyçmedowa
(*Türkmenistan*)

KERWEN ÝOLLARYNDAKY KERWENSARAÝLAR

Türkmenistan gadymy gymmatlyklara baý mekan. Şolaryň biri Dehistan taryhy-medeni ýadygärligi bolup, ol Beýik Ýüpek ýolunyň ugrunda ýerleşen gadymy şäherdir. Orta asyr alymy Makdisiniň aýtmagyna görä, bu ýerde iki sany iri Dehistan (Messerian) we Ahur (Madaw) şäherleri bolupdyr. Olar ýurduň içinden geçen kerwen ýollarynyň başynda we ahyrynda ýerleşipdir.

Messerian şäher galasynyň daş töwereginde ýerleşen kerwensaraýlar, bazarlar, söwda düşelgeleri hemişe köp adamly bolupdyr. Geçirilen gazuw-barlag işleri bu ýerde irki döwürde birnäçe kerwensaraýlaryň bolandygyny tassyklaýar. Olaryň biri şäherden günorta tarapda ýerleşip çig kerpiçden gurlupdyr we myhmanlara niýetlenen birnäçe otaglardan ybarat bolupdyr. Beýleki bir kerwensaraý bişen kerpiçden gurlup şäheriň günbatar tarapynda ýerleşipdir. Üçünji kerwensaraý bolsa gündogarda ýerleşip, 18 sany gönüburçly jaýdan ybarat bolupdyr. Diwarlary 21x21x3,5 sm bişen kerpiçden örülipdir. Desganyň daşynda 2,5 m galyňlykda pagsa diwar gurlupdyr. Bu kerwensaraýlar hem-de Dehistanynyň üstünden geçýän kerwen ýollary barada rus alymlary M.Ý. Masson, G.A. Rugaçenkowa öz işlerinde belleýärler.

Ýüpek ýolunyň esasy düzýän söwda hemişe şäherleriň ykdysadyýetinde möhüm orun tutupdyr. Söwda kerwenleriniň howpsuzlygy we dynç almagy üçin köp otagly kerwensaraýlar gurlupdyr. Olaryň ýene biri Türkmenabat şäherinden 170 km demirgazykda ýerleşýän Daýahatyn kerwensaraýydyr. XII asyra degişli bolanbu ýadygärlik 2 gatdan ybarat bolup, bişen kerpiçden

gurlupdyr. Onuň häzirki wagta çenli saklanyp galan görnüşi 26 otagdan ybarat. Gurluş aýratynlygy özboluşly bolan bu kerwensaraý, bişen kerpiçden örülip ýasalan owadan nagyşlar bilen bezelipdir. Daşky diwardaky nagyşlar türkmen halysynyň göllerini ýadyňa salýar. Başga-da, dörtburçlyk, basgançak görnüşli nagyşlar hem bar.

Köneürgenç ýadygärlikler toplumynyň merkezinde ýerleşen kerwensaraý hem Beýik Ýüpek ýolunyň ugrunda özboluşly taryhy ýadygärlikdir. Bu kaşaň desganyň irki döwürde taraplary 600x800m bolan giň meýdany, uly derwezesi bolupdyr. Alym W.I.Pilýawskiniň bellemegine görä, kerwensaraý goşa hem-de örän ownuk kerpiçlerden, mawy gök reňkli syrçalardan düzülen gowaça gülüni ýadyňa salýan nagyşlar bilen bezelipdir. Bu taryhy ýadygärlik barada il arasyndaky rowaýatlarda ylym ojagynyň girelgesiniň derwezäniň ýerleşýän ýerinden gaýdýandygy aýdylýar. Rowaýat «Mamunyň akademiýasy» bilen hem baglanyşdyrylýar. Kerwensaraýlaryň binagärlik bezegleri orta asyr şäher gurluşyk aýratynlyklarynyň hem özboluşly görkezijisidir.

Jennet Rahmanowa
(*Türkmenistan*)

BEÝIK ÝÜPEK ÝOLY SEBITINDÄKI DÖWLETLERIŇ DURNUKLY ÖSÜŞINE ÝARDAM EDÝÄN HYZMATDAŞLYK

Şu günki gün Türkmenistan Hormatly Prezidentimiz Gurbanguly Berdimuhamedowyň ýolbaşçylygynda halkara birleşiginiň parahatçylygy, strategiki durnuklylygy we howpsuzlygy üpjün etmeklige gönükdirilen tagallalaryna ýardam etmek maksady bilen işjeň daşary syýasaty alyp barýar. Türkmenistanyň BMG-niň Ykdysady we durmuş Geňşiniň rezolýusiýalaryna laýyklykda döredilen, BMG-niň sebitleýin komissiýalarynyň düzümine girýän BMG-niň Aziýa we Ýuwaş umman üçin ykdysady we durmuş komissiýasy (AÝUYDK), BMG-niň Ýewropa ykdysady komissiýasy (ÝYK) bilen hyzmatdaşlygy hem giň gerim aldy.

Türkmenistanyň AÝUYDK-sy bilen hyzmatdaşlygy XX asyryň 80-nji ýyllarynda ýola goýuldy. 1987-nji ýylda AÝUYDK Türkmenistanyň Ylymlar Akademiýasynyň Çölleri institutyna

çölleşmäge garşy göreş alyp barmak boýunça onuň barlaglar geçirmegi we hünärmenleri taýýarlamagy üçin halkara merkeziniň ygtyýarlygyny berdi.

1992-nji ýylda Garaşsyz Türkmenistanyň BMG-niň, şeýle hem AÝUYDK-nyň agzalygyna kabul edilmegi bilen, ýurdumyzyň BMG-niň bu komissiýasy bilen hyzmatdaşlygy hil we san taýdan täze derejä göterildi.

Türkmenistanyň ÝYK-sy bilen hyzmatdaşlygy energiýa howpsuzlygy, daşky gurşaw bilen bagly meseleleri öz içine alýar. 2010-njy ýylda Türkmenistan BMG-niň ÝYK-nyň durnukly energiýa boýunça komitetiniň býurosynyň wise-başlyklygyna, 2010-2011-nji ýyllarda ÝYK-sy we AÝUYDK-sy tarapyndan dolandyrylýan Merkezi Aziýa ýurtlarynyň ykdysadyýetine ýardam bermek maksady bilen döredilen Ýörite maksatnamanyň (SPECAs) iki gezek başlyklygyna saýlandy.

Deliller Türkmenistanyň BMG-niň sebitleýin komissiýalarynyň işine dürli ugurlar boýunça degerli gatnaşandygyny, munuň bolsa Beýik Ýüpek ýoly sebitindäki döwletleriň durmuş-ykdysady meseleleriniň çözügüne, durnukly ösüşine oňaly täsir edýändigini aýdyň görkezýär.

Ogultagan Geldinyýazowa, Serdar Atdaýew
(Türkmenistan)

MERW ÝÜPEK ÝOLUNYŇ UGRUNDA: SÖWDA WE MEDENI ARAGATNAŞYKLAR

Orta asyr Merwi Aziýanyň uly medeni we ykdysady merkezi bolupdyr. Merwdäki hünärmentçiligiň ösüşine ilki bilen keramiki tapyndylar şaýatlyk edýärler. Keramikanyň inçe syrçaly «lüstr» we «minaýi» görnüşlerinde bu aýdyň görünýär. Aglaba tapyndylar XII-XIII asyrlara degişli. Keramiki ojaklaryň ýanyndan tapylan küzegärçilik önümleriniň bölekleri bu ýerde ýerli önümçiligiň ösen derejede bolandygyndan habar berýär. Soltangalada daş gazanlaryň bölekleri köp mukdarda tapyldy.

Merwde keramika önümçiligi uly derejede ösüpdir. Nepis inçegap-gaçlar Merwiň daşyndaky Gündogar ülkelerine äkidilipdir,

olaryň tapyndylary Nusaý, Köne Termez we beýleki köne galalarda duşýar. Abu Bekr ibn Ahmet atly merwli ussanyň ady ýazylan gabyň bölegi Samarkandyň ýakynynda ýerleşen Afrasyýap şäherçesinden tapyldy, bu hem bu iki şäheriň küzegärleriniň arasynda aragatnaşyklaryň bolandygyny görkezýär.

Ylmy barlaglar Merw bilen Wolga boýlaryndaky we Demirgazyk Kawkazdaky Altynorda şäherleriniň arasynda söwda gatnaşyklarynyň bolandygynyň üstüni açdy. Bolgar şäheriniň külalçylyk ussahanalarynda ýasalankeramiki önümleriniň haşamlarynyň Merw külalçylygynyň bezeg äheňleri bilen deňşdirmesi, bu keramiki önümleriň irki Merw külalçylygyna öýkülendigini görkezýär. Demirgazyk Kawказыň Majar şäheriniň keramiki önümçiliginiň ösüşine Merw külalçylygynyň uly täsir edendigi hem subut edilendir.

Şabanaly Jumaýew, Bagtygül Mämmedowa
(*Türkmenistan*)

BEÝIK ÝÜPEK ÝOLY WE YKDYSADYÝET

Dünýä halklarynyň dostlukly gatnaşyklaryny saklamakda, söwda-ykdysady ulgamyny ösdürmekde ýollaryň ähmiýeti uludyr. Birnäçe asyrlap öz üstünden kerwen gatnadyp, beýik adyna eýe bolan Ýüpek ýoly bu gün hem halkara ykdysady gatnaşyklaryny ösdürmekde öz ähmiýetini ýitirmän gelýär.

Türkmenistan Beýik Ýüpek ýolunyň gülläp ösen döwründe, ýagny kerwenleriň hatar gurap bir döwletden başga döwletlere söwda gatnaşyklaryny amala aşyran wagtynda-da, häzirk wagtda-da onuň çatrygynda ýerleşip, döwletara gatnaşyklary amala aşyrmakda görnükli orna eýedir. Taryhdan mälim bolşy ýaly, Orta Aziýanyň möhüm söwda çatrygynda Beýik Seljuk türkmen döwleti ýerleşip, ol iri söwda merkezleriň biri bolupdyr. Üstünden Beýik Ýüpek ýolunyň geçmegi onuň daşarky haryt dolanyşygyna oňyn täsirini ýetiripdir. Beýik Seljuk türkmen döwletinde kämil söwda we salgyt ulgamy ýola goýlupdyr. Hatda, şol döwürde häzirk zaman gymmatly kagyzzar bazarynyň ilkinji alamatlaryny hem görmek bolýar. Çünki, Mälik şa döwründe tölenip bilinmedik salgytlara barat (weksel) ýazylypdyr. Şol tölenmän galan baratlar hatda bazarlarda alyp-satylyp, dolanyşyga

girizilipdir. Bu bolsa belli bir derejede biziň ýurdumyzda gymmatly kagyzzar bazarynyň öz köklerini baryp ençeme asyr mundan oň alyp gaýdyandygyny görkezýär.

Beýik Ýüpek ýoly Türkmenistanyň çäginde söwda gatnaşyklarynyň has irki döwürlerde ýüze çykandygyna şaýatlyk edýär. Häzirki wagtda bu ýoluň ugry bilen gabat gelýän transkontinental ýollaryň hereket etmegi Orta Aziýa ýurtlarynyň daşary ykdysady gatnaşyklaryny amala aşyrmaga, Aziýa-Ýuwaş okean sebitlerinden, Hytaýdan we Hindistandan, Ýewropa üstaşyr geçirilmegini giňeltmäge we döwletleriň arasyndaky ykdysady, ulag-aragatnaşyk, energetika, oba hojalygy we ýokary tehnologiýalar ýaly ugurlarda işjeň hyzmatdaşlygy ýola goýmaga oňyn şertleri döreder.

Baýrammyrat Baýmyradow, Kakajan Janbekow
(*Türkmenistan*)

TARYHY ÇEŞMELEDE IRKI ORTA ASYR KERWEN- SÖWDA ÝOLLARYNYŇ BEÝAN EDILIŞI

Beýik Ýüpek ýolunyň ugrunda ýerleşen we diňe bir Gündogarda däl, eýsem bütin Ýewraziýada hem uly meşhurlyga eýe bolan Türkmenistanyň çäginde ýerleşen şäherlerde söwdanyň, hünärmentçiligiň ösdürilmeginde we medeni gatnaşyklarynyň ýola goýulmagynda, maddy we ruhy gymmatlyklaryň döremeginde halkara kerwen ýoluna örän uly orun degişlidir.

Ilkinji halkara kerwen-söwda ýollarynyň peýda bolan döwründen – biziň eýýamymyzdan oňki II asyrlardan tä XV asyra, onuň togtamagyna çenli döwürde türkmen topragy Aziýa bilen Ýewropanyň arasynda medeniýetleri baglanyşdyryjy köpri hyzmatyny ýerine ýetiripdir. Geografik gurşawynyň aýratynlyklaryna – ymgyr çölleriň, kert gaýaly dag geçitleriniň bolmagyna garamazdan, türkmen topragy Gündogar bilen Günbataryň arasynda müňýyllyklaryň dowamynda iň bir ygtybarly we howpsuz kerwen ýoly bolupdyr. Bu howpsuz kerwen ýollaryndan täjirler bilen bir hatarda, ilçiler, çaparlar, syýasatçylar, diplomatlar, zyýaratçylar we alymlar gatnapdyrlar.

Irki orta asyrlarda Ýewraziýa yklymynda howpsuz halkara kerwen ýollary açylypdyr, halklar biri-birini ýakyndan tanap başlapdyr.

Beýik Ýüpek ýoly ýurtlaryň arasynda ykdysady gatnaşyklaryň ösmegine şert döredipdir, dünýä halklarynyň medeniýeti hem türkmen halkynyň medeni mirasynyň has baýlaşmagyna täsir edipdir. Bu ýollarda ýerleşen şäherler Merw, Nusay, Ürgenç, Dehistan, Abywert söwdanyň, senetçiligiň we medeniýetiň iri merkezleri bolup, Gündogarda uly meşhurlyga eýe bolupdyr. Zergärçilik, demir işlemek, mata dokamak, aýna ýasamak we beýleki senetler bu şäherleriň gülläp ösmegine ýardam edipdir.

Çykyşda Hamawy, Tabary, Beýhaky, Istehri, Kazwyny kimin günbataryň we gündogaryň meşhur taryhçylarynyň, syýahatçy alymlarynyň ýazgylary esasynda irki orta asyrlarda Türkmenistanyň çäginde ýerleşen şäherleriň ýagdaýlary hakynda giňişleýin durlup geçiler.

Rejepguly Annagurbanow, Çaryguly Jumaýew
(Türkmenistan)

BEÝIK ÝÜPEK ÝOLUNYŇ DEMIRGAZYK ŞAHASY BOÝUNÇA SÖWDANYŇ ÖSMEGINDE GARLYKLARYŇ ORNY

Garlyklaryň irki toparlary VI-VII asyrlarda Ýedisuw, Toharystan sebitlerine aralaşypdyrlar. Ýedisuw gadymy döwürlerden bäri oturymly ekerançylyk-hünärmentçilik medeniýetiniň we söwdanyň ösen ýerleriniň biridir. Bu sebite gelen garlyklaryň bir bölegi ýuwaş-ýuwaşdan oturymlylyga geçip ugrapdyr. Beýik Ýüpek ýoly ozal Fergana-Alaý ugry boýunça geçipdir. Ýedisuw Göktürkmenleriň döwletiniň günbatar böleginiň düzümine girenden soň, bu möhüm söwda ýoly Ýedisuw – Týan-Şan ugruna geçirilýär. Şol ýoluň ugry boýunça söwda gatnaşyklarynda sogdyly söwdagärleriň orny uly bolupdyr. Sogdylylar Ýedisuwda birnäçe söwdaüpjünçilik nokatlaryny döredipdirler. Ýüpek Gündogar bilen Günbatary baglanyşdyran ilkinji dünýä ähmiýetli harytdyr. Beýik Ýüpek ýolunyň bu şahasynyň esasy bölegine irki orta asyrlardan başlap garlyklar eýelik edipdirler. Garlyklaryň eýelik edýän ýerleriniň üstünden gyrgyzlaryň ýurduna barýan söwda ýollary hem geçipdir. Ýöne garlyklaryň söwdasynda esasy orun Beýik Ýüpek ýolunyň

demirgazyk şahasyna degişli bolupdyr. Garlyklaryň söwda gatnaşyklarynda sogdylaryň esaslandyran söwda söwdaüpjünçilik nokatlary möhüm orun eýeläpdir.

Ýedisuwy eýeläp, özleriniň döwletini döreden garlyklar, bu söwda ýoluna gözegçiligi doly öz eline alypdyrlar. Şol döwürlerden başlap garlyklaryň durmuşynda söwdanyň orny has ýokarlanýar. Ýedisuwyň baý şäherlerine daýanýan garlyklaryň ykdysady ýagdaýy berk bolupdyr. Tarazdan Yssykköle çenli aralykdaky söwda ýoluna gözegçilik etmek, Abbasy halyflaryny türki gulamlary bilen üpjün etmek hem garlyklaryň söwdasynda möhüm orun tutupdyr.

Ýedisuwyň we Mawerannahryň oturymly ekerançylyk ilaty we şäherleriniň hünärmentçilik ilaty bilen ysnyşykly söwda gatnaşyklary garlyklaryň (diňe olaryň hem däl) diňe bir ykdysadyýetine däl, medeni durmuşyna hem uly täsir edipdir. Garlyklaryň eýelik edýän ýerlerinde Taraz ösen söwda gatnaşyklary bilen tapawutlanypdyr. Tarazly söwdagärleriň Yspyhanda özleriniň söwda merkezleri bar eken. Şäherlerde söwdanyň we hünärmentçiligiň ösmeginde, çarwalar bilen gatnaşyklaryň möhüm orny bolupdyr. Bu barada Soltan Sanjaryň buýruklarynyň birinde «Çarwalaryň girdeji getirýän harytlary we zatlary oturymly adamlaryň bagtly ýaşamagynyň, peýdasynyň we üpjünçiliginiň ýokarlanmagynyň sebäbidir» diýip bellenipdir. Ýusup Balasagunlynyň eserinde çarwalar bilen söwdanyň ähmiýeti hakynda bellenipdir. Getirilen maglumatlar orta asyrlarda garlyklarda söwdanyň ösendigine we onuň ösüşine Beýik Ýüpek ýolunyň uly täsiriniň bolandygyna şaýatlyk edýär.

Akmyrat Öwezow, Altyn Hydyrowa
(*Türkmenistan*)

BEÝIK ÝÜPEK ÝOLUNYŇ TARYHYNDAN

Beýik Ýüpek ýoly irki döwürlerde Türkmenistanyň çäklerinden Russiýa bilen Hindistany, Hytaý bilen günbatar ýurtlaryny birleşdirýän ýol bolup, halklar arasyndaky söwda, medeni, ykdysady gatnaşyklary ösdürmäge badalga beripdir. Onuň Ýüpek ýoly diýip atlandyrylmasynyň sebäbi, megerem, Hytaýda köp möçberde ýüpegiň öndürilmegi we Ýüpek harytlarynyň daşalmagy bilen baglanyşyklydyr. Hytaýda çykarylýan Ýüpek harytlarynyň öndürilişiniň gizlin syrly, çay,

farfor önümleriniň dürli gürnüşleriniň çykarylyşy Günbatar ýurtlaryna aýan bolmandyr, öz gezeginde hytaýlylar hem bu nusgalary gizlin saklapdyrlar. Bu harytlar Ýewropa bazarlarynda uly isleg bildirilýän, geçginli harytlar bolupdyr. Mälim bolşy ýaly, Hytaýda ilkinji bolup Ýüpek gurçugynyň pilesinden ýüplük alypdyrlar. Beýik Ýüpek ýolunyň başlangyjy Hytaýdan Jeýhun derýasy aralykda, ondan hem Amul şäheriniň çatrygyndan, Owganystana we Hindistana, Horezme, gadymy Merwe tarap dürli ugurlar boýunça uzap gidipdir.

Şol döwürde Merwe hünärmentçiligiň dokmaçylyk, külalçylyk, metal işlemek, zergärçilik, gurluşyk ýaly görnüşleri has-da ösüpdir. Hut şonuň üçin hem Merw söwdanyň ösen nokatlarynyň biri hasap edilipdir. Merwden soňra söwda ýoly Sarahsa, Nişapura Abiwerde, Nusaýa, Parawa we soňra Gürgene, Dehistana tarap uzap gidipdir. Hazar deňziniň kenar ýakasy bilen, arap ýurtlaryna çenli baryp ýetipdir. Beýik Ýüpek ýolunyň esli bölegi Gündogar bilen Günbataryň arasyny birleşdirip, türkmenler üçin kuwwatly, söwda, ylym-bilim babatyn-da ösen döwlet bolmagy üçin möhüm şert döredipdir.

Jahan Hudaýgulyýewa
(*Türkmenistan*)

BEÝIK ÝÜPEK ÝOLUNYŇ UGRUNDAKY ŞÄHERLER

Türkmen halkynyň gadymdan gelýän ruhy gymmatlyklaryny gaýtadan dikeltmek barada Hormatly Prezidentimiz öz çykyşlarynda we taglymlyýyn işlerinde Türkmenistanda häzirki döwürde ylmy döredijiligi hemme taraplaýyn ösdürmäge, maglumatlary giňden alyşmaga we halkara hyzmatdaşlygy giňeltmäge uly ähmiýet berýär. Günbatar bilen Gündogaryň halklarynyň arasynda medeniýetiň ösmegi, parahatçylygyň we özara düşünişmegiň esasy ýoly we adamzat üçin ajaýyp deňi-taýy bolmadyk medeni gymmatlyk bolan Beýik Ýüpek ýolunyň başlangyjy Hytaýyň Han imperiýasynyň paýtagty Loýan şäherinden başlanypdyr. Bu söwda ýoluny Hytaý tājiri we syýahatçysy Çzan Szýan esaslandyrypdyr. Beýik Ýüpek ýoly Merkezi Aziýa b.e.öňki II asyryda gelipdir. Türkmenistan söwdä kerwen ýolunyň çatrygynda ýerleşipdir. Hytaýdan gaýdan kerwenler Jeýhun derýasyndan geçip Amulda düşläp, ondan aňyrylygyna Gürgenje, soňra Merwe we Sarahsa, Abywerde, Nusaýa, Dehistana barypdyrlar.

Beýik Ýüpek ýolunyň rowaçlanmagynda uly orna eýe bolan gadymy Gürgenç (häzirki Köneürgenç) şäheri söwdanyň, ylmyň we medeniýetiň ösen merkezi bolupdyr. Gürgenjiň bazarlaryna dünýäniň köp ýurtlaryndan täjirler gelip, halklaryň arasyndaky söwdanyň we medeniýetiň gülläp ösmegine uly itergi beripdirler. Şäheriň üstünden Demirgazyk we Gündogar Ýewropa, Eýrana, Hindistana, Merkezi Aziýa ýurtlaryna kerwenler gatnapdyr. Köneürgenç ylmyň we medeniýetiň merkezi hökmünde taryha giripdir. Bu ýerde meşhur şahsyýet Şyhabeddin Hywakynyň esaslandyran, «Akademiýa» adyny alan meşhur kitaphanasy işläpdir.

Gadymy Merw şäheri Beýik Ýüpek ýolunyň ugrunda ýerleşip, halklaryň arasyndaky söwda we medeni gatnaşyklaryň ösmeginde uly orny eýeläpdir. Merwde dokalan «kazin», «mulham»diýen Ýüpek matalar Eýrana, Yraga, Müsüre ýaýrapdyr we Ýüpek matalary ýokary hilli öndürmekde şöhrat gazanypdyr. Merwde öndürilen Ýüpek matalardan Bagdat han-begleriniň lybaslary tikilipdir.

Beýik Ýüpek ýolunyň ugrundaky uly ýurduň biri Parfiýa döwleti bolupdyr. Hytaýyň söwda kerwenleri Parfiýanyň paýtagty şöhratly Nusay şäheriniň hem üstünden geçipdir. Hytaý goranyş maksady bilen atlara mätäç bolupdyr. Parfiýada bolsa çydamly we ýyndam atlar ýetişdirilipdir. Orta asyr Dehistan şäheri hem Beýik Ýüpek ýolunyň ugrunda ýerleşipdir. Bu ýerden dünýäniň 44 şäherinde zikge edilen pul hazynasy tapylýar. Bu bolsa Dehistanyň söwda we medeni taýdan gülläp ösendigine şaýatlyk edýär.

Beýik Ýüpek ýolunyň taryhy dünýä siwilizasiýasyna has ähmiýetli goşantlaryň biri bolup durýar. Bu ýol adamzat üçin deňi-taýy bolmadyk taryhy we medeni gymmatlykdyr.

Annajahan Nobatowa

(Türkmenistan)

X-XII ASYRLARDA BEÝIK YÜPEK ÝOLUNYŇ UGRUNDAKY KERWENSARAÝLAR WE OLARYŇ ÄHMIÝETI

Seljuk türkmenleriniň häkimiýetini berkarar eden ülkelerinde we welaýatlarynda syýasy birligi ýola goýmaklary ykdysady durmuşyň we söwdanyň uly depginde özgermegine we ösmegine ýardam edipdir.

Munuň özi şäherlerde, obalarda, ilatly ýerlerde bazarlaryň döremegine, kerwen ýollarynyň we kerwensaraýlaryň gurlup, ulanylmagyna getirýär. Döwlet söwda ýollaryny dowamly barlag astynda tutýardy we asudalygy üpjün edýärdi. Bu bolsa söwda kerwenleriniň Hindistan bilen Siriýa kenarlaryna, Günbatar Ýewropa bilen Türküstana, şeýle hem, Horezm arasynda asuda sapar edip bilmeklerine mümkinçilik beripdir. Ykdysady we söwda durmuşynda seljuk türkmenleriniň häkim bolan Horasan, Eýran, Yrak, Anadoly we beýleki Orta Gündogar ülkeleri bu döwürde ykdysadyýetde ösen derejä ýetipdir.

Kerwen ýollarynyň ugrunda her 25-50 km uzaklykda suw guýulary gurlupdyr we olaryň ýanynda kerwensaraýlar hem gurlupdyr. Esasanam, IX-X asyrlar kerwensaraý gurluşygynyň kämilleşen döwrüdür. Kerwensaraýlaryň ýanynda bazarlar bolupdyr. Kerwen ýollarynyň esasy çatrygynda we geçelgelerde gümrük galalary gurlupdyr.

Kerwensaraýlar, esasan hem, şu aşakdaky iki maksady göz önüne tutulyp gurlupdyr:

1. *Baý söwda harytlaryny daşýan kerwenleri, serhet ýakalaryny duşmanyň çapawulçylygyndan, talaňçylardan goramagy ýola goýmak üçin;*

2. *Ýolagçylaryň düşlän wagtlary dürli isleglerini kanagatlandyrmak üçin.*

Her kerwensaraýyň arasy düýäniň tizligi boýunça dokuz sagat göz önünde tutulyp belenilipdir. Her kerwensaraýy esasan üç görnüşli gurlup, olar ýazlyk diýilýän howludan, gyşlyk diýilýän ýapyk we olaryň ikisiniň hem garyşan binalardan ybarat bolupdyr.

Anadoly Seljuk türkmen döwletiniň düzümine birikdirileninden soňra, XII asyryň ahyrlarynda halkara söwdanyň merkezi bolupdyr. Ykdysadysyýasathalkara söwdasynyň şertlerine görä düzgünleşdiripdir. Seljuk soltanlary Anadolyň bir başyndan beýleki tarapyna esasy söwda ýollardan aralykdaky ýollara çenli her ýerde kerwensaraýlary gurdurypdyrlar. Soltanlar we döwlet adamlary tarapyndan gurdurylan bu wakyp binalarda ýolagçylar üç günläp kerwensaraýy gurduranyň myhmany hasap edilipdir we olardan töleg alynmandyr.

Anadolyda Seljuk türkmenleriniň häkimiýetini dowam etdiren döwründe binagärçiligiň aýratynlyklaryny kerwensaraýlar özünde

jemleýär, ýagny gapylaryň ajaýyp nagyşlar bilen bezelmegi, orta asyryň iň bir üns çekiji binagärlik eseridir. Bu binalar gadym wagtlarda dolanyşyk edarasy hökmünde ulanylypdyr. Ähli taraplaýyn owadan we berk, şeýle hem giň we rahat görnüşde salnan bu kerwensaraýlar kaşaň köşk-eýwanlary kúýsetmändir.

Gülşirin Ataýewa
(*Türkmenistan*)

BEÝIK ÝÜPEK ÝOLUNYŇ ŞAHALARY

Türkmenistan öz ösüşiniň täze taryhy zamanasynda – Berkarar döwletiň bagtyýarlyk döwründe dünýä döwletleri bilen parahatçylyk, dostluk we agzybirlik ýollaryny gurýar, ählumumy parahatçylygy, durnukly ykdysady ösüşi berkitmäge ýardam edýär.

Beýik Ýüpek ýoly arkaly kerwenler Hytaýdan Amyderýa çenli eňeme müň kilometr ýol geçipdirler. Amul söwda ýollarynyň kesişýän ýeri bolupdyr. Ýollaryň biri Amyderýa boýunça Owganystana we Hindistana, beýleki Köneürgenje, Russiýa Abywerde, Nusaýa, Ferawa, Dehistana, Gürgene, soňra bolsa Hazaryň kenar ýakasy bilen günorta öwürlip, Eýrana, arap ýurtlaryna barypdyr. Bizniň eramyzdan öňki müňýyllygyň ortalarynda Merw özüniň hünärmentçiligi bilen meşhur bolupdyr. Merwde dokalan matalar, Merw topragynda biten gök önümler gawun-garpyzlar,üzüm-kişmişler kerwen ýollary bilen alyş ýurtlara äkidilipdir. Merw söwda kerwen ýollarynyň çatrygynda ýerleşipdir. Rim Ýüpek söwdasyna bolan islegini Merwiň hasabyna doldurýan wagtynda, döwrüň iň uly kümüş harçlaýan ýurdy bolan Çin kümüş ätiýaçlygyny ýenede Merwiň üsti bilen üpjün edipdir. Merw hasabyna diňe Rim bilen Hytaýyň arasyndaky söwda işinde arasynda durmak bilen çäklenmändirler. Şol bir wagtyň özünde Hindistan we Samarkant, Buhara bilen söwda hem möhüm rol oýnapdyr. Beýik Ýüpek ýolunyň ugrundaky iň uly şäherleriniň biride hem Gürgenç (häzirki Köneürgenç) şäheridir. Hazar deňziniň gündogar kenarlarynda ýerleşýän orta asyr Dehistan şäheri hem halkara kerwen ýolunda ýerleşip, Ferawa (Serdar şäheri), Şährislam (Baharly etraby), Nusaý (Aşgabat şäheri), Abiwert, Sarahs, Zemm (Atamyrat etraby) şäherleri hem Beýik Ýüpek ýolunyň dürli

şahalaryň ugrunda ýerleşendir.Şeýlelikde, Beýik Ýüpek ýolunyň şahalary biziň şu gadymy topragymyzyň üstünden geçipdir.Beýik Ýüpek ýoly demir ýola-häzirkî zaman ýoluna öwürldi.

Gurbangeldi Muhammedow
(*Türkmenistan*)

GARAMANLY BEGLIGI SÖWDA ÝOLLARYNYŇ ÇATRYGYNDA

XIII-XV asyrlarda Anadolyda döredilen türkmen döwletleriniň iň kuwwatlylarynyň biri Garamanly begligidir. Bu begligiň harby we syýasy taýdan kuwwatlanmagyna onuň ykdysady ösüşi, ilkinji nobatda bolsa, söwdanyň we senetçiligiň ösüşi itergi beripdir.

Garamanly begliginiň geografiki taýdan amatly söwda ýollarynyň ugrunda ýerleşmegi onuň ählitaraplaýyn ösüşini üpjün edipdir. Syýahatçylaryň berýän maglumatlaryna görä, XIV-XV asyrlarda Anadoly bazarlaryna getirilýän harytlaryň arasynda oba hojalyk we senetçilik önümleri agdyklyk edipdir. Şäher bazarlarynyň harytlaryda arzan bolupdyr.

Arap syýahatçysy Ibn Saidiň bellemegine görä, Kiçi Aziýadan Müsüre gurluşykda ulanylýan agaçlar äkidilipdir. Anadolyda ýaşayan türkmenler tarapyndan öndürilen halylar uly islegden peýdalanylýdyr. Ibn Battutanyň maglumatlaryna görä, Müsür begzadalary öz köşklerini türkmen halylary bilen bezäpdirler diýip ýazypdyr.

Meşhur syýahatçy Ibn Bibi özüniň «Seljuknama» atly eserinde «Garamanlylaryň nesilbaşysy Ermenegе kömür getiren türkmenlerdendir» diýen sözlerini getiripdir. Bu bolsa senetçilikde ulanylýan esasy serişdeleriň biri bolan kömrüň Ermenegе (Anadola) hut türkmenler tarapyndan getirilendigine güwä geçýär. Ýagny, Merkezi Aziýadan göçüp gelen türkmenler sebitde senetçiligiň we hünärmentçiligiň ösmeginde uly orun eýeläpdirler. Senetçiligiň we söwdanyň ösmegi bolsa, halkara söwdasynyň ösmegi üçin amatly şert döredipdir. XIII-XIV asyrlarda Garamanly begliginiň daşarky söwdada esasy hyzmatdaş Wenesiýaly we Genuýaly täjirler bolupdyr. Olar garamanlylarda öndürilen we uzak Gündogardan getirilen harytlary satyn alyp, Ýewropa äkidipdirler.

Kiçi Aziýa, şol sanda Garamanly begligi Gündogardan Günbatara tarap uzap gidýän söwda ýollarynyň ugrunda ýerleşipdir. Bu bolsa Garamanly begliginiň durmuş-ykdysady ýagdaýyna amatly täsir edipdir.

Orazgeldi Aşyrow
(*Türkmenistan*)

SOLTAN MAHMYT GAZNALYNYŇ DÖWRÜNDE SÖWDA-YKDYSADY GATNAŞYKLAR

Soltan Mahmydyň dolandyran döwründe (998-1030) Beýik Ýüpek ýolunyň uly bölegi Gaznalylar döwletiniň çäklerinden geçipdir. Beýik Ýüpek ýolunyň üsti bilen geçýän söwda kerwenleri Hytaýy, Hindistany Ortaýer deňzi bilen baglanyşdyrypdyr. Söwda kerwenleri Hytaýdan, Hindistandan, Horasandan, Eýrandan, Reýden, Müsürden we Şamdan yük çekipdirler. Gaznalylaryň merkezi häkimiýeti üstaşyr (tranzit) geçýän kerwen ýollarynyň parahat ýagdaýda saklanylmagyny üpjün edipdir. Soltan Mahmydyň ýörite tabşyrygy bilen Beýik Ýüpek ýolunyň ugrunda kerwensaraýlar gurlup, täjirlere söwda gatnaşyklaryny ýola goýmaga mümkinçilikler döredilipdir.

Soltan Mahmydyň dolandyran döwründe Orta Gündogary Hytaý bilen birleşdiren esasy ýollaryň biri Nişapuryň üsti bilen geçipdir. Onuň üsti bilen geçýän kerwen ýoly Gaznalylar döwletiniň halkara söwda-ykdysady ulgamyna goşulmagyna şertler döredipdir.

Soltan Mahmydyň hökümdarlyk eden döwründe Gaznalylar döwletiniň çäginde geçýän üstaşyr söwda kerwenleri sebitiň medeni ösüşine öz täsirini ýetiripdir. Kerwen ýollarynyň ugrunda Merw, Nişapur we Balh şäherlerinde söwda merkezleriniň emele gelmegine şertler döredipdir. Netijede, sebitde halklaryň arasynda medeni-ruhy gatnaşyklaryň kemala gelmegine itergi beripdir. Gaznalylar döwletinde gazanylan medeni ösüşler Orta Gündogar halklarynyň jemgyýetçilik aňýetiniň ösüşine öz täsirini ýetiripdir.

Soltan Mahmydyň hökümdarlyk eden döwründe Gaznalylar döwletiniň çäklerinden geçýän Beýik Ýüpek ýolunyň ugrunda kemala gelen söwda-ykdysady gatnaşyklar medeniýetiň we ylmyň ösmegine öz täsirini ýetiripdir.

Şirin Hallyýewa
(*Türkmenistan*)

BEÝIK ÝÜPEK ÝOLY WE HÄZIRKI ZAMAN TEHNOLOGIÝANYŇ ÝAÝRAMAGY

Hormatly Prezidentimiziň goldawy bilen Berkarar Türkmenistanymyzda gadymy Beýik Ýüpek ýolunyň ugurlary dikeldilýär. Watanymyzda bilim, ylym, medeniýet, lukmançylyk, söwda-ykdysady, sportugurlarynda halkara aragatnaşyklary giňden ösýär.

Ýurduň himiýa pudagynyň önünde iň täze ylmy–tehniki, tehniki işläp düzmeleriň esasynda önümçilige ýokary netijeli, energiýa we serişde tygşytlayan tehnologiýalaryň ornaşdyrylmagy dur. Himiýa pudagynyň ösdürilmegi öz çig mal gory baý bolany sebäpli we olary doly ulanmaga, pudagyň eksport mümkinçiligini giňeltmäge, oba hojalygynyň ösmegini üpjün etmäge gönükdirildi.

Şu wagt hereket edýän himiýa kärhanalarynyň hem-de täze guruljak zawodlaryň önümleriniň hiline uly talap bildirilýär. Şol sebäpli her welaýatda karbamid zawodlary we Lebap welaýatynda uly kaliý duzlaryny gazyp we täzedan işleýän toplum gurulýar.

Balkan we Lebap welaýatlarynda täze işe girizilen sement zawodlary ýokary tehnologiýalar bilen enjamlaşdyrylan we olaryň taýýar önümleri ýeke bir ýerli ilaty üpjün etmek bilen, goňşy döwletlere hem çykarylýar bolar.

Balkan welaýatynda goňur kömürleriň we fosforitleriň ýataklary ýüze çykaryldy. Demirgazyk-Günorta halkara demir ýoluny gurluşygy bilen bu magdanlaryň özleşdirilmegi hem başlanar. Lebap welaýatynda Amyderýanyň üstünden gurlan we guruljak köprüleriň, demir we howa ýollary syýahatçylyk, medeniýet, söwda-ykdysady we beýleki ulgamlar bilen birlikde, himiýa pudagyny hem dürli tehnologiýalar bilen üpjün eder. Şeýlelikde, Beýik Ýüpek ýolunyň dikeldilmegi Garaşsyz, baky Bitarap Türkmenistan döwletinde täze häzirkir zaman tehnologiýalarynyň ýaýramagyna getirer.

Serdar Agaýew
(*Türkmenistan*)

TÜRKMEN-HYTAÝ YKDYSADY GATNAŞYKLARYNDA KIÇI WE ORTA TELEKEÇILIGIŇ ORNY

Türkmenistanyň Prezidenti Hormatly Gurbanguly Berdimuhamedowyň durmuşa geçirýän «açyk gapylar» syýasaty ýurdumyzyň daşary ykdysady gatnaşyklarynda hem netijeli amala aşyrylýar. Bu syýasatyň esasyny dünýä we sebitiň döwletleri bilen özara bähbitli, deňhukukly ykdysady gatnaşyklar düzýär. Türkmenistanyň ykdysady ulgamdaky esasy hyzmatdaşlarynyň birisi hem Hytaý Halk Respublikasydyr.

Bu dostlukly döwlet bilen gatnaşyklar taryha nazar aýlasaň, öz gözbaşyny asyrlaryň jümmüşinden alyp gaýdýar. Gadym döwürlerde hereket eden we halklaryň biri-birini tanamaklaryna, dostlukly gatnaşyklaryň ösmegine we berkemegine itergi beren Beýik Ýüpek ýoly bu gatnaşyklary düzüpdir. Asyrlaryň geçmegi bilen bu yoluň täzeden dikeldilmegi bolsa, dostlukly ýurtlaryň arasyndaky gatnaşyklary has-da berkitmäge mümkinçilik döretdi.

Hytaýyň ykdysady ösüşiniň taryhyny seljermek arkaly onuň oňyn tejribesini milli ykdysadyýetimizi ösdürmekde netijeli ulanmak mümkin diýip hasaplaýarys. 1978-nji ýylda Hytaý Halk Respublikasy ykdysady özgertmelere badalga bermek bilen, öz ykdysady giňişligini daşary ýurt maýasyna giňden açdy hem-de kiçi we orta telekeçiligiň ösmegi üçin zerur bolan döwlet goldawyny bermek bilen bagly syýasaty durmuşa geçirip başlady.

Hytaýda kiçi we orta telekeçiligiň kärhanalary ýurtda hasaba alnan kärhanalaryň 99%-ne, jemi içerki önümiň 60%-ne, iş yerleriniň 70%-ne, her ýylda alynýan patentleriň 65%-ne, eksportyň 60%-ne we döwlet býujetine gelýän salgytlaryň 50%-ne deňdigi belleniýär. Milli ykdysadyýetimizi diwersifikasiýa ýoly bilen ösdürmekligiň möhümdigini nazara almak bilen, bu meselede kiçi we orta telekeçiligiň kärhanalarynyň hem saldamly goşant goşup biljekdiklerini göz önünde tutmak zerurdyr. Bu bolsa, üstünlikleri gazanan dostlukly döwletiň bu ugurdaky tejribesini öwrenmekligiň oňyn netije berip biljekdigini görkezýär.

Çykyşda Türkmenistanyň esasy ykdysady hyzmatdaşlarynyň biri bolan Hytaý Halk Respublikasynyň durmuşa geçirýän ykdysady özgertmelerinde kiçi we orta telekeçiligiň subýektleriniň eýeleýän orny, olara berilýän döwlet goldawy beýan edilýär. Şeýle hem dostlukly döwletiniň kiçi we orta telekeçiligiň subýektleriniň sergileriň we ýarmarkalaryň kömegi bilen dünýä bazaryna çykmagyna döredilýän şertler açylyp görkezilýär.

Mährijemal Gurbanowa
(*Türkmenistan*)

TÜRKMEN HALKYNÝŇ ÝÜPEKÇILIK SUNGATYNYŇ GADYMY DÖWRI

Dünýä siwilizasiýasynyň ruhy-medeni we taryhy gymmatlyklaryna uly goşant goşan türkmen halkynyň Ýüpekçilik sungatynyň kämilleşmeginde hyzmaty uludyr.

Ýurdumyzda indi ençeme ýyllar bäri geçirilýän arheologiki barlaglaryň netijeleri we beýleki taryhy çeşmeler dokmaçylygyň merkezi hökmünde Gadymy Merwi, Sarahsy, Nusaýy, Köneürgenji we Amul topragyny görkezýärler. Amulyň we onuň töwreginde ýaşaýan ilat Ýüpekçilik bilen meşgullanyp, Ýüpek önümlerini öndürmekde aýratyn tapawutlanypdyrlar. Olar ussat Ýüpekçiler bolup, öz goňşularyny Ýüpek we Ýüpek önümleri bilen üpjün edipdirler. Bu ýerde dokalan keteni, gyrgyzy, daraýy ýaly Ýüpek matalaryna diňe bir ýurdumyzyň çäklerinde däl, eýsem goňşy ýurtlaryň hem islegi uly bolupdyr. Gadymy Jeýhun – Oks derýasy häzirkiki Merkezi Aziýa sebitiniň esasy söwda ýoly bolup, Beýik Ýüpek ýolunyň ugurlary bu derýanyň üstünden geçipdir. Olaryň in esasy we wajyp geçelgeleriniň biri hem gadymy Amulyň golaýynda bolupdyr.

Bilşimiz ýaly, ýüpegiň işlenilişiniň tehnologiýasy Gadymy Hytaýa degişli bolup, ol etnopsitokogiki özboluşly häsiýete eýedir. Reňklere gezek gelende olary milli öwüşginde boýamaklyk uly ähmiýete eýe bolupdyr. Ýüpekleri dürli reňklere boýamaklyk türkmeniň daşyny gursap alýan tebigy gursawy bilen sazlaşykda, şeýle-de, her taýpanyň psihiki aýratynlyklary bilen bagly bolupdyr.

Türkmeniň dürli taýpalarynyň wekillerinde gyzyly, ýaşyl reňkleriň agdyklyk edenligi mälimdir. Ýüpek matalaryň we önümleriň erşi we argajy bir gat sapakdan ýüwürdilýär, soňra «dukan» dokma guralynda dokalýar. Oňa Günorta Türkmenistanyň käbir ýaşajylary «tara» diýip at beripdirler. Häzirki wagtda ulanylýan dokma guralynyň sada gurluşy onuň gadymy döwürden gelip ýetenligi barada pikir döredýär. Bu guraly ýasamak üçin ene-mamalarymyz «gozak» ýasaýan eken. Ýüpekçilik işlerine degişli zähmet gurallary we Ýüpek matalaryň dokalyş tilsimatlary ylmy taýdan seljerilende, Türkmenistanda Ýüpekçiligiň gülläp ösenligi we ýurdumyzyň beýleki çäklerinde dokalýan Ýüpek önümleriniň meňzeşligine we umumylygyna göz ýetirmek bolýar. Asyrlar boýy kämilleşdirilip biziň günlerimize çenli gelip ýeten Ýüpekçilik sungaty Bagtyýarlyk döwründe özüniň häzirkizaman milli öwüşginine eýe boldy. Ýurdumyzda öndürilýän dokma önümleri halkyň ösen islegini kanagatlandyryp, diňe bir ýurdumyzyň çäklerinde däl, eýsem, dünýä halklarynyň hem isleg bildirýän harydy hökmünde tanalýar.

Maýa Babaýewa
(Türkmenistan)

HOŞBOÝ YSLY ATYRLAR BEÝIK ÝÜPEK ÝOLUNYŇ UGRUNDAKY DEL HARYTLARYŇ BIRI HÖKMÜNDE

Sähralaryň, deňizleriň we çölleriň içinden geçen Beýik Ýüpek ýolundan diňe bir Ýüpek däl, eýsem başga-da del harytlar gatnadylypdyr. Şolaryň biri hem hoşboý ysly atyrlardyr. Öz döwründe Hytaý bilen Rimiň arasyndaky üstaşyr söwdany öz gözegçiliginde saklan parfiýan täjirleri siriýa, grek, rim we beýleki ýewropa täjirlerini gön, Ýüpek, wawilon matasy, margiana we hindi demrinden ýasalan önümler, Alynky Aziýadan getirilýän eben agajy, şirmaýy, müşki-anbar, hoşboý ysly ösümlükler we beýleki daşary ýurt hem parfiýan harytlary bilen üpjün edipdirler.

Gadymy döwürlerde we orta asyrlarda Merw dürli senetler bilen meşhur bolupdyr. Merw matalary we syrçasyz gaplar esasy söwda harytlarynyň biri bolupdyr. Beýik Ýüpek ýolunyň ugrunda ýerleşen

Türkmenistanyň orta asyrşäherleri Nusaýdan, Merwden, Dehistandan, Abiwertden gazuw-agtaryş işleriniň dowamynda tapylan atyr gaplary orta asyrlarda ilatyň bu önümlerden peýdalanandygyny görkezýär. Atyrlar orta asyrlarda esasan aýna we bürünç gaplarda saklanypdyr.

Gadymy Marguşyň paýtagty Goňurdepeden hem birnäçe atyr gaplary tapylýar. Türkmenler ir döwürlerden bäri hoşboý-ýakymly ysly jisimlerden hem peýdalanyp gelipdirler. Şol ýakymly ysly jisimler müşk bilen anbardyr. Biziň taryhymyzyň, medeniýetimiziň, sungatymyzyň aýnasy bolan halk döredijilik eserlerimizde, nusgawy şahyrlarymyzyň şygrylarynda gülaby, müşki, anbary köp wasp edilipdir. Ruhy atamyz Magtymguly öz «Anbar saçdylar» şygrynda:

Muhammet geler diýp asman işigne,

Melekler müşk ile anbar saçdylar...

Ýa-da «Näme sen?» şygrynda:

«Ýa müşkmi sen, ýa kokunar anbarmyň? – diýýär. Söz ussady Şabende «Şabährem» dessanynda:

Müşki-anbar kokan ýeller

Meger, begler, bu jennetdir... diýip,

müşk-anbary iň gowy zatlar bilen deňeşdirýärler.

IV BÖLÜM

BEÝIK ÝÜPEK ÝOLY WE ÝEWRAZIÝA YKLYMYNDA MEDENIÝETLERIŇ WE SIWILIZASIÝALARYŇ ÖZARA BAÝLAŞMAGY

Žoze Fransisko Pawia
(Portugaliýa)

BEÝIK ÝÜPEK ÝOLUNYŇ MEDENI ASPEKTLERI WE ÝEWRAZIÝA SIWILIZASIÝASY

Beýik Ýüpek ýoly birnäçe asyrlaryň dowamynda Hytaý, Aziýa we Ýewropanyň arasyndaky gatnaşyklary, söwdany ösdürmek üçin ulanylan ençeme ýollardan ybarat bolup, ol şol döwürde dünýäni birleşdirýän belli söwda ýoly bolupdyr. Häzirki wagtda biz Beýik Ýüpek ýolunyň täzeden dikeldilmegine işjeň gatnaşarys. Bu ýollaryň ugrunda ýerleşen we ýerleşýän esasy çatryklaryň biri bolan Türkmenistan hem, amatly geografik ýerleşşi üçin, tebigy gazyň we nebitiň baý gurlary üçin esasy orun eýeleýär. Türkmen ýolbaşçylarynyň paýhasly tagallalarynyň netijesinde, şeýle-de, tebigy baýlyklaryň ummasyz gurlary sebäpli Türkmenistanyň ykdysady ösüşi dünýäniň iň ýokary derejede ösen ýurtlaryňka barabar bolup durýar. Aşgabat Merkezi Aziýada ykdysady bähbitleriň merkezine öwrülýär. Dünýäniň dürli ýurtlarynyň wekilleri, şol sanda Hytaýdan, Russiýadan, Ýewropa we Amerika ýurtlaryndan gelen adamlar türkmen bazarynyň söwdasyna we maýa goýumlaryna öz isleglerini bildirip gelýärler.

Beýik Ýüpek ýoly diňe bir ykdysady gatnaşyklaryň ösmeginde däl, eýsem halklaryň arasyndaky medeni gatnaşyklaryň, diniň, tehnologiýanyň ösmeginde hem uly rol oýnady. Beýik Ýüpek ýoly bilen dürli siwilizasiýalar we medeniýetler baglydyr. Adamlar diňe bir harytlar bilen alyş-çalyş etmän, eýsem dawalary çözmäge, hyzmatdaşlygy ýola goýmaga itergi berýän pikirleri we garaýyşlary alşypdyrlar.

Häzirki wagt hem Türkmenistan birnäçe ýurtlary baglanyşdyran, Ýewropany we Aziýany birleşdirýän köprü öwrülýär. Aşgabatda geçirilen konferensiýa ýaly çäreler bu önde goýlan maksatlara ýetmekde uly rol oýnaýar.

Maýa Klyçewa
(*Russiýa*)

**RUSSIÝANYŇ DAŞARY IŞLER MINISTRLIGINIŇ
MOSKWANYŇ DÖWLET HALKARA
GATNAŞYKLARY INSTITUTYNYŇ WE TDIM HALKARA
GATNAŞYKLARY INSTITUTYNYŇ ARASYNDAKY
HYZMATDAŞLYGYŇ GELJEGI**

Köp asyrlara uzayan taryhy bolan Türkmenistan bilen Russiýanyň arasyndaky gatnaşyklaryň täze taryhy 1992-nji ýylyň 8-nji aprelinde başlandy. Hut şol gün iki özbaşdak ýurtlaryň arasynda resmi taýdan diplomatik gatnaşyklar ýola goýuldy. Şol döwürden bäri geçen 20 ýyl bu ýurtlaryň öz arasyndaky gatnaşyklaryň dostlugyň, goňsuçylygyň döplerine, deňhukuklylyga, özara sylanyşyga eýerip guýulandyklaryny görkezdi.

Şu ýyllaryň dowamynda ikitaraplaýyn gatnaşyklaryň hukuk binýady döredildi, syýasy we ykdysady gepleşikleriň bady ösdi. Ikitaraply bähbitli hyzmatdaşlyk, şol sanda, iki ýurduň we olaryň halklarynyň arasyndaky strategik gatnaşyklaryň in esasy ugurlarynyň biri bolan medeni-gumanitar gatnaşyklar hem giň gerime eýe boldy. Ýokary tejribeli hünärmenler tarapyndan hem ylmy maglumatlary alyş-çalyş etmekde degerli tejribe toplandy. Russiýa Federasiýasynyň ýokary okuw jaýlarynda Türkmenistan üçin hünärmenleri taýýarlamak işi üstünlikli alnyp barylýar, medeniýet we sungat ulgamynda giň gerimli çäreler geçirilýär.

Russiýanyň DIM-niň we MDHGI we Türkmenstanyň DIM-niň HGI-nyň diplomatik ugurdan hünärmenleri taýýarlamak boýunça gatnaşyklarynyň hem uly ähmiýeti bar. MDHGI döredilen wagtyndan bäri halkara derejesindäki abraýly ylmy okuw merkezine öwrüldi we ýokary hilli hünärmenleri taýýarlamakda baý tejribe toplady. MDHGI-niň uçurymlary diňe bir diplomatik gullugynda

okuwларына ibermegiň üstünde işleýäris. Bu ýapon dili boýunça ýerli hünärmenleri taýýarlap ýetişdirmäge uly itergi berer.

Ýaponiýada okamak üçin diňe ýapon dilini bilmek ýeterlik däl, onuň üçin Ýaponiýanyň ösen tehnologiýasyny hem bilmek gerek. Ýaponiýanyň ösen ylmyny we tehnikasyny öwrenmek Türkmenistanda ylmyň we tehnikanyň ösmegine ýardam eder. Şunuň bilen baglylykda, ýapon dili boýunça hünärmenleri taýýarlamagyň uly ähmiýeti bar.

Tim Wilyams
(*Beýik Britaniýa*)

SÖWDAGÄRLERIŇ, DIPLOMATLARYŇ WE SÜRGÜN EDILEN ADAMLARYŇ GADYMY ÝÜPEK ÝOLUNYŇ UGRUNDAKY ARABAGLANYSYGYNÝŇ ÇYLŞYRYMLYLYGY: TÄZE BILELEŞIGI GIRIZMEK

Biziň eramyzdan öňki II asyrdan Beýik Ýüpek ýolunyň täsiri we göwrümi diplomatiýanyň üsti bilen Hun Hytaý döwletinden Merkezi Aziýa çenli uzalypdyr. Emma onuň esasy işi söwda gatnaşygy, haryt alyş-çalşygy we göçüp-gonma bolupdyr. Beýik Ýüpek ýoly söwda gatnaşygyna we beýleki maksatlar üçin gidýänlere şol ýoluň ugrundaky şäherleriň «daşary ýurt saparlary hökmünde» ýüze çykmagyna itergi berdi. Bu iş Türkmenistandaky gadymy yslam şäheri bolan Merwde söwdagärleriň, diplomatlaryň we sürgün edilenleriň täsirini doly öwrener, şeýle hem, umumytaryhyny we bu prosesiniň hakykatyny jikme-jik seljerer.

Biziň eramyzdaky VII asyrdan yslam dininiň ýaýran döwründe gadymy Merw şäherinde halklaryň etniki garyşygy çylşyrymly bolupdyr. Muňa goşmaça mysal edip alsak, Günorta Yraklylaryň köp sanly sürgün edilen kontingentleri başda Şaim Gala, ýagny uzak höküm edilmedikleriň şäherçesinde aýry-aýry ýerleşipdirler. Nähili ýagdaýda täze Soltan Gala şäheriniň ilaty bu toparlar bilen goşuluşdyka? Şol we beýleki toparlara nähili öz täsirini ýetirdikä? Bu soraglar öz gözbaşyny gadymy Merwiň diplomatik we syýasy gatnaşyklaryndan alýar we VIII asyryň ortalarynda höküm süren Umaýatlaryň üsti bilen dünýä ýaýran Abbasidiň gozgalaňynda oýnan roluny suratlandyryp görkezýär.

Swetlozar Kowaçew
(*Bolgariýa*)

BEÝIK ÝÜPEK ÝOLY HEM-DE ÝEWRAZIÝADA MEDENIÝETIŇ WE SIWILIZASIÝANYŇ ÖZARA BAÝLAŞMAGY

Beýik Ýüpek ýoly özüniň köp asyrlyk taryhynda köp sanly düşündirmelere (interpretasiýalara) sezawar boldy. Häzirki döwürde Beýik Ýüpek ýoly geografiki, söwda-ykdysady we gumanitar nukdaýnazardan uly ähmiýete orun eýedir.

Merkezi Aziýa sebiti çalt depginde ösýän ykdysady ähmiýete eýedir. Ýewropa bileleşigi halkara gatnaşyklardaky häzirki zaman talaplaryna laýyk gelmeklik üçin, Merkezi Aziýa sebitleriniň hyzmatdaşlygynyň giňemegine uly üns bermeklerine güýçlerini sarp edýärler.

Bolgariýa dürli jemgyýetleriň parahat ýaşamaklarynyň nusgasy bolup çykyş edip, ol bu ýollaryň arasyndaky kesişýän ýerde ýerleşýär. Şu nukdaýnazardan, Bolgariýa dürli medeniýetleriň we siwilizasiýalaryň arasyndaky köpri bolup, ýurtlaryň arasyndaky netijeli gepleşikleriň başlangyç nokady bolup hyzmat edýär.

Ahatmyrat Nuwwaýew
(*Türkmenistan*)

SUNGAT – HALKLARY WE MEDENIÝETLERI ÝAKYNLAŞDYRÝAN SERIŞDE

Sungatyň dünýäniň islendik dilinde gürleýän halk üçin terjimeçi talap etmeýän dili bar. Türkmen sungatynyň aýratynlygyna, özboluşlylygyna baha berlende, Türkmenistanyň baý taryhy, Türkmenistany Aziýa bilen Ýewropanyň arasyndaky köpri edýän Beýik Ýüpek ýolunyň täsiri, sungatyň özboluşlygyny döretmekde türkmeniň milli aýratynlyklary göz önünde tutulmalydyr. Sungat eserleri halkyň taryhyny, ýaşaaýyş durmuş şertlerini, medeniýetini, halkara gatnaşyklaryny öwrenmekde gymmatly çeşme bolup hyzmat edýär. Sungatyň taryhy ýoluna ser salanymyzda ähli

döwürlerde-de,dünýäniň ähli ýurtlarynda-da sungatyň,suratkeşleriň döredijiliginiň gözbaşy halk durmuşy bolupdyr. Türkmen sungatynyň taryhyny öwrenmeklik halkymyzyň dünýä ylmyna we medeniýetine goşan goşandyny açyp görkezýär. Bu barada Hormatly Prezidentimiz «Janly rowaýat» kitabynda: «Halyçylyk sungaty türkmenler tarapyndan Ýakyn Gündogara eltilýär, ol ýerden bolsa biziň ata-babalarymyz ajaýyp halylary dürli ýurtlara çykarypdyrlar»diýip ýazýar.

Hakyky sungat eseri milli serhede sygmaýar.Ol bütin adamzat üçin elýeterli bolýar.Olary döwür garratmaýar.Olar ýurtdan ýurda,nesilden-nesle geçýärler.Türkmen halysynyň daşary ýurtlaryň muzeýlerinde,hususy kolleksiyalarda mynasyp orun eýelemekleri,türkmen sungatynyň daşary ýurt alymlary tarapyndan öwrenilmegi,Günbatar şekillendiriş sungatynyň türkmen alymlary tarapyndan öwrenilmegi muňa subutnamadyr. Her halkyň medeni mirasy özboluşly,gaýtalanmajak sungat eseridir.Ýöne, dünýäniň haýsy ýurdundabolsa-da, türkmeniň sungaty türkmenligine galýar. Sebäbi, ol öz halkynyň tebigatyndan,ruhy dünýäsinden gözbaş alýar.Ol ilki bilen türkmeniň inçe duýgusyna täsir edýär.Sebäbi ol türkmen durmuşynda ýaşap,türkmeniň milli terbiýesini alan adamlar tarapyndan döredilýär. Berkarar döwletimiziň bagtyýarlyk döwründe Hormatly Prezidentimiziň türkmen sungatyny ösdürmeklige berýän goldawy bilen şekillendiriş sungatymyz halkara derejesine çykýar. Dünýäniň dürlikünjeginde türkmen suratkeşleriniň sergileri guralýar. Yzygiderli geçirilýänhalkara sergiler türkmen sungatyny dünýä ýaýýar.Adamzat jemgyýetiniň ösmegi bilen,bir tarapdan,umumy medeniýet hazynasyna girýän sungat eserleriniň sany artýan bolsa,ikinci tarapdan olaryň gurşawy giňeýär.

Nurýagdy Ýagşymyradow
(*Türkmenistan*)

BEÝIK ÝÜPEK ÝOLY WE TÜRKMEN NAKGAŞÇYLYK SUNGATY

Türkmen nakgaşlary halkymyzyň milli däplerine we dünýäniň ösen sungat ýoluna eýerip, Berkarar döwletimiziň bagtyýarlyk döwrüne mahsus eserleri döretmäge çalyşýarlar. Garaşsyzlyk

ýyllarynda döredilen eserler toplumynyň žanrlarynda gadymy Beýik Ýüpek ýolunyň ugrunda dörän medeniýetiň mirasy aýdyň duýulýar.

Türkmeniň beýik şahsyýetleri soltanlar, hanlar we serkerdeler dünýäniň köp ýerlerini öz guran döwletlerine birikdirip, Beýik Ýüpek ýolunyň hereket etmegine uly goşant goşdular. Olaryň keşplerini suratlandyrmagy maksat edinen halk suratkeşi Çary Amangeldiýewiň gahrymanlaryny synlap: Togrul begiň – nurana, Alp Arslanyň – adalatly, Mälik şanyň – hökmürowan, Soltan Sanjaryň – parasatly keşplerinde ynandyryjy duýgulary başdan geçirýärsiň. Onuň: «Beýik Ärsak»(1997), «Tomiris»(2000), «Oguz han»(2001), «Atilla», «Mahmyt Gaznaly»(2000), «Nedir şa»(2001), «Allaeddin Halajy»(2000), «Jeleddin», «Baýram han türkmen», «Gorkut ata»(2004), «Alp Arslan türkmen»(2002), «Soltan Sanjar türkmen»(2003) we başga-da birnäçe eserlerinde halkymyzyň beýik şahsyýetleriniň keşpleri ynandyryjy janlandyrylýar.

Halk suratkeşi Ýarly Baýramowyň döreden «Görogly söweş meýdanynda»(1992), «Gorkut ata», «Oguz han», «Görogly ýigitleri bilen»(1997) atly eserleri çeper dilde aýdylanda, örän batyrçaý ýerine ýetirilen epiki žanra degişli ajaýyp eserlerdir. Belli nakgaş Allamyrat Muhammedowyň taryhy göwrümlü işlerinden «Muhammet Togrul bege soltanlyk hutbasy berilýär»(2001-2002), «Biziň güýjümüz agzybirlikde» (Oguz han ogullary bilen) (1996), «Oguz toýy», «Parfiýan äheňleri», «Togrul beg» we birnäçe portret işleri nakgaşçylyk sungatynyň taryhy žanryna özüniň saldamly goşandyňy goşýar.

Suratkeş Kakajan Oraznepesowyň döredijiliginde milli folklor ýoly ähmiýetli beýanyny tapýar. Onuň durmuş temasyna bagyşlanan «Demirçiler»,«Gelin kürtesi»,«Küýzegärler»,«Agaç ussasy», «Halyçylar»,«Keşdeçiler», «Deri eýleýjiler», «Keçebişirýänler», «Türkmen bazary», «Maşgala»(1995-1996), «Oglanlygymyň geçen obasy»(1998) ýaly işleri türkmen sungatynyň bu žanrynyň naýbaşylary hasaplamak bolýar.

Halypa suratkeş Mäterguly Orazberdiýewiň döreden türkmen tebigaty asuda we parahat Watanymyzy wasp edýär. Suratkeşiň «Köýtendagyň ýollary»«Säher çagy»«Köýtendagyň älemgoşary» we beýleki eserlerinde milli öwüşgin nepislik bilen açylýar. Belli nakgaş Şamuhammet Akmuhammedow türkmen tebigatynyň gülleriniň, ir-

iýmişleriniň, milli önümleriniň natýurmortlarynda, ussadyň geçmiş bilen içgin söhbetdeşligi bar ýaly duýulýar.

Türkmen bedewleriniň, haly önümleriniň, şaý-sepleriniň we beýleki gadymy döwürden öz gözbaşyny alýan senetlerimiziň nusgalaryndan ylham alýan milli nakgaşylyk sungatymyz Beýik Ýüpek ýolunyň taryhynda dünýä medeniýeti bilen sazlaşygynyň bardygyny ýüze çykarýar.

Myrat Penjiýew
(*Türkmenistan*)

BEÝIK ÝÜPEK ÝOLUNYŇ TARYHY ÝÜPEKÇILIK LEKSIKASYNYŇ MYSALYNDA

Türkmenistanyň Prezidenti Hormatly Gurbanguly Berdimuhamedow: «Geçmişde türkmeniň mukaddes topragynyň üstünden geçen Ýüpek ýolundan gatnan agyr ýükli söwda kerwenleriniň esasy harydy bolan ýüpege, Ýüpekden taýýarlanan matalara köp ýurtlarda isleg hemişe ýokary bolupdy» diýip adalatly belleýär.

Ýüpekçilik kesbi türkmen durmuşynda gadymy döwürden bäri uly orun tutýar. Geçmişde dünýäniň çar künjegine ýaýran, ýeňil senagaty ösdürmekde çig mal bolan Ýüpekçilik bilen baglanyşykly diliň leksik gatlagy öwrenilende genetik taýdan ýakyn bolan Merkezi Aziýa halklarynyň, kowumdaş dilleri bolan oguz toparyna degişli – türk, azerbaýjan dilleriniň leksikasy bilen deňeşdirip öwrenmek arkaly, Ýüpek ýolunyň geçen yzlaryndan galan maddy-medeni taryhyny, geografik şertleriniň umumylyklaryny, tapawutlaryny ýüze çykarmakda gymmatly maglumatlary almak mümkin.

Ýüpekçilik leksikasynyň doly öwrenilmegi diňe bir dilşynaslyk ylmy bilen däl-de, taryh, arheologik we etnografik ylymlar bilen baglanyşykly öwrenmek esasy mesele bolup durýar.

Türkmenistanda Ýüpekçilik bilen IV asyrdan Mary oazisinde meşgullanylypdyrlar. Şol ýerden hem Türkmenistanyň beýleki welaýatlaryna, şeýle-de Horezme, Buhara we Samarkanda aralaşýar. VII asyrdan Merw Ýüpekçiliginiň, pagtanyň mesgeni hökmünde giňden tanalypdyr.

Ýüpek ýolunyň geçen yklymlary bilen baglanyşykly ýer-ýurt atlary, halk arasynda giň orun alan Ýüpek önümleriniň, matalarynyň milli atlary şahyranahalk döredijiliginde, dessanlarda, gahrymançylykly eposlarda, nusgawy edebiýatlarda uly orun tutýandygy barada (mysallara salgylanyp) maglumatlar berilýär.

Meretguly Öwlüýägulyýew, Güýçmyrat Soltanmyradow
(*Türkmenistan*)

BEÝIK ÝÜPEK ÝOLUNYŇ HOWPSUZLYGY

Bir ýarym müň ýylyň dowamynda Türkmenistanyň üstünden geçen we halkara gatnaşyklarynda möhüm orny eýelän Beýik Ýüpek ýoly Gündogary Günbatar bilen birleşdirip, dürli siwilizasiýaly we medeniýetli halklaryň arasynda hemmetaraplaýyn syýasy, ykdysady we medeni hyzmatdaşlyklary ýola goýmakda möhüm orny eýeläpdir. Bu ýol ýedi müň kilometre uzap gidip, b.e.ö.II-b.e. XVI asyrlarynda Hytaý bilen Ortaýer deňziniň kenaryndaky döwletleri birikdiripdir.

Ýüpek ýoly üstünden geçýän döwletlerine örän köp mukdarda girdeji hem getiripdir. Şoňa görä-de, ol ýoluň howpsuzlygyny üpjün etmek meselesi hem iň möhüm meseleleriň biri bolupdyr. Ýüpek ýolunyň dowam eden döwrüniň taryhy wakalaryna nazar aýlasak, onda bu kerwen ýolunyň howpsuzlygyny üpjün etmek iki ýagdaýda:

Bütewi bir imperatorlygyň gurulmagy we onuň bu ýoly öz gözegçiliginde saklamagy;

Dünýäde dörän kuwwatly sebit döwletleriniň ýardam bermegi netijesinde mümkin bolupdyr.

B.e. III asyryna çenli Beýik Ýüpek ýolunyň howpsuzlygy şol döwrüň iň kuwwatly döwletleri bolan Rim, Parfiýa we Hytaý tarapyndan amala aşyrylypdyr. VI asyryň ikinji ýarymyndan başlap, Göktürkmen döwleti Orta Aziýany we bütin Ýewraziýa düzlüklerini öz gözegçiliginde saklaýan kuwwatly döwlete öwrülip, Ýüpekýoly arkaly amala aşyrylýan hyzmatdaşlygyň howpsuzlygyny üpjün edipdir. VII asyrdan başlap Arap halyflygynyň agalygy höküm süren bolsa, XI-XII asyrlarda Ýüpek ýoly öz ösüşiniň täze bir basgançagyna eýe bolýar. Bu döwürde Beýik Ýüpek ýoly Seljuklar we Horezmşalar döwletiniň elinde bolmak bilen täzedan galkynypdyr. Emma, XIII

asyryň başlarynda mongollaryň basybalyjylykly ýörişleri Beýik Ýüpek ýolunyň ugrundaky ýurtlaryň we şäherleriň köpüsiniň weýran bolmagyna getiripdir. Teýmiriler döwletiniň Ýüpek ýolunyň Ýewraziýa topraklaryna degişli ugruny öz döwletiniň gözegçiligine almak babatdaky synanyşyklary hem wagtlaýyn häsiýete eýe bolupdyr. XV-XVI asyrlarda wagt we howpsuzlyk babatda has amatly hem-de ygtybarly bolan deňiz ýollary bilen amala aşyrylýan söwda hyzmatdaşlygynyň ösmegi bolsa, Ýüpek ýolunyň ähmiýetiniň pese düşmegine getirýär.

Hojanepes Annanepesow
(*Türkmenistan*)

LUKMANÇYLYK YLMYNYŇ HALKARA HYZMATDAŞLYGYNDAKY ÄHMIÝETI

Dünýä ylmynda Ýüpek, ýüpegiň öndürilişi barada Gerodotdan başlap ummasyz köp maglumatlar berilýär. «Beýik Ýüpek ýoly» ýüpegiň mekany Hytaýy – Orta Aziýa, Kawkaz, Ýakyn Gündogar, Rim, Wizantiýa, Ýewropa ýurtlary bilen baglaşdyrýan söwda-kerwen ýoly bolupdyr. Ýüpek ýollarynyň, Ýüpek söwdasynyň Gündogar we Günbatar Türk kaganlygy, Beýik Parfiýa, Seljuk imperiýalary bilen bagly bolandygyna taryh şaýatlyk edýär. Hytaý diwaryndan başlap, suwsuz Takla-Makan çölüniň päsgelçiliklerinden aýlanyp geçen günorta we demirgazyk Ýüpek ýollary Amulyň üsti bilen gadymy şöhratly Merwde (Mary) Türkmenistanyň häzirki çäklerinde birleşipdir. Häzirki döwürde «Beýik Ýüpek ýoly» halklary, ýurtlary, döwletleri birleşdirýän ylmy, medeni, söwda gatnaşyklaryň ýoluna öwrüldi.

Döwletimiziň medeni-gumanitar, ylym-bilim ugrundaky ýokary derejeli ösüşleri halkara gatnaşyklarynda ylmyň diplomatiki ähmiýetini artdyrýar. Beýik Ýüpek ýolunyň häzirki zaman şertlerindäki gaýtadan dikeldilmegi, ähmiýeti, mümkinçilikleri barada aýdylanda, Türkmenistanyň halkara derejesindäki maddy we ruhy medeniýetiniň ösüşiniň iň mynasyp mysaly hökmünde, Hormatly Prezidentimiziň köp ugurlara bagyşlanan, düýpli

ylmy işlerine, esasanda, lukmançylyga degişli ylmy eserlerine salgylanmak maksada laýykdyr. Beýik Ýüpek ýoly gadymy hytaý, orta aziýa, grek-rim lukmançylygynyň özara baýlaşmagyna oňaýly täsir edipdir. Halk lukmançylygynyň taryhy barada Hormatly Prezidentimiziň «Türkmenistanyň dermanlyk ösümlikleri» atly eseri taryhy gymmatly maglumatlary özünde jemleýär.

Hormatly Prezidentimiziň «Türkmenistan – melhemler mekany» kitabynda Türkmenistanyň şypahanalar ulgamy, klimatoterapiýanyň, aeroterapiýa, gelioterapiýa, terrenkur, speleoterapiýa, galoterapiýa, talassoterapiýa, psammoterapiýa görnüşleri, bejeriş palçyklary we baý mineral suwlary, çeşmeleri barada çuňňur maglumatlar berilýär. Milli Liderimiziň ylmy işleriniň, aýratynda, lukmançylyga degişli eserleriniň dürli dünýä dillerinde terjime we neşir edilmegine, ýaýradylmagyna türkmen diplomatiýasynyň täze ugry hökmünde seredilip bilner.

Açyldurdy Taganow, Lola Ýagmyrowa
(Türkmenistan)

BEÝIK ÝÜPEK ÝOLY WE PAZYRYK MEDENIÝETI

Berkarar döwletiň bagtyýarlyk döwründe Hormatly Prezidentimiz Gurbanguly Berdimuhamedowyň tagallasy bilen türkmen halkynyň gadymy taryhy hemmetaraplaýyn öwrenilip başlandy. Häzirki wagta çenli taryhymyzda Pazyryk medeniýeti doly we gutarnykly öwrenilmedi. Pazyryk medeniýetiniň Beýik Ýüpek ýolunyň döremegine eden täsiri seljerilmedi. Taryhdan mälim bolşy ýaly, Beýik Ýüpek ýoly Hytaýyň Gündogar Türküstany basyp almagy bilen b.e.öňki II asyryň 50-40-njy ýyllarynda emele gelipdi. Şu ýerden taryhda meşhurlyga eýe bolan Orhon-Ýeniseý ýazgylary tapyldy. Ol Göktürkmen döwletiniň hökümdarlarynyň öz mazar daşlaryna ýazdyran daş ýazgylarydyr. Şu ýerde Pazyryk medeniýetiniň Beýik Ýüpek ýolunyň döremegine nähili täsir edendigi bilen baglanyşykly kanunalaýyk sorag ýüze çykýar. Dogrudan hem, Oguz döwletiniň esasy şäherlerine sibir altynynyň baryp ýetendigini arheologlar tassyklaýar. 1947-nji ýylda Altaýda Ulagan derýasynyň sag kenarynda ýerleşen Pazyryk depesinde on

sany atyň jesedi, olaryň gulaklaryndaky tagmalar, Ýüpek matalarwe olardan dokalan owadan, häzirki zaman türkmen halysyna meňzeş halynyň tapylmagy, Orta Aziýanyň şäherleri bilen Beýik Ýüpek ýolundan has öň hem b.e.öňki V-IV asyrlarda söwda-ykdysady gatnaşyklaryň bolandygy hakynda maglumat berýär. Şeýle hem, tapylan atlaryň jesediniň häzirki ahal-teke atlarynyň gurluşyna has oňat gabat gelýändigini N.Ý. Biçurin öz işinde belläp geçýär.

Beýik Ýüpek ýoly dürli siwilizasiýalaryň ýakynlaşmagyna oňaýly täsir edipdir. Geçmişde dörän Oguz döwletiniň çäklerinde yüzlerçe ýyllaryň dowamynda emele gelen dürli halklaryň medeniýeti umumlaşdy. Häzirki wagtda hem geografiki taýdan aradaşlykda ýerleşen halklaryň medeniýetinde meňzeşlik duýulýar. Ol bolsa hiç bir halky geň galdyрмаýar. Bu proses XXI asyrdada dowam edýär.

Amangül Garryýewa
(*Türkmenistan*)

TÜRKMEN EPOSY «GÖROGLYNY» DÜNYÄ ÝAÝMAKDA RUS DIPLOMATIÝASYNYŇ ROLY

Türkmen halkynyň özboluşly aýratynlyklary bilen tapawutlanýan baý medeni mirasynyň diňe bir gündogar alymlarynyň däl-de, eýsem, günbataryň ylmy-barlag işlerini alyp baryjylarynyň, syýahatçylarynyň, diplomatlarynyň elmydama üns merkezinde bolanlygy aýratyn bellenişlidir. Bu üns şu günki günde, Berkarar döwletimiziň bagtyýarlyk döwründe has hem uly giňişliklere ýaýrady. Bu ugurda alnyp barlan işlerde esasy orun rus mirasy öwrenijilerine degişlidir. Türkmennusgalarynyň bize hem-de dünýä halklaryna elýeterli bolmagynda olara minnetdar bolmalydyrys. Şu günki günde ol täsin nusgalar Watikanda, Drezdende, Londonyň, Parižiň muzeýlerinde aýawly saklanylýar.

A.S. Puşkin, W.A. Żukowskiý, Adam Miskewiç, fransuz ýazyjy aýaly Žorž Sand we başga-da birnäçe edebiýat we sungat, jemgyýetçilik işgärleri bilen dostlukly gatnaşykda bolan Aleksandr Hodzko-Boreýkonyň türkmen gahrymançylykly eposyny dünýä ýaýmakda bitiren hyzmaty iňňän uludyr. Eýranda 11 ýyllap ilçi bolup işlän Hodzko-Boreýko türkmen legendar gahrymany Görogly

baradaky hekaýatlary ýazyp alyp, tertibe salyp, 1842-nji ýylda inlis dilinde neşir etdirdi. Göroglynyň gahrymançylykly keşbi Ýewropa alymlarynyň ünsüni özüne çekdi. Ol gyzykly hekaýatlar 1853-nji ýylda A. Brelýeniň terjimesi bilen fransuz dilinde ilkinji gezek çap edildi. Şondan soň Žorž Sand tarapyndan ýene-de bir nusgasy fransuz dilinde neşir edildi. Mundan soňra hekaýatlaryň örüsi has giňäp başlady, tiz wagtdan ol nemes dilinde çykaryldy. 1856-njy ýylda S.S.Penn tarapyndan terjime edilip, rus dilinde «Kawkaz» gazetinde hem çap edildi. Şu işleriň ählisiniň aňyrsynda Hodzko-Boreýkonyň uly hyzmaty dur. Şonuň zähmetiniň netijesinde günbatar halklary türkmen legendar gahrymany bilen tanyşdylar. Žorž Sand ony «göçme halklaryň Napoleony» atlandyrdy. Hodzkonyň hut öz poeziýasy arkaly polýak edebiýatyna hem gündogar äheňleri aralaşdy.

Medeniýetleriň ýakynlaşmagyna gitdigiçe artdy. «Görogly» eposynyň dünýä ýaýramagy bolsa türkmen halkynyň dünýä arenasynda tanalmagyna, gülläp ösmegine hem-de dürli milletler bilen ýakynlaşmagyna itergi berdi. Medeniýetleriň ýakynlaşmagy halklaryň ýakynlaşmagydyr.

Gurbanjemał Ylýasowa

(Türkmenistan)

YRAK TÜRKMENLERI WE OLARYŇ FOLKLOR MIRASY

Türkmen halkynyň şöhratly taryhy geçmişi, akyldarlary, beýik şahsyýetleri, ajaýyp nusgawy edebiýaty, baý halk döredijilik eserleri – gymmatly ruhy mirasy bar. Dürli döwürlerde ykballary dartyp, dürli ýurtlara ýaýrap gitmeli bolan türkmenler özleriniň gymmatly baýlygy bolan golýazma kitaplaryny özleri bilen äkiden bolsalar, ata-babalarynyň dürdäne paýhasyndan döräp, uzak heňnamlaryň dowamynda timarlanyp, kämil derejelere ýetirilen halk döredijilik eserlerini – folklor miraslaryny hem hakydalary arkaly alyp gidip, öz nesil dowamatlaryna miras galdyrypdyrlar. Bu bolsa olaryň türkmenligini ýitirmezligine, döp-dessurlarynyň, ahlak ýörelgeleriniň bozulman saklanmagyna sebäp bolan ýagdaýdyr.

Dünýä ýüzüne ýaýrap giden türkmenler özleriniň özboluşly milli aýratynlyklaryny, esasan-da, dilini, dinini, mahlasý, milli medeniýetini üýtgeşsiz saklamaga jan edipdirler. Dogrusy, ýerli halk bilen assimilleşmegi netijesinde käbir üýtgeşmeler, ýerli täsirler duýulsa-da, ylmy çeşmelerden hem-de folklor eserlerinden belli bolşuna görä, düýp esas – binýat saklanyp galypdyr. Şonuň üçin-de, olar dünýä ýüzünde türkmen diýlip tanalýar. Dogry, käbir derejede töweregindäki goňsulary bolan dürli milletiň wekilleriniň döp-dessurlarynyň täsiriniň duýulýanlygyny aňlamak bolýar. Sebäbi goňşy bilen doganlyk gatnaşyklar netijesinde dessurlaryň geçijilik täsiri güýçli bolýar.

Yrak türkmenleri babatda gürrüň açylanda hem, olaryň uzak asyrlaryň dowamynda arap, kürt, azerbaýjan, ermeni we beýleki ençeme milletler bilen ýakyn goňşuçylyk gatnaşyklarynda ýaşadyklaryny unutmak bolmaz. Ol ýagdaýlara bize mälim bolan folklor eserleri hem şaýatlyk edýär. Çünki folklor halkyň ýaşayş durmuşynyň çeper ýazgysy bolup, milletiň geçişini suratlandyrmagyň, döwürüň ýüzüni görkezmeğiň, gündelik wakalary şöhlendirmegiň täsin serişdesidir.

Maral Taganowa

(Türkmenistan)

BEÝIK ÝÜPEK ÝOLUNYŇ TARYHY – DILLERDE

Adamzat taryhynda diňe bir söwdanyň däl, eýsem ylmyň, bilimiň, halklaryň arasyndaky dostluk-doganlyk gatnaşygynyň ýoluna öwrülen, gadymy we orta asyrlarda Hytaýy Alynky Aziýa we Ýewropa bilen baglaşdyran Beýik Ýüpek ýoly umumadamzat siwilizasiýalarynyň ajaýyp gazananlarynyň biri bolup, Ýewropadan Ýuwaş ummana çenli aralykdaky uç gyraksyz giňişlikde ýaşan köp sanly halklary birleşdiripdir, dürli döwürlerde jemgyýetleriň ösmeginde uly ähmiýete eýedir. Bu ajaýyp ýol bilen baglanyşykly köp zatlaryň şu ägirt uly çäklerde ýaşayan halklaryň dillerinde-de öz beýanyny tapandygyny bellemek gerek.

Dillerdäki alynma sözleriň üsti bilen halklaryň haýsy ýurtlar bilen aragatnaşyk saklandyklaryny öwrenmek, şol gatnaşyklaryň haýsy ugurdan bolandygyny ýüze çykarmak mümkindir.

Ilki bilen beýleki dillere geçen türki, şol sanda türkmen sözlerine seredip geçeliň. Mysal üçin, dünýäniň ähli dillerinde diýen ýaly ilki «nusaý atlary», soň «ahalteke» ady bilen meşhur bolan türkmen bedewiniň adyny getirmek bolar. Meselem, iňlisçe - *Akhal-Teke*, fransuzça - *Akhal-Teke*, niderlandça – *Akhal-Teke*, nemesçe - *AchalTekkiner*, şwedçe – *Achaltekeer*; arapça – عقل تيكي نفسك [*akl tiki nefsikä*] we ş.m. ýaňlanýar. Dünýäde giňden ýaýran türkmen sözleriniň hatarynda «ýogurt», «aga», «aýwa», «aýran», «ançar», «batyr» we ş.m. adagalaryň ýüzlerçesini mysal getirmek bolar.

Hytaý dilinden beýleki dillere geçen sözleriň içinden, esasan, uly gyzyklanma döredýäni bu döwletiň öz adydyr: Hytaý, Çina, Sina we Hina. Hytaý sözünü tungus-manžurlaryň özlerini atlandyryşlary, ýagny «K'atyn» bilen baglanyşykly hasap edýärler. Çina, Sina we Hina bolsa türkmen dilindäki Çyn-Maçynyň, esasan hem, Ýewropa, Aziýa we Afrika dillerinde atlandyrylyşy bilen baglylykda gabat gelýär.

Serdar Ataýew
(*Türkmenistan*)

TÜRKMENISTANYŇ HALKARA GATNAŞYKLARY GÜNDOGAR ÝURTLARYNYŇ METBUGATYNDÄ

Garaşsyz, baky Bitarap Türkmenistan döwletimiz abraýly halkara guramalarynyň 42-siniň agzasy bolup, ol dünýäniň 131 döwleti bilen diplomatik gatnaşyklary saklaýar. Türkmenistanda «Açyk gapylar» syýasaty giňden ýaýbaňlandyrylýar. Hormatly Prezidentimiz Gurbanguly Berdimuhamedowyň ýolbaşçylygynda daşary syýasatda gazanylýan netijeler halkara hyzmatdaşlyklar bu ugurdaky alnyp barylýan işler gündogar ýurtlarynyň (Eýran, Owganystan, Pakistan, Türkiýe...) metbugatlarynda şöhlelendirilýär. Meselem, Eýranyň metbugatynda M.Tawasollinyň «Türkmenistan örän asuda respublika» we «Türkmenistan beýleki respublikalardan öňde», B.Paýanyň «Aşgabat diplomatik gatnaşyklaryň ýeri», M.Eýmiriň «Türkmenistan öňe gitmäge ukyplydyr», M.Jurjanynyň «Türkmenistan-Gülüstan ikinji Ýüpek ýoly» ýaly makalalaryny mysal getirmek bolar»; Pakistanyň metbugatynda A.Daninyň «Päkistan Türkmenistany ýakyn gatnaşyga çagyryýar»,

R.Ahmadynyň «Türkmenistanyň medeni mirasy»; Owganystanyň metbugatynda A.Turanyň «Türkmenistan biziň ýakyn goňşymyz» atly makalalaryň ýüzlerçesi döwürleýin metbugatlarynda yzygiderli çap edilýär. Olarda sebitde ýangyç-energiýa howspuzlygyň döredilmegi, geosýasat temalary, ekologiýa meseleleri, türkmen tebigy gazyny daşary ýurtlara çykarmak hakynda halkara taslamalaryň amala aşyrylmagy, Hazar meselesiniň ylalaşykly ýagdaýda çözüdini tapmakda, ykdysady meselesini gowulandyrmak ýaly meseleler örboýuna galypdyr. Şeýle-de, «Açyk gapylar» syýasaty daşary ýurt maýadarlaryň ünsüni çekmek bilen baglanyşykly bolup, daşary ýurtlarda ýaşayan türkmenleriň ynsanperwerlik gatnaşyklaryny ýola goýmak meselelerine aýratyn üns berlipdir. Olary oňyn çözmekde türkmen diplomatlarynyň uly hyzmaty bar.

Netijede, Gündogar ýurtlarynyň metbugatlarynda berilýän takyk maglumatlar Türkmenistanyň daşary ýurtlar bilen dürli temalarda aragatnaşygynyň rowaçlanmagyna itergi berer.

Ajap Baýryýewa
(*Türkmenistan*)

TÜRKMEN HALYLARY WE BEÝIK ÝÜPEK ÝOLY

Beýik Ýüpek ýoly Günbataryň we Gündogaryň baýlaşmagynyň gözbaşy hem-de, dünýä siwilizasiýasynyň taryhynda wajyp gazananlaryň biri bolup durýar. Köp asyrlaryň dowamynda türkmen halylary başga ýurtlara çykarylýardy. Türkmen halylaryny geçirýän kerwen ýollary Ýewropany we Aziýany Ortaýer deňzinden Hytaýa çenli kesip geçýärdiler.

Türkmen halylaryna «Ýüpek ýolunyň» ösüşiniň hemme döwürlerinde uly baha berilýärdi. Baý we reňkli, çylşyrymly nagyşly türkmen halylary orta asyrlarda hem bellidi. XIV-XV asyrlarda Ýewropa suratçylarynyň işinde hem halylar dabaralandyrylýardy.

Ähli döwürlerde haly dokamaklygyň serişdeleri hökmünde eriş, Ýüpek we pagta ulanylýdyr. Ýüpek çig maly Orta Aziýa Hytaýdan getirilýärdi we has ýokary baha kesilip, Parfiýanyň üstünden Wizantiýa ugradylýardy. Orta Aziýada ondan çeper önümler dokalýardy. Ýüpek matalaryň nusgalary, haly bölekleri Köne Nusaýda, Merwde gazuw-

agtaryş döwründe tapylypdyr. Ýüpek halylary ilkinji gezek Hytaýda biziň eýýamymyzdan öňki IV asyrda peýda bolupdyr. Şol wagt halyçylygyň bütin dünýäde pajarlap ösýän döwrüdi. Kiçi Aziýada, Eýranda, Hindistanda we Orta Aziýada dürli ölçegli, görnüşli, nagyşly we ýokary hilli halylar taýýarlanylýardy. Türkmenler jadyly Ýüpek sapagynyň önümçiligini özleşdiripdirler, onuň eriş bilen bilelikde halyçylykda ulanyş usulyny tapypdyrlar. Ýüpek sapaklar çitimleriniň has ýokary galyňlygyny gazanmak üçin ulanylypdyr, bu hem nagyşlaryň has aýdyň bolmagyna ýardam beripdir. Türkmen halylary öz üpürjikleriniň gatylygyny we reňkleriniň ýitiligini ýitirmändir.

Halkara ulag geçelgesiniň durmuşa geçirilmegi Gündogarda bolşy ýaly, Günbatarda-da Türkmenistanyň daşary-söwda gatnaşyklarynyň ösmegine we Beýik Ýüpek ýolunyň dikedilmegine ýardam berer.

Arslanguly Kazygulyýew
(Türkmenistan)

GLOBALLAŞMA ŞERTLERINDE HALKARA SÖWDASYNDA YLMY-TEHNIKI ÖSÜŞIŇ ÄHMIÝETI

Dünýä ykdysadyýeti barha global häsiýete eýe bolýar. Globallaşma ýa-da ykdysady taýdan ösen ýurtlaryň dünýä hojalygyndaky täsiriniň barha ulalmagynyň gözbaşy ylmy-tehniki progresiň hemme ýurtlarda deň ýaýramazlygyndan, başlanýar. Ylmy açyşlaryň taryhyna we geografiýasyna seredeniňde, ol ilki bilen günbataryň ösen ýurtlaryndan gözbaş alýar. Senagatda ylmy-tehniki öwrülişik hem ilkinji bolup şu ýurtlarda amala asyryldy. Önümçiligiň senagatlaşmagy önümçilik tehnologiýasy bilen baglanyşyklydyr. Has dogrusy, ösen ýurtlaryň agalyk ediji güýji gös-göni tehnologik açyşlaryň, ýagny ylmy-tehniki progresiň hasabyna gazanylýar.

Globallaşmagyň ilkinji hereketlendiriji güýji ylmy-tehniki progressdir. Ulag we aragatnaşyk, maglumat we telekommunikasiýa serişdeleriniň ösmegi bilen harytlaryň, hyzmatlaryň, maliýe serişdeleriniň bir ýerden beýleki ýere süýşmegi örän çaltlaşdy. Innowasiýa tehnologiýalarynyň ösmegi bilen täze maglumat we telekommunikasiýa tehnologiýalary, kompýuter tehnikasy, optiki-

süýümlü geçirijiler, hemra we ykjam aragatnaşyk, internet ýer togalagynyň iň uzak künjeklerini biri-birine ýakynlaşdyrdy. Bu ýagdaý senagat taýdan ösen ýurtlaryň dünýäniň jemi önümindäki we halkara söwdasyndaky paýynyň barha ösmegine getirýär.

Ylmy tehniki progres ýa-da tehnologik ösüş, başgaça aýdylanda, ýurduň ylmy-tehniki gurbatydyr. Ylmy-tehniki gurbatyň ähmiýeti soňky ýüz ýyllykda has artyp başlady. Ylmy-tehniki gurbat bolsa bilim-ylm ulgamyna daýanýar.

Bilim we ylym hemişe bilelikde ösýär. Bilim ylmyň ösmegine şert döredýär. Ylym bolsa ylmy-barlag we tejribe konstruktorçylyk işlerinde, ylm laboratoriyalarda emele gelýär.

Umuman, globallaşan ykdysadyýet ylmy-tehniki progresiň iň soňky gazananlaryna daýanýan kuwwatly milli hojalykdyr. Bu hojalyklarda önümçilik tehnologiýasynyň açylyş we durmuşa ornaşdyrylyş derejesiniň ösüp gelýän ýurtlar bilen deňşdireniňde has ýokarylygy olaryň dünýä hojalygyndaky agalygyny saklamaga we pugtalandyrmaga mümkinçilik berýär.

Paşaguly Garaýew
(*Türkmenistan*)

BEÝIK ÝÜPEK ÝOLY FON-RENGARTENIŇ SYÝAHATNAMASY BOÝUNÇA

Aşgabat ady bilen belli dag derýajygynyň boýunda ýerleşýän Aşgabat obasy 1881-nji ýylda Zakaspi ülkesiniň döredilmegi bilen onuň dolandyryş we söwda hem-de medeni merkezine öwrülýär. Aşgabat täzelikde şäher statusyna eýe bolandygyna garamazdan, bu ýer jahankeşdeleriň ünsüni özüne çekipdir. Meselem, Aşgabatda neşir edilýän ülkedäki ilkinji gazet - «Zakaspiýskoýe obozreniýe» gazetiniň 1895-nji ýylyň 16-njy maýynda çykan №51 sanynda Aşgabatda täsin ykbally bir adamyň - dünýäniň yüzüni pyýada aýlanyp çykmagy ýüregine düwen, ençeme nemes neşirleriniň gazet işgäri Konstantin Konstantinowič fon-Rengarteniň myhmançylykda bolýandygy barada habar berýär. Jahankeşde 1894-nji ýylyň 15-nji awgustynda Rigadan çykyp gaýdypdyr we Russiýanyň Ýewropa

böleginiň günortasyny we tutuş Kawkazy aýlanyp çykyp, Persiýa syýahat edip, 1895-nji ýylyň 12-nji maýynda Aşgabada gelýär.

Jahankeşde Aşgabadyň ýaşajylarynyň arasynda öz syýahaty, baryp gören ýerleri, ýurtlary, şäherleri, olaryň ilaty we gün-güzeranlary, döp-dessurlary barada gyzykly çykyşlar edýär we 15-nji iýunda Mara tarap pyýadalap ýola düşýär, ol ýerde hem «Persiýa syýahat» atly leksiýasy bilen çykyş edýär. Rengarten Marydan soň Çarjuýa, Buhara we Samarkanda baryp, ol ýerden bolsa howanyň iň ýowuz şertlerinde tutuş Mongoliýany we Gobi sähralyklaryny söküp geçip, 1896-njy ýylyň 21-nji noýabrynda Pekine gelýär. Ýaponiýanyň üstünden Amerika aşyp, ol ýerden hem Ýewropa barjakdygyny mälim edýär we munuň üçin onuň ýene 2 ýyl töweregi ýolda bolmaly boljakdygyny gazet öz makalasynda belläp geçýär. Şeýlelik bilen, bu jahankeşde gadymy Ýüpek ýolunyň ugruny ol hereket etmegini bes edenden soň diňe jahankeşdelik maksady bilen geçen adamlaryň ilkinjileriniň biridir. Ol ýol bolsa Aşgabada sary hem uzap gidýärdi.

Jumagözel Allaýarowa
(*Türkmenistan*)

TARYHY ÇEŞMELERDE KÖNEÜRGENÇ ŞADÖWLETINIŇ YKDYSADYÝETINDE BEÝIK ÝÜPEK ÝOLUNYŇ ÄHMIÝETI HAKDA

Hormatly alym Prezidentimiz Gurbanguly Berdimuhamedow «Gadymy Köneürgenç ata-babalarymyzyň öçmejek şöhratyna beslenen beýik mukaddeslikleriň topragydyr» diýip belleýär.

XIII asyryň başynda Könürgenç şadöwletiniň dowam edendöwründe Beýik Ýüpek ýoluna uly ähmiýet berlipdir. Gürgenjiň Beýik Ýüpek ýolunyň çatrygynda ýerleşmegi döwletiň ykdysadyýetiniň, ylmynyň, sungatynyň, medeniýetiniň ösmeginde we daşary ýurtlar bilen diplomatiki gatnaşyklaryň ýola goýulmagynda möhüm orun eýeläpdir.

Gürgenç Hytaý, Hindistan, Eýran ýaly Aziýa ýurtlarynyň, Sibir düzlükleriniň, Skandinawiýa ýurtlaryna geçýän ýolunyň çatrygynda

ýerleşip, Beýik Ýüpek ýoly bilen gelýän kerwenleri birleşdirýän ösen söwda şäheri bolupdyr.

Orta asyryň görnükli syýahatçysy, geografiýaçy Makdysynyň, Abdylmälik Salybynyň, Ibn Fadlanyň, şeýle hem Ýakut Hamawynyň «Ýurtlaryň sözlügi» (Mugjemul-Buldan) atly geografiki eserinde bellenişi ýaly, daşary ýurtlarda pagta ýagyna, peýnire, balyga, hala, mata, bezegli egin-eşiklere, gawuna, zergärçilik we gön önümlerine isleg uly bolupdyr. Hytaýdan Ýüpek, çay, farfor, lak, kagyz önümleri, Orsýetden deriler, ary baly, mum, mata önümleri, Skandinawiýadan balyk dişleri, ýelim, galkan, gylyç esbaplary, Sibirden goýn, sygyr, at getirliň Gürgenjiň bazarlarynda satylypdyr. Şeýle hem, sözlükde Beýik Ýüpek ýolunda ýerleşýän şäherlerde halkyň durmuşy barada gymmatly maglumatlar berlipdir.

Reşideddin Watwatyň «Köňülleriniň bezegi we seýrek nepislikler» (Araisul-hawatyr we nefaisul-newadyr) atly çeşmesinde Köneürgenç döwletinde orta asyrlarda syýasy, ykdysady hem-de diplomatik gatnaşyklaryň ösendigini aýdýan dürli mazmunly ýazylypdyr.

XIII asyryň başlarynda Muhammed Awfynyň «Lubabul-elbab» (Akyllaryň akly) atly eserinde Horasana, Gürgenje, Mawerennahra, Tabarystana we Eýrana syýahat edip, halkyň ýaşayyş durmuşy, şol döwrüň görnükli şahsyýetleri bilen tanyş bolandygy barada gyzykly maglumat berýär.

Kemal Ataýew
(*Türkmenistan*)

XIX ASYRDA TÜRKMEN MEDENIÝETINI DÜNYÄ ÝAÝRATMAKDA BEÝIK ÝÜPEK ÝOLUNYŇ ÄHMIÝETI

Berkarar döwletimiziň bagtyýarlyk döwründe ýurdumyzda ylmy-bilimi has hem ösdürmek meselesinde Hormatly Prezidentimiz bimöçber işleri durmuşa geçirýär. Şol bir wagtyň özünde türkmen halkynyň taryhy ýoluny, geçmişini hemmetaraplaýyn öwrenmäge hem giň ýol açyldy.

Uzak ýyllaryň dowamynda emele gelen Beýik Ýüpek ýoly birnäçe halklaryň durmuş-ykdysady, dini, ylmy we medeni taýdan ösmegine

uly goşant goşupdyr. Hytaýdan başlap ýakyn Gündogara, ol ýerden hem Ýewropa çenli uzalyp gidýän Beýik Ýüpek ýolunyň esasy bölegi Horasanyň üstünden geçýärdi. XIX asyrdaky türkmen topragynda bolup geçen taryhy wakalary öwrenmek üçin Beýik Ýüpek ýoly bilen gelen şol döwrüň iňlis syýahatçylarynyň ýazan eserleri gymmatly çeşme bolup hyzmat edýär. Bu eserlerde türkmen halkynyň geçmişdäki medeniýeti, durmuşy we hojalygy barada etnografik maglumatlar berilýär. XIX asyryň ortalarynda iňlis syýahatçysy kapitan Jeýms Abbot tarapyndan ýazylan «Narrative of a journey from Herat to Khiva, Moscow, St. Petersburg, during the late Russian invasion of Khiva; with some account of the court of Khiva and the Kingdom of Khaurism (Russiýanyň soňky gezek Hywa hüjüm eden ýyllarynda Hyratdan Hywa, Moskwa we Sankt-Peterburga çenli edilen syýahat barada söhbet)» atly eser, iňlis ýazyjysy hanym Mery Leonora Wulf Şeil we onuň adamsy iňlis serkerdesi Jastin Şeil tarapyndan XIX asyryň ikinji ýarymynda ýazylan «Glimpses of life and manners in Persia (Persiýanyň durmuşy we döp-dessurlary bilen gysgaça tanyşlyk)» atly iş, şeýle hem, iňlis syýahatçysy kapitan Artur Konolli tarapyndan XIX asyryň birinji ýarymynda ýazylan «Journey to the North of India, overland from England through Russia, Persia and Afghanistan (Gury ýer arkaly Britaniýadan Russiýa, Persiýa we Owganystanyň üsti bilen Demirgazyk Hindistana syýahat)» atly syýahatnama türkmenleriň XIX asyrdaky ýaşaýyş durmuşy barada gymmatly maglumatlary özünde jemleýär.

Aýgül Azymowa
(*Türkmenistan*)

BEÝIK ÝÜPEK ÝOLUNYŇ TÄZEDEN DIKELDILMEGINDE DILIŇ ÄHMIÝETI

1. Taryhy deliller XIX asyryň 70-nji ýyllarynda «Ýüpek ýoly» diýlip atlandyrylan gadymy Ýüpek ýolunyň kerwenli söwda ýoly bolandygyna, halklaryň ösüşine we rowaçlygyna ýardam edendigine şaýatlyk edýär. Şol bir wagtyň özünde hem, şol ýol ruhy gymmatlyklary, bilimleri, ylmyň gazananlaryny ýaýratmagyň iň netijeli ýoly bolupdyr. Dürli milletleriň özara düşünişmegine, dostlugyň ýola goýulmagyna beren

ýardamy üçin Ýüpek ýoly «Beýik» diýen häsiýetlendirmä eýe bolupdyr. Beýik Ýüpek ýolunyň sebitinde ykdysady we medeni aragatnaşyklaryň giňelmeginde, hyzmatdaşlyk eden taraplaryň medeniýetleriniň ösmeginde adamlaryň iň möhüm aragatnaşyk serişdesi hökmünde diliň ähmiýetiniň ýokarlanandygy hem düşnüklidir.

2. Beýik Ýüpek ýolunyň awtomobil ýoly, demir ýoly, howa ýoly, kommunikasiýa aragatnaşyklary, gaz geçirijiler ýaly dürli görnüşlerde täzeden dikeldilýän, döwletleriň arasynda syýasy, söwda-ykdysady we medeni aragatnaşyklaryň ösýän we medeniýetleriň barha özara baýlaşýan häzirki zaman şertlerinde birek-birege düşünişmegiň, akyl ýetirmegiň çäginde giňeltmegiň, adamlaryň umumy medeniýetini ýokarlandyrmagyň serişdesi hökmünde diliň ähmiýeti barha artýar.

3. Şu günki gün Türkmenistan dünýäde abraýly, hormat goýulýan döwletdir we ol sebit durnuklylygynyň we howpsuzlygynyň aýgytlaýjy bölegini düzýär. Dünýäde bolup geçýän çet ýurt dillerini özara öwrenmek prosesi biziň ýurdumyzda hem işjeň ösýär. Diňe bir TDIM-niň Halkara gatnaşyklary institutynda, Döwletmämmet Azady adyndaky Türkmen milli dünýä dilleri institutynda talyplara onlarça çet ýurt dilleri öwredilýär. Beýleki tarapdan, dünýäde Türkmenistana, onuň döwlet dili bolan türkmen diline bolan gyzyklanma artýar, olaryň orta we ýokary okuw jaýlarynda türkmen dili öwrenilýän ýurtlaryň, şol ýurtlarda türkmen dili boýunça çap edilýän okuw kitaplaryň sanyhem artýar.

Jennet Allaberdiýewa
(*Türkmenistan*)

XIV-XV ASYRLARDA TÜRKMEN-ERMENI MEDENI GATNAŞYKLARY

Türkmenleriň Garagoýunly we Akgoýunly döwletleri Ermenistanyň çäklerini dolandyran döwürlerinde ermenileriň türkmenler bilen Ermenistanyň öz çäginde ilkinji tanyşlygy bolup geçipdir, çünki, Kiçi Aziýada esaslandyrylan türkmen döwletleri Ermenistany we beýleki goňşy döwletleriň ýerlerini öz çäginde alypdyr. Syýahatçy Marko Polo bu ýerlerden geçip gidende, türkmenler bilen ermenileriň agzybirlikde, egin-egne berip ýaşandyklaryny görendigi barada ýazyp beýan edipdir. Elbetde, agzybirlikde ýaşamaklygynyň

netijesinde iki halkyň medeniýetinde, sungatynda, hat-da dăp-dessurlarynda hem umumylyklar emele gelipdir.

Öz gezeginde, türkmen begleri zăhmetsöýer ermeni raýatlarynyň abadan ýaşayşy üçin elinde baryny edipdirler. Çünki, bu ýagdaý söwdanyň, hünärmentçiligiň, ekerançylygyň ösmegine-de ýardam edipdir. XV asyryň ermeni golýazmalarynda türkmen hökümdarlarynyň alyp barýan sahatly işleri barada belleniýär. Türkmen hökümdarlary ermeni halkyny we gadymy golýazmalar merkezini goramak üçin ýörite goşun beripdirler. Olar ylmyň-bilimiň ösmegine hemüns beripdirler. Meselem, XIV asyrda Ermenistandaky Gladzor buthanasynyň ýanynda açylan uniwersitet öz döwrüniň meşhur okuw merkezi hasaplanylýdyr.

Iki halkyň şäher gurluşyk işleri barada gyzykly maglumatlar bar. Seljuklar zamanasynda türkmen hökümdarlary Hlatdaky (Ahlat) we Erzurumdaky kümmetleri ermeni binagärlerine gurdurypdyrlar. 1413-nji ýylda türkmen emiri Pir Hüseyin tarapyndan Ermenistanyň häzirki Argawand obasynda gurdurylan kümmet türkmen we ermeni binagärleri bilen bilelikdäki eseridir.

Ýokarda aýdylanlardan çen tutsak, Ermenistany dolandyran we şol ýerde ýaşan türkmenleriň ermeniler bilen ynsanperwer, adamkärçilikli, hoşniýetli gatnaşykda bolandyklaryna, sebitiň howpsuzlygyny goramakda ellerinde baryny edendiklerine taryhy çeşmelerde beýan edilýän maglumatlaryň üsti bilen göz ýetirýärsiň.

Gülälek Keroglyýewa, Jeren Hümedowa
(*Türkmenistan*)

AMALY-HAŞAM SUNGATYNYŇ ÝEWRAZIÝA YKLYMYNDA ÝAÝRAMAGYNDA BEÝIK ÝÜPEK ÝOLUNYŇ ÄHMIÝETI

Gadymyýetiň meşhur Beýik Ýüpek ýolunyň bir şahasy Ýewropa çenli uzap, gadymy türkmen şäherleriniň üstünden geçip, bu ýerleriň antik zamanýnda hem-de irki orta asyrlarda pajarlap ösmegine we baýamagyna itergi beripdir. Türkmen amaly-haşam sungaty öz gözbaşyny asyrlaryň jümmüşinden alyp gaýdýar we özünde milli çeperçilik gymmatlyklarynyň ençemesini jemleýär. Milli

sungatymyzyň ilkinji nusgalary adamlaryň durmuşynda gözelligi isleglerini kanagatlandyrmaga ukyply bolupdyr. Türkmen amaly-haşam sungatynyň hem çuň halk kökleri Ýewraziýa yklymynda uly şöhrata eýe bolupdyr.

Gadymy döwürde dörän, many-mazmuny düşnükli, gutarnykly haşam häsiýetli nagyşlar kämilleşip, häzirki zamanyň sungat eserlerine öwürüldiler. Ýewraziýa yklymynda, Kiçi we Orta Aziýada, Uzak Gündogarda goç şekilli belgilere duş gelýäris. Hytaýyň Gansu dinastiýasynyň Sin-Sýanlaryň merhum jaýlarynda goç şekilleri çekilen küyzeleri goýupdyrlar. Türkmen amaly-haşam sungatynda giňden ýaýran «goçak» şekilli nagyşlar Hytaýyň günbatar böleginde Sin-Sýan welaýatynda ossuariýleriň bezeginde-de bolupdyr.

Orta Aziýa halklarynyň külalçylygynda haç adamyň sadalaşan şekili bolup, adamy ýa-da zady ýamanlykdan, aýratynam «göz degmekden» goraýan ruhuň keşbini suratlandyrypdyr. Haçyň şekili Aziýada, Ýewropada we Amerikada ýaşaýan gadymy halklaryň arasynda dini nyşan hökmünde giňden peýdalanylýpdyr we onuň baş münýýla golaý ýaşy bar. Adamlar bu belgide hudaýdan gelýän hyjuwy, oýandyryan güýji görüpdiler. Gündogar Ýewropadaky oguz mazarlarynda şekillendirilen sekizburçly ýyldyzlar gadymy türkmen hudaýyny, ýagny Taňrynyň keşbini aňladýar. Türkmeniň amaly-haşam sungatynda giňden ulanylýan «çarhy pelek» nagşynyň daş töweregine sekiz sany üçburçlyk salnyp, ony gününň, bagtly ýaşayşyň, şowlulygyň alamaty hökmünde kabul edýärler.

Ýewraziýa yklymynda ýaýran türkmen amaly-haşam sungatyndaky nagyşlaryň many-mazmunyna göz ýetirmeklik häzirki döwürde hem özüniň wajyplygyny ýitirmän, biziň sungatymyzyň dünýä ýaýramagyna ýardam berýär.

Atageldi Musaýew
(*Türkmenistan*)

KÖNEÜRGENÇ BEÝIK ÝÜPEK ÝOLUNYŇ ÇATRYGYNDA

Bu Beýik Ýüpek ýolunyň ugrunda ýerleşen Türkmenistan dünýä siwilizasiýasynyň gadymy ojaklarynyň arasynda özboluşly köprülik hyzmatyny ýerine ýetiripdir. Bir ýarym müň ýylyň dowamynda

Türkmenistanyň üstünden geçen Beýik Ýüpek ýoly Nusaý, Merw, Dehistan, Köneürgenç, Amul ýaly şäherlerimizi dürli halklaryň medeniýetleriniň özara baýlaşmagynda, kämilleşmeginde, maddy we medeni-ruhy gymmatlyklaryň alyş-çalyş edilmeginde uly ýardam beren, döwrüniň gülläp ösen uly ylmy-medeni merkezlerine öwürükdir.

Demirgazyk Türkmenistanyň ýerlerinde hem Beýik Ýüpek ýolunyň ugrunda ýerleşen kerwensaraýlardyr gonalgalaryň ençemesine duş gelinýär. Munuň özi ýurdumyzyň Demirgazyk sebitlerinde täjirçilik bilen meşgullanýan kiçeňräk oturymly obajyklaryň bolandygyndan we olarda zerur şertleriň ählisiniň döredilendiginden habar berýär. Munuň şeýledigine, Köne Was galasynyň mysalynda hem aýdyň göz ýetirmek bolýar. Taryhy çeşmelerdir edebiýatlaryň habar bermegine görä, Was galasynyň ady hem gönüden-göni onda söwdanyň, alyş-çalyşyň pajarlap ösmegi bilen baglanyşdyrylýar. Köne Was galasynyň gadymyýetde «söwdagärleriň galasy», «täjirleriň şäheri» diýlip atlandyrylandygy bolsa, onuň Beýik Ýüpek ýolunyň ugrunda ýerleşendiginiň hem-de kerwensaraýlardyr beýleki durmuş-medeni hajatly ululy-kiçili ojaklara diýseň baý ulke bolandygynyň aýdyň görkezijisidir.

Şeýlelikde, Amyderýanyň Sarygamyş kölüne we Uzboýyň ugry bilen Hazar deňzine guýýan köneakabasynyň kenarýakalarynda Döwdan, Gandymgala, Maňnyrgala, Toprakgala, Akjagelin, Aýböwür, Küzelligyr, Galalygyr hem-de Çermenýap... sebitleri ýaly uly ykdysady, söwda, hünärmentçilik we medeni merkezleriň ençemesi döreýär. Şu mynasybetli-de, ösen orta asyrlarda Köneürgenç Beýik Ýüpek ýolunyň ugrunda ýerleşýän uly şäherleriň birine öwürlip, Ýewropanyň iri täjirçilik merkezleri bilen söwda-medeni gatnaşyklary ýola goýýar. Munuň şeýledigine Köneürgençde ýasalan dürli bezeg şaý-sepleridir, gap-gaçlaryň Günbatar Ýewropa sebitlerinde geçirilen arheologiýa barlaglary wagtynda ýüze çykarylmagy-da aýdyň şaýatlyk edýär.

Wepa Ilmyradow
(*Türkmenistan*)

PROFESSIONAL DIPLOMATIÝADA MEDENIÝETLERIŇ SAZLAŞYKLY HEREKETINE DAÝANMAGYŇ ÄHMIÝETI

Berkarar döwletimiziň bagtyýarlyk döwründe Hormatly Prezidentimiz Gurbanguly Berdimuhamedow halkara hyzmatdaşlygyny we halkara meseleleriň çözümlerini professional diplomatiýanyň üsti bilen alyp barmaga uly üns berýär. Dünýäniň çar tarapynda alnyp barylýan diplomatiýa we halkara hyzmatdaşlygy, esasan, iňlis, fransuz, rus we galyberse-de, türk dilleri ýaly dünýä dilleriniň üsti bilen amala aşyrylýar. Daşary ýurt dillerini öwrenmeklik, olary dil üsti bilen amala aşyrylýan gatnaşyklarda peýdalanmaklyk şol dilleriň sosial we medeni gymmatlyklary bilen baglanyşyklydyr. Hut şu sebäpli daşary ýurt dilleri öwredilende medeniýetleriň özboluşlylyklaryny hasaba almak örän wajyp mesele hökmünde önümüne galýar.

Diliň fonetik we grammatik aýratynlyklaryny öwretmek bilen bir hatarda, öwrenilýän diliň medeniýetiniň özboluşly taraplaryny şol diliň pragmatik we sosial-lingwistik häsiýetlerini aýan etmek arkaly ýola goýmak geljekki diplomatiýa hünärmenlerinde seljerme häsiýetli pikirlenmäni güýçlendirýär. Diliň pragmatik häsiýeti diýlende şahsyýetara gatnaşyklarda zerurlyk hökmünde ýüze çykýan ötüňç soramaklyk, hödürlemeklik, arz-şikaýat etmeklik ýaly sözleýiş tärleriniň şol diliň medeni kadalary bilen bolan baglanyşygy göz önünde tutulýar. Ikibara gepleşikleri nähili häsiýetde, nä derejede, nähili çäklerde alyp barmaklygy kesgitlemekde we ony talyplaryň sözleýiş endiklerine öwürmekde diliň sosial-lingwistik taraplarynyň hem ähmiýeti uly. Şuňa laýyklykda talyplara dili öwrenilýän milletiň dünýägaraşsny, şahsyýetlerini tapawutlandyrmak babatdaky düşüňjeleri, pikirlenmek, duýmak, aragatnaşyk saklamak ýörelgelerini özleşdirmek örän zerur.

Medeniýetleriň özboluşlylyklarynyň hasaba alynmagy medeniýetleriň özara sazlaşykly utgaşmasyna oňyn şert döretmek bilen halkara gatnaşyklary we hyzmatdaşlyklary has netijeli bolýar.

Leyli Sapargeldiyewa

(Türkmenistan)

BEÝIK ÝÜPEK ÝOLUNYŇ TÜRKMEN SAZ SUNGATYNYŇ ÖSMEGINE ÝETIREN TÄSIRI

Müňylyklaryň dowamynda taplanan türkmen milli saz sungaty häzirki Türkmenistanyň çäginde dürli döwürlerde ýaşap geçen halklaryň döp-dessurlaryny özüde jemläpdir. Gözbaşyny gadymyýetden alyp gaýdýan türkmen saz sungaty öz döredijilik döplerini köp asyrlar üýtgeşsiz saklap galanlygy bilen hem Aziýa sebitleriniň beýleki medeniýetlerinden has tapawutlanýar.

Hytaýdan Merkezi Aziýanyň üsti bilen günortada Hindistana günbatarda Eýran daglarynyň üsti bilen Ortaýer deňzine çenli baryp ýeten, türkmen saz sungatynyň ösmegine aýratyn täsir eden Beýik Ýüpek ýoly diňe bir haryt alyş-çalşygyna däl-de, tehnologiýalaryň we dürli dilleriň ýaýramagyna, medeni gatnaşyklaryň ilerlemegine hem ýardam edipdir. Beýik Ýüpek ýoly bilen gatnaýan kerwenlere daklyşyp, bir ýurtdan beýlekä aralaşýan derwüş sazandalaryň saz eserleri we saz gurallary hem sebitde giňden ýaýrapdyr hem-de wagtyň geçmegi bilen ornaşypdyr.

Türkmenistanyň üsti bilen günbatar sazларыдыр-tansларыnyň Gündogara, gündogar saz we tans sungatynyň bolsa Günbatar ülkelerine ýaýramagy Gündogar we Günbatar alymlarynda saz nazaryýetinde gazanylanlar babatynda tejribe alyşmagyna itergi beripdir hem-de türkmen saz sungatynyň has-da kämilleşdirmegine öz täsirini ýetiripdir.

Türkmen saz sungatynyň kemala gelmeginde Beýik Ýüpek ýolunyň çatrygynda ýerleşen gadymy Merwiň saz gymmatlyklaryna uly orun degişlidir. Gönüden-göni halkyň döp-dessurlaryndan gelip çykýan saz sungaty asylylyk, adamkärçilik, päklik diýlip atlandyrylýan içki gözelligiň aýrylmaz bölegidir, kalbyň päkligi bolsa, esasan sazyň üsti bilen terbiýelenýär.

Günbatarly sazandalaryň Beýik Ýüpek ýoly bilen Gündogara tarap aralaşmagynyň netijesinde dünýä medeniýetiniň giňden ýaýran, gadymy we orta asyr eýýamlarynda sazyň, tansyň, saz

gurallarynyň ýaýramaklary hakyndaky maglumatlar gadymy ýazuw ýadygärliklerinde sene ýazgylarynda, taryhy we edebi çeşmelerde saklanyp galypdyr.

Şemşat Atajanowa
(*Türkmenistan*)

GARAŞSYZ TÜRKMENISTANYŇ MEDENIÝET BABATYNDAKY HYZMATDAŞLYGY DAŞARY SYÝASATYŇ MÖHÜM UGRUDYR

Ýurduň Prezidenti Hormatly Gurbanguly Berdimuhamedowyň Türkmenistany sosial-ykdysady, syýasy we ruhy taýdan galkyndyrmak boýunça milli doktrinasy dünýä ösüşiniň we milli durmuş-medeni döp-dessurlarynyň gazananlaryny sazlaşykly nazara alýan, dostlukly, özarabähbitli ykdysady we medeni gatnaşyklary dünýäniň ähli döwletleri bilen medeniýet ulgamynda döredijilikli halkara hyzmatdaşlygyny ösdürmäge gönükdirilendir. Biziň günlerimizde medeni hyzmatdaşlyk diňe bir daşary gatnaşklar wezipesini ýerine ýetirmän, onuň bilen birlikde, ýurduň içinde hem dürli ugurly özgermeleriniň durmuşa geçirilmegine ýardam berýär.

Türkmenistanyň Birleşen Milletler Guramasynyň Bilim, ylym we medeniýet meseleleri boýunça guramasy (UNESCO) bilen netijeli hyzmatdaşlygy türkmen halkynyň baý taryhy-medeni mirasyny goramagyň we wagyz etmegiň beýik hem-de aslyly işine hyzmat edýär. Mälim bolşy ýaly, UNESCO halkara medeni hyzmatdaşlygyň filosofiyasyny ähli ýurtlaryň bähbidiniň we medeniýetleriň köpdürliligini tassyklamagyň esasynda kesgitleýär.

Gadymysiwilizasiýalarynyň beýik gazananlarynyň biri hökmünde doly ykrar edilen Beýik Ýüpek ýoly adamzat taryhynda ilkinji gezek dürli-dürli ýurtlary we halklary birleşdirdi, olaryň maddy, çeper we ruhy medeniýetini baýlaşdyrdy. Dünýä halklarynyň medeniýetiniň ösüşiniň häzirkki basgançagy halklaryň we medeniýetleriň arasyndaky özarabaglanyşygy baýlaşdyrýan hemişelik gatnaşyklary göz önünde tutýar. Bu özara baglanyşyklar şahslaryň beýleki mümkinçilikleri medeniýet we dünýägaraýyş taýdan özleşdirmegine, beýleki dünýä medeniýetleri we halklary babatyndaky gatnaşygynyň sabyrlylygyna bagly bolup durýar.

Çykyşda Milletler bileleşigi tarapyndan ykrar edilýän parahatçylyk söýüjilik we ynsanperwerlik ideýalarynyň durmuşa geçirilmegi bilen baglanyşykly Türkmenistanyň medeniýet ulgamyndaky halkara hyzmatdaşlygy beýan edilýär. Bu faktorlar Türkmenistanyň daşary syýasy ugruna gönümel täsir edýär we onuň halkara arenasyndaky abraýyny kesgitleýär.

Kakabaý Amanmyradow
(*Türkmenistan*)

MUHAMMET BAÝRAM HANYŇ MOGOL-SEFEWI SYÝASY-DIPLOMATIK GATNAŞYKLARYNDAKY HYZMATLARY

Taryhy maglumatlar hanlar hany, görnükli döwlet işgäri, başarjaň serkerde, ussat şahyr, dana atalyk hökmünde tanalýan Muhammet Baýram han Türkmeniň ýokardaky sypatlaryndan başga-da, ugurtapyjy diplomat bolandygyny, XVI asyryň başlarynda Hindistan topraklaryna gelen Muhammet Zahyreddin Babyr tarapyndan esaslandyrylan Mogol şalygynyň berkemeginde bitiren hyzmatlarynyň uludygyny subut edýär.

Babyr şa Mogollar şalygynyň kuwwatly goňsusy bolan Sefewiler döwleti bilen diplomatik gatnaşyklary saklapdyr. Bu gatnaşyklar 1529-njy ýyla çenli dowam etdirilipdir.

Döwrüň syýasy gatnaşyklarynyň örän ýiti we dartgynly bolmagy netijesinde, Humaýun şa döwleti saklamak, serhetlerini berkitmek ugrunda hökümdarlygynyň bütin dowamynda diýen ýaly harby we syýasy hereketleri dowam etdirmäge mejbur bolupdyr.

1543-1544-nji ýyllarda bolup geçen taryhy wakalar Muhammet Baýram hanyň mogol-sefewi diplomatik gatnaşyklarynyň gaýtadan dikeldilmeginde bitiren hyzmatlarynyň uludygyny subut edýär.

Taryhy maglumatlara görä, şol döwrüň syýasy wakalary mogol-sefewi syýasy-diplomatik gatnaşyklarynyň täzedan ýola goýulmagyny talap edipdir. Humaýun şa bu möhüm işi amala aşyrmagy Muhammet Baýram hana tabşyrypdyr.

Düzüminde Muhammet Humaýun şa we Muhammet Baýram han bolan mogol wekiliýeti 1543-nji ýylyň ýanwar aýynda ýola çykýar.

Muhammet Baýram han bilen Tahmasp şanyň ilkinji duşuşygy 1544-nji ýylyň maýynda Gazwin şäherinde bolup geçýär. 1544-nji ýylyň 16-17-nji awgustynda Tahmasp şanyň tomsky köşgünde geçen ikinji duşuşyk Muhammet Baýram han, Humaýun şa we Tahmasp şa üçin örän ähmiýetli bolupdyr. Tahmasp şa tarapyndan goýlan şertleriň käbirini kabul etmegiň zerurlykdygyna Baýram han Humaýuny ynandyrmagy başarypdyr. Baýram hanyň şeýle başarjaň diplomatik hereketleriniň netijesinde mogul-sefawi ylalaşygy gazanylýar. Bu ylalaşyk Baýram hanyň diplomatik ýeňşi hökmünde taryha girýär we mogul şalygynyň gaýtadan dikeldilmeginde örän uly ähmiýete eýe bolýar.

Geldimyrat Muhammedow
(*Türkmenistan*)

BEÝIK ÝÜPEK ÝOLUNYŇ UGRUNDA TÜRKMEN-HINDI TARYHY GATNAŞYKLARY

Beýik Ýüpek ýolunyň taryhy açylmadyk gizlin syrly bilen gurşalandyr. Bu ýoluň ugrunda ýüzylylyklaryň dowamynda söwda, senetçilik ösüp, uly şäherler we kerwensaraýlar peýdabolupdyr, hünärlerine ussat binägärler gymmatly ýadygärlikleri miras galdyrypdyrlar. Beýik Ýüpek ýoly kerwen ýoludyr. Bu taryhy ýoluň ugrunda ýerleşen halklar birek-birek bilen söwda aragatnaşygy ýola goýupdyrlar. Ol ýoluň ugrundan geçýän kerwenler döwletleriň esasy girdejisine öwürlipdir. Şonuň üçin bu kerwen ýollary ýurt baştutanlarynyň üns merkezinde bolupdyr. Beýik Ýüpek ýolunyň ugrunda söwda kerwenleriniň emele gelmegi bilen halklaryň arasyndaky medeniýetler, ruhy gymmatlyklar we dini düşüňjeler ýaýrap, döwletleriň arasynda syýasy durnuklylygy saklamaga ýardam edipdir.

Türkmen halky hem bu kerwen ýollaryndan paýly bolupdyr. Beýik Ýüpek ýolunyň ugrunda ýerleşen gadymy türkmen şäheri Merw Orta Aziýanyň derwezesi hasaplanyp, möhüm syýasy we söwda merkezleriniň biri bolupdyr. Merw şäheri bilen Hindistanyň arasynda söwda aragatnaşygy ýokary derejelere ýetipdir. Hindistandan pil süňkleri, şirmaýy daraklar, dürli reňkli matalar, boýaglar, gant getirilipdir. Merwden üzüm, ýün-den dokalan harytlar, gymmatbaha daşlar, halylar Hindistana äkidilipdir.

**GREAT SILK ROAD DIPLOMACY:
FROM HISTORY TO THE FUTURE**

Abstracts of reports of the International Scientific Conference

PLENARY SESSION

Amangeldi Rahmanov
(Turkmenistan)

NEUTRAL FOREIGN POLICY OF TURKMENISTAN: A POLICY OF PEACE, SECURITY AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT

In the context of theme of this International scientific conference, I would like shortly dwell on some issues of foreign policy of Turkmenistan.

After our country gained its independence, the Turkmen people adopted their own policy of positive neutrality and formulated its fundamental provisions. Moreover, the development experience of neutral Turkmenistan shows that our permanent, positive neutral policy is in accord with the national interests of the Turkmen people and serves interests of all nations.

In the Prosperous Epoch of the Powerful State started by the initiative of our respected President Gurbanguly Berdimuhamedov, the nature and the possibilities of the international legal status of the country has become more open and its content richer. This in turn, attaches great importance to the policy of neutrality.

On December 12, 1995, the General Assembly of the United Nations adopted the resolution “About Permanent Neutrality of Turkmenistan” in which the world community recognized Turkmenistan’s neutral status. Our neutrality has become an effective mechanism to preserve and consolidate peace, stability and security.

Well-thought successful and purposeful foreign policy activity of our Esteemed President attaches special attention to international relations of Turkmenistan. Thanks to this, favourable conditions were created for the successful realization of long-term programs of national development, the expansion of fruitful contacts of mutually beneficial cooperation.

In this context I would like to mention, in particular, some large-scale foreign policy initiatives on key issues of global and regional

policy. Those initiatives were brought forward in a speech by our Esteemed President. They found wide recognition in the world community and have contributed to the solutions for regional and global problems. They include initiatives such as:

- new concept of integrity and inviolability of safety, principles of which are in the basis of foreign policy initiatives and proposals of our country;

- working out the international legal document “the Declaration on the Priority Use of Political and Diplomatic Means to Resolve International Issues;”

- successively developing good neighborly friendship and cooperation in Central Asia and the Caspian Sea region;

- assistance to the peaceful, political regulation of the situation in Afghanistan and the social-economic revival of this country.

The neutrality of Turkmenistan also has become an important factor of international peace-creating efforts in our region. For example, in Ashgabat, under the aegis of the United Nations, a series of negotiations were held which have played an important role in the achievement of peace and reconciliation in Tajikistan. The capital of our neutral state has become a venue for talks to resolve the inter-Afghan conflict in the late 1990's. Besides conducting inter-Afghan negotiations, our government takes an active part in international meetings on Afghanistan, calling for a search for effective solutions for the situation.

The policy of a permanent neutrality of Turkmenistan also promotes the strengthening of economic stability of our country. The neutral status and development of friendly and mutually beneficial relations with other countries fosters foreign investments into the national economy. Hence, in the “Report on World Investments for 2012” of the United Nations Conference on Trade and Development it is stated that Turkmenistan ranks among the first ten countries in the index of attraction of foreign direct investments (FDI).

Today our country consistently carries out “The Conception for the Foreign Policy of Turkmenistan for 2013-2017,” initiated by our Esteemed President Gurbanguly Berdimuhamedov. It is a qualitatively new stage of the further development of a peaceful course of our country in the international arena. The diplomatic service, part of the

foreign policy department, conducts work on the development of the new foreign policy strategy of the country.

The professors and teachers of the national school of diplomacy of Turkmenistan, in light of new higher requirements and celebrating the 5th anniversary of the Institute these days, apply their best efforts in order to train future diplomats. The new diplomats will represent our country in the world, conduct scientific research activity on actual problems of foreign policy, diplomacy, international relations, and study the diplomacy of the Great Silk Road.

Scientific forums on problems enrich us with new knowledge of diplomacy of the Great Silk Road, with Turkmenistan serving as a crossroad of the Silk Road. Turkmenistan carried out the noble mission of being the original bridge between the ancient centers of world civilization.

Today, the revival of the Silk Road has become a new historical mission, a pledge of prosperity to our people. In such conditions, as one of the most important members of regional stability and security, Turkmenistan directs its policy and diplomacy to seek solutions for these problems. Turkmenistan has been instrumental in reviving the ancient Great Silk road in a number of ways: railway, pipeline and others. These new ways draw our people together and open important possibilities for the expansion of traditional trade, as well as developing economic and other ties among states between two continents.

In this context, the important political and scientifically practical value will yield results at our international scientific conference.

Vladimir Goryaev

(Executive Director of the Secretariat of the Register of Damage caused by the Construction of the wall by Israel in the Occupied Palestinian Territory)

THE ROLE OF NEUTRAL TURKMENISTAN IN THE REVIEVAL OF THE GREAT SILK ROAD

The conference organizers have chosen a very interesting topic. Its deep consideration will allow present and future Turkmen diplomats (and all of us) understand better the historical and

geopolitical predetermined priorities in the foreign policy of neutral Turkmenistan and its coordination and cooperation with near and far neighbors that make the invisible, but intrinsic goal of political, cultural, humanitarian and just human relations, which covers the Eurasian space from the Pacific to the Atlantic oceans.

The objective prerequisites of existence and functioning of the Silk Road existed from time immemorial. However, due to the political and strategic centrifugal factors, the Silk Road was the romantic legend of the boundless desert spaces of Asia, which scoured the caravans coming from one oasis to another for many years.

Deep and fundamental geopolitical changing in the world and on the way of the Great Silk road, such as globalization, the emergence of independent sovereign states in Central Asia, the Caucasus, the rapid economic development of China, India and other countries in South-East Asia, a fundamental change in Russia, European integration, made revival of the Great Silk road possible objective and demand on a very real phenomenon.

The revival of the Silk Road is a qualitatively new stage of history, transforming the very notion of “the way” in this context. Under the current conditions, it includes the traditional exchanges, construction of oil and gas, technology exchange, mutual cultural achievements, human contacts. Millions of people in the vast Eurasian continent are involved in activities related to the operation and development of the complex multifaceted ties, which we call a symbolic “Great Silk road”.

It would be naive to believe that the revival of this polysyllabic phenomenon, which involves the construction of different countries, different regions and interests, will be cloudless triumphal procession. This process also includes some controversy, competition, and often direct calls. Predictability, security and stability are necessary for the effective and long-term planning, investment and so the challenges are posed by international extremism, terrorism and separatism. We can compare the process of revival of the Silk road with the ice for skating. In this context, you cannot overestimate the role of diplomacy

in providing the most favorable conditions for the functioning of the “corridor” of cooperation, complementarily and mutual enrichment.

In order to the foundation for cooperation on the Silk Road was a reliable and long-lasting, meaningful and necessary systematic work of politicians and diplomats. Such activity goes and gives its visible and tangible results. Created serious new regional organizations are the Shanghai Cooperation Organization and the Conference on Interaction and Confidence Building Measures in Asia. This is a direct expression of the objective need of political and diplomatic “service” function relations of cooperation in Eurasia, which we call the revival of the Great Silk road. These same significant features in this vast region, I would like to mention also Turkmenistan's permanent neutrality.

Foreign policy of the neutral Turkmenistan, ably led by esteemed President Gurbanguly Berdimuhamedov most directly contributes to the development of mutually beneficial economic, political and cultural relations, both in the western and the eastern vector of the Silk Road. This constructivism, in balance and neutrality, the international community saw the role of Turkmenistan in 1995, adopting a consensus resolution of the UN recognized for country status of permanent neutrality. This status is not simple slogan and Turkmen diplomacy, and the country as a whole; we have to actually prove their commitment to the chosen way. Engage in this important and complex work happens not only experienced and deeply knowledgeable our diplomatic craft of the Foreign Ministry officials, and current students of the Institute of International Relations - tomorrow's young Turkmen diplomats.

As we see the UN staff who are familiar with the region of today and tomorrow to be not enough. Need to strengthen the interaction of the vast Eurasian mega - region, aimed at conflict prevention and resolution, non-proliferation of weapons of mass destruction, the threat of terrorism and drug aggression. The list can go on and to effectively address these and other challenges, it is necessary to know a lot and hardwork. So I wish new successes for the Institute of International Relations, which in its five-year anniversary came out of infancy and continues to grow and develop.

Dmitry Vasilyev
(Russia)

**CARAVANS-SHEDS OF THE GREAT SILK WAY
IN OLD PHOTOS FROM ARCHIVES OF THE RUSSIAN
ACADEMY OF SCIENCES**

Materials of scientific expeditions of the end of XIX century - the beginnings of the XX centuries are stored in the Academy of Sciences of Russia. Inspection of historical architecture monuments and objects of material culture of an antiquity and the Middle Ages civilizations was the purpose of expeditions. Personal funds of well-known orientalists such as V.V. Bartold, V.A. Zhukovsky, N.J. Marra, I.J. Krachkovsky, A.J. Jakubovsky and others have consisted of old photos of monuments of architecture, many of which have remained till now only in ruins or completely lost. Among these materials there are many photos of caravans-sheds and the constructions connected with them took in Crimea, Turkey, on Caucasus, in Central Asia and Western Siberia in the XIX- XX centuries, on peripheral branches of the Great Silk Road. These Funds have been explored less, and their materials, meanwhile, represent unique possibility for restoration of the destroyed monuments in an original form.

Caravans-sheds constantly drew attention of the Russian orientalists. The considerable funds among materials of scientific expeditions and military missions in archives of the Russian Academy of Sciences make pictures of monuments of Muslim architecture, and also plans and drawings of these constructions. The routes of expeditions passed on the ancient caravan tracks, and were fixed by travelers as the remained caravans-sheds, and their ruins. In the scientific reports, except photos, it is possible to find also the measurements of the ancient constructions and the attempt of their graphic reconstruction.

In the report photos, from a photoarchive of Institute of History of Material Culture of the Russian Academy of Sciences, the period from 1858 to the 20s of XX centuries on which the caravans-sheds of sites of the Great Silk Road surveyed by the Russian scientists and its branches are shown.

ShirinAkiner
(Great Britain)

ROUTES OF DIALOGUE, ROUTES OF DIPLOMACY: TURKMENISTAN'S DIPLOMATIC INITIATIVES 1992-2012

The “Silk Road” of the ancient world was not only a network of trading linkages, but also a highway for the transmission and exchange of knowledge and experience in areas such as religion and philosophy, language, technology, music, dance, and many other aspects of human endeavor and achievement. They were also an invaluable channel for the furtherance of diplomatic relations. On innumerable occasions, the great caravans that moved across the Eurasian landmass were accompanied by diplomatic envoys and their entourages. Today, there tends to be greater specialization in the way in which such contacts are conducted. Yet there is always a degree of overlap. Political aims cannot be entirely separated from other forms of contact. Ultimately, global, regional and national security can only be achieved through shared prosperity and stability. In our interconnected world, this means striving to achieve greater mutual understanding and cooperation. Only then, in an atmosphere of trust and common effort, will it be possible to work out integrated, inclusive approaches to resolving the problems that concern us all. The ‘new Silk Roads’ - the ‘Silk Roads of the Twenty-First Century’ - are again becoming routes of trade, likewise of encounter, dialogue and exchange. However, if these contacts are to be productive, they need to be developed in a systematic manner, with the active support of a range of governmental and nongovernmental institutions. This in turn requires political will and commitment to the concept of dialogue.

Turkmenistan's Foreign Policy

Turkmenistan, in its history as an independent state, has demonstrated strong commitment to dialogue as a mechanism for building peace and security. This is grounded in its adoption of the status of ‘Permanent, Positive Neutrality’, formally recognized and supported by the United Nations General Assembly on 12 December 1995. The qualifying epithets are revealing, emphasizing the key,

but contrasting, poles of this policy. The term ‘permanent’ signifies unequivocal, limit-less adherence to the principle of ‘neutrality’, thus represents the static unchanging aspect of the undertaking. The term ‘positive’, represents a dynamic element, implying a commitment to responsible, good-neighborly engagement. This twin-track approach, based in equal measure on respect for the sovereignty of other states (i.e. noninterference in their internal affairs), and a sense of obligation to assist whenever possible, is a unique contribution to international relations.

Policy of Engagement

The policy of engagement is conducted through various channels, some highly visible, others low-key and almost invisible. Heading the list of ‘visible’ undertakings are the major initiatives launched by the President of Turkmenistan at the UN General Assembly. To date, the most significant of these is the resolution on ‘The reliable and stable transit of energy and its role in ensuring sustainable development and international cooperation’, unanimously adopted by all UN members at a session of the General Assembly in December 2008. Other initiatives include the proposal (made by President Berdymuhamedov at the 65th session of the UN General Assembly in September 2010) for the establishment of a ‘Caspian Environmental Forum’, to provide a permanent platform for addressing environmental issues in the Caspian Sea Basin, under the aegis of UNEP. Another notable initiative was the offer to host talks between Afghan leaders, the UN Secretary General’s Special Representative on Afghan Affairs, and other interested parties, formally made by President Berdymuhamedov in 2010, at the 65th Session of the General Assembly. The Turkmen leadership has also put forward other proposals for assistance to Afghanistan. One of the follow-up actions has been the launch of construction work on the Turkmenistan-Afghanistan railway. Another has been the project to increase by five-fold the volume of Turkmen electricity exported to Afghanistan.

A second category of ‘visible’ events includes the hosting of international seminars and conferences. These have covered a number of themes. Some have been devoted to specialized issues such as the problems of drug trafficking and drug addiction. There have also been

several international meetings on aid for Afghanistan (most recently on 24 January 2013). Other events have focused on broader topics, such as infrastructural development, tourism and the preservation of the cultural heritage. This includes such events as the ‘International Road Federation’s First Silk Road Conference’, held in Ashgabat in 1998; and the ‘Conference on Prospects of Transport and Transit Development in Central Asia and the Caspian Region’, held in May 2012 (in partnership with the International Transport Union and the UN Economic Commission for Europe). In the field of culture, the ‘Second Meeting of the Coordinating Committee on the Serial World Heritage Nomination of the Silk Roads’, was held in Ashgabat in May 2011 (jointly sponsored by the Government of Turkmenistan and UNESCO, amongst others). Humanitarian initiatives have included a ground-breaking international ministerial conference on ‘Refugees in the Muslim World’, held in Ashgabat in May 2012, in partnership with the Organization of Islamic Cooperation (OIC) and the United Nations High Commission for Refugees (UNHCR). It was the first OIC meeting on this topic and brought together participants from all 57 OIC member states, as well as from many nonmember states, NGOs and international organizations.

A third form of engagement comprises the facilitation of informal meetings between representatives of different parties to a conflict. By their very nature, such contacts are low-key and rarely discussed in the public domain. Yet they are a vital part of diplomacy, particularly in dispute resolution. This was evident during the civil war in Tajikistan. At a time when there seemed to be little prospect of the bringing the conflict to a peaceful conclusion, the Turkmen Government hosted meetings between the leaders of the warring parties for long periods; this created the preconditions which eventually resulted in the ‘General Agreement on the Establishment of Peace and National Accord in Tajikistan’, signed on 27 June 1997 (and registered with the secretariat of the UN), which brought the conflict to an end. In Afghanistan, too, during the 1990s Turkmenistan was instrumental in facilitating low-key, informal dialogue between primary actors. These efforts have been renewed in recent years, particularly as the drawdown of NATO-ISAF troops becomes more imminent.

Role of the Institute of International Relations

These international initiatives, whether conducted through high-profile public events or discreet private meetings, have one thing in common: they all require strategic analysis, detailed preparation, and long-term commitment. The process of planning and implementation is carried out at many levels but above all it is the Ministry of Foreign Affairs - the diplomats, legal experts and the specialists in international and regional affairs - who have the responsibility to undertake the research, to articulate the briefs, and to ensure that projects progress smoothly from launch to completion. Foreign policy planning is a complex task. It is a particularly challenging undertaking for a young state such as Turkmenistan. Twenty years ago, the number of Turkmen diplomats who had the appropriate qualifications and experience was relatively small. Training courses provided by foreign institutions provided significant assistance in the development of a diplomatic corps that had the necessary professional skills. However, ultimately it is at the national level that the most serious preparation must be undertaken. Thus, the role of the Institute of International Relations of the Ministry of Foreign Affairs of Turkmenistan is crucial to the conduct of a strong foreign policy.

The fifth anniversary of the founding of this Institute is an important milestone and it is fitting that it should be marked by an international conference. The theme of this conference is well chosen, in that it places current developments in the perspective of an ancient, but still palpable, historical legacy. It reminds the participants from abroad, as well as those from the country itself, that we are all part of an ongoing tradition. Today, a new young generation of Turkmen diplomats is emerging. They have much to learn from their teachers, who are themselves the products of a rigorous training. Equally, these young diplomats themselves have much to give, as they bring fresh opinions and ideas to their work. Yet it is also important to remember that the learning process benefits from exposure to other views and experiences. By marking this anniversary with an international conference, the Institute emphasizes its commitment to such interaction.

Yin Song Ling
(China)

TURKMENISTAN'S ROLE IN THE GREAT SILK ROAD REVIVAL

Turkmenistan is a country with a long history and a great civilization, which has made an incredibly important contribution to the development of human society. After gaining its Independence, Turkmenistan has chosen its own path of development based on National peculiarity and held the wise policy of permanent Neutrality. On the basis of its Neutral status, based on the love of peace and good neighborliness, Turkmenistan attached and makes a constant effort to develop friendly relations with all countries of the world, supports the settlement of complex problems by peaceful means and to ensure peace and stability in the region. It is no accident that Ashgabat has become a true peace center that operates successfully United Nations Regional Centre for Preventive Diplomacy in Central Asia. The Great Silk Road played an important role for the development of friendship of the people of Central Asia as a bridge between Eastern and Western civilizations. Revival of the Great Silk Road will promote friendly exchanges and cooperation between people, turn the region into a region of peace and harmony, the region of mutually beneficial cooperation and sustainable development.

Turkmenistan, located in the central part of the Great Silk Road, has played and will play an important role in the revival of the Great Silk Road, using its favorable geopolitical position and the status of permanent Neutrality. As a scientist, I appreciate the foreign policy of Turkmenistan, is pleased to see that every day increases the international prestige of Turkmenistan, the dynamic relations of friendship and mutually beneficial cooperation with all countries of the world.

As for Chinese-Turkmen relations, they are considered as a model of relations between states. The people of China and Turkmenistan - are close brothers, good friends and reliable partners. We adhere to the principles of mutual respect, equality, mutual trust and support. I would like to particularly stress that cooperation in the energy field is rapidly growing. A striking example of that is the pipeline "Turkmenistan - China."

I SECTION

THE ROLE OF DIPLOMACY IN COOPERATION, SAFEGUARDING THE SECURITY AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN THE REGION OF GREAT SILK ROAD

Miroslav Jencha

*(Head of the UN Regional Centre for Preventive Diplomacy
for Central Asia)*

THE ROLE OF DIPLOMACY IN DEVELOPMENT COOPERATION, ENSURING SECURITY AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN CENTRAL ASIA

It is often been said today that the role of diplomacy in international relations is increasing steadily. At the same time, as a result of changes in international systems, qualitative changes in diplomacy, such as new diplomatic forms and tools have emerged. One of these innovations is preventive diplomacy, aimed at the prevention of disputes among parties, the prevention of the development of differences into conflict, as well as the limitation of the spread of existing conflicts. Based on experience of peacekeeping, the United Nations is taking steps to institutionalize preventive diplomacy in various regions of the world. Our Centre for Preventive Diplomacy of Central Asia is one of such structures that coordinate efforts in the field of preventive diplomacy in the region.

Undoubtedly, the 21st century will bring many new developments, both in the form and content of diplomatic relations. Today, many researchers call modern diplomacy either conventional or multilateral par excellence, and link this phenomenon with the emergence of global issues and the need for participation of most countries in solving issues on the international agenda. In this regard, the role of international organizations and particularly the United Nations is growing; the process of coordination of interests of states based on the principles of sovereign equality and cooperation is of particular concern.

This region, heir to the Ancient Silk Road, is undergoing significant changes brought to bear the modern Silk Road. At the same time, in South and Central Asia, there is a great, yet unrealized potential for cooperation that could significantly contribute to solving common energy, transport, science, technology, and environmental issues. Meaningful dialogue will go a long way in the management of common resources, the resolution of cross-border threats and the development comprehensive regional security.

Within the broader geographic region of Central Asia, opportunities for the realization of competitive advantages have been expanded in a variety of sectors, such as agriculture, light industry and infrastructure. Hydrocarbon exporting countries now have access to international markets by sea. This affords economic benefits, reduces transport costs, increases exports, expands markets and creates new jobs.

It should be noted that a number of challenges need to be met in order to provide a joint and adequate response for ensuring security and sustainable development in the regional context.

First, states of the region should ensure domestic stability and national unity; they should also overcome social exclusion and marginalization of certain groups. The achievement of these goals is possible by overcoming negative phenomena in the systems of state governance and modernizing state apparatus.

Internal stability must be maintained by rapid development of the economy. At the same time, in order to ensure stable economic growth, a focus should be on innovative development. This theme, a priority for Central Asia, gets a lively response from international partners. Cooperation in the field of education and human development is important. We see opportunities for the promotion of joint initiatives in these fields in Central Asia and intend to assist states in this area.

This region is one of several areas of the world which is more exposed, unfortunately, to the risk of earthquakes and other natural disasters. There is a need to intensify efforts to increase the readiness of the region's emergency preparedness and encourage the formation of an effective system of coordination in the field of environmental protection.

Objectives of cooperation on anti-terrorism field and joint action against transnational crime are an important vector of activities for the governments of the region and their partners, including the United Nations. Our Center is working to assist states in the region to find effective solutions to the problems of terrorism and extremism. As you know, the Joint Action Plan aimed at the implementation of the UN Global Counter-Terrorism Strategy in Central Asia, the first regional instrument, was presented in Ashgabat in November 2011. In the near future we will begin the next stage in the implementation of the Global Counter-Terrorism Strategy for the implementation of solutions in the Joint Action Plan. The goal of these efforts is to reduce those conditions conducive to the spread of terrorism and raise counter-terrorism capacity-building in the region.

Another difficult issue on the regional agenda is the management of trans-boundary water and energy resources. This problem represents one of the most sensitive issues of the region. Under these circumstances, our Center provides a venue for consultation among the governments of Central Asia. Along with the participation of representatives of neighboring and other interested countries, we also strive to promote dialogue and confidence building, identifying elements that could contribute to sustainable solutions of their mutual benefit. One example of the type of activity was the establishment of an early warning system of potential problem situations on trans-boundary rivers in the region. The first “Early Warning Bulletin” on the basis of hydrological indicators the Syrdarya river basin was prepared last year in cooperation with the Executive Committee of the International Fund for Saving the Aral Sea (IFAS).

In addition, for the development of cooperation among the countries of Central Asia and neighboring countries, water-dependent industries the Centre, together with FAO and the EC IFAS, held a series of workshops in which representatives of countries in the region developed several scenarios for integrated water resources showing what consequences specific actions may have over time. We hope that this approach will help parties develop alternatives for the use of water resources, improve planning and reduce the risks of conflict. We recently submitted to Central Asian governments’ proposals to modernize the legal framework for trans-boundary water resources of

the Aral Sea, which is currently in the discussion stage. This proposal is based on the latest international water law, and the system is a framework of principles and procedures that would ensure a fair and balanced use of shared water resources of the region.

Obviously, Afghanistan plays an important role in regional security. The restoration of peace in this country will have a stabilizing impact on the region as a whole and give impetus to the development of infrastructure, construction of energy and transport routes that pass through Afghanistan and will link the markets of Central Asia and maritime communications. This will require the improvement of transport and logistics systems, and ensuring of the compatibility of industrial-supply chains in the region. We understand that they need to be modernized, and this will require significant capital investment. In turn, the interests of investors depend on the internal stability and security, for ensuring of which the efforts of diplomats are focused today. Because the interests of investors depend on the long-term security and stability of the region, this is the current focus of diplomats. In the framework of its mandate, our Centre is in close contact with the United Nations Assistance Mission in Afghanistan (UNAMA) to conduct a comprehensive and integrated analysis of the situation in the region and promote closer ties between the countries of Central Asia and Afghanistan. Representatives of the government of Afghanistan and UNAMA are regularly invited to participate in events organized by UNRCCA. The Regional Centre is also actively involved in the process of bringing in Istanbul as a partner to provide support in the implementation of confidence-building measures in the fight against terrorism, as defined in the Declaration of the Ministerial Conference in Kabul.

It should be noted that despite the possibility of cooperation in the area of the historic Great Silk Road, the realization of this potential meets some challenges. In particular, there is the need for further liberalization of trade and investment activities in the region and the strengthening of regional economic integration. In overcoming these problems, diplomacy, including multilateral diplomacy, along with the support of the UN and other partners, can play a crucial role. As part of our mandate, we support the promotion of specific projects

such as TAPI, CASA 1000 and others to expand regional cooperation with practical content.

Turkmenistan plays a vital role in the implementation of regional projects. The international community welcomed the increasing role of Turkmenistan in Afghanistan settlement. Apart from TAPI, Turkmenistan also provides support to its southern neighbor in the construction of social infrastructure, roads, railways, power supplies and the provision of humanitarian aid. Moreover, the Turkmen government also actively promotes regional security initiatives, environmental protection, humanitarian cooperation and supports projects of our Center.

In conclusion, I would like to point out that despite the difficult challenges faced by the countries of the region, this brief overview carries optimism and hope for the development of mutually beneficial regional cooperation. Certainly, much remains to be done, but we have already laid a good foundation for the future.

Baba Zahirov
(Turkmenistan)

THE GREAT SILK ROAD – THE BASE OF IMPROVING INTERNATIONAL COOPERATION IN THE FRAMEWORK OF LAW STATISTICS

Gurbanguly Berdimuhamedov, the President of Turkmenistan: “The Great Silk Road enormously and countlessly affected on the development of the mankind. The Road was the first point of relationships between Eastern and Western civilizations. It gave us great opportunity of exchanging education among various regions. The Great Silk Road wasn't only the main part in development of economy globally, but it was also the main part in progressing of humankind's science-technological sectors. Moreover, along with other sciences the Road was the core of strengthening of law statistics.”

The Great Silk Road passed through the continents for centuries and connected nations and peoples all over the world. The Road is believed to be vital and huge infrastructure and it had effects on every sector of human civilization. As we know, the science of statistics

had come from very early time of the history. From the dawn of the history, people did take into account of social activities and kept them. For instance, by the help of Babylonian manuscripts in the 4th millennium BC, people started to take registration of their fieldworks and harvests. Then they started to register relationships among nations which were widespread all over the world by the help of trade routes like the Great Silk Road. Every nation did contribution to improve the way of law statistics by adding their experience and skills. The law statistics is strongly believed to be one of the sciences, and it turns to the sector of collecting sources.

Gurbanguly Berdimuhamedov, esteemed President of Turkmenistan: “the nation which is not able to use science and technology is not well developed nation and it step aside of being active participant of international partnership. We shouldn't forget about this.” He stated that the diplomacy of the Great Silk Road was directed to different branches of society and the history of the road enriched with its new contents. Nowadays this diplomacy has very important position. The Great Silk Road has played vital role in social development of Turkmenistan, in all sciences and law statistics. It is one of the essential instruments in establishing international relations in the framework of the scientific, technologic, humanitarian, and cultural cooperation.

Ferhat Pirincci
(Turkey)

TURKEY'S CENTRAL ASIA POLICY

The collapse of the Soviet Union has radically changed the geopolitical structure of Central Asia. Since then Turkey's foreign policy priority regarding Central Asia is to support independence, stability and welfare of the region. Taking into account common historical, linguistic and cultural ties, Turkey has sought to increase engagement with the Central Asia on a broad range of issues. In the context of these relations great achievements have been reached. The successes in this area mainly depend on active participation of all partners. In this decade Turkey intends to act more actively and initiatively.

However, in 2000's, Turkey's economic and institutional capacity will strengthen significantly. The experiences of the past helped to shape the current Turkish regional approach which is based on a sound strategic planning that draws on serious analyses examining the transformations at multiple dimensions. In this context, Turkey possesses a great potential for helping to build a common future, which targets stability and prosperity of the peoples in Central Asia. She pursues a multi-dimensional policy for fostering bilateral relations, promoting regional cooperation and ownership, and benefitting from coordination and cooperation with international actors in Central Asia. Turkey's foreign policy is strengthened by non-governmental actor's activities including the civilian initiatives and business activities as well.

For this purpose, a set of measures have been planned to step up cooperation with the potential of Turkey, which has increased significantly compared to the previous decade. The events of the last made it possible to form a new approach to the region, which is based on sound strategic planning, serious research and thorough analysis of the status and next initiatives, which attracts serious studies that analyze changes in multiple dimensions. In this context, Turkey has great potential for providing assistance to the stability and prosperity of the peoples of Central Asia. It pursues a multi-dimensional policy in order to match the intensity of bilateral and multilateral relations, thus contributing to regional cooperation, the full use of the existing potential of the region. It is pertinent to note that the foreign policy of Turkey has been strengthened by the activities of non-governmental organizations, including as civil initiatives and business activities of the people.

Madine Nasyrova
(Kazakhstan)

ROLE OF POLICY OF NEUTRALITY IN THE FORMATION OF A REGIONAL SECURITY SYSTEM

The collapse of the Soviet Union led to a radical change in international relations in the world.

After independence, Turkmenistan, like other post-Soviet countries, had to decide the most important issues on the formation

of foreign policy and international relations. The tasks of ensuring reliable regional security facing other Central Asian countries occupy a special place in this respect.

Turkmenistan, as a neutral state, develops and carries out its own policy, which is important and interesting to know as the experience of the country in the field of international relations. The study of modern politics of neutral Turkmenistan reveals the potential of political, diplomatic, negotiations, i.e. not military but peaceful ways and means to ensure the safety and stable development of external relations.

The origin of neutrality of Turkmenistan and its neutral policy is based on solving concrete problems facing the country and the geopolitical situation in the region. As the President of Turkmenistan Gurbanguly Berdimuhamedov pointed out, “Neutrality we have chosen was precisely the model that corresponds to the most organic mentality of the people of Turkmenistan, its historical and cultural traditions, as well as those objective realities with which our country is facing given its geographical location and the resource potential.” However, the constant component of Turkmenistan policy, as well as other neutral countries in all periods of history, is the desire for security near its borders, in the region and around the world.

Therefore, the principles of maintaining security – peacefulness, respect for other people, their culture and traditions, religious tolerance, adopted by Neutral Turkmenistan require of it great flexibility and compromise. But thanks to these principles and their corresponding foreign policy and diplomatic activity, the Turkmen state is becoming an active supporter of the implementation of norms of international law.

Shahrbanou Tadjbakhsh
(Norway)

SOVEREIGNTY AND ENGAGEMENT: THE ART OF SILK ROAD DIPLOMACY

Preventive diplomacy, ever since UN Secretary General Dag Hammarskjöld first articulated it in 1960, has come to be defined as action designed to resolve, manage and conflict disputes before they

become violent. Prevention may be an intangible concept, difficult to measure, or prove causality for, but the mere fact that stability has endured, when odds are against it, tells us that conflict prevention mechanisms have worked.

Stability in Central Asia despite two decades of doom predictions and gloom scenarios about conflicts in the Fergana Valley, wars over water, the balkanization of the region ridden by ethnic or other disputes is testimony to the effectiveness of preventive mechanisms that have thus far ensured stability in Central Asia.

This begs the question as to whether there is something particular about the way the art of diplomacy is being strategized and practiced among Central Asian countries. The paper discusses lessons learned from how the five countries of Central Asia have been able to develop their own style of diplomatic relations (Silk Road Style Diplomacy) to avoid conflicts and peacefully settle disputes while consolidating their own sovereignty. Learning from the example of Central Asia for other regions, the paper examines how engagement and sovereignty could in fact strengthen each other instead of being at odds with each other.

Mohammad Essa Mesba
(Afghanistan)

AFGHANISTAN AND REVIVAL OF SILK ROAD

As you know, two years ago in Turkey a program was developed and adopted for regional cooperation in the framework of the Silk Road was developed and adopted in the framework of the conference on regional economic cooperation proposed by the Afghan side.

In order to implement of this program, the Afghan side organized several meetings with the participation of representatives of many countries, including the countries of Europe and America as well as financial institutions.

This is explained by the fact that the implementation of this program is an integral part of the national strategic development of Afghanistan and is critical to achieve an appropriate level of the economy. On the one hand, Afghanistan has become the main transit

hub of Asia, and on the other hand, in Afghanistan, there are favorable conditions for strong economic development of the country.

The practical implementation of this program will not only promote the stable development of the economy of Afghanistan, but it will have a huge impact on the economy of the entire region.

This program is supported by many countries, including advanced nations. In the future, 13 major infrastructure projects in Afghanistan and the region are planned to implement during 10 years.

A preliminary study showed that the implementation of these projects require large capital investments, investments, in particular, 30 billion U.S. dollars. These projects include: the “TAPI,” the construction of railways and roads, the creation of a fiber-optic system, the development of gas and other mineral resources, the construction of hydropower plants on the rivers “Kunar” and “Kukcha” and others.

These projects will be possible only through regional cooperation.

We believe that the implementation of the program the Silk Road for Afghanistan and the region will benefit as at present we are at the historical stage of development of the country. Currently, in Afghanistan, the process of the transfer of responsibility for safety from members of foreign troops to national security forces. Three phases of transfer of responsibility have been completed and we are to start the 4th phase. After 2014 the Afghan National Army will be able to independently conduct fight against terrorism.

However, after 2014, the international community will continue to support the Afghan government. We are confident that we will not only keep the positive results achieved during 10 years, but also develop them.

Shafqat Ali Cheema
(Pakistan)

COOPERATION OF THE GREAT SILK ROAD

Since ancient times the Great Silk Road has acted as a bridge among nations and civilizations. The Great Silk Road has played an important role in the establishment of diplomatic relations of the Great Silk Road among countries.

Since globalization has united the world in different ways, there are countless possibilities and great potential for the use of the corridor objectives, including resource management and security in the region in this regard. It is gratifying that the Eurasian countries supported the revival of the Great Silk Road as one of their major national and regional priorities. The idea of reviving the Great Silk Road also met broad international support. It is possible – the only guarantee for sustainable economic development through the establishment of regional transit and development of commercial networks.

There are several opportunities for collaboration, many highly relevant initiatives, including the development of regional energy systems, security of transit brought forward by Turkmenistan.

Pakistan has been a major supporter of the establishment of transport and trade corridors. We are actively working to strengthen regional mechanisms, including ECO and to accelerate regional integration. We participate in a number of energy projects including TAPI. Pakistan is working on a national trading program to improve communications. No doubt, Pakistan has played a major role in promoting peace and stability in Afghanistan, the bridge between Central and South Asia.

We believe in the success of the matter. Sustainable development and economic integration in the region can ensure long-term security, in addition to providing economic dividends to peoples of the region. There is the need for the development of economic cooperation, trade liberalization, increasing trade flows.

In order to succeed, a double standard with respect to cooperation must be overcome. These problems can be overcome, if the regional government realizes that the benefits of greater integration will be significantly higher than costs. There is the need to reduce trade barriers, which will increase trade. In Pakistan we acknowledge this reality and have made significant strides to improve bilateral trade. There is a trade transit agreement between Pakistan and Afghanistan, designed to reduce costs and time of delivery of goods. Pakistan has demonstrated its commitment to the economic and political success in Afghanistan.

There are challenges ahead. However, success depends on the commitment of all partners. We believe that every country in

South and Central Asia has a chance to benefit from a more open and integrated neighborhood. Breakthroughs in regional trade and cooperation show that regional governments understand and take all diplomatic initiatives to achieve this goal.

Yagmyr Nuriyev
(Turkmenistan)

MODERN DIPLOMACY AND INTERNATIONAL AGREEMENTS

Law of international treaties defines the procedure of conclusion and termination of treaties. The value of this institution is due to the increasing role of treaties in international cooperation. Anyway, the implementation of diplomatic activities is connected with treaties. The growth of the significance of law of treaties is resulted in the adoption of the new Law of Turkmenistan “On International Treaties of Turkmenistan” as of May 10, 2010. The law, on the basis of the Constitution, defines procedure for the conclusion, performance and termination of international agreements of Turkmenistan, is aimed to implement the purposes and principles of the foreign policy of Turkmenistan.

These norms have been successfully implemented in the Concept of the foreign policy of Turkmenistan for 2013-2017 years. The established order to the performance and termination of international agreements of Turkmenistan shall apply to all international treaties, regardless of their forms and names: treaties, agreements, conventions, covenants, protocols, exchanges of letters or notes and others. Turkmenistan’s legislation complies with international norms of law of international treaties, in particular, of the Vienna Convention on the Law of Treaties.

The paper presents the results of the study of issues of interrelationship of systems of modern international treaties and diplomatic activities. Issues of interaction of organizations, effectiveness of diplomatic activities and regulatory framework of international treaties are considered based on the concept of the Esteemed President of Turkmenistan, which is expressed in the formula “peace through development,” with particular attention to humanitarian dimensions.

Yazdursun Gurbannazarova
(*Turkmenistan*)

SIGNIFICANCE OF TURKMEN DIPLOMACY IN THE RECOGNITION OF INTERNATIONAL LAW

The foreign policy of the Turkmen state under the leadership of the Esteemed President proceeds from profound principles such as commitment to universal values, respect for the cultures and traditions of all countries and peoples of the world and the observance of international law and obligations. Therefore, the foreign policy of Turkmenistan in current international relations is widely recognized worldwide.

Since the first days of Independence of Turkmenistan a wide way to international relations has been expanded, along with the formation of the democratic, secular and legal state. First, Turkmenistan accepted the basic democratic rights and freedoms specified in the Universal Declaration of Human Rights to promote the development of democracy in the country, thus ensuring human rights and freedoms for all citizens.

Turkmenistan became a member of a number of international organizations, and actively involved in international relations through development of Turkmen diplomacy in the implementation of the foreign policies of Turkmenistan. Along with the recognition of international law, it has also acceded to a number of international instruments that ensure human rights and freedoms, and their inviolability and protection. And this, in turn, contributes to the development of our national legislation. Having accepted the universally recognized norms of international law, Turkmenistan enshrined its commitment to the norms of international treaties in its Constitution.

As our Head of State emphasizes, nowadays in our country, a solid foundation of legislation which incorporates the main directions and areas of world legislative experience has been established. Thus, activities being carried out in this field contribute to the successful accession of our Independent and Neutral country to the world law system, along with the approval of and accession to the very important Conventions of the United Nations. And this indicates the rise of the diplomatic influence of Turkmenistan.

Jumamyrat Gurbangeldiyev
(Turkmenistan)

TRANS-ASIAN HIGHWAY AS THE REVIVAL OF THE GREAT SILK ROAD

The idea of a Trans-Asian Railway first emerged in the second half of the 19th century. The main purpose of this railway would be to connect eastern and western Asia. This highway was to become the revival of the Great Silk Road, stretching from the Great Wall of China to the coasts of the Black and Marmara Seas. In order to realize this vision, an agreement on the construction of the railway was signed between the Soviet Union and China in 1954. The railway, which was to connect the rail lines of the two states, began in Almaty and was intended to reach the Chinese city of Lanzhou. The Turkestan-Siberian section of the railway, from the Aktokay station to the station in Dostluk on the Chinese border, began operation in 1960. By 1963, the line had been extended to Urumchi. However, due to the cooling of Sino-Soviet relations, the work was suspended until 1985, but it was finally completed in September 1990.

In the late 1960's there was an attempt to connect the railways of Turkmenistan and Iran, the second major chain of the Trans-Asian Railway. However, the realization of this promising plan was not possible due to a number of reasons. In 1989, an agreement on the construction of the railway between Tejen and Mashhad was signed between the Soviet Union and the Islamic Republic of Iran. However, this project was not realized either.

During the years 1992-1996, the 300km railway Tejen-Sarabs-Mashhad was built between Turkmenistan and Iran. Its commissioning enabled many Asian nations to unite into a single rail system with an astonishing length of 10,000 kilometers. The Trans-Asian Railway, built along the ancient caravan routes, has the same noble mission which the Great Silk Road fulfilled throughout history. Turkmenistan became an important crossroads on the modern Silk Road and its golden link.

Ovez Gundogdiyev
(*Turkmenistan*)

PARTHIA AND CHINA: THE GREAT SILK ROAD AND DIPLOMACY

Silk and paper, printing and gunpowder, compass and porcelain - these phenomenal inventions were, at the time, passed to mankind by the hardworking Chinese people. However, the Chinese civilization has not evolved in isolation. In the time of its formation, a common Chinese empire has always been in close contact with the ancient ancestors of Turkmens - Huns, Massagets etc. Two major civilizations of Asia (Turkic and Chinese) concluded treaties of alliance and dynastic marriages, traded and exchanged military and cultural achievements.

The Great Silk Road, the road of life that interconnected peoples and regions, left indelible mark in political, social, economic and cultural life of the ancient world. Particularly, friendly ties connected China with the Parthian empire, the residence of which was Nisa. Chinese historian, Sima Qian, in his immortal work “Shiji” (“Historical Records”), created during the reign of U-di, wrote about the lands of Parthians: “Anxi is located several thousand li (1 km = 2.5 li) from the Big Yuechjy (country of Massagetaes – O.G.) to the west. There is a settled way of life; people are engaged in farming, sowing rice and wheat, making wine from grapes.”

This is the first description of the areas of modern Turkmenistan in Chinese sources. Another Chinese author Ban Gu in the “History of the Han Dynasty” (“Hanshu”), completed in 82 A.D., complementing information Sima Qian, said that when Wu had sent his ambassadors in the kingdom Arsacids, the Parthian ruler “... ordered military commanders with 20,000 cavalry to meet the embassy on the eastern border,” and after negotiations “sent his envoy with the Chinese Embassy to see China, he sent eggs of a large (straus) and liganski (rimski) magicians to the Chinese court. He was pleased....”

There are names of major cities in Turkmenistan - Mulu (Mary, Merv) and Yue gyan (Urgench) in Chinese sources. In a year a dozen of Chinese embassies arrived in Turkmenistan.

Sino-Parthian relations continued at the beginning of a new era. In 87 A.D. Parthian envoys visited China, in 97 A.D. commander Gan Ying from the Dynasty Han went to the Roman Empire with letters of credence. He stayed in Parthia for a while, and in 101 the Parthian Emperor arrives in China, giving the “son of heaven” lions and rare birds.

However, the greatest asset of Parthian-Chinese relations became the Great Silk Road. Numerous branches stretched from the main transport artery – the roads leading caravans with goods to Eastern, Western, Central Europe, Afghanistan, Iran, India, Syria, Iraq, Asia Minor, the Caucasus and North Africa. It is hard to imagine how many people and countries were involved in its sphere of influence. Cities, along which trade routes were extended; numerous caravanserais were built; wells were dug; artificial ponds were created; there were fortresses, roads; farmers, artisans, livestock traded their goods at numerous markets and fairs, got richer and richer. If you combine all land communications paths into a single scheme, you can be astonished with its grandeur. It was truly a way of human aspirations, which is created by wisdom and genius of two ancient peoples - Turkmen and Chinese.

Yolly Ovlyakuliyev
(Turkmenistan)

**ESTEEMED PRESIDENT GURBANGULY
BERDIMUHAMEDOV - OUTSTANDING PERSON
OF THE PROSPEROUS EPOCH
OF THE POWERFUL STATE**

History of the development of mankind brings to the forefront of great persons. Not only thinking about the development of their own people, but also cares about the building of prosperous, peaceful life in the world existed in the minds of these people in the development process of human society. They set such goals and seek to serve them.

Such a person is the Esteemed President of Turkmenistan Gurbanguly Berdimuhamedov. From the first days of taking office, President Gurbanguly Berdimuhamedov has become one with his

people, beginning his work with the slogan: “My people will be my main and reliable support.”

All this we see in the daily work of our esteemed President. Our national Leader identified not only the path to the prosperity of the Turkmen people, but also contributes to the development of the world civilization.

The Leader of the nation Gurbanguly Berdimuhamedov determined the path of sustainable economic development of the country, attaching great importance to education and science, the introduction of innovation, the latest equipment and technology into production. This is evidenced by the development and improvement of the economic potential of the transport sector, the strengthening and development of its infrastructure, the construction of new routes, upgrading material bases and transition to modern standards. It also can be exemplified by the construction of the highway bridge across the Amu Derya, the highway bridge Atamyrat-Kerkichi, linking the two banks of the Amu Derya, the construction of highways Turkmenbashi-Farabi, Ashgabat-Dashoguz, the railway Kazakhstan-Turkmenistan-Iran, which are of international significance and many others. Having declared an “Open Door” policy, the Esteemed President attached great importance to the development of foreign economic relations of Turkmenistan with all countries.

The purpose of economic policy of the Esteemed President of Turkmenistan is to bring Turkmenistan into the level of developed countries.

The capacity for work and experience of the Esteemed President Gurbanguly Berdimuhamedov enables him to successfully solve internal problems of the country. In addition, his foreign policy initiatives approved by the international community are well-known. Foreign policy and foreign economic policy pursued by Turkmenistan under the leadership of the Esteemed President as well as the status of permanent neutrality of Turkmenistan raised the prestige of our country all over the world.

According to data published by UNCTAD in the “World Investment Report for 2012,” Turkmenistan ranks among the top ten countries in attracting investment. The organizer and inspirer of all achievements is President Gurbanguly Berdimuhamedov, a spiritual

and driving force of society. The Leader's special care of his people and his bright future should be noted.

According to estimates of historians, philosophers, politicians and journalists, figures such as Gurbanguly Berdimuhamedov are call of the times. The Esteemed President incorporates advanced ideas of modernity and antiquity, Asia and Europe.

Certainly, to live, to work and to study in the country is great happiness.

Orazpolat Ekayev
(Turkmenistan)

FOREIGN POLICY OF THE STATE OF SELJUKS IN THE LAST YEARS OF SULTAN SANJAR

It should be noted that at the end of his life Sultan Sanjar made a lot of mistakes in the foreign policy of the state. His main mistakes are the revolt of Artsyz and the victory of Karluk and Oguz Turkmens and opposition to Karahytays. Karahytays behaved as governors in the eastern part of the empire. As a result, on September 9, 1141, in the Dergam Valley the Katvansk steppe Katvanskoy a battle started between the troops of Seljuks and Karahytays. Sultan's troops were defeated. Thus, the eastern boundary of the Turkmen-Seljuk Empire became the Amu Derya.

All this caused the collapse of the state of Seljuk Turkmens in Iran and Anatolia.

Atageldi Bayliyev
(Turkmenistan)

HISTORICAL ROOTS OF PEACEFUL CHARACTER OF TURKMEN DIPLOMACY

Peacefulness, the principles of good neighborliness, respect for justice are inherent to the Turkmen people for centuries. The esteemed President Gurbanguly Berdimuhamedov noted that throughout the history Turkmens are characterized with their respectful of other peoples and tolerance. In Turkmen destans and legends there are

many great examples of fairness, justice and moral rectitude inherent to Turkmen. Principles such as humanity, openness, tolerance, respect for other cultures and hate towards aggression constitute the basis of the character of Turkmen.

Indeed, when the ancestors of the Turkmen - Oguz, Huns, Parthians, Massagets, Dahis, Seljuk Turkmen and others took to the historic arena, they have created dozens of states, empires and ruled them. As mentioned by ancient and medieval authors, the social system of Turkmen was based on justice; they tried to co-exist with other nations peacefully, as one family. Hence, Parthia had made its mark in history as the first center uniting civilizations of East and West. During the reign of Mithridates II the famous Silk Road was opened. In order to maintain peaceful relations, Parthians felt great respect to agreements, contracts and strictly adhered to them. Turkmen diplomacy has gained experience of that time, formed a few rules and regulations of international contacts.

In politics of the Great Seljuk state there were such principles: 1) to ensure peace in the newly founded land, 2) humane views of Turkmen rulers (sultans), 3) the respect of the Turkmen to beliefs, national traditions and customs of the local population of the new land. Peaceful nature inherent in the Turkmen people has never been an abstract concept.

Turkmen people, however, had the ideals of peace and non-violence and keep them at the level of the genetic memory of generations for centuries. Therefore, Turkmenistan's neutrality has a deep philosophy, philosophical aspects – the national traditions of Turkmen, originating from ancient times.

Vepa Bayramov
(Turkmenistan)

FOREIGN POLICY COURSE OF TURKMEN DIPLOMACY AIMED AT THE DEVELOPMENT OF REGIONAL COOPERATION AND SECURITY

The creative, peaceful and humane proposals and initiatives set forth by the President of Turkmenistan, as well as the political course and concrete works being implemented for our country's ensuring

and strengthening peace, security and sustainability in the region are known to the world community.

First of all, Turkmenistan is for the revival of peace in Central Asia and makes every effort for this. In his speech at the rostrum of the UN General Assembly the esteemed President stated about the need to ensure security in the region.

In ancient times the Great Silk Road that combined continents by crossing the borders of a range of countries was of great significance in ensuring peace, promoting international trade, developing international relations in the region. Since this trade route had made its huge contribution to the strengthening of interstate relations.

The establishment of the Regional Center of Preventive Diplomacy for Central Asia in Ashgabat became a significant step for the development of productive cooperation of Turkmenistan aimed at the universal strengthening of security and sustainability in the region under the auspices of United Nations. The Center serves as a reliable underpinning of the United Nations in Central Asia and a significant mechanism for ensuring peace and sustainable development of the peoples of the region.

On December 10, 2012, at the enlarged session of the Cabinet of Ministers the President of Turkmenistan signed the Concept of the Foreign Policy Course for 2013-2017. It is worth noting that in this important document, which defines the main directions of the country's foreign policy for the coming 5 years, special attention is paid to issue of development of regional security and cooperation.

Bahar Hojagulyeva
(Turkmenistan)

GREAT SILK ROAD AND TURKMEN-RUSSIAN RELATIONS

In the prosperous epoch of the powerful state under the leadership of President Gurbanguly Berdimuhamedov one of priority directions of Turkmenistan's foreign policy is the development of friendly, peaceful, mutually beneficial and equal relations with all countries of the world. Turkmenistan's cooperation with the Russian Federation occupies an important place in the foreign policy of our country. Turkmen-Russian relations have deep historical roots.

Northern branch of the Silk Road, which crossed through Khorezm, and in particular the city Gurgenj, played an important role in the development of trade and economic relations with the Russian principalities. Close commercial and economic ties between the two nations are evidenced by numerous treasures with oriental coins of the 7-11 centuries found in the territory of Russia.

The revival of the Great Silk Road is now a symbol of the continuation of the centuries-old traditions. In short, the current level of bilateral relations between Turkmenistan and Russia, featuring a dynamic sequence, is a good case in point.

Yazmuhammet Yazmuhammedov
(Turkmenistan)

THE GREAT SILK ROAD - PATH OF FRIENDSHIP AND BROTHERHOOD OF NATIONS OF THE WORLD

A scientific article says about restoring the historic Silk Road, which connected the East with the West, highlighting political, economic, cultural relations between Turkmenistan with one of states situated along the Silk Road is the Republic of Turkey.

The Great Silk Road, got its start in the 2nd century B.C., existed as a trade caravan road, linking China and Central Asian countries (including Turkmenistan), India, Arab states and Turkey to Europe. The Great Silk Road influenced the development of political and economic relations among countries, a rapprochement with each other of peoples of the world, enrichment of peoples, nations and enhancement of their culture. According to the results of archaeological exploration and historical sources, we know that along the Silk Road a range of towns, big bazaars, caravanserais were founded. There were monetary relations instead of commercial barter, and various religions spread due to this road.

Given the great historical importance of the Great Silk Road, in 1987 in Paris, a conference was held and organized under the auspices of UNESCO, where it was decided to establish an international research team, known as the “Great Silk Road - the path of negotiations, a path of understanding.” The team conducted several research works in

our country in 1989-1991. There were several expeditions, scientific conferences, during which they discussed the restoration of the way.

In the prosperous epoch of the powerful state under the Esteemed President of Turkmenistan, being committed to the policy of “Open Doors” and policy of positive neutrality, special attention is paid to the strengthening of friendly relations with other countries. Summit talks, important documents signed after the talks, contribute to further development of bilateral relations.

One of the states situated along the Silk Road is the Republic of Turkey, with which Turkmenistan has good relations. Diplomatic relations were established on February 29, 1992.

At present more than 600 Turkish companies function in Turkmenistan. Since the establishment of diplomatic relations between Turkmenistan and Turkey more than 100 interstate, intergovernmental and inter-industrial agreements were signed. This shows the further development of relations and mutually beneficial cooperation between the two countries.

Political, economic and cultural relations with countries situated along the Silk Road are widely being expanded under the leadership of the Esteemed President. The construction of the interstate railways and highways, the implementation of the railway North-South, the completion and start of operation of the gas pipelines Turkmenistan-Uzbekistan-Kazakhstan-China, Dovletabad-Sarabs-Hangeran are confirmation of the revival of this road.

Parahat Durdyev
(Turkmenistan)

LEGAL BASES OF INTERNATIONAL COOPERATION AND NATIONAL LEGISLATION OF TURKMENISTAN AGAINST DRUG ADDICTION

Now in all over the world, distribution of drugs is one of the serious problems that threaten the existence and development of mankind. In our country, among the actual issues facing society and requiring urgent solution, a special place occupies drug addiction and drug trafficking that is global threat to the population and

national security in general(9). Turkmenistan maintains determined and uncompromising fight against drug addiction. The issue of drug addiction have distinct international, transnational character, therefore cannot be solved in a national level. Drug addiction – a global problem, universal “social evil”, that can only be eradicated by joint efforts. Turkmenistan, since 1996, is a party to three international UN convention against illegal drug trafficking and psychotropic substances(1-3), as well as a number of international programs and projects for technical assistance and training for law enforcement and consistently promoted international cooperation in anti-drug activities. Together with the UN unification on drugs and crime and with the other countries of Central Asia, government of Turkmenistan signed a memorandum of mutual understanding on cooperation in the field of drug trafficking in Central Asia. In July 2007, agreement was reached among Turkmenistan, Azerbaijan, Kazakhstan, Kyrgyzstan, Russian Federation, Tajikistan and Uzbekistan on the establishment of the Central Asian regional information and coordination center for combating illegal trafficking of drugs and psychotropic substances and their precursors. In April 2011, Turkmenistan was elected to the three UN bodies including the UN commission on Narcotic drugs for the period of 2012-2015 years.

National anti-drug legislation of Turkmenistan composes the relevant norms of criminal code; civil code of Turkmenistan; norms of administrative offences; as well as the law of Turkmenistan on narcotic drugs, psychotropic substances, precursors and measures to fight against their illegal distribution(4-8).

In our opinion the fight against addiction should be maintained these important directions:

As an independent specialized state institution providing the implementation of the government policy to provide narcological aid treatment and rehabilitation of people suffering from addiction, we consider it appropriate to create Narcological State Services,as well as the development and adoption of appropriate regulatory act. In this legal act there must be defined structure, tasks, authorities, rights and responsibilities of institution, the legal status and social protection of employees as well as issues of provision of financing

and logistics. We believe that this document should reflect the legal bases of organization and activities of the treatment and social rehabilitation centers for drug addicts.

Naturally, with the establishment of these centers, there is necessity to enter changes and amendments to the existing legislation in this area.

We consider it efficient to develop a brand new instrument in the sphere of treatment and social rehabilitation of drug addicts, which takes into account the achievements and positive experience of foreign countries as well as traditions and national characteristics of our country.

We believe that this document must include the followings:

- General provision
- Timing and bases of treatment and rehabilitation of drug addicts in treatment and social rehabilitation centers.
- Issues of organizational activities of these centers, rights and obligations of staff.
- Status and social support of people held in compulsory drug treatment centers.
- Issues of financing of these centers, as well as control over its functions.

Gulshirin Myradova, Bayramgeldi Annagylyjov
(Turkmenistan)

MERV AS A CROSSROAD OF TRADE ROUTES IN THE WORKS OF ARAB TRAVELERS OF THE 10TH CENTURY

There is valuable information about the geopolitical and commercial significance of Merv in the works of travelers and geographers Havkal such as Ibn Havkal, Al-Yacoub, Ibn Faqih, Ibn Hordabeh living in the 10th century

The city of Merv, which stretched to the east of Baghdad, was the first stop along the Great Silk Road. The road from Merv was divided into two parts. The reliable sources about distance, stops and caravanserais show the political and economic importance of these

routes. Sources indicate that the city had a high level of economic and craft development. For example, Al-Yakub wrote: “Famous high-quality fabrics, known as “Khorasanian fabrics,” were woven here (Merv).” Cotton and silk were produced in the suburbs of Merv. Silk cocoons and other products from Merv were exported to many countries. Arab travelers paid attention to cleanliness and order in the market of Merv.

Gylychmuhammet Jorayev
(Turkmenistan)

PLACE OF ENERGY DIPLOMACY OF TURKMENISTAN IN ENSURING COOPERATION ALONG THE GREAT SILK ROAD

The name of an ancient trade route that combines eastern and western states, the “Great Silk Road,” the formation of cooperation of peoples and nations connected with it is closely linked to the establishment of economic, commodity trade, diplomatic relations between states. If guided by the fact that the Great Silk Road brought together China, India, Central Asia and Europe, we are convinced of the unique value of this trade route in history.

Currently, energy diplomacy, implemented by Turkmenistan, has been an important factor in ensuring the stability of relations at the regional and international level, creation of favorable conditions to meet the requirements of modern times. It should be noted that in recent years, Turkmenistan has taken effective measures to create a new format of relations with the countries of the region. Energy strategy, being successfully implemented under the leadership of the Honourable President of Turkmenistan Gurbanguly Berdimuhamedov, creates great opportunities for the formation of new energy passes along the Great Silk Road.

The commissioning of the international gas pipeline from Turkmenistan to China stretching over 7000 kilometers, on the December 14, 2009, the international gas pipe-line Dovletabat-Sarabs-Hangeran with the length of 30.5 kilometers and annual capacity of 12.5 billion cubic meters, on January 6, 2010, the signing

of a framework agreement on the project “Turkmenistan-Afghanistan-Pakistan-India,” which is considered the most important from an economic point of view, are signs of further strengthening the energy partnership along the ancient trade route. All this strengthens the position of our country in the international energy market.

Ayna Annamuhammedova
(Turkmenistan)

DIPLOMACY OF MEDIEVAL CARAVAN ROUTES

When sending caravans government officials, large landowners, emirs of provinces and other high ranking officials, they also gave diplomatic missions. As a rule, in the caravan there were travelers, representatives of religions, scientists, artisans and others. Thus, the development of trade relations has greatly contributed to the establishment and improvement of both international and diplomatic relations. There were customs posts at the crossroads of caravan routes. Postal service and road service, which also contributed to the development of friendly relations among nations, operated along safe international caravan routes.

Atamurat Tailiyev
(Turkmenistan)

DEVELOPMENT OF INTERNATIONAL HUMANITARIAN LAW IN NATIONAL LEGAL SYSTEM OF TURKMENISTAN

Foreign policy of Turkmenistan is directed to developing ties with other states and international structures, to solving issues connected with establishment of humane and creative order in the world. Following these principles, Turkmenistan proves in practice that neutrality, peacefulness and neighborly relationship were and remain the core of its foreign policy. This policy is in tune with the principles of the international humanitarian law.

Our state on the base of forward-looking foreign policy conducted by the President of Turkmenistan Gurbanguly Berdimuhamedov, actively participates in preventing contemporary dangers and

threats, total disarmament movement, preventing the spread of mass destruction weapons, environment issues, refugees and other aspects in the sphere of humanitarian law and constantly makes proposals and initiatives in this sphere.

The neutral status of Turkmenistan, its increased authority makes it possible to influence efficiently upon various areas of consolidating peace and security. Great significance also attached to our country in political cooperation, with a glance at the situation in the region and on the whole Asian continent, as well as the status of neutrality in the international humanitarian law.

Summing up the analyses state of the international humanitarian law at the contemporary stage of development, it can be noted that Turkmenistan, being the party of international relations, undoubtedly makes worthy contribution to developing contemporary international humanitarian law.

That is why constructive international initiatives of the President of Turkmenistan Gurbanguly Berdimuhamedov receive wide support of the world community.

Sulgunjema! Orazova
(Turkmenistan)

BRITISH TRAVELERS IN THE TERRITORY OF TURKMENISTAN

British travelers and explorers, beginning from the 15th century, visited the Turkmen land to study the life, traditions and mentality of the people, its cultural and historical heritage.

Then the collected data was published as reports, articles, memoirs and monographs. They include the works by E. Jenkinson, who visited the territory of Central Asia in the years 1558-1560., Philologist and linguist Vamberi Armenia (1860), the Scottish traveler James B. Fraser, who visited the land and Gurgun Etrek in 1821-1822, correspondent of the “Daily News” E.O Donovan (1881), Lieutenant Arthur Conolly (1829-1830), Bengal Artillery Major J. Abbott (1840), Lieutenant of service of the East India Company,” a member of the Royal Geographical Society Alexandra Bornsa (1832) etc.

Proceedings, the study of these travelers are particularly valuable in the study of ethnography, history of the Turkmen people.

Ejegul Hojamedova, Nagmatulla Amanliyev
(Turkmenistan)

PARTHIAN STATE ON THE GREAT SILK ROAD

In the centuries old history states and peoples are in the relationship in the political, military and cultural fields and others, the degree of which depended on the particular period. The main trade routes played a major role in the implementation of these relationships. The Great Silk Road, which served the interests of all mankind in history, occupies a special place among them. The Great Silk Road (III century BC) has played an important role in the development of trade relations until the opening of sea routes between the states since its establishment.

In studying the history of the states located along the Silk Road route, the role of the Parthian state (247 BC - 226 AD) should be taken into account. Among historians, there are two points of view on the emergence of this trade route: before the Parthian period and during the Parthian period. Despite the different approaches the Great Silk Road undoubtedly played an important role in the epoch of the Parthian state.

Kasym Gayipov
(Turkmenistan)

FEATURES OF DIPLOMATIC PROTOCOL DURING THE REIGN OF SELJUKS

The Great Seljuk Empire has left a positive mark on world history. The governance of the country was carried out based on the ancient traditions of ancestors. The rules of diplomatic etiquette was developed and established in the state. Official ceremonies such as the coronation, the proclamation of the heir to the throne, receiving ambassadors and foreign delegations, negotiations, sending ambassadors and delegations, sending and receiving of gifts, code of

honor among Sultans and other officials firmly observed the official etiquette. There were maximum demands to ambassadors. This was discussed in the Nizam al-Mulk “Syyasatnama” (governance rules).”

During the reign of the Seljuk, sultan took officers according to their rank. According to the protocol of ambassadors of the caliph of Baghdad and the most important guests were met at the gate of a special group of the city.

In the sultan’s palace there were officers who had served in a special protocol department. They prepared documents, organized meetings and negotiations. They were called “Hajip.” They also appointed the date of an audience with sultan. Hajips were managed by “Hajip emir.” Hajip emir was a high ranking officer of the court.

Hoshgeldi Yomutbayev
(Turkmenistan)

INTERNATIONAL LEGAL FRAMEWORK OF DIPLOMATIC ACTIVITIES

The international legal status of diplomatic missions, consular posts and their staff is regulated by international law. Basic universal international instrument governing consular relations is the Vienna Convention on Consular Relations of 1963. The Convention applies not only to consular offices but also to diplomatic missions in general.

The Vienna Convention of 1961 contains universal provisions. At the same time, national laws must not contradict international obligations of states. In the event of such circumstances, the norms of the international treaty are applied. In all circumstances the following basic principles of international law should be observed:

a) the principle of the sovereign equality of states, in accordance with this principle each state is obliged to respect the sovereignty of other states; each state has the right to carry out legislative, executive and judiciary power, as well as conduct its foreign policy in its territory;

b) the principle of non-interference into the internal affairs of other countries, according to which neither state nor international

organizations have right to intervene in affairs within the domestic jurisdiction of another state;

c) the principle of reciprocity, according to which the host country and the sending state provide equal rights, benefits and privileges of individuals and legal entities to each other. In addition, there is the principle of international law, retaliation, that is, non-discrimination.

Dovletgeldi Seyidov, Mive Seyidova
(Turkmenistan)

DIPLOMATIC RELATIONS OF THE STATE OF SELJUK TURKMENS IN IRAQ

Since a long time nations had established relationships through the Great Silk Road. The most important at that historical path was trade and economic relations – the caravan routes. In the 12th century the state of Turkmen Seljuks in Iraq played a major role in the establishment of ties in trade, culture, science among towns located along the Great Silk Road. The state of Turkmen Seljuks in Iraq led trade on land through caravans on the sea – through ships. Despite the fact that there were towns and villages within the state, where silk was produced, merchants brought silk and silk products with Chinese, Central Asian and Iranian goods to Bagdad. Basically, at that time people highly estimated silk products from China and Byzantium. The paper explores the cultural, scientific and caravan routes of the epoch of the state of Turkmen Seljuks of Iraq based on the works of historians of the Middle Ages.

SECTION II

THE REVIVAL OF GREAT SILK ROAD IN MODERN CONDITIONS

Selchuk Cholakoglu
(Turkey)

EAST ASIA AND CENTRAL ASIA

In this thesis, it was examined the policies of the developed and big economies of East Asian countries such as Japan, China and South Korea. It is believed that, East Asian countries want to develop their relations with Central Asian countries upon three spheres: the first is Central Asian energy resources; the second is economic and commercial relations of East Asian countries' with markets of Central Asian countries, and the third is Central Asian interconnecting corridor between East and West. And special for China, as a fourth aspect is border security. Because China has a direct borders with Kazakhstan, Kirgizstan and Tajikistan. China's initiatives in 1996 as a "Shanghai Five" and Shanghai Cooperation Organization in 2001 improved the relations of China and Central Asia in political, economic and military spheres. Japan's initiative "Central Asia plus Japan" was a source of administrative relations between Central Asia and Japan. In 2009, this format was held "Forum South Korea - Central Asia" forum, which marked the beginning of the relationship between these countries.

After receiving the Central Asian countries of Independence has been more than 20 years. During this period, cooperation was a new scope and filled with concrete content.

Bayram Sinkaya
(Turkey)

IRAN, CENTRAL ASIA AND THE GREAT SILK ROAD

The consolidation of state structures across the Central Asian States, together with the steady economic growth in the East Asia in the last decade, has renewed interest in reviving the Great Silk Road. In this context, there is a question about Iran's role in the structure of actions to revive the Great Silk Road. Iran, historically located at the intersection of the Great Silk Road, seems to be enthusiastic in joining the initiative and accordingly adapted its policy towards the Central Asia. In this regard, Iran has engaged in connecting its railroads and highways with the neighboring countries, particularly with Turkmenistan, Afghanistan and Tajikistan. It also offered its geographical advantages to establish oil and gas pipelines across Iranian territories to carry out Central Asian mineral sources to the Persian Gulf or to Europe via Turkey. Iran's willingness to join the revival of the Great Silk Road has been contained by American policies that seek to isolate Iran and to weaken it. Additionally the apprehensive approach of Central Asian countries toward Iran that stemmed from Iranian political practices elsewhere has blunted Iranian endeavors to take part in the modern Great Silk Road. It is apparent that the Great Silk Road would be beneficial to all countries that would become part of it either by promoting economic integration, or by promoting cultural interactions. The exclusion of Iran from the Great Silk Road, however, may lead a process that would spoil the expected benefits.

Zhibek Sizdikova
(Russia)

ATTEMPT TO RESTORE THE CENTRAL ASIA ROUTE OF THE GREAT SILK ROAD IN XIX CENTURY

The Central Asia routes brought particular contribution, specify in development and functioning of the Great Silk Road. The interaction of nomadic and settled regions prospered by the Great Silk Road,

which promoted mutual enrichment and complimentarily of each other's cultures – nomadic and settled. To restore the caravan trade were carried out a number of arrangements: a) it was held out the recognition of locality and mappings of caravans' directions, as well as map of roads along Turkestan general- governorship and Bukhara emirates in 1895; b) There were allocated garrisons for caravan safe on caravans movement on territories Tashkent region, Kashgara, Urumchi and Fergan valleys, Krylgan-Uchake (Bukhara-Khiwa) and etc.; c) the Tashkent fair committee was formed (1870) that organized and promoted the trade in the land of fairs and caravansaries. From the comitee's registers left, it is obvious that caravans came from Samarkand, Troisk, Orsk, Aulie-Aty, Orenburg, Turkestan, Tokmak, Kokant, Hajakent, Pskent, Namanga, Uratube, Alma-ata, Chimkent, Jisak, Bukhara, Karabulak, Perow fort, Kanibadam, Kapal, Chinas which brought cotton, tobacco, dried fruit, leather, yarn, dyes, calicos, tea, pistachios, fells, astrakhan, livestock, gold, etc. and exported manufactory goods and grocery-ware, sugar, tea, paper. The fair committee reported the decay of especially intergovernmental, caravan trade in spite of carried out works; d) new customs facilities were administered. Caravans arrived to the fair were free of contributions etc.; e) trade agreements with neighbourhood countries were renewed in which there were established trade agents and trade of foreigners in Central Asia was worked out. Also documents for traders going abroad were renewed.

Ding Xiaoxin
(China)

CHINA AND THE NEW SILK ROAD

The Great Silk Road which was invented in the 2nd century BC, began in the ancient capital of China – Chanane (Xi'an), passed through the Central Asia and Caucasus, to Mediterranean sea and Europe. It has played an important role in a cultural exchange and economic cooperation between the people of Eurasia. On this way, not only the goods distributed, but also cultures and technologies. Today the new Great Silk Road has huge chances of revival. In this sense, appreciable results have already been reached.

China is interested in revival of the new Silk Road. And that is why: firstly, last years in China it has been told a lot about West strategy, that China should give more foreign political efforts for strengthening of cooperation with the countries TSA, the western Asia and the Middle East. Secondly, the new Silk Road is necessary for development of economy of the countries of region. Thirdly, it is important for keeping stability in our region, including Xinjiang China.

China will promote the idea of revival of the new Silk Road. New motor roads and railways are being constructed, and some projects are under consideration stage. Among them such directions as: the western Europe-western China, China-Kirghizia-Uzbekistan, China-Kirghizia –Tajikistan-Afghanistan-Iran etc.

Not secret that revival of the new Silk Road promotes cooperation between the countries of the region and raises transit potential of the countries TSA, corresponding to interests of the countries TSA.

However, there are some questions, namely, instability in some countries, different profiles of rail lines and financial problems, all of them can be quite solved at the interest of both parties.

Gao Fei
(China)

CHINESE VIEW ON THE REVIVAL OF THE GREAT SILK ROAD

The ancient Great Silk Road has built an Economic and Cultural bridge between Eastern and Western, and gave us a lots of important enlightenments. It indicated that different civilization can live harmoniously with each other and conflicts can be avoided.

In new century, tremendous changes happened in our world. The Transition of Power, Economic Globalization, and Interdependence requires nations to cooperate and coordinate to deal with global and regional challenges. The ancient Great Silk Road provided a very good historical experience.

Historical experience of the Great Silk Road created essential premises for expansion of partnership in present-day conditions.

China supports to develop the Great Silk Road. Based on historical experience, China divides the idea of extension of the Great Silk Road into following aspects:

To development of mutual trust, based on equality.

To development of economic cooperation based on the principles of mutual benefit and transparency.

To develop Cultural exchanges based on respecting of different civilization.

Step by step develop pragmatic cooperation, and reinforce the traffic infrastructure construction connecting regional countries to modernize the Great Silk Road with modern technology.

Khu Chjenchua

(China)

CHINA AND THE GREAT SILK ROAD

The Great Silk Road has played an important role in the development of Chinese history.

The Great Silk Road had been existing in ancient China for III millenniums. We know from history that silk was produced in China, thus all West countries called it “the state of silk”.

The Great Silk Road starts from China Chang’an (Sian), stretching via territories of Mongolia, Siberia, Central Asia to West Rumi and other countries.

The Great Silk Road, lay to the sea, stretches from China Guanjou,(Chuanjou) and reaches the seaports the East and West.

The Great Silk Road played an important role in the history of China and made a huge contribution in its promotion. The goods were carried along the Great Silk Road: for example, there were silk fabrics, dyes, wares from China, owing that China succeeded in accumulating the great capital and became the richest country in the world. Besides, China traded compasses, gun powder, tools for carving, techniques for producing of paper, technology for alloying, technology for underground watering of soil, owing to that China became the most prosperous and leading state.

Many religions, such as: Buddhism, Manichaeism, Zoroastrism, Catholicism, Christ, Muslim were spread, particularly from

India and Central Asia, into China by the Great Silk Road. In the development of culture and the arts, it surpassed all states. We know from history that China accepted a lot of Muslims from other countries, which in certain conditions developed as a nation - Dungan, dunshyane, Bao-ana, Salar. After all, China is considered the most multi-ethnic country. It is obvious from the history that China admitted many Muslim people from other countries, who made up the nation under certain conditions, which are Dungan, Dunshan, Baoans, Salors. China is known as the most multinational country. The role of the Great Silk Road is important in daily life and economy of China. Thus, there pure-bred horses, fine leather and leather manufacture, vegetables, fruits, watermelons, melons and gourds and medicinal herbs. As well as the music and dance of Central Asia people were very popular in China. China succeeded in developing due to the close economic, cultural interrelations, which were established with Central Asia people. Chinese people appreciate deeply their friendship mutual relations.

II millenniums ago Chinese ambassador Chjan Tsyau came to Central Asia, who made a great contribution to open the Great Silk Road, and there has been a large following after him. It is necessary to distinguish the great Chinese philosopher Confucius, who disseminated philosophical thoughts, humanistic principles, and as well as friendship and disinterestedness of Chinese people, by means of the Great Silk Road. Philosophical conception of China influenced greatly on mind of people in the East. In message we would like to highlight the great Chinese philosopher Confucius, who through the Great Silk Road spread deep philosophical thought, humanistic ideals, friendship, and altruism of the Chinese people.

Chinese philosophical ideas had a definite impact on the minds of the peoples of the East. On items, were found on the coast of the Yenisei River, discovered the letter with the words Confucius. And the book Confucius was found in Xinjiang. It is accepted as true the philosophical ideas of Confucius to be actual nowadays also.

Soltan Pirmuhammedov
(Turkmenistan)

MODERN DIRECTIONS OF THE TURKMEN DIPLOMACY

In ancient time the Turkmen land was called as “a crossroad of seven roads”. Being as a center of the five world civilizations our country has given its impulse to ancient civilizations and to the states that stay through the Great Silk Road as well. Starting from III millennium B.C union of the Turkmen states like Altyn-Depe, Margush, Parthia, Margiana, Urgench significantly influenced the life of the East, and its relationship with the other regions of the world. Openness, peacefulness, friendship, goodneighborhood, tolerance, respect to the opinion of others are passed to the next generation. Especially these features of our national mentality are the core of foreign policy conducted by Gurbanguly Berdimuhamedov, the President of Turkmenistan and directed to strengthening of independence, neutrality, cooperation based on equality and equal interests. These principles found their reflection in the Concept of Foreign Policy of Turkmenistan for 2013-2017. This idea was the initiative of the Head of the state on the basis of the strategic interests, analysis of the modern problems and principles directed to the further integration of the country to the global world processes. Dynamist and continuity of the international relations are caused firstly by deeply thought over and purposeful foreign-policy activity of the President of Turkmenistan Gurbanguly Berdimuhamedov, which create favourable conditions for the successful solutions of the tasks of the inner development. Very actual foreign-policy initiatives of Turkmenistan on the issues of them maintenance of peace and stability, broadening of different ties in the regions of Central Asia and the Caspian basin, regulationoftheAfghanproblem, securetransitofenergyresources, guaranteeoftheinteractioninecological, food and other aspects of security promote the increase of the international authority of the Leader of the country. In the result of it such directions of the Turkmen diplomacy like diplomacy of security,

economic, energy, and ecological, cultural and humanitarian security appeared in the recent years. They fully meet the new requirements described in the Concept of foreign-policy course of the country for the five years and directed to the solution of actual problems of our time, maintenance of mutual understanding and trust, guarantee of the construction interaction in the name of the stable development of the Earth.

Atajan Burunov
(Turkmenistan)

REVIVAL OF THE GREAT SILK ROAD – AN IMPORTANT ASPECT IN CONSOLIDATING HUMANKIND

Our esteemed President Gurbanguly Berdimuhamedov pays special attention to the revival of the Great Silk Road, which joined the East and the West in the past, promoting the unity of all humankind.

The construction of bridges, highways and pipelines is following our ancestors' traditions.

Turkmenistan – Uzbekistan – Kazakhstan – China, Dovletabat – Sarahs – Khangeran gas pipelines which were constructed in the last few years, North-South railways and Uzbekistan-Turkmenistan-Iran-Oman-Qatar transport corridor, automobile highways from Turkmenbashi to Farabi, Circle road around our capital city as well as placed in service bridges at multiple levels, the new international airport of Turkmenbashi city, elevated bridges, highways from the city to the Avaza National Tourism Zone, modernization of the airport of Mary city, Amuderya – Kerkichi railway bridge, bridge near Seidi, received the start of building a new airport of Turkmenabat, Turkmenabat - Farap automobile and railway bridges across the Amydarya and others.

All these facts testify to our esteemed President's efforts to revive the Great Silk Road. This provides opportunities to bring nations closer together around the world, strengthen beneficial relationships among countries, and unite peoples.

Agamammet Yazmyradov
(Turkmenistan)

THE ROLE OF TURKIC LANGUAGES IN POLITICAL AND TRADE RELATIONS OF THE GREAT SILK ROAD

The majority route of the Great Silk Road crossed through the Turkish speaking nations of Central Asia. This proves the fact that Turkish speaking nations are directly connected with the relations conducted through this road. This is widely shown in the special works devoted to the history of the Great Silk Road.

It is well-known that any international relations are conducted via a language. In spite of that, the role of Turkic languages in the international political and trade relations has not been analyzed as a separate research work. It is vividly exemplified by the meaning of a word belonging to ancient Turkic language “*tagma, tamga.*” Because this word created the word “*tamoznya*” that means *custom-house* in the languages of many nations.

Certainly, the contribution of Turkic languages to the mutual enrichment of each other in connection with the Great Silk Road is worth studying. The main reason for enriching languages was that the representatives of Turkic nations translated and played an important role in diplomatic relations.

Allaberdi Orazov
(Turkmenistan)

TURKMENISTAN IS THE INITIATOR OF IDEA OF THE GREAT SILK ROAD REVIVAL

«Place of the Great Silk Road, – noted by His Excellency Gurbanguly Berdimukhamedov, the Esteemed President of Turkmenistan, - is defined not only through economic categories, but as well as by its gorgeous, cultural, scientific and educational, and creative talent of the people lived on the Eurasian continent at that time.»

The current situation in the world, globalization, and especially the economic and financial crisis require the combined efforts of harmonious and integrated solutions to all problems. In this regard, Turkmenistan is one of the initiators of the idea of reviving the Great Silk Road. Proposals of the President of Turkmenistan, Gurbanguly Berdimuhamedov about reanimation idea of reviving the Great Silk Road are important in the context. According to the President of Turkmenistan, the principles of globalization of the world economy and the new requirements are identical to the principles of the existence of the Great Silk Road. Geopolitical location of Turkmenistan is advantageous, its neutral status, recognition of its regional peacekeeping center, economic strength, as well as measures taken to establish a modern tourist infrastructure, create favorable conditions for the implementation of this idea.

Addressing to the 66th session of the General Assembly of the United Nations, Mr. Gurbanguly Berdimukhamedov, the Esteemed President of Turkmenistan put forth some proposals on optimization of transport streams at the Eurasian territory, improvement of perspective directions, both use of huge potential of “North-South” and “East-West” transport corridors, and merging of up-to-date Turkmen transport infrastructure into the world transport stream to which it will transmit a powerful impulse for development of economic and commercial relations of the Eurasian continent. At this session of the United Nations the Esteemed President suggested to start working out of the special program of the United Nations on development of transport system at the Eurasian territory. This suggestion is the international significance as it concerns the interests of people of all countries and world community.

Moreover, construction and commissioning of main lines Tedjen - Serakhs - Mashad, Ashgabat - Dashoguz, and Turkmenabad - Atamurad, railway and automobile bridges across the Amu Darya River, one of large waterways of the world and many other projects mean the successful beginning of idea of the Silk Road revival.

Aynazar Nazarov
(*Turkmenistan*)

TRANSPORT INFRASTRUCTURE OF TURKMENISTAN- REVIVAL OF THE GREAT SILK ROAD

Large-scale projects to fundamentally and comprehensively modernize and develop transport infrastructure within the framework of reforms, which are successfully carried out in Turkmenistan by the initiative of our esteemed President Gurbanguly Berdimuhamedov, become a more stimulating factor of economic integration of not only our country but also of the whole region.

Due to its geographical location, Turkmenistan plays a great role in reviving of the Great Silk Road and becomes a link for North-South and West-East global transport corridors and makes an active impact on the strengthening of mutually beneficial economic relations of the whole continents.

Formation of the ramified transport communications in the Central Asian region and Caspian basin is intended for promoting the realization of the huge potential of the region and at the same time, strengthening peace, stability and security and common substantial social and economic development.

At the initiative of the national leader of Turkmenistan has taken a strategic course for active participation in an international and regional partnership based on interoperability and compatibility of interests of all parties. This ensures the growth of investment, creates the conditions for effective cooperation in the context of the current economic realities of regional and global scales. At the same time, Turkmenistan is not just reviving the Great Silk Road. It is a major transportation hub in the region and a country with a strong reputation as a reliable partner of all countries and peoples of the world.

THE GREAT SILK ROAD AND REALIZATION OF LAW

The Great Silk Road is considered as one of the remarkable achievements of ancient civilizations. In many centuries the exchange of ideas, technologies, crafts, beliefs were carried out on this road and also the realization of the law carried out. According to the data from historical sources, the Great Silk Road promoted the development of trade and many institutes of a market economy. The regular conclusion of large commercial transactions between merchants of the different countries demanded the use of conventional bank notes. It was widely practiced the barter transactions (goods on goods), paying money only a disparity in the cost of parties. Merchants of the Great Silk Road started using the check. Safety of property and merchants was the main condition of functioning of the Great Silk Road. The epoch of the Great Silk Road generated many institutes similar to the international trade of new and latest time, such as, development of transport system, check system, extraterritorial protection of the property rights, and etc.

At the epoch of power and happiness Turkmenistan is a striking example of revival of the Great Silk Road in a modern look. Among the most important goals of Turkmenistan is consistent integration of transport system of the country into world transport system. Along with it, the realization of measures for ensuring the greatest efficiency of transport processes is provided. Thus one of the expected results of realization of this strategy is creation of a network of the transport and logistical centers of international transport. It is expected that their development by means of realization of law will make a huge contribution to economy of the countries of the region, promoting increase in volumes of trade, employment, economic growth and social stability.

Italmaz Saparlyyev
(*Turkmenistan*)

CREATION OF GREAT GAS-PIPELINES

As it is known, our ancestors paid special attention to cooperation with nations of the world. Traces of the Great Silk Road in the territory of Turkmenistan and dozens of buildings and constructions are testify that.

Esteemed President of Turkmenistan consistently implements the wishes of our ancestors. Concerns of a national Leader in the epoch of power and happiness along with all sectors of the economy focuses on the integrated development of transport and communications, the revival of the Great Silk Road, the creation of opportunities for using the wealth of Turkmenistan for the benefit of other nations of the world. Simultaneously, the diversification of pipelines takes an important place in the development of cooperation among nations.

Initiatives that was put forward by our deeply esteemed President at sessions of General Assembly of the United Nations have international value, and favorable conditions created for its realization became the base of creating great gas- pipelines.

In particular at 63-rd session of General Assembly of the United Nations Organization-acceptance of the Resolution «Stable transit of energy carriers and its role in supporting of a sustainable development and the international cooperation», putting into operation of a gas-pipeline Turkmenistan-Uzbekistan-Kazakhstan-China with distance 7 thousands of kilometers, constructed by constant efforts of our deeply esteemed President, exporting gas in two directions to the Islamic Republic of Iran, exporting gas to Russian Federation are an obvious examples of that.

At present time, the project of building of a gas-pipeline Turkmenistan – Afghanistan-Pakistan-India is being negotiated, exporting gas to People’s Republic of China up to 65 billion of cubic metres in a year, show the importance of Turkmen gas in the world.

Favorable conditions created by our deeply esteemed President to export hydrocarbon resources by the means of diversification

testify that exporting and importing country as well transit country benefit of it.

The most important thing that Turkmen gas not only heats apartments of people of the world, but also fosters friendship among those people, and stable development.

Agajan Atayev
(Turkmenistan)

COOPARATION OF NATIONS ALONG THE GREAT SILK ROAD

The territory of Turkmenistan was situated on crossroads of world trade route. And it was close to the world civilization of the East. The Great Silk Road began its origins from the ancient times and it especially prospered in the Middle Ages. The powerful states like China, Rome and Parthia carried their trade and cultural relations through these roads. It helped to mutual penetration of culture, which reacted for the formation of universal values. Trade relations had large value in the life of ancient cities of Turkmenistan.

Trade relations were very important in the life of the oldest cities in Turkmenistan. In his notes, the Greek historian Isidore Haraksly provided valuable information about the roads that passed through the Parthian state-long 685 skhoyna. He led a three-branch path measurement. His so-called small skhoyna had a length of about 5.5 kilometers, the average length of skhoyna was 6 miles, and a big skhoyna was 11 kilometers.

Chinese historian wrote about the connections of the Great Silk Road and Parthian state. The valuable information about the trade-economic and cultural relations between Chinese and Parthians is given in the Chinese historical sources like “The history of Khan Dynasty” and “Historical Manuscripts” (Shijie). The main stops trading caravans from China to Rome were the cities of Nissa, Margiana and others. From five to twelve caravans passed from China to the Parthian state in a year, which arrived with Chinese diplomats. As a result of the policy pursued by esteemed President of Turkmenistan, this route serves as a link between our peoples.

Yusup Berdiyev
(Turkmenistan)

ANCIENT HUNS AND THE FORMATION OF THE GREAT SILK ROAD

International trade routes that linked many countries of the world appeared at the time of the Achaemenids. At that time, there was a trade route that connected Central Asia to Egypt, the Near East, and India. A new trade route connecting Central Asia with East Turkestan and China was discovered in the II century BC. Connection of these trade routes at the time of the Achaemenids led to the appearance of the Great Silk Road.

According to historical materials, Huns played a large role in the appearance of new international trade routes. In search of the Allies in the fight against Uechji Chinese comrade-in-arms Zhang Qian was sent to Central Asia. After spending a few years in captivity he could not get anything of Allies, and gathered information about the states of Central Asia and Mesopotamia. Chinese ambassadors were sent to the other countries according to discovered routes of Zhang Qian, and caravans stretched behind them. Although Zhang Qian could not reach the original goal, but his efforts contributed to the appearance of a new trade route with the same name.

Jahan Saparova
(Turkmenistan)

THE GREAT SILK ROAD – A CONNECTING BRIDGE AMONG NATIONS

The Esteemed President of Turkmenistan Gurbanguly Berdimuhamedov has noted “Being in the center of the Great Silk Road and connecting Europe with Asia, Turkmenistan historically occupied the most important place”.

Due to policy of our National Leader, we have an opportunity to study ancient historical monuments of our country.

In his speech on the 12th session of the Council of Shanghai Cooperation Organization which took place in Beijing on June 7, 2012 our Esteemed President has noted that originating from the ancient Chinese capital Xi'an and passing on the territory of Turkmenistan the Great Silk Road was not only trade route, but it also had united to civilization, promoted a wide cultural, humanitarian exchange of the nations. Studying of cooperation of countries, located along the Great Silk Road from new position will be the considerable contribution to world history and culture. When we say "The Great Silk Road" we mean strengthening of political, economic and cultural relations of our country with distant and near neighbors. According to the decision of UNESCO, on the basis of the program, the expedition "The Great Silk Road- a way of understanding" was organized with the aim of studying the ancient Great Silk Road which passed through our country twice. It should be noted that the Great Silk Road has played an important role in development of cooperation of the nations in the field of science, education and culture.

Oguljan Aynazarova
(Turkmenistan)

THE ROLE OF TURKMENISTAN IN DEVELOPMENT OF GREAT SILK ROAD

The peaceful policy under the leadership of our Esteemed President Gurbanguly Berdimuhamedov has done much work to revive the Great Silk Road in the prosperous epoch of the Powerful State. Updating the previously constructed roads, the construction of modern roads, railways, airports, river ports, the acquisition of new vehicles, upgrading locomotive and car parks, aircraft, boats, development of transport infrastructure of Turkmenistan in accordance with global trends, and much more Turkmenistan equalizes with the developed countries.

These advantageous of geopolitical location of Turkmenistan, as well as peaceful and humane foreign policy pursued by the Esteemed President of Turkmenistan makes attractive and beneficial to adjacent countries, using for the transit of goods across our country. Expansion of transport of Turkmenistan will further improve the living standards of the Turkmen people.

Tachnabat Paytykova

(Turkmenistan)

INFLUENCE TO SOCIAL AND ECONOMIC WELL-BEING OF NATIONS THROUGH RENOVATION OF THE GREAT SILK ROAD IN TURKMENISTAN

The Great Silk road passing through the territory of Turkmenistan, back to the historical period between III millennium BC and XVI century, played an important role in the development of all-round political, economic, cultural cooperation between different civilizations and the people of different cultures, has affected economic growth and development of cities and villages on the Turkmen land. The Turkmen land located in a crossroads of two continents, became a “bridge” of friendship between people and integration of cultures.

During the epoch of power and happiness of the Turkmen state under the direction of the President of Turkmenistan Gurbanguly Berdimuhamedov valuably traditions of Great Silk Road have been restored. Construction of gas pipelines, highways and the railways began and they are directed not only for the wellbeing of Turkmen people, but also for all mankind. The railway Tejen-Serakhs-Mashad, being part of the Trans-Asian highway that connects Istanbul and Beijing, is one of the first links of the Great Silk Road. Construction of Turkmenabad - Atamurat railway along with the path where caravans used to pass in ancient times, as well as commissioning of road and railway bridges which connect two coasts of Amu Darya are the major steps made for development and effective utilization of regional and inter-regional highways.

An important role is played by a signed 25 April 2011 Soglashenieo transit corridor Uzbekistan-Turkmenistan-Iran-Oman-Qatar, from which in the future will depend on the development of geo-economic cooperation between Central Asia and the Middle East. One of the main issues is the establishment of transport links between the Caspian and the Black Sea, Central Asia, the Caucasus, the Middle East. The importance of oil and gas pipelines, in particular TAPI, Caspian and Trans-Caspian pipelines should be added

Gurbangul Orazova
(Turkmenistan)

THE IMPORTANCE OF REVIVAL OF THE GREAT SILK ROAD

In the times of the Great Silk Road China sold its goods in the foreign market and at the same time bought weapon, carpets made in Merv, cotton fabrics, decorated materials of Parthia, jewels, various wine products, a clap, grapes, lucerne, melons and other agricultural products. Central Asian countries maintained favourable trade relations with China and learnt its experience in the technical skills of manufacture of paper, publishing of books, uses of cast iron and gunpowder, and magnetic compass, and China, in its turn, learnt from Central Asia the technique of bridge construction and clap manufacture, adopted skills of carpet weaving, and the technique of processing of iron. The countries exchanged pharmaceutical and medical knowledge, ways of preparation of dishes. It promoted the growth of cultural, scientific, social and economic relations between the people.

Under the leadership of Highly Esteemed President Gurbanguly Berdimuhamedov, economic changes taking place in Turkmenistan: construction of the numerous industrial enterprises, highways and railways, opening of new air lines to all parts of the world promote revival of the Great Silk Road and show that our Native land becomes one of the major economic centres of the world.

Revival of the Great Silk Road will improve well-being of people of our land and other countries and also will promote development of culture and strengthening of friendship among nations.

Ayna Satgeldiyeva
(Turkmenistan)

THE SIGNIFICANCE OF THE TRANS-CASPIAN RAILROAD IN THE REVIVAL OF THE GREAT SILK ROAD RECONSTRUCTION

The Russian Empire annexed Central Asia during the period of 1880-1888 and built Krasnovodsk-Samarkand railroad. At first it was attached strategic importance to the task of mastering the oasis of Akhal-Teke, and then joined the rest of Central Asia to the central regions of Russia. The railroad laying from the coast of the Caspian Sea to Samarkand in just 8 years old, and except for two and a half of year, during which construction was suspended. Then the railroad with five and a half track with the length of 1500 kilometers became the largest railway line at the time. A bit later, in 1898, the station through Mary Yoletan and the Pendin oasis Kushka new branch of the Trans-Caspian railway was extended. It can be recalled that Russia intended to bring the railroad to India through Afghanistan in the future. In that period Russia, which targeted colonial policies, had also an intention to continue the construction of the road in the direction of China, Iran and India. But those plans did not realize.

In the revival of the Great Silk Road with modern communications the Trans-Caspian railroad, which has serviced mankind for more than a century, is of great significance. In those years the feasibility of such a project has been of the interest of not only Russia, these ideas are also reflected in the works of Jules Verne, who prophetically predicted the construction of the railroad. This became a reality in the Soviet system, and the author, along with his hero - a reporter of the newspaper "The Twentieth Century", science fiction writer - made a journey that started from the port Uzynada (Krasnovodsk) through the whole of Central Asia up to the Great Wall of China and made assumption about the possibility of the future Trans-Asian Railroad.

Jules Verne also wrote perceptively about others, he thought, fantastic projects - the construction of the Turkestan-Siberian railway and road leading to Mashhad. He suggested that the road to be built will extend to Tehran, beginning from the station Dushak. The events

of the last century have confirmed that the science fiction writer was correct in his predictions.

In recent years, Independent and Neutral Turkmenistan surpassed the forecasts, as evidenced by the grand projects of the “North-South”, “East-West,” which have been successfully implemented on the initiative of the Esteemed President Gurbanguly Berdimuhamedov.

Bashim Saparov
(Turkmenistan)

LABOUR RELATIONS AND THE GREAT SILK ROAD

Scientists refer emergence of the Great Silk Road to the II century BC. It is believed that the notion «Great Silk Road» was entered into historical science by scientists of the XIX century. Functioning of the Great Silk Road demanded the creation of the developed system of the international division of labor in production of goods for export and in providing infrastructure of transport communications. And today, in the century of dynamic development of integrating processes between countries and whole regions, the idea of restoring the Great Silk Road, undoubtedly, serves in a positive way of strengthening peace and stability, development of public progress, establishment of economic growth and increasing of well-being.

In the Epoch of Power and Happiness, among the main objectives of the foreign policy realized under the leadership of Esteemed President of Turkmenistan Gurbanguly Berdimuhamedov is the development of equal relationship and effective cooperation with all states of the world, constructive dialogue with leading international organizations and structures in the honor of universal peace, safety, well-being and progress. The recognition and accession to the conventional treaties and conventions are one of the most important directions of foreign policy of neutral Turkmenistan. Implementation of the norms of international law is an actual implementation of international obligations at the interstate level. The priority of the international norms is expressed in special articles of the Constitution and Law of Turkmenistan, including in the labor legislation. Mutually enriching factors of the international and national norms are brightly expressed in the Labour Code of Turkmenistan.

Kumush Haydarova
(Turkmenistan)

POLICY AND DIPLOMACY ON YOUTH OF INDEPENDENT AND NEUTRAL TURKMENISTAN

In Turkmenistan, in the prosperous epoch of the Powerful State the great importance is attached to the comprehensive development of children, education of younger generation in combination with world experience in this field. Vivid example of that is the annual celebration of the World Children's Day on the 1st of June.

Nowadays, in the international practice cultural, educational, therapeutic centers for children are being built. In these centers children not only relax, but also attend the diplomatic school, they study art of diplomacy, its history, nuances of the protocol and diplomatic service, and features of economic diplomacy. The main purpose of children's diplomacy is the creation of a culture of peacefulness, training young people to participate in the political life of their country and in the international arena, foster use of diplomacy as the only possible way to resolve conflicts in the modern world, the development of international cooperation at the level of children's organizations, and educational institutions.

International children's festivals, intellectual and sport competitions by participation of children from various countries, testify the wide development of international cooperation in the field of education of younger generation. Children, promoting the friendship and trust between people of the world, possess special peacekeeping mission.

Yangyl Mammedova, Gurbangeldi Ashirov
(Turkmenistan)

ROLE OF BANKS IN THE REVIVAL OF THE GREAT SILK ROAD

The Great Silk Road is an ancient transcontinental trade route that linked the East and West for many centuries. The Great Silk Road has its origins in ancient China from the capital Luoyang

Khan's empire, and runs through 19 provinces of Parthia to European countries. As we know from scientific sources, the ancestors of Turkmens made a considerable contribution to the development of trade and international relations. In addition, the Great Silk Road was also a guide for the achievements in scientific, technical, cultural and spiritual spheres and played a prominent role in the development of world civilization. The tracks that left the Great Silk Road, its roads and the fact that it gave much of the world remain in the memory.

In the new historical stage of its development in the Prosperous Epoch of the Powerful State together with other countries of the world there were laid new trails of peace, friendship and solidarity, contributing to the strengthening of world peace, sustainable economic and social development. Banks in our country make their contribution to the field of foreign trade, as an important component of international relations.

Thanks to the President of Turkmenistan and neutrality in politics and openness in the economy proclaimed by the Head of State, close contacts with the leading banks worldwide in the areas of trade, commerce and investment have been maintained. This applies particularly to banks such as the World Bank, the European Bank for Reconstruction and Development, the Asian Development Bank and the Islamic Development Bank and others, thus making contribution to the revival of the Great Silk Road in the modern world.

Charymuhammet Atdayev
(Turkmenistan)

ROLE OF TURKMEN-CHINESE RELATIONS IN REVIVING THE GREAT SILK ROAD IN THE PROSPEROUS EPOCH OF THE POWERFUL STATE

At present, under the leadership of the President of Turkmenistan Gurbanguly Berdimuhamedov our country finds worldwide support of its highly productive work for the sake of peace, security and sustainable development.

The establishment of diplomatic relations between Turkmenistan and the People's Republic of China on 6 January 1992 laid down

the foundation for the cooperation between these two countries in different areas.

In the period of revival and great reforms, particularly in the prosperous epoch of the Powerful State, the relations between Turkmenistan and the PRC raised to a much higher level. The high level of mutual understanding and mutual support, which is always peculiar for the relations in the political sphere, serves as an important condition of strengthening the Turkmen-Chinese relations. The exchange visits of heads of states, heads of governments, ministries and institutions are important steps in developing the political relations.

The trade and economic cooperation has become more active as well.

One of the striking demonstration is the continental gas pipeline called the Project of the Century was put into operation successfully on 14 December 2009, and it helps to promote Turkmen-Chinese relationships further improving the well-being of our nations.

The close collaboration in the spheres of culture and science is has enriched with new forms. The fact that more than 1000 Turkmen students are studying in the PRC and both countries held days of culture shows that this cooperation is acquiring a new special character.

Tirkesh Amanmammedov
(Turkmenistan)

IMPORTANCE OF GEOGRAPHICAL POSITION OF OUR COUNTRY FOR TOURISM DEVELOPMENT

The location of Turkmenistan in Central Asia, along the Great Silk Road in ancient times and at the crossroads of modern air-, motor- and railways provides its favourable economic, geographical and geopolitical position. And it is one of the beneficial factors promoting its economic development.

In ancient time the Turkmens were one of the nations that contributed much to the development of world civilization. Our history is rich in events that testifies to this. And today, in the prosperous epoch of the Powerful State of under the leadership of

President Gurbanguly Berdimuhamedov has carried out much work on strengthening independence, joining the number of economically developed states of the world, maintaining peace and expanding mutually advantageous cooperation in the world and the region.

The development of modern systems of transport and communications in the country during the period of independence is one of the reasons for raising the importance of the geopolitical location of our country. Within the short terms the railways Tejen - Sarahs - Mashad, Turkmenabat - Atamurat, Ashgabat - Karakum - Dashoguz, and also thousand kilometres of highways stretched over the country were constructed. These roads are an example of restoration of the ancient Silk Road. And this, in its turn, gives opportunities to connect Turkmenistan with various countries of the world and to develop its foreign economic relations as well as international tourism.

SECTION III

THE GREAT SILK ROAD AND TRADE ECONOMIC RELATIONS

Albert Burkhanov
(Russia)

TURKMENISTAN AND TATARSTAN IN THE SYSTEM OF THE SILK ROAD

The Great Silk road (GSR) is a system of ancient and medieval caravan routes that crossed Eurasia through Central Asia (CA), including Turkmenistan to China and served as the causes and development of economic, trade and cultural ties and contacts of the peoples and tribes, states that were located in the area of these routes. The GDR is a unique historical monument of human civilization that still attracts researchers, government and community leaders.

The unique transcontinental highway starting from the 2nd B.C. became the throw-over bridge between Europe and Asia, connecting the West with the East. In the dynamics of the development and functioning of the GSR, there were several areas in the center of which there always existed the route through the towns and villages of Central Asia, including Turkmenistan. The availability of water resources and ways (the Amu Darya, the Syr Darya, the Volga and the Yaik) connecting Turkmenistan and the Central Asian region with the neighbouring regions, especially the Volga-Ural region, the Caspian Sea and the Aral Sea, the proximity and cooperativeness of territories, the permanent movement of nomadic tribes, regional features that enclose the historical, cultural and geographical landscape (the steppes and oases of Central Asia and the related problem of “Turan – Iran”), the passage of trade routes (along with Silk road – “Silver Road,” “Lazurite Way,” “The Great Volga-Kama Way”) – all these factors determined Central Asia and the Volga-Ural Region as contact zones with extensive connections and as forwarders of cultural traditions of Eurasia.

The study of the GSR is timing truly back into the past, attempts to track milestones and generational change. That is why the implementation of the UNESCO Project “Silk road - the Path of Dialogue” means finding the answer to the question: how, for the first time in the history of mankind, peaceful contact was realized between the peoples of the East and the West, including the Turkmen and Tatars and other peoples of Central Asia and the Volga-Ural Region.

We – the Tatars and the Turkmens, have common historical roots and connections. Thus, the paper explores the relations of Turkmenistan and Tatarstan in the system of the Silk road, as well as Turkmenistan and Tatarstan cooperation in the framework of Turkmen-Russian bilateral relations in the past, present and future.

Sureyya Yigit
(Turkey)

TURKMENISTAN’S ENERGY NEXUS

Turkmenistan is the largest natural gas exporter in Central Asia. According to Pirani, Turkmenistan’s South Yolatan gas field is confirmed as the second largest gas field in the world. Furthermore, the latest research asserts that Turkmenistan holds approximately 9 % of the gas reserves of the world. The contribution of natural gas towards total exports revenues is substantial, ranging from half to two thirds of total export revenues.

Heading the list of further diversification has been the TAPI pipeline which, will be 1700 km long, and stretching from Turkmenistan to Afghanistan. The potential of this 735km. gas pipeline is to carry 33 bcm of gas or 90 million bcm per day, remaining in operation for thirty years thereafter. In 2008 the Asian Development Bank had estimated the TAPI pipeline to cost under \$8 billion. According to some estimates the pipeline now will cost much more.

This paper evaluates the prospects of the TAPI project and concludes that its realization would benefit all countries concerned.

Aleksan Akopyan
(*Republic of Armenia*)

KURA RIVER BANK CITIES OF ANCIENT ALBANY ON THE WAY FROM PARTHIA TO PONT.

According to information of Strabon (beg.I c. A.D.), one of the most important trade ways of its time, connecting East and West, lay from Parthia to Caspian sea across which run to Alabany, Iweria, and Kolhid up to Pont harbor Phasis (later-Poit-Poti). Goods were carried on boats up the river Kura with its stream at first, then they were delivered by land route up to the river Fasis (now Riony), then they were delivered by waterways to the Pont. Thorough analysis of Alaban reign descriptions in “Geographies” of Klavdia Ptolomeya(IIc. AD) and of Strabon, held by us for preparing the new critic publishing of “Ashkhaphacoic” (“Armenian geography of the VII c.), enabled to explore original location of rivers and cities of ancient Albany and realize what Kura river bank cities to be on the way of trade routes from Parthia to Pont.

Ptolomei listed about 30 cities of Albany according sectors, limited number of rivers (Soana, Gerr, Caysiy, Alban) falling into the Caspian sea and Kura (Olasan on the border with Iveria and “river, [also] flowing out the Caucasus”). Soana, bordering with Sarmatia coincides the river Rubas, very south of Derbent canal, at the mouth of which there are some cities or villages such as Gtelaiba-now Agalaby and Bilitis[>Tilibis]- now. Belidgi (mid. age Balasat); Gerr coincides the river Samur, there are Triauna- mid. age /Sapo/ tranShaporan, Hobata-mid. age Cuba, Tabilaka- now Alik and Gelda at the mouth of the river Gilgil, over Samur; Kaicij coincides the river Pirsagat, at the place of its tributary there Alamos-now Al’su, Khalaha-middle age K’al’adzor, Misia(Ismia?) now. Ismailla, I[m] oziata- mid. age hEadgery, Habala-KabalakaPlinia the Elder(= Kapal’akarmen. sources) cities were also mentioned; and only the river Alban coincides the tributary of Kura, to the river Turian (though, it is available to reach the sea by other direction run parallel to the Kura). The sector, at the west of the river Alban (*Lobanaccording Strabon/derived from Sandoban = Sani“Ashkhaphacoice”-a + L[d]

oban/), confines” the river, run out of the river Caucasus ”, which coincides, nowadays, Kurmukh, and to the tributary of Alasany, in it, there were mentioned the cities: Osika-middle age Shaki, and Ablaii-on the opposite side of nowadays Evlaia, Eaun-now Dgunut, Ghaitar-now. /Min/gechaur, Ganghara-middle age Ghavghav and etc. Last, there were mentioned the cities L[d]eaglance-now.Lekit, Sar[n]ua- mid. age Char-dgar, Mosega-now. Macekh, Barukh- mid. ageBelukan, L[t]agoda-now.Laghodekh and etc., on the very west sector.

Thus, there Khalakha-K'al'adzor, Eareblaia-Eavlakh, E[m]oziata-khEaredgery,Ghaitara-Minghechuar and Ghangara-ghavghav cities, among which the systematical archeological excavations held only in Minghechour, found out to have been situated on the prikurin trade way. According to “Ashkhaphacoice”, Dasht-y Bal'arsakhan, K'al'adasht, heardgery, Khol'maz and Kambech'an (Kambihsen) are Albanian cantons(havres).

Saidov Abdukahor
(*Tadjikistan*)

DESCRIPTION OF MERV AND SARAKHS BY MAHMUD IBN VALI

Mahmud ibn Wali lived in the end of the XVI to the beginning of XVII. He wrote a historical-geographical “Bahr- al-Asrar fi manokib al-ahyar” (“The Sea mystery as noble virtues”), which provides valuable geographical information along with the historical materials, specially about the medieval cities Merv and Sarakhs.

Mahmud ibn Vali wrote that Mervi Shahidzhahan was one of the four parts of Khorasan. The gate of Merv was built by Tahumars, but the city was founded by Iskandar Rumi and he declared it the capital of Khorasan. Abu Muslim Marwazi, preacher / Abbasids / built a large mosque, and next to it - the State Chancellery and the minaret. Caliph Ma'mun, being governor of Khorasan ruled there, but Ibn Laith / Saffarids / moved the capital to Nishapur. When the rule was passed to the reign of Seljuk, Chagry- Beg again made the capital city Merv. The people of Marvi Shahidzhahana were

brave, courageous and kind warriors and followed the requirements of Islam steadfastly and unwaveringly. Moreover, the author gave valuable information about the city Sarakhs. According to him circle of the city wall five thousand steps. The city had a strong fortress built of clay. The climate was hot and the water was well-known for its pleasantness and softness which flowed from the city Herat. Fruits were delicious, particularly grapes and melons. Goods of Sarakhs - young camels, salt of Sarakhs, woolen clothing made from the skin of a beaver, which was high-quality and was called Sarakhs. We compared information of Mahmud ibn Vali about Merv and Sarakhs with other medieval written sources, it appears that all of the information about these cities are correct and truthful.

Takashi Osawa
(Japan)

DIPLOMATIC ROLE OF SOGDIAN MERCHANTS UNDER THE WESTERN TURKIC KAGHANATE

In the ancient Turkic Kaghanate, which was constructed and by Tuman, IlligKaghan (Bumin) and his little Ishtemi, Dizabolus in 552 year, a lot of Sogdian merchants played the more important role not only in the commercial, but also in the diplomatic fields. For instance, Tuman (IlligKaghan) sent a SogdianAndavandak (slave of the Goddess Anakhita) to the court of the Western Wei dynasty for the diplomatic purpose and to this, dynasty also replied to the Turk not only for commercial purpose but also military agreement against the RuanruanKaghanate in Mongolia. From old Chinese chronicles of the Sui dynasty, the fourth KaghanIshabara sent his official letter to the Wen emperor. In my opinion, it was undoubted that Sogdian who brought this to China as diplomat. As well known, Sogdian merchants served around the Ashinas family of the Old Turkic royal clan, as the political and diplomatic advisers and higher officials.

As well as this, his little brother IshtemiKaghan also tried to attack the nomad peoples such as the EftaliteKaghanate and Alan tribe and effect his political power into the vast regions along the Silk roads up to the Western Tianhan Steppe and sedentary cities such as Talaz and

Sui-ab along the Chu River during the periods from 557-559 years, and then this country succeeded to get the western steppe and cities under the Avar or Pseudo-Avarkhaghanates around the Caucasus regions cross the Pamir and Caspian Sea (HazarDenizi). At that time, first IshtemiKaghan sent a Sogdian merchant entitled Tarkan send to the Sassanid dynasty, however when it is rejected by the Sassanid, he tried changing the diplomacy of the past, to have a close relationship with a new Byzantine countries, so he could make his judgment his diplomacy. This makes us ensure that Sogdian had played not only as merchants but also diplomat under the ancient Turkic sovereign. Moreover, from the Chinese documents and sources under the rule of the Sui dynasty and the early Tang dynasty, many Sogdian merchants entitled Sart-pau (Leader of the Caravan) also played the soldier under the Ancient Turkic Kaghanate and the countries of the Tabgachi that constructed the Bei=Wei, Qi, Zhou, Sui and Tang dynasties. In accordance with these historical accidents, they strived to maintain their community and their commercial networks binding each other the Silk Road. As indicated in ancient inscriptions, the Sogdian language had spread among our elite peoples and kings as the official languages and used as the diplomat language of the Ancient Turkic Kaghanate while negotiating with foreigners.

Malkhaz Datukishvili, Guram Lortkipanidze
(Georgia)

GEORGIA, ROMAN WORLD (PAX ROMANA), GREAT SILK ROAD IN 1ST-3RD CC A.D.

Strategic interests of Rome in South Caucasus were especially visible during military campaign of Gnaeus Magnus in Georgia in 66/67 BC. Georgians lost the fiercely fought battle. According to Plutarch, Pompeius the Great has beaten Iberians battle when nine thousand men were killed and more than ten thousand were taken captive. Iberian king asked for armistice, paid tribute and acknowledged subordination. As a result of Mtskheta archaeological findings, it was established that the royal residence dated to the 1st c. B.S. solid Armaztsikhe (Fortress of Armazi), the Bagineti palace

complex of king Artagus was ransacked and burned. Later will start its restoration.

Appian provides the account on global scale of Rome`s military and political expansion in the east. Pompeius “defeated the greatest king of Pontus along with Colchians, Albanians, Iberians, Armenians, Arabs, Jews and other peoples. With successful battle he expended his rule from Spanish Iberia to Caucasus Iberia”.

The very fact that in the 2nd century A.D. the kingdom of Kartli is on the orbit of the Roman politics is provided by Armazi bilingual epitaph of Serafitus. From the inscription the most interesting is the fact, that Publicus Agrippa as well as the king Flavius Dade is really a citizen of Rome. According to the Roman laws, citizenship of Rome (CivisRomanus) was awarded to foreigners for personal outstanding achievements without restrictions. The Roman law provided holders of this status with rights and obligations.

Iberia`s kings deserved Roman citizenship for taking active part in military operations against Parthia. Emperors tried to keep high friendly disposition of them encouraged its nobility with precious gifts and ceded disputed territories. The policy of the kingdom of Kartli (Iberia) in the 1st-3rd cc. AD was oriented on the European world and for its cultural values that became the reason of Romanization of the country and, later distribution of Christianity in Georgia.

Ali Binyaz
(Iran)

IRAN AND THE INTERPLAY OF THE MULTIPLE CROSSROADS RULE WITH THE CENTRAL ASIAN ECONOMIC DEVELOPMENT

As the observers note, despite the efforts of a range of countries for the economic growth of the Central Asian countries, there are still possibilities that have not been used yet. In the region terrorism, separatism, extremism and other threats, which have a negative impact on economic development, the flow of investment, new technology and diversification, still persist.

Against this backdrop, there is the need for more coordinated and cooperative actions. The Central Asian region, from one hand, is rich in oil and gas resources and neighbored with Iran who is of a higher significance in this and other regards. On the other hand, the Fukushima tragic incident has caused a growing tendency, especially among highly advanced countries, to rebalance dependence on nuclear electricity and hence try to expand economic relations with oil rich countries of the Persian Gulf and the Central Asia.

Discussing this and some of the shortcomings of the regional nexus of development of security in the aftermath of the World Financial Crisis of 2008, this paper tries to emphasize the instrumentality of Iran as an important pillar in the revival of the Silk road, by focusing on the concept of diversification of ties where the formulation of the regional transport corridor comprising of Uzbekistan, Turkmenistan, Iran, Oman and Qatar may play a constructive role.

The paper suggests that inclusion of Japan and India, and hopefully Bahrain not in that far future, in this regional forum from a bigger perspective could be recommended, especially with regards to the spread of new technologies in the region as well as the required SMEs financing methods.

Abdullah Portakal
(Turkey)

THE SILK ROAD: FROM THE PAST TO THE FUTURE AND ITS IMPACT ON INTERNATIONAL TRADE

Silk road is one of the ancient caravan routes which passed through the great deserts, high mountains and vast steppes of Central Asia via China with the Mediterranean coast. The name of this road originated from the very valuable silk manufactured in China.

Gains from trade received not only merchants but also countries and human settlements through which of this road was passed. Therefore, countries were interested in the uninterruptable trade through the Silk road. Only those states, who controlled this way,

covered this road with his power could be in the privileged position as the political and economic power.

To maintain a brisk trade in Anatolia, Seljuks concluded various agreements with foreigners, provided to the traders the Governmental protect against all kinds of thefts and losses that they might meet along the way, and was the first in the implementation of the “State insurance system”. Also by application of customs taxes and various preferences they tried to broad and increase trade.

Today, in the age of the world trade that has become global and the increased consumption, availability of goods and services once again showed us the importance of the Silk road in the world trade. Now the ancient caravan routes replaced with the modern huge highways. Countries have to make a lot of activities to increase trade in the region. For example, a project of the Railway Silk road, which started in 2003 is at the point to lost its functionality due to lack of interest of the corresponding countries. But transport costs are the largest item of expenditure, affecting the cost of commercial activity. Another factor which influences the development and revival of trade is the protectionist tariff policy carried out by some countries. There are used efficient transport means in countries located on the Silk road, and this way will gain its functionality if these countries join under the Custom Union.

Khandurdy Kurbanov
(Turkmenistan)

GREAT SILK ROAD AND THE MEDIEVAL STATES TURKMEN

The Great Silk Road was created in ancient times. This road crossed through the entire Asian continent and connected countries of the Mediterranean Sea with the countries of the Far East. In antiquity and the early middle ages it extended from the Atlantic Ocean to the Pacific. This route was a kind of bridge between the East and the West, connecting people in their quest for peace and cooperation. Along the Great Silk Road caravans were sent from China to Europe, through Central Asia and several Turkmen states, which, at certain periods of history, controlled and used the trade route for their own benefit.

In the Middle Ages, the states established by the Turkmens played an important role in maintaining trade relations between the East and the West. These states include the Kushan Empire (I-IV centuries), States Hephthalites (V - mid. VI centuries), the Gok Turkmens State (mid VI-VII centuries.) Karakhanids (X c.), Ghaznavids (X-XI centuries), Seljuk (XI-XII centuries) and Khorezshas (XII- in the beginning XIII c.) supported the functioning of the Great Silk Road.

These states were interested in maintaining the strictest order along the routes established postal service, postal station at certain distances and were able to provide a revival of trade along the Silk Road. The ethnic and cultural community and ties between the nations were strengthened in this period. The development of international trade enhanced the Silk Road. The period from IX-XII centuries is mentioned to be the «Eastern Renaissance» in the historical literature. During this period, peace and order along the Great Silk Road contributed to the development of economy and culture.

In the life of Asian and European countries the Great Silk Road played an important role in the sense of economy, politics and culture. Due to this, nowadays, at the beginning of XXI century, the issue of restoring the Great Silk Road, customs and traditions related to it was set forth. And independent, permanently neutral Turkmenistan conducts significant activities in order to implement this issue.

Murad Hodzhakuliev
(Turkmenistan)

THE ROLE OF TOURISM AND TRADE DEVELOPMENT IN INTERNATIONAL RELATIONS (BASED ON THE EXAMPLE OF THE HISTORY OF MERV)

In the Epoch of Power and Happiness under the leadership of the President of Turkmenistan Gurbanguly Berdimuhamedov one of the priority directions of foreign policy is development of trade relations and international tourism.

As history witnesses caravans passed through the territory of Turkmenistan including Merv along with trade ties carried out

diplomatic missions. Merv oasis situated on the crossroads of Great Silk Road, was the international trade, connecting east and west.

Data of medieval travellers contains the information on political, economic and cultural life of Merv. All this has promoted for further strengthening and development of friendly interrelations among nations.

Mati Annanurov
(Turkmenistan)

SILK PRODUCTION AND INTERNATIONAL TRADE

The Great Silk Road is the road of international cooperation and diplomacy. In the history of world civilization the Great Silk Road became a standard of international cooperation, it influenced greatly the development of trade, agriculture, communications, arts, science and technologies.

The history of silk production originated in the remote antiquity. Since the time of the Great Silk Road the production and trade of silk has not lost its importance and nowadays it gives new possibilities for international cooperation. Silk production and processing are important branches of the agro-industrial complex of Turkmenistan. In Turkmenistan there are great possibilities for the production of silk fabrics and their export to the international market.

Shirin Klychmedova
(Turkmenistan)

CARAVANSERAIS ON THE CARAVAN ROADS

Turkmenistan is rich in ancient values. One of them is the ancient city of *Dehistan* which is a historical and cultural monument located on the Silk Road. Due to written sources of the Middle Ages according to *Al-Makdisi* there were two big cities, named *Dehistan* (*Misserian*) and *Ahur* (*Madav*). They were situated in the beginning and the end of the caravan roads passing through the country.

It was always populous in the caravanserais, trading inns and on the bazaars which were settling down round the Missouriian City

Fortress. The archeological excavations testify that in the early times there were several caravanserais. One of them, constructed of mud bricks and consisting of a few premises for visitors, took place to the South from the city.

Another caravanserai constructed from burnt bricks was in the Western part of the city. The third caravanserai was located eastwards of the city and consisted of 18 rectangular premises. Its walls were made of baked bricks and had the following measurements: 21x21x3, 5 sm. Round the construction there was wall made of *pasha* in width of 2,5 m. Such Russian scientists as M.E. Masson and G.A. Pugachenkova have written in their works about these caravanserais as well as about caravan roads passing through Missourian.

The trade making the basic essence of the Silk Road played a considerable role in the economic development of the cities. For safety of caravanserais and rest there were multiform caravanserais constructed. One of them was Dayahatyn located in 170 km to the North from the City of Turkmenabat.

This historical monument dated by the XII century has been constructed from baked bricks, and consisted of two floors. In the way it has remained till now it consisted of 26 rooms in total. This caravanserai had original beautiful ornamental design. The ornament pattern of external walls was reminded by the patterns (*gels*) of the Turkmen carpet. And also there was the decoration in the form of square steps.

Caravanserai placed in the center of monuments complex of the City of KunyaUrgench is the original historical monument. In early times this graceful construction had the large area by 600x800m², and tall gate. According to V.I. Pilyavsky, the scientist, the caravanserai has been decorated by double and very small bricks of mosaic made of dark blue glaze which ornament reminded a cotton flower. In the legends which are in use among the population, it is said that the entrance in the centre of science is from outside of the door of this monument. The legend is connected with the Academy of “*Mamun*”. Architectural decoration of the caravanserais is the illustration of features of the urban art of building in the Middle Ages.

Jennet Rahmanova
(Turkmenistan)

COOPERATION PROMOTING SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF COUNTRIES SITUATED ALONG THE GREAT SILK ROAD

1. At present, under the leadership of Esteemed President Gurbanguly Berdimuhamedov, Turkmenistan is conducting an active foreign policy with other nations to secure peace and stability in the world. Turkmenistan develops cooperation with the United Nations Economic Commission for Europe (ECE), the United Nations Economic and Social Commission for Asia and the Pacific (ESCAP), established by the resolutions of the Economic and Social Council of the United Nations.

2. Cooperation of Turkmenistan with the UN ESCAP started in the 80th's of 20th century. In 1987 the UN ESCAP gave the Institute of Deserts of Academy of Sciences of Turkmenistan the plenary powers of the international center to conduct scientific experiments and prepare specialists in the sphere of desertification.

3. With the acceptance of Turkmenistan as a member of the United Nations and UN ESCAP in 1992 the cooperation of our country with this UN commission have brought to the new level.

4. Cooperation of Turkmenistan with the ECE includes the issues of protection energy and environment. In 2010 Turkmenistan was elected as a Vice-Chairman of the UN ECE Committee on Sustainable Energy, and in 2010 and 2011 as a Chairman of the United Nations Special Program for the economies of Central Asia (SPECA) governing by the ECE and the ESCAP of the UN.

5. As facts reveal Turkmenistan takes an active part in the activities of the above mentioned regional committees of the UN and it has positive influence on the solutions of socio-economic problems of the regional states situated along the Great Silk Road.

Serdar Atayev, Ogultagan Geldiniyazova
(*Turkmenistan*)

MERV ON THE GREAT SILK WAY. TRADING AND CULTURAL CONNECTIONS

Medieval Merv was the crucial economic and cultural center of the Central Asia. Ceramic findings approved development of craftsmanship in Merv. It is a most brightly traced on found ceramic's products as called "luster ceramics". Found of "luster" fragments near ceramic furnaces are clear evidence of advanced local production. On Sultangala site fragments of stone stoves were found in mass quantity.

In Merv manufacturing of stamped ceramics was highly developed. These graceful crockery were taken out far beyond Merv, fragments of those types crockeries were discovered on sites of Nisa, Old Termezand and other ancient fortresses. Fragment of crockery, on which written the name of Abu BekribnAhmet was found in Afrasyyp near Samarkand. It testifies evidence of relations of craftsmen of two cities.

Shabanaly Jumayev, Bagtygul Mammedova
(*Turkmenistan*)

THE GREAT SILK ROAD AND ECONOMY

The Roads have significant importance in development trade-economic relationship and friendly relations between people of the world. The Silk road, through which the caravans moved for many ages, got the name Great and today it does not lose its importance in development of international relations.

In the past, when lines of caravans carried on trade between countries, Turkmenistan, being on the crossroad of the Silk way played the important role in realization of the interstate connections. Nowadays Turkmenistan is an intersection between countries also. As it is known, Great Seljuk Turkmen state was one of the largest trade centers and situated on important trade crossroad of the Central

Asia. Passing through territory of Silk Way had positively influenced upon its turnover. The developed trade and tax system acted in Great Seljuk Turkmen state. In that time it was possible to see the initial signs of modern bond market. Even there were drawn the bills for unpaid tax in times of Malik shah. These unpaid bills were brought in turn, on sale and bought on the market. That shows; in our state bond market existed many ages ago.

The Great Silk way is witnesses of appearance of the trade relations inside Turkmenistan in much early period. At present operation on route of the Silk way of the transcontinental roads created for realization of foreign economic relations of the countries of Central Asia with Asian Pacific region, with India and China, increasing the transits to Europe and promoted the active cooperation on economic, transport - communication, energy, industrial and innovation-technological approaches.

Bayrammurat Baymuradov, Kakajan Janbekov
(Turkmenistan)

DESCRIPTION CARAVAN-TRADE ROUTES IN THE HISTORICAL SOURCES EARLY MIDDLE AGES

In the development of trade, handicraft, the establishment of cultural-humanitarian ties, the creation of material and spiritual values in Turkmen cities along the Great Silk road and known not only in the East but in the whole of Eurasia, a huge place belong to the international caravan route Merv, Nissa, Urgench, Dekhistan and Abiverd along this route, were major centers of commerce, crafts and culture, it is very known in the East. Jewelry, metal forging, weaving, manufacture of glass and other crafts contributed to the prosperity of these cities, the expansion of trade and economic, cultural and humanitarian cooperation.

Rejegguly Annagurbanov, Charyguly Jumaev
(Turkmenistan)

THE ROLE OF KARLUKS IN THE DEVELOPMENT OF NORTHERNPART OF THE GREAT SILK ROAD

In spite of Karluks were nomadik people, the trade played the main role in their life. The North part of The Great silk road run across their territory.

Founding the state in the IX century in Jetisuve, karluks took part in many bloody battles. But in spite of that their economical bases was very stable. Economic bases of karluks composed the rich cites of Jetisuve. The source of richness of these cities was The Great Silk way.

Close and mutual advantageous trade relations of karluks with settlments and craftsmen of Jetisuve and Maverenahr, and with other dozens of cities in their territory, greatly influenced upon their economy and culture.

Among others, the city Taraz was notable, for its highly developed trade relations. Merchants of Taraz had their trade centres in Ispyhan and other several citiies.

Akmyrat Ovezov, Altyn Hydyrova
(Turkmenistan)

FROM THE HISTORY OF GREAT SILK ROAD.

The Great Silk Road passing through Turkmenistan which is connecting Russia and India, China and the western countries, became the way of humanitarian relations of East and West in the history of mankind, the way of development and growth of trade, cultures, science and economy. Evidently, the name of road, comes from a plenty amount of silk production in China and from its sale in countries and cities residing on this great road. China was not only famous for its silk, but also for production of tea, porcelain and technologies that were not known by West. Chinese strictly saved

this in secret. It is known, that for the first time was produced silk threads from cocoon in China which were had plenty of demand on European market. The Great Silk Road, beginning in China, moved along the river Dzhejhun, further to the city from Amul branched towards Afghanistan and India, Horesm and ancient Merv. In that period such carpet weaving, soot production, iron forging, and jewelry work were developed in Merv. So Merv was considered to be a point of highly development trade.

Road from Merv conducted to Sarahs, Nishapur, Abu Verde, Nusay, Paraviis farther Gurgun, Dehistan. Along the shores of Hazar Silk road route continued to Arabic countries. The big part of this great road was spread on the Turkmen lands, becoming the powerful stimulus of development for Turkmen state in international trade, science and education.

Jahan Hudaygulyyeva
(Turkmenistan)

CITIES AND SETTLEMENTS LOCATED ALONG THE SILK ROAD

Our esteemed President attaches the great importance in his performances and conceptual works to the restoration of the ancient cultural wealth of Turkmen people and comprehensive development of modern scientific creativity, to wide exchange of information and expansion of the international cooperation. Studing the Revival of the Great Silk road play important role. Development of intercultural relations between the people of the West and East, the basic way of peace and mutual understanding, as well origin of the unique cultural value of mankind the Great Silk Road has started in the city of Loyang, the capital of Khan Empire of China. This trade route was established by the Chinese merchant and traveler *Chang Szyan*. The Great Silk Road has reached Central Asia in the II century BC. Turkmenistan was located at the crossroads of the trade caravan route. The caravans going from China had to cross the *Djeykhun* River and stay in *Amule*, and then they went to *Koneurgench*, *Merv*, *Serakhs*, *Abiverd*, *Nissa*, and *Dekhistan*.

The ancient Gurgench (present *Koneurgench*) city, which had a big role in the development of the Great Silk Road, was a developed center of trade, science and culture at the time. Merchants from many countries of the world delivered their goods to the markets of *Koneurgench* and brought a great influence on development of international trade and culture. Caravans passed through the city towards Northern and Western Europe, Iran, India, and countries of the Central Asia. *Koneurgench* went down in history as the center of science and culture. There was working a famous library known as an “Academy” which was established by outstanding person *ShykhbeddinShivaki*.

Having settled down on the Silk Road the ancient City of *Merv* had large value in trade and culture development between peoples. Silk fabrics such as *kazinand mulkham* made in Merv, had got wide spread occurrence in Iran, Iraq, and Egypt and were highly appreciated. Clothes for *khans* and *beys* of Bagdad were sewed from silk fabrics made in Merv.

Parthiya was one of the largest states located along the Great Silk Road. Trading caravans from China passed through the famous capital of *Parthiya* – the City of *Nissa*. China needed horses with a view of defence. And strong and quick horses were bred up in *Parthiya*. The medieval city of *Dekhistan* was also located on the Silk Road. Treasure of coins, having been coined in 44 cities, was found in this area. And it is evidence of trading and cultural development was blossoming in *Dekhistan*.

The history of the Great Silk Road is one of the most significant contributions to the world civilization. This route is the historical and cultural value for all mankind having no analogues, and as well it is the glorious road for Turkmen people.

Annajahan Nobatova
(*Turkmenistan*)

IMPORTANCE OF CARAVANSARIES LOCATED ALONG THE GREAT SILK ROAD IN X-XII CENTURIES

Lots of valuable data about trade caravan way that passed through ancient land of Turkmenistan have survived in the history of

Turkmen. This way, known as “the Great Silk Road”, had a decisive role in uniting the nations culturally, economically and politically that resided along that road. In-depth study of survived data about history of the Great Silk road provides opportunity to receive obvious evidence of its enormous significance.

Arrangement of political solidarity in countries and regions, where the authority of Seljuk Turkmen was established, promoted significant transformation and development of economic life and trade. And this, in its turn, resulted in creation of numerous markets as well as construction of caravan ways and caravansaries in the cities, villages and populated areas. Seljuk Sultans were in control of trade ways and provided peace and security. And this provided trade caravans an opportunity to travel safely between India, Syria, Western Europe and Turkestan as well as Khorezm, Khorasan, Iran, Iraq, Anatolia and other countries of Middle East, which were under the authority of the Great Seljuk Empire, flourished in trade and economy. Those states served as a trade bridge between nations and continents.

There were wells within every 25-50 km along caravan ways. And as time passed, caravansaries were built near the wells as well. Particularly, construction of caravansaries developed in IX-X centuries.

In these buildings all corresponding conveniences and conditions for recreation were created. Seljuk Sultans and high-ranking state officials constructed caravansaries along the trade ways, particularly for the following purposes:

1. In order to protect caravans that carried valuable goods, from attacks of robbers and bandits.
2. In order to satisfy various needs of travelers who stayed in caravansaries.

Gulshirin Ataeva
(Turkmenistan)

DIRECTIONS OF THE GREAT SILK ROAD.

In the Epoch of powerful and happiness, it's a new historical stage of development, Turkmenistan builds peaceful and friendly relations with other countries, promotes world peace and sustainable economic development.

Caravans passed through the Silk road from China to the Amu Darya several thousand kilometers. Amul was a crossroads of trade routes. One of the roads ran along the Amu Darya to Afghanistan and India, and the other to the Koneurgench, Russia, Abiverd, Nissa, Feravy, Dehistan, Gurgench, and then to the shores of the Caspian Sea, and from there south to Iran and the Arab states. Merv, founded in the mid millennium BC was famous for its crafts. In Merv made fabric melon, which, through the caravan routes were taken to distant lands. Merv located at the crossroads of trade routes. Merv had great value for Rome. Merchants from Merv not restrict trade with Rome and China, and played an important role trade with India, Samarkand and Bukhara. One of the largest city, is located along the Great Silk Road, the city Gurgench (now Koneurgench). Located on the eastern shores of the Caspian Sea, in the medieval Dekhistan was through international caravan routes, and its cities such as Ferava (Serdar) Shahrislam (etrap Baharly), Nissa (city Ashgabat) Abivert, Sarahs, Zemm (etrap Atamurat) were also in different routes of the Great Silk Road. Thus, the routes of the Great Silk Road passed through our ancient lands, and the Silk Road became a railway – the modern way.

Gurbangeldi Muhammedov
(Turkmenistan)

KARAMANID KINGDOM AT CROSSROADS OF TRADING WAYS

Karamanid kingdom was one of the powerful Turkmen states created in Anatolia during XIII-XV centuries. Its economic growth had stimulated trade and workmanship development for strengthening of the kingdom from the military and political point of view.

The location of Karamanid kingdom and convenient trading ways had provided with its geographical development. According to the information of travelers the goods, which were agricultural and mechanical products, were brought to Anatolia markets in XIV-XV centuries. The goods were cheap in the city markets.

As the Arabian traveler Ibn Said mentioned, the building materials were delivered from Asia Minor to Egypt. The carpets made by

Anatolia Turkmens were in great demand. According to IbnBatut the Egyptian Pharaohs decorated the palaces with the Turkmen carpets.

In his work “Seljuknama” a well-known traveler IbnBibi said: «the Turkmens brought coal to Ermeneg». It testifies that coal was the basic thing used in workmanship and was brought by the Turkmens to Ermeneg (in Anatolia). The Turkmens, who had moved from Central Asia, succeeded in workmanship and handicraft development. Workmanship and trade development had been created favorable conditions for the international trade development. Merchants from Venice and Genoa were the main partners in foreign trade of the Karamanid kingdom in XII-XIV centuries. They bought the goods made by Karamanid and brought from the Far East.

Karamanid kingdom settled down along the trading ways stretched from the East to the West. It rendered beneficial effect on a social and economic condition of Karamanid kingdom.

Orazgeldi Ashirov
(*Turkmenistan*)

TRADE AND ECONOMIC RELATIONS IN THE PERIOD OF SULTAN MAHMUT GHAZNI

During the reign of Sultan Mahmud (998-1030) a significant part of the Great Silk road passed through the territory of the state Ghaznavids. Caravans passed through the Great Silk road linked China and India with the Mediterranean. Caravans transported goods and cargo from China, India, Khorasan, Iran, Rhea, Egypt and Damascus. In that time the Gaznevid’s a supreme power provided security of transit caravan routes.

By the special order of Sultan Mahmud caravanserais were built on the Silk Road and created the conditions for merchants to develop trade relations.

During the reign of Sultan Mahmud, one of the main roads from the Middle East to China passed through Nishapur. Caravan road that passed through Nishapur created conditions for accession of the Ghaznavid Empire to the world economic and trade circulation. During the reign of Sultan Mahmud, the transit caravan routes which

passed through the territory of Ghaznavid had a special impact on the cultural development of the region. Conditions for the establishment of the centers of trade were created on the caravan routes in the cities of Merv, Nishapur and Balkh. As a result, this was the impetus for the development of cultural and spiritual relationship between the peoples of the region. Cultural development, which was achieved in the state of Ghaznavid, influenced the development of the social consciousness of the peoples of the Middle East.

Trade and economic relations occurred during the reign of Sultan Mahmud on the Great Silk road and achieved in the Ghaznavid Empire, had a special influence on the development of culture and science.

Shirin Halliyeva
(Turkmenistan)

INTERRELATIONS BETWEEN THE GREAT SILK ROAD AND MODERN TECHNOLOGIES

In Turkmenistan, under the leadership of our deeply esteemed President the Great Silk road is being revived. Currently, international relations in our Motherland in the fields of science, education, culture, sports, tourism, trade and economy are developing rapidly.

The development of the chemical industry of our country is based on highly productive, energy efficient technologies. The rich sources of raw materials of the chemical industry contributes to the development of agriculture and export potential of our country. Special attention is paid to the quality of goods produced.

The construction of new cement plants in the Balkan and Lebap velayats will promote the development of international trade and economic ties.

New reserves of brown coal and phosphorus were discovered in the Balkan velayat. With the construction of the international railway North-South, those materials will be extracted. The bridges built across the river Amu Darya as well as the construction of new bridges, railways, airports will foster the development of tourism, cultural, trade and economic relations among the countries lying along the Great Silk Road.

Serdar Agayev
(*Turkmenistan*)

THE ROLE OF SMALL AND MEDIUM-SIZE ENTERPRISES IN ECONOMIC RELATIONS OF CHINA AND TURKMENISTAN

The Open Door policy pursued by the esteemed President of Turkmenistan Gurbanguly Berdimuhamedov is being implemented productively in the foreign economic relations of the country as well.

Mutually beneficial, equal economic relations with the countries of the world and the region make the basis of this policy. One of the partners in the sphere of economy of Turkmenistan is the People's Republic of China.

The relationships of Turkmenistan and China go back to centuries. Based on these relations, the Great Silk Road that operated in ancient times gave an impetus to learn other nations, develop and strengthen friendly relations. After many centuries the revival of this road has created an opportunity to further strengthen relationships with friendly countries.

We believe that it is possible to apply China's experience to the development of our national economy by analyzing the history of its economic development. The People's Republic of China, after starting its economic reforms in 1978, opened its economy to foreign investment and began to carry out a policy aimed at the state support necessary for the development of small and medium-size enterprises.

In China small and medium-size enterprises make 99 percent of the enterprises registered in the country, 60 percent of the GDP, 70 percent of jobs, 65 percent of patents that are obtained every year, 60 percent of export and 50 percent of taxes that go to the state budget.

Taking into account the importance of the diversification of the national economy, it is also important to consider the contribution that small and medium-size enterprises can make. This, in turn, indicates that the study of the friendly country's successful experience in this field may produce good results.

The paper focuses on the role of the entities of small and medium-size enterprises in the economic reform of the China people

and the support given to them. In addition, it explores prerequisites for entering the world market via the exhibitions and trade fair of the entities of small and medium-size enterprises.

Mahrijemal Gurbanova
(Turkmenistan)

ANCIENT HISTORY OF TURKMEN SILK ART

The textile art of the Turkmen people goes back to the ancient times. According to the results of conducted archeological researches for many years, and other historical sources, it is obvious that weaving centers were in ancient Merv, Sarahs, Nusai, Kuna-Urgench and Amul. According to archaeological and ethnographic information, in one region, such as Amul, sericulture was highly developed. Local skilled silkworms produced high quality silk and gorgeous silk products.

MayaBabayewa
(Turkmenistan)

PERFUMES AS A SPECIAL PRODUCT ALONG THE GREAT SILK ROAD

„The Great silk road” that crossed steppes, seas and deserts gave a great opportunity for business, meetings and fixing dialogs, promoted mutual enrichment of big civilizations. At that time when the first camel cades passed through, The Great silk road” on the territory of our motherland a big and powerful state-Parthia was situated.

The Parthian merchants provided the Syrians, Greeks, Romans and other merchants with leather, silk, Babylonian fabrics, products made of Margianian and Indian metals, brought from Front Asia ebonies, ivories, musk and ambergris, aromatic plants and other foreign and Parthian products.

SECTION IV

THE GREAT SILK ROAD AND MUTUAL ENRICHMENT OF CULTURES AND CIVILIZATION IN EURASIA

Jose Francisco Pavia

(Portugal)

CULTURAL ASPECTS OF GREAT SILK ROAD AND EURASIAN CIVILIZATION

The Silk Road was in fact a series of routes that were used for centuries to the trade and communication between China and Asia and Europe. It was the main trade route linking the world that was known during those days. Nowadays we assist to a sort of revival of that route, obviously with new configurations and dimensions. Turkmenistan that was a major point of passage of those routes is becoming increasingly important again, and now because of natural gas and oil. The economic growth of Turkmenistan is now one of the greatest in the world, thanks to the natural resources and the advised leadership of the Turkmen authorities. Ashgabat is becoming a hub of economic interests in Central Asia. People and businessmen from different nationalities come here attracted with the possibilities of new business, trade and investments; Chinese, Russians, Europeans and Americans, all come and dispute this market. But economics are not everything and the ancient Silk Road also connected different civilizations, different cultures, different religions, so we expect that this new centrality and revival of Turkmenistan could contribute to the gathering of different people, with different cultures and religions. The ancient Silk Road, as it was mentioned before, gathered different civilizations and cultures; people exchange goods, but also ideas and points of view and this contribute to an approximation and a better way to solve conflicts.

Turkmenistan can be a bridge country linking different worlds, bringing together Europe and Asia, and events like these, here in Ashgabat, are very important in achieving those aims.

Maya Klycheva
(Russia)

**PROSPECTS OF COOPERATION OF THE MOSCOW
STATE INSTITUTE OF INTERNATIONAL RELATIONS
OF THE MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS OF RUSSIA
AND THE INSTITUTE OF INTERNATIONAL RELATIONS
OF THE MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS OF
TURKMENISTAN**

Recently, the long history of interrelations between Turkmenistan and Russia started its continuation on April 11, 1992. On that same day, diplomatic relations between the two sovereign states were formally established. Since then more than 20 years have passed and the two countries have been strictly building their relationship following the traditions of friendship and good neighborliness, equality and mutual respect.

Since then, a solid legal basis of bilateral relations has been established; the intensity of political and economic dialogue has been increased. In its turn, mutually beneficial cooperation in the humanitarian field attached great significance, which is one of the important areas of strategic partnership between our countries. There is already significant experience of the exchange of scientific information and highly skilled experts; the training of professionals at the higher educational institutes of Russia. A range of activities in the field of culture and art have been conducted.

There are great prospects for cooperation between the two “forges” of diplomatic personnel – Moscow State Institute of International Relations of the MFA of Russia and the Institute of International Relations of the MFA of Turkmenistan. Over the years of its existence Moscow State Institute of International Relations has become the authoritative scientific and educational center of international level, and accumulated rich experience in training of highly qualified personnel. Moscow State Institute of International Relations graduates work not only in the diplomatic service, but also many of them are in high posts in the public administration of different countries, Moscow State Institute of International Relations

is now among the three leading universities in Russia and trains specialists in 20 main educational programs. Moscow State Institute of International Relations includes 6 institutions and 8 faculties. It is worth noting that Moscow State Institute of International Relations is officially recorded in the Guinness Book of Records as a high educational institute with the highest number of teaching of state foreign languages (53 languages).

The partnership of our higher educational institutes could be carried out in many fields and there is the need to discuss more about this issue. The interaction of the students of our institutes arouses special interest, because the communication of future diplomats in the preparation phase would beneficially influence mutual understanding in the future, when the personnel would address important public issues.

Oku Massahiro
(Japan)

THE DEVELOPMENT OF COOPERATION IN THE SPHERE OF EDUCATION BETWEEN TURKMENISTAN AND JAPAN

In 2005 Japan opened its embassy in Turkmenistan, and that provided the means for two students to study in Japan. Japan is a highly-developed country, and of course, all the lessons are conducted in Japanese, and not many institutions of higher education use English as the language of instruction. Because of this, it is difficult at times to meet the educational standards of Japan.

In 2007, with the encouragement of the president of Turkmenistan, the Turkmen National Institute named after D. Azady, a specialty of Japanese language was offered for the first time. In the beginning, teaching was conducted by specialists from Japan. The lessons were given in Japanese. So the practical course of Japanese language was conducted at the highest methodological level. I had a fine chance to continue the work of my colleges from Japan.

Nowadays, I teach Turkmen students Japanese, its phonetics, its linguistic history, and the Japan-Turkmen theory of translation.

Presently, we are working to send as many students as possible – graduates of Japanese - to Japan. This exchange will promote the strengthening of our institute’s local programs with our local specialists in the Japanese language.

It is not enough to just know the Japanese language at a high level; it is necessary to also be able to manage modern Japanese technologies. The study of modern science and technologies that promote the development of science and technologies here in Turkmenistan is one of our highest priorities. Therefore, the preparation of these specialties is of great importance.

Tim Williams
(Great Britain)

**THE COMPLEXITY OF CONNECTIONS ALONG
THE ANCIENT SILK ROAD – TRADERS, DIPLOMATS
AND EXILES: FORGING NEW IDENTITIES**

The massive increase in the scale and impact of the Great Silk Roads in the 2nd century BCE was forged by diplomatic actions, from Han China to Central Asia, but these were built on a foundation of trade, exchange and movement. The Silk Roads provided a mechanism for individual and group movements, leading to ‘foreign missions’ in many of the cities of Silk Roads. This paper will explore the general background and evidence for these processes, and examine in detail the impact of traders, diplomats and exiles on the Islamic city of Merv in Turkmenistan.

Merv was a complex mixture of ethnicities at the time of the Islamic conquest of the mid-7th century CE. To this was added a large contingent of southern Iraqi exiles, probably initially housed in the separate, but short-lived, city of Shaim Kala. How were these communities integrated into the new city of Sultan Kala, and what impacts did the integration of these and other groups have for the city? These issues go to the nature of the diplomatic and political significance of Merv – and why it played a crucial role in the ‘Abbasid revolution that swept through the Umayyad world in the mid-8th century.

Svetlozar Kovachev
(Bulgaria)

THE GREAT SILK ROAD AND MUTUAL ENRICHMENT OF CULTURES AND CIVILIZATION IN EURASIA

The very notion of the Silk Road had carried many and different connotations in its millennial history. Now the semantic notion which the Silk Road denotes expanded including an added civilizational layer of meaning that complements the geographic and trade components.

Central Asia is a region of rapidly growing economic significance. The EU makes a concerted effort to meet today's expectations through the successful implementation of the new Partnership based on EU Strategy for Central Asia.

Bulgaria is situated at a crossroad. As a result our country has evolved to be an example for peaceful co-existence of different societies, a melting pot of cultural heritage. In this respect we consider the role of Bulgaria as a bridge between different cultures as one of a great significance for the fruitful dialogue between them.

Ahatmurad Nuvvayev
(Turkmenistan)

ART UNITES PEOPLE AND CULTURES

Art is a cultural wealth for the whole humanity. Art has no borders. Turkmen carpets are well-known all over the world. This is the contribution of the Turkmen people to the world culture and this fact indicates the international level of the Turkmen art. Our people adore well-known works of art in Europe. Art has a language which is not necessary to interpret. Analyzing the peculiarities of the Turkmen national art special attention should be paid to the rich history of Turkmenistan and the influence of the Great Silk Road which links Turkmenistan with Asia and Europe.

Art works are valuable sources in the study of history, life conditions, culture and international relations. Taking a look at the

history of art of different countries we can see that people's life has always been the source for creative works of painters. Investigation of the Turkmen art history reveals the contribution of the Turkmen nation into the world science. Our Esteemed President has written in his book *"The Living Legend"* that the art of carpet making was also brought by the Turkmen people to the Middle East from where the beautiful carpets of our craftsmen were spread all over the world.

A real art work cannot remain within the national borders. It passes from one generation to another. Thus the Turkmen carpets take an important place at museums and private collections abroad, the Turkmen art is studied by foreign researchers and the Turkmen scientists study the western art.

In the Epoch of Happiness of the Powerful State our Esteemed President supports the development of the Turkmen art. The exhibitions of the Turkmen painters are held all over the world. Esteemed President said that the country has done so much to bring Turkmen culture and arts to the next levels which greatly contribute to these activities. Only in the last months of the year in Turkmenistan have been several such international forums, including the exhibition. There is no doubt that the development of human society works of art will add to the cultural heritage and increase their turnover.

Nuryagdy Yagshymuradov
(*Turkmenistan*)

THE GREAT SILK ROAD AND TURKMEN PAINTING ART

Turkmen art gone a long way and made a distinctive contribution to the civilization of the peoples of Central Asia. New imperatives facing the arts, led to its full enrichment. It is well known that the Great Silk Road has had a significant influence on the development of Turkmen art. Thus, in the period established in the works of painting noticeable influence of the time, which found concrete expression in the different genres of art, accurately reflect the characteristics of the Great Silk Road. Turkmen outstanding historical figures made a great contribution to the development of relations between the countries and peoples of the international route.

The multi-faceted problems, exciting artists, receives various incarnations - from the monumental epic, heroic to the sublimely poetic, symbolic, sensual. The perception of the world becomes more complex, psychological and social generalizations increase the emotional emphasis.

Important in the development of art independent Turkmenistan has historical and cultural heritage, preserving the great moral strength. Folk motifs, traditional forms of culture, way of life, customs, and types gained new significance in the formulation of the moral and human problems in the Turkmen art, the main feature of which was the national identity of life, its aesthetic symbolism and ethical principles.

Myrat Penjiyev
(*Turkmenistan*)

THE HISTORY OF THE GREAT SILK ROAD ON THE EXAMPLES OF THE SILKWORM BREEDING LEXIS

Esteemed President of Turkmenistan Gurbanguly Berdimuhamedov said that in the past there were high demands for silk and clothes made of silk, which were the main articles of trade caravans passed along the Silk Road crossing the Holy Turkmen land.

Silkworm breeding took a special place in the life of Turkmens since ancient times. The development of the light industry promoted expanding silkworm breeding all over the world as well as the lexis related to the trade. It is important to have useful information on the material and cultural history, the similarities and differences of geographical conditions which are different to the lexicology of the Turkic and Azerbaijan languages that belong to Oguz group of family languages. Therefore the main task is to study completely the lexis belonging to the trade of silkworm breeding - linguistic terms, the terms of history, archeology and ethnography.

In Turkmenistan silkworm breeding was popular in the Mary oasis in the fourth century. It reached other regions of Turkmenistan, Horezm, Bukhara and Samarkand. In the seventh century Merv was known as the land of silk and cotton.

It is widely known that the names of lands and countries along the Silk Road routes, national terms of silk articles and clothes that are popular among other nations are described in poems, epics, heroic eposes and classic literature.

Meretguly Ovluyagulyev, Guychmyrat Soltanmyradov
(Turkmenistan)

GREAT SILK ROAD AND ITS SECURITY

The Great Silk Road for 1500 years to pass through the territory of Turkmenistan and played an important role in international relations, united East and West. It held an important place in the establishment of cooperation in politics, economy and culture between the different peoples and civilizations.

The Great Silk Road has a length of about 7000 kilometers, and for many centuries, united China and the Mediterranean states.

This unique trade route may be of great profit to those States, through which he passed. Therefore, ensuring safety of travel along this road was one of the important problems of these countries.

If you examine all the historical events that took place during the operation of the Great Silk Road, we can distinguish two ways to ensure its security: the creation of a unified empire and state supervision of the Great Silk Road, and secondly, the resulting support from the world's major powers with strong economic and military potential.

Hojanepes Annanepesov
(Turkmenistan)

MEDICAL SCIENCE IN INTERNATIONAL RELATIONS

Covered with legends, silk production and trade since ancient times attracted the attention of historians, geographers and travelers.

Caravan trade routes, skirting the Great Wall and the Taklimakan desert, went to the southern and northern directions. Currently, the "Great Silk Road" brings people and the state, restoring scientific, cultural, tourist and commercial ties between the nations.

These ties have become even wider and deeper in recent years. They found their scientific and practical confirmation in the writings of the President of Turkmenistan, receiving a huge international response, including in China. The above applies to the scientific works of encyclopedic Esteemed President: “Medicinal Plants of Turkmenistan” in 4 volumes and the “Turkmenistan - land of healing.” They have been translated and published in many languages.

Achildurdy Taganov, Lola Yagmurova
(Turkmenistan)

THE GREAT SILK ROAD AND PAZYRYK CULTURE

Development of human civilization from the earliest times inseparably connected with the development of transport corridors. Ancient Silk Road which was laid in II century B.C., for centuries joined the East and the West. Exactly, this way promoted tempestuous development of the science, technology, international and interregional relations, exchange of cultural values. World of ancient East civilization and Middle East states were somewhat the world of pazyryk people. Pazyryk culture keeps many things in it that couldn't be arisen in Altai due to many circumstances but under the strength of miscellaneous circumstances it was brought by Oguz tribes and provided great development of culture.

Researchers think that Siberian gold was brought to main cities of Ahemenid country. Products made by masters from Asian Near East were discovered in Pazyryk burial mounds. Particularity of Pazyryk culture is that it keeps an ancient Iranian layer which traced by anthropological material and influence upon Pazyryk people of China.

The Central Asian heritage and influence of ancient Chinese culture for Pazyryk values is one of the ancient examples of the cultural syntheses between East and West, which has rendered the influence for the Great Silk road as well.

Even nowadays we feel the influence brought by the Great Silk Road for uniting different civilization. It is often possible to face much related features found in cultures of nations that are geographically

removed from each other on thousand kilometers, but this does not cause any surprises. Intensive process of culture dialogues was going for centuries and didn't stop till present days.

Amangul Karryyeva
(Turkmenistan)

ROLE OF RUSSIAN DIPLOMACY IN POPULARIZATION OF THE TURKMEN EPOC GEROGLY

It is necessary to note that the peculiarity of the Turkmen cultural heritage always was and still is in the focus of attention of Eastern and Western researchers, travelers and diplomats. This consideration has spread widely in the Epoch of Prosperity of the Powerful State. A special role in it belongs to the Russian heritage researchers. Due to whom we have an opportunity to address to early samples of Turkmen literary and folklore heritage carefully kept in Vatican and Dresden, London and Paris museums.

A considerable contribution to popularization of Turkmen epos "Gerogly" was made by Alexander Hodzko, who was in friendly relations with A. Pushkin, A. Dzukovskiy, well-known French novelist George Sand, Adam Mickiewicz and other progressive public and literary figures. During eleven-year stay in Persia as the consul of Russia A.Hodzko conducted accurate record of legends about the Turkmen legendary hero Kerogly (Gerogly), whose heroism and courage draw the attention of European writers and translators. These legends, translated by A.Hodzko into English, were published in London in 1842. A bit later, just in 1953, A.Brealue translated them into French first time. George Sand made another translation into French accompanied with her commentaries, hardly later - "Kerogly" was translated into German, and then into Russian by S.S.Penn (published in 1856 by newspaper "Caucasus").

Thanks to A.Hodzko's contribution the heroic feats of the legendary Turkmen hero became popular through the whole Europe. Kerogly (Gerogly), named by George Sand as «Napoleon of nomads», served a sample for imitation in prerevolutionary France.

On rush of “Kerogly’s popularity in Eastern and Western Europe in its turn brought to penetration of Eastern motives into the Polish literature through Alexander Hodzko’s own poetry. Thus, the tendency to rapprochement of cultures on ground of common ideas and motives, begun as a result of the Great silk way functioning, gains the new importance during the Epoch of Power and Prosperity of Turkmen people.

GurbanjemaI Ylyasova
(Turkmenistan)

THE IRAQI TURKMENS AND THEIR FOLKLORE HERITAGE

The Turkmen people has glorious history, wise men, great individuals, fantastic classic literature and rich folklore works. In different periods the fate of the Turkmens made them leave their land for different countries. The people who left the country took with them manuscripts which considered to be their wealth. Those manuscripts and folklore works formed the wisdom of ancestors passing from one generation to another. Hence, the nation managed to save their traditions and moral principals.

Thereby the Turkmens living around the world tried to preserve their unique national features, language, religion and other things belonging to their national culture. As a result of assimilation of languages, the influence of traditions and customs of neighboring nations can be observed in the Turkmen folklore, but the main principles of the language have been preserved. When we talk about the Iraqi Turkmens, we should remember the fact that for centuries they lived in close neighbouring relations with Arabs, Kurds, Azerbaijans, Armenians and many other nations. These facts are demonstrated by our well-known folklore works. The folklore is an artistic description of the nation's life. It is a means reflecting the people's everyday life, the nation's history, and the epoch. It illustrates the nation's past as well as present. The paper says about peculiarities connected with facts mentioned above.

Maral Taganova
(Turkmenistan)

A HISTORY OF THE GREAT SILK ROAD AND DEVELOPMENT OF LANGUAGES

The Great Silk road as a great achievement of human civilization which linked the ancient and medieval China to the near East and Europe, being famous not only in the way of trade, but also science, education, brotherhood and friendship between nations for many years was of great importance in the development of the society, giving opportunity to unite a lot of people living in the vast territory from Europe to the Pacific Ocean. It is worth to notice many important things connected with this beautiful Road that one can find it in the languages of the people living in this vast territory.

It is possible to explore the countries and people who had relations with the Great Road through borrowed vocabulary and to identify the spheres of the relationship.

First of all, let us consider the Turkic and Turkmen words, which borrowed from other languages. As an example we can take the name of the Turkmen horse known all over the world firstly as the “nisay horse”, and then as akhalteke. For example: in English- *Akhal-Teke*, in French-*Akhal-Teke*, in Dutch- - *Akhal-Teke*, in German - *AchalTekkiner*, in Swedish - *Achaltekeer*, in Arabic - عقلي تيكي نفسك [Ak|Tikinesfika], etc. There are hundreds of such words as “yoghurt”, “aga”, “ayva” (quince), “ayran”, “anchar”, “batyr” and others in Turkmen language spread at the international level.

Chinese words as the name of the state: China, Sina and Hina which included to the lexis of the other languages arouse a great interest of the people. It is considered that China connected with own style of naming itself as Tungus-Manjur people «C’ atyn». China, Sina and Hina are found in the Turkmen language in the word Chyn-Machyn, as well as mainly in the name of China in the various languages of the people of Europe, Asia and Africa.

Serdar Atayev
(*Turkmenistan*)

INTERNATIONAL RELATIONS OF TURKMENISTAN ON THE EASTERN PRESS

Independent neutral Turkmenistan is a member of over 40 international organizations and maintains diplomatic relations with 131 countries of the world. The results of these relations are widely reported in the press of the East countries (Iran, Afghanistan, Pakistan, Turkey, etc.) In particular, the Iranian press: articles M.Tavasolli “Turkmenistan is very calm Republic”, “Turkmenistan ahead of all other republics,” B.Payana “Ashgabat – the place of diplomatic relations,” M.Emira “Turkmenistan is able to go ahead,” M.Dzhurdzhani “The Road” Turkmenistan-Gulistan “second silk road”, in the Pakistani press: Dr. A.Dani “Pakistan invites Turkmenistan to cooperate closely”, R.Ahmad “Cultural Heritage of Turkmenistan” in the Afghan press A.Turana “Turkmenistan - our nearest neighbor” and many others.

In these articles assesses foreign policy of Turkmenistan, his aspirations in international projects, in particular, of the Turkmenistan – Afghanistan – Pakistan – India, ensure energy security in the region, addressing geopolitical and environmental issues, in particular in the Caspian Basin. Progressive cooperation with foreign countries in the field of economy and culture, and attract the attention of Russians living in these countries.

Thus, the true information of the foreign press for an independent neutral Turkmenistan enables effective cooperation with foreign countries.

Ajap Bayriyeva
(*Turkmenistan*)

TURKMEN CARPETS AND THE GREAT SILK ROAD

The Great Silk Road is a source of cultural enrichment of the West and the East, one of significant achievements of civilizations in world history. Throughout many centuries Turkmen carpets had been exported as the main subjects in other countries. Roads of

Caravan with Turkmen carpets crossed Europe and Asia from the Mediterranean to China.

Turkmen carpets were highly appreciated during the period of existence of «the Great Silk road». Rich and colorful, with complicated patterns, compositions of Turkmen carpets have been known since the middle Ages. Still in XIV-XV centuries these carpets were glorified in drawing boards of the European artists. Throughout the history wool, silk and cotton were proper materials for making carpets. Silk raw material was brought to Central Asia from China and was transported further, through Parthia to Byzantium where it was appreciated very highly. In the territory of Central Asia art products were knitted from it. The samples of silk fabrics, carpet fragments have been found out at excavation in Old Nyssa, Merv. Silk carpets appeared for the first time in China in IV century in B.C. During that time carpet weaving was prospered all over the world. Carpets were made in different sizes, forms, patterns and high quality in Middle Asia, Persia, India, and Central Asia. The Turkmens had mastered manufacture of a magic silk thread - equal, thin and shining, had found its application in carpet weaving in a combination to a wool where skillfully used a sculptural hairstyle in storage bags, feed bags, saddle bags, door veils and yurt girth. Silk threads were used for reception of higher density of knots that has allowed creating an ornament with rather refined drawing. Turkmen carpets have not lost their elasticity of pile and photogenic brightness of paints.

Realization of creation of the international transport corridor (building automobile roads and railways) will promote the further increase in the foreign trade relations of Turkmenistan, both at the East, and at the West and revival of the Great Silk way.

Arslan Kaziguliyev
(*Turkmenistan*)

ROLE OF SCIENTIFIC AND TECHNICAL DEVELOPMENT OF INTERNATIONAL TRADE IN GLOBALIZATION

The world economy is increasingly taking a global character. Globalization and its scope surely depend on the degree of development of various countries and their level of scientific and

Trans Caspian Region. Despite that young town Ashgabat attracted not only trade caravans, but also different travelers. The newspaper “Trans Caspian review”, published in Ashgabat in its issue of May 16, 1895 informed strange and interesting traveler who was at that time in the town. The author of several German publications K. K. Rehngarten left Riga on August 15, 1894 and started his travel on feet, passed through all southern Russia and Caucasus and via Persia came in Ashgabat on May 12, 1895. After lecturing several interesting lections about what he had seen, this traveler left Ashgabat on June 15 of the same year and went on feet towards Mary. In Mary he lectured his lection “Travel across Persia” and again departed for journey. Having visited Charjev via Bukhara and Samarkand and having crossed the whole Mongolia and the Gobi desert in bad weather conditions he came to China—the country where the Great Silk road originated. From China via Japan he went to America and from there he intended to come in Europe. The newspaper gave the information that his travelling was going to be continued for two years more at least. And one thing is clear that he was one of the first travelers, who travelled by the Silk Road just by his desire to see the historical places personally and the small town Ashgabat was on his way.

Jumagozel Allayarova
(Turkmenistan)

THE ROLE OF THE GREAT SILK ROAD IN THE ECONOMY OF THE STATE OF KONEURGENCH IN ANCIENT SOURCES

Our esteemed scientist, President Gurbanguly Berdimuhamedov stresses Ancient Koneurgench is the land of the great relics, keeping the ever-burning light of the glory of our ancestors.

In the beginning of the 13th century in the state of Urgench the great importance was attached to the Great Silk Road. The location of Urgench, the city considered to be a star of the East, at the crossroads of the Great Silk Road played an important role in the development of economy, science, art, culture of the state and in the establishment of diplomatic relations with the foreign countries. It was a big city at the

crossroads of the routes to and from such countries as China, India, Iran, and also the Siberian Plains, Eastern Russia, and the countries of Scandinavia, and hosted caravans coming along the Great Silk Road.

The well-known travellers and geographers Muqduzi, Abdulmalik Salibi, IbnFadlan, Yakut Hamavi wrote that cotton oil, cheese, fish, honey, fabrics, the decorated clothes, melons and jewels were in great demand in foreign countries. These sources mentioned the goods sold at the markets of Urgench from China - silk, tea, porcelain, varnish, paper products, from Russia - leather, honey, fabrics, from Scandinavia - fish teeth, glue, shields, swords, from Siberia - sheep, cows, horses, as well as the life in the cities located along the Great Silk Road.

It is stressed that in cities along the Great Silk Road, Sarahs, Abiverd, Shahrislam, Dehistan, Farap and Amul, the dominant role belonged to trade development, and also that caravan-serais were constructed and all conditions for merchants were created.

The work of RasheddinVatvat “*Decoration of Soul and Unique Refinement*” cites the letters on various topics, revealing the high level of political, economic and diplomatic relations of the state of Urgench.

In the beginning of the 13th century, in his work “*Mind of the Cleverest*” Mohammed Avfini gave some interesting information on his travels to Khorasan, Urgench, Maverannahr, Tabaristan and Iran, the life of people and acquaintance with some outstanding persons.

Kemal Atayev
(Turkmenistan)

THE IMPORTANCE OF THE GREAT SILK ROAD IN POPULARIZING THE TURKMEN CULTURE IN THE 19TH CENTURY

In the prosperous epoch of the Powerful State under the Leadership of our deeply Esteemed President favorable conditions are created to study our history deeply.

The Great Silk Road greatly contributed to socio-economic, religious, scientific, cultural development of nations. Stretching

from China, Middle East to Europe, the main part of the Road ran through Khurasan. Invaluable sources that give information about the historical events of the 19th century are the works of the English travellers who came to Khurasan by the Great Silk Road. These works have social ethnographical information about the Turkmen culture, everyday life and housekeeping. The English traveller Captain James Abbott's work "Narrative of a journey from Herat to Khiva, Moscow, St. Petersburg, during the late Russian invasion of Khiva; with some account of the court of Khiva and the Kingdom of Khaurism", the English writer Mrs. Mary Leonora WoulfeSheil and her husband, the British officer, Justin Sheil's work "Glimpses of life and manners in Persia", the English traveller Captain Arthur Conolly's work "Journey to the North of India, overland from England through Russia, Persia and Afghanistan" written in the middle of the 19th century described the Turkmens' living conditions.

Aygul Azimova
(Turkmenistan)

THE ROLE OF LANGUAGE IN REVIVING OF THE GREAT SILK ROAD

Historical facts show that the Great Silk Road, which was called "Silk Road" in the 1870s, was a route promoting the development and well-being of nations. At the same time, it was the most profitable way of spreading the spiritual values, knowledge and scientific achievements. Due to the promotion of mutual understanding and establishment of friendly relations among various nations the Silk Road was called great. The role of language as the most important means of communication grew in the conditions of expanding the economic and cultural relations in the regions along the Great Silk Road and in developing their cultures.

In modern conditions, when the Great Silk Road is being revived in such forms as motor-, rail- and airways, when political, trade-economic and when cultural relations among countries are developing, we can observe a process of mutual enrichment of

cultures as a means of mutual understanding causing the widening of the sphere of knowledge and development of human culture, and the role of language grows.

Today Turkmenistan is a respectable state in the world, one of the most important guarantors of regional stability and security. The process of learning foreign languages is rather active in our state. At the Institute of International Relations of the Ministry of Foreign Affairs of Turkmenistan and DovletmammetAzadi Turkmen National Institute of World Languages the students are being taught a great number of languages. On the other hand, the worldwide interest in Turkmenistan and the Turkmen language grow, and the number of countries, where the Turkmen language is taught in schools and the number of books printed in Turkmen also increases.

Jennet Allaberdiev
(Turkmenistan)

TURKMEN-ARMENIAN CULTURAL RELATIONS IN THE XIV-XV CENTURIES

The first acquaintance of the Turkmen and Armenians occurred in Armenia by Turkmen's Garagoyunly and Akgoyunly states that included both Armenian and neighboring countries in the area. Italian traveler Marco Polo (XIII c.) visiting the area, stated that Armenians and Turkmens had lived in peace and harmony.

Turkmen Soltans appreciated the hardworking of Armenian people and tried to help and make them live in safe.

The Turkmen rulers also paid great attention to the development of science and education in Armenia. For example, in XIV century the temple named as Gladzor in Armenia was considered as the most famous scientific center. In XV century in the Eastern Armenia the Totevsky temple was turned into scientific-education center where there were faculties.

Gulalek Kerogliyeva, Jeren Hummedova
(Turkmenistan)

EFFECT OF SILK ROAD ON THE DISTRIBUTION OF APPLIED ARTS AND CRAFTS

One of the branches of the Silk Road, which was held in the Turkmen city to Europe itself, gave rise to cultural and spiritual and material enrichment of these regions in the ancient time, and in the early Middle Ages. Turkmen decorative and applied art has its origin in ancient times. It is no secret that the best examples of national art, undoubtedly contribute to the cultural growth and harmonious development of the individual. This also applies to the Turkmen arts and crafts, which has deep roots folk and popular in Eurasia so far.

Atageldi Musayev
(Turkmenistan)

KONEURGENCH IN THE CROSSROAD OF THE GREAT SILK ROAD

In northern Turkmenistan where the Great Silk Road were many caravanserais intended to stop, for example, Dovgan, Mangyrgala, Toprakgala, Akjagelin, Galalygyr, Kuyzelygyr and Chermenab.

In the Middle Ages, Old Urgench reaches its peak and is becoming one of the largest cities located on the crossroads of the Great Silk Road. City establishes commercial and cultural ties not only with Central, but also with the European countries.

Most of the Great Silk Road passing through the territory of Turkmenistan and international significance will significantly improve the socio-economic and cultural relations between the peoples of these countries.

Vepa Ilmuradov
(*Turkmenistan*)

PROFESSIONAL DIPLOMACY AND INTERCULTURAL UNDERSTANDING

In the Epoch of Prosperity of the Powerful State, Turkmenistan has increasingly expanded its international relations with other countries. Good language training of future diplomats effects on fruitful mutually beneficial international contacts.

As we know, learning a foreign language is impossible without taking into account the cultural and intellectual peculiarities, traditions and customs of the target language media. In other words, learning the language and using it to communicate directly connected to the social and cultural values. Along with the study of grammar and phonetic rules of any foreign language, you must become familiar with the culture of the people and the language is spoken. This involves in-depth study of students - future members of the diplomatic corps, the language is spoken language standards, the development of skills of speech analysis, assimilation of speech culture that promotes the development of critical thinking in a foreign language. Accounting features, similarities and differences in national cultures creates a favorable atmosphere in the psycholinguistic process of learning foreign languages.

With the formation of cross-cultural understanding, we can establish a solid foundation of fruitful international relations and the peaceful coexistence of the peoples of the world, which is called a special term “tolerance.”

Leyli Sapargeldiyeva
(*Turkmenistan*)

THE GREAT SILK ROAD AND TURKMEN MUSICAL CULTURE

The musical culture of Turkmenistan was formed within millennia and has incorporated traditions and customs of the people at various times occupying the territory of modern Turkmenistan.

The Turkmen musical culture originated from the other cultures of Asia goes back to I millennium BC.

Special influence on culture of Turkmenistan was made by the Silk Road representing a network of trading routes stretched from China through the Central Asia to the South India and to the West through Plateau of Iran and other territories to the Mediterranean Sea. The Silk Road promoted transfer of not only the goods but also technologies, languages and ideas. Music and musical instruments travelled together with the vagrant musicians going with caravans and wandered from one country to another.

Penetration of the western musical and dancing traditions into East through territory of Turkmenistan and on the contrary, and exchange of achievements in the field of the musical theory between eastern and western scientists has played a huge role in formation of Turkmen musical culture.

Musical values in this process of considerable point, the stop on the Silk Road, i.e. the oldest city of Merv, took the important place. Thus, music formed the major element of education and entered into the number of sciences obligatory for studying. Music directly followed from ritual and was inseparable part of ethics and all that we name as internal beauty or nobleness. Nobleness of soul was brought up by music first of all.

With penetration of musicians from the West some cultural contacts and advancement of world cultures on extensive space in different degree were mentioned in historical sources within more than one and half thousand years. First data on processes of such penetrations of music and dances, musical instrument and musical representations and so first on intercontinental overland line during an epoch of antiquity and the Middle Ages are contained in the first written sources. Those are the dynastic chronicles, classic, historical and literary works.

Shemshat Atajanova
(*Turkmenistan*)

CULTURAL COOPERATION AS AN IMPORTANT AREA OF THE FOREIGN POLICY OF INDEPENDENT TURKMENISTAN

The policy of the esteemed President Gurbanguly Berdimuhamedov on the implementation of the national doctrine of socio-economic, political and spiritual revival of Turkmenistan as a civilized state, harmoniously combining achievements of the world's progress with national socio-cultural traditions is aimed at the establishment of friendly and mutually beneficial economic and cultural relations with all countries, and the development of constructive international cooperation in the field of culture. Cultural cooperation contributes to the implementation of diverse domestic reforms in the country.

The fruitful cooperation of Turkmenistan with the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO) has a high and noble purpose of the preservation and promotion of the rich historical and cultural heritage of the Turkmen people. As you know, UNESCO defines the philosophy of international cultural cooperation for the interest of all countries and for the consolidation of diverse cultures.

The Great Silk Road is one of more remarkable achievements among ancient civilizations. For the first time in human history different countries and peoples were connected; their material, art and spiritual cultures and languages were linked.

The current phase of cultural development of the countries and people of the world involves a constant process of meaningful interaction between people and cultures. The process of this interaction depends on the ability to be tolerant in their attitudes toward other cultures and people of the world.

In this context, issue of the international cooperation of Turkmenistan in the field of culture associated with the implementation of the ideas of peace and humanity is recognized and explored by the world community. These factors have a direct impact on the foreign policy course of Turkmenistan and determine its authority in the international arena.

Kakabay Amanmyradov
(Turkmenistan)

**ROLE OF MUHAMMET BAYRAM KHAN IN
ESTABLISHING POLITICAL AND DIPLOMATIC
RELATIONS BETWEEN THE MOGHULS AND SEFEVIDS**

As we know from the historical data, Muhammet Bayram Khan the Turkmen was not only khan of khans, and outstanding statesman, skilled military leader, poet but also an experienced diplomat. He made his great contribution to the strengthening of the Moghul state.

According to the historical information, in summer 1543 Humayun Shah tried to establish diplomatic relations with the Sefevids. The political situation at that time demanded to renew the political and diplomatic relations between the Moghuls and Sefevids. These relations were broken in 1529. Humaiun entrusted this important mission to Muhammet Bayram Khan.

In December 1543, the delegation came to Garmsir and sent a letter to Shakh Tahmasp asking for permission to enter Iran. This letter was written by Bairam Khan. On May 1544 the first meeting of Muhammet Bairam Khan and Shah Tahmasp took place in Gazvin.

On 16-17 August 1544 the second meeting with participation of Muhammet Bayram Khan, Muhammet Humayun Shah and Shah Tahmasp was held in Tahmasp's castle. Thanks to the resourceful diplomatic actions of Bayram Khan they managed to establish the strong Moghul-Sefevid relations.

That mission known as Bayram Khan's achievement was of great significance in restoring the integrity of the Great Moghul State.

Geldimyrat Muhammedov
(Turkmenistan)

TURKMEN-INDIAN RELATIONS ON THE GREAT SILK ROAD

The history of the Great Silk Road is full with deep-seated secrets. For thousands of years, growing trade and handicrafts, there were cities and caravansaries, skillful masters left a priceless heritage of cultural monuments.

The Great Silk Road was a caravan route. People who lived on this historic route established trade relations with each other. Caravans made much money to the states which located in the Great Silk Road. Therefore, this route was controlled by heads of states. With the emergence of trade caravans spread culture, spiritual values, and religion, as well as maintained political stability between states.

Turkmen people had contribution on this caravan routes, too. The ancient city of Merv, located on the way of the Great Silk Road, regarded as the gateway of Central Asia and had become one of the most important political and trading centers. Merv and Indian trade relations increased highly. Ivories, various colored fabrics, dyes and sugar were brought from India. Grapes, wool fabrics, carpets and precious stones were taken from Merv to India.

**ДИПЛОМАТИЯ ВЕЛИКОГО
ШЕЛКОВОГО ПУТИ: ОТ ИСТОРИИ
В БУДУЩЕЕ**

Материалы Международной научной конференции

ПЛЕНАРНОЕ ЗАСЕДАНИЕ

Амангельды Рахманов
(Туркменистан)

НЕЙТРАЛЬНАЯ ВНЕШНЯЯ ПОЛИТИКА ТУРКМЕНИСТАНА – ПОЛИТИКА МИРА, БЕЗОПАСНОСТИ И УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ

В контексте темы нашей научной конференции «Дипломатия Великого шелкового пути: от истории в будущее», посвященной 5-летию создания Института международных отношений МИД Туркменистана, позвольте мне коротко остановиться на некоторых вопросах внешней политики Туркменистана.

После обретения независимости туркменский народ проводит политику позитивного нейтралитета, сформулировав ее основные положения. И, как показал опыт развития нейтрального Туркменистана, избранный нашим государством внешнеполитический курс наиболее полно отвечает национальным интересам туркменского народа, а также служит интересам всех народов.

В эпоху могущества и счастья, провозглашенную Уважаемым Президентом Туркменистана Гурбангулы Бердымухамедовым, сама природа и возможности международно-правового статуса страны стали еще шире раскрываться, а его содержание обогащаться, что, в свою очередь, придало большую значимость политике нейтралитета.

Признанием Генеральной Ассамблеей ООН Туркменистана в качестве нейтрального государства путем принятия 12 декабря 1995 г. Резолюции о постоянном нейтралитете Туркменистана наш нейтралитет, превратившись в реальный инструмент взаимопонимания и сотрудничества между народами, стал эффективным механизмом укрепления мира, безопасности и стабильности.

Глубоко продуманная, последовательная и целеустремленная внешнеполитическая деятельность Президента Туркменистана

придает особый динамизм и последовательность международным отношениям Туркменистана. Благодаря этому создаются благоприятные внешние условия для успешного осуществления долгосрочных программ национального развития, расширения плодотворных контактов по всему спектру взаимовыгодного сотрудничества.

В этом контексте мне бы хотелось особо отметить крупные международные инициативы по актуальным направлениям мировой и региональной политики, с которыми последовательно выступает наш Уважаемый Президент. Эти внешнеполитические инициативы находят в мировом сообществе широкое признание и вносят все более весомый вклад в решение актуальных проблем, стоящих перед человечеством. В частности, речь идет о новой концепции целостности и неделимости безопасности, принципы которой заложены в основу крупных внешнеполитических инициатив и предложений нашей страны; о разработке международно-правового документа Декларация о приоритетном применении политико-дипломатических средств при решении всех без исключения международных вопросов; о последовательном развитии отношений добрососедства и сотрудничества в регионах Средней Азии и Каспийского бассейна, содействии мирному, политическому урегулированию ситуации в Афганистане и социально-экономическому восстановлению этой страны и о многих других. Нейтралитет Туркменистана также стал весомым фактором международных миротворческих усилий в нашем регионе. В частности, в Ашхабаде, под эгидой ООН состоялась серия переговоров, сыгравших важную роль в достижении мира и согласия в Таджикистане. Столица нашего нейтрального государства стала местом проведения переговоров по урегулированию внутриафганского конфликта в конце 90-х годов прошлого столетия. Помимо проведения этих переговоров в Ашхабаде, наше правительство принимало и принимает активное участие в международных форумах по Афганистану, призывая к поиску эффективных решений ситуации в соседней стране.

Политика постоянного нейтралитета Туркменистана также способствует укреплению экономической стабильности нашей страны. Нейтральный статус и развитие дружеских,

взаимовыгодных отношений с другими странами обеспечивают и приток иностранных инвестиций в национальную экономику. Так, в Докладе о мировых инвестициях за 2012 год Конференции ООН по торговле и развитию (UNCTAD) отмечается, что Туркменистан входит в первую десятку стран по индексу привлечения прямых иностранных инвестиций (ПИИ).

Наша страна сегодня последовательно претворяет в жизнь инициированную Президентом Гурбангулы Бердымухамедовым Концепцию внешнеполитического курса Туркменистана на период 2013 – 2017 годы, и это является качественно новым этапом дальнейшего развития миролюбивого курса нашей страны на международной арене. Дипломатическая служба и, прежде всего, внешнеполитическое ведомство ведут работу по непосредственной реализации новой внешнеполитической стратегии страны. Профессорско-преподавательский состав национальной школы туркменской дипломатии Института международных отношений МИД Туркменистана, 5-летний юбилей которого мы отмечаем в эти дни, в свете новых высоких требований прилагают максимум усилий с тем, чтобы подготовить специалистов-международников, настоящих профессионалов своего дела, ведут научно-исследовательскую деятельность по разработке актуальных проблем внешней политики, дипломатии, международных отношений, изучают дипломатию Великого шелкового пути.

Научные форумы по данной проблематике все больше обогащают нас знаниями, новыми историческими фактами о дипломатии Великого шелкового пути, в том числе и о том, что, находясь на перекрестке дорог Великого шелкового пути, Туркменистан выполнял благородную миссию своеобразного моста между древними очагами мировой цивилизации.

Ныне воссоздание Великого шелкового пути стало новой исторической миссией, залогом процветания народов. В таких условиях Туркменистан, осуществляя свою миролюбивую политику, становится гарантом региональной стабильности и безопасности. В результате при активном участии Туркменистана сегодня древний Великий шелковый путь возрождается в различных современных вариантах: в железнодорожном,

газопроводном и других, что еще больше сближает наши народы, открывая большие возможности для расширения традиционных торгово-экономических и иных связей между государствами, двумя континентами. И то же время это является еще одним подтверждением истины о том, что можно раздвинуть горизонты будущего, если к его проблемам подходить с позиции объективного историзма, поступательно, шаг за шагом решая задачи мира, безопасности и развития.

В этом контексте очень важное политическое, научно-практическое значение будут иметь и итоги данной междунаrodной научной конференции.

Владимир Горяев

(исполнительный директор Секретариата Реестра ущерба, причиненного в результате строительства Израилем стены на оккупированной палестинской территории)

РОЛЬ НЕЙТРАЛЬНОГО ТУРКМЕНИСТАНА В ВОЗРОЖДЕНИИ ВЕЛИКОГО ШЕЛКОВОГО ПУТИ

Организаторы конференции выбрали очень интересную и актуальную тему. Ее углубленное рассмотрение позволит нынешним и будущим туркменским дипломатам (и всем нам) глубже понять исторически и геополитически predetermined приоритеты направления во внешней политике нейтрального Туркменистана и его взаимодействие и сотрудничество с ближними и дальними соседями, составляющими незримую, но неразрывную цепь политических, экономических, культурных, гуманитарных и просто человеческих связей, которая охватывает Евразийское пространство от Тихого до Атлантического океана.

Объективные предпосылки существования и функционирования Великого шелкового пути существовали с незапамятных времен. Однако в силу политических и стратегических центробежных факторов Великий шелковый путь в течение многих лет был романтической легендой о безбрежных пустынных пространствах Азии, которые бороздили караваны, идущие от одного оазиса к другому.

Глубинные и фундаментальные геополитические изменения, произошедшие в мире и на пространствах Великого шелкового пути, такие как глобализация, возникновение независимых суверенных государств в Центральной Азии и на Кавказе, бурное экономическое развитие КНР, Индии и других государств Юго-Восточной Азии, фундаментальные изменения в России, европейская интеграция, сделали возрождение Великого шелкового пути возможным, объективно востребованным и уже вполне реальным явлением.

Возрождение Великого шелкового пути происходит на качественно новом историческом этапе, трансформируя само понятие «путь» в этом контексте. В нынешних условиях оно включает и традиционный товарообмен, строительство нефте- и газопроводов, обмен технологиями, взаимообогащение культурными достижениями, человеческие контакты. Многие миллионы людей на огромном Евразийском континенте вовлечены в деятельность, связанную с функционированием и развитием комплекса многогранных связей, которые мы называем символическим Великим шелковым путем.

Было бы наивным полагать, что возрождение этого многосложного феномена, в которое вовлечено строительство различных государств, различных регионов и интересов, будет безоблачным триумфальным шествием. Этот процесс включает также определенные противоречия, конкуренцию, а зачастую и прямые вызовы. На пространстве, охватываемом Великим шелковым путем, продолжаются затяжные и разрушительные конфликты. Афганистан, к сожалению, не единственный пример. Предсказуемость, безопасность, стабильность, необходимые для эффективного и долгосрочного планирования, инвестиции и т.д. подвергаются вызовам, бросаемым международным экстремизмом, терроризмом, сепаратизмом. Если прибегнуть к сравнению, процесс возрождения Великого шелкового пути гораздо ближе к хоккею, чем фигурному катанию. В этом контексте нельзя переоценить роль дипломатии в обеспечении наиболее благоприятных условий функционирования этого «коридора» сотрудничества, взаимодополнения и взаимообогащения.

С тем, чтобы фундамент сотрудничества на Великом шелковом пути был надежным и долговременным, необходима осмысленная и системная работа политиков и дипломатов. Такая деятельность идет и дает свои видимые и реальные результаты. Созданы новые серьезные региональные организации - Шанхайская организация сотрудничества и Конференция по взаимодействию и мерам доверия в Азии. Это прямое выражение объективной потребности политико-дипломатического «обслуживания» функционирования связей сотрудничества в Евразии, которые мы называем возрожденным Великим шелковым путем. К числу таких же значимых явлений в этом огромном регионе можно отнести обретение Туркменистаном статуса постоянного нейтралитета.

Внешнеполитическая деятельность нейтрального Туркменистана, умело руководимая уважаемым Президентом Гурбангулы Бердымухамедовым, самым прямым образом способствует развитию взаимовыгодных экономических, политических и культурных связей, как на западном, так и на восточном векторе Великого шелкового пути. В этом конструктивизме, в сбалансированности и нейтралитете международное сообщество увидело роль Туркменистана, и в 1995 году, приняв консенсусную резолюцию ГА ООН, признало за страной статус постоянного нейтралитета. Этот статус – не почетное звание туркменской дипломатии, да и страны в целом, необходимо на деле подтверждать свою приверженность выбранному пути. Заниматься этой ответственной и сложной работой доведется не только опытным и глубоко знающим наше дипломатическое ремесло сотрудникам МИД, но и нынешним студентам Института международных отношений, завтрашним молодым туркменским дипломатам.

Как видится нам, сотрудникам ООН, знакомым с регионом, работы сегодня и завтра предстоит немало. Необходимо укреплять взаимодействие государств обширного Евразийского - региона, направленное на предотвращение и урегулирование конфликтов, нераспространение оружия массового уничтожения, противодействие угрозы терроризма и наркоагрессии. Перечень можно продолжить и, чтобы эффективно решать эти и другие

сложные задачи, необходимо много знать и много работать. Поэтому я желаю новых успехов Институту международных отношений, который в свой пятилетний юбилей вышел из младенческого возраста и продолжает динамично расти и развиваться.

Дмитрий Васильев
(Россия)

КАРАВАН-САРАИ ВЕЛИКОГО ШЕЛКОВОГО ПУТИ НА СТАРЫХ ФОТОГРАФИЯХ ИЗ АРХИВОВ РОССИЙСКОЙ АКАДЕМИИ НАУК

В Российской академии наук хранятся материалы научных экспедиций конца XIX - начала XX веков. Целью этих экспедиций уже тогда было обследование исторических памятников архитектуры и объектов материальной культуры цивилизаций древности и средневековья. Личные фонды известных востоковедов В.В.Бартольда, В.А.Жуковского, Н.Я.Марра, И.Ю.Крачковского, А.Ю.Якубовского и других содержат старые фотографии памятников архитектуры, многие из которых до настоящего времени сохранились лишь в руинах или почти полностью утрачены. Среди этих материалов есть немало фотографий караван-сараев и связанных с ними построек, заснятых на рубеже XIX и XX веков в Крыму, Турции, на Кавказе, в Средней Азии и Западной Сибири и других маршрутов Великого шелкового пути. Эти фонды мало изучены. Между тем, эти материалы представляют уникальную возможность для реставрации и приданию памятникам их первоначального вида.

Караван-сарайи постоянно привлекали внимание российских востоковедов. Значительную часть материалов научных экспедиций и военных миссий, хранящихся в архивах Российской академии наук, составляют фотоснимки памятников мусульманской архитектуры, а также планы и чертежи этих построек. Маршруты экспедиций проходили по древним караванным путям, и путешественниками фиксировались как сохранившиеся караван-сарайи, так и их развалины. В научных

отчетах, кроме фотографий, можно найти также обмеры древних построек и попытки их графических реконструкций.

В докладе демонстрируются фотографии из фотоархива Института истории материальной культуры РАН периода с 1858 г. до 20-х гг. XX столетия, на которых запечатлены обследованные российскими учеными караван-сарай участков Великого шелкового пути и его ответвлений.

Ширин Акинер
(Великобритания)

МАРШРУТЫ ДИАЛОГА, МАРШРУТЫ ДИПЛОМАТИИ: ДИПЛОМАТИЧЕСКИЕ ИНИЦИАТИВЫ ТУРКМЕНИСТАНА 1992 – 2012 ГГ.

Шелковый путь древнего мира был не только сетью торговой взаимосвязи, но также и путем передачи и обмена знаниями и опытом в таких областях, как религия и философия, язык, технологии, музыка, танцы и многие другие достижения человечества. Он был также бесспорным каналом для установления дипломатических отношений. Бесконечное количество огромных караванов преодолевали Евразийский континент, дипломатические посланники и сопровождающие их лица. В настоящее время разрабатывается специальный подход к решению спорных ситуаций между сторонами. Однако всегда имеет место степень наложения. Политические цели не могут быть полностью отделены от других форм контакта. Глобальная, региональная и национальная безопасность может быть достигнута только через общее процветание и стабильность. В нашем взаимосвязанном мире этого можно достигнуть только через взаимопонимание и сотрудничество. Только в атмосфере доверия и общих усилий можно решить интегрированные проблемы, которые касаются нас всех. Новые «шелковые пути» – «шелковые пути двадцать первого столетия» – снова становятся маршрутами торговли, аналогичными прошлым путям диалога и обмена. Однако, чтобы эти контакты были продуктивными, они должны носить систематический характер при активной

поддержке правительственных и неправительственных организаций. Это, в свою очередь, требует политического желания и приверженности диалогу понимания.

Внешняя политика Туркменистана

Туркменистан, будучи независимым государством, продемонстрировал большое стремление к диалогу как механизму строительства мира и безопасности. Это подтверждается принятием статуса постоянного, позитивного нейтралитета, официально признанного и поддержанного Генеральной Ассамблеей ООН 12 декабря 1995 года. Если подходить к термину «постоянный» с точки зрения его основного содержания, то он не будет представлен в виде двух полюсных характеристик. С одной стороны, он указывает на определенную безграничную приверженность принципу нейтралитета и таким образом представляет статический неизменный аспект обязательства. С другой – выявляет динамический элемент, подразумевая приверженность ответственному, доброжелательному и приветливому обязательству. Этот подход двойного направления, базируемый в равной мере на уважении к суверенитету других государств (то есть невмешательстве в их внутренние дела), и чувство долга помочь в любой требуемой ситуации, является уникальным вкладом в международные отношения.

Политика Обязательства

Политика обязательства ведется различными способами. Некоторые весьма явно, другие сдержанно, третьи почти невидимо. Под названием «Видимые» обязательства инициативы, проявленные Президентом Туркменистана на Генеральной Ассамблее ООН. До настоящего времени самой существенной из них представляется Резолюция по надежному и устойчивому транзиту энергии и ее роли в обеспечении устойчивого развития и международного сотрудничества, единодушно принятая всеми членами ООН на сессии Генеральной Ассамблеи в декабре 2008 г. Другие инициативы включают предложения выдвинутые Президентом Гурбангулы Бердымухамедовым на 65-й сессии Генеральной Ассамблеи ООН в сентябре 2010 г., по учреждению Каспийского

экологического форума и обеспечивающие постоянную платформу по проблемам охраны окружающей среды в бассейне Каспийского моря под эгидой UNEP. Другая известная инициатива, выдвинутая Президентом Г. Бердымухамедовым в 2010 г. на 65-й сессии Генеральной Ассамблеи ООН, была представлена в виде предложения организовать переговоры специального представителя Генерального секретаря ООН по афганским вопросам с афганскими лидерами и другими заинтересованными сторонами. Туркменское правительство также выдвинуло предложения по оказанию помощи Афганистану. Одной из дополнительных мер было начало строительства туркменско-афганской железной дороги. Другой проект – увеличение в пять раз объема экспорта туркменского электричества в Афганистан.

Вторая категория «видимых» событий заключается в проведении международных семинаров и конференций различной тематики. Некоторые из них были посвящены специфичным проблемам, таким как незаконный оборот наркотиков и наркомания. Туркменистаном также было проведено несколько международных встреч по оказанию помощи Афганистану (последняя встреча 24 января 2013 г.). Другие «события» сосредоточились на более широких темах, таких как инфраструктурное развитие, туризм и сохранение культурного наследия. Они включают такие мероприятия, как Первая конференция Великого шелкового пути Федерации «Интернэйшнэл-Роуд», проведенная в Ашхабаде в 1998 г.; Конференция по перспективам развития транспорта и транзита в Средней Азии и Каспийской области, проведенная в мае 2012 г. (при сотрудничестве с Международным транспортным союзом и Европейской экономической комиссией ООН). В области культуры: «Второе заседание Координационного совета по серийной номинации Всемирного наследия Шелкового пути», проведенное в Ашхабаде в мае 2011 г. (при совместном спонсорстве правительства Туркменистана и ЮНЕСКО и др.). Гуманитарные инициативы включали инновационную международную министерскую конференцию по «Беженцам в мусульманском мире», проведенную в Ашхабаде в мае 2012 г. в

сотрудничестве с Организацией исламского содружества (ОИС) и управлением Верховного комиссариата Организации Объединенных Наций по делам беженцев (UNHCR). Это была первая конференция по данной проблеме, в которой приняли участие представители 57 государств-членов ОИС и из многих других государств, не входящих в Союз, а также неправительственных и международных организаций.

Третий способ обязательства состоит из содействия в виде организации неофициальных встреч между представителями конфликтующих сторон. По характеру такие контакты сдержанны и редко обсуждаемы в открытом доступе. Все же они являются важной частью дипломатии, особенно в урегулировании споров. Это было очевидно во время гражданской войны в Таджикистане. В то время, когда, казалось, была небольшая перспектива разрешения конфликта мирным путем, Туркменское правительство организовало ряд встреч лидеров противоборствующих сторон. Это создало условия, которые в конечном счете привели к подписанию Генерального соглашения по учреждению мира и национального согласия в Таджикистане 27 июня 1997 г. (зарегистрированному в Секретариате ООН). В Афганистане в 90-е годы Туркменистан способствовал облегчению сдержанного, неофициального диалога между основными участниками конференции. Эти усилия были возобновлены в последние годы, поскольку ввод войск НАТО-ISAF становится все больше неизбежным.

Роль Института международных отношений

У международных инициатив, проводимых на высоком уровне, а также общественных мероприятий есть одна общая черта: они все требуют анализа, детальной подготовки и долгосрочных обязательств. Процесс планирования и выполнения происходит в разных сферах, но, прежде всего, это Министерство иностранных дел, дипломаты, судебные эксперты и специалисты-международники. Планирование внешней политики – сложная задача для молодого государства Туркменистан. Двадцать лет назад число туркменских дипломатов соответствующей квалификацией и опытом было относительно небольшим. Учебные курсы, проводимые

международными организациями, обеспечили существенную помощь в развитии профессионализма членов дипломатического корпуса, у которого были необходимые навыки. Роль Института Международных отношений Министерства иностранных дел Туркменистана крайне важна в обеспечении проведения гибкой внешней политики.

Пятая годовщина со дня основания Института – важная веха. В настоящее время он готовит молодое поколение туркменских дипломатов, и для этого созданы все условия.

Инь Сунлин
(Китай)

РОЛЬ ТУРКМЕНИСТАНА В ВОЗРОЖДЕНИИ ВЕЛИКОГО ШЁЛКОВОГО ПУТИ

Туркменистан – это страна с многовековой историей и великой цивилизацией, которая внесла невероятно большой вклад в развитие человеческого общества. После обретения независимости Туркменистан выбрал собственный путь развития на основе национальных особенностей и проводит мудрую политику постоянного нейтралитета.

Исходя из своего нейтрального статуса, основанного на миролюбии и добрососедстве, Туркменистан прилагают и прилагает активные усилия к развитию дружественных отношений со всеми странами мира, выступает за урегулирование сложных проблем мирным путем и обеспечение мира и стабильности в регионе. Не случайно, что Ашхабад стал подлинным миротворческим центром, где успешно функционирует Региональный центр ООН по превентивной дипломатии в Центральной Азии.

Великий шелковый путь сыграл важную роль в развитии дружбы между народами Центральной Азии как связующее звено между восточной и западной цивилизациями. Возрождение шелкового пути будет способствовать дружественным контактам и сотрудничеству между народами, превращению региона в регион мира и согласия, взаимовыгодного сотрудничества и устойчивого развития.

Туркменистан, находясь в центре Великого шелкового пути, играет и будет играть важную роль в его возрождении, используя своё выгодное геополитическое положение и статус постоянного нейтралитета.

С каждым днем повышается международный авторитет Туркменистана, динамично развиваются отношения дружбы и взаимовыгодного сотрудничества со всеми странами мира.

Что касается китайско-туркменских отношений, то они считаются образцом отношений между государствами. Народы Китая и Туркменистана – это братья, добрые друзья и надежные партнеры. Мы придерживаемся принципов взаимного уважения, равенства, взаимного доверия и поддержки. Хотел особенно отметить, что динамично растет сотрудничество в области энергетики. Яркий пример этому – газопровод Туркменистан – Китай.

Я горжусь тем, что мы, китайский народ, имеем в лице нейтрального Туркменистана настоящего друга и надежного стратегического партнера.

Убежден, что взаимовыгодное и равноправное партнерство между нашими странами и народами будет развиваться и впредь высокими темпами.

I СЕКЦИЯ

РОЛЬ ДИПЛОМАТИИ В ОБЕСПЕЧЕНИИ СОТРУДНИЧЕСТВА, БЕЗОПАСНОСТИ И УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ В РЕГИОНЕ ВЕЛИКОГО ШЕЛКОВОГО ПУТИ

Мирослав Енча

*(глава Регионального центра ООН по превентивной дипломатии
в Центральной Азии)*

РОЛЬ ДИПЛОМАТИИ В РАЗВИТИИ СОТРУДНИЧЕСТВА, ОБЕСПЕЧЕНИИ БЕЗОПАСНОСТИ И УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ В ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ

Роль дипломатии в современных международных условиях неуклонно возрастает. В то же время, по мере накопления изменений в системе международных отношений происходят качественные сдвиги в дипломатии, появляются новые дипломатические формы и инструменты. Одной из таких новаций является превентивная дипломатия, направленная на предотвращение возникновения разногласий между сторонами, их перехода в конфликт, а также на ограничение распространения уже существующих конфликтов. На основе накопленного опыта миротворческой деятельности Организация Объединенных Наций предпринимает шаги по институционализации превентивной дипломатии в различных регионах мира. Центр ООН по превентивной дипломатии в Центральной Азии представляет собой одну из таких структур, координирующих усилия в области превентивной дипломатии в регионе.

Несомненно, XXI век принесет много нового как в форму дипломатических отношений, так и в их содержание. Сегодня многие исследователи называют современную дипломатию конференционной или многосторонней по преимуществу, связывая это с возникновением глобальных проблем и

с потребностью участия большинства стран в решении возникающих вопросов международной повестки дня. В этой связи возрастает роль международных организаций, в первую очередь Организации Объединенных Наций, в процессе согласования интересов государств на основе принципов суверенного равенства и сотрудничества.

Процессы, имеющие место в регионе, вошедшем в историческую науку под названием «Великий шелковый путь», вписываются в рамки происходящих глобальных перемен. В то же время, в Южной и Центральной Азии наблюдается большой нереализованный потенциал сотрудничества, который мог бы значительно способствовать решению энергетических, транспортных, научно-технологических и природоохранных проблем, развитию полноценного диалога в сфере управления общими ресурсами, противодействию трансграничным угрозам и всестороннему обеспечению региональной безопасности.

Для государств Центральной Азии в рамках более широкого географического региона расширяются возможности реализации своих конкурентных преимуществ в самых разных секторах экономики, в частности, в сельском хозяйстве, легкой промышленности и инфраструктуре. Страны-экспортеры углеводородов получают доступ к международным рынкам с выходом к морю. Это даст определенные экономические выгоды: сокращение транспортных затрат, наращивание объемов экспорта, расширение рынков сбыта, создание новых рабочих мест.

Следует отметить ряд вызовов, на которые необходимо дать совместный и адекватный ответ для обеспечения безопасности и устойчивого развития в региональном контексте.

В первую очередь, государства региона должны обеспечить внутреннюю стабильность, национальное единство, преодолеть социальное отчуждение и маргинализацию отдельных групп населения. Достижение этих целей возможно на основе преодоления негативных явлений в системе государственного управления и модернизации государственного аппарата.

Внутренняя стабильность должна поддерживаться опережающими темпами развития экономики. В то же время

для обеспечения стабильного экономического роста необходимо ориентироваться на инновационное развитие. Эта приоритетная для стран Центральной Азии тема находит живой отклик у международных партнеров. Важным является сотрудничество в области образования и развития человеческого потенциала. Мы видим возможности для продвижения совместных инициатив в этих областях на пространстве Центральной Азии и намерены содействовать государствам на данном направлении.

Рассматриваемый регион входит в число зон мира, в значительной степени подверженных воздействию стихий. Землетрясения и другие природные катаклизмы, к сожалению, подтверждают необходимость активизации усилий, повышающих готовность стран региона к чрезвычайным ситуациям и способствующих формированию эффективной системы координации мероприятий в области охраны окружающей среды.

Задачи сотрудничества в антитеррористическом направлении и совместного противодействия транснациональной преступности остаются важным вектором деятельности правительств стран региона и их партнеров, включая Организацию Объединенных Наций. Наш Центр ведет работу по оказанию содействия государствам региона в нахождении эффективных решений проблем терроризма и экстремизма. Как вы знаете, в ноябре 2011 года в Ашхабаде был представлен совместный план действий, направленных на реализацию Глобальной контртеррористической стратегии ООН в Центральной Азии, который стал первым в своем роде подобным региональным документом. В ближайшее время мы начнем следующий этап в рамках реализации Глобальной контртеррористической стратегии, направленной на осуществление решений в рамках совместного плана действий. Целью этих усилий является устранение условий, способствующих распространению терроризма, а также более активное наращивание контртеррористического потенциала в регионе.

Другим сложным вопросом региональной повестки дня является управление трансграничными водными и энергетическими ресурсами. Данная проблематика представляет одну из наиболее чувствительных тем в регионе.

В сложившихся условиях наш Центр предоставляет площадку для консультаций между правительствами государств Центральной Азии при участии представителей соседних и других заинтересованных стран, в целях содействия диалогу, укрепления доверия и выявления элементов, которые могли бы способствовать достижению устойчивого решения проблемы на взаимовыгодной основе. Конкретным примером деятельности Центра является его активное содействие созданию системы раннего оповещения о потенциальных проблемных ситуациях на трансграничных реках в регионе. Первый “Бюллетень раннего оповещения” на основе гидрологических индикаторов бассейна реки Сырдарья был подготовлен в прошлом году в сотрудничестве с Исполнительным комитетом Международного фонда спасения Арала (ИК МФСА). Кроме того, для развития сотрудничества между странами Центральной Азии и соседними государствами в зависящих от водных ресурсов отраслях экономики Центр в сотрудничестве с ФАО и с ИК МФСА провел ряд семинаров, на которых представители стран региона разработали несколько сценариев комплексного использования водных ресурсов, показывающих, какие последствия могут иметь определенные действия с течением времени. Мы надеемся, что этот подход может помочь сторонам разработать альтернативные варианты использования водных ресурсов, что будет способствовать совершенствованию планирования и снижению рисков возникновения конфликтов. Недавно мы представили на рассмотрение правительств стран Центральной Азии Предложение по модернизации нормативно-правовой базы управления трансграничными водными ресурсами в бассейне Аральского моря, которое в настоящее время проходит стадию обсуждения. Это предложение, основанное на последних достижениях международного водного права, представляет собой рамочную систему принципов и процедур, которые обеспечили бы справедливое и сбалансированное использование общих водных ресурсов региона.

Очевидно, что в обеспечении региональной безопасности важная роль принадлежит Афганистану. Восстановление мира в этой стране будет оказывать стабилизирующее влияние на

регион в целом и даст импульс развитию инфраструктуры, прокладке энергетических и транспортных путей, которые пройдут через Афганистан и свяжут рынки стран Центральной Азии с морскими коммуникациями. Это потребует совершенствования транспортно-логистических систем и обеспечения совместимости производственно-сбытовых цепочек в регионе. Понимаем, что они требуют модернизации и для этого понадобятся значительные инвестиции. В свою очередь, интересы инвесторов будут зависеть от внутренней стабильности и безопасности, на обеспечение которых сегодня направлены усилия дипломатов.

Наш Центр в рамках своего мандата поддерживает тесные контакты с Миссией ООН по содействию Афганистану (МООНСА) для проведения всестороннего и комплексного анализа ситуации в регионе и содействия укреплению связей между странами Центральной Азии и Афганистаном. Представители правительства Афганистана и МООНСА регулярно приглашаются для участия в мероприятиях, организуемых РЦПДЦА. Региональный Центр также активно участвует в Стамбульском процессе в качестве партнера, оказывающего поддержку в реализации мер по укреплению доверия в области борьбы с терроризмом, как это определено в Декларации Конференции на уровне министров в Кабуле.

Следует отметить, что несмотря на имеющиеся возможности сотрудничества на пространстве исторического Великого шелкового пути, реализация этого потенциала сталкивается со многими сложностями. В частности, необходима дальнейшая либерализация торгово-инвестиционной активности в регионе и укрепление региональной экономической интеграции. В преодолении этих проблем дипломатия, в том числе многосторонняя дипломатия при поддержке ООН и других партнеров, может сыграть решающую роль. В рамках нашего мандата мы поддерживаем продвижение конкретных проектов, таких как ТАПИ, CASA 1000 и др. для наполнения регионального сотрудничества практическим содержанием.

В реализации региональных проектов важную роль играет Туркменистан. Международное сообщество с удовлетворением

отмечает возрастающую роль Туркменистана в урегулировании взаимоотношений с Афганистаном. Помимо проекта ТАПИ, Туркменистан оказывает своему южному соседу поддержку в строительстве объектов социальной инфраструктуры, шоссейных и железных дорог, поставляет электроэнергию, оказывает гуманитарную помощь. Руководство Туркменистана также активно продвигает региональные инициативы в области безопасности, охраны окружающей среды, гуманитарного сотрудничества и оказывает поддержку проектам нашего Центра.

Заканчивая выступление, хотел бы отметить, что несмотря на сложные вызовы, стоящие перед государствами региона, краткий обзор сделанного вселяет некоторый оптимизм и позволяет надеяться на развитие взаимовыгодного регионального сотрудничества. Конечно, многое еще предстоит сделать, но достигнутые результаты являются хорошим заделом на будущее.

Баба Захыров
(Туркменистан)

ВЕЛИКИЙ ШЁЛКОВЫЙ ПУТЬ – ОСНОВА МЕЖДУНАРОДНОГО СОТРУДНИЧЕСТВА В СФЕРЕ ПРАВОВОЙ СТАТИСТИКИ

Как отмечает Президент Туркменистана Гурбангулы Бердымухамедов: «Великий шелковый путь оказал огромное позитивное воздействие на развитие человеческой цивилизации. Этот путь, став отправной точкой установившихся связей между цивилизациями Востока и Запада, открыл огромные возможности для обмена знаниями различных регионов». Эти слова лидера нации – яркое свидетельство того, что Великий шелковый путь является не только основой развития мировой экономики, но и научно-технического прогресса человечества, в частности развития такой сферы, как правовая статистика.

Великий шелковый путь, пролегая на протяжении многих веков через различные континенты и объединяя народы, сыграл огромную и очень важную роль в развитии инфраструктуры, различных направлений общечеловеческой цивилизации. Как

известно, человеческое общество стремилось к отслеживанию и учёту всего происходящего, то есть интересовалось статистикой с очень давних времен.

Например, в IV тысячелетии до нашей эры в Вавилоне с помощью клинописи было начато ведение учета состояния растениеводства и полученных урожаев. Чуть позже, это получило распространение в других уголках планеты благодаря международным отношениям, в том числе Великому шелковому пути, торговым маршрутам. Благодаря вкладу науки и практики, передовым методам каждого народа статистическая наука совершенствовалась, стала одним из ведущих направлений науки, объединяющим многие аспекты информационно-аналитических средств, превратившись тем самым в самостоятельную отрасль. Как подчёркивает уважаемый Президент Гурбангулы Бердымухамедов: «Государство, не способное воспользоваться плодами научно-технических достижений, просто-напросто выпадает из мирового интеграционного процесса. забывать об этом непозволительно». Более того, глава государства подчеркивает: «В данной связи дипломатия Великого шелкового пути нацелена на конкурентные действия по всем направлениям и обогащается новым содержанием. Сегодня эта дипломатия имеет огромное значение». Президент отмечает, что в развитии всех сторон туркменского общества, в том числе научной статистики очень важна роль Великого шелкового пути как необходимого средства для налаживания тесного сотрудничества в культурно-гуманитарной, научно-образовательной сферах.

Ферхат Пиринчи
(Турция)

ПОЛИТИКА ТУРЦИИ ОТНОСИТЕЛЬНО СРЕДНЕЙ АЗИИ

Распад Советского Союза радикально изменил геополитическую структуру Средней Азии. С тех пор приоритет внешней политики Турции относительно Средней Азии состоит в том, чтобы поддержать независимость, стабильность государств

региона. Учитывая общие исторические, лингвистические и культурные связи, Турция стремилась увеличить своё присутствие в Средней Азии по широкому диапазону проблем. В контексте этих отношений достигнуты значительные успехи и есть все возможности их развития. Успехи в этом направлении во многом зависят от активности всех участников партнёрства. В этом десятилетии Турция намерена действовать намного активней и инициативней. С этой целью запланирован комплекс мер по активизации сотрудничества с учётом потенциала Турции, который заметно вырос по сравнению с прошлым десятилетием. События прошлого позволили сформировать новый подход к региону, который основан на рациональном стратегическом планировании, серьёзных научных исследованиях, глубоком анализе состояния и ближайших инициатив. Турция обладает большим потенциалом для оказания помощи, направленной на обеспечение стабильности и процветания народов Средней Азии. Усилия Турции направлены на то, чтобы соответствовать интенсивности двухсторонних и многосторонних отношений, способствуя тем самым региональному сотрудничеству, полному использованию имеющегося потенциала региона. Уместно отметить, что внешняя политика Турции усилена деятельностью неправительственных организаций, включая также гражданские инициативы и деловую активность людей.

Мадиям Насырова
(Казахстан)

РОЛЬ ПОЛИТИКИ НЕЙТРАЛИТЕТА В ФОРМИРОВАНИИ СИСТЕМЫ РЕГИОНАЛЬНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

Распад Советского Союза повлек за собой коренные изменения в международных отношениях.

После обретения независимости Туркменистан, как и другие страны постсоветского пространства, должен был решить важнейшие вопросы по формированию внешней политики и международных связей. Особое место в данном аспекте

занимают стоящие и перед другими центральноазиатскими странами задачи по обеспечению надежной региональной безопасности.

Туркменистан как нейтральное государство вырабатывает и проводит собственную политику, которую важно и интересно знать в качестве опыта деятельности страны в сфере межгосударственных отношений. Изучение современной политики нейтрального Туркменистана позволяет выявить потенциал традиционно применяемых им политико-дипломатических, переговорных, то есть не силовых, мирных методов и средств, обеспечивающих безопасность и стабильное развитие внешних связей.

Своеобразие нейтралитета Туркменистана и его нейтральной политики заключается в зависимости от решения конкретных задач, стоящих перед страной, и от геополитической ситуации региона. Как подчеркнул Президент Туркменистана Гурбангулы Бердымухамедов: «Избранный нами нейтралитет явился именно той моделью, которая наиболее органично соответствует менталитету народа Туркменистана, его историческим и культурным традициям, а также тем объективным реалиям, с которыми наша страна сталкивается с учетом своего географического положения и ресурсного потенциала». Но неизменной составляющей политики Туркменистана, как и других нейтральных стран в любые исторические периоды, остается стремление к обеспечению безопасности вблизи своих границ, в регионе и во всем мире.

Таким образом, принципы сохранения безопасности – миролюбие, уважение к другим народам, их культуре и традициям, толерантность и веротерпимость, взятые на вооружение нейтральным Туркменистаном, требуют от него большой гибкости, поиска компромиссов. Но именно благодаря этим принципам и соответствующей им внешней политике и дипломатической деятельности Туркменское государство сегодня становится активным сторонником выполнения всех норм международного права.

Шахрбану Таджбахш
(Норвегия)

СУВЕРЕНИТЕТ И ОБЯЗАТЕЛЬСТВА: ИСКУССТВО ДИПЛОМАТИИ ВЕЛИКОГО ШЕЛКОВОГО ПУТИ

Превентивная дипломатия, впервые предложенная Генеральным секретарем ООН Даг Хаммаршельд в 1960 году, определяется как действие, направленное на предотвращение конфликтов и споров, прежде чем они перерастут в агрессию. Предотвращение является нематериальным понятием и его трудно измерить, или доказать его причины. Однако сам факт, что стабильность сохраняется, когда все говорит об обратном, свидетельствует о том, что механизмы предотвращения конфликтов сработали. Стабильность в Центральной Азии, несмотря на два десятилетия плохих прогнозов и мрачных сценариев (конфликт в Ферганской долине, война за воду, наличие в регионе этнических споров и др.), свидетельствует об эффективности превентивных механизмов, позволивших обеспечить стабильность в Центральной Азии.

Таким образом, встает вопрос о том, есть ли что-то особенное в настоящее время в искусстве дипломатии, практикующееся в странах Центральной Азии. В докладе рассматриваются вопросы разработки собственного стиля дипломатических отношений пяти стран Центральной Азии (Дипломатия в стиле Шелкового пути) в целях избежания конфликтов, мирного разрешения споров, укрепления собственного суверенитета. На примере Центральной Азии и других регионов рассматривается, как обязательства и суверенитет могут усиливать и взаимодополнять друг друга, способствовать сближению стран и народов.

Мохаммад Эсса Месба
(Афганистан)

АФГАНИСТАН И ВОЗРОЖДЕНИЕ ВЕЛИКОГО ШЕЛКОВОГО ПУТИ

Как известно, два года тому назад в Турции в рамках Конференции по региональному экономическому сотрудничеству по предложению афганской стороны была разработана и принята программа регионального сотрудничества в рамках Шелкового пути.

В целях реализации данной программы афганской стороной было организовано несколько встреч с участием представителей многих стран, в том числе стран из Европы и Америки, а также финансовых институтов.

Это объясняется тем, что реализация данной программы является неотъемлемой частью национального стратегического развития Афганистана и имеет огромное значение для достижения соответствующего уровня развития экономики страны. С одной стороны, Афганистан становится основным транзитным центром Азии, а с другой, в Афганистане создаются благоприятные условия для уверенного экономического развития страны.

Практическая реализация этой программы не только будет способствовать стабильному развитию экономики Афганистана, но и будет оказывать огромное влияние на развитие экономики всего региона в целом.

Эту программу поддерживают многие страны, в том числе высокоразвитые. В дальнейшем, в течение 10 лет планируется реализация 13 крупных инфраструктурных проектов в Афганистане и странах региона.

Предварительное исследование показало, что для реализации этих проектов требуются большие вложения капитала, инвестиции, в частности 30 млрд. долларов США. Среди них такие проекты, как «ГАПИ», строительство железных и автомобильных дорог, создание оптико-волоконной системы, разработка месторождений газа и других полезных ископаемых, строительство ГЭС на реках «Кунар» и «Кукча» и т.д.

Реализация этих проектов возможна только на основе регионального сотрудничества.

Считаем, что реализация программы Шелкового пути для Афганистана и стран региона принесет пользу, поскольку мы в настоящее время находимся на историческом этапе развития страны. В настоящее время в Афганистане продолжается процесс передачи ответственности по обеспечению безопасности от представителей иностранных войск национальным силам безопасности. Закончены 3 этапа передачи ответственности и приближаемся к 4 этапу. После 2014 г. Национальная армия Афганистана будет в состоянии самостоятельно вести борьбу против терроризма.

Однако и после 2014 года мировое сообщество будет продолжать оказывать поддержку правительству Афганистана. Мы уверены, что не только сохраним позитивные результаты достигнутые в течение 10 лет, но и будем их развивать.

Шафкат Али Чима
(Пакистан)

СОТРУДНИЧЕСТВО НА ВЕЛИКОМ ШЕЛКОВОМ ПУТИ

С древних времен Великий шелковый путь, играл роль моста между странами и цивилизациями и имел большое значение в установлении дипломатических отношений между государствами.

Поскольку процессы глобализации объединили мир, есть большие возможности и потенциал для использования этого коридора в достижении целей, включая рациональное использование ресурсов и обеспечение безопасности стран региона в этом направлении. Отрадно, что страны Евразии поддержали идею возрождения Великого шелкового пути как один из их главных национальных и региональных приоритетов. Она также встретила широкую международную поддержку. Возможно, это единственная гарантия устойчивого экономического развития посредством установления регионального транзита и развития торговых сетей.

Есть несколько возможностей для сотрудничества, немало весьма актуальных инициатив, включая развитие региональной энергетической системы, обеспечение безопасности транзита, выдвинутых Туркменистаном.

Пакистан был и остается сторонником установления транспортных и торговых коридоров. Мы активно работаем к укреплению региональных механизмов, включая ЭКО, чтобы ускорить региональную интеграцию. Мы участвуем в ряде энергетических проектов, включая ТАПИ. Пакистан работает над Национальной торговой программой с целью улучшения коммуникаций и прежде всего связи. Несомненно, Пакистан играет важную роль в содействии миру и стабильности в Афганистане. Мы верим в успех дела. Устойчивое развитие и экономическая интеграция в регионе могут гарантировать длительную безопасность, в дополнение к обеспечению экономических дивидендов народам региона. Есть потребность в развитии экономического сотрудничества, либерализации торговли, увеличении торговых потоков.

Чтобы преуспеть, двойные стандарты в отношении сотрудничества должны быть преодолены. Эти проблемы преодолимы, если региональные правительства поймут, что выгода от большой интеграции будет значительно выше затрат. Есть необходимость устранить барьеры, которые мешают расширению торговли. Мы в Пакистане признаем это действительность и сделали значительные шаги, чтобы улучшить двустороннюю торговлю. Существуют торговые соглашения по транзиту между Пакистаном и Афганистаном, разработанные с целью сокращения затрат, а также сроков доставки товаров. Пакистан продемонстрировал свое стремление к экономическому и политическому успеху Афганистана.

Есть задачи на будущее. Однако успехи зависят от стремления всех участников сотрудничества. Мы полагаем, что каждая страна в Южной и Средней Азии имеет шанс выиграть от более открытого и интегрированного соседства. Прорывы в региональной торговле и сотрудничестве демонстрируют, что региональные правительства понимают и проявляют все дипломатические инициативы, чтобы достигнуть этой цели.

Ягмыр Нурыев
(Туркменистан)

СОВРЕМЕННАЯ ДИПЛОМАТИЯ И МЕЖДУНАРОДНЫЕ ДОГОВОРЫ

Право международных договоров определяет порядок заключения и прекращения их действия. Значение этого института обусловлено усилением роли договоров в международном сотрудничестве. С договором, так или иначе, связано и осуществление дипломатической деятельности. Рост значения права договоров обусловил принятие Закона Туркменистана о международных договорах Туркменистана от 10 мая 2010 года. Данный Закон, исходя из Конституции, определяет порядок заключения, исполнения и прекращения действия международных договоров Туркменистана, призван содействовать осуществлению целей и принципов его внешней политики. Эти нормы успешно реализуются в Концепции внешнеполитического курса Туркменистана на 2013 – 2017 годы. Установленный порядок заключения, исполнения и прекращения действия международных договоров Туркменистана применяется в отношении всех международных договоров независимо от их формы и наименования: договора, соглашения, конвенции, пакта, протокола, обмена письмами или нотами и других. Законодательство Туркменистана соответствует международным нормам права международных договоров, в частности Венской конвенции о праве международных договоров.

В докладе отражены результаты исследования вопросов взаимосвязи системы современных международных договоров и дипломатической деятельности. Вопросы взаимодействия организации, эффективности дипломатической деятельности и нормативной базы международных договоров рассматриваются, исходя из концепции уважаемого Президента Туркменистана Гурбангулы Бердымухамедова, которая выражена в формуле «мир через развитие», уделяя при этом особое внимание гуманитарным измерениям.

РОЛЬ ТУРКМЕНСКОЙ ДИПЛОМАТИИ В ПРИЗНАНИИ МЕЖДУНАРОДНОГО ПРАВА

Внешняя политика Туркменистана, претворяемая в жизнь под руководством уважаемого Президента, руководствуется фундаментальными принципами уважения общечеловеческих ценностей, культур, традиций стран и народов, верности нормам международного права и своим обязательствам, вытекающим из данного международного документа. Следовательно, эффективная внешняя политика Туркменистана в современных международных отношениях получила всемирное признание.

С первых дней независимости построение демократического, светского и правового государства ознаменовалось широкими возможностями для установления международных отношений. Наша страна, прежде всего, во имя укрепления демократии, обеспечения прав и свобод граждан признала главные демократические права и свободы, закрепленные во Всеобщей декларации прав человека ООН.

В результате активного участия туркменской дипломатии по претворению в жизнь внешней политики, Туркменистан стал членом многих международных организаций. Страна присоединилась к международным документам, защищающим права и свободы человека, провозглашающим неприкосновенность и защиту личности. Все это способствовало совершенствованию национального законодательства. В Конституции Туркменистана закреплено положение о признании приоритетности общепризнанных норм международного права.

Как отмечает глава государства, в настоящее время в стране создана прочная законодательная система, вобравшая в себя мировой опыт прогрессивного законотворчества, в котором сконцентрированы главные направления и отрасли права. Все это способствует ратификации и присоединению нашей страны к важным конвенциям ООН, что, в свою очередь, приводит к успешной деятельности независимого нейтрального

Туркменистана на всемирном правовом поле. Это еще раз свидетельствует об активности туркменской дипломатии на международном уровне.

Джумамурат Гурбангельдыев
(Туркменистан)

ТРАНСАЗИАТСКАЯ МАГИСТРАЛЬ – ВОЗРОЖДЕННЫЙ ВЕЛИКИЙ ШЕЛКОВЫЙ ПУТЬ

Мысль о трансасиатской магистрали сформировалась во второй половине XIX века. Основная цель этой магистрали – соединить восточную и западную части Азиатского региона железной дорогой. Эта магистраль должна была стать восстановленным Великим шелковым путем, протянувшимся от Великой китайской стены до побережий Черного и Мраморного морей. Для воплощения этой идеи в жизнь в 1954 году между СССР и КНР было подписано Соглашение о строительстве железной дороги. Дорога, которая должна была соединить железнодорожные линии двух государств, брала свое начало в Алматы, должна была протянуться до китайского города Ланчжоу. Участок дороги Туркестан-Сибирь, от станции Актогай до станции Дружба на китайской границе, был сдан в эксплуатацию в 1960 году.

В 1963 году дорога пришла в Урумчи. Но из-за охлаждения советско-китайских отношений работы были приостановлены до 1985 года, и лишь в сентябре 1990 года произошло соединение железных дорог Китая и Советского Союза.

В конце 60-х годов прошлого столетия была предпринята попытка соединения железных дорог Туркменистана и Ирана - второй важной цепи трансасиатской магистрали. Однако реализовать этот многообещающий план вследствие ряда объективных и субъективных обстоятельств не удалось. В 1989 г. между СССР и Исламской Республикой Иран был подписан договор о строительстве железной дороги между Тедженом и Мешхедом. Однако воплотить в жизнь и этот проект не удалось.

В 1992 – 1996 гг. между Туркменистаном и Ираном была построена железная дорога Теджен – Серахс – Мешхед протяженностью в 300 километров. Ее открытие дало возможность многим азиатским государствам объединиться в одну систему железных дорог протяженностью в 10 тысяч километров. Трансазиатская магистраль, проложенная вдоль древних караванных троп, выполняет такую же благородную миссию, какую на протяжении истории выполнял Великий шелковый путь. Туркменистан же стал важнейшим перекрестком на этом пути, его золотым звеном.

Овез Гундогдыев
(Туркменистан)

ПАРФИЯ И КИТАЙ: ВЕЛИКИЙ ШЕЛКОВЫЙ ПУТЬ И ДИПЛОМАТИЯ

Шелк и бумага, книгопечатание и порох, компас и фарфор – эти феноменальные изобретения были, в свое время, подарены человечеству трудолюбивыми китайцами. Но китайская цивилизация не развивалась изолированно. Во времена своего становления единая китайская империя неизменно находилась в теснейшем контакте с древними предками туркмен - хуннами, массагетами и др. Две крупнейшие цивилизации Азии (тюркская и китайская) заключали союзные договоры и династические браки, торговали и обменивались военными и культурными достижениями.

Неизгладимый след в политической, социально-экономической и культурной жизни древнего мира оставил Великий шелковый путь – дорога жизни, соединившая между собой народы и регионы.

Особенно дружеские связи завязал Китай с Парфянской империей, резиденцией которой являлась Ниса. Китайский историк Сыма Цянь в своем бессмертном произведении «Шицзы» («Исторические записки»), созданном в годы правления У-Ди, писал о землях парфян: «Аньси лежит за несколько тысяч ли (1 км = 2,5 ли) от Большого Юечжи (страна массагетов. – О.Г.)

на запад. Там ведут оседлую жизнь и занимаются земледелием; сеют рис и пшеницу, делают вино из винограда».

Это первое описание областей современного Туркменистана в китайских источниках. Другой китайский автор Бань Гу в «Истории династии Хань» («Ханьшу»), завершенной в 82 г. н.э., дополняя сведения Сым Цяня, отмечает, что когда У-Ди отправил своих послов в царство Арсакидов, то парфянский правитель «... приказал военачальникам с 20 000 конницей встретить посольство на восточной границе», а после переговоров «отправил с китайским посольством своего посланника посмотреть Китай; он послал китайскому двору яйца большой птицы (страуса. – О.Г.) и лиганьских (римских. – О.Г.) фокусников. Сын неба был доволен...».

В китайских источниках появляются и названия крупных городов Туркменистана – Мулу (Мары, Мерв) и Юе гянь (Ургенч). В иной год в Туркменистан прибывало до десятка китайских посольств.

Китайско-парфянские отношения имели продолжение в начале новой эры. В 87 г. н.э. в Китае побывали парфянские посланники, в 97 г. н.э. полководец Гань Ин из династии Хань выехал с верительными грамотами в Римскую империю, остановившись на некоторое время в Парфии, а уже в 101 г. парфянский император прибыл в Китай, подарив «сыну неба» льва и редких птиц.

Но главным достоянием парфяно-китайских отношений стал Великий шелковый путь.

От главной транспортной артерии шли многочисленные ответвления – пути, ведущие караваны с товаром в Восточную, Западную, Центральную Европу, Афганистан, Иран, Индию, Сирию, Ирак, Малую Азию, Закавказье и Северную Африку. Трудно даже представить, сколько народов и стран было вовлечено в сферу его влияния. Богатели города, через которые пролегли торговые пути; строили многочисленные караван-сарай, рыли колодцы и создавали искусственные водоемы, возникали крепости, прокладывали дороги; земледельцы, ремесленники, животноводы находили сбыт своим товарам на многочисленных базарах и ярмарках. Если совместить

все сухопутные коммуникации путей в единую схему, можно поразиться их масштабу. Это была поистине дорога человеческой устремленности, сотворенная мудростью и гением двух древних народов – туркмен и китайцев.

Ёллы Овлякулыев
(Туркменистан)

УВАЖАЕМЫЙ ПРЕЗИДЕНТ ГУРБАНГУЛЫ БЕРДЫМУХАМЕДОВ – ВЫДАЮЩАЯСЯ ЛИЧНОСТЬ ЭПОХИ МОГУЩЕСТВА И СЧАСТЬЯ

История развития человечества выводит на передний край великие личности. В процессе развития человеческого общества в сознании этих людей существовали не только мысли о процветании собственного народа, но и заботы о строительстве благополучной, мирной жизни во всем мире. Они ставят такие цели и стремятся служить им.

Именно такой личностью является Уважаемый Президент Туркменистана Гурбангулы Бердымухамедов. С первых дней вступления в должность Президента Гурбангулы Бердымухамедов стал единым целым со своим народом, начав свою работу с лозунга: «Моей главной и надежной опорой будет мой народ».

Все это мы видим в повседневной работе нашего уважаемого Президента. Наш национальный лидер определил не только пути для процветания туркменского народа, но и вносит свою лепту в развитие мировой цивилизации.

Лидер нации Гурбангулы Бердымухамедов определил пути устойчивого экономического развития страны, придавая огромное значение образованию и науке, внедрению в производство инноваций, новейшей техники и технологии. Подтверждением этого является развитие и повышение экономического потенциала транспортной отрасли, укрепление и развитие ее инфраструктуры, строительство новых путей сообщения, обновление материальной базы и переход на современные стандарты. Ярчайшим примером также является

строительство железнодорожного моста через Амударью, сданного недавно в эксплуатацию автомобильного моста Атамырат – Керкичи, соединившего два берега Амударьи, строительство автомобильных дорог Туркменбаши – Фараб, Ашхабад – Дашогуз, железнодорожной магистрали Казахстан-Туркменистан-Иран, имеющей международное значение, и многое другое. Провозгласив политику «Открытых дверей», уважаемый Президент придает огромное значение развитию внешнеэкономических связей Туркменистана со всеми странами.

Целью экономической политики уважаемого Президента является выход Туркменистана на уровень развитых стран мира.

Работоспособность и опыт уважаемого Президента Гурбангулы Бердымухамедова позволяют успешно решать внутренние вопросы страны. Также общеизвестны его внешнеполитические инициативы, одобренные мировым сообществом. Проводимая Туркменистаном под руководством уважаемого Президента внешнеполитическая и внешнеэкономическая политика, а также статус постоянного нейтралитета Туркменистана подняли авторитет нашей страны во всем мире на высокий уровень.

Согласно данным, опубликованным ЮНКТАД в Докладе о мировых инвестициях за 2012 год, Туркменистан вошел в первую десятку стран по привлечению инвестиций.

Организатором и вдохновителем всех достижений выступает уважаемый Президент Гурбангулы Бердымухамедов, являющийся духовной и движущей силой общества. Следует отметить особую заботу лидера о своем народе, о его светлом будущем.

По оценкам историков, философов, политиков и журналистов, такие личности, как Гурбангулы Бердымухамедов, – это веление времени. Уважаемый Президент вобрал в себя передовые мысли современности и древности Азии и Европы.

Конечно, жить, работать, учиться в таком государстве – огромное счастье.

Оразполат Экаев
(Туркменистан)

ВНЕШНЯЯ ПОЛИТИКА ГОСУДАРСТВА СЕЛЬДЖУКИДОВ В ПОСЛЕДНИЕ ГОДЫ ПРАВЛЕНИЯ СУЛТАНА САНДЖАРА

Следует отметить, что в конце своей жизни Султан Санджар во внешней политике государства допустил много ошибок. Основные его ошибки – это восстание Атсыза и победа карлукслих и огузских туркмен, а также противостояние Каракитайцам. Каракитайцы стали вести себя как правители в восточной части империи. В итоге 9 сентября 1141 года в ущелье Дергам Катванской степи началась битва между войсками Сельджукидов и Каракитайцев. Войска султана потерпели поражения. Таким образом, восточной границей Сельджукско-туркменской империи стала Амударья.

Все это явилось причиной распада государства сельджукских туркмен и в Иране, и в Анатолии.

Атагельды Байлиев
(Туркменистан)

ИСТОРИЧЕСКИЕ КОРНИ МИРОЛЮБИВОГО ХАРАКТЕРА ТУРКМЕНСКОЙ ДИПЛОМАТИИ

Испокон веков туркменскому народу присущи миролюбие, принципы добрососедства, уважительное отношение к справедливости. Уважаемый Президент Гурбангулы Бердымухамедов отмечал, что в течение всей истории туркмены отличаются своей почтительностью к другим народам и толерантностью. В туркменских преданиях и дестанах есть немало замечательных примеров присущих туркменам честности, справедливости и высокой нравственности. Такие принципы, как гуманность, открытость, веротерпимость, уважение культуры других народов, ненависть к агрессии, составляют основы туркменского характера.

И действительно, когда предки туркмен – огузы, хуны, парфяне, массагеты, дахи, туркмены-сельджуки и др. вышли на историческую арену, они создали десятки государств, империй и управляли ими. Как отмечали древние и средневековые авторы, общественный строй туркмен основывался на справедливости, они стремились сосуществовать мирно, как одна семья, с другими народами. Так, Парфия оставила след в истории как первый центр, объединивший цивилизации Востока и Запада. Во времена правления Митридата II открылся знаменитый Шелковый путь. Парфяне для поддержания мирных отношений с большим уважением относились к заключенным соглашениям, договорам и очень строго их придерживались. Туркменская дипломатия накопила опыт того времени, сформировала некоторые нормы и правила международных контактов.

В политике великого Сельджукского государства были такие принципы: 1) обеспечение мира на вновь обоснованных землях; 2) гуманные взгляды туркменских правителей (султанов); 3) уважение со стороны туркмен к верованиям, национальным традициям и обычаям местного населения новых земель. Миротворительный характер, свойственный туркменскому народу, никогда не был абстрактным понятием.

Несмотря на исторические катаклизмы, тяжелые испытания судьбы, туркменский народ, тем не менее, пронес через столетия приверженность идеалам мира, сохранил их на уровне генетической памяти поколений. Поэтому и нейтралитет Туркменистана имеет свою глубокую философию, мировоззренческие аспекты, это – национальные традиции туркмен, берущие свое начало из глубин веков.

Вепа Байрамов
(Туркменистан)

ВНЕШНЕПОЛИТИЧЕСКИЙ КУРС ТУРКМЕНСКОЙ ДИПЛОМАТИИ НА РАЗВИТИЕ РЕГИОНАЛЬНОГО СОТРУДНИЧЕСТВА И ОБЕСПЕЧЕНИЕ БЕЗОПАСНОСТИ

Конструктивные, позитивные, гуманистические инициативы и идеи, выдвигаемые Президентом Туркменистана, а также проводимый политический курс раскрывают мировому сообществу, что Туркменистан был и остается приверженцем укрепления безопасности и стабильности в регионе и мире в целом.

Эта позиция имеет глубокие исторические корни. Здесь уместно отметить значение Великого шелкового пути в деле обеспечения мира, развития международной торговли, повышения международного сотрудничества, объединения государств и континентов. Следовательно, этот торговый путь внес большой вклад в укрепление связей между государствами. Немало делается в этом направлении и в современном Туркменистане. В первую очередь, Туркменистан выступает сторонником восстановления мира в Центральноазиатском регионе, прилагая к этому огромные усилия. В своих выступлениях уважаемый Президент Гурбангулы Бердымухамедов с высокой трибуны Генеральной Ассамблеи Организации Объединенных Наций и на других международных форумах выдвинул ряд инициатив, идей о необходимости обеспечения безопасности в регионе, отличающихся своей новизной и востребованностью.

Значимым шагом Туркменистана и ООН на пути развития эффективного сотрудничества во имя всеобщей безопасности и стабильности в регионе стало открытие в Ашхабаде Регионального центра превентивной дипломатии в Центральноазиатском регионе, Азии, который функционирует как действенный инструмент обеспечения мира и стабильного развития стран региона, являясь надежной опорой ООН в Центральной Азии.

10 декабря 2012 года на расширенном заседании Кабинета Министров Президент Туркменистана подписал Концепцию внешнеполитического курса Туркменистана на период 2013-2017 годы.

В докладе раскрывается деятельность Туркменистана, направленная на обеспечение мира и безопасности в Центральноазиатском регионе. Излагается значение гуманистических инициатив и идей уважаемого Президента Гурбангулы Бердымухамедова, содержится анализ возможностей сотрудничества Туркменистана с ООН в этом направлении в будущем.

Бахар Ходжакулиева
(Туркменистан)

ВЕЛИКИЙ ШЕЛКОВЫЙ ПУТЬ И ТУРКМЕНО-РОССИЙСКИЕ ОТНОШЕНИЯ

В эпоху могущества и счастья под руководством Президента страны Гурбангулы Бердымухамедова одним из приоритетных направлений внешней политики Туркменистана является развитие дружественных, миролюбивых, взаимовыгодных и равноправных отношений со всеми государствами мира. Важное место во внешней политике нашего государства занимает сотрудничество Туркменистана с Российской Федерацией. Туркмено-российские отношения имеют глубокие исторические корни. Северная ветка Великого шелкового пути, проходившая через Хорезм, в частности город Гургандж, играла важную роль в развитии торгово-экономических связей с русскими княжествами. Об оживленных торгово-экономических связях двух народов говорят найденные на территории России многочисленные клады с восточными монетами VII – XI веков.

Возрождение Великого шелкового пути в настоящее время является символом продолжения многовековых традиций. Словом, современный уровень двухсторонних отношений между Туркменистаном и Россией, отличающийся динамичной последовательностью, является наглядным тому подтверждением.

ВЕЛИКИЙ ШЕЛКОВЫЙ ПУТЬ – ПУТЬ ДРУЖБЫ И БРАТСТВА НАРОДОВ МИРА

В докладе говорится о восстановлении исторического Великого шелкового пути, который соединил Восток с Западом, освещаются политико-экономические, культурные отношения Туркменистана с одним из государств, расположенных на Великом шелковом пути, – с Турцией.

Великий шелковый путь, получивший свое начало во II веке до н.э., существовал в качестве торгового караванного пути, соединившего Китай, страны Центральной Азии (в том числе Туркменистан), Индию, Арабские государства и Турцию с Европой. Великий шелковый путь повлиял на развитие политико-экономических отношений между странами, на сближение народов мира, обогащение их культуры. Согласно результатам археологических поисков и историческим источникам, вдоль шелкового пути было основано несколько городов, большие базары, караван-сарай, появились денежные отношения вместо коммерческого обмена распространились различные религии.

Учитывая большую историческую важность Великого шелкового пути, в 1987 г. в Париже прошла конференция, организованная под эгидой ЮНЕСКО, где было принято решение создать международную научно-исследовательскую группу, получившую название «Великий шелковый путь – путь переговоров, путь понимания», которая проводила в нашей стране в 1989 – 1991 годах исследовательскую работу. Было проведено несколько экспедиций, научных конференций, в ходе которых были обсуждены вопросы восстановления этого пути.

В эпоху могущества и счастья под руководством уважаемого Президента Туркменистана обращается особое внимание на укрепление дружественных отношений с другими странами мира. Переговоры на высшем уровне, подписанные по итогам переговоров важные документы способствуют дальнейшему развитию межгосударственных отношений.

Одним из государств, расположенных вдоль Великого шелкового пути, является Турция, с которой Туркменистан поддерживает добрые отношения. Дипломатические отношения с этой страной были установлены 29 февраля 1992 года.

В настоящее время в Туркменистане работают более 600 турецких компаний. С момента установления дипломатических отношений между Туркменистаном и Турцией было подписано более 100 различных межгосударственных, межправительственных и межотраслевых соглашений. Это доказательство дальнейшего развития отношений, взаимовыгодного сотрудничества между этими двумя странами.

Под руководством уважаемого Президента Туркменистана с широким размахом развиваются политические, экономические, культурные отношения со странами, расположенными на Великом шелковом пути. Строительство межгосударственных железных и автомобильных дорог, завершение работ и начало эксплуатации газопроводов Туркменистан – Узбекистан – Казахстан – Китай, Довлетабат – Серахс – Хангеран – подтверждение восстановления этого пути.

Парахат Дурдыев
(Туркменистан)

ПРАВОВЫЕ ОСНОВЫ МЕЖДУНАРОДНОГО СОТРУДНИЧЕСТВА И НАЦИОНАЛЬНОЕ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВО ТУРКМЕНИСТАНА ПО БОРЬБЕ С НАРКОМАНИЕЙ

В настоящее время во всем мире распространение наркотиков является одной из серьезных проблем, угрожающих существованию и развитию человечества. И в нашей стране среди актуальных вопросов, стоящих перед обществом и требующих скорейшего решения, особое место занимают наркомания и наркобизнес, представляющие глобальную угрозу для здоровья населения страны и национальной безопасности в целом. Туркменистан ведет решительную и бескомпромиссную борьбу с наркоманией. Проблемы борьбы с наркоманией

имеют ярко выраженный международный, транснациональный характер, поэтому не могут решаться только на национальном уровне. Наркомания – глобальная проблема, общечеловеческое «социальное зло», которое можно искоренить только совместными усилиями. Туркменистан с 1996 года является участником трех международных конвенций ООН по борьбе с незаконным оборотом наркотиков и психотропных веществ, а также ряда международных программ и проектов по оказанию технической помощи, обучению сотрудников правоохранительных органов и последовательно развивает международное сотрудничество в антинаркотической деятельности.

Национальное законодательство в этой области составляют соответствующие нормы Уголовного кодекса Туркменистана; Гражданского кодекса Туркменистана; нормы Кодекса Туркменистана об административных правонарушениях; а также Закон Туркменистана о наркотических средствах, психотропных веществах, прекурсорах и мерах противодействия их незаконному обороту; Закон Туркменистана о Государственной службе Туркменистана по защите безопасности здорового общества и другие нормативно-правовые акты в сфере противодействия наркомании.

По нашему мнению борьба с наркоманией должна проводиться по двум основным направлениям.

В качестве независимого специализированного государственного учреждения, обеспечивающего реализацию государственной политики по оказанию наркологической помощи, лечению и социальной реабилитации лиц, страдающих от наркомании, считаем целесообразным создание Государственной наркологической службы, а также разработку и принятие соответствующей нормативно-правовой базы в этой сфере. В указанном нормативно-правовом акте должны быть определены структура, задачи, полномочия, права и обязанности учреждения, правовой статус, социальная защита сотрудников, а также вопросы финансирования и материально-технического обеспечения. Считаем, что в данном документе обязательно должны отражаться правовые основы организации

и деятельности центров лечения и социальной реабилитации наркозависимых лиц.

Естественно, в связи с созданием таких центров возникает необходимость изменения и дополнения действующего в данной сфере законодательства.

Считаем целесообразным разработку нового правового акта в сфере борьбы с наркоманией, в частности лечения и социальной реабилитации наркозависимых лиц, в которой учитывались бы достижения и положительный опыт зарубежных стран, а также традиции и национальные особенности нашей страны.

По нашему мнению, в данном документе обязательно должны содержаться:

- общие положения;
- сроки и основания лечения и реабилитации наркозависимых лиц в центрах лечения и социальной реабилитации.
- вопросы организации деятельности данных центров, права и обязанности сотрудников;
- статус и социально-бытовое обеспечение лиц проходящих в центрах принудительное лечение;
- вопросы финансирования деятельности центров, а также осуществления надзора за их деятельностью.

Гулширин Мырадова, Байрамгельды Аннагылыджов
(Туркменистан)

МЕРВ КАК ПЕРЕКРЕСТОК ТОРГОВЫХ ПУТЕЙ В РАБОТАХ АРАБСКИХ ПУТЕШЕСТВЕННИКОВ X ВЕКА

В работах таких путешественников и географов, как Ибн Хавкал, Аль-Якубы, Ибн Факих, Ибн Хордадбех, живших в X веке, содержится ценная информация о геополитической и торговой значимости Мерва.

На Великом шелковом пути первым населенным пунктом на дороге, которая простиралась на восток от Багдада, был город Мерв. От Мерва дорога делилась на два направления. Наличие точных данных о расстоянии, остановках, караван-сараях

свидетельствует о политическом и экономическом значении этих маршрутов. Источники свидетельствуют, что город имел высокий уровень развития экономики и ремесел. Например, Аль-Якубы пишет: «Знаменитые высококачественные ткани, известные как «хорасанские ткани», сплетаются здесь (в Мерве)». Изделия из хлопка и шелка производились в окрестностях Мерва. Шелковые коконы и другие изделия из вывозились из Мерва во многие страны. Арабские путешественники обращали внимание на чистоту и порядок на базаре Мерва.

Гылычмухаммет Джораев
(Туркменистан)

МЕСТО ЭНЕРГЕТИЧЕСКОЙ ДИПЛОМАТИИ ТУРКМЕНИСТАНА В ОБЕСПЕЧЕНИИ СОТРУДНИЧЕСТВА ВДОЛЬ ВЕЛИКОГО ШЕЛКОВОГО ПУТИ

В настоящее время энергетическая дипломатия, реализуемая Туркменистаном, выступает в качестве важного фактора в обеспечении стабильности отношений на региональном и межрегиональном уровне, в создании благоприятных условий, соответствующих требованиям современности. Следует отметить, что в последние годы Туркменистан принимает эффективные меры в создании нового формата отношений со странами региона. Энергетическая стратегия, успешно осуществляемая под руководством уважаемого Президента Туркменистана Гурбангулы Бердымухамедова, создает большие возможности в образовании нового энергетического прохода вдоль Великого шелкового пути. Сдача в эксплуатацию международного газопровода Туркменистан – Китай протяженностью более 7 тысяч километров, международного газопровода Довлетабат – Сарахс – Хангеран протяженностью 30,5 километров и мощностью 12,5 млрд кубических метров в год, а также подписание Рамочного договора о реализации проекта «Туркменистан – Афганистан – Пакистан – Индия», считающегося наиболее значимым с экономической точки

зрения, являются свидетельством дальнейшего укрепления энергетического партнерства вдоль древнего торгового пути. Все это укрепляет позиции нашей страны на международном энергетическом рынке.

Айна Аннамухаммедова
(Туркменистан)

ДИПЛОМАТИЯ СРЕДНЕВЕКОВЫХ КАРАВАННЫХ ПУТЕЙ

При отправлении караванов государственные деятели, крупные землевладельцы, эмиры веляатов и другие высшие чины давали и дипломатические поручения. Как правило, в составе караванов находились путешественники, представители религии, ученые, ремесленники и др. Развитие торговых связей во многом способствовало установлению и совершенствованию как международных, так и дипломатических отношений. На перекрестке караванных путей находились таможенные посты. На безопасных международных караванных дорогах функционировали почтовая связь и дорожная служба, что также способствовало развитию дружеских связей между народами.

Агамурат Тайлыев
(Туркменистан)

РАЗВИТИЕ МЕЖДУНАРОДНОГО ГУМАНИТАРНОГО ПРАВА В НАЦИОНАЛЬНОЙ ПРАВОВОЙ СИСТЕМЕ ТУРКМЕНИСТАНА

Внешняя политика Туркменистана направлена на развитие связей с другими государствами и международными структурами, на решение вопросов, связанных с установлением гуманного и созидательного порядка в мире. Следуя этим принципам, Туркменистан на практике доказывает, что нейтралитет, миролюбие, добрососедство было и остаются сердцевиной его внешней политики. Эта политика созвучна принципам международного гуманитарного права.

Наше государство на основе дальновидной внешней политики, проводимой Президентом Туркменистана Гурбангулы Бердымухамедовым, активно участвует в предотвращении распространения оружия массового поражения, движении всеобщего разоружения, в решении вопросов охраны окружающей среды, проблем беженцев и других вопросов, входящих в сферу международного гуманитарного права, и постоянно выступает с предложениями и инициативами в этих направлениях.

Нейтральный статус Туркменистана, его высокий международный авторитет позволяют ему активно участвовать в международной деятельности, направленной на упрочение мира и безопасности. В политическом сотрудничестве гуманитарному праву придаётся большое значение, которое реализуется как с учётом ситуации в стране, так и на Азиатском континенте в целом.

Подводя итог анализу состояния международного гуманитарного права на современном этапе развития, можно отметить, что Туркменистан, являясь субъектом международных отношений, вносит свой достойный вклад в развитие современного международного гуманитарного права. Поэтому конструктивные международные инициативы Президента Туркменистана Гурбангулы Бердымухамедова получают широкую поддержку мирового сообщества.

Сульгунджемал Оразова
(Туркменистан)

БРИТАНСКИЕ ПУТЕШЕСТВЕННИКИ НА ТЕРРИТОРИИ ТУРКМЕНИСТАНА

Британские путешественники и исследователи, начиная с XV века, посещали туркменские земли с целью изучения быта, традиций, менталитета народа, его культурного и исторического наследия.

Собранные данные были опубликованы в качестве отчетов, статей, мемуаров, монографий. Среди них особо следует отметить работы Э. Дженкинсона, побывавшего на территории

Центральной Азии в 1558 – 1560 гг.; филолога, лингвиста Армения Вамбери (1860 г.); шотландского путешественника Дж. Б. Фрейзера, посетившего земли Этрека и Гургена в 1821 – 1822 гг.; корреспондента газеты «Дейли Ньюз» Э.О’Донована (1881 г.); лейтенанта Артура Конолли (1829 – 1830 гг.); майора Бенгальской армии Дж. Эббота (1840 г.); лейтенанта службы Ост-Индийской компании, члена Королевского географического общества Александра Борнса (1832 г.) и т.д.

Труды этих путешественников представляют особую ценность в деле изучения истории туркменского народа.

Эджегуль Ходжамедова, Нагматулла Аманлыев
(Туркменистан)

ПАРФЯНСКОЕ ГОСУДАРСТВО НА ВЕЛИКОМ ШЕЛКОВОМ ПУТИ

В многовековой истории существования государств их народы находились во взаимоотношениях в политической, военной, культурной и других сферах. Уровень этих взаимоотношений зависела от особенностей периода, а в осуществлении их большую роль играли торговые пути. Особое место занимал Великий шелковый путь. Со времени возникновения он играл важную роль в развитии торговых отношений вплоть до открытия морских сообщений между государствами.

При изучении истории государств, находящихся на территории, по которой проходил Шелковый путь, следует учитывать и роль Парфянского государства (247 г. до н.э. – 226 г. н.э.). Среди историков существует две точки зрения на возникновение этого торгового пути: до парфянский и парфянский периоды.

Касым Гайипов
(Туркменистан)

ОСОБЕННОСТИ ДИПЛОМАТИЧЕСКОГО ПРОТОКОЛА В ПЕРИОД ПРАВЛЕНИЯ СЕЛЬДЖУКОВ

Великая Сельджукская империя оставила позитивный след в мировой истории. Управление страной осуществлялось исходя из древних традиций предков. В государстве были разработаны и установлены правила дипломатического этикета. Официальные церемонии типа коронации, провозглашения наследника трона, приема послов и иностранных делегаций, ведения переговоров, отправления послов и делегаций, отправления и получения подарков, кодекса чести между султаном и другими должностными лицами – все твердо придерживалось официального этикета. Предъявлялись максимальные требования к послам. Об этом говорилось и в работе Низам-аль Мулька «Сыясатнама (Правила управления)».

Во времена правления Сельджуков султан принимал должностных лиц согласно их рангу. По протоколу послов Багдадского халифа и наиболее важных гостей встречала специальная группа у ворот города.

Во дворце султана были должностные лица, которые служили в специальном протокольном отделе. Они готовили документы, занимались организацией встреч и переговоров. Их называли «хаджип». Они также назначали время аудиенции у султана. Хаджипами управлял «хаджип эмир», который был по рангу выше других должностных лиц при дворе.

Хошгельди Ёмутбаев
(Туркменистан)

МЕЖДУНАРОДНО-ПРАВОВЫЕ ОСНОВЫ ДИПЛОМАТИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Международно-правовой статус дипломатических представительств, консульских учреждений, а также их персонала регулируется нормами международного права.

Основным универсальным международным документом, регулирующим консульские отношения, является Венская конвенция о консульских сношениях 1963 года. Данная конвенция касается не только консульских учреждений, но и дипломатических представительств в целом.

Венская конвенция 1961 года содержит положения общего универсального характера. В то же время национальные законы не должны противоречить международным обязательствам государств. В случае возникновения таких обстоятельств применяются нормы международного договора. При любых обстоятельствах должны соблюдаться нижеследующие основные принципы международного права:

а) принцип суверенного равенства государств. В соответствии с этим принципом каждое государство обязано уважать суверенитет других государств, их право самостоятельно осуществлять на своей территории законодательную, исполнительную, административную и судебную власть, а также проводить свою внешнюю политику;

б) принцип невмешательства государств во внутренние дела друг друга, согласно которому ни государства, ни международные организации не имеют права на вмешательство в дела, входящие во внутреннюю компетенцию другого государства;

в) принцип взаимности, в соответствии с которым страна пребывания и аккредитующее государство предоставляют равные права, льготы и привилегии юридическим и физическим лицам друг друга. Кроме этого, в международном праве существует принцип реторсии, то есть отказа от дискриминации.

Довлетгельды Сеидов, Миве Сеидова
(Туркменистан)

ДИПЛОМАТИЧЕСКИЕ ОТНОШЕНИЯ ГОСУДАРСТВА ТУРКМЕНСКИХ СЕЛЬДЖУКОВ В ИРАКЕ

Народы с давних времен устанавливали контакты благодаря Великому шелковому пути. Самыми важными на этом историческом пути являются торгово-экономические

отношения. В XII веке большая роль принадлежала государству туркменских Сельджуков в Ираке по установлению связей в торговле, культуре, науке между городами, расположенными вдоль Великого шелкового пути. Государство туркменских Сельджуков в Ираке вело торговлю по суше и по морю. Несмотря на то, что в пределах государства были города и села, в которых производился шелк, купцы вместе с китайскими, среднеазиатскими и иранскими товарами привозили в Багдад шелк и шелковую продукцию. В основном, в ту эпоху народ высоко ценил шелковую продукцию из Китая и Византии.

В докладе, опираясь на труды историков средневековья, рассматриваются культурные, научные и дипломатические отношения эпохи государства туркменских Сельджуков Ирака.

II СЕКЦИЯ

ВОЗРОЖДЕНИЕ ВЕЛИКОГО ШЕЛКОВОГО ПУТИ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ

Сельджук Чолакоглу
(Турция)

ВОСТОЧНАЯ И СРЕДНЯЯ АЗИЯ

Доклад посвящен вопросам политики высокоразвитых и ведущих экономических систем восточноазиатских стран – Японии, Китая и Южной Кореи. Считается, что восточноазиатские страны стремятся развивать свои отношения с центральноазиатскими странами в трех сферах: топливно-энергетической; торгово – экономической; создание транспортных коридоров, соединяющих Восток с Западом. Учитывая, что Китай граничит с Казахстаном, Кыргызстаном и Таджикистаном, очень важной проблемой является безопасность границ. Как известно, по инициативе Китая в 1996 году была создана «Шанхайская пятерка», которая а в 2001 году преобразована в Шанхайскую организацию сотрудничества (ШОС), что способствовало улучшению отношений Китая со странами Средней Азии в политической, экономической, гуманитарной и военной сферах. Инициатива Японии «Центральная Азия плюс Япония» способствовала росту межгосударственных отношений между странами этого региона и Японией. В 2009 году в этом формате был проведен «Форум Южная Корея – Средняя Азия», который положил начало отношениям между этими странами.

После обретения странами Средней Азии независимости это сотрудничество расширилось и наполнилось конкретным содержанием.

Байрам Синкая
(Турция)

ИРАН, СРЕДНЯЯ АЗИЯ И ВЕЛИКИЙ ШЕЛКОВЫЙ ПУТЬ

В прошедшем десятилетии консолидация государственных структур одновременно с устойчивым экономическим ростом в Восточной Азии, включая центральноазиатские государства, возобновила интерес к восстановлению Великого шелкового пути. В этом контексте возникает вопрос о роли Ирана в структуре мероприятий по возрождению Великого шелкового пути. Иран, исторически расположившийся на пересечении Великого шелкового пути, активно проявляет стремление к присоединению к данной инициативе и готов проводить соответствующую политику в отношении Средней Азии. В этом отношении Иран принимал участие в соединении железных дорог и шоссе с соседними странами, особенно с Туркменистаном, Афганистаном и Таджикистаном. Географическое положение страны позволило установить нефте- и газопроводы через территорию Ирана, а также переправлять другие ресурсы Центральной Азии через Турцию в Персидский залив или в Европу. Безусловно, Великий шелковый путь будет выгодным для всех стран в плане экономической интеграции и культурного сотрудничества.

Жибек Сыздыкова
(Россия)

ПОПЫТКИ ВОССТАНОВЛЕНИЯ СРЕДНЕАЗИАТСКОЙ ТРАССЫ ВЕЛИКОГО ШЕЛКОВОГО ПУТИ В XIX ВЕКЕ

Среднеазиатские трассы Великого шелкового пути внесли особый неповторимый колорит, свою специфику в его развитие и функционирование. Взаимодействие кочевой степи и оседлых районов усиливалось благодаря Великому шелковому пути, способствующему взаимообогащению и взаимодополнению двух полярных культур – кочевой и оседлоземледельческой. Для восстановления старой караванной торговли осуществлялся ряд

мероприятий: а) проводились рекогносцировки местностей, составлялись карты, на которые наносились караванные дороги. В 1895 г. была составлена большая карта караванных путей Туркестанского генерал-губернаторства и Бухарского эмирата; б) по пути следования караванов располагались гарнизоны для охраны караванного движения, например, на участках Ташкентского района, Кашгара, Урумчи и Ферганской долины, Крылган – Учаке (Бухара – Хива) и др.; в) был создан Ташкентский ярмарочный комитет (1870), занимавшийся предварительной организационной и хозяйственной работой по устройству в целях развития торговли в крае ярмарки и караван-сараев. Из отчетных ведомостей комитета видно, что на ярмарку в Ташкент приходили караваны из Самарканда, Троицка, Орска, Аулие-Аты, Оренбурга, Туркестана, Токмака, Коканда, Ходжи Кента, Пскента, Намангана, Ура-Тюбе, Алма-Аты, Чимкента, Джизака, Бухары, Карабулака, форта Перовского, Канибадама, Капала, Чиназа, которые привозили вату, табак, сухофрукты, кожу, пряжу, краску, ситец, чай, фисташку, каракуль, скот, золото и др., а вывозили мануфактурные и бакалейные товары: сахар, чай, бумагу. В отчетах ярмарочного комитета подчеркивалось угасание караванной торговли, особенно межгосударственной, несмотря на предпринимаемые меры; г) вводились новые таможенные льготы. Караваны, пришедшие на ярмарку, освобождались от зякета и т.п.; д) были изменены торговые договоры с соседними государствами, в них были учреждены должности торговых агентов, разработано положение о торговле иностранцами в Средней Азии и введен новый порядок оформления документов торговцам, выезжающим в другие государства.

Дин Сяосин
(*Китай*)

КИТАЙ И НОВЫЙ ШЕЛКОВЫЙ ПУТЬ

Шелковый путь начинался в Китае и проходил через Центральную Азию и Кавказ до Средиземного моря и Европы. Он сыграл важную роль в культурном обмене и экономическом

сотрудничестве между народами Евразии. По этому пути распространялись не только товары, но также культура и технологии. Сегодня новый Великий шелковый путь имеет огромные шансы на возрождение. В этом плане уже достигнуты заметные результаты.

Китай заинтересован в возрождении нового Шелкового пути. И вот почему: во-первых, в последние годы в Китае много говорят о стратегии Запада. Суть заключается в том что, Китай должен прилагать больше усилий в укреплении сотрудничества со странами Центральной, Западной Азии и Ближнего Востока. Во-вторых, новый Шелковый путь необходим для развития экономики стран региона. В-третьих, это важно для сохранения стабильности в нашем регионе, в том числе СУАР Китая.

Китай будет продвигать идею возрождения нового Шелкового пути. Сейчас строятся новые автомобильные и железные дороги, а некоторые проекты находятся на стадии рассмотрения. В их числе такие направления, как Западная Европа - Западный Китай, Китай – Киргизия – Узбекистан, Китай – Киргизия – Таджикистан – Афганистан – Иран и др.

Не секрет, что возрождение нового Шелкового пути будет способствовать сотрудничеству между странами региона, повысит транзитный потенциал стран ЦА.

Но существуют вопросы, требующие срочного решения: политическая нестабильность в некоторых странах, разные параметры рельсового полотна, финансовые проблемы. Все эти вопросы вполне разрешимы при заинтересованности сторон.

Гао Фей
(Китай)

КИТАЙСКОЕ ПРЕДСТАВЛЕНИЕ О ВОЗРОЖДЕНИИ ВЕЛИКОГО ШЕЛКОВОГО ПУТИ

Древний Великий шелковый путь создал экономический и культурный мост между восточными и западными странами и дал импульс развитию культуры и просвещения.

Глобализация, реформы в экономике, рост взаимозависимости и многие новые формы отношений требуют от государств более

тесного сотрудничества, координации усилий по решению глобальных и региональных проблем. Великий шелковый путь приобрел очень хороший исторический опыт.

Исторический опыт Великого шелкового пути создал необходимые предпосылки для расширения партнерства в современных условиях. Китай поддерживает его восстановление. Используя при этом исторический опыт, Китай разделяет идею развития Великого шелкового пути по следующим направлениям:

- 1) развитие взаимного доверия, основанного на равенстве;
- 2) развитие экономического сотрудничества, основанного на принципах взаимной выгоды и открытости;
- 3) развитие культурно-гуманитарного партнерства, основанного на уважении различных цивилизаций;
- 4) последовательное развитие сотрудничества, создание транспортной инфраструктуры, модернизация Великого шелкового пути с учетом современных реалий.

Ху Чжэньхуа
(*Китай*)

КИТАЙ И ВЕЛИКИЙ ШЕЛКОВЫЙ ПУТЬ

Великий шелковый путь сыграл большую роль в истории Китая. Китай издревле производил шелк, поэтому все западные государства называли его «государством шелка».

Шелковый путь начинается в Китае, проходит по территории Монголии, Сибири, Средней Азии до Западной Румы и других стран.

Шелковый путь, пролегающий к морю, идет от Китая и выходит на морские порты юга и запада.

В истории Китая шелковый путь сыграл важную роль и способствовал его развитию. По Шелковому пути из Китая везли шелковые ткани, краску, посуду, благодаря чему Китай смог накопить большой капитал и стал самой богатой страной в мире. Кроме того, он торговал порохом, технологией резьбы по дереву и изготовления бумаги, получением сплава металла, технологией подземного полива почвы.

По Шелковому пути распространялись религии: буддизм, манихейство, зороастризм, католицизм, христианство, ислам.

Из истории известно, что Китай принял из других стран много мусульман, которые в определенных условиях сложились как нация – дунгане, дуншяне, бао-аны, салары. Китай считается самой многонациональной страной.

Роль Великого шелкового пути также огромна в повседневной жизни и экономике Китая. Так, благодаря Шелковому пути в Китай были завезены породистые кони, ценная кожа и кожаные изделия, овощи, фрукты, бахчевые культуры, лечебные травы. Кроме того, в Китае стали популярными музыка и танцы народов Средней Азии. Бурное развитие Китай получил благодаря тесным экономическим, культурным, хозяйственным связям, которые сложились с народами Средней и Центральной Азии. Китайский народ глубоко ценит эти дружественные взаимоотношения.

Два тысячелетия назад в Среднюю Азию прибыл китайский посол Чжан Цянь, который внес большой вклад в открытие Шелкового пути. После последователи продолжили его дело. В своем сообщении нам хотелось бы особо выделить великого китайского философа Конфуция, который через Шелковый путь распространял глубокую философскую мысль, гуманистические идеалы, дружбу, бескорыстие китайского народа.

На предметах, которые были найдены на побережье реки Енисей, обнаружены письма с надписью Кунфуция. А в Синьцзяне была найдена книга Кунфуция. Философские идеи Кунфуция актуальны и в наши дни.

Солтан Пирмухаммедов
(Туркменистан)

ПРИОРИТЕТЫ СОВРЕМЕННОЙ ТУРКМЕНСКОЙ ДИПЛОМАТИИ

С древних времен землю туркмен называли «перекрестком семи дорог света». Страна, по праву признанная одной из пяти древнейших цивилизаций, внесла большой вклад в развитие мировой культуры, включая страны Великого шелкового пути. Начиная с третьего тысячелетия до н.э., древние туркменские государственные образования Алтындепе, Маргуш, Парфия,

Маргиана, Ургенч в значительной степени повлияли на жизнь Востока, уровень его взаимоотношений с другими регионами мира. Присущие туркменам открытость, миролюбие, дружба, добрососедство, толерантность, уважительное отношение к мнению других передаются новым поколениям. Именно эти стороны национального менталитета положены Президентом страны в основу внешнеполитического курса, направленного на укрепление Туркменистана, расширение и углубление взаимовыгодного и равноправного сотрудничества, на уважение норм международного права. Они нашли свое дальнейшее развитие и в Концепции внешнеполитического курса Туркменистана на период 2013 – 2017 годы, инициированной главой государства на основе стратегических интересов, анализа современных реалий и ориентирующей страну на дальнейшее интегрирование в глобальные мировые процессы. Динамизм и последовательность международных отношений обусловлены, прежде всего, глубоко продуманной и целеустремленной внешнеполитической деятельностью Президента Гурбангулы Бердымухамедова, которая создает благоприятные условия для успешного решения задач внутреннего развития. Росту международного авторитета Туркменистана и его лидера способствует успешная реализация актуальных внешнеполитических инициатив Туркменистана по вопросам сохранения мира и стабильности, расширения всесторонних связей в Средней Азии и Каспийском регионе, урегулирования афганской проблемы, безопасного транзита энергоресурсов, обеспечения взаимодействия в экологической, продовольственной и других аспектах безопасности. В последние годы в туркменской дипломатии появились такие новые направления, как дипломатия безопасности, экономическая, энергетическая, экологическая, культурно-гуманитарная, предусматривающие их решение только политико-дипломатическим путем. Они целиком и полностью отвечают новым требованиям, содержащимся в Концепции внешнеполитического курса страны на ближайшие пять лет, и направлены на решение актуальных проблем современности, поддержание климата взаимопонимания и доверия, обеспечение конструктивного взаимодействия во имя устойчивого развития планеты.

Агаджан Бурынов
(Туркменистан)

ВОССТАНОВЛЕНИЕ ВЕЛИКОГО ШЕЛКОВОГО ПУТИ – ВАЖНЫЙ АСПЕКТ В ФОРМИРОВАНИИ ЕДИНСТВА ЧЕЛОВЕЧЕСТВА

Восстановление Великого шелкового пути, соединявшего в прошлом Восток с Западом, находится в зоне пристального внимания уважаемого Президента Гурбангулы Бердымухамедова, считающего решение этого вопроса необходимым шагом в формировании единства человечества.

Строительство мостов, дорог, энергопроводов является закономерным продолжением добрых традиций предков.

Об этом свидетельствуют построенные и сданные в эксплуатацию газопроводы Туркменистан – Узбекистан – Казахстан – Китай, Давлетабат – Серахс – Хангеран, строительство железнодорожной магистрали Север – Юг, принятие решения о создании транспортного коридора Узбекистан–Туркменистан–Иран–Оман–Катар, автомобильной магистрали от Туркменбаши до Фараба, Кольцевой дороги вокруг Ашхабада, а также сданные в эксплуатацию мосты различного уровня, здание международного аэропорта города Туркменбаши, мосты эстакадного типа, автомобильная дорога от аэропорта до Национальной туристической зоны «Аваза», модернизированный аэропорт города Мары, железнодорожный мост через Амударью – Керкичи, автомобильный мост через Амударью около города Сеиди, а также недавно получившее старт строительство нового аэропорта в городе Туркменабат, автомобильного и железнодорожного моста через Амударью Туркменабат – Фараб и многие другие.

Все эти факты являются неоспоримым свидетельством огромного внимания уважаемого Президента к проблемам восстановления Великого шелкового пути, создающего возможности для сближения народов, проживающих в различных регионах мира, укрепления взаимовыгодного

сотрудничества между государствами, объединения всего человечества в единое целое.

Агамамед Язмурадov
(Туркменистан)

РОЛЬ ТЮРКСКИХ ЯЗЫКОВ В ТОРГОВО-ПОЛИТИЧЕСКИХ ОТНОШЕНИЯХ ВЕЛИКОГО ШЕЛКОВОГО ПУТИ

Основная часть маршрутов Великого шелкового пути проходила по территории тюркоязычных народов Центральной Азии. Этим во многом была обусловлена их причастность к формированию международных отношений на Шелковом пути. Активное участие и весомый вклад тюркских народов Центральной Азии в историю Шелкового пути признаны многими историками.

Не секрет, что одним из факторов международного общения является язык. Однако тема вклада тюркских языков, их роль в торгово-политических отношениях Великого шелкового пути пока изучена далеко недостаточно. Как свидетельствуют результаты исследований, большое количество тюркизмов было заимствовано другими народами в результате политических, торговых отношений по Шелковому пути. Ярким примером этого является слово «таможня», активно употребляемое во многих языках мира. Это слово образовано от исконно тюркского слова «тагма, тамга».

Конечно, обогащение языков народов, живших на территориях, по которым проходил Шелковый путь, носило взаимный характер. Главной причиной такого взаимообогащения языков стало то, что именно представители тюркоязычных народов выполняли функцию переводчиков, будучи зачастую основными фигурами в дипломатических переговорах.

Аллаберди Оразов
(Туркменистан)

ТУРКМЕНИСТАН – ИНИЦИАТОР ИДЕИ ВОЗРОЖДЕНИЯ ВЕЛИКОГО ШЕЛКОВОГО ПУТИ

«Место Великого шелкового пути, – отмечает Президент Туркменистана уважаемый Гурбангулы Бердымухамедов, – определяется не только экономическими категориями, но и богатым культурным, научным и образовательным, творческим талантом народов, проживавших в те времена на Евразийском континенте»

Нынешняя ситуация в мире, глобализация и особенно экономический и финансовый кризис требуют объединения усилий, гармоничного и комплексного решения всех проблем. В этой связи Туркменистан выступает одним из инициаторов идеи возрождения Великого шелкового пути. В контексте этого важное значение имеют предложения Президента Туркменистана уважаемого Гурбангулы Бердымухамедова о реанимировании идеи возрождения Великого шелкового пути. По мнению Президента Туркменистана, принципы глобализации мировой экономики и новые требования полностью совпадают с принципами существования Великого шелкового пути. Очень выгодное геополитическое расположение Туркменистана, нейтральный статус, признание его региональным миротворческим центром, экономическая мощь, а также предпринимаемые меры по созданию современной туристической инфраструктуры создают благоприятные условия для претворения в жизнь этой идеи.

Выступая на 66-й сессии Генеральной Ассамблеи ООН, Президент Туркменистана уважаемый Гурбангулы Бердымухамедов выдвинул инициативы по оптимизации транспортных потоков на Евразийском пространстве, по использованию огромного потенциала транспортных коридоров «Север – Юг» и «Восток – Запад», а также о слиянии в мировой транспортный поток суперсовременной туркменской транспортной инфраструктуры, которая придаст

мощный импульс развитию экономических и торговых связей Евразийского континента. На этой же сессии с высокой трибуны ООН уважаемый Президент предложил приступить к разработке Специальной программы ООН по развитию транспортной системы в Евразийском пространстве. Это предложение имеет международное значение, так как оно затрагивает интересы всех стран и народов мирового сообщества.

Более того, эти идеи были подкреплены практическими шагами в этом направлении. А именно: строительство и ввод в эксплуатацию железнодорожных магистралей Теджен – Серахс – Машад, Ашхабад – Дашогуз, Туркменабад – Атамурат, железнодорожных и автомобильных мостов через одну из крупных водных артерий мира реку Амударью и много других проектов, что означает успешное начало реализации идеи возрождения Великого шелкового пути.

Айназар Назаров
(Туркменистан)

ТРАНСПОРТНАЯ ИНФРАСТРУКТУРА ТУРКМЕНИСТАНА – ВОЗРОЖДЕНИЕ ВЕЛИКОГО ШЕЛКОВОГО ПУТИ

Масштабные проекты по коренной и комплексной модернизации и развитию транспортной инфраструктуры, успешно реализуемые в рамках развернувшихся в Туркменистане по инициативе лидера нации Гурбангулы Бердымухамедова реформ, все больше становятся стимулирующим фактором экономической интеграции стран не только региона, но и всего Евразийского континента.

Туркменистан благодаря своему выгодному геополитическому положению имеет все предпосылки для того, чтобы играть ведущую роль в возрождении Великого шелкового пути, стать связующим звеном глобальных транспортных коридоров Север – Юг и Запад – Восток, активно влиять на укрепление взаимовыгодных экономических связей целых континентов.

Формирование в Центральной Азии и Каспийском регионе разветвленной инфраструктуры транспортных коммуникаций призвано способствовать реализации огромного экономического потенциала региона и, тем самым, упрочению мира, стабильности и безопасности, всеобщему устойчивому социально-экономическому развитию.

По инициативе национального лидера Туркменистаном взят стратегический курс на активное участие в широком международном и региональном партнерстве, основанном на совместимости и сочетаемости интересов всех участвующих сторон. Это обеспечивает рост притока инвестиций, создает условия для эффективного сотрудничества в контексте современных экономических реалий регионального и глобального масштабов.

При этом Туркменистан не просто возрождает Великий шелковый путь. Он становится важнейшим транспортным узлом региона, страной с крепкой репутацией надежного партнера для всех стран и народов мира.

Тазегуль Мамедалиева
(Туркменистан)

ВЕЛИКИЙ ШЕЛКОВЫЙ ПУТЬ И РЕАЛИЗАЦИЯ ПРАВА

Одним из замечательных достижений древних цивилизаций по праву считается Великий шелковый путь. Многие века по этому пути осуществлялся обмен идеями, технологиями, ремеслами, верованиями, соответственно проводилась и реализация права. По данным исторических источников, Великий шелковый путь способствовал развитию торговли и многих институтов рыночного хозяйства. Регулярное заключение крупных торговых сделок между купцами разных стран требовало использования общепризнанных денежных знаков. Широко практиковались бартерные сделки (товар на товар), оплачивая деньгами только разницу в стоимости партий. Именно купцы Великого шелкового пути начали использовать чек. Главным условием функционирования Великого

шелкового пути была защита имущества и жизни купцов. Эпоха Великого шелкового пути породила многие институты, схожие с международной торговлей нового и новейшего времени, как, например, развитие транспортной системы, чековая система, экстерриториальная защита прав собственности и др.

В эпоху могущества и счастья Туркменистан являет собой яркий пример возрождения Великого шелкового пути в современном виде. В число важнейших задач Туркменистана входит последовательная интеграция транспортной системы страны в мировую транспортную систему. Наряду с этим предусматривается реализация мер по обеспечению наибольшей эффективности транспортных процессов. При этом одним из ожидаемых результатов реализации этой стратегии является создание сети транспортно-логистических центров международных перевозок. Ожидается, что их развитие посредством реализации права внесет огромный вклад в экономику стран региона, содействуя увеличению объемов торговли, занятости, экономическому росту и социальной стабильности.

Италмаз Сапарлыев
(Туркменистан)

СОЗДАНИЕ ВЕЛИКИХ ГАЗОВЫХ ПУТЕЙ

Как известно, наши предки уделяли особое внимание сотрудничеству со странами ближнего и дальнего зарубежья. Свидетельством этого являются десятки зданий и сооружений периода функционирования Великого шелкового пути на территории Туркменистана.

Уважаемый Президент Туркменистана последовательно осуществляет пожелания наших предков. Заботами национального лидера в эпоху могущества и счастья наряду с другими отраслями народного хозяйства особое внимание уделяется комплексному развитию системы транспорта и связи, во восстановлению Великого шелкового пути, созданию возможностей для использования богатств Туркменистана во

благо других народов мира. Одновременно осуществляется диверсификация трубопроводов, занимающих важное место в развитии сотрудничества между народами.

Регулярные выступления уважаемого Президента на заседаниях Генеральной Ассамблеи Организации Объединенных Наций с инициативами международного значения и создание условий для их осуществления стало базой создания новых газовых путей.

В частности, принятие Генеральной Ассамблеей Организации Объединенных Наций Резолюции о надежном и стабильном транзите энергоносителей и его роли в обеспечении устойчивого развития и международного сотрудничества», введение в эксплуатацию газопровода Туркменистан – Узбекистан – Казахстан – Китай протяженностью более 7 тысяч километров, построенного по инициативе уважаемого Президента, отправка газа в Исламскую Республику Иран по двум направлениям, а также в Российскую Федерацию, является явным примером этого.

В настоящее время продолжается работа по осуществлению проекта Туркменистан – Афганистан – Пакистан – Индия, поставок газа в Китайскую Народную Республику до 65 миллиардов кубометров, что является доказательством значимости нашей страны как одного из экспортеров газа.

Создание уважаемым Президентом возможности вывоза углеводородных ресурсов за пределы страны, его диверсификация выгодно не только для стран, импортирующих и экспортирующих газ, но и для транзитных государств.

Самое главное то, что туркменский газ не только согревает квартиры народов ближнего и дальнего зарубежья, но и способствует укреплению дружбы между этими народами и их стабильному развитию.

Агаджан Агаев
(Туркменистан)

СОТРУДНИЧЕСТВО НАРОДОВ, НАСЕЛЯВШИХ ТЕРРИТОРИИ ВДОЛЬ ШЕЛКОВОГО ПУТИ

Туркменистан, располагаясь на перекрёстке мировых торговых путей и исторических миграций, был важным звеном на Великом шелковом пути, который берет свое начало с античных времен. Он особенно процветал в средние века. Такие мощные государства античных времен, как Китай, Рим, Парфия поддерживали свои торговые и культурные отношения через эти маршруты, что способствовало взаимопроникновению культур и оказало положительное воздействие на формирование общечеловеческих ценностей.

Торговые связи имели большое значение в жизни древнейших городов Туркменистана. В своих записях греческий историк Исидор Харакли дает ценные сведения о дорогах, проходящих через Парфянское государство, длиной в 685 схойн. Он вел трехвидовое измерение пути. Его так называемая маленькая схойна была протяженностью около 5,5 километров; длина средней схойны составляла 6 километров, а большая схойна равна 11 километрам

О связях Парфянского государства с Великим шелковым путем писали и китайские историки. В «Историях ханских племён» и в «Исторических рукописях» (Шицзы) содержатся ценные сведения о торговых экономических и культурных связях парфян и китайцев. Главными остановками торговых караванов из Китая в Рим были такие города, как Ниса, Маргиана и другие. Из Китая в Парфянское государство в год приходили от пяти до двенадцати караванов, с которыми прибывали и китайские дипломаты.

В результате политики, проводимой уважаемым Президентом, этот маршрут и ныне служит связующим звеном между нашими народами.

Юсуп Бердиев
(Туркменистан)

ДРЕВНИЕ ХУННЫ И СТАНОВЛЕНИЕ ВЕЛИКОГО ШЁЛКОВОГО ПУТИ

Международные торговые пути, соединившие многие страны мира, появились во времена Ахеменидов. В то время существовал торговый путь, который соединял Центральную Азию с Египтом, Передней Азией, Индией. Особо важное значение имело открытие во II веке до н. э. нового торгового пути, соединявшего Центральную Азию с Восточным Туркестаном и Китаем. Соединение вновь открытых торговых путей с уже существовавшими со времен Ахеменидов и привело к появлению Великого шелкового пути.

Как свидетельствуют исторические материалы, в возникновении новых международных торговых маршрутов большую роль сыграли хунны. В поисках союзников в борьбе с юэцжи китайцы отправили посла Чжан Сьяна в Центральную Азию. Пробыв несколько лет в плену и ничего не добившись в поисках союзников, Чжан Сьян собрал информацию о государствах Средней Азии и Междуречья. По маршрутам Чжан Сьяна китайцы начали отправлять своих послов, а вслед за ними потянулись и торговые караваны.

Хотя Чжан Сьян не смог достичь изначальной цели, однако его усилия способствовали возникновению нового торгового пути.

Джахан Сапарова
(Туркменистан)

ВЕЛИКИЙ ШЕЛКОВЫЙ ПУТЬ – МОСТ, СОЕДИНЯЮЩИЙ НАРОДЫ

Уважаемый Президент Туркменистана Гурбангулы Бердымухамедов, говоря о том, что Великий шелковый путь был мостом, соединяющим народы, отметил: «Находясь в самом центре Великого шелкового пути и будучи страной,

соединяющей Европу с Азией, Туркменистан исторически занимал в нем важнейшее место».

Благодаря политике национального лидера, появилась широкая возможность тщательного изучения исторических памятников нашей страны, чему придается большое значение.

«Берущий начало от древней китайской столицы Сиань и проходивший по территории Туркменистана Великий шелковый путь веками был не только крупнейшей торговой артерией, он также и объединял цивилизации, способствовал широкому культурному, гуманитарному обмену между народами, играл огромнейшую роль в их сближении и взаимном познании», – отметил уважаемый Президент в своем выступлении на 12-й сессии Совета Шанхайской организации сотрудничества, которое состоялось в Пекине 7 июня 2012 года. Изучение сотрудничества стран, расположенных вдоль Великого шелкового пути, с новых позиций является значительным вкладом в мировую историю и культуру. Говоря «Великий шелковый путь», надо понимать под этим укрепление политических, экономических и культурных взаимоотношений нашей страны с дальними и ближними соседями. Согласно решению ЮНЕСКО, на основе программы «Великий шелковый путь – путь взаимопонимания» были организованы экспедиции с целью углубленного изучения этого древнего пути, которые прошли через нашу страну дважды. Следует отметить, что Великий шелковый путь сыграл важную роль в развитии сотрудничества народов в области науки, образования и культуры.

Огулжан Айназарова
(Туркменистан)

РОЛЬ ТУРКМЕНИСТАНА В РАЗВИТИИ ВЕЛИКОГО ШЕЛКОВОГО ПУТИ

В эпоху могущества и счастья в Туркменистане проводится большая работа по возрождению Великого шелкового пути. Обновление ранее построенных дорог, строительство современных автомобильных и железных дорог, аэропортов,

речных портов, приобретение новейших автотранспортных средств, обновление локомотивного и вагонного парков, воздушных и водных судов, развитие транспортной инфраструктуры Туркменистана в соответствии с мировыми тенденциями и многое другое ставит его в один ряд с развитыми странами. Все это и выгодное геополитическое расположение Туркменистана, а также миролюбивая и гуманная внешняя политика, проводимая уважаемым Президентом Туркменистана Гурбангулы Бердымухамедовым, делает его привлекательным и выгодным для сопредельных стран, использующих территорию Туркменистана для транзита грузов. Нарращивание транспортного потенциала Туркменистана приведет к дальнейшему улучшению жизненного уровня туркменского народа.

Тачнабат Пайтыкова
(Туркменистан)

ВОЗРОЖДЕНИЕ ВЕЛИКОГО ШЕЛКОВОГО ПУТИ В ЦЕЛЯХ ПОДДЕРЖАНИЯ МИРА И РОСТА СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО БЛАГОСОСТОЯНИЯ НАРОДОВ

Великий шелковый путь, проходивший через территорию Туркменистана в исторический период между III тысячелетием до н. э. и XVI веком, сыграл важную роль в развитии политического, экономического, культурного сотрудничества между разными цивилизациями и народами, оказав большое влияние на экономический рост и развитие городов и сел на туркменской земле. Туркменистан, расположенный на перекрестке двух континентов, стал «мостом» дружбы народов, который способствовал сближению культур.

В эпоху могущества и счастья Туркменского государства под руководством Президента Гурбангулы Бердымухамедова возродились позитивные традиции Великого шелкового пути, направленные не только на благо туркменского народа, но и всего человечества. Начато строительство газопроводов,

автомагистралей и железных дорог, которые свяжут Восток и Запад. Железная дорога Теджен – Серахс – Мешед, являющаяся частью Трансазиатской магистрали и соединяющая Стамбул и Пекин, является одним из звеньев Великого шелкового пути. Строительство на старых караванных путях железной дороги Туркменабат – Атамурат протяжённостью 203 км, а также ввод в эксплуатацию автодорожного и железнодорожного мостов, которые соединяют два берега Амударьи, являются важнейшим шагом в возрождении Великого шелкового пути. Строительство транснациональной магистрали Север – Юг протяженностью 900 км даст возможность перевозить до 12 млн. тонн груза в год и откроет выход странам Европы и Азии в Южную Азию и Персидский залив.

Важную роль играет подписанное 25 апреля 2011 года Соглашение о транзитном коридоре Туркменистан – Узбекистан – Иран – Оман – Катар, от которого в будущем будет зависеть развитие геоэкономического сотрудничества между Центральной Азией и Ближним Востоком. Одним из основных вопросов является создание транспортных коммуникаций между Каспийским и Черным морями, Центральной Азией, Кавказом, Ближним Востоком. К этому нужно добавить актуальность нефтегазовых газопроводов и прежде всего ТАПИ, Прикаспийского и Транскаспийского трубопроводов.

Гурбангуль Оразова
(Туркменистан)

ЗНАЧЕНИЕ ВОССТАНОВЛЕНИЯ ВЕЛИКОГО ШЁЛКОВОГО ПУТИ

Во времена действия Великого шелкового пути Китай, предлагая свои товары, покупал на территории древних туркмен оружие, ковры, изготавливаемые в Мерв хлопчатобумажные ткани, декоративные ткани Парфии, драгоценные камни, вино, хлопок, виноград, люцерна, дыни и другие сельскохозяйственные продукты. Поддерживающие выгодные отношения страны перенимали у Китая технику производства бумаги, издания

книг, использования чугуна и пороха, магнитного компаса, а Китай, в свою очередь, обучался у стран Центральной Азии строительству мостов и производству хлопка, перенимал навыки по ковроткачеству, а также работы с железом. Кроме этого, страны обменивались лекарственными препаратами и медицинскими знаниями, способами приготовления блюд. Это способствовало росту культурных, научных, социально-экономических отношений между народами.

Под руководством уважаемого Президента Гурбангулы Бердымухамедова в Туркменистане идет интенсивное строительство многочисленных промышленных предприятий, автомобильных и железных дорог, открываются новые воздушные линии, что свидетельствует о превращении нашей Родины в один из важнейших экономических центров мира.

Проведение запланированных работ по восстановлению Великого шелкового пути, несомненно, улучшит благосостояние нашего народа и народов других стран, а также будет способствовать обогащению культуры и укреплению дружбы народов.

Айна Сатгельдиева
(Туркменистан)

ЗНАЧЕНИЕ ЗАКАСПИЙСКОЙ ЖЕЛЕЗНОЙ ДОРОГИ В ВОССТАНОВЛЕНИИ ВЕЛИКОГО ШЕЛКОВОГО ПУТИ

Российская империя, присоединившая к себе Среднюю Азию в 1880—1888 гг., построила железную дорогу Красноводск — Самарканд. Сначала ей придавалось важное стратегическое значение в решении задачи овладения Ахалтекинским оазисом, а затем присоединение к центральным районам России остальной части Центральной Азии. Железная дорога длиной 1500 километров, проложенная от побережья Каспия до Самарканда всего за 8 лет (если не считать два с половиной года, в течение которых строительство было приостановлено, то за пять с половиной) стала самой крупной железнодорожной

магистралью того времени. Чуть позже, в 1898 году, от станции Мары через Иолотань и Пендинский оазис была протянута новая Кушкинская ветка Закаспийской железной дороги. Уместно напомнить, что в будущем Россия намеревалась через Афганистан довести железную дорогу до Индии. У России, преследовавшей в тот период колониальную политику, были также намерения продолжить строительство дороги в сторону Китая, Ирана, Индии. Но этим планам не суждено было осуществиться.

Значение Закаспийской железной дороги, которая вот уже более века служит человечеству, в возрождении Великого шелкового пути огромно. Возможность осуществления такого проекта интересовало в те годы не только Россию. Эти мысли нашли своё отражение в произведениях Ж. Верна, который пророчески предсказывал строительство этой железной дороги. Более того, автор совершил путешествие, начавшееся от порта Узынада (Красноводск), через всю Центральную Азию до самой Великой китайской стены, во время которого сделал предположение о возможности создания в будущем Трансазиатской магистрали. Он прозорливо писал также о других, как ему казалось, фантастических проектах — строительстве Турко-сибирской магистрали, а также о дороге, идущей до Мешхеда. Писатель предположил, что дорога, которая будет проложена и протянется до Тегерана, начнется от станции Душак. События конца прошлого века подтвердили, что он не ошибся в своих прогнозах.

Независимый нейтральный Туркменистан в последние годы превзошел все эти прогнозы, о чем свидетельствуют грандиозные проекты газопроводов «Север – Юг», «Восток – Запад», которые успешно реализуются благодаря инициативе уважаемого Президента страны Гурбангулы Бердымухамедова.

ТРУДОВЫЕ ВЗАИМООТНОШЕНИЯ И ВЕЛИКИЙ ШЕЛКОВЫЙ ПУТЬ

Открытие Великого шелкового пути ученые относят ко II в. до н. э. Термин «Великий шелковый путь» был введен в историческую науку учеными XIX столетия. Функционирование Великого шелкового пути требовало создания развитой системы международного разделения труда в производстве товаров на экспорт и в обеспечении инфраструктуры транспортных коммуникаций. И сегодня, в век динамичного развития процессов интеграции между странами и целыми регионами, реализация идеи возрождения Великого шелкового пути, бесспорно, служит делу укрепления мира и стабильности, общественному прогрессу, экономическому росту и повышению благосостояния людей.

В эпоху могущества и счастья основными целями внешнеполитического курса, реализуемого Туркменистаном под руководством Президента Гурбангулы Бердымухамедова, является развитие равноправных взаимоотношений и плодотворного сотрудничества со всеми государствами планеты, конструктивного диалога с ведущими международными организациями и структурами в интересах всеобщего мира, безопасности, благополучия и прогресса. Одним из важнейших направлений внешней политики нейтрального Туркменистана является признание общепризнанных международных договоров и конвенций и присоединение к ним. Имплементация норм международного права – это фактическая реализация международных обязательств на внутригосударственном уровне. Приоритет международных норм выражается в специальных статьях Конституции и законах Туркменистана, в том числе в трудовом законодательстве. В Трудовом кодексе Туркменистана ярко выражены взаимообогащающие факторы международных и национальных норм.

Кумуш Хайдарова
(Туркменистан)

ПОЛИТИКА НЕЗАВИСИМОГО НЕЙТРАЛЬНОГО ТУРКМЕНИСТАНА И ДИПЛОМАТИЯ

В эпоху могущества и счастья в Туркменистане большое значение придается воспитанию подрастающего поколения. Ярким примером является ежегодное празднование 1 июня Всемирного дня защиты детей.

В международной практике широко распространены культурно-воспитательные, общеобразовательные и лечебно-оздоровительные центры детского международного сотрудничества. В этих центрах дети не только отдыхают, но и познают достижения науки, изучают искусство, историю, в том числе азы дипломатии, нюансы протокола и дипломатической службы, особенности экономической дипломатии. Таким образом молодежь готовится к участию в политической жизни своей страны, в том числе и на международной арене. У молодежи воспитывается убежденность в эффективности использования средств дипломатии как единственно возможного пути решения конфликтов в современном мире, в развитии международного сотрудничества.

Проводимые в нашей стране международные детские фестивали, интеллектуальные викторины, спортивные соревнования с участием детей из различных стран мира, свидетельствуют о широком развитии международного сотрудничества в области воспитания подрастающего поколения. Словом, в определенной мере способствуют укреплению дружбы и доверия между народами мира, несут особую миротворческую миссию.

Янгыл Маммедова, Гурбангельди Аширов
(Туркменистан)

РОЛЬ БАНКОВ В ВОЗРОЖДЕНИИ ВЕЛИКОГО ШЕЛКОВОГО ПУТИ

Великий шелковый путь – древняя трансконтинентальная торговая магистраль, долгие века связывавшая восток и запад. Путь берёт своё начало в Древнем Китае со столицы Ханской империи Лоян и проходит через 19 веляатов Парфии до Европейских стран.

Предки туркмен внесли немалый вклад в развитие торговли и международных отношений. Великий шелковый путь являлся также проводником достижений человеческого разума в научной, технической, культурной, духовной сферах и сыграл выдающуюся роль в развитии мировой цивилизации. След, который оставил Великий шелковый путь в истории, видим и сегодня.

На новом историческом этапе своего развития Туркменистан эпохи могущества и счастья вместе с другими государствами прокладывает дороги мира, дружбы и солидарности, содействуя укреплению всеобщего мира, устойчивого экономического развития. Со стороны банков нашей страны выполняются все возможные услуги во внешней торговле в международных отношениях.

Благодаря нашему Президенту и его провозглашённой открытой политике, банками нашей страны производятся операции с передовыми банками мира в сферах торговли, коммерции и капиталовложения. С восстановлением Великого шелкового пути наша страна сотрудничает со Всемирным банком, Европейским банком развития и реконструкции, Азиатским банком, Исламским банком развития и другими, внося свой вклад в возрождение Великого шёлкового пути.

Чарымухаммет Атдаев
(Туркменистан)

РОЛЬ ТУРКМЕНО-КИТАЙСКИХ ОТНОШЕНИЙ В ВОССТАНОВЛЕНИИ ВЕЛИКОГО ШЕЛКОВОГО ПУТИ В ЭПОХУ МОГУЩЕСТВА И СЧАСТЬЯ

Независимый нейтральный Туркменистан под руководством Президента Гурбангулы Бердымухамедова в настоящее время демонстрирует всему миру свою приверженность миру, безопасности и стабильному развитию.

Начало сотрудничеству между Туркменистаном и КНР было положено со дня установления дипломатических отношений между двумя странами 6 января 1992 года.

В эпоху могущества и счастья отношения между Туркменистаном и КНР обрели новый динамизм. Расширились и углубились политические отношения между государствами, активизировались визиты на уровне глав государств и правительств, произошел взаимный обмен делегациями и налажены другие формы двухстороннего партнерства.

Многokrратно возросли и объемы торгово-экономического сотрудничества, особенно в нефтегазовом комплексе, который является приоритетным направлением двухстороннего сотрудничества. Свидетельством этому стал ввод туркмено-китайского континентального газопровода 14 декабря 2009 г, вошедшего в историю как «проект века» и поднявшего на новый уровень многовековые дружественные отношения между двумя странами и народами .

Сотрудничество в культурно-гуманитарной сфере также обогащается новыми формами. Обучение более 1000 туркменских студентов в высших учебных заведения КНР является важным показателем роста сотрудничества и в гуманитарной сфере, прежде всего, в образовании.

Тиркеш Аманмаммедов
(Туркменистан)

ЗНАЧЕНИЕ ГЕОГРАФИЧЕСКОГО РАСПОЛОЖЕНИЯ НАШЕЙ СТРАНЫ ДЛЯ РАЗВИТИЯ ТУРИЗМА

Географическое расположение Туркменистана на перекрестке дорог древнего Великого шелкового пути, наличие развитых авиа-, авто- и железных дорог является одним из факторов, оказывающих благоприятное влияние на его экономическое развитие.

В древности туркмены были одним из народов, внесшим большой вклад в развитие мировой цивилизации. Об этом свидетельствует наша богатая фактами история. И сегодня туркменский народ под руководством национального лидера Гурбангулы Бердымухамедова в эпоху могущества и счастья осуществляет большую работу по укреплению независимости, вхождению в ряд экономически развитых государств мира, усилению мира во всем мире и регионе, а также расширению взаимовыгодного сотрудничества.

Одним из факторов, оказывающих свое благотворное влияние на повышение значения геополитического размещения страны, является создание в стране в годы независимости современных систем транспорта и связи. В краткие сроки были построены железные дороги Теджен – Серахс – Мешхед, Туркменабат – Атамурат, Ашхабад – Каракум – Дашогуз, а также протянувшиеся на тысячи километров автотрассы. Эти дороги – пример восстановления Великого шелкового пути. А это, в свою очередь, дает возможность для выхода Туркменистана в различные уголки мира, развитию его внешнеэкономических отношений, а также международного туризма.

III СЕКЦИЯ

ВЕЛИКИЙ ШЕЛКОВЫЙ ПУТЬ И ТОРГОВО- ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ОТНОШЕНИЯ

Альберт Бурханов
(Россия)

ТУРКМЕНИСТАН И ТАТАРСТАН В СИСТЕМЕ ВЕЛИКОГО ШЕЛКОВОГО ПУТИ

Великий шелковый путь – система древних и средневековых караванных дорог, которые пересекали Евразию через Центральную Азию, в том числе Туркменистан, до Китая и служили истоками возникновения и развития торгово-экономических и культурных связей и контактов народов и племен, государств, находившихся в зоне этих дорог. Великий шелковый путь как уникальный исторический памятник человеческой цивилизации вновь и вновь привлекает к себе исследователей, государственных и общественных деятелей.

Единая трансконтинентальная трасса, начиная со II в. до н.э., стала мостом между Европой и Азией, соединив Запад с Востоком. В развитии и функционировании Великого шелкового пути было несколько направлений, в том числе Туркменистан. Вот почему осуществление проекта ЮНЕСКО «Великий шелковый путь – путь диалога» означает поиски ответа на вопрос: как реализовывался первый в истории человечества мирный контакт между народами Востока и Запада, в том числе туркмен и татар, а также других народов Центральной Азии и Волго-Уральского региона.

У татар и туркмен имеются общие исторические корни и связи.

Мы – тюркские народы, имеем общих предков – ранних тюрков Алтая и Центральной Азии, родственные языки и общую религию – в древности тангрианство, а сейчас ислам. Когда-то у наших предков была единая культура и государство. В развитом и позднем средневековье наши народы сотрудничали в разных

сферах. Распространение ислама в Поволжье стал возможным не только через арабские дипломатические миссии и религиозных миссионеров, но и во многом именно благодаря контактам с учеными и религиозными деятелями городов Туркменистана и Центральной Азии – Куняургенча, Мерва, Бухары, Амуля, Серахса, Ниссы.

Важным связующим звеном тогда была торговля, через так называемый «Серебряный путь» из Центральной Азии в Поволжье, Сибирь, Восточную Европу и Скандинавье. Булгарские торговцы в IX – начале XIII вв. являлись посредниками между Западом и Востоком (в том числе Средней Азией).

Развивалось сотрудничество и в области культуры, в частности, книгоиздании, медицине, образовании и науки. Одним из видных ученых Востока в Волжской Булгарии считался М. аз-Замахшари из Хорезма. Булгарский ученый Б.Й. ал-Булгари почитался в Средней Азии.

Особенно усилились связи в эпоху Улуса Джучи (XIII - XIV вв.), с вхождением Хорезма и Поволжья в состав единой могущественной империи. В столице Улуса Хорезма – Куняургенче и Улуса Булгар – Булгаре сохранились выдающиеся произведения искусства и культуры – творения зодчих того периода. Наши контакты продолжались и позже. Тюрко-татарские купцы являлись посредниками в торгово-экономических и культурных связях стран Центральной Азии и Востока с Европой и Русью. Татарские купцы и послы выступали посредниками Московского государства и Запада в торговле между народами Центральной Азии, особенно активны были контакты с туркменами и иранцами.

Выдающиеся татарские просветители и религиозные деятели жили и творили в городах Центральной Азии и Востока. Многие татары Поволжья, Урала и Сибири были знакомы с произведениями Азади, Махтумкули, Кемине, Зелили, Сейди...

Татары, проживающие в Туркменистане, вносят вместе с туркменами вклад в развитие и процветание нейтрального Туркменистана. Молодежь Туркменистана обучается в вузах Татарстана, что является еще одним показателем дружбы между народами.

В Казани, в составе Ассамблеи народов Республики Татарстан действует национально-культурная автономия туркмен Республики Татарстан, а в Доме Дружбы народов Республики Татарстан – Татарстанское отделение Международной гуманитарной ассоциации туркмен мира.

Взаимные визиты президентов и правительственных делегаций, специалистов и ученых Туркменистана и Республики Татарстан в Ашхабад, Москву и Казань сближают народы и страны, позволяют узнать лучше друг друга и успешно сотрудничать в разных сферах. В рамках подписанного межправительственного соглашения между Туркменистаном и Татарстаном укрепляется сотрудничество в области экономики и культуры, шире стала совместная работа в области науки, образования, спорта и других сферах. Важное место занимает сотрудничество в области машиностроения, нефтегазовой добычи, торговли и других отраслях экономики.

Как известно, уважаемый Президент Туркменистана Гурбангулы Бердымухамедов с большим интересом изучает деятельность ученых Туркменистана и мировых научных центров, особое внимание уделяет развитию науки и культуры. Особым примером, может служить организация международной экспедиции по объектам Койтендага в 2012 г. и конференция, посвященная дипломатии Великого шелкового пути.

Отрадно и то, что многие университеты, академии наук и центры избрали лидера Туркменистана Почетным членом и профессором, в том числе и Казанский федеральный университет. И мы в Татарстане гордимся этим.

По инициативе Президента Туркменистана на туркменской земле систематически проводятся международные конференции, экспедиции и праздники, в которых активно участвуют ученые из Татарстана. Мы проводим совместные научные исследования и издаем труды. Есть много примеров сотрудничества в сфере спорта.

Во всем этом важен вклад дипломатических служб Туркменистана, Российской Федерации и Республики Татарстан для улучшения наших отношений и сотрудничества.

Убежден, что тесное сотрудничество будет успешно продолжаться и в будущем.

Сурея Йигит
(Турция)

ВЗАИМООТНОШЕНИЕ В СФЕРЕ ЭНЕРГЕТИКИ ТУРКМЕНИСТАНА

Туркменистан – крупнейший экспортер природного газа в Средней Азии. Последние исследования подтверждают, что Туркменистан обладает приблизительно 9 % мировых запасов газа.

Туркменистан является устойчивым последователем диверсификации, экономики, продемонстрировав это в 1997 г. открытием газопровода в Иран, а также планированием строительства трубопровода ТАРІ (Интерфейс прикладного программного обеспечения телефонной связи) длиной 1700 км от Туркменистана до Индии. Потенциал этого газопровода 33 млрд. м³ (90 млн. м³ в день). К 2018 году намечается ввод его в эксплуатацию. В 2008 г. Азиатский банк развития оценил трубопровод ТАРІ в \$8 миллиардов, на согласно некоторым другим оценкам, он будет стоить \$12 миллиардов.

В докладе оцениваются перспективы проекта ТАРІ.

Алексан Акопян
(Армения)

ПРИКУРИНСКИЕ ГОРОДА АНТИЧНОЙ АЛБАНИИ НА ПУТИ ИЗ ПАРФИИ К ПОНТУ

Согласно информации Страбона (начало I в. н. э.), один из важных торговых путей его времени, соединявших Восток и Запад, шел из Парфии к Каспийскому морю, а через него в южнокавказские страны – Албанию, Иверию и Колхиду, и далее к Понтийской гавани Фасис (позднее Пойт-Поти). Товары сначала перевозили на лодках вверх по течению реки Кура, затем по сухопутному маршруту доставляли до реки Фасис (совр. Риони), а затем водным путем они доставлялись до Понта. В связи с подготовкой нового критического издания «Ашхарнаоцц»-а («Армянской географии VII века»)

проведенный нами тщательный анализ описаний Албанского царства в »Географиях« Клавдия Птолемея (II в. н. э.) и Страбона позволил выявить подлинное расположение рек и городов античной Албании и понять, через какие прикуринские города проходил торговый маршрут из Парфии к Понту.

Птолемей перечисляет около 30 городов Албании по секторам, ограниченным реками, впадавшими в Каспий (Соана, Герр, Кайсий, Албан) и в Куру (Олазан на границе с Иверией и река, (также) вытекающая с Кавказа«). Из них пограничная с Сарматией Соана соответствует реке Рубас, южнее Дербентского прохода, за его устьем упомянуты города (или деревни) Г[Т]елайба – совр. Аглаби и *Билитис [>Тилибис] – совр. Белиджи (средневек. Баласат); Герр соответствует реке Самур, за ней упомянуты Тр[и] ауна – средневек. /Сапо/тран-Шапоран, Хобата – средневек. Куба, Табилака – совр. Алик и Гелда в устье р. Гильгиль; Кайсий соответствует реке Пирсагат, в секторе, западнее ее русла, упомянуты города Аламос – совр. Ал'су, Халаха – средневек. К'ал'адзор, Мисия (*Исмия?) совр. Исмаиллы, И[М]озиата – средневек. hЭджери, Хабала – Кабалака Плиния Старшего (= Капал'ак арм. источников); и лишь река Албан соответствует притоку Куры, реке Туриан (хотя, возможно, в древности ее воды достигали моря отдельным руслом, параллельным Куру). Сектор, западнее реки Албан (*Лобан у Страбона /от Сандобан = Сани »Ашхарнацойц«-а + Л[Д]обан/), ограничивается »рекой, вытекающей с Кавказа«, которая соответствует совр. Курмух, притоку Алазани, в нем упомянуты города Осика – средневековый Шаки, Еблайя – на противоположном берегу от современного Евлаха, Иуна – совр. Джунут, Гайтара – совр. /Мин/гечаур, Гангара – средневек. Гэвгав и др. Наконец, в самом западном секторе (до пограничной Олазан-Алазани) упомянуты города Л[Д]еглане – совр. Лекит, Сар[н]уа – средневек. Ч'ар-Джар, Мосега – совр. Мацех, Барука – средневек. Белукан, Л[Т]агода – совр. Лагодехи и др.

Таким образом, на прикуринском торговом пути оказываются города Халаха-К'ал'адзор, Еблайя-Евлах, И [М]озиата-Эджери, Гайтара-Мингечаур и Гангара-Гэвгав, из которых систематические археологические исследования проводились только в Мингечауре. По »Ашхарнацойц«-у – это албанские

кантоны (гавары) Дашт-и Бал'асакан, К'ал'адашт, hЭджери, Хол'маз и Камбеч'ан (Камбисена).

Абдукахор Саидов
(Таджикистан)

СВЕДЕНИЯ МАХМУДА ИБН - ВАЛИ О МЕРВЕ И СЕРАХСЕ

Махмуд Ибн-Вали жил в конце XVI – начале XVII вв. Его перу принадлежит историко-географический труд «Бахр-ал-асрар фи манокиб ал-ахйар» («Море тайн относительно доблестей благородных»), где наряду с историческими материалами приводятся ценные географические сведения. Особенно ценны его материалы о средневековых городах Мерве и Серахсе.

О Мерве он пишет, что Мерви Шахиджахан – одна из четырех частей Хорасана, и что ворота Мерва построил Тахумарс, а сам город основал Искандер Руми, который сделал ее столицей Хорасана. Абу Муслим Мервези, сторонник Аббасидов, построил в Мерве большую соборную мечеть, а рядом с ней – государственную канцелярию. В период своего пребывания в Хорасане халиф Аль-Мамун находился в Мерве, придав этому городу статус главного города Арабского халифата. Сельджукский правитель Чагрыбек также сделал Мерв своим стольным городом. Жители Мерва были отважным и смелым народом и очень строгими и непоколебимыми в соблюдении предписаний ислама.

Автором приводятся также ценные сведения и о Серахсе. По его сведениям, окружность городской стены составляла пять тысяч шагов и имела крепость, сооруженную из глины. Жаркий местный климат компенсировали воды реки, протекающей со стороны Герата, благодаря которой здесь выращивали великолепный виноград и вкусные дыни. Другими товарами из Серахса были молодые верблюды, серахская соль и одежда, сшитая из шкур бобров, которая была известно под названием «серахси».

При сопоставлении сведений Махмуда Ибн - Вали о Мерве и Серахсе с другими средневековыми письменными источниками прослеживается факт единства и достоверности его сведений об этих городах.

Осава Такаши
(Япония)

ДИПЛОМАТИЧЕСКАЯ РОЛЬ СОГДИЙСКИХ ТОРГОВЦЕВ ПРИ ЗАПАДНО-ТЮРКСКОМ КАГАНАТЕ

В Тюркском каганате, который был образован в 552 году Туманом (Иллиг Каган, Бумин-хан) и его младшим братом Истеми-ханом, многие согдийские купцы сыграли важную роль не только в торговле, но и в дипломатии.

Например, Туман (Иллиг Каган) направил согдийца по имени Андаквандака (раб богини Анахиты) с дипломатической миссией в государство династии Западное Вэй. Эта династия уже имела опыт сотрудничества с тюрками как в торговой, так и военной области, например против каганата Руанруан в Монголии. Согласно старой китайской хронике, династия Суй, четвертый каган Ишабара послал свое официальное письмо императору Вэн, который вручил, что согдиец, отправленный в Китай в качестве дипломата. Известно, что согдийцы при семье Ашина, являющейся древнетюркским царственным родом, являлись политическими и дипломатическими советниками и занимали высшие должностные посты.

В 557 – 559 гг. Истеми Каган с целью укрепления своей власти в обширных районах вдоль Шелкового пути, а также противостояния кочевым племенам эфталитов и аланов направил согдийского купца Тархуна к Сасанидам, а позднее и в Византию. Всё это – свидетельство того, что согдийцы играли роль не только купцов, но и выполняли функции дипломатов при древнетюркском государстве. Кроме того, согласно китайским документам и источникам при династии Суй и в начале правления династии Тан многие согдийские купцы, которых называли Сарт-Пау (лидер Каравана), были на службе династий Бэй-Вэй, Ци, Чжоу, Суй и

Танг, образовавших государство Тобгаг. Согласно историческим данным, согдийцы стремились сохранить свой статус и своё влияние на маршрутах Шелкового пути. Как свидетельствуют исторические записи, согдийский язык был распространён среди знати в качестве официального языка и использовался дипломатами древнетюркских каганов в международных переговорах.

Малхаз Датукишвили, Гурам Лорткипанидзе
(Грузия)

ГРУЗИЯ, РИМСКИЙ МИР (РАХРОМАНА) ВЕЛИКИЙ ШЕЛКОВЫЙ ПУТЬ В I-III ВВ. НАШЕЙ ЭРЫ

Стратегические интересы Рима на Южном Кавказе были особенно видимы во время военного похода Гней Магнуса в Грузию в 66 - 67 гг. до н.э. Несмотря на отчаянную борьбу, грузины проиграли сражение. По мнению Плутарха, Великий Пампей разбил иберийцев в битве, в которой были убиты девять тысяч мужчин и больше чем десять тысяч были взяты в плен. Иберийский король признав поражение, был вынужден просить перемирия и отдать дань. В результате археологических раскопок Мцхета было установлено, что королевская резиденция, датируемая I веком до н.э., крепость Армази и дворец Багинетти короля Артэгуса были разорены и сожжены. Позже началось их восстановление.

Древнеримская Апианская дорога имела весьма большое значение в военном и политическом развитии Рима. Помпей «побеждал самого великого короля Понта вместе с колчиансами, албанцами, иберизнсами, армянами, арабами, евреями и другими народами. Он завершил свое правление успешными сражениями от испанской Иберии до Кавказской Иберии».

Сам факт, что во II веке н. э. королевство Картли находилось в орбите римской политики, подтвержден древними источниками. Интересным фактом является то, что Павликус Агриппа так же, как и король Флавиус Дэйд, действительно являлся гражданином Рима. Согласно римским законам, гражданство Рима давалось иностранцам за личные выдающиеся достижения без каких-

либо ограничений. Римское право поддерживало обладателей этого статуса привилегированными правами и обязанностями.

Иберийские короли добились римского гражданства для того, чтобы принять активное участие в военных операциях против Парфянского царства. Императоры же пытались держать дружественные отношения с ними, одаривали их подарками и уступали в вопросах по спорным территориям. Политика королевства Картли (Иберия) в I - III вв. н.э. ориентировалась на европейский мир и его культурные ценности, которые стали причиной романизации страны а, более позднее время, распространению христианства в Грузии.

Али Бинiaz
(Иран)

ИРАН И ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ МНОГОЧИСЛЕННЫХ ПЕРЕКРЕСТКОВ С ЦЕНТРАЛЬНОАЗИАТСКИМ ЭКОНОМИЧЕСКИМ РАЗВИТИЕМ

Как отмечают аналитики, несмотря на усилия предпринимаемые рядом стран в экономическом развитии Центральной Азии немало неиспользованных возможностей. В регионе не изжиты и такие явления как экстремизм, сепаратизм и другие, оказывающие негативное влияние на развитие экономики, приток инвестиций, новых технологий и диверсификацию.

На этом фоне нужно отметить необходимость более скоординированных и совместных действий. Центральноазиатский регион, с одной стороны, богат нефтяными и газовыми ресурсами и соседствует с Ираном, который имеет высокую значимость в этом и другом отношении. С другой стороны, трагический инцидент на АЭС «Фукусима» вызвал растущую тенденцию, особенно среди высокоразвитых стран сбалансировать свою зависимость от ядерной энергетики и, следовательно, стремиться расширить экономические отношения со странами Персидского залива и Центральной Азии, богатыми нефтью.

Обсуждая эти вопросы и некоторые недостатки региональной политики безопасности с мировым финансовым кризисом 2008 года, в докладе говорится и об участии Ирана как важной составляющей в возрождении Шелкового пути, поддерживающего концепцию диверсификации связей, где конструктивную роль сможет сыграть разработка создания региональных транспортных коридоров Узбекистан - Туркменистан – Иран – Оман – Катар.

Япония, Индия, Бахрейн в недалеком будущем присоединятся к этому проекту. Указывается на возможность выработки рекомендаций, особенно в связи с распространением новых технологий в регионе, а также в части финансирования, в том числе малого и среднего бизнеса.

Абдуллах Портакал
(Турция)

ЗНАЧЕНИЕ ШЕЛКОВОГО ПУТИ: ИЗ ИСТОРИИ В БУДУЩЕЕ И ЕГО ВЛИЯНИЕ НА МЕЖДУНАРОДНУЮ ТОРГОВЛЮ

Шелковый путь - одна из древнейших караванных дорог, которая проходя через великие пустыни, высокие горы и бескрайние степи Центральной Азии, соединяла Китай и побережье Средиземного моря. Через этот путь в Рим и остальные западные страны поставлялся шелк и пряности.

Выгоду от торговли получали не только торговцы, но и страны и населенные пункты, через которые проходил этот путь. Поэтому страны были заинтересованы в бесперебойной торговле посредством Шелкового пути. Государство, которое контролировало данный путь, занимало преимущественное положение и в политическом отношении, и с точки зрения экономики.

Сельджукиды для поддержания активной торговли в Анатолии заключали различные соглашения с иностранцами, предоставляли государственную защиту торговцам от всех видов убытков, которые они могли понести в пути. Поэтому они

первыми внедрили своего рода «государственную страховую систему» в рамках которой, путем таможенных налогов и различных преференций центральная власть старалась оживить и приумножить торговлю.

В наши дни глобализовалась и торговля. Увеличилось потребление, доступность товаров и услуг. Ныне место старых караванных путей занимают большие автобаны. Странам предстоит осуществить много мероприятий для увеличения торговли в своём регионе. Например, сегодня транспортные расходы являются самой большой статьёй расходов, влияющих на себестоимость предлагаемой продукции. Другой фактор, воздействующий на развитие и оживление торговли - это протекционистская таможенная политика, осуществляемая некоторыми странами. Если страны, расположенные на Шелковом пути будут применять эффективные транспортные средства и объединятся в таможенный союз, то данный путь обретет полную функциональность.

Хан-Дурды Курбанов

(Туркменистан)

ВЕЛИКИЙ ШЕЛКОВЫЙ ПУТЬ И СРЕДНЕВЕКОВЫЕ ГОСУДАРСТВА ТУРКМЕН

История Великого шелкового пути зародилась в античное время. Этот путь пересекал весь Азиатский континент и соединял страны Средиземноморья с Дальним Востоком. В древности и раннем средневековье этот путь проходил от Атлантического до Тихого океана. Это был своеобразный мост между Востоком и Западом, соединявший народы в их стремлении к миру и сотрудничеству. По Шелковому пути караваны через страны Центральной Азии шли из Китая в Европу. Туркменские государства в определенные периоды истории контролировали торговлю на Великом шелковом пути и использовали это в своих целях. Благодаря торговым отношениям народы имели возможность обмениваться товарами, продуктами, знаниями, культурой, религией, и самое главное – налаживать контакты

друг с другом. В средние века созданные туркменами государства играли значительную роль в поддержании торговых отношений между Востоком и Западом. Это Кушанская империя (I – IV вв.), Государство эфталитов (V – VI вв.), Гёктуркмен (Тюркский каганат) (середина VI – VII вв.), Караханидов (X в.), Газневидов (X – XI вв.), Сельджукидов (XI – XII вв.) и Хорезмшахов (XII – XIII в.).

Эти государства были заинтересованы в соблюдении строжайшего порядка на торговых маршрутах и налаживания почтовой службы для оживления торговли на всем протяжении Великого шелкового пути. Период IX – XII вв. получил в исторической литературе определение «восточного ренессанса».

Мурад Ходжакулиев
(Туркменистан)

РОЛЬ ТУРИЗМА И ТОРГОВЛИ В РАЗВИТИИ МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЙ (НА ПРИМЕРЕ ИСТОРИИ МЕРВА)

В эпоху могущества и счастья внешняя политика Туркменистана под руководством Президента страны Гурбангулы Бердымухамедова направлена на развитие как двухстороннего, так и многостороннего взаимовыгодного сотрудничества с государствами мира. Одним из приоритетных направлений этого сотрудничества является развитие торговых отношений и международного туризма.

Как свидетельствует история, караваны, проходившие по территории Туркменистана, в том числе и через Мерв, наряду с развитием торговых связей, выполняли и дипломатические миссии. Мервский оазис, расположенный на перекрестке Великого шелкового пути, являлся одним из центров международной торговли, соединяющим Восток и Запад.

В средние века путешественники из многих стран мира посетили территорию Мерва и в своих произведениях оставили сведения, относительно политической, экономической и культурной жизни оазиса.

Взаимовыгодное экономическое сотрудничество, безусловно, способствовало сближению народов и развитию дружеских связей.

Мяги Аннануров

(Туркменистан)

ШЕЛКОВОДСТВО И МЕЖДУНАРОДНАЯ ТОРГОВЛЯ

Великий шелковый путь является проверенной временем дорогой международного сотрудничества и дипломатии. В истории мировой цивилизации Великий шелковый путь стал ярким примером международного сотрудничества, который оказал огромное влияние на развитие торговли, рост сельского хозяйства, коммуникаций, развитие ремёсел, расцвет науки и распространение технологий.

История шелководства уходит корнями в далекие тысячелетия. Со времен Великого шелкового пути производство и торговля шелком не только не теряет актуальности, а, наоборот, продолжает оставаться востребованной и ныне, открывая новые возможности для международного сотрудничества. Производство и переработка шелкопряда составляет одну из важных отраслей агропромышленного комплекса независимого Туркменистана. Туркменистан сегодня располагает огромными возможностями для производства шелковой материи и экспорта ее на международный рынок.

Ширин Клычмедова

(Туркменистан)

КАРАВАН-САРАИ НА КАРАВАННЫХ ПУТЯХ

Туркменистан – край, богатый древними историко-культурными памятниками. Один из них – Дехистан, являющийся памятником, расположенный на Великом шелковом пути. Средневековый историк Макдиси отмечает два крупных города - Дехистан (Миссриян) и Ахур (Мадав), которые располагались в начале и в конце караванных путей, проходящих

через страну. Проведенные археологические раскопки свидетельствуют о том, что здесь действовал несколько караван-сараев. Один из них, построенный из сырцового кирпича, и состоящий из нескольких помещений для гостей, размещался на южной стороне города. Другой караван-сарай, построенный из жженого кирпича, находился в западной части города, третий – на востоке города, и состоял из 18 прямоугольных помещений. Его стены из жженого кирпича имели следующие размеры 21х21х3,5 см. Вокруг сооружения была возведена стена из пахсы шириной в 2,5 м. Об этих караван-сараях, а также караванных путях, проходивших через Дехистан, в своих работах упоминали российские ученые М.Е. Массон и Г.А. Пугаченкова.

Торговля, составляющая основную суть Великого шелкового пути, играла значительную роль в экономике городов. Для безопасности караванов и отдыха строились многокомнатные караван-сарай. Один из них – Даяхатын, расположенный в 170 км к северу от города Туркменабат.

Этот исторический памятник, датированный XII веком, был построен из жженого кирпича и состоял из двух этажей. В сохранившемся до настоящего времени виде он насчитывает 26 комнат. Этот караван-сарай имеет своеобразное красивое орнаментальное оформление. Орнамент внешних стен напоминают гели туркменского ковра. Есть орнамент в виде квадратных ступенек.

Также известен караван-сарай, размещенный в центре комплекса памятников Куняургенча. Это изящное сооружение имело большую площадь (600х800 м²) и высокие ворота. По мнению В.И. Пилявского, караван-сарай был декорирован двойными и очень мелкими кирпичиками, мозаикой темно-синей глазури, орнамент, которого напоминал цветок хлопка. В легендах об Академии Мамуна говорится, что вход в этот научный центр находится со стороны ворот именно этого памятника. Архитектурное оформление караван-сарая – свидетельство особенностей городского зодчества средних веков.

Дженнет Рахманова
(Туркменистан)

СОТРУДНИЧЕСТВО, СПОСОБСТВУЮЩЕЕ УСТОЙЧИВОМУ РАЗВИТИЮ ГОСУДАРСТВ РЕГИОНА ВЕЛИКОГО ШЕЛКОВОГО ПУТИ

Сегодня Туркменистан под руководством уважаемого Президента Гурбангулы Бердымухамедова осуществляет активную внешнюю политику для содействия усилиям международного сообщества в обеспечении мира, стратегической стабильности и безопасности. Широкое развитие получило и сотрудничество Туркменистана с Европейской экономической комиссией ООН (ЕЭК), Экономической и социальной комиссией ООН для Азии и Тихого океана (ЭСКАТО), созданными согласно резолюциям Экономического и Социального совета ООН и являющимися двумя из пяти Региональных комиссий ООН.

Сотрудничество Туркменистана с ЭСКАТО было установлено в 80-е годы XX века. В 1987 году ЭСКАТО дала Институту пустынь Академии наук Туркменистана полномочия международного центра для ведения научно-исследовательских работ и подготовки специалистов в целях усиления борьбы с опустыниванием.

С принятием в 1992 г. независимого Туркменистана в члены ООН и ЭСКАТО сотрудничество нашей страны с этой комиссией ООН вышло на новый уровень.

Сотрудничество Туркменистана с ЕЭК включает вопросы, связанные с энергетической безопасностью, охраной окружающей среды. В 2010 году Туркменистан был избран вице-председателем Комитета ЕЭК ООН по устойчивой энергии. В 2010 - 2011 годах наша страна дважды избиралась председателем Специальной программы ООН для экономики Центральной Азии (СПЕКА), управляемой ЕЭК и ЭСКАТО ООН.

Как показывают факты, Туркменистан по различным направлениям активно участвует в деятельности региональных комиссий ООН, и это позитивно влияет на решение социально-экономических вопросов, устойчивое развитие государств региона Великого шелкового пути.

Огултаган Гельдыниязова, Сердар Атдаев
(Туркменистан)

МЕРВ НА ВЕЛИКОМ ШЕЛКОВОМ ПУТИ: ТОРГОВЫЕ И КУЛЬТУРНЫЕ СВЯЗИ

Средневековый Мерв являлся крупным экономическим и культурным центром Центральной Азии. Развитие ремесленного производства в Мерве подтверждено, прежде всего, находками керамики. Наиболее ярко прослеживается это по найденным изделиям так называемой «люстровой керамики». Обнаруженные фрагменты её близ керамических печей позволяет говорить о высоком уровне их производства. На городище Султан-кала в массовом количестве были обнаружены и фрагменты каменных печей. Большого размаха в Мерве достигло производство штампованной керамики. Изящная тонкостенная посуда вывозилась далеко за пределы Мерва. Так, фрагменты этой посуды были обнаружены на городище Ниса, Старом Термезе и городище Афрасиаб в Самарканде. Исследования указали на наличие культурных связей Мерва с золотоордынскими городами Поволжья и Северного Кавказа.

Шабанали Джумаев, Багтыгуль Маммедова
(Туркменистан)

ЭКОНОМИКА И ВЕЛИКИЙ ШЕЛКОВЫЙ ПУТЬ

Дороги имеют огромное значение в развитии торгово-экономических связей и дружественных отношений между народами мира. Великий шелковый путь, через который многие годы шли караваны, и сегодня не утрачивает своего значения в развитии международных отношений.

В настоящее время и как в былые времена, когда череда караванов вела торговлю между странами, Туркменистан, находясь на перекрестке Великого шелкового пути, играет важную роль в осуществлении межгосударственных связей. Как известно из истории, великое Сельджукское туркменское государство

являлось одним из крупных торговых центров и находилось на перекрестке торговых путей Центральной Азии. Прохождение через него Великого шелкового пути положительно влияло на товарооборот. В великом Сельджукском туркменском государстве были развиты торговая и налоговая система. В то время можно было увидеть признаки современного рынка ценных бумаг. То есть во времена Малик-шаха за неуплаченный налог выписывались бараты (векселя). Эти неоплаченные бараты (векселя) вводились в оборот, продавались и покупались на рынке. Это в какой-то степени показывает, что в нашем государстве рынок ценных бумаг существовал много веков назад.

Великий шелковый путь свидетельствует о появлении торговых отношений в пределах Туркменистана в гораздо раннем периоде. В настоящее время функционирование по маршрутам Великого шелкового пути трансконтинентальных дорог создаёт условия для осуществлений внешне-экономических отношений стран Центральной Азии с Азиатско-Тихоокеанским регионом, Индией и Китаем, расширяет транзиты в Европу и способствует активному сотрудничеству по экономическим, транспортно-коммуникационным, энергетическим, агропромышленным и инновационно-технологическим направлениям.

Байраммырат Баймырадов, Какаджан Джанбеков
(Туркменистан)

ОПИСАНИЕ КАРАВАННО-ТОРГОВЫХ ПУТЕЙ В ИСТОРИЧЕСКИХ ИСТОЧНИКАХ РАННЕГО СРЕДНЕВЕКОВЬЯ

В развитии торговли, ремесла, установлении культурно-гуманитарных связей, создании материальных и духовных ценностей в городах Туркменистана, расположенных вдоль Великого шелкового пути и известных не только на Востоке, но и во всей Евразии, огромное место принадлежит международному караванному пути.

Мерв, Ниса, Ургенч, Дехистан и Абиверд, расположенные вдоль этого пути, были крупными центрами торговли, ремесленничества и культуры, очень известными на Востоке.

Ювелирное дело,ковка металла, ткачество, изготовление изделий из стекла и другие ремесла способствовали процветанию этих городов, расширению торгово-экономического, культурного и гуманитарного сотрудничества.

Реджепгулы Аннагурбанов, Чарыкулы Джумаев
(Туркменистан)

РОЛЬ КАРЛУКОВ В РАЗВИТИИ ТОРГОВЛИ НА СЕВЕРНОМ НАПРАВЛЕНИИ ВЕЛИКОГО ШЕЛКОВОГО ПУТИ

Несмотря на то, что карлуки вели кочевой образ жизни, в их хозяйстве значительную роль играла и торговля. Северная ветвь Великого шелкового пути пролегла через территории карлуков.

Основав в IX веке свое государство в Семиречье, карлуки вынуждены были участвовать во многих кровопролитных войнах. Несмотря на это экономическое положение государств было мощным. Основу экономики карлуков составляли богатые города Семиречья. Одним из источников богатства этих городов был Великий шелковый путь.

Тесные, взаимовыгодные торговые отношения карлуков с оседлым населением и ремесленниками Семиречья и Мавереннахра, а также другими городами, расположенными по маршруту Великого шелкового пути, оказали благотворное влияние на экономику и культуру карлуков. Среди городов своими высоко развитыми торговыми отношениями выделялся Тараз. Торговцы из Тараза имели свои торговые центры в Исфахане и ряде других городов.

Акмырат Овезов, Алтын Хыдырова
(Туркменистан)

ИЗ ИСТОРИИ ВЕЛИКОГО ШЕЛКОВОГО ПУТИ

Великий шелковый путь, проходивший через Туркменистан, соединял Россию и Индию, Китай и страны Запада. Он стал

в истории человечества дорогой торговых и гуманитарных связей народов Востока и Запада. Название дороги связано с тем, что по ней велась интенсивная торговля шёлком, которым славился Китай. Китай был известен не только шелком, но и производством технологий, которые не были известны на Западе. Известно, что в Китае впервые были получены шелковые нити из кокона, которые имели очень большой спрос в Европе. Великий шелковый путь, берущий свое начало в Китае, проходил вдоль реки Амударья, далее от города Амуль разветвлялся в сторону Афганистана и Индии, Хорезма и Древнего Мерва. В тот период в Мерве были развиты ковроткачество, сажевое производство, работы по металлу, ювелирное дело, а сам Мерв считался одним из самых развитых центров торговли.

От Мерва дорога шла к Серахсу, Абиверду, Нисе, Парав и дальше в Гурген, Дехистан. Вдоль побережья Хазара шелковая дорога доходила до арабских стран. Большая часть этой великой дороги проходила через земли туркмен, что, в свою очередь, являлось мощным стимулом для развития здесь не только международной торговли, но и науки и образования.

*Джахан Худайгулыева
(Туркменистан)*

ГОРОДА НА ВЕЛИКОМ ШЕЛКОВОМ ПУТИ

Уважаемый Президент Туркменистана в своих выступлениях и концептуальных трудах придает большое значение восстановлению древних духовных ценностей туркменского народа, всестороннему развитию современного научного творчества, широкому информационному обмену и расширению международного сотрудничества. Немалое значение в этом аспекте играет изучение и возрождение Великого шелкового пути. Великий шелковый путь брал свое начало в городе Лоян – центре Хонской империи Китая. Его появление связывают с именем китайского купца и путешественника Чжан Цзяня. Великий шелковый путь достиг Средней Азии во II веке до н.э. Туркменистан находился на перекрестке маршрутов

Великого шелкового пути. Караваны, отправлявшиеся из Китая, перейдя реку Джейхун, останавливались в Амуде, затем отправлялись в Куняургенч, Мерв, Серахс, Абиверд, Нису, Дехистан.

Укреплению своего статуса Великий шелковый путь обязан Древнему Куняургенчу, являвшемуся центром торговли, науки и культуры. Купцы многих стран мира, доставляя на рынки Куняургенча свои товары, оказывали большое влияние на развитие международной торговли и культуры. Через город проходили караваны в Северную и Западную Европу, Иран, Индию, страны Центральной Азии. Куняургенч вошел в историю в качестве центра науки и культуры. Здесь действовала известная библиотека «Академия», основанная выдающимся Шыхабеддином Шиваки.

Древний Мерв, располагаясь на Великом шелковом пути, также играл большое значение в развитии торговли и культуры между народами. Шелковые ткани «казин», «мулхам», изготовленные в Мерве, были очень популярны в Иране, Ираке, Египте. Из них шили одежду для правителей Багдада.

Одной из крупных стран на Великом шелковом пути, была Парфия. Торговые караваны из Китая проходили через славную столицу Парфии – Нису. Китай нуждался в скакунах, а в Парфии выращивались сильные и резвые кони. Средневековый город Дехистан также размещался на Великом шелковом пути. Здесь была обнаружена сокровищница монет, отчеканенных в 44-х городах, что свидетельствует о торговом и культурном расцвете Дехистана.

История Великого шелкового пути является одним из самых значимых вкладов в мировую цивилизацию. Этот путь – уникальная историческая и культурная ценность для всего человечества. Великий шелковый путь – это славный путь и великого туркменского народа!

ЗНАЧЕНИЕ КАРАВАН-САРАЕВ, РАСПОЛАГАВШИХСЯ ПО МАРШРУТУ ВЕЛИКОГО ШЕЛКОВОГО ПУТИ

В многовековой истории Туркменистана сохранилось множество ценных сведений о торговом караванном пути, проходившем по этой древней земле. Он вошел в историю под названием «Великий шелковый путь» и сыграл огромную роль в сближении народов, проживавших вдоль него, в культурном, экономическом и политическом отношениях. Тщательное изучение сохранившихся сведений о Великом шелковом пути дает возможность убедиться в его огромном значении.

Свой вклад в развитие стран, находившихся на Великом шелковом пути, в том числе в создании многочисленных рынков, возведении караванных путей и караван-сараяв в городах и селах внесло государство туркмен-Сельджуков. Верховная власть вела постоянный контроль над торговыми путями, обеспечивала мир и спокойствие. Это давало возможность торговым караванам безопасно путешествовать между Индией и Сирией, Западной Европой и Туркестаном, а также Хорезмом. Хорасан, Иран, Ирак, Анатолия и другие страны Среднего Востока, которые главенствовали в экономической и торговой жизни империи туркмен-Сельджуков, в эту эпоху достигли значительного расцвета. Эти государства являлись своеобразным торговым мостом между народами и континентами.

Вдоль караванных путей через каждые 25-50 км находились колодцы. Со временем рядом с колодцами также возводились и караван-сараяи. Строительство караван-сараяев приобрело особый размах в IX - X веках.

В этих зданиях, которые отдаленно напоминали обычную крепость, были созданы все необходимые удобства и условия для отдыха. Сельджукские султаны и высокопоставленные государственные чиновники возводили караван-сараяи вдоль торговых путей, главным образом, в целях обеспечения

защиты караванов, перевозивших ценные товары, от нападений разбойников и грабителей, а также для создания комфортных условий путешественникам, останавливавшимся в этих караван-сараях.

Гульширин Агаева
(Туркменистан)

МАРШРУТЫ ВЕЛИКОГО ШЕЛКОГО ПУТИ

В эпоху могущества и счастья, на новом историческом этапе своего развития, Туркменистан строит мирные и дружественные отношения с другими государствами, способствует укреплению всеобщего мира и устойчивому экономическому развитию.

Караваны проходили по Великому шелковому пути от Китая до Амударьи несколько тысяч километров. Амудья была перекрестком торговых дорог. Одна из дорог проходила по Амударье до Афганистана и Индии, а другая до Куняургенча, России, Абиверда, Нисы, Феравы, Дехистана, Гургенча, а после до берегов Каспия, отсюда на юг в сторону Ирана и арабских государств.

Мерв, основанный в середине тысячелетия до нашей эры, был знаменит своим ремесленным производством. В Мерве производили ткани, выращивали бахчевые культуры, которые вывозили в далекие страны. Город находился на перекрестке торговых дорог и большое значение имел для Рима. Купцы из Мерва не ограничивались торговлей с Римом и Китаем, для них большую роль играла торговля с Индией, Самаркандом и Бухарой. Один из самых больших городов, находившихся вдоль Великого шелкового пути, город Гурганж (нынешний Куняургенч).

Расположенный на восточном побережье Каспийского моря средневековый Дехистан находился на линии международного караванного маршрута. Его города Ферова (город Сердар), Шахрислам (этрап Бахарлы), Ниса (город Ашхабад), Абиверт, Серахс, Земм (этрап Атамурат) находились на разных ответвлениях Великого шелкового пути. Таким образом, маршруты Великого шелкового пути проходили через наши древние земли, сейчас по этому маршруту проложена железная дорога.

БЕГЛИК КАРАМАНИДОВ НА ПЕРЕКРЕСТКЕ ТОРГОВЫХ ПУТЕЙ

Одним из мощных туркменских государств, созданных в Анатолии в XIII - XV вв, является беглик Караманидов. Усилению беглика с военной и экономической точки зрения, в первую очередь, способствовало развитие торговли и ремёсел.

Расположение Караманидского беглика вдоль географически удобных торговых путей обеспечило его всестороннее развитие. Согласно информации путешественников, на анатолийских рынках в XIV - XV вв. преобладали товары сельскохозяйственного и ремесленного производства. Товары на городских рынках были дешевыми.

Как отмечает арабский путешественник Ибн-Саид, из Малой Азии в Египет поставлялись строительные материалы. Ковры, производимые анатолийскими туркменами, также пользовались большим спросом. По информации Ибн-Батута, египетская знать украшала свои дворцы туркменскими коврами.

Известный путешественник Ибн-Биби в своем произведении «Сельджукнама» приводит слова: «Родоначальник Караманидов был из туркмен, привозивших в Эрменегу уголь». Это свидетельствует о том, что уголь, используемый в ремесленном производстве, был привезен в Эрменегу (Анатолию) туркменами. Туркмены, переехавшие из Центральной Азии, принимали активное участие в развитии ремесла и кустарного производства. Это способствовало развитию международной торговли. Основными партнерами во внешней торговле Караманидского беглика в XIII - XIV вв. были купцы из Венеции и Генуи. Они закупали изделия, произведенные в Караманидском беглике, и товары, привезенные с Дальнего Востока, и ввозили их в Европу.

Малая Азия, в том числе беглик Караманидов, располагалась вдоль торговых путей, протягивающихся с Востока на Запад. Это оказывало благоприятное влияние на социально-экономическое состояние Караманидского беглика.

Оразгельды Аширов
(Туркменистан)

ТОРГОВО-ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ОТНОШЕНИЯ В ПЕРИОД ПРАВЛЕНИЯ СУЛТАНА МАХМУДА ГАЗНЕВИ

В период правления султана Махмуда Газневи (998 – 1030 г.) значительная часть Великого шелкового пути проходила по территории государства Газневидов. Торговые караваны, которые проходили по Великому шелковому пути, соединяли Китай и Индию с Средиземным морем. Торговые караваны везли товары и грузы из Китая, Индии, Хорасана, Ирана, Рея, Египта и Дамаска. Верховная газневидская власть обеспечивала безопасность транзитных караванных дорог.

По специальному поручению султана Махмуда на Великом шелковом пути были построены караван-сарай для купцов, созданы благоприятные условия для развития торговых отношений.

В период правления султана Махмуда одна из главных дорог, соединявших Средний Восток с Китаем, проходила через Нишапур. Это создавало условия для приобщения государства Газневидов к мировому экономическому и торговому сотрудничеству.

В период правления султана Махмуда проходившие через территорию государства Газневидов транзитные караванные дороги оказывали особое влияние на культурное развитие региона. На караванных путях в городах Мерв, Нишапур и Балх сложились условия для возникновения центров торговли. Это послужило толчком для развития культурно-духовных связей между народами региона. Культурное развитие, которое было достигнуто в государстве Газневидов, оказало свое влияние на развитие общественного сознания народов Среднего Востока.

Торгово-экономические отношения, возникшие в период правления султана Махмуда на отрезке Великого шелкового пути, проходившего через территорию государства Газневидов, оказали особое влияние на развитие культуры и науки.

Ширин Халлыева
(Туркменистан)

СВЯЗЬ НОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ С ВЕЛИКИМ ШЕЛКОВЫМ ПУТЕМ

В Туркменистане возрождается Великий шелковый путь. В настоящее время развиваются международные связи в области науки, образования, культуры, спорта, туризма, торговли и экономики.

Сегодня в основе развития химической индустрии страны лежат высокоэффективные, энерго- и ресурсосберегающие технологии. Наличие богатой сырьевой базы для химической промышленности способствует развитию сельского хозяйства. При этом особое внимание уделяется качеству выпускаемой продукции.

Строительство в каждом велаяте ряда новых карбамидных заводов, а в Лебапском велаяте Карлюкского калийного комплекса будет, несомненно, способствовать развитию международных торгово-экономических связей.

В связи со строительством международной железной дороги Север – Юг начнутся разработки местных балканских залежей бурого угля, фосфоритов. Ввод в эксплуатацию мостов через реку Амударья, а также строительство новых железнодорожных и автомобильных мостов положат начало установлению связей отраслей химической промышленности страны с другими отраслями экономики.

Таким образом, возрождение Великого шелкового пути будет способствовать в целом распространению современных высоких технологий.

Сердар Агаев
(Туркменистан)

РОЛЬ СУБЪЕКТОВ МАЛОГО И СРЕДНЕГО БИЗНЕСА В ТУРКМЕНО-КИТАЙСКИХ ЭКОНОМИЧЕСКИХ ОТНОШЕНИЯХ

Политика «открытых дверей», проводимая Президентом Туркменистана Гурбангулы Бердымухамедовым, эффективно

реализуется во внешнеполитических отношениях нашей страны. В основе этой политики заложены взаимовыгодные, равноправные экономические связи с государствами региона и мира. Одним из стратегических партнеров Туркменистана в экономической сфере является Китайская Народная Республика.

История связей с этим братским государством уходит глубоко в древность. В ее основе лежит Великий шелковый путь, который существовал в древние времена и способствовал сближению народов, развитию и укреплению дружественных связей. По прошествии столетий появились новые возможности возрождения этого пути и укрепления взаимосвязей с дружественными странами с учетом современных реалий.

Считаем уместным сделать краткий анализ истории экономического развития Китая. В 1978 году КНР, начав свои экономические реформы, открыла свое экономическое пространство иностранным инвестициям и стала реализовывать политику государственной поддержки развития малого и среднего бизнеса.

В Китае 99% из числа зарегистрированных по стране предприятий составляют предприятия малого и среднего бизнеса, их доля в ВВП составляет 60%, рабочие места 70%, ежегодно получаемые патенты – 65%, экспорт – 60%, и 50% налогов, поступающих в государственный бюджет. Эти и другие примеры, а также накопленный опыт в вопросе диверсификации национальной экономики, развития частного сектора, в том числе малого и среднего заслуживают тщательного изучения и в нашей стране. Изучение опыта дружественного государства может дать положительные результаты и в условиях Туркменистана.

В выступлении раскрывается роль субъектов малого и среднего бизнеса в экономических реформах, проводимых КНР, одного из основных партнеров Туркменистана, а также рассматриваются вопросы об их государственной поддержке. Также раскрываются условия, создаваемые для выхода на мировой рынок посредством выставок, ярмарок субъектов малого и среднего бизнеса дружественного государства.

Мяхриджемал Гурбанова
(Туркменистан)

ДРЕВНИЙ ПЕРИОД ИСКУССТВА ШЕЛКОВОДСТВА ТУРКМЕНСКОГО НАРОДА

Текстильное искусство туркменского народа берет свое начало с древних времен.

Результаты многолетних археологических исследований и другие исторические источники свидетельствуют, что центрами ткачества в нашей стране по праву считались Древний Мерв, Серахс, Ниса, Куняургенч и Амуй. Судя по археологическим и этнографическим сведениям, в одном из регионов – Амуде было, очень развито шелководство. Местные искусные шелководы производили высококачественный шелк и великолепные шелковые изделия.

Мая Бабаева
(Туркменистан)

АРОМАТИЧЕСКИЕ ДУХИ, КАК ОДНИ ИЗ ТОВАРОВ ВЕЛИКОГО ШЕЛКОВОГО ПУТИ

Великий шелковый путь, пересекавший степи, моря и пустыни в древности и средние века, давал великолепную возможность для деловых встреч и установления диалога, способствовал взаимному обогащению крупных цивилизаций.

В то время, когда первые караваны проходили по Великому шелковому пути, на территории нашей Родины находилось большое и сильное Парфянское государство.

Парфянские купцы обеспечивали сирийцев, греков, римлян и других европейских купцов кожей, шелком, вавилонской тканью, изделиями, сделанными из маргианского и индийского металла, а также привозимыми из Передней Азии эбеновым деревом, слоновой костью, мускусом и амброй, ароматными растениями и другими зарубежными и парфянскими товарами.

IV СЕКЦИЯ

ВЕЛИКИЙ ШЕЛКОВЫЙ ПУТЬ И ВЗАИМНОЕ ОБОГАЩЕНИЕ КУЛЬТУР И ЦИВИЛИЗАЦИЙ ЕВРАЗИИ

Жозе Франсиско Павиа
(Португалия)

КУЛЬТУРА ВЕЛИКОГО ШЕЛКОВОГО ПУТИ И ЕВРАЗИЙСКАЯ ЦИВИЛИЗАЦИЯ

Шелковый путь включал ряд маршрутов, которые использовались на протяжении многих веков для торговли и развития взаимоотношений между Китаем, Азией и Европой. Это был известный в то время главный торговый путь, соединяющий многие страны мира. В настоящее время мы содействуем возрождению Великого шелкового пути. Туркменистан, который был и остаётся одним из основных пунктов прохождения этих маршрутов, играет важную роль как из-за выгодного географического положения, так и богатого ресурсного потенциала природного газа и нефти. Экономика Туркменистана развивается самыми высокими темпами в мире благодаря природным ресурсам и мудрому руководству туркменских властей. Ашхабад становится центром экономических интересов в Центральной Азии. Представители деловых людей из разных стран, включая Китай, Россию, государства Европы и Америку, приезжают сюда, проявляя интерес к сотрудничеству в торговле и вложению инвестиций в туркменский рынок.

Великий шелковый путь сыграл большую роль не только в развитии экономических, но и культурных связей народов, религий, передовых технологий. С этим древним путем связано развитие разных цивилизаций и культур. Люди обменивались не только товарами, но и идеями и взглядами, что способствовало разрешению конфликтов, установлению сотрудничества.

И ныне Туркменистан может стать мостом, связывающим различные страны, объединяющим Европу и Азию. А мероприятия, подобные этой конференции в Ашхабаде, играют важную роль в достижении этих целей.

Мая Клычева
(Россия)

ПЕРСПЕКТИВЫ СОТРУДНИЧЕСТВА МГИМО (У) МИД РОССИИ И ИМО МИД ТУРКМЕНИСТАНА

Многовековая история взаимоотношений Туркменистана и России в новейшей истории получила продолжение 11 апреля 1992 года. Именно в этот день были официально установлены дипломатические отношения между двумя суверенными государствами. Прошедшие с тех пор более 20 лет показали, что наши страны строят свои отношения, неукоснительно следуя традициям дружбы и добрососедства, равноправия и взаимного уважения.

За эти годы создана солидная правовая база двусторонних отношений, возросла интенсивность политического и экономического диалога. Получило широкий размах взаимовыгодное сотрудничество, в том числе в гуманитарной сфере, которая является одним из важных направлений стратегического партнерства между нашими странами и народами. Накоплен значительный опыт обмена научной информацией и высококвалифицированными специалистами, успешно осуществляется подготовка кадров в вузах России, проведены широкомасштабные мероприятия в области культуры и искусства.

Большие перспективы имеются и у сотрудничества двух «кузниц» дипломатических кадров – МГИМО (У) МИД России и ИМО МИД Туркменистана. За годы своего существования МГИМО стал авторитетным научным и учебным центром международного уровня, и накопил богатый опыт подготовки высококвалифицированных кадров. Выпускники МГИМО работают не только в дипломатической службе, но и

занимают высокие должности в органах государственного управления в различных странах. Ныне МГИМО входит в тройку ведущих вузов России и готовит специалистов по 20 основным образовательным программам. В составе МГИМО функционируют 6 институтов и 8 факультетов. Отрадно отметить и то, что МГИМО официально занесен в Книгу рекордов Гиннеса как вуз, в котором преподают самое большое количество иностранных языков – 53 языка народов мира.

Налажено тесное сотрудничество и между нашими вузами. Но это далеко не предел наших возможностей. Это партнерство могло бы осуществляться еще эффективнее, и эти вопросы нуждаются в более детальном обсуждении. Особый интерес вызывает взаимодействие студентов наших вузов, так как общение будущих дипломатов еще на этапе подготовки благотворно повлияет на взаимопонимание в будущем, когда эти кадры будут решать важные государственные вопросы.

Оку Масахиро
(Япония)

РАЗВИТИЕ СОТРУДНИЧЕСТВА В ОБЛАСТИ ОБРАЗОВАНИЯ МЕЖДУ ТУРКМЕНИСТАНОМ И ЯПОНИЕЙ

Как известно, в 2005 году Япония открыла Посольство в Туркменистане, что способствовало расширению двухстороннего сотрудничества. К примеру, это позволило ежегодно отправлять двух студентов на учебу в Японию. Несмотря на то, что Япония является высокоразвитой страной, в высших учебных заведениях занятия ведутся на японском языке, а число вузов с английским языком обучения не так много. В связи с этим возникают трудности для получения образования в Японии.

В 2007 году по постановлению Президента Туркменистана впервые в Туркменском национальном институте мировых языков имени Довлетмаммета Азади открылась специальность «Японский язык». Вначале обучение японскому языку велось специалистами из Японии. Поэтому практический курс

японского языка велся на высоком методическом уровне. Мне посчастливилось продолжить работу моих коллег из Японии. В настоящее время я обучаю туркменских студентов японскому языку, фонетике, истории японского языка, методике преподавания, а также японо-туркменскому переводу.

В настоящее время мы работаем над тем, чтобы направлять как можно больше выпускников Института по специальности «Японский язык» в Японию для продолжения учебы в аспирантуре и на курсы повышения квалификации. Это поможет обеспечить Институт кадрами по специальности «Японский язык».

Необходимо отметить одно обстоятельство: для обучения в Японии недостаточно знать только японский язык, необходимы знания и передовых технологий этой страны. Изучение достижений науки и техники Японии безусловно будет содействовать развитию науки и техники в Туркменистане. В связи с этим подготовка специалистов японского языка приобретает особое значение.

Тим Уильямс
(Великобритания)

СЛОЖНОСТЬ ВЗАИМООТНОШЕНИЙ НА ДРЕВНЕМ ШЕЛКОВОМ ПУТИ – ТОРГОВЦЫ, ДИПЛОМАТЫ И ИЗГНАННИКИ. ВНЕДРЕНИЕ НОВЫХ СООБЩЕСТВ

Великий шелковый путь получил свою массовость и значимость во II веке до н.э., благодаря дипломатической деятельности, проводимой династией Хань в Древнем Китае. Но они основывались на торговых отношениях, бартере и перемещении. Шелковый путь являл собой механизм для индивидуального и группового перемещения, что привело к созданию «иностранных миссий» во многих городах Шелкового пути. Доклад ставит целью исследование общего фона и фактов этих процессов, подробное изучение воздействия, оказанного торговцами, дипломатами и изгнанниками, на город Мерв в Туркменистане.

Мерв представлял собой сложную этническую смесь во время исламского завоевания в середине VII века н.э. Вдобавок к этому прилагался многочисленный контингент изгнанников из Южного Ирака, изначально расположившихся в отдельном городе Шаим-кала, который просуществовал недолго. Каким образом эти сообщества слились с населением нового города Султанкала? Какое воздействие оказало слияние этих и других групп для города? Эти вопросы берут начало от истоков дипломатической и политической значимости Мерва и отображают, почему он сыграл важную роль в революции Аббасида, которая распространилась на весь мир через империю Умаятов в середине VIII века.

Светлозар Ковачев
(Болгария)

ВЕЛИКИЙ ШЕЛКОВЫЙ ПУТЬ И ВЗАИМНОЕ ОБОГАЩЕНИЕ КУЛЬТУР И ЦИВИЛИЗАЦИЙ В ЕВРАЗИИ

В своей многовековой истории представления о Великом шелковом пути и оценки его значения претерпели немало различных интерпретаций. В наши дни смысл и значение Шелкового пути широко определяется значением, которое он сыграл как с географических, так и торгово-экономических и гуманитарных точек зрения.

Центральная Азия – это регион с высокорастущим и быстроразвивающимся экономическим потенциалом. Европейский Союз прилагает немало усилий для того, чтобы эти связи соответствовали сегодняшним требованиям международных отношений, Европейский Союз уделяет особое внимание расширению сотрудничества с Центральноазиатским регионом.

Болгария находится на пересечении дорог, являясь примером мирного сосуществования разных сообществ. В этом отношении мы считаем, что Болгария является своего рода мостом, соединяющим разные культуры и цивилизации, создающим все предпосылки плодотворного диалога между народами.

Ахатмурад Нувваев
(Туркменистан)

ЯЗЫК ИСКУССТВА НЕ ТРЕБУЕТ ПЕРЕВОДА

Совершенное искусство является культурным богатством всего человечества. У искусства нет границ. Туркменские ковры украшают дома Европы. Это наглядно подтверждает вклад туркменского народа в мировую культуру и демонстрирует высокий уровень развития нашего искусства. Наш народ с симпатией относится к европейским произведениям искусства. Ведь искусство обладает языком, не требующим переводчика для говорящего на любом языке мира. При выявлении особенностей и своеобразия туркменского искусства следует учитывать богатую историю Туркменистана, влияние Великого шелкового пути, соединившего Туркменистан с Азией и Европой. Произведения искусства являются ценным материалом при изучении истории народа, условий жизни, культуры, международных отношений. Жизнь народа была источником для творчества художников, которые рассматривали исторические пути развития искусства разных периодов в разных странах. Изучение истории туркменского искусства раскрывает вклад нашего народа в мировую культуру. Как пишет Уважаемый Президент в книге «Живая легенда»: «Искусство ковроделия было завезено туркменами и на Ближний Восток, откуда поистине драгоценные изделия наших мастериц разлетались подобно коврам-самолётам по всей тогдашней Ойкумене».

Истинное произведение искусства не ограничивается лишь национальными границами. Оно является достоянием человечества и не стареет со временем. Доказательством тому являются туркменские ковры, являющиеся украшением многих музеев и частных коллекций. Поэтому высок интерес к изучению туркменского искусства зарубежными учеными. Культурным наследием каждого народа являются неповторимые произведения искусства. Туркменское искусство не теряет своих национальных особенностей, в искусстве находит свое отражение и туркменская природа и внутренний мир туркмен.

В эпоху могущества и счастья благодаря поддержке уважаемого Президента туркменское искусство выходит на мировую арену. В разных уголках мира систематически проводятся выставки туркменских художников. уважаемый Президент говорит: «В стране многое делается для того, чтобы вывести туркменскую культуру и искусство на новый уровень развития, чему во многом способствуют подобные мероприятия. Только за минувшие месяцы текущего года в Туркменистане было проведено несколько таких международных форумов, в том числе и эта выставка». Нет сомнений в том, что с развитием человеческого общества произведения искусства пополняют культурное наследие и увеличат свою ротацию.

Нурияды Ягшимурадов
(Туркменистан)

ВЕЛИКИЙ ШЕЛКОВЫЙ ПУТЬ И ТУРКМЕНСКАЯ ЖИВОПИСЬ

Туркменское искусство прошло долгий путь развития и внесло свой самобытный вклад в цивилизацию народов Средней Азии. Новые требования времени, стоящие перед искусством, обусловили его всестороннее обогащение. Общеизвестно, что Великий шелковый путь оказал значительное влияние на развитие туркменского искусства. Так, в созданных в тот период произведениях живописи заметно влияние того времени, что нашло конкретное воплощение в различных жанрах искусства, очень точно отразивших особенности Великого шелкового пути. Выдающиеся туркменские исторические личности внесли достойный вклад в развитие отношений между странами и народами этого международного маршрута.

Многогранная проблематика, волнующая художников, получает разнообразные воплощения – от монументально-эпического, героического до возвышенно-поэтического, символического, чувственного. Восприятие мира становится более сложным, в психологических и социальных обобщениях усиливаются эмоциональные акценты.

Важное значение в становлении искусства независимого Туркменистана имеет историко-культурное наследие, сохранившее огромную нравственную силу. Фольклорные мотивы, народные формы культуры, быта, нравов, типов обрели новое звучание в постановке нравственных, общечеловеческих проблем в туркменском искусстве, главной особенностью которого стало национальное своеобразие жизни, ее эстетическая символика и этические принципы.

Мурат Пенджиёв
(Туркменистан)

ОТРАЖЕНИЕ ИСТОРИИ ВЕЛИКОГО ШЕЛКОВОГО ПУТИ В ШЕЛКОВОДЧЕСКОЙ ЛЕКСИКЕ

Издревле шелководство занимало значительное место в быту туркмен. Историко-сравнительное изучение лексического пласта родственных огузских языков, в частности, туркменского, турецкого и азербайджанского, а также народов Центральной Азии, связанного с шелководством, распространившегося в прошлом по всему миру и являвшегося основной отраслью легкой промышленности, позволяет получить ценные сведения о материально-культурной истории Великого шелкового пути.

Полное и всестороннее изучение шелководческой лексики связано не только с лингвистической наукой, но и с историей, археологией и этнографией.

В Туркменистане шелководством занимались в IV веке в Мервском оазисе. Данное ремесло отсюда распространилось в другие регионы Туркменистана, в Хорезм, Бухару и Самарканд. В VII веке Мерв был широко известен как родина шелководства и хлопководства.

В докладе даются сведения (на основе примеров) об отражении топонимов, национальных названий шелковых изделий и тканей в народном творчестве, в дестанах, в героических эпосах, классической литературе.

Мерет Овлякулиев, Гуйчмурат Солтанмырадов
(*Туркменистан*)

ВЕЛИКИЙ ШЕЛКОВЫЙ ПУТЬ И ЕГО БЕЗОПАСНОСТЬ

Великий шелковый путь, в течение 1500 лет проходивший через территорию Туркменистана и сыгравший важную роль в международных отношениях, объединил Восток и Запад. Он занимал важное место в налаживании сотрудничества в сфере политики, экономики и культуры между разными народами и цивилизациями.

Великий шелковый путь имел протяженность около 7 тысяч километров и в течение многих веков объединял Китай и государства Средиземноморья.

Этот уникальный торговый маршрут приносил очень большую прибыль тем государствам, по территории которых он проходил. Поэтому обеспечение безопасности путешествия по этому пути было одной из важных задач этих государств.

Если изучить все исторические события, произошедшие за время функционирования Великого шелкового пути, то можно выделить 2 способа обеспечения его безопасности: во-первых, создание единой империи и государственный надзор за Великим шелковым путем, во-вторых, помощь со стороны образовавшихся крупных государств с мощным экономическим и военным потенциалом.

Ходжанепес Аннанепесов
(*Туркменистан*)

РОЛЬ МЕДИЦИНСКОЙ НАУКИ В РАЗВИТИИ МЕЖДУНАРОДНОГО СОТРУДНИЧЕСТВА

Овеянные легендами производство шелка и торговля издревле привлекали внимание историков, географов, путешественников.

Караванные торговые пути, огибая Великую китайскую стену и пустыню Такламакан, шли в южном и северном направлениях.

В настоящее время Великий шелковый путь объединяет народы и государства, возрождая научные, культурные, туристические и торговые связи между народами разных стран.

Эти связи стали еще шире и глубже в последние годы. Они нашли свое научное и практическое подтверждение в трудах Президента Туркменистана Гурбангулы Бердымухамедова, получающих огромный международный резонанс, в том числе и в Китае. Сказанное выше относится к энциклопедическим научным трудам уважаемого Президента: «Лекарственные растения Туркменистана» в 4-х томах и «Туркменистан – край исцеления». Они переведены и опубликованы на многих языках мира.

Ачилдурды Таганов, Лола Ягмурова
(Туркменистан)

ВЕЛИКИЙ ШЕЛКОВЫЙ ПУТЬ И КУЛЬТУРА ПАЗЫРЫК

Развитие человеческой цивилизации издревле неразрывно связано с формированием транспортных коридоров. Древний Шелковый путь, который был проложен во II веке до н.э., на протяжении многих веков связывал Восток и Запад. Именно этот путь способствовал бурному развитию науки, техники, технологий, межнациональных и межрегиональных отношений, обмену культурных ценностей. Мир древневосточных цивилизаций и среднеазиатских государств был отчасти и миром пазырыкцев. Пазырыкская культура хранит в себе много такого, что не могло в силу разных обстоятельств зародиться на Алтае, но было привнесено огузами и во многом обеспечило ее неповторимое «цветение», непревзойденное позже.

По предположению исследователей, в главные города Ахеменидской державы поступало сибирское золото. Изделия же мастеров из Передней Азии были обнаружены в Пазырыкских курганах. Особенность пазырыкской культуры в том, что в ней сохранился древний центральноазиатский пласт, который прослежен на антропологическом материале. Влияние государств Китая на пазырыкцев делает пазырыкскую культуру действительно

одним из древнейших примеров синтеза культур Запада и Востока, на который, возможно, повлиял и Великий шелковый путь.

Влияние, которое оказал Великий шелковый путь на сближение различных цивилизационных потоков, ощущается и сегодня. Часто можно столкнуться с наличием многих родственных черт в культуре народов, географически удаленных друг от друга на тысячи километров, и это уже не вызывает удивления. На протяжении столетий шел интенсивный процесс диалога культур, не прекратившийся и поныне.

Амангуль Каррыева
(Туркменистан)

РОЛЬ РУССКОЙ ДИПЛОМАТИИ В ПОПУЛЯРИЗАЦИИ ТУРКМЕНСКОГО ЭПОСА «ГЕРОГЛЫ»

Политика открытых дверей, проводимая глубокоуважаемым Президентом Туркменистана Гурбангулы Бердымухамедовым, – яркая демонстрация миролюбия, стремления утвердить доверительные отношения между различными народами и государствами, что в полной мере отражает менталитет туркменского народа, его толерантность и дружелюбие. Следует отметить, что неординарность туркменского культурного наследия всегда находилась и находится по сей день в поле зрения не только восточных, но и западных исследователей, путешественников, дипломатов. Особая роль в этом принадлежит русским исследователям, благодаря которым мы имеем возможность обратиться к ранним образцам туркменского литературного и фольклорного наследия, хранящимся в Ватикане и Дрездене, музеях Лондона и Парижа. Немалую роль в популяризации туркменского героического эпоса сыграл Александр Ходзько, друживший с А.С. Пушкиным, В.А. Жуковским, известной французской писательницей Жорж Санд, Адамом Мицкевичем и другими прогрессивными общественными и литературными деятелями. В период одиннадцатилетнего пребывания в Персии в качестве русского консула ориенталист А. Ходзько вел скрупулезную запись

сказаний о туркменском легендарном герое Кероглы (Героглы), чей героизм и отвага привлекли внимание европейских писателей и переводчиков. Сказания, переведенные А. Ходзько на английский язык и опубликованные им в Лондоне в 1842 г., уже в 1953 г. появляются в переводе А. Брельё на французском языке, следом – еще одна версия «Героглы» на французском, осуществленная Жорж Санд, чуть позже – на немецком языке, и, наконец, на русском языке в переводе С.С. Пенна (газета «Кавказ», 1856 г.). Таков стремительный рост популярности «Героглы» во всей Европе, у истоков которой лежит труд А. Ходзько. Как мы видим, благодаря ему не только Россия, но и вся Западная Европа узнает о героических подвигах легендарного туркменского джигита, названного Жорж Санд «Наполеоном кочевников», и послужившего образцом для подражания в предреволюционной Франции. В свою очередь, восточные мотивы внедряются и в польскую литературу через поэзию самого Александра Ходзько, поляка по происхождению. Тенденция к сближению культур на почве общих для них идей и мотивов, начавшаяся в результате функционирования Великого шелкового пути и ярко проявившаяся в ареале распространения эпоса «Героглы», приобретает все большую силу и значимость в эпоху могущества и счастья туркменского народа.

Гурбанджемал Ильясова
(Туркменистан)

ИРАКСКИЕ ТУРКМЭНЫ И ИХ ФОЛЬКЛОРНОЕ НАСЛЕДИЕ

Туркменский народ по праву гордится своим бесценным духовным наследием: имеет славную историю, великих личностей, прекрасную классическую литературу, богатые произведения народного творчества. Туркмены, попавшие по воле судьбы в разные страны, забирали с собой свое бесценное богатство – рукописи, уносили в памяти фольклорное наследие – созданные мудростью предков и отшлифованные веками произведения народного творчества, передавая их из поколения

в поколение. Это стало причиной того, что они не потеряли свою национальность, сохранили, в основном, свои обычаи и нравственные устои.

Конечно, в результате ассимиляции с местным населением в фольклорных произведениях можно выявить влияние обычаев представителей разных соседствующих национальностей, но главное – сохранена его основа.

Когда речь идет об иракских туркменах, нельзя забывать, что они в течение нескольких тысячелетий были в близком соседстве с арабами, курдами, азербайджанцами, армянами и другими народами. Этому свидетельствуют фольклорные произведения, которые являются художественным описанием жизни народа, удивительным средством отражения его истории, самой эпохи, повседневных событий. В докладе пойдет речь об особенностях влияния этих обстоятельств на развитие фольклора.

Марал Таганова
(Туркменистан)

ИСТОРИЯ ВЕЛИКОГО ШЕЛКОВОГО ПУТИ И РАЗВИТИЕ ЯЗЫКОВ

Великий шелковый путь связал древний и средневековый Китай с Передней Азией и Европой, превратившись не только в дорогу торговли, но и науки, образования, братства и дружбы между народами. В течение тысячелетий он связывал народы, проживающие на огромной территории от Европы до Тихого океана. Следует отметить, что многое, связанное с этим путем, нашло отражение в языках народов, проживавших на всем его протяжении. Через заимствованную лексику можно изучить сферу взаимоотношений между народами.

В первую очередь, рассмотрим тюркские слова, в том числе туркменские, которые были заимствованы другими языками. В качестве примера можно привести название туркменского коня, известного в мире сначала как «енисейский конь», а потом как ахалтекинец. Например, по-английски – Akhal-Teke, по-французски – Akhal-Teke, по-нидерландски – Akhal-Teke, по-

немецки – AshalTekkiner, по-шведски – Achaltekeer, по-арабски – عقل تيكي نفسك [акл тики нефсика] и т.п. Можно привести сотни туркменских слов - интернационализмов, таких как «йогурт», «ага», «айва», «айран», «анчар», «батыр» и др.

Большой интерес вызывает вошедшее в лексику других языков название китайского государства: Китай, Чина, Сина и Хина. Считается, что Китай связан с самоназванием тунгусо-маньчжурской народности «К'атын». Чина, Сина и Хина встречается в туркменском языке в слове Чын-Мачын, а также в названии Китая на различных языках народов стран Европы, Азии и Африки.

Сердар Атаев
(Туркменистан)

РОЛЬ ЗАРУБЕЖНОЙ ПРЕССЫ ВОСТОКА В ОСВЕЩЕНИИ МЕЖДУНАРОДНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ТУРКМЕНИСТАНА

Независимый нейтральный Туркменистан является членом более 40 международных организаций и поддерживает дипломатические отношения со 131 страной мира. Результаты этих отношений широко освещаются в прессе стран зарубежного Востока (Ирана, Афганистана, Пакистана, Турции и др.). В частности, в иранской прессе: статьи М. Тавасолли – «Туркменистан очень спокойная республика», «Туркменистан впереди всех остальных республик», Б. Паяна – «Ашхабад – место дипломатических отношений», М. Эмира – «Туркменистан способен идти впереди», М. Джурджани - «Дорога «Туркменистан – Гюлистан – второй шелковый путь»; в пакистанской прессе: доктор А. Дани – «Пакистан приглашает Туркменистан к тесному сотрудничеству», Р. Ахмада - «Культурное наследие Туркменистана»; в афганской прессе А. Турана – «Туркменистан – наш ближайший сосед» и мн. др.

В перечисленных статьях дается оценка внешней политической деятельности Туркменистана, его стремлениям в реализации международных проектов, в частности, проведения

газопровода Туркменистан – Афганистан – Пакистан – Индия, обеспечению энергетической безопасности в регионе, решению геополитических, экологических вопросов, в частности в районе Каспийского бассейна. Прогрессивное сотрудничество с зарубежными странами в области экономики и культуры привлекают внимание и соотечественников, проживающих в них.

Таким образом, правдивая информация зарубежной прессы о независимом нейтральном Туркменистане дает возможность эффективному сотрудничеству с зарубежными странами.

Аджап Байриева
(Туркменистан)

ТУРКМЕНСКИЕ КОВРЫ И ВЕЛИКИЙ ШЕЛКОВЫЙ ПУТЬ

Великий шелковый путь – источник взаимного культурного обогащения Запада и Востока, одно из значимых достижений в истории мировой цивилизации. На протяжении многих веков туркменские ковры становились предметом повышенного спроса в различных странах. Караванные дороги с туркменскими коврами пересекали Европу и Азию от Средиземноморья до Китая.

Они высоко ценились во все периоды существования Великого шелкового пути. Богатые и красочные, со сложными узорами и композицией туркменские ковры получили широкую известность в средние века. Еще в XIV–XV вв. ковры воспевались европейскими художниками. На протяжении всех эпох материалом для ковров были шерсть, шелк и хлопок. Шелк-сырец поступал в Среднюю Азию из Китая и транспортировался дальше через Парфию в Византию, где ценился очень высоко. На территории Средней Азии из него ткали различные изделия. Образцы шелковых тканей, ковровых фрагментов были обнаружены при раскопках Нисы, Мерва. Шелковые ковры впервые появились в Китае в IV в. до н.э. В ту пору ковроткачество процветало во всем мире. В Малой Азии, Персии, Индии, Закавказье и Средней Азии изготавливались

самые разнообразные по размеру, форме, рисунку и качеству ковры. Туркмены освоили производство волшебной шелковой нити – ровной, тонкой и блестящей, стали ее применять в ковроткачестве в сочетании с шерстью, искусно изготавливая чувалы, торбы, хорджуны, дверные завесы и юртовые дорожки. Шелковые нити использовались для получения более высокой плотности узлов, что позволяло создавать орнамент с весьма утонченным рисунком. Туркменские ковры отличаются также яркостью красок.

Убеждена, что создание международного транспортного коридора будет способствовать дальнейшему расширению внешнеторговых отношений Туркменистана, как на Восток, так и на Запад, говоря иначе, возрождению Великого шелкового пути.

Арслангули Казыгулыев
(Туркменистан)

РОЛЬ НАУЧНО-ТЕХНИЧЕСКОГО ПРОГРЕССА МЕЖДУНАРОДНОЙ ТОРГОВЛИ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ

Мировая экономика все больше и больше принимает глобальный характер. Глобализация, её масштабы несомненно зависят от степени развития тех или иных стран, их уровня научно-технического потенциала. Заглядывая в историю научных открытий, нетрудно убедиться в том, что они берут свое начало в развитых странах Запада. Первые научно-технические преобразования в промышленности произошли в этих странах. Движущей силой глобализации является научно-технический прогресс. С ростом системы транспорта и связи, средств информации и телекоммуникаций движение финансовых средств ускорилось. Рост инновационных технологий, новые информационные и теле-коммуникативные технологии, компьютерная техника, оптико-волоконная система, спутниковая и мобильная связь, Интернет сблизили все точки земного шара. Это обстоятельство способствовало росту роли развитых промышленных стран в мировом производстве

и в международной торговле. Научно-технический прогресс или технологический рост является определяющим научно-технической мощи страны. Именно научно-техническая мощь страны в последние сто лет играет большую роль, которая в свою очередь опирается на систему образования. Согласно выводам специалистов будущее национальной экономики измеряется не только природными богатствами, географическим расположением или военной мощью. Они во многом зависят от достижений науки и образования. Поэтому в настоящее время образование и наука считаются основными ресурсами экономики. Оба этих понятия всегда развиваются одновременно. Образование создаёт благоприятное условие для развития науки. Наука, в свою очередь, формируется в результате научно-исследовательских и экспериментально-конструкторских работ в научных лабораториях. В целом, глобальная экономика – это национальное хозяйство, опирающееся на последние достижения научно-технического прогресса. Если сравнить уровень открытий производственных технологий развивающихся стран и претворение их в жизнь, то это означает сохранение их господства и укрепления в мировом хозяйстве.

Пашагулы Караев
(Туркменистан)

ОПИСАНИЕ ФОН-РЕНГАРТАНОМ ВЕЛИКОГО ШЕЛКОВОГО ПУТИ

С образованием в 1881 г. Закаспийской области на месте селения Асхабад появился город, впоследствии ставший административным, экономическим, торговым и культурным центром Закаспийского края.

Несмотря на то, что Асхабад был молодым городом, он привлекал многочисленных путешественников. Так, газета «Закаспийское обозрение», издававшаяся в Асхабаде, писала в номере, вышедшем 16 мая 1895 года, о странном и интересном путешественнике, находившемся в то время в городе. Сотрудник нескольких немецких газетных изданий К.К. Ренгартен вышел из Риги 15 августа 1894 года и отправился пешком в путешествие,

обогнув всю южную Россию и Кавказ, через Персию прибыл в Асхабад 12 мая 1895 года. Прочитав несколько интересных лекций об увиденном, этот путешественник 15 июня того же года из Асхабада пешком направился в Мары. В Мары он прочел лекцию «Путешествие по Персии» и вновь отправился в путь. Побывав в Чарджуе, он через Бухару и Самарканд, преодолев всю Монголию и степи Гоби, в сложные погодные условия года прибывает в Китай – страну, где берет свое начало Великий шелковый путь. Из Китая через Японию он отправляется в Америку, а оттуда собирался прибыть в Европу. О дальнейшей судьбе этого путешественника газета ничего не сообщает. Известно одно – страстный путешественник прошел по Великому шелковому пути, и молодой город Асхабад оказался на его пути.

*Джумагозель Аллаярова
(Туркменистан)*

ИСТОЧНИКИ О ЗНАЧЕНИИ ВЕЛИКОГО ШЕЛКОВОГО ПУТИ В ЭКОНОМИКЕ ГОСУДАРСТВА КУНЯУРГЕНЧЕСКИХ ТУРКМЕН

Уважаемый Президент Гурбангулы Бердымухамедов отмечает, что древний Куняургенч – земля великих святых, таящий негасимый свет славы наших предков.

В начале XIII века в период правления куняургенческих туркмен большое значение придавалось Великому шелковому пути. Расположение на перекрестке Великого шелкового пути города Гурганджа, города, считавшегося звездой Востока, играло важную роль в развитии экономики, науки, искусства, культуры и установлению дипломатических отношений с иностранными государствами.

Гургандж являлся крупным городом, находившемся на пересечении дорог таких стран Азии, как Китай, Индия, Иран, а также сибирских равнин, Восточной Руси и стран Скандинавии, и соединял караванные пути, проходившие по Великому шелковому пути.

Как отмечают в своих произведениях великие путешественники и географы Макдиси, Абдулмялик Салыбы,

Ибн-Фадлан, Якут Хамави в «Словаре стран», в иностранных государствах большим спросом пользовались хлопковое масло, сыр, рыба, мед, ткани, декорированная одежда, дыни, ювелирные изделия и зелень. В этих источниках содержатся ценные сведения о поступлении на рынки Гурганджа из Китая – шелка, чая, фарфора, лака, бумажных изделий; из России – кожи, меда, мумиё, тканей; из Скандинавии – рыбьих зубов, клея, щитов, мечей; из Сибири – овец, коров, коней. Кроме того, в этих источниках содержатся ценные сведения о жизни народа в городах, расположенных на Великом шелковом пути.

Отмечается, что в Серахсе, Абиверде, Шахрисламе, Дехистане, Фараве, Амуле главную роль играла торговля. Отмечается также то, что были построены караван-сарай и созданы все условия для караванщиков, купцов и торговцев.

В источнике Рашеддина Ватвата «Украшение души и редчайшая изысканность» можно обнаружить письма различного содержания, раскрывающие высокий уровень политических, экономических и дипломатических отношений Куняургенчского государства.

В начале XIII века в своем произведении «Разум умнейших» Мухаммед Ауфи приводит интересные сведения о путешествиях в Хорасан, Гургандж, Мавераннахр, Табаристан и Иран, о жизни народа и знакомстве с выдающимися личностями того времени. Полное и правильное исследование источников, относящихся к славному прошлому нашего народа, заключается в проведении научных исследовательских работ.

Кемал Атаев
(Туркменистан)

ЗНАЧЕНИЕ ВЕЛИКОГО ШЕЛКОВОГО ПУТИ В ПОПУЛЯРИЗАЦИИ ТУРКМЕНСКОЙ КУЛЬТУРЫ XIX ВЕКА

В эпоху могущества и счастья с целью развития науки под руководством нашего уважаемого Президента созданы все условия для всестороннего изучения нашей истории.

Проложенный столетиями Великий шелковый путь сыграл большую роль в развитии социально-экономического, религиозного, научного и культурного развития народов. Основная часть Великого шелкового пути проходила через Хорасан. Одними из неопенимых источников, которые предоставляют информацию об исторических событиях XIX века являются работы английских путешественников, прибывавших в Хорасан по Великому шелковому пути. Эти работы несут информацию о туркменской культуре, жизни и быте туркмен. Среди них работы английского путешественника капитана Джеймса Аббота «Рассказ о путешествии от Хераута до Хивы, Москвы, Санкт-Петербурга в период последнего Российского вторжения в Хиву»; английского автора госпожи Мэри Леоноры Воулф Шеил и ее мужа, британского офицера, Джастина Шеила «Краткое знакомство с жизнью и обычаями Персии», английского путешественника капитана Артура Конолли «Путешествие в Северную Индию сухопутным путем из Британии через Россию, Персию и Афганистан», написанные в середине XIX века, и содержащие интересную информацию о туркменах того времени.

Айгуль Азимова
(Туркменистан)

ЗНАЧЕНИЕ ЯЗЫКА В ДЕЛЕ ВОЗРОЖДЕНИЯ ВЕЛИКОГО ШЕЛКОВОГО ПУТИ

Исторические факты свидетельствуют о том, что древний Шелковый путь был караванным путем, способствовавшим укреплению и развитию экономических, торговых, культурных связей.

В то же время этот путь был самым эффективным путем распространения духовных ценностей, знаний, научных достижений. Способствуя взаимопониманию, установлению дружбы между различными народами Шелковый путь стали называть «Великим». В расширении экономических и культурных связей в регионе Великого шелкового пути, во взаимовлиянии культур, в сотрудничестве сторон все более возрастала роль языка как важнейшего средства общения людей.

В современных условиях, когда Великий шелковый путь возрождается в таких формах, как шоссейные (автомобильные) и железные дороги, воздушные линии, связь, газопроводы, когда между государствами развиваются политические, торгово-экономические и культурные связи и идет процесс взаимообогащения культур, значительно возрастает роль языка как средства взаимопонимания, расширения сферы познания.

Ныне Туркменистан является авторитетным и уважаемым в мире государством, одним из ключевых звеньев региональной стабильности и безопасности. Происходящий в мире процесс изучения иностранных языков активно развивается и в нашей стране. С другой стороны, в мире все более возрастает интерес к Туркменистану, туркменскому языку, увеличивается и количество стран, в средних и высших школах которых изучается туркменский язык.

Дженнет Аллабердыева
(Туркменистан)

ТУРКМЕНО-АРМЯНСКИЕ КУЛЬТУРНЫЕ СВЯЗИ В XIV–XV ВЕКАХ

Первые контакты между туркменским и армянским народами происходили в Армении, т.к. туркменские государства Гаракююнлы и Аккоюнлы включали в себя как территорию Армении, так и сопредельных государств на этой территории. Итальянский путешественник Марко Поло (XIII в.), побывавший на этой территории, отмечает, что армяне и туркмены жили очень дружно.

Туркменские беки благосклонно относились к трудолюбивому армянскому народу и делали все возможное для обеспечения их благополучия.

Большая роль возлагалась на торговцев Джульфы. Они выступали как личные посланники шаха и как торговые агенты, им предоставлялись некоторые привилегии – «таджирехассешерифе».

Туркменские правители уделяли также большое внимание развитию науки и образованию в Армении. Например, в XIV

веке Гладзорский университет в Армении считался самым известным научным центром. В XV веке в Восточной Армении Тотевский монастырь превратился в научно-просветительский центр, в котором действовали три факультета.

Гулялек Кероглыева, Джерен Хуммедова
(Туркменистан)

ВЛИЯНИЕ ВЕЛИКОГО ШЕЛКОВОГО ПУТИ НА РАСПРОСТРАНЕНИЕ ДЕКОРАТИВНО- ПРИКЛАДНОГО ИСКУССТВА

Одна из ветвей Великого шелкового пути, проходившего через туркменские города до Европы, дала толчок развитию культуры и духовно-материальному обогащению этих регионов как в античное время, так и в период раннего средневековья. Туркменское декоративно-прикладное искусство берет свое начало из глубины веков. Не секрет, что лучшие образцы национального искусства, несомненно, способствуют культурному росту и гармоничному развитию личности. Это касается и туркменского декоративно-прикладного искусства, имеющего глубокие народные корни и пользующегося популярностью в Евразии до сих пор.

Атагелди Мусаев
(Туркменистан)

КУНЯУРГЕНЧ НА ПЕРЕКРЕСТКЕ ВЕЛИКОГО ШЕЛКОВОГО ПУТИ

На территории Северного Туркменистана, где проходил Великий шелковый путь было множество караван-сараяв, предназначенных для остановок, например, Довган, Мангыргала, Топракгала, Акджагелин, Галалыгыр, Куйзелыгыр и Черменаб.

В средние века Куняургенч достигает наибольшего расцвета и превращается в один из крупнейших городов, расположенных на перекрестке Великого шелкового пути. Город налаживает

торговые и культурные связи не только с центральноазиатскими, но и с европейскими странами.

Большая часть Великого шелкового пути проходила через территорию Туркменистана, что имело международное значение, позволило значительно повысить социально-экономические и культурные отношения между народами этих стран.

Вепа Ильмурадов
(Туркменистан)

ПРОФЕССИОНАЛЬНАЯ ДИПЛОМАТИЯ И МЕЖКУЛЬТУРНОЕ ВЗАИМОПОНИМАНИЕ

В эпоху могущества и счастья Туркменистан все больше расширяет международные отношения. Хорошая языковая подготовка будущих дипломатов плодотворно влияет на осуществление взаимовыгодных международных контактов.

Как известно, изучение иностранных языков невозможно без учета культурно-интеллектуальных особенностей, традиций и обычаев носителей изучаемого языка. Другими словами, изучение языка и использование его в общении непосредственно связано с социальными и культурными ценностями. Наряду с изучением грамматических и фонетических правил любого иностранного языка необходимо ознакомиться с особенностями и с культурой народа изучаемого языка. Это предполагает глубокое изучение студентов – будущих сотрудников дипломатического корпуса – языковым нормам изучаемого языка, формированию навыков речевого анализа, усвоению речевой культуры, что способствует развитию критического мышления на иностранном языке. Учет особенностей, сходства и различий национальных культур создает благоприятную психолингвистическую атмосферу в процессе обучения иностранным языкам.

Благодаря формированию межкультурного взаимопонимания, можно установить более надежные основы плодотворных международных отношений и мирного сосуществования народов мира, что называется специальным термином «толерантность».

Лейли Сапаргельдиева
(Туркменистан)

ВЕЛИКИЙ ШЕЛКОВЫЙ ПУТЬ И ТУРКМЕНСКАЯ МУЗЫКАЛЬНАЯ КУЛЬТУРА

Музыкальная культура Туркменистана формировалась в течение тысячелетий и вобрала в себя традиции, обычаи народов, в разное время населявших территорию современного Туркменистана. Туркменская музыкальная культура отличается от других музыкальных культур Азии своей необыкновенной временной преемственностью традиций, истоки которой берут начало в глубокой древности. Особое влияние на культуру Туркменистана оказал Великий шелковый путь, представлявший собой сеть торговых маршрутов, протянувшихся из Китая через Центральную Азию, расходившихся затем на юг в Индию, на запад через Иранское нагорье и другие территории к Средиземноморью. Шелковый путь способствовал передаче не только товаров, но и технологий, языков, идей. Вместе с караванами путешествовали странствующие музыканты, распространяющие музыкальные произведения и уникальные инструменты из одной страны в другую.

Проникновение на Восток через территорию Туркменистана западных музыкальных и танцевальных традиций и, наоборот, обмен достижениями в области музыкальной теории между восточными и западными учеными сыграли огромную роль в развитии туркменской музыкальной культуры. Музыкальные ценности древнего города Мерва в этом процессе занимали важное место. Музыка непосредственно вытекала из ритуала, была неотделима от этики и всего того, что мы называем внутренней культурой и благородством, которые формировались музыкой.

Взаимообогащающий обмен музыкальным искусством между Западом и Востоком посредством Великого шелкового пути и продвижение мировых культур на обширном пространстве в разной степени освещались в исторических источниках этого периода. Первые сведения об этих процессах на Великом шелковом пути, включая взаимное проникновение

музыки, танцев, музыкальных инструментов и т.д., содержатся в письменных источниках, каковыми являются династические хроники, исторические и литературные произведения.

Шемшат Агаджанова
(Туркменистан)

КУЛЬТУРНОЕ СОТРУДНИЧЕСТВО КАК ВАЖНЫЙ ФАКТОР ВНЕШНЕПОЛИТИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ НЕЗАВИСИМОГО ТУРКМЕНИСТАНА

Деятельность Президента страны уважаемого Гурбангулы Бердымухамедова по реализации государственной политики социально-экономического, политического и духовного возрождения, становлению независимого, нейтрального Туркменистана как цивилизационного государства, гармонически сочетающего достижения мирового прогресса с национальными социокультурными традициями направлена, прежде всего, на установление дружественных, взаимовыгодных экономических и культурных отношений со всеми государствами, на развитие конструктивного международного сотрудничества в культурно-гуманитарной сфере. В свою очередь, культурное сотрудничество выполняет в наши дни не только ответственную внешнеполитическую функцию, но и напрямую способствует осуществлению разноплановых внутренних реформ в стране.

Плодотворное сотрудничество Туркменистана с Организацией Объединенных Наций по вопросам образования, науки и культуры (ЮНЕСКО) служит высоким и благородным целям сохранения и пропаганды богатого историко-культурного наследия туркменского народа. Как известно, ЮНЕСКО определяет философию международного культурного сотрудничества на основе и в интересах всех стран и утверждения многообразия культур.

Одним из замечательных достижений древних цивилизаций по праву считается Великий шелковый путь, который впервые в истории человечества соединил различные страны и народы, связал воедино их материальную, художественную и духовную культуры.

Современный этап культурного развития стран и народов мира предполагает постоянный процесс плодотворного сотрудничества между народами и культурами. Процесс этого взаимодействия зависит от способности индивидов к культурному и мировоззренческому восприятию этих возможностей, от умения быть толерантным в своем отношении к иным культурам и народам мира.

Какабай Аманмырадов
(Туркменистан)

ЗАСЛУГИ МУХАММЕДА БАЙРАМХАНА В МОГОЛО-СЕФЕВИДСКИХ ПОЛИТИЧЕСКИХ И ДИПЛОМАТИЧЕСКИХ ОТНОШЕНИЯХ

Согласно историческим сведениям, Мухаммед Байрамхан Туркмен был не только «ханом ханов», выдающимся политическим деятелем, умелым полководцем, поэтом, но и опытным дипломатом, который внёс большой вклад в укрепление Могольского государства.

Как известно, шах Хумаюн летом 1543 года начинает искать способы установления дипломатических отношений с Сефевидским государством. Политические события того времени требовали обновления моголо-сефевидских политических и дипломатических связей, прервавшихся в 1529 году. Хумаюн поручил это важное дело Мухаммеду Байрам-хану.

В декабре 1543 года могольская делегация, в составе которой были Хумаюншах и Мухаммед Байрамхан Туркмен, достигли границ Сефевидского государства. Из Гармсира было отправлено письмо сефевидскому шаху Тахмаспу с просьбой о разрешении въезда в Иран. Первая встреча Мухаммеда Байрамхана с шахом Тахмаспом состоялась в мае 1544 года в Казвине. Во второй встрече, прошедшей в летнем дворце Тахмаса 16–17 августа 1544 года, принимали участие Мухаммед Байрамхан, Мухаммед Хумаюни-шах Тахмасп. Благодаря продуманной дипломатии Байрамхана, удалось наладить прочные моголо-сефевидские связи.

Победа дипломатической миссии Байрамхана сыграла выдающуюся роль в восстановлении целостности государства Великих Моголов.

Гельдымурат Мухаммедов
(*Туркменистан*)

ТУРКМЕНО-ИНДИЙСКИЕ ОТНОШЕНИЯ НА ВЕЛИКОМ ШЕЛКОВОМ ПУТИ

История Великого шелкового пути полна тайн. На протяжении тысячи лет процветала торговля и развивались ремесла, возникали города и караван-сарай, умелые мастера оставили бесценные образцы культуры.

Великий шелковый путь – путь караванов. Народы, живущие на этом историческом пути, устанавливали торговые отношения друг с другом. Караваны приносили большой доход государствам, располагавшимся на Шелковом пути. Поэтому этот путь контролировался главами государств. С возникновением торговли караваны распространяли культуру, духовные ценности, религию, благодаря торговле сохранялась политическая стабильность между государствами.

Древний город Мерв, находясь на Шелковом пути, считался вратами Средней Азии, став одним из важных политико-торговых центров того времени. Торговые отношения Мерва и Индии расширились. Из Индии привозили слоновую кость, ткани, краску и сахар. Из Мерва увозили виноград, шерстяные ткани, ковры и драгоценные камни.

BÜYÜK İPEK YOLU ÜZERİNDEKİ DİPLOMASI: TARİHTEN GELECEĞE

adı altındaki bilimsel konferansının içeriği

GENEL HEYET

Amangeldi Rahmanov
(*Türkmenistan*)

TÜRKMENİSTAN'IN TARAFSIZLIK DIŞ SİYASETİ REFAHIN, GÜVENİN VE SARSILMAZ GELİŞMENİN SİYASETİDİR

Türkmenistan Dışişleri Bakanlığının Uluslararası ilişkiler enstitüsünün kurulmasının 5. yıl dönemi münasebetli düzenlenen “Büyük İpek yolu üzerindeki diplomasi: tarihten geleceğe» adı altındaki bilimsel konferansının konusuyla ilgili, Türkmenistan Dış siyasetinin bazı konuları üzerinde kısaca duracağız.

Türkmenistan Bağımsızlığını kazanmasıyla bizim halkımız **tarafsızlık siyasetini seçti ve onun temel kurallarını** hazırladı. Tarafsız Türkmenistan'ın gelişme deneyiminin gösterdiği gibi, ülkemizin seçtiği dış siyaseti Türkmen halkının **sosyal hayatı için uygun ve** o ayrıca tüm halkların yararları için hizmet ediyor.

Türkmenistan'ın Saygıdeğer Devlet Başkanı Gurbanguli Berdimuhamedov'un liderliğiyle başlanan İstikrar ve Mutluluk döneminde ülkemizin uluslararası-hukuk derecesinin imkânları daha da genişlemeye başladı ve zenginleşti. Bu ise tarafsızlık siyasetinin önemini daha da arttırdı.

12 Aralık 1995 tarihinde “Türkmenistan'ın daimi tarafsızlığı hakkındaki” kararın kabul edilmesi BM'nin Genel Kurulu Türkmenistan'ı tarafsız ülke olarak ikrar etmesiyle bizim tarafsızlığımız, halkların arasındaki anlaşmanın ve işbirliğinin gerçek aracı olmakla, refahı ve güveni pekiştirmenin etkili mekanizmasına dönüştü.

Türkmenistan Devlet Başkanının devamlı ve amaca uygun dış siyasi işi Türkmenistan'ın uluslararası ilişkilerine bir başka aktiflik ve devamlılık kazandırıyor. Sonuçta milli kalkınmanın uzun vadeli planlarını başarıyla uygulanması ve işbirliğinin genişlemesi için uygun dış siyasi şartlar sağlanmakta.

Buna ilişkin ben, Saygıdeğer Devlet Başkanımızın bütün dünya ve bölge siyasetinin önemli konularda yaptığı konuşmalarında devam-

lı öne sürdüğü uluslararası girişimlerinin bazılarını hatırlatmak istiyorum. Bu dış siyasi girişimler dünya topluluğunda büyük desteğe sahiptir ve tüm insanlığın önünde duran önemli konuların çözülmesi için kendilerinin sağlam desteklerini sunuyorlar. Özellikle burada güvenenin bütünlüğü ve parçalanmazlığı hakkındaki yeni kavram (onun ilkeleri bizim ülkemizin dış siyasi girişimlerinin ve tekliflerinin esasına göredir); yeni uluslararası-hukuk hakkındaki belgeyi, yani tüm uluslararası sorunlar çözüldüğünde siyasi-diplomatik yolları kullanmak hakkındaki beyannameyi hazırlamak hakkında; Orta Asya ve Hazar Denizi bölgelerinde hoş komşuculuk ve işbirliği ilişkilerini devamlı geliştirmek hakkında, Afganistan'daki durumun refah yoluyla, siyasi açıdan sabitleştirmeye ve bu komşu ülkenin sosyal-iktisadi açıdan gelişmesine yardım etmek ve birkaç diğer konular hakkındadır.

Türkmenistan'ın tarafsızlığı, bizim bölgemizde uluslararası refahın **sağlanmasına** ilişkin çalışmaların kaynağı olmakta. Özellikle Aşkabat şehrinde, BM'nin destekleriyle Tacikistan'da refahın ve anlaşmanın kazanılmasında önemli rolü olan konuşmaların günü düzenlendi. Ayrıca bizim tarafsız ülkemizin başkenti 90'lı yıllarının sonunda Afganistan'daki siyasi durumun refahı ve istikrarı için yapılan konuşmalar ve düzenlemeler merkezine dönüştü. Aşkabat şehrinde Afgan konulu konuşmaları düzenlemekten başka da, bizim hükümetimiz Afganistan sorunlarıyla ilgili düzenlenen uluslararası fuarlara da aktif katılmakta, komşu ülkede durumun istikrarı için etkili çözümleri bulmaya davet ediyor.

Türkmenistan daimi tarafsızlık siyaseti bizim ülkemizin iktisadi istikrarının pekişmesine yardım ediyor. Ülkenin tarafsızlık derecesi ve diğer ülkelerle dostluklu, çift taraflı ilişkilerin pekiştirilmesi milli ekonomiye yabancı yatırımların gelmesini de sağlıyor. Mesela BM'nin Ticaret ve gelişme konferansının (UNCTAD) «2012 yılı dünya yatırımları hakkındaki raporda» Türkmenistan'ın yabancı yatırımları çekme listesinde dünya ülkeleri arasında ilk onda bulunduğu belirtiliyor.

Günümüzde bizim ülkemiz Saygıdeğer Devlet Başkanımız Gurbanguli Berdimuhamedov'un liderliğinde «2013-2017 yıllar için Türkmenistan'ın dış siyasi konseptini» devamlı uygulamakta ve bu ise uluslararası alanında bizim ülkemizin refah ve sevgi yönünde daha sonraki gelişmenin kalite açısından yeni dönemi olmaktadır. Diplomasi dairesi, öncelikle ülkenin dış siyaset dairesi, ülkenin yeni dış

siyasi stratejisini uygulamaya yönelik çalışmalar sürdürüyor. Bu gün 5. yıl dönemi kutlanılmakta olan Türkmen diplomasının milli okulu olan Türkmenistan Dış İşleri Bakanlığının uluslararası ilişkiler enstitüsü profesörleri ve öğretmenlerinin taleplerine cevap olarak, gelecekteki diplomatlarını hazırlamak için çaba sarf ediyorlar. **Dış siyasetin, diplomasinin, uluslararası ilişkilerinin önemli konularını hazırlamaya ilişkin araştırmalar sürdürüyorlar.** Büyük İpek yolu üzerindeki diplomasiyi derinden öğreniyorlar.

Bu konuya ilişkin düzenlenen bilimsel fuarlar bizi Büyük İpek yolu üzerindeki diplomasi, aynı zamanda Türkmenistan'ın Büyük **İpek yolu kavşağında bulunmakla** dünya uyruklarının eski ocakları arasındaki pak görevi-köprü hizmeti sunuyor ve bize yeni bilgilerle bilgilendiriyor.

Günümüzde Büyük İpek yolunun tekrar canlanması yeni tarihi bir görev ve bizim halklarımızın gelişmesinin teminatı olmaktadır. Böyle şartlar altında bölgesel sakinliğin ve güvencenin esas içeriği olmakla beraber, Türkmenistan bu sorunun çözümüne yardım etmek amaçlı kendisinin siyasi ve diplomasini yönlendiriyor. Sonuçta, Türkmenistan'ın aktif katılımlarıyla bu gün Büyük İpek yolunun demir yolu, doğal gaz hatları ve diğer alanlarda yeniden canlandırılıyor. Bu ise bizim halklarımızı daha da yakınlaştırıyor. Devletlerin iki kıta arasındaki gelenek haline gelen ticaret-ekonomi ve diğer ilişkileri kapsamını genişletmek için büyük imkânlar sağlıyor.

Dolayısıyla, bizim düzenlediğimiz bu uluslararası bilimsel konferansımızın sonuçlarının da çok önemli siyasi öneme sahip olacağı açıktır.

Vladimir Goryayev

(İsrail tarafından Filistin dâhilinde inşa edilen duvar yüzünden gelen zararlar listesi sekreterlik kurulu icra başkanı)

BÜYÜK İPEK YOLUNUN TEKRAR CANLANMASINDA TARAFSIZ TÜRKMENİSTAN'IN HİZMETLERİ

Konferans düzenleyicilerin seçtikleri konunun çok ilginç ve önemli olduğunu belirtmek istiyorum. Onun derinden öğrenilmesi, incelenmesi günümüzdeki ve gelecekteki diplomasilerine ve bizim

hepimize Tarafsız Türkmenistan'ın dış siyasetinin hedeflerini ve Pasifik okyanustan Atlantik okyanusuna kadar alanı kapsayan siyasi, iktisadi, medeni, sosyal ve normal insan ilişkilerinin sarsılmaz bağlarını oluşturan, yakın ve uzak komşu ülkeleriyle Türkmenistan ilişkilerine ve işbirliğine tarihi ve jeosiyasi yaklaşımdan daha iyi anlamaya çok büyük yararı olur.

Büyük İpek yolunun oluşmasının ve faaliyete geçmesinin objektif şartları eski zamanlarda oluşmuştur. Fakat çeşitli siyasi ve stratejik şartlardan dolayı birçok yıllar devamında Büyük İpek yolu vadiden-vadiye uzun yollar kat eden kervanların mekânı olarak Asya'nın sınırsız çöl alanı hakkındaki efsane olarak meşhurdur.

Küreselleşen, Orta Asya'da ve Kafkas'ta Bağımsız ülkelerin oluşturulması, Çin Halk Cumhuriyetinin, Hindistan'ın ve Güney-Doğu Asya'daki diğer ülkelerin ekonomi açısından gelişmesi, Rusya'daki temel gelişmeler Avrupa Birliği gibi tüm dünyada ve Büyük İpek yolu alanlarında gerçekleşen temelli ve temelli jeosiyaset gelişmeler Büyük İpek yolunun günümüzde tekrar gelişmesini objektif açılarından mühim ve uygulanabilen olay olarak gösterdi.

Büyük İpek yolunun canlandırılması kalite açısından yeni tarihi dönemini yaşıyor. Burada "Yol" denilen kavram çok manalı terime dönüşmekte. Günümüzde bu kavram malzeme alış-verişi, doğal gaz ve petrol borularını inşaatı, teknoloji alış-verişi, halkların medeni açıdan zenginleşmesi, insan ilişkileri demektir.

Bizim tarafımızdan sembolik açılarından "Büyük İpek yolu" şeklinde isimlendirilen çok yönlü ilişkilerin geniş kapsamının faaliyette olması ve gelişmesine ilişkin olaya Avrasya kıtasındaki milyonlarca insanlar da dâhildir.

Çeşitli bölgeler, devletler ve çalışmalarla kesişen bu karmaşık ilginç olayın Büyük İpek yolunun yeniden canlandırılması kolay çözüm olmadığı apaçıktır. Bu sürecin uygulanması belirli bir fedakârlıklar, engeller, hatta kuşkularla ilişkindir. Büyük İpek yolu alanında günümüze kadar uzun vadeli ve uğrunca can verilen savaşlar devam etmiştir. Maalesef Afganistan bu konuda tek bir örnek değildir. Yatırımların uygulanmasının etkili ve uzun vadeli planlamak için gerekli şartlar ve durumlar olarak bilinen hoşgörü, güvence ve sakinlik, günümüzde uluslararası aşırılık, terörcülük ve ayrımcılık gibi kuşkular tarafından tehlike altındadır. Hayali olarak kıyaslamadan yararla-

nırsak, Büyük İpek yolunun canlandırılması buzda normal bir şekilde yürümek değil de, hokey oyununa daha yakın bir olaydır. Bu metinde çift taraflı ve zenginleşmek dalında işbirliğinin bu “yolun” faaliyette olmasının daha uygun olanaklarını sağlamak diplomasinin yeri önemlidir ve özellikle belirtilmelidir. Büyük İpek yolu kapsamındaki işbirliği yapısının daha da sarsılmaz ve uzun vadeli olması için siyasetçilerin ve diplomasisilerin akıllı ve sistemli çalışmaları gereklidir. Bu şekilde işler devam ediyor ve iş yüzeyinde sonuçları görünüyor. Şanghay işbirliği kurumu ve Asya’da anlaşma faaliyetleri hakkında konferans gibi bölge çapında yeni kurumlar oluşturuldu. Bu ise tekrar canlandırılan Büyük İpek yolu şeklinde söylenen Avrasya’da işbirliği ilişkilerinin çalışmasını ve faaliyet göstermesinin siyasi-diplomasi açısından temin etme gereksiniminin açık ispatıdır. Bu bölge kapsamında uygulanan siyasi açıdan büyük olaylar arasında Türkmenistan Daimi Tarafsızlığını kazanmasını belirtmek istiyorum. Türkmenistan Devlet Başkanı Saygıdeğer Gurbanguli Berdimuhamedov’un liderliğinde uygulanan Tarafsız Türkmenistan’ın dış siyaseti Büyük İpek yolunun batı ve doğu bölgelerinde iktisadi, siyasi ve medeni ilişkilerin gelişmesine yardım ediyor. Dünya kamuoyu bu uygun düzende ve Tarafsızlıkta Türkmenistan’ın aktif yerini ikrar ederek, 1995 yılı Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun özel kararıyla Türkmenistan’ın Daimi Tarafsızlığını ikrar etti. Bu durum sadece bir saygı değildir, Türkmen diplomasisi ve genel olarak Türkmen Devleti kendisinin bu seçtiği yolda sadakatli olduğunu iş yüzeyinde ispatlıyor. Bu büyük sorumluluk alanı, iş deneyimi ve işinde uzman diplomatların görevi olmamalıdır. Bu iş Uluslararası ilişkiler enstitüsü öğrencilerinin-yarıncı genç Türkmen diplomatların işidir.

Gördüğünüz gibi, BM’nin bölgeyle işbirliği yapan ve tanıdığı çalışanlarına bu gün de, yakın gelecekte de iş imkânı var. Avrasya ülkeleri arasındaki savaşı engellemeye ve normal bir hale getirmeye, toplu katliam silahlarının dağıtılmamasına terörcülük ve uyuşturucu tehlikesi gibi tehlikelere karşı savaşmaya yönelik işbirliğini pekiştirmek gereklidir. Bunlar devam ettirilebilir. Bu adı geçen karmaşık sorunları çözmek için bilgili olmalı ve devamlı çalışılmalıdır.

Dimitriy Vasilyev
(Rusya)

BÜYÜK İPEK YOLU KERVANSARAYLARI RUSYA BİLİMLER AKADEMİSİNİN ARŞİVİNDEKİ ESKİ FOTOĞRAFLARDA

Rusya Federasyonu Bilimler Akademisinde XIX. asır sonları XX. asır başlarında düzenlenen bilimsel araştırmalar devamında bulunan bilgiler muhafaza ediliyor. Bu araştırmaların amacı o zamanda da eski ve orta asır mimarlık anıtlarını ve maddi-medeni uygarlığını öğrenmektir. V. V. Bartold'ın, V. A. Jukovski'nin, N. Y. Marri'nin, İ. Y. Kraçkovski'nin, A. Y. Yakubovski'nin ve diğere ünlü doğu araştırmacıların şahsi hazinelerinde bu güne kadar zarar gömüş veya tamamen kaybolan eski mimari anıtların fotoğrafları muhafaza edilmiştir. XIX-XX asırlarda Kırım'da, Türkiye'de, Kafkas'ta, Orta Asya'da, Batı Sibirya'da ve Büyük İpek yolunun diğere yerlerinde çekilen kervansarayların ve onlarla ilgili inşaatların fotoğrafları bu bilgilerin büyük kısmını oluştırmaktadır. Bu hazineler çok az öğrenilmiş fakat oradaki bilgiler anıtları ilk şekline getirmek için büyük imkânlar sağlıyor.

Kervansaraylar her zaman Rus doğu araştırmacılarının odak noktası olmuştur. Rusya Bilimler Akademisi arşivinde mevcut bulunan bilimsel araştırmaların ve askeri görev bilgilerinin büyük kısmı, Müslüman mimarisinin anıtları ve onların inşaat projesi çizgilerinden oluşmaktadır. Araştırmanın yolu eski kervansarayların yolundan geçmiş ve turistler konakladıkları kervansarayları ve onların kalıntılarını not etmişler. Kaynaklarda fotoğraflardan başka da eski inşaatların çizgilerini ve dış düzenleme çalışmaları görülebiliyor.

Bu konuşmada Rusya Bilimler Akademisinin Medeni Miras enstitüsünün 1858, 19-20 yılları aralığında Rus bilim adamları tarafından incelenen Büyük İpek yolunun ve onun şubelerinin kervansaraylarının resimleri arşivde gösterilmiştir.

KONUŞMALARIN YOLU, DİPLOMASİ YOLU: TÜRKMENİSTAN’IN DİPLOMATİK GİRİŞİMLERİ (1992-2012)

Eski dünyanın “İpek Yolu” sadece bir ticaret ilişkilerinin sistemi değil hatta din ve felsefe, dil, teknoloji, müzik, danslar ve diğer insanlığın ulaştığı derecelerinin çok yönlerinde bilgi ve deneyim almanın yolu oldu. Ayrıca bu tartışmasız diplomatik ilişkilerin uygulama yolu oldu. Sonsuz denilecek kadar kervanlar Avrasya kıtasından geçiyorlar. Onlar diplomatik temsilciler ve onların yanındaki adamlardan oluşuyor. Günümüzde taraflar arasında oluşan tartışmalı olayları çözmek için özel yaklaşımlar üretiliyor. Ama bu durumda da her zaman siyasi ağırlığı yer bulunuyor. Siyasi amaçlar ilişkilerin diğer çeşitlerinden tamamen farklı hale gelemiyor. Kesin küresel, bölge ve milli güvenliği sadece bilumum gelişmenin ve disiplinin düzene sokulmasıyla elde edilebilir. Kendi dünyamızda anlaşmanın ve işbirliğinin yüksek seviyelere gelmesi için sürdürülen çalışmalar sayesinde bunlar temin edilebilir. Sadece güvenin ve bilumum çalışmaların biriktiği noktada bizim hepimize ait olan bütün sorunları çözmek için imkân sağlanır. Yeni “İpek yollar”-“XXI asrın İpek yolları” yine de geçmişin ilişki ve alışveriş yollarına uygun gelen yeni ticaret dallarına dönüşüyorlar. Ama bu ilişkilerin yararlı olması için onlar devlet daireleri ve özel daireler tarafından desteklenen karakteri kendisinde bulundurmalı. Bu ise siyasi isteği ve anlaşmaya ilişkin bağlılık talep ediyor.

Türkmenistan’ın dış siyaseti

Türkmenistan Bağımsız bir Devlet olmakla beraber, refahı ve güveni sağlama aracı olarak toplantıları düzenlemeye çaba gösterdiğini ispatladı. Bu BM’nin Genel Kurulu tarafından 12.12.1995 tarihinde resmi ikrar edilen ve desteklenen “Türkmenistan’ın Daimi Tarafsızlığının” kabul edilmesiyle tasdik ediliyor. Bu aşağıdaki canlandırma bu siyasetin genel özetini açıklayan ama benzer olmayan kıyaslama olmakta. “Daimi” terimi “Tarafsızlık” ilkesine bağlılığını açık ispatıdır. Bu ise yükümlülüğe olan bağlılığı göz önünde bulun-

duruyor. “Onun” terimi sorumluluğa, hoşgörüye, açık gönüllü yükümlülüğe bağlılığı gösteren aktif madde olmakta. Diğer ülkelerin iktidarların saygı duyması (yani iç işlerine karışmamak) ve gerektiğinde yardım etmek hissiyle aynı derecede esaslanan bu çift taraflı yaklaşım uluslararası ilişkiler dalında çok kıymetlidir.

Yükümlülük siyaseti

Yükümlülük siyaseti çeşitli yöntemlerle sürdürülüyor. Onlardan bazıları açık, bazıları dikkatli, üçüncüsü ise asla görünmeyen yöntemlerle yürütülüyor.

“Açık” şeklinde atlandırılan yükümlülükler BM Genel Kurulunda Türkmenistan’ın Saygıdeğer Devlet Başkanı tarafından sunulan genel girişimler konuşuluyor. Günümüze kadar onlar arasında en önemlilerinden birisi 2008 yılı Aralık ayında BM Genel Kurulu toplantısında BM’ye üye ülkelerinin hepsi tarafından kabul edilen “Enerji kaynaklarını tutarlı kullanılması ve nakliyesi ve uluslararası işbirliğini ve onun istikrarını sağlamadaki hizmeti” kararıdır. Diğer girişimler (2010 yılı Eylül ayında Türkmenistan Devlet Başkanı Gurbanguli Berdimuhamedov tarafından BM Genel Kurulu 65. toplantısında sunulan) BM Ekoloji programının (UNEP) destekleriyle Hazar denizi çevresini koruma platformunu temin etmek Hazar’ın iktisadi formunu oluşturmak hakkındaki teklifleri bulunduruyor. Yine resmi açıdan önemli bir teklifse 2010 yılı Türkmenistan Devlet Başkanı Gurbanguli Berdimuhamedov tarafından BM Genel Kurulu 65. toplantısında BM Genel sekreteri vekiliyle Afgan sorunlarıyla ilgili Afgan liderleri ve diğer ilgilenen taraflarla toplantılar düzenlemeye ilişkin girişimler gerçekleşti. Ayrıca Türkmenistan Hükümeti Afganistan’a yardım etmeye ilişkin birkaç diğer girişimlerde bulundu. Ek faaliyetler olarak Türkmenistan’dan Afganistan’a doğru demir yol inşaatının hızlandırılması gösterilebilir. Afganistan’a ihracat edilen elektrik enerjisinin miktarını beş kat arttırmak önemli projelerden birisidir. “Açık” hadiselerin ikinci derecesi misafirperverlikten, uluslararası seminerleri ve konferansları düzenlemekten oluşmaktadır. Onlar birçok konuları kendisinde barındırıyor. Onlardan birçoğu uyuşturucu kaçakçılığı gibi özel konuları içeriyor. Ayrıca Türkmenistan’ın katkılarıyla (en son 24 Ocak 2013 tarihinde) Afganistan’a yardım sağlamakla ilgili birçok uluslararası görüşmeler düzenlendi. Diğer bazı olaylar altyapının genişlemesi, turizm ve medeni mirası muhafaza etmek gibi geniş kapsamlı konu-

larda dikkat çekti. Bu 1998 yılında Aşkabat şehrinde düzenlenen “International Road” Federasyonu Büyük İpek yolunun ilk konferansı ve 2012 yılı Mayıs ayında düzenlenen Hazar bölgesinde ve Orta Asya’da araç ve nakliye imkânlarını çoğaltmaya ilişkin konferans (Uluslararası araç birliğiyle işbirliğinde ve BM iktisadi komisyonu) gibi olayları da içermektedir. 2011 yılı Mayıs ayında Aşkabat’ta düzenlenen (Türkmenistan hükümeti ve UNESCO destekleriyle) Büyük İpek yoluna ait anıtları bütün dünya miras listesine eklemek hakkındaki koordinasyon heyetinin ikinci meclisini medeni alandaki uluslararası işbirliği olarak gösterebiliriz. Sosyal alandaki girişimler 2012 yılı Mayıs ayında Aşkabat’ta düzenlenen İslam İşbirliği Kurumu ve BM mülteciler işi hakkındaki Yüksek Komisyon Müdürlüğü (UNHCR) ile işbirliğinde “Müslüman dünyasındaki mülteciler” hakkındaki bakanlar derecesindeki uluslararası konferansı içeriyor. Adı geçen konuyla ilgili düzenlenen ilk uluslararası konferans İslam İşbirliği Kurumu üyeleri 57 ülkenin, kuruma tabi olmayan birkaç diğer ülkelerin, yarıca devlete tabi olmayan kurumların ve uluslararası kurum temsilcileri katıldılar. Yükümlülüğün üçüncü yöntemi tartışmalı tarafların temsilcilerinin resmi olmayan görüşmelerini düzenlemeye yardım etmekten oluşuyor. Karakter olarak bunun gibi ilişkiler sabırlı, soğukkanlı ve açık bir şekilde seyrek ele alınarak tartışılıyor. Bunların hepsi de tartışmalı sorunları çözmekte diplomasinin ayrılmaz parçası olmakta. Tacikistan’daki vatandaşlar arasındaki savaşta bunu gösterebiliriz. O zamanlar davayı refah yoluyla çözüme imkânlarının azlığı hakkındaki düşüncelerin olmasına rağmen Türkmen hükümeti karşılıklı tarafların liderleri arasında birkaç görüşme düzenledi. Bu ise 27 Haziran 1997 tarihinde imzalanan (ve BM Sekreterlik kurumunda tescilli) “Tacikistan’da milli anlaşma ve refahı sağlamak hakkındaki Genel anlaşmaya” ve son neticede davanın çözümlenmesine getiren ilk olanakları sağladı. 1990 yıllarında da Türkmenistan Afganistan’da karşılıklı taraflar arasındaki resmi olmayan, uzlaştırıcı tarafları çarpışmadan saklamak amaçlı toplantıları hafifletmeye yardım etti. Bu çalışmalar son yıllarda yeniden canlandırıldı.

Uluslararası ilişkiler enstitüsünün önemi

Yüksek derecelerde düzenlenen uluslararası girişimlerin, ayrıca kamu faaliyetlerin bir genel özelliği var: onların hepsi stratejik araştırma, hassas ve kesin hazırlığı ve uzun vadeli yükümlülüğü talep ediyor. Planlama ve uygulama süreci çeşitli kapsamlarda gerçekleşiyor, ilk

olarak, Dışişleri Bakanlığı-diplomatlar, mahkeme araştırmaları ve kısaca bilgileri açık bir şekilde belirtmek ve projelerin başından sonuna kadarki özelliğime garanti vermek, bilimsel araştırmaları sürdürmek için sorumluluk yüklenen uluslararası ve bölge işleri bilim adamları geliyor.

Dış siyaseti planlamak Türkmenistan gibi genç Devlet için büyük sorumluluk oluşturan karmaşık konudur. 20 yıl önce ilgili mesleği ve deneyimi olan Türkmen diplomatlarının gelişmiş devletlere kıyasla az idi. Yabancı daireler tarafından düzenlenen eğitim kursları gerekli meslek olan diplomatik gövdenin gelişmesinde önemli desteği sağladı. Ama böyle bile olsa milli derecede ciddi hazırlıklar görülmelidir. Bu teoriden Türkmenistan Dışişleri Bakanlığının Uluslararası İlişkiler Enstitüsü kuvvetli dış siyaseti devam etmekte çok önemlidir.

Bu Enstitünün kurulmasının 5. yıl dönemi önemli olaydır ve bu yüzden uluslararası toplantının düzenlenmesi akıllıcadır. Ayrıca bu uluslararası toplantı ismi çok iyi bir şekilde seçilmiş, çünkü bu geçmişten geleceğe modern olayları, ama gözle görülebilir tarihi mirası barındırıyor. Bu ise konferans katılımcılarına ve yabancı misafirlere biz kendi yolumuzda, geleneklerimize bağlı olduğumuzun ispatıdır. Günümüzde biz Türkmen diplomatlarının genç neslini hazırlıyoruz. Onların eğitimi için tüm imkânları sağlıyoruz. Böylelikle genç diplomatların çalışmalarında yeni yaklaşımlar ve yeni düşünceler oluşması için tüm olanaklar mevcuttur. Bu yönde eğitim görmek önemli yaklaşımları ve hadiseleri açığa çıkardığı için yararlıdır. 5. yıl dönemini bu uluslararası toplantısıyla kutlamak, enstitünün bunun gibi ilişkilere bağlı olduğunu tasdik ediyor.

Yin Sung Ling

(Çin)

BÜYÜK İPEK YOLUNUN GELİŞMESİNDE TÜRKMENİSTAN'IN ROLÜ

Türkmenistan insan toplumunun gelişmesine büyük katkıda bulunan medeni ve çok asırlı ülkedir. Bağımsızlığı kazandıktan sonra, Türkmenistan özgün bir yol seçerek milli özelliklerin ve daimi tarafsızlığın akıllı siyasetini sürdürdü.

Kendisinin tarafsızlık statüsüne ve dostluklu komşuluğuna dayanarak, Türkmenistan dünya devletleriyle refah ve dostluklu ilişkileri geliştirmek için büyük katkılarda bulundu. Çözülmesi zor olan sorunları refah yoluyla çözerek dünya ve bölge disiplinini sağlıyor. Aşkabat sadece bir refah taraftarı değildir, burada BM'nin Orta Asya'da önleme diplomasisinin Bölge Merkezi çalışmalarını başarıyla sürdürmektedir.

Büyük İpek yolu orta Asya haklarının ayrıca doğu ve batı uygarlıklarının arasındaki dostluğu geliştirmede çok önemli katkıda bulundu. İpek yolunun tekrar canlandırılması halklar arasındaki dostluk işbirliğini geliştirmeye, bölge refahını, işbirliğini ve istikrar bölgesine dönüştürmeye yardım eder.

Türkmenistan İpek yolu üzerinde bulunmakla bu yolu tekrar canlandırmada kendisinin jeosiyasi durumunu ve daimi Tarafsızlık statüsünü tutumlu kullanır.

Bilim adamı olarak ben, Türkmenistan dış siyasetini takdir ediyorum. Türkmenistan'ın uluslararası derecesinin devamlı artmasından, dünya ülkeleriyle işbirliğinin ve dostluğunun artmasından dolayı gurur duyuyorum.

Türkmen-Çin ilişkilerinden söz edersek, Türkmenistan-Çin arasındaki kardeşlik, dostluk ve güvenli işbirliği ilişkileri örnek bir devlet ilişkileridir. Biz çift taraflı saygıya, dengeye, güvenceli işbirliğine ve destek teorisine dayanıyoruz. Yine de önemli ve belirtilmesi gereken hususlardan biri bu ilişkileri enerji sektöründe dengeli olarak geliştirmektedir. Buna örnek olarak "Türkmen-Çin" doğal gaz hatları gösterilebilir.

Çin halkı, Tarafsız Türkmenistan'ın kendisine yakın dost olduğu için gurur duyuyor.

Ülkelerimiz ve halklarımız arasındaki ilişkilerin daha da gelişeceğine inanıyorum.

I BÖLÜM

BÜYÜK İPEK YOLU BÖLGESİNDE İŞBİRLİĞİNİ, GÜVENCEYİ VE İSTİKRAR GELİŞMEYİ SAĞLAMAKTA DİPLOMASİNİN ÖNEMİ

Miroslav Yença

(BM'nin Orta Asya'da önleme diplomasisinin Bölge Merkezi lideri)

ORTA ASYA BÖLGESİNDE İŞBİRLİĞİNİ GELİŞTİRMEDE, GÜVENLİĞİ TEMİN ETMEDE VE İSTİKRAR GELİŞMEYİ SAĞLAMAKTA DİPLOMASİNİN ÖNEMİ

Günümüzde diplomasinin uluslararası ilişkilerde önemi daha da artıyor. Aynı zamanda uluslararası ilişkiler sektöründe gelişmelerin artmasıyla diplomaside gelişmeler ve yeni diplomatik standartlar ve araçlar oluşuyor. Bunun gibi yeniliklerin birisi de koruma diplomasisidir. O taraflar arasında anlaşmazlıkların oluşmasının, onların davalara dönüşmesini önlemeye ve daha önceki mevcut davaların artmasını sınırlandırmaya yönlendirilmiştir. BM kendisinin dünyada refahı sağlamaya ilişkin kazandığı deneyimine dayanarak, önleme diplomasisini dünyanın çeşitli bölgelerinde uygulamak için önemli faaliyetler sürdürülüyor. Orta Asya'da önleme diplomasisinin Bölge Merkezi bölgesindeki önleme diplomasi sektöründe tüm çalışmalar koordinasyon yapılarının birisidir. XXI. asırda diplomatik ilişkiler standardına ve özetine birçok yeniliklerin ekleneceği şüphesizdir. Bu birçok araştırmalar gerçekleşecek modern diplomasiyi çok yönlü olarak adlandırıyorlar. Uluslararası gündemine bu hadiseyi küresel sorunların oluşması ve sorunların çözümünü bulmaya ülkelerin birçoğunun katılmasının gerekliliğiyle ilişkilendiriliyor. Dünyevi denge ve işbirliği ilkeleri esasında ülkelerin yararlarını sağlamak sürecinde uluslararası kurumların ilk olarak ise BM'nin önemi gün geçtikçe artıyor.

Gerçekleşen küresel gelişmeler kapsamında bölgede "Büyük İpek yolu" adıyla tarihe geçen ve günümüzde kendi çapını genişleten hadiseler de gerçekleşiyor. Aynı zamanda Güney ve Orta Asya'da enerji,

transport, bilimsel teknolojik, doğanın muhafazası ile ilgili sorunları çözmektedir. Genel zenginlikleri tutarlı kullanmak yönünde düzenlenen toplantıların gelişmesine, kenar yakalarda oluşan tehlikeleri engellemede ve bölgede çok yönlü güvenliği sağlamakta yardım edebilecek işbirliği imkânlarının arttığı görülmektedir. Coğrafik bölge dâhilinde Orta Asya ülkelerinin çeşitli sektörlerde, özellikle ziraatta, sanayide ve alt yapıda kendilerinin avantajlarını uygulama olanakları daha da genişliyor. Hidrokarbon ihracat eden ülkeler deniz aracılığıyla uluslararası pazarlara ulaşma imkânı kazanacaklar. Bu ise belli bir derecede iktisadi yararlar kazandırıyor. Onlar, araç çıkarlarını düşürüyor. İhracat çapını genişletiyor. Yeni çalışma alanlarını oluşturuyor. Burada ben bölgede güvenlik ve sabit gelişmeyi sağlamakta uygun cevabın verilmesini talep eden tehlikeleri belirtmek istiyorum.

İlk olarak, bölge dâhilinde bulunan ülkelerin iç istikrarını ve milli birliğini temin etmeli, kamudan uzak durulması ve bir kısım halkın uzaklaşması gibi olaylar engellenmelidir. Planlanan programların uygulanması devlet yönetim sisteminde oluşabilecek olumsuz olayları engellemek ve devlet yönetim sistemini modernleştirme esasında olabilir.

Ülkenin iç istikrar durumu iktisadi gelişmenin ileri gelen bilgilerle desteklenmelidir. İktisadi gelişmenin istikrarını sağlamak için gelişmeye yönlendirilen bölümü seçmelidir. Orta Asya ülkeleri için yararlı olacak bu konunun uluslararası ortaklar arasında büyük önemi vardır. Eğitim dalında ve insan imkânlarını geliştirmek sektörde işbirliğinin en önemli konusudur. Orta Asya dâhilinde bu sektörlerde sürdürülecek çift taraflı yararları kullanmaya imkânların bulunduğunu belirtiyoruz ve bu yönlerde ülkeler arası işbirliğini kurmayı planlıyoruz.

Gelişmekte olan bölge, dünyanın doğal olaylarının etki eden bölüme aittir. Depremler ve diğer doğal afetler bölgede ilgili ülkelerin olağanüstü olaylara hazırlığını geliştirmeye ve çevreyi koruma için etkili sistemi oluşturmaya yönlendirecek önemli faaliyetleri düzenleme gereksinimi oluşturuyor.

Bölgeye dâhil olan ülke hükümetleri, ortakları ve BM'in temel görevlerinden birisi de uluslararası cinayetleri ve terörü önleme yönündeki işbirliğinin konuları oluşturmaktadır. Bizim görevlerimiz arasında, o ülkelerde oluşacak terör ve aşırılık gibi konuların çözümüyle ilgili çalışmalar sürdürüyor. Bildiğiniz gibi 2011 yılı Kasım

ayında Aşkabat'ta BM'nin Orta Asya'da Küresel terörcülüğü engelleme stratejisini uygulamaya yönlendirilen işlemler planı ilk defa bölgede uygulandı. Yakında biz bu çift taraflı plan kapsamında adı geçen stratejiyi uygulamanın bir sonraki dönemine başlıyoruz. Ayrıca yapılan çalışmaların amacı terörün genişlemesine yardım edecek durumları ortadan kaldırmak ve bölgede terörü önlemeye ilişkin işlemlerin derecesini geliştirmek olmaktadır.

Bölgede diğer önemli sorunların biri de sınır kıyısı su ve enerji kaynaklarını yönetmek sorunudur. Bu ise bölgenin esas konularından birisidir. Orta Asya ülkeleri hükümetlerinin ve diğer ilgili ülkelerin temsilcilerinin katılımlarıyla birbirine olan güveni pekiştirmek ve sorunun çözümüne yardım edecek maddeleri açığa çıkarmak amaçlı toplantılar düzenlemek için bizim merkezi işlerimiz arasında önemli bir yeri vardır. Merkezi çalışmalarının örneği olarak bölgedeki sınır kıyısı nehirlerde oluşacak zor durumlarda önceden bilgilendirme sisteminin oluşturulmasına katılmak gibi konular açığa çıkıyor. Sırderya havuzunun hidrolik göstergeleri esasında oluşturulan “önceden bildirim ilk raporu” Aral’ı kurtarmak için uluslararası hazinenin icra komitesiyle geçen sene hazırlandı. Ayrıca ekonominin su rezervlerine bağımlı olan sektörde Orta Asya ülkeleri ve komşu ülkeleri arasındaki işbirliğini geliştirmek için Merkez tarafından Aral’ı kurtarmak için uluslararası hazinenin icra komitesiyle birlikte birkaç seminer düzenlendi. O seminerlerde bölge ülkelerinin temsilcileri zamanla belirlenen işlemlerin nasıl sonuçlanacağını gösteren su yataklarından çok yönlü yararlanmanın planlarını hazırladılar. Bu yöntemin taraflara dava açılması olasılığını düşürmeye yardım edecek su yataklarını kullanmanın ek yöntemlerini icat etmeye olanak sağlayacağına inanıyoruz. Yakın zamanda biz Orta Asya ülke hükümetlerine “Aral denizi havuzunda sınır kıyısı su yataklarını yönetmenin normalleştirici hukuk yapısını modernleştirme teklifini sunduk. Bu teklif günümüz konularını ele alma dönemini oluşturdu. Uluslararası su hukukunun en son elde ettiklerine dayanan bu teklif bölgenin su yataklarını kanuna uygun bir şekilde ve tutarlı kullanmayı temin edecek kuralların ve kavramların sistemini oluşturmaktadır.

Hepimizin bildiği gibi Afganistan'ın bölgede güvenliği temin etmede önemli bir yeri vardır. Bu ülkede refahı canlandırmakla tüm bölgede alt yapının gelişmesine etki edecektir. Afganistan üzerinden

geçen Orta Asya ülkelerinin deniz iletişimiyle ilişkilendirecek enerji ve araç yollarını çekmeye yardım eder. Bu ise, araç-lojistik sistemlerinin gelişmesini ve bölgede üretici-satış halklarını temin etmeyi talep edecek. Biz bunların modernleşirmesine ilişkin taleplerin bulunacağını bildiriyoruz. Bunun için yatırım gerekecektir. Yatırımcıların isteklerinin karşılanması iç istikrara ve güvenliğE bağlı olmakla direk diplomatların çalışmalarına yönlendirilmelidir.

Merkezin belge kapsamında bölgedeki durumu çok yönlü araştırmak ve Afganistan'ın Orta Asya ülkeleriyle ilişkilerini pekiştirmeye katılmak için Afganistan-BM misyonu ile ilişki tutuyor. Afganistan'ın ve Afganistan BM misyon temsilcileri Orta Asya'da önleme diplomasinin bölge merkezi tarafından düzenlenen faaliyetlere katılmaya her zaman davet ediliyor. Bölge merkezi Kabul'de bakanlar çapında düzenlenen konferans Beyannamesinde belirtildiği gibi, İstanbul sürecine terörü önleme yönündeki güveni pekiştirmek, faaliyetleri uygulamak ve desteklemek için taraf olarak katılıyor.

Yine de belirtilmesi gereken bir husus, Büyük İpek yolu alanında işbirliği imkânlarına rağmen bu imkânların uygulanması yönünde birçok sorunlarla karşılaşılıyor. Bölgedeki ticaret-sermaye yatırış aktifliğini hızlandırmak ve ekonomik bölgeler arası birliği pekiştirme gereksinimini oluşturuyor. Önümüzdeki sorunları atlatmakta diplomasi, aynı zamanda çok yönlü olarak BM'nin ve diğer ortakların desteklemesi çok önemlidir. Belgemizin kapsamında biz bölge işbirliğini iş yüzeyinde uygulamak için TOPH, CASA 1000 gibi ve diğer projelerin sunulmasını destekliyoruz.

Türkmenistan bölge projelerinin uygulanmasında çok önemli bir yere sahiptir. Uluslararası Birlik, Türkmenistan'ın Afganistan'da refahı sağlamakta önemin daha da arttırılmasını iyi niyetle belirtiyor. TOPH projesinden başka da Türkmenistan doğu komşusuna kamu altyapı teçhizatlarını, demir ve kara yolları inşa etmeye, elektrik enerjisinin nakliye ve sosyal yardımı sağlamada büyük katkıda bulunuyor. Türkmenistan'ın liderliğiyle güvenlik, çevreyi koruma, sosyal işbirliği dalında teklifleri sunuyor ve merkezimizin projelerine destek veriyor.

Bölgeye dâhil ülkeler önünde çetin sorunların bulunmasına rağmen, yapılan çalışmaların kısaca gözden geçirmesi gelecekte çift taraflı bölge işbirliğinin gelişeceğine dair güven oluşturuyor.

Baba Zahırov
(Türkmenistan)

BÜYÜK İPEK YOLU-HUKUK İSTATİSTİĞİ KÜRESİNDE ULUSLARARASI İŞBİRLİĞİNİN GELİŞME ESASIDIR

**Türkmenistan Devlet Başkanı Saygıdeğer
Gurbanguli Berdimuhamedov:**

- “Büyük İpek yolu insanlığın gelişmesini sınırsız ve olumlu etkiledi. Bu yol Doğu ve Batı uygarlıklarının arasındaki ilişkilerin başlama noktası oldu, çeşitli bölgelerdeki ilimleri öğrenmekte çok büyük imkânlar sağladı”¹ şeklinde açıklama yaptı. Milli Liderimizin bu sözleri Büyük İpek yolunun sadece tüm dünya ekonominin gelişmesi değil de, hatta bütün insanlık adına bilim-teknik sürecinin ayrıca diğer bilimlerle aynı zamanda hukuk istatistik biliminin de gelişme yapısının temeli olduğunu açıkça belirtiyor.

Büyük İpek yolu asırlar devamında kıtalar üzerinden geçerek halkları birleştiren çok büyük ve çok önemli alt yapı sistemi olarak insanlık uygarlığının gelişmesinin tüm yönlerini etkilemiştir. Bilindiği üzere insanlar kamu hayatıyla ilgili çeşitli konuları not etmek ve onların kaydını tutmak, yani istatistikle çok eski dönemlerde de ilgilenmişler. Mesela M.Ö. IV. asırda, Vavilon’da çivi yazısı yazılarının yardımıyla tarım işlerini ve hâsılat kaydını tutmaya başlamışlardır. Sonra ise çeşitli halklar arasındaki ilişkilerin, aynı zamanda Büyük İpek yolu gibi, ticaret yolları aracılığıyla dünyaya yaymışlardır. Her bir halkın kayıt bilgisine de deneyimini arttıran yeniliklerle istatistik bilgisini geliştirmişler ve insanlık gelişmesinin önemli esaslarını oluşturan bilginin bu dalı, bilgi toplama araçlarının ağırlıklı çoğunluğunu kendisinde barındıran sektöre dönüşmüş.

Hukuk düşüncesinde “istatistik” denilen terim “istatistik işi” adlı düşünceyle anılarak, yürürlükte olan kanuna göre, onun anlamı: “istatistik bilgileri toplamak, üzerinde çalışmak, gözden geçirmek, korumak ve muhafaza etmek, istatistik haberleri oluşturmak ve yaymak, istatistik gözlemi, kayıt işlerini düzenlemek, istatistik yöntemi-

ni hazırlamak, ayrıca çeşitli kaynaklardan alınan bilgileri genelleştirmekle ilgili çalışma” 2 iki şekilde belirtiliyor.

Toplumsal olayları gözden geçirmenin istatistik yöntemlerini ilk olarak XVII. asırda J. Graunt (1620-1674) Londra şehrinde halk faaliyetinin öğrenilmesi devamında ayrıca U. Petti (1623-1687) halk zenginliğini, gelirlerini, sayısını ve içeriğini öğrenme devamında kullanmışlar. Ancak onlar istatistik yöntemini kullanmalarına rağmen “istatistik” adlı terimden faydalanmamışlar. Bu terimin bilim kullanış bölümüne Alman profesör G. Ahenval eklemiştir. O 1746 yılında yeni okul dersinden eğitim vermeye başlamış ve onu “istatistik” şeklinde adlandırmış. Alman hukuk ve felsefe biliminin beyan etme okulunun kurucusu olmakla G. Ahenval kendisinin oluşturduğu yeni eğitim dersini devlet biliminin bir dalı olarak görmüş ve onun özeti devletlerin siyasi durumunu şekillendirmek olarak saymış. Dolayısıyla yeni o eğitim dersini adlandırmada Latin ve İtalyanca dillerinde devlet hakkında kullanılan (statü-durum, kural, stat-devlet ve istatistik-devlet) kelimelerinden yararlanmanın doğru olduğunu bulmuş.

Sonra XVII. asır ortalarında “istatistik” kelimesiyle devletler hakkında gerçek yüzeyinde mevcut (gerçek) bilgileri adlandırmaya başlamışlar. Bunun gibi bilgilere devlet halkının sayısı ve **çoğalması, ekonomisi, yönetim sınırı hakkında v.s. bilgiler dâhil edilmiştir. Zamanla bu terimin özeti daha da genişleyerek, karmaşıklaşarak, saptanmıştır. Daha sonra “istatistik” teriminin altında sadece miktarı rakamlar toplamı değil de hatta onları toplama ve gözden geçirme sürecine, toplumsal faaliyetler hakkında bilime, onları öğrenen eğitimi insanlar anlamaya başlamışlar.**

Türkmenistan’ın istatistik sistemi hakkında söz açıldığında ise Türkmenistan haberler sisteminin içeriği olarak, istatistik sistemi devlet istatistik daireleri ve yetki verilmiş daireler tarafından uluslararası standartlara uygun olarak hazırlanan birlik yönetime dayanarak ve istatistik haberleri kullanıcıların isteklerini karşılamak için amaçlanan ilk istatistik bilgileri toplamanın, onlar üzerinde çalışmanın, genelleştirilmesinin, gözden geçirmenin, yaymanın ve korumanın genel devlet sistemini oluşturmaktadır. Türkmenistan istatistik sistemi devlet ve sektör yönetim dairelerinin istatistiğinden oluşuyor. ³

Türkmenistan’da kendi sicilleriyle kamununun iktisadi, siyasi, medeni ve hukuk hayatının tüm dallarını içeren istatistikî birçok sek-

töre bölünüyor (iktisadi, demografik, sağlık v.s.). İstatistiğin bunun gibi dallarından bir tanesi de hukuk istatistiğidir. Hukuk istatistiği bu genel hukuk bilgisinin bir dalı olmakla, miktarı çeşitte hukuk çiğ-nenmelerinin (suç, yönetim, vatandaş haklarının çiğnenmesi) çeşitli taraflarını-onların içerik yapısını, gelişmesini (dinamiği) onların oluşmasını şartlandıran belirleyici sebepleri, bunları engellemeye ve bunların uygulanmasının sona ermesine yönlendirilen devlet faali-yetlerinin tamamını öğreniyor. Ayrıca eğitim edebiyatlarında belir-tildiği gibi, hukuk istatistiği: "... kendi göstergeleriyle kamu devlet yapısının, devlet emlakinin korunması, vatandaşların, dairelerin, ku-rumların, kasabaların, kamu kurumlarının Türkmenistan anayasası tarafından garanti edilen hakların ve yararların muhafaza edildiğini gösteriyor⁴".

Saygıdeğer Devlet Başkanımız Gurbanguli Berdimuhamedov: "Bilimin ve teknolojinin elde ettiklerini kullanamayan devlet dünyanın genel gelişmesinden, bu yönde sürdürülen uluslararası işbirliğinden uzakta kalıyor. Biz bu gerçeği hiçbir zaman unutmamalıyız!". Ayrıca Devlet Başkanımız: "**Büyük İpek yolunun diplomasisi iş yüzeyinde kesin yönlere yönlendiriliyor ve yeni özetle zenginleştiriliyor. Günümüzde bu diplomasinin önemi çok büyüktür.**"⁵ şeklinde belirtmekle Türkmenistan kamu gelişmesinin tüm dallarında, aynı zamanda bilimler, aynı zamanda, hukuk istatistiği biliminin de gelişmesinde **Büyük İpek yolunun öneminin çok önemliliğini, sosyal-medeni, eğitim işbirliği alanında uluslararası ilişkileri oluşturmanın önemli araçların biri olduğunu söylüyor.**

Ferhat Pirinççi
(Türkiye)

TÜRKİYE’NİN ORTA ASYA SİYASETİ

SSSC’nin sona ermesiyle Orta Asya’nın jeosiyasi yapısı tamamen değişti. Bu dönemden başlayarak Türkiye dış siyaset girişimleri, bölge ülkelerinin bağımsızlığını ve refahını desteklemek oldu. Bölge ülkelerinin benzer tarihi, dil ve kültür bağları düşünüldüğü zaman, Türkiye Orta Asya’yla ilişkilerini geniş kapsamda sürdüreceği

belli oluyor. Bu kavramda 1990 yıllarında birkaç önemli adımlarla da olsa Türkiye ile Orta Asya ilişkilerini daha da geliştireceğini belirtti. 1990 yıllarında ilişkilerin geri derecede sürdürülmesi Türkiye içinde ve çevresinde süreçlerin olması etki etti. Türkiye 1990 yıllarında Orta Asya ülkeleriyle ilişkilerini geliştirmek için aktif girişimleri mevcut ve yönetim yapısındaki noksanlar yüzünden başarıyı tam olarak elde edemedi. Ama 2000 yıllarında Türkiye'nin ekonomik ve yönetim yapısında çok önemli ilerlemeler gerçekleşti. Geçmişten alınan dersler, olayları gözden geçiren stratejik planlamaya dayanan Türkiye'nin yaklaşımlarının şekil almasına yardım etti. Türkiye'nin bu sebeplerden Orta Asya milletlerinin istikrarını ve refahını amaçlayan geleceğin birlikte kurulmasına potansiyeli var. Böylelikle Türkiye çift taraflı ilişkileri geliştirmek, bölge işbirliğini desteklemek ve bölgedeki uluslararası ilişkileri genişletme dış siyasetini sürdürüyor, Türkiye'nin bu dış siyaseti sadece hükümet değil hatta aktörler tarafından da destekleniyor.

Medine Nasırova
(Kazakistan)

GÜVENLİĞİN BÖLGELER ARASI SİSTEMİNİ OLUŞTURMAKTA TARAFSIZLIK SİYASETİNİN SAHİP OLDUĞU YER

Sovyet Birliğinin sona ermesiyle dünyada uluslararası ilişkiler tamamen değişti.

Kendi bağımsızlığını kazandıktan sonra Türkmenistan da seki Sovyet Birliğindeki diğer ülkeler gibi, dış siyasetini oluşturmaya ilişkin önemli sorunları çözmeliydi. Son konuma baktığımızda diğer Orta Asya ülkelerinin de önündeki esas sorun güvenliğin bölgeler arası sistemini uygulamaktaydı.

Türkmenistan tarafsızlık siyasetini devletlerarası ilişkilerinde deneyim olarak öğrenmek ilginç ve önemlidir. Tarafsız Türkmenistan'ın günümüzdeki siyaseti milliliği ortaya çıkaran silahlanmazlığı, refah yoluyla güvenliği dış ilişkilerin sağlam gelişmesini temin ediyor.

Türkmenistan tarafsızlığının özgünlüğü ve tarafsızlık siyaseti ülke önündeki ve bölgenin jeosiyasi durumlarına ilişkin ke-

sin görevleri barındırıyor. Türkmenistan Devlet Başkanı Gurbanguli Berdimuhamedov'un belirttiği gibi, Türkmenistan'ın seçtiği tarafsızlığı Türkmen halkının zihniyetine, onun tarih, kültür geleneklerine ayrıca bu ülkenin karşılaştığı objektif gerçeğine, coğrafik konumuna ve zenginliklerine daha uygundur. Ancak Türkmenistan'ın değişmez siyaseti, tarihin çeşitli dönemlerinde diğer tarafsız ülkelerde olduğu gibi, askeri faaliyete karşı olarak, bölgelerde ve dünyada kendi sınırının güvenliğini temin etmeye çalışıyor.

Dolayısıyla, güvenliği muhafaza eden Türkmenistan tarafsızlığı göz önünde bulundurulan refah yolları, diğer hakların medeni-geleneklerine saygı duymayı, sabırlılığı ve güvencesiyle uyulan ilkeleleriyle eğitimin sağladığı beceriyi talep ediyor. İç siyasete ve diplomasi işlerine bağlı olarak, bu ilkeler Türkmen ülkesinin uluslararası hukuk kurallarını yerine getirmenin devamlı taraftarı olmasına getiriyor.

Şahrbanou Tadjbahş
(Norveç)

YÜKÜMLÜLÜKLER VE BAĞIMSIZLIK: BÜYÜK İPEK YOLUNUN SANAT DİPLOMASİSİ

BM Genel sekreteri Dag Hammerşeld, 1960 yılında Önleme diplomasisini oluşturuyor. Diplomasiinin amacı davaların ve anlaşmazlıkların derinleşmesini önlemeye yönlendirilmiştir.

Önleme maddi olmayan bir kavramdır. Onun sebeplerini ispat etmek ve değerlendirmek zordur. Ama istikrarın devamlılığı kesin delillere dayanıyor. Çeşitli düşüncelere rağmen, çatışmayı önleme faaliyetleri çalışmaya başladı.

Orta Asya'nın istikrarını iki on yıllık içerisinde Fergana vadisinden gelen kötü bilgilere ve çatışmalara rağmen, su için savaş, bölgedeki anlaşmazlıkların çok olması önleme faaliyetlerinin ispatıdır ve Orta Asya'da istikrarın korunmasını sağlıyor.

Böylelikle, diplomasi sanatı Orta Asya ülkelerinde stratejiyi geliştiriyor. Orta Asya'nın beş ülkesi çatışmalardan uzak durma, tartışmaları refah yoluyla çözmek, bağımsızlığı pekiştirmek gibi konularla ilgili özgün diplomasi dallarını hazırladılar. Makalede Orta

Asya'nın ve diğer bölgelerin örneklerinde bağımsızlığın birbirlerinin eksiklerini tamamlamanın, dünya ülkelerinin ve halkalarının yaklaşması üzerinde duruluyor.

Mohammad Essa Mesba
(*Afganistan*)

AFGANİSTAN VE BÜYÜK İPEK YOLUNUN TEKRAR CANLANDIRILMASI

Bildiğimiz gibi iki sene önce Türkiye'de düzenlenen bölgesel iktisadi ilişkiler konferansı kapsamında Afganistan'ın teklifiyle İpek yolu dâhilindeki bölgesel ilişkiler hakkındaki plan hazırlandı ve kabul edildi. Bu planı uygulama amaçlı Afganistan'ın ev sahipliğinde birkaç ülkelerin aynı zamanda Avrupa ve Amerika ülkelerinde ve maliye enstitüsünün katılımlarıyla birkaç görüşmeler ayarlandı.

Bu ise planın uygulanması sadece Afganistan ekonomisinin gelişmesi değil, hatta bölge ekonomisinin gelişmesini etkiler.

Bu planı birkaç ülke ve aynı zamanda büyük devletler de destekliyor. Gelecekte 10 yıl içerisinde Afganistan'da ve bölgenin diğer ülkelerinde 13 tane çok büyük alt yapı projelerini uygulamak göz önünde bulunduruluyor.

Önceden düzenlenen kontroller, bu projeyi uygulamaları için büyük yatırımların daha doğrusu 30 milyar dolar gereksinimini ortaya çıkardı.

Onlar arasında TOPH, demir ve otomobil yolu inşaatı, optiklif sistemi hakkındaki gibi projeler, doğal gaz yataklarını ve diğer yeraltı zenginlikleri çıkarmakla ilgili sorunları çözmek, "Kunar" ve "Kukça" nehirlerinde SES inşaatı v.s. hakkındaki projeler mevcut.

Bu projeleri uygulamak sadece bölge işbirliğinin yardımıyla sağlanacağı göz önünde bulunduruluyor.

Biz günümüzde ülkenin tarihi gelişme döneminde bulunduğumuzdan Büyük İpek yolu planının uygulanması Afganistan ve bölge ülkeleri için çok yararlı olacağını umuyoruz. Günümüzde Afganistan'da güvenliği sağlama sorumluluğu yabancı ülkelerin askeri birliklerinden milli güvenlik birliklerine geçirme süreci devam ediyor. Sorumluluk vermenin 3 turu tamamlandı ve 4. turuna

yaklaşıyoruz. 2014 yılından sonra Afganistan'ın milli ordusu terörizm karşı kendi başına savaşabilecek durumuna gelecektir.

2014 yılından sonra dünya birliği Afganistan egemenliğine destek verecektir. Biz on yıl içerisinde elde ettiklerimizi sadece muhafaza etmekle değil hatta onları geliştireceğimize inanıyoruz.

Şafkat Alı Çima
(Pakistan)

BÜYÜK İPEK YOLU İŞBİRLİĞİ

Eski dönemden bu yana büyük İpek yolu devletlerin ve uygarlıkların arasındaki köprü vazifesini görmüştür. Bu yönden İpek yolunun devletlerarasındaki diplomatik ilişkilerin kurulmasında da önemi çok büyükmüş.

Küreselleşmenin esasında dünyanın çeşitli yöntemleri aracılığıyla birleşmesi bu yolun devlet önündeki amaçlara yetmenin, doğal zenginlikleri tutarlı kullanmakta, ayrıca bölge ülkelerinin güvenliğini sağlamakta onunu imkânı çok büyüktür. Sevindirici olayların birisi, Avrasya ülkelerinin Büyük İpek yolunun tekrar canlandırılması hakkındaki düşünceyi desteklemeyi kendilerinin milli ve bölgesel siyasetinde öncelikli yön olarak kabul dilmesidir. Ayrıca, Büyük İpek yolunun tekrar canlandırılması hakkındaki düşünce geniş uluslararası desteği buldu. Bu bölgesel transit nakliyenin ve ticaret sisteminin kurulması sağlam iktisadi gelişmenin tek garantisidir. Bunlardan başka da önemli girişimler için birçok imkânlar mevcuttur, onlar arasında bölgede enerji sistemin geliştirmek ve onların güvenliğini sağlamada Türkmenistan girişimlerini özellikle belirlemek gerekiyor. Pakistan araç ve ticaret yollarının kurulmasının esas taraftarıdır. Biz bölgesel bütünleşmeyi hızlandırmak için bölgesel mekanizmin, ayrıca YGH'nin (ECO) kapsamında aktif çalışmaları sürdürüyoruz. Biz TOPH gibi birçok enerji projelerine katılıyoruz. Pakistan ko-münikasyonu ve özellikle, iletişimi geliştirmek amaçlı Milli Ticaret Programı üzerinde çalışıyor. Pakistan'ın Afganistan'daki istikrarın ve refahın gelişmesine katkı sağladı tartışmasızdır, Doğu ve Orta Asya işbirliği gelişmesinde çok önemli rol aldı. Biz bu çalışmaların başarıyla sonuçlanacağına inanıyoruz. Ek olarak, bölge halklarının

ekonomi açısında gelir sağlamasını temin etmekte, bölgedeki istikrar gelişmesi ve ekonomi bütünlüğü uzun vadeli güvenliğin garantisidir. Bölgede ekonomi işbirliğinin gelişmesine, ticaretin liberalizmesinin, ticaret nakliyelerinin genişlemesinde ihtiyaç var. İlerleme için işbirliği hakkındaki ikili standartlar yenilmelidir. Eğer bölgesel hükümetler büyük bütünleşme yararının çıkardan daha büyük olduğunu anlasalar, o zaman bu sorunlar çözülebilir. Ticaret genişlemesini engelleyen engellerin azaltılması gereklidir. Pakistan bu gerçeği itiraf ediyor ve çift taraflı ticaret işbirliğini geliştirmek için ilgili adımları atıyor. Giderin azalması ve malzemenin zamanında nakliye yerine ulaştırılması amacıyla Afganistan ve Pakistan arasında transit nakliye anlaşması mevcuttur. Bu faaliyetleriyle Pakistan Afganistan'ın siyasi ve iktisadi gelişmesine kendi eğilimini gösteriyor. Gelecekte önümüzde birkaç görevler var. Ama başarı birliğine dâhil devletler bilimum eğilimlerine bağlıdır. Doğu ve Orta Asya ülkelerinin her birisinin bu açık bütünleşmeden ve komşuculuktan başarı elde etmeye imkânlarının olduğunu umuyoruz. Bölgesel ticaretteki ve işbirliğindeki geri kalmalar bölge devletlerinin durumu anlamasını gösterebilir ve onların bu amaçlara ulaşması için tüm diplomatik girişimleri kullanır.

Yagmur Nuriyev
(Türkmenistan)

MODERN DİPLOMASİ VE ULUSLARARASI SÖZLEŞMELER

Uluslararası sözleşmeler uluslararası ilişkilerin hukuk temelini oluşturmakla, sözleşmelerin imzalanmasının, yürürlükte olmasının sona erdirilmesi düzeni belirliyor. Bu enstitünün önemi modern uluslararası işbirliğinde sözleşmelerin yerinin kuvvetlenmesiyle şartlandırılmıştır. Sözleşmeyle diplomatik işin ilişkisi tartışmasıdır. Uluslararası sözleşmeler hukukunun önemine özelliğine dayanarak, 10 Mayıs 2010 tarihinde (Türkmenistan uluslararası sözleşmeleri hakkında) yeni kanun kabul edildi. Bu kanun Türkmenistan'ın yeni sözleşmeler imzalamasının, uygulamasının ve iptal edilmesinin düzenini belirliyor ve Türkmenistan anayasasında ilan edilen ve

belirlenen ilke kurallarından esaslanıyor. “Türkmenistan dış siyaseti dalının 2013–2017 yılları için kavramının” kabul edilmesi ise kanunculuk kurallarının uygulanmasına yardımcı olmaya yönlendirilmiştir. Türkmenistan’ın uluslararası sözleşmeler imzalamasının, uygulamasının ve iptal etmenin düzeni onların çeşidine ve adına sözleşme, anlaşma, pakt, protokol, mektuplar veya notlar almak ve diğer çeşitlerde olmasına rağmen hepsi için kullanılıyor. Uluslararası sözleşmeler hakkında Türkmenistan kanunculuğu uluslararası hukuk kurallarına, ayrıca uluslararası sözleşmeler hukuku hakkında Vena sözleşmesinin kanunlarına uygun geliyor. İnsan genel haklarının ve özgürlüklerinin korunmasında, devletin kanuna uygun yararlarının temin edilmesinde uluslararası sözleşmeler temel yere sahip.

Sunumda modern uluslararası sözleşme hukukunun ve diplomatik işin bağı ve uygunluğu hakkındaki gözden geçirme neticeleri hakkında bilgilendirilir. Diplomatik işi düzenlemenin neticeliliğinin ve uluslararası sözleşmelerin kanunculuk yapısının bağı arasındaki kavramlar saygıdeğer Devlet Başkanı Gurbanguli Berdimuhamedov’un “Gelişme sayesinde refah” ilkesine dayanarak, insanlık ölçülerine özellikle dikkat etmekle beyan edildi.

Yazdursyn Gurbannazarova
(Türkmenistan)

ULUSLARARASI HUKUKUN KABUL EDİLMESİNDE TÜRKMEN DİPLOMASİSİNİN ÖNEMİ

Saygıdeğer Devlet Başkanımızın liderliğiyle Türkmenistan’ın sürdürdüğü dış siyaseti bilimum insanlık değerlerine, dünya devletlerinin ve halklarının medeniyetine, geleneklerine saygı duymak, uluslararası hukukuna ve ondan kaynaklanan yükümlülüklerle bağlı olmak gibi temel ilkelerden esaslanıyor. Dolayısıyla Türkmenistan Devletimizin modern uluslararası ilişkilerindeki etkili dış siyaseti tüm dünyada kabul görülüyor.

Türkmenistan Bağımsızlığını kazandığı ilk günden itibaren ülkede demokratik, dünyevi ve hukuk devletini kurmakla, uluslararası ilişkilerine geniş yol açtı. İlk olarak ülkede demokrasinin geniş kapsamda kullanılması, vatandaş haklarının ve özgürlüklerinin temin

edilmesini amaçlayarak, BM İnsan hakları bilumum beyannamesinde belirtilen temel demokrasi hakları ve özgürlükleri kabul etti.

Türkmenistan dış siyasetini uygulamada Türkmen diplomasisinin uluslararası ilişkilerindeki aktifliğin artmasıyla Türkmenistan devletimiz birçok uluslararası kurumlara üye oldu. Uluslararası hukuku kabul etmekle, insan haklarının ve özgürlüklerinin temin edilmesini ve muhafaza edilmesini kendisinde barındıran uluslararası evrakların birçoğuna katıldı. Bu ise milli kanunculuğumuzun gelişmesine yardım etti. Uluslararası hukuku tamamen kabul eden kuralları kabul edilip, Türkmenistan'ın uluslararası sözleşme kurallarını tercih ettiği ana yasamıza eklendi.

Devlet Başkanımızın belirttiği gibi, günümüzde ülkemizde dünyanın kanun çıkarıcılık deneyiminde mevcut olan hukukun temel yönlerini ve sistemlerini kendisinde barındıran sağlam kanunculuk yapısı oluşturuldu. Düzenlenen bu çalışmalar ise BM'nin çok önemli sözleşmelerini onaylamak ve onlara katılmakla beraber, bizim Bağımsız, Tarafsız ülkemizin dünya hukuk alanında başarıyla katılmasına çok yönlü yardım ediyor. Bu ise dünyada Türkmen devletinin, onun diplomasisi aktifliğinin arttığını ispatlıyor.

Jumamyrat Gurbangeldiyev
(*Türkmenistan*)

TRANS ASYA ANAYOLU-BÜYÜK İPEK YOLUNUN ÇELİK ÖRNEĞİ

Trans Asya anayolu hakkındaki düşünce XIX asrının ikinci döneminde oluşmuştu. Onun genel amacı Asya bölgesinin doğusunu batısıyla demiryolları aracılığıyla birleştirmektir. Bu Çin duvarından başlayarak Kara ve Mermer denizleri kıyılarına kadar uzayan Büyük İpek yolunun tekrar canlandırılması hakkındaki büyük projeydi. Onu uygulama amaçlı 1954 yılında SSSC ile HHC arasında demir yolu inşaatı hakkındaki sözleşme imzalanmıştı. Bu iki ülkenin demir yollarını biriktirecek anayol Almata'dan Çin'in Lançjou şehrine kadar uzamalıydı. Bu yolun Türkistan-Sibir anayolunun Aktokay istasyonundan ta Çin sınırına yakın Drujba (Dostluk) istasyonuna kadar kısmı 1960 yılında kullanıma açılmıştı. 1963 yılında Urumçaya

yetiriliyor. Ancak Sovyet-Çin ilişkilerinin kötüye gitmesi sonucunda işler 1985 yılında kadar duraklatıldı. SSSC'nin Çin tarafına 300 milyon yuan borç vermesi neticesinde, 1990 yılı Eylül ayında Çin ve SSSC demir yolları birleştirildi.

Trans Asya demir yolunun ikinci önemli halkasını Türkmenistan'la İran'ın demiryollarını biriktirme girişimleri XX asrın 60'lı yıllarında başladı, ama çok büyük çıkarlar göz önünde bulundurulurken, geçici olarak iptal edilmişti. İran kralı Muhammet Reza Pehlevi bu konuya 1975 yılında tekrar döndü. Ama bu proje kâğıt üzerinde kalmış. 22 Haziran 1989 tarihinde eski SSSC ve İran hükümeti arasında Tecen-Maşat demir yolunu inşa etmek hakkındaki anlaşma imzalanmıştı. Ama SSSC bu projeyi uygulayamadı.

1992–1996 yıllarında Türkmenistan ve İran uzunluğu 300 kilometreden daha fazla olan Tecen-Sarabs-Maşat demir yolunu inşa ettiler. Onun kullanıma verilmesiyle Asya ülkelerinin birçoğu 10 bin kilometrelik demir yolu sistemine birikti. Trans Asya demir yolu Büyük İpek yolunun çelik yollarla tekrar canlandırılmış örneğidir. Türkmenistan ise onun en önemli kavşağıdır, altın halkasıdır.

Övez Gündoğdiyev
(*Türkmenistan*)

PERS VE ÇİN İLİŞKİLERİ (BÜYÜK İPEK YOLU VE DİPLOMASİ)

Büyük İpek yolu-halkları ve sınırları kendi arasında biriktiren, eski dünyanın siyasi, sosyal-ekonomi, medeni hayatta silinmeyecek iz bırakan yoldur. Bu büyük yol diplomatik ilişkilerin gelişmesine yardım etti.

M. ö. II asırda Türkmenistan sınırlarında oluşan Pers imparatorluğu Mitridat II'nin yönettiği dönemde (m. ö. 124–87 yy.) dünyanın en büyük ülkesine dönüştü. O dönemde Büyük İpek yolunun gelişmesine getiren Çin imparatorluğuyla diplomatik ilişkileri kurdular.

Pers ve Çin eski zamanlarda dünyanın güçlü devletleri olmakla diplomatik ilişkileri pekiştirmişler (bilindiği üzere, Türkmenistan'a bir yıl içerisinde Çin'den yaklaşık 10 misyonlar gelmiş). Bu ilişki-

ler refahın ve hoşgörünün oluşmasına yol açmıştır. Sadece ticaret amaçlı kullanılmamış hatta çift taraflı bilimlerin ve dünya dinlerinin yayılmasına, özgün bir uygarlığın normal ilişkilerinin özenine dönüşmüş.

Yolli Övlyagulyev
(*Türkmenistan*)

SAYGIDEĞER DEVLET BAŞKANIMIZ GURBANGULİ BERDİMUHAMEDOV İSTİKRAR ÜLKENİN MUTLULUK DÖNEMİNİN BÜYÜK ŞAHSİYETİDİR

İnsanlığın gelişme tarihi insanlar arasından büyük şahsiyeti öne çıkarmalıydı. O insanların düşüncelerinin modern gelişme derecesinde, toplumda daha da artmakta olan gelişme basamaklarında, sadece kendi milletini geliştirmek değil hatta tüm dünyada refahı kabul ettirmek, bilimum hayatta birliği oluşturmak gibi çok büyük amaçları amaçlamayı ve bu amaçlara hizmet etmeyi başaran birisi olmalıydı.

Saygıdeğer Devlet Başkanımız Gurbanguli Berdimuhamedov bunun gibi adam oldu. Saygıdeğer Devlet Başkanımız Türkmenistan Devlet Başkanlığı görevine atandığı gününden itibaren kendi işini “Benim temel ve sağlam dayanağım halkım olacak”-adı altındaki ilkeyi öne sürdü. Milli Liderimiz kendi programlarında Türkmen milletinin gelişme yollarını ve onun dünya uygarlığı gelişmesine katacağı desteğinin derecesini belirlemeyi başardı.

Milli Liderimiz Gurbanguli Berdimuhamedov’a ülkemizin sağlam iktisadi gelişmesini, milli eğitim sisteminin yeni örneklerinin uygulanmasını üretimde ileri teknolojinin ve teknolojik aletlerin etkili kullanılmasını ve başka da birçok başarıları kazanmayı başardı. Buna örnek olarak; Eski İpek yolu yönünde deniz-ırmak yollarının ekonomik imkânlarının genişlemesine yol açılması, bu kapsamda Amuderya üzerinden köprü geçirilmesi, Amuderya’nın sol ve sağ kıyılarını birleştiren Atamırat-Kerkiçi otomobil köprüsünün faaliyete başlaması, Türkmenbaşı şehrinden Farap’a kadar, ayrıca Aşabat-Daşoguz otomobil yolları inşaatının büyük adımlarlar sürdürülmesi, uluslararası önemi olan Kazakistan-Türkmenistan-İran demir yol-

ların inşaatının tamamlayıcı devresinde sürdürülmesi ve diğerleri gösterilebilir.

Saygıdeğer Devlet Başkanı Gurbanguli Berdimuhamedov'un ileri sürdüğü milli iktisadi siyasetinin temel ilkesi dünyanın gelişmiş ülkeleri arasına çıkmaklıktır. Milli Liderimizin aktifliği ve yeteneği sadece ülke kapsamındaki sorunları çözmek değil, hatta dış siyasette de açık oluşuyor. "Açık kapılar" siyaseti, piyasa ekonomisinin sorunlarının modern düzende çözülmesi, tarafsızlık derecesinin tüm dünyada kabul görülmesi Türkmenistan'ın uluslararası derecesini ve saygınlığını yükseltti.

BM'nin 2012 yılındaki yatırımlar hakkındaki raporda Türkmenistan'ın dünyada yatırımcı ülkeler arasında ilk onlukta bulunduğu belirtiliyor. Bu çok büyük gelişmelerin kaynağı Saygıdeğer Devlet Başkanı Gurbanguli Berdimuhamedov. Milli Liderimizin bilgi sahipliliği, geniş bakış açısı, her işin sonunda milletin gelecekteki yararlarını görmek ve hissetmek yeteneği iş sürdürmenin temel güç kaynağı olmakta.

Orazpolat Ekayev
(*Türkmenistan*)

SULTAN SANCAR DÖNEMİNDE SELÇUK TÜRKMENLERİ DEVLETİNİN DIŞ SİYASETİ

Büyük Selçuk Türkmen Devleti sultanı Sancar'ın krallık yaptığı dönemdeki dış siyaseti imparatorluğun iç siyasetiyle direk ilişkilidir. Bazen devlet yönetiminde bağımlı ülkelerin merkezi devlete tabi olmayarak, bağımsızlıklarını ilan ederek, merkeze yürüyüş geçekleştikleri de olmuş.

Sultan Sancar için imparatorluğun doğu sınırında refahı sağlamak kolay olmamış. Gayrimüslimin Karahıtaylılar Sultan Sancar'ın devletine tabi bulunan Maverannahr'daki Türkmenlerin Karahanlı devletine tehlike saçıyorlardı. Çünkü Sultan devletinin Balasagun'daki Karahanlı hükümdarı hanlıktaki karışıklıkları sona erdirmek için Karahıtaylıları yardım etmeye davet ediyorlardı. Onlar Balasaguna gelerek, hanı tahttan indiriyorlar ve bununla beraber Karahıtaylılar merkezi Balasagun olan İslam ülkesinde gayrimüslim devleti kuruyorlar.

Bu durum ise Türkmenlerin Selçuk devletine karşı savaş ilan etmekte. O dönemlerde geniş düzlükte yaşamlarını sürdüren garlık Türkmenleri Karahanlı devletine tabi olmadan, protesto başlatmışlar. Karahıtaylılar onlar kendi taraflarına çekmeyi başarmışlar.

Sonuçta, Sultan Sancar'la Karahıtaylılar arasında 1141 yılında Katvan alanında Dergan vadisinde gerçekleşen savaşta sultanın ordusu kaybediyor. Bu savaş neticesinde Selçuklu Türkmenlerin tabiliğindeki Karahanlı Türkmenlerin devleti yıkılıyor. Selçuk Türkmenlerinin imparatorluğunun doğu sınırı Amuderyada sona eriyordu. Karahıtaylılar devleti sınırı Yenisey'den ve Tyanşan'tan Aral gölüne kadar aralığı kapsıyor.

Katvan savaşı devletin iç ve dış siyasetinde de eksiklerin çokluğu gerçeğini doğurdu ve imparatorluğu sarstı. Sultan Sancar imparatorluk dâhilinde akıllı ince siyaset sürdürülmesinin gerektiğini ispatladı.

Diğer taraftan, Sultan Sancar imparatorluğun dış doğu siyasetinde tabiin Karahanlı Türkmenleri Devletin sınırlarını imparatorluğu sınırlarına dâhil etmek için çabalamamış. Bunu imparatorluk içerisindeki istikrarsızlık, tabii devletlere karşı yürüyüşler, onları tabii etmek için düzenlenen faaliyetler, yeni oluşan zorluklar, devletin siyasi-iktisadi hayatının alçalmasıyla anlatılabilir.

Atageldi Bayliyev
(*Türkmenistan*)

TÜRKMEN DİPLOMASİNİN REFAH SEVERLİKLİ KARAKTERİNİN TARİHİ TEMELLERİ

Tümken halkının refah severliği, hoş komşuculuğu, adalete saygısı eskiden açıklığı bellidir. “Türkmenler tarihte saygısı ve anlayışlılığıyla farklıdır. İnsanlık, açıklık, din serbestliği, diğer halkların medeniyetine saygı duymak, saldırıyı sevmemek gibi ilkeler Türkmen karakterinin temelini oluşturuyor” şeklinde Saygıdeğer Devlet Başkanı Gurbanguli Berdimuhamedov belirtiyor.

Bu ilkelerin temel köklerinin biri de adalet, helal ve güzel ahlaklık gibi çeşmelerden kaynaklanıyor.

Türkmen cetleri-oğuzlar, hunlar, Persliler, massegetler, dahlar, Selçuk Türkmenleri ve diğerleri tarihi sahneye çıkararak, onlarca de-

vletleri, imparatorlukları kuran ve yönettikleri zaman eski ve orta asır yazarları onarın toplum yapısının adilliğini ve diğer halklarla hoş bir ilişkide yaşamak istediklerini beyan etmişler. Mesela Pers tarihte doğu ve batı uygarlıklarının birleştirici ilk merkez olarak biliniyor. Pers'i yöneten Mitridat II döneminde belli İpek Yolu açılmış. Persliler refah ilişkilerini korumakta anlaşmalara ve sözleşmelere saygı duymuşlar. Orta asırlara kadar Pers diplomasisi belirli bir derecede çeşitli yöntemlere ve pratiklere dayanarak, deneyim toplamış.

Büyük Selçuk devletinin siyasetinde yeni ikamet yerlerde refahı sağlamak, halka insanlıkla bakmak, halkların dini inançlarına, milli geleneklerine saygı duymak gibi bunun gibi ilkeleri karakter ediniyor. Türkmen halkına mahsus refah severlik karakter hiçbir zaman hayattan ayrı kalmamıştır.

Tarihi facialara, feleğin darbelerine rağmen, Türkmen halkı refahın ve eziyet etmemenin yollarını asırlar devamında yerine getirdi, onları nesillerin düşüncelerinde muhafaza etti. Yüzyıllardır bu ilkeler değişmedi. Bu sayede de Türkmenistan tarafsızlığının kendine has derin filozofik, dünyaya bakış tutumu var-bu Türkmen halkının asırlardır devam eden milli geleneklerine dayanıyor.

Vepa Bayramov
(*Türkmenistan*)

TÜRKMEN DİPLOMASİSİNİN BÖLGESEL İŞBİRLİĞİNİ VE GÜVENLİĞİ TEMİN ETMEYE YÖNLENDİRİLEN DIŞ SİYASETİ DALI

Türkmenistan Devlet Başkanının Liderliğiyle uygulanan siyasi yön ve yerine getirilen işler, ayrıca ileri sürülen yaratıcılıklı, yararlı ve insanlıkla ilgili girişimler ülkemizin bölgede refahı, güvenliği ve istikrarı temin etmenin ve pekiştirmenin destekçisi olduğunun bütün dünya topluluğuna gösteriyor.

Türkmenistan, ilk olarak, Orta Asya'da refahı pekiştirme amacına sağlam devam ediyor ve bu yönde çalışmalarını esirgemiyor. Saygıdeğer Devlet Başkanımızın BM Genel Kurulu kürsüsündeki yaptığı konuşmasında bölgede güvenliği temin etmenin önemi hakkındaki düşünceleri kendi beyanını buluyor.

Eski zamanlarda bölgede refahın temin edilmesinde, uluslararası ticaretin gelişmesinde, halk ilişkilerinin ilerlemesinde birkaç devletlerin sınırlarından geçerek kıtaları birleştiren Büyük İpek yolunun önemi çok büyüktür.

Aşabat'ta açılan BM Orta Asya önleme diplomasisi bölge Merkezi işe Türkmenistan'ın BM ile bölgede bilumum güvenliği ve istikrarı pekiştirmeye ilişkin etkili işbirliğini geliştirmek yolundaki aktif adımların birisiydi. Bu merkez BM'nin Orta Asya'daki sağlam dayanağı, refahı ve bölge ülkelerinin istikrar gelişmesini temin etmenin etkili aracı olarak hizmet ediyor.

10 Aralık 2012 tarihinde Türkmenistan Bakanlar Kurulu meclisinde Türkmenistan Devlet Başkanı 2013-2017 yıllar için Türkmenistan'ın dış siyasi konseptini imzaladı. Devletimizin gelecekteki 5 yılda dış siyaseti genel yönlerini belirleyen bu önemli sözleşmede bölge güvenliğini ve işbirliğini geliştirmek konusuna da özellikle dikkat edildiğini belirtmek gerekir.

Bahar Hocagulyeva
(Türkmenistan)

BÜYÜK İPEK YOLU VE TÜRKMEN-RUS İLİŞKİLERİ

İstikrar ülkenin mutluluk döneminde Türkmenistan Devlet Başkanı Gurbanguli Berdimuhamedov'un liderliğinde dünya ülkeleriyle hoşgörülü, refah severlikli, çift taraflı ilişkilerini geliştirmek ülkemizin dış siyasetinin öncelik tanıyan dallarının birisine dönüştü. Türkmenistan ile Rusya Federasyonu arasındaki çift taraflı işbirliği çok önemlidir. Saygıdeğer Devlet Başkanımız Türkmenistan Dışişleri bakanlığının uluslararası ilişkiler enstitüsü yeni binasının açılış törenindeki konuşmasında: "Şu an biz Rusya Federasyonu ile işbirliğinin stratejik derecesine ulaştık. Rusya ile bizim çok asırlık tarihimiz ve sosyal ilişkilerimiz, çeşitli sektörlerde çift taraflı ilişkilerin zengin deneyimi var" şeklinde belirtti.

Türkmen-Rus dostluklu ilişkileri kendi tarihi köklerini asırların derinliklerinde almakta. Bu ilişkilerin geliştirilmesinde Büyük Yolunun önemi çok büyüktür. Orta asırlarda Gürgeç şehri üzerinden

geçen Büyük İpek yolunun kuzey yönü, Rus prenslikleriyle ticaret-ekonomi ilişkilerinin gelişmesinde önemli yere sahipti. Horezm-Volga yolunda ticaret seferleri daha da artıyordu. Gürgenç şehrinden Doğu Avrupa'ya bronz, kurutulmuş gıdalar, pamuk, yün ve ipek bezler, halılar gibi malzemeler çıkarılıyordu. Gürgenç'te ticaretle uğraşan Rus tacirlerinin şehrin ticaret dönüşümünde önemi çok büyüktür. Rusya sınırlarında bulunan VII-XI asırlara ait doğu demir paralarının çok sayıda hazineleri iki halkın arasındaki ticaret-ekonomi ilişkilerinin geliştiğinin ispatıdır.

Büyük İpek yolunun günümüzde tekrar canlandırılması dedelerimizin geleneklerinin devam ettirildiğinin açık göstergesidir. İktisadi işbirliğinde Türkmen-Rus heyetlerinin etkili çalışması, iki ülkenin ticaret-sanayi daireleri yanında Türkmen-Rus ve Rus-Türkmen iş heyetlerinin oluşturulması, Aşkabat'ta ve Moskova'da Ticaret dairelerinin açılması bu daldaki ilişkilerin daha da geliştirilmesine yardım ediyor.

Yazmuhammet Yazmuhammedov
(Türkmenistan)

BÜYÜK İPEK YOLU DÜNYA HALKLARINI YAKINLAŞTIRAN YOLDUR

İstikrar ülkenin mutluluk döneminde Saygıdeğer Devlet Başkanımızın liderliğinde "Açık kapılar", hoş komşuculuk, daimi Tarafsızlık siyasetine bağlı olan Türkmenistan dünya devletleriyle dostluk ilişkilerini pekiştirmeye özellikle dikkat ediyor.

Türkmenistan Devletimizin bunun gibi ilişki devam ettiren ülkelerinin birisi de Büyük İpek yolu üzerinde bulunan Türkiye Cumhuriyetidir. 1991 yılında iki ülkenin arasında dostluk ve işbirliği hakkında anlaşmalar imzalandı. 29 Şubat 1992 tarihinde diplomatik ilişkiler kuruldu. Türkiye Türkmenistan'ın Bağımsızlığını kabul eden ilk ülkedir. İki ülke arasındaki hoş, dostluklu ilişkilerin alanı her geçen gün genişliyor. İki ülkenin Devlet Başkanlarının, temsilcilerinin görüşmelerinde birçok konuların yani, stratejik açıdan önemli ticaret-ekonomi işbirliğini geliştirmek, inşaatta, sanayide, enerji sektöründe, araç ve ulaşım sektöründe, eğitim ve sağlık, ileri teknolojili

sektörlerde beraberlikteki uzun vadeli projeleri uygulamak, uluslararası derecesindeki çeşitli faaliyetler düzenlemek gibi konuları ele alınmakta. Uluslararası siyasetin bölgedeki ilişkilerinde, özellikle de dünyada refahı ve bilumum güvenliği temin etmede, günümüzdeki tehlikelerine karşı çalışmaları birleştirmede birçok çalışmalar gerçekleştirildi ve gerçekleşmekte.

Günümüzde Türkmenistan'da 600'dan fazla Türk şirketleri faaliyet göstermektedir. Türkmenistan ile Türkiye Cumhuriyeti arasında diplomatik ilişkiler kurulduğu zamandan itibaren geçen yıllar içerisinde çeşitli devletlerarası, hükümet arası ve sektörler arası derecesindeki anlaşmaların yaklaşık 100 tanesine imza atıldı. Bu ise iki ülke arasındaki çift taraflı işbirliği ilişkilerinin daha gelişeceğinin teminatıdır.

Saygıdeğer Devlet Başkanımızın çalışmaları neticesinde Büyük İpek yolu üzerinde bulunan diğer ülkelerle de siyasi-ekonomi, medeni ilişkiler geniş kapsamda geliştiriliyor. Devletlerarası demir ve karayollarının inşa edilmesi, kuzey-güney demir yolu inşaatının hızla sürdürülmesi, Türkmenistan-Özbekistan-Kazakistan-Çin, Dövlətabat-Sarəhs-Hangeran doğal gaz boru hatlarının faaliyete başlaması bu yolun tekrar canlanmasının ispatıdır.

Parahat Durdiyev
(*Türkmenistan*)

UYUŞTURUCUYLA MÜCADELEDE TÜRKMENİSTAN ULUSLARARASI İŞBİRLİĞİNİN HUKUK TEMELLERİ VE MİLLİ KANUNCULUĞU

Uyuşturucu bağımlılığı son yıllarda dünya uygarlığının ve insanlık toplumu önündeki çok büyük tehlikelerin birine dönüştü. Türkmenistan uyuşturucu bağımlılığına karşı azimli mücadele sürdürmekte (9). Uyuşturucu bağımlılığı gibi tehlikeler dünyada uluslararası örgütlü, trans milli karaktere sahiptir, küresel sorun ve bilumum insanlık sosyal tehlikesidir, dolayısıyla bu mücadeledeki zaferi sadece bilumum insanlığın, tüm uluslararası toplumun bir amaca odaklanan beraberlikli çalışmaları sonucunda elde etmek mümkündür. Türkmenistan 1996 yılından itibaren BM'nin uluslararası derecede uyuşturucu maddelerin ve psikotrop maddelerinin kaçak ticare-

tiyle mücadele hakkında üç tane genel sözleşmelerine (1-3) ve hukuk koruma daireleri çalışanlarına teknik destek sağlamak ve mesleğini geliştirmek hakkında uluslararası programlarına ve projelerine aktif katılmakta ve bu yöndeki uluslararası işbirliğini devamlı geliştiriyor.

Uyuşturucuyla mücadelede Türkmenistan milli kanunculuğu-Türkmenistan Ceza Yasası, uyuşturucu maddeler, psikotrop maddeler, prekürsörler ve onların kaçak ticaretiyle mücadele faaliyetleri hakkında Türkmenistan kanunu, Türkmenistan sağlıklı toplum güvenliğini sağlama devlet dairesi hakkında Türkmenistan kanunu, Türkmenistan Yönetim hukuk çığnemeleri hakkındaki yasının ve vatandaşlık yasının ilgili maddeleri ve uyuşturucuyla mücadele alanında diğer hukukları hazırlıyor. (4-8)

Gülşirin Miradova, Bayramgeldi Annagılıcov
(*Türkmenistan*)

X ASIR ARAP GEZGİNLERİNİN ESERLERİNDE MERV TİCARET YOLLARININ KAVŞAĞINDA

X asırda yaşamış Arap gezginlerinin ve coğrafyacılarının eserlerinde Horasan'ın en önemli şehri olarak Merv, Nişapur, Balh ve Hırat belirtiliyor. Kendisinin o zamandaki jeosiyasi ve iletişim-ticaret önemiyle farklılık koyan Merv hakkında İbn Havkal, Al-Yakubı, İbn Fakih, İbn Hordadbeh, Al-İstahrı gibi gezginler ve coğrafyacılar çok değerli bilgiler veriyorlar.

Bağdat'tan doğruya doğru olan yolun, yani İpek yolunun ilk durağı Merv şehridir. Merv'den sonra yol ikiye ayrılıyor devam ediyor. İlk yol Ceyhun nehri beri tarafından birçok şehirleri üzerinden geçerek, Balh'a gidiyor. Buradan Kaşgar üzerinden Tibet'e, Termez taraftan ise direk Merv'den Türkistan'a giden diğer yola birleşiyor. İkinci yol Ceyhun'dan geçerek Buhara'ya, Samarkant yönüyle devam ediyor. Yol sonunda kuzey-doğu yönüyle Talas'a, Türkistan'ın diğer şehirlerine ve Çine ulaşıyor. Ayrıca bu yol Aral gölü kuzeyinden Baltika ülkelerine doğru uzuyor. Bu bilgiler Arap gezginlerin çoğunda rastlanıyor. Her şehir arasındaki mesafeler, konaklar, kervansaraylar hakkında kesin bilgilerin verilmesi de bu yolların siyasi ve iktisadi önemine şahitlik ediyor.

İbn Hakval Merv şehrine Mervüşşahcan da denildiğini ve onun eski bir şehir olduğunu belirtiyor. Al-Yakubî Merv ile Sarahs'ın arasındaki bazı oturumlu yerler hakkında söz ediyor ve buralarda Türkmenlerin ikamet ettiğini belirtiyor. Kaynaklardaki bilgiler şehirde ileri ziraat ve sanayi üretimin olduğunu gösteriyor. Al-Yakubî “Horasan Kumaşları” şeklinde tanılan, ünlü yüksek kaliteli kumaşlar burada (Merv) örülüyor” şeklinde yazıyor. Merv çevresinde pamuk ve ipek üretimi sürdürülmüş. Hatta ipek kozaları ve diğer birçok ürünler Gürgen ve Tabaristan'a, ayrıca batı ülkelerine buradan gidiyormuş. Arap gezginleri şehrin, aynı zamanda Merv pazarının temizliğini, düzenini de dikkatlerinden kaçırmamışlar.

Gılıçmuhammet Corayev
(*Türkmenistan*)

BÜYÜK İPEK YOLU DALINDAKİ İŞBİRLİĞİ TEMİN ETMEDE TÜRKMENİSTAN ENERJİ DİPLOMASİSİNİN YERİ

Doğu ve batı devletlerini birleştiren eski ticaret yolunun “Büyük İpek yolu” şeklinde adlandırılması ona dâhil olan halkların ve devletlerin çift taraflı ilişkilerinde işbirliğinin oluşması devlet arasındaki ekonomik, malzeme-ticaret, diplomatik ilişkilerin kurulmasıyla yakından ilişkilidir.

Büyük İpek yolunun Çin'i, Hindistan'ı, Orta Asya'yı ve Avrupa'yı birleştirdiğini göz önünde bulundurursak, bu ticaret yolunun tarihte tekrarlanmayacak yere sahip olduğuna göz yetiririz.

Günümüzde Türkmenistan'ın uyguladığı enerji diplomasisi böle ve bölgeler arası derecesindeki ilişkilerinin istikrarını temin etmekte, yakıt-enerji sektöründe ülkeler arasındaki işbirliğinin genişletmekte, günümüzün taleplerine uygun şartları sağlamakta önemli faktör olarak hizmet görüyor. Son yıllarda Türkmenistan bölge ülkeleriyle yeni çok yönlü ilişki örneğini oluşturmakta etkili çalışmalar sürdürdüğünü belirtmek lazım. Türkmenistan Devlet Başkanı Saygıdeğer Gurbanguli Berdimuhamedov'un liderliğinde uygulanmakta olan enerji stratejisi Büyük İpek yolu üzerinde yeni enerji geçişini oluşturmaya çok büyük imkân sağlıyor.

Yakıt-enerji maddelerini bölge ve uluslararası piyasalarına nakliye yöntemlerini çeşitlendirmek ilkesi neticesinde 14 Aralık 2009 tarihinde 7 bin kilometre uzunluktaki Türkmenistan-Çin, 6 Ocak 2010 tarihinde mesafesi 30,5 kilometrelik ve yıllık enerjisi 12,5 milyar küp metre olan Dövletabat-Sarabs-Hangeran uluslararası doğal gaz boru hatlarının faaliyete başlaması, ayrıca 11 Aralık 2010 tarihinde bölge için ekonomik açıdan çok önemli olarak bilinen “Türkmenistan-Afganistan-Pakistan-Hindistan” projesini uygulamak hakkındaki çerçeveli anlaşmaya imza atılması eski ticaret yolu dalında enerji hakkındaki işbirliğinin pekiştirilmesinin sembolüdür. Bu ise ülkemizin uluslararası enerji piyasasındaki yerini daha da pekiştiriyor.

Ayna Annamammedova
(*Türkmenistan*)

ORTA ASIR KERVAN YOLLARININ DİPLOMASİSİ

Tarihi bilgilerde Büyük İpek yolunun oluşması, halklar arasındaki ekonomi, ticaret, medeni ve diplomatik ilişkilerin pekiştirilmesinde tarafların kendi isteklerinden başka da, düzenli ve disiplinli devletin ve ulaşım yollarının güvenliği genel şart olduğu belirtiliyor.

Kervanların sıralandığı yerlerinin devletlerin hükümdarları, il emirleri, şehir valileri veya büyük mülk sahipleri kervanların tüccarlarına diplomatik ve diğer talimatlar da vermişler. Geleneklerde kervanların yanlarıyla gezginler, din adamları, âlimler, zanaatçılar, uzmanlar, dervişler de katılıp gidiyorlardı. Dolayısıyla uluslararası ilişkilerin ve diplomasinin oluşmasında, halkların bir birleriyle yakından tanışmasında tüccarların katkısı çok büyüktür.

Güvenli uluslararası kervan yollarında ticaret gelişmesinde iletişim (posta) ve yol hizmetinin önemi çok büyük olmuştur. VI-II-X asırlarda daha da geliştirerek, eski konakların yerinde kervan-saraylar inşa edilmiş. Merkezden illere ve ilçelere nakliye edilen mektuplar, örnekler, hükümler ve çeşitli haberler bu yollardan nakliye ediliyordu. Bu hizmetin gelişmesi devleti daha da pekişmesinde çok önemliydi ve kısa zamanda merkezden gönderilen haberlerin illere ulaşmasını temin etmiştir. Merkezden gönderilen atlı sıradaki

konağa gelerek haberi beklemekte olan diğer atlıya teslim etmiş, o da sıradaki konağa ve böylelikle haber kısa zamanda sahibine verilmiş.

Al-Tabari'nin "Peygamberler ve padişahlar tarihi" eserinde Türkmenistan sınırlarındaki iletişim ve kervan yolları hakkında ilginç bilgiler veriyor. Yollar üzerindeki konakları o "hana", yani "konak", yani çevreli büyük konak, bazen küçük kapalı alan, rabat-çevresi kapalı kale gibi büyük yol kervansarayları (onlar genelde kum içerisinde veya kum kenarında inşa edilmiş) şeklinde adlandırılıyor. Tarihçinin işinde gümrük kaleleri olan "marasidalar" dan da bahsediliyor. "Sarahs'tan Merv'e giden büyük yolda altı tane konak bulunmuş, birincisi Uşturmagak, sonra Tilsitan, daha sonra Dandanakan, sonra Kunigird bulunuyor. Onların hepsi Ali ibn Haşım ibn Ferruhırov'a ait mülkler" şeklinde IX asır sonlarında al-Yakubu yazmıştır. Merv-Sarahs ticaret yolundaki konakların biri de Kunigird'i XIII asır tarihçisi şu şekilde şekillendiriyor: "Benim orada bulunduğum dönemim Kunigird büyüktü. Onun geniş pazarı, iyi evleri, güzel mescidi, üzümleri ve bahçesi vardı. Ben onu 614 yılında (1217/18 y.) gördüm".

Ticaret yollarının temel kavşağında ve geçitlerinde gümrük kaleleri de bulunmuş. Amuderya'dan geçilen yerdeki gümrük kalesi hakkında Mukaddesi şöyle yazıyor: "Ticaretten alınan gümrük vergisi hakkında bahsederseniz, çok ucuzdu. Köleleri deryadan geçirme iznini almak çok zor. Sultan'dan izinsiz köleleri geçirmezlerdi ve izin için 70-100 dirhem aralığında vergi ücreti alırlardı". Getirilen bilgiler dedelerimizin, iktisadi, medeni ve ticaret ilişkileriyle beraber, diplomatik ilişkileri de sürdürdüklerini ispatlıyor.

Atamirat Tayhyev
(*Türkmenistan*)

TÜRKMENİSTAN MİLLİ HUKUK DALINDA ULUSLARARASI İNSANLIK HUKUKUNUN GELİŞMESİ

Türkmenistan dış siyaseti diğer devletlerle ve uluslararası yapı içerikleriyle ilişkilerin geliştirilmesine, dünyada insanlık ve yaratıcılıklı kurallarının oluşturulmasıyla ilgili sorunların çözülmesine odaklandırılmıştır. Bu ilkelere uymakla, Türkmenistan

tarafsızlığının, refah severliğinin, hoş komşuculuğun kendi dış siyaseti özeni olduğunu iş yüzeyinde ispatladı. Bu siyaset uluslararası insanlık hukukunun ilkeleriyle uyuyor.

Bizim devletimiz Devlet Başkanı Saygıdeğer Gurbanguli Berdimuhamedov'un sürdüren dış siyaseti esasında modern tehlikelerinin önlemeye, bilumum silahlanmazlık hareketine, toplu katliam silahlarının yayılmasıyla mücadelesine, mülteciler sorununun çözülmesine aktif katılıyor ve bu işlerde teklifler ve girişimlerle hizmet ediyor.

Türkmenistan tarafsızlık hukuk derecesi, onun daha da gelişen uluslararası itibari refahı ve güvenliği pekiştirmenin çeşitli dallarında aktif çalışmaya imkân sağlıyor. Bölgedeki ve tüm Asya kıtasındaki siyasi işbirliğinde Türkmenistan Tarafsızlık hukuk derecesine önem veriliyor.

Gelişmenin günümüzdeki safhasında uluslararası insanlık hukuk durumunun gözden geçirmesi toplumunu göz önünde bulundurursak, Türkmenistan uluslararası ilişkileri öznesi olmakla, modern insanlık hukuk gelişmesine kendi katkısını kattığını belirtmek gerekiyor. Dolayısıyla Devlet Başkanı Saygıdeğer Gurbanguli Berdimuhamedov'un derin uluslararası girişimleri dünya birliğinin geniş desteğini kazandı.

Sülgüncemal Orazova
(*Türkmenistan*)

İNGİLİZ GEZGİNLERİ TÜRKMEN TOPRAĞINDA

Yabancı bilim adamlarının ve gezginlerin Türkmen halkının sosyal hayat durumu hakkında bilgilendiren birçok eserleri var. Onlar arasında değerli bilgilerle beraber farklılık ortaya koyan birçok İngiliz yazarlarının işleri de bizim için özel yere sahiptir.

İngiliz bilim adamları ve gezginleri XVI asırdan başlayarak Türkmen toprağına gelerek, Türkmenlerin hayatını, günlük işlerini, geleneklerini öğrenmeye başlamışlar. Onlar arasında 1558-1560 yıllarında Orta Asya'yı gezen tüccar Entoni Cenkinson'ı, 1860 yılında Türkmen toprağına gelen dilbilimci bilim adamı Armeniy Vamberini, 1821-1822 yıllarında Etrek'te, Gürgen'de ve Hazar denizi kıyısında bulunan

gezgin Ceyms Beyli Freyzer'i 1840 yılında Merv Türkmenleri ziyaret eden gezgin, Bengal topçu birliği binbaşı Ceyms Ebott, 1829-1830 yıllarında Etrek Türkmenleri arasında bulunan teğmen Artur Konolli'ni, 1832 yılında Türkmenlerin ülkesine gelen Ost-İnd şirket hizmetinin teğmeni, krallık toplumu üyesi Aleksandr Bornsı, general-yaver C. P. Ferriyer'i ve diğerleri belirtilebilir. Onlar topladığı bilgilerin kitap, makale ve anı olarak basmışlar. Yazdıkları işlerinde Türkmenlerin sosyal hayatı, aile ilişkileri, günlük işleri, gelinlerin ve kızların ailedeki ve Türkmen topluluğundaki yeri, Türkmen ailesi ve gelin düğünü gelenekleri hakkında çok ilginç bilgileri getiriyorlar.

İngiliz gezginlerinin bıraktıkları bilgileri XIX asırda Türkmen milletinin dağınık hayat şartlarında yaşamasına rağmen, onların veli, ev-aile, nikâh ilişkileri, çocuk eğitimi de dâhil olan aile enstitüsü hakkında sıkı disiplinin bulunduğunu ispatlıyor. O dönemdeki Türkmenler kendilerinin ruhi dünyalarını açığa çıkaran asıllı geleneklerine, müzik sanatına, milli değerlerine bakış açısı XIX asrın başlarındaki özel Türkmen kültürünün bulunduğunu şekillendiriyor. O dönemde egemenlik süren siyasi-toplum hayatını, Türkmenlerin ruhi ve maddi kültürünü öğrenmekte İngiliz yazarlarının işleri paha biçilmezdir.

Ecegül Hocamedova, Namatilla Amanliyev
(*Türkmenistan*)

PERS DEVLETİ BÜYÜK İPEK YOLUNUN ÜZERİNDE

Tarihte devletler ve halklar kendi aralarında siyasi, ticaret-iktisadi, askeri, medeni ve diğer ilişkileri saklamışlar. Bunu uygulamada ise, genel ulaşım yollarının önemi çok büyüktür. Bunlardan tarihte tüm insanlık için hizmet eden Büyük İpek yolunun özel yeri vardır. Çünkü büyük ipek yolunun faaliyete başladığı döneminden (m. ö. III a.) ta deniz yollarının açılmasına (XVI a.) kadar aralıkta devletlerin ve halkların tarihi bu ulaşım yoluyla ayrılmaz bir şekilde ilişkilidir.

Büyük İpek yolu üzerindeki devletler üzerinde durulanda ise, onu ilk Pers devletiyle (m. ö. 247-m. ö. 226 yy.) ilişkin öğrenilmelidir. Tarihçiler arasında bu ulaşım yolunun ne zaman faaliyete başladığına dair iki tahmin ileri sürülüyor: Perslilerden önceki dönem ve Pers'in kurulduğu zaman. Bu kavramlarının hangisinin doğruluğuna veya

yanlışığına rağmen, Büyük İpek yolunun Pers döneminde çok büyük öneme sahip olmaya başladığını belirtebiliriz.

Büyük İpek yolu ticaret kervan yollarının sistemi olmakla dünyada Asya’da ve Avrupa’da eski uygarlıkları birleştiren özel bir sistem olmakta. Bu sistemde ise Pers’in tarihi önemi çok büyüktür ve onun dünya halkları önünde hizmetleri büyüktür.

Bilindiği üzere Pers devleti Doğu Türkmenistan’da Köpetdağ eteklerinde Türkmen dedeleri tarafından, Arsak liderliğinde kuruluyor. Persliler küçük devlet halinden büyük imparatorluğa dönüşüyorlar ve Doğunun büyük kısmına sahipleniyorlar. Bu ise antik dönemin diğer iki tane imparatorluğu Rama ve Çin’in han devletleri arasında köprü yerini tutmasına götürüyor. Yani Pers Doğuyla Batıyı birleştiriyor diyebiliriz. Bu hakkında Doğu araştırmacısı V. V. Bartold “Pers hükümdarı Mitridat II dünya tarihinden ilk olarak, doğuyla batının arasındaki refahı sağlayan hükümdar” diyerek belirlemiştir.

Kasım Gayıpov
(Türkmenistan)

SELÇUKLAR DÖNEMİ DİPLOMATİK PROTOKOL KURALLARI ÖZELLİKLERİ

Bizim dedelerimizin Türkmen adıyla tarih sahnesine çıkmasından sonra kurduğu ilk devletlerinin biri de dünya tarihinde silinmeyecek iz bırakan Büyük Selçuk devletidir. Devlet kurmak kolay değil, ama onu akıllıca yönetmek daha da zor. Büyük Selçuk Devletinde de devleti yönetmek işi orta asır Türkmen-İslam geleneklerine mahsus bir şekilde sürdürülmüştür. Devlette günümüzün terimleriyle söylersek diplomatik protokol kuralları, diplomatik ilişkiler çok iyi bir şekilde düzene sokulmuş. Devletin resmi törenleri, yani sultana taç giydirme, varis prensi ilan etmek, yabancı elçileri ve heyeti kabul etmek, görüşmeler ayarlamak, diğer ülkeler elçi ve heyet göndermek, hediyeler göndermek ve kabul etmek, sultanla köşkteki diğer memurlar arasındaki ilişkiler özel kurallara göre sürdürülmüştür. Diğer ülkelere elçi olarak gönderilecek insanlara sıkı **talepler olmuş.** **Bu hakkında Nizamülmülk’ün “Siyasetname”** adı altındaki eserinde de belirtiliyor.

Selçuklar devletinin protokol kuralına göre, sultanla düzenlenen görüşmelerde memurlar kendi görev derecesine göre ve devamlı kabul edilmiştir. Bağdat halifesinin elçileri geldiği zaman, onlar ilk önce özel grup tarafından şehir kenarında kabul edilmişler.

Selçuklar devletinde köşkte protokol işleriyle uğraşan özel memurlar bulunmuş. Mesela vezir ve divan üyeleriyle sultan arasında alınan evrakları hazırlayan, görüşmeleri düzenleyen memurlar “hacip” diye adlandırılmışlardır. Onlar sultanın resmi kabul etme törenlerini de düzenlemişlerdir. Hacıplara ise “hacıplar emiri” liderlik etmiştir. Hacıplar emiri köşk memurları arasında en yüksek görevli memur olarak sayılmış. Devleti yönetme işinde ise vezirden sonraki insan olmuştur.

Hoşgeldi Yomutbayev
(*Türkmenistan*)

DİPLOMATİK İŞİN ULUSLARARASI HUKUK TEMELLERİ

Diplomatik elçiliklerin, konsoloslukların ve çalışanlarının uluslararası hukuk statüsü uluslararası hukuk kurallarıyla düzenleniyor.

Konsolluk ilişkilerini düzenleyen temel çok yönlü uluslararası kuruluş evrakı 1963 yılı konsolluk ilişkileri hakkında Vena sözleşmesidir. Bu sözleşme sadece konsolluk daireleri hakkında değil hatta diplomatik elçiliklerin faaliyetiyle de ilişkilidir.

1961, 1963 yılları Vena sözleşmesi kurallarının genel çok yönlü karakteri vardır. Aynı zamanda milli kanunlar uluslararası sözleşmeli borçlara karşı çıkmamalıdır. Bu durumda uluslararası sözleşmelerin kuralları uygulanır. Her durumda da uluslararası hukukun işbu aşğıdaki genel temel koyma ilkeleri yerine getirilmelidir.

Devletlerin yetkili denklik ilkesi.

Bu ilkeye göre her bir devlet diğer devletin yetkisine saygı duymaya, kendi sınırları dahilinde kanun çıkarıcı, icra, yönetim ve mahkeme hakimiyetini kendi başına yerine getirme hakkına saygı duymayı göz önünde bulunduruyor.

Devletlerin bir birlerinin iç işlerine karışmama ilkesi.

Bu ilkede her bir devlet, uluslararası kurum herhangi devletin iç yetkisine dâhil olan işlerine katılma yetkisinin bulunmadığı anlamına gelir.

Çift taraflılık ilkesi.

Bu ilkeye göre, ekonomik devlet ile akredite eden devlet bir biriyle eşit derecede tüzel ve normal kişilere kesin hakları, kolaylıkları, torpilleri tanımak göz önünde bulunduruluyor.

Ayrıca, uluslararası hukukta ayrımcılık ilkesi, küçük düşürmekten vazgeçmek ilkesi vardır.

Dövletgeldi Seyidov, Mive Seyidova

(Türkmenistan)

IRAK SELÇUK TÜRKMEN DEVLETİ DÖNEMİNDE DİPLOMATİK İLİŞKİLER VE TRANSİT YOLLARI

Büyük İpek yolu üzerinde bazı halklar eski dönemlerden bu yana halklar bir birleriyle çeşitli amaçlarla ilişkiler kurmuşlar. Bu tarihi yol üzerindeki ilişkilerin en önemlisi kervan yollarıyla kurulan ticaret-iktisadi ilişkilerdir. XII asırda Büyük İpek yolu üzerinde şehirleri, ticaret, kültür ve eğitim yollarıyla biriktirmede Irak Selçuk Türkmen devletinin önemi çok büyüktür.

Irak Selçuk Türkmen devletinde ticaret şartları yüksek ve orta derecedeki zengin tüccarların, varlıklı devlet memurlarının ve asilzadelerinin çiraklığına dayanılarak kurulmuştur. Şirket üyelerinin yatırımları ve ticaret ilişkileri sürdürdükleri ülkelerin sınırları çeşit-çeşit olmuştur. Bazı büyük şirketler Müslüman ülkelerin, yani İran'ın, Gazna'nın, Irak'ın ve Horezm'in tüm ticaret sistemini kendileri yönetmişlerdir.

Irak Selçuk Türkmen devletinde karadan kervanlar aracılığıyla, deniz üzerinden de gemiler aracılığıyla ticaret yapılmıştır. Devlet sınırlarında özel ipek üreten şehir ve köylerin bulunmasına rağmen, tüccarlar Çin, Orta Asya ve İran malzemeleriyle beraber ipek ve ipek ürünlerini Bağdat'a getirmişler. Özellikle de o dönemde Çin'den ve Bizans'tan getirilen ipek ürünlerine halk arasında çok iyi değer verilmiştir. Çıkışta orta asır tarihçileri eserlerine dayanılarak, Irak Selçuk Türkmen devleti döneminde diplomatik ilişkiler, o dönemin kültürü, eğitimi, kervan yolları üzerinde durulur.

II BÖLÜM

BÜYÜK İPEK YOLUNUN GÜNÜMÜZ ŞARTLARINDA TEKRAR CANLANDIRILMASI

Selcuk Çolakoglu
(Türkiye)

DOĞU ASYA VE MERKEZİ ASYA

Bu işte, Doğu Asya'nın gelişen ve büyük ekonomisi bulunan devletlerin, yani Japonya, Çin, Doğu Kore ülkelerinin Orta Asya siyasetleri öğreniliyor. Doğu Asya ülkeleri üç tane temel alanda Merkezi Asya ülkeleriyle ilişkilerini geliştirmeye istek bildiriyor. Birincisi, Orta Asya enerji kaynaklarıyla Doğu Asya ülkeleri için önemi vardır. İkincisi, Orta Asya piyasasıyla ekonomi ve ticaret ilişkilerini geliştirmek Doğu Asya ülkeleri için diğer önemli bir şeydir. Üçüncüsü, Orta Asya Doğu ve Batı aralığında birleştirici bir yol olmakta. Sınır güvenliği ise Çin için dördüncü sebeptir. Çünkü Çin, Japonya Güney Kore'den farklı olarak, Kazakistan, Kırgızistan ve Tacikistan'la 1996 yılında Şanghay ihalesi ve 2001 yılındaki Şanghay işbirliği kurumunun kurulması, Çin'in Orta Asya ile siyasi, iktisadi ve askeri sektörlerde işbirliğinin başlangıcı olmuştur. Japonya 2004 yılında başlattığı "Orta Asya+Japonya" fuarı aracılığıyla bölge ülkeleriyle yönetim düzenli ilişkileri oluşturmayı denemişler. Doğu Kore'nin 2009 yılındaki "Doğu Kore-Orta Asya fuarı" bölgeyle yönetim ilişkilerini oluşturmuştur. Orta Asya ülkelerinin 1991 yılında Bağımsız olmalarından 20 yıl sürenin geçmesi Çin, Japonya ve Doğu Kore'nin bölge ülkeleriyle ilişkilerinde derinleştiği görünmekte.

Bayram Sinkaya
(Türkiye)

İRAN, ORTA ASYA VE BÜYÜK İPEK YOLU

Geçtiğimiz on yıllıkta devlet yapısının birleşmesiyle aynı zamanda sağlam ekonomik gelişmesiyle Doğu Asya’da, Orta Asya ülkeleriyle beraber, Büyük İpek yolunun canlandırmaya olan ilgiyi tekrar canlandırdı. Bu sözleşmede Büyük İpek yolunun canlandırmaya ilişkin düzenlenen faaliyetler içeriğinde İran’ın yaptığı işler hakkında soru oluşuyor. Tarihi kavramdan İran Büyük İpek yolu üzerinde bulunuyor, günümüzdeki girişimlere katılmak hakkındaki fikrini açık beyan ediyor ve buna uygun olarak kendi siyaseti esasında Orta Asya ile işbirliğini oluşturmaya hazır. Bu işbirliğinde İran demiryollarının ve taş yollarının, komşu ülkelerle, özellikle Türkmenistan, Afganistan ve Tacikistan ile birleşmesinde aktif katılıyor. Ülkenin coğrafik durumu İran sınırından petrol ve doğal gaz boru hatlarını çekmeye imkân sağlıyor, ayrıca Orta Asya’dan bazı kaynakları Türkiye üzerinden Pers körfezine ve Avrupa’ya geçiriyor. Büyük İpek yolunun canlandırılmasında İran’ın katılmasıyla Tahran’ın yönetmesinin zayıflaması ve uzaklaşması için Amerikan siyaseti elinden gelenini ardına koymuyordu. Ayrıca İran’ın modern Büyük İpek yolu katılımcısı olarak kabul edilmesiyle Orta Asya ülkeleriyle yakınlaşmak için çabalarını engellemeye de girişiyor. Tartışmasız, Büyük İpek yolu tüm devletler için iktisadi birleşme ve medeni işbirliğindeki faydası büyüktür. Büyük İpek yolundan İran’ın uzaklaştırılması beklenen olumlu neticeyi küçültecek iş dağıtımını ters duruma getirebilir.

Jibek Sızdıkova
(Rusya)

XIX ASIRDA BÜYÜK İPEK YOLUNUN ORTA ASYA’DAKİ YOLUNUN CANLANDIRMA GİRİŞİMİ

Büyük İpek yolunun Orta Asya’daki yolu Büyük İpek yolunun gelişmesine ve faaliyete geçmesine destek sağladı. Büyük İpek yolu göçüş ve oturumlu kültürlerin bir birlerini zenginleştirmeye ve doldurmaya

yardım etmekle, onların çift taraflı ilişkilerini sağlamıştır. Eski kervan ticaret yollarını canlandırmak için: a) yerli alanlarla tanışma, haritaların çizilmesi, o haritalar üzerinde kervan yollarının gösterilmesiyle, 1895 yılında Türkistan genel valiliğinin ve Buhara emirliğinin kervan yollarının büyük haritasının düzenlenmesi sağlandı; b) kervan ulaşım yolları olan, Taşkent ilçesinde, Kaşgara, Urumçı ve Fergana vadisinde, Krılgan-Uçake (günümüzdeki Buhara-Hıva) gibi yerlerde kervanları koruma amaçlı özel garnizonlar tayin ediliyordu; c) kervansarayların ve pazarların ülkesinde ticaret gelişmesinin teminini düzene koyan ve kamu açısından çalışan pazar komitesi düzenlenmiştir (1870). Bu komitelerin kayıtlarına göre, Taşkent pazarlarına Samarkant'tan, Troisk'ten, Orsk'tan, Auliye-ata'dan Çimkent'ten, Cizzak'tan, Buhara'dan, Garabulak'tan, Perov limanından, Ganıbadam'dan, Kapal'dan, Çınaz'dan kervanlar geliyorlardı ve beraberlerinde pamuk, tütün, kurutulmuş meyveler, kayış, yün, boyalar, çay, fıstık, deriler, kuzu kürkü, hayvanlar, altın v. b. getirmişler. Aynı zamanda onlar şeker, çay, kâğıt gibi bakkal ürünlerini ve el işlerini beraberlerinde götürmüşler. Ayrıca komite kayıtlarına göre sürdürülen çalışmalara rağmen, kervan ticareti, özellikle devletlerarası ticaret gittikçe azalıyordu; d) yeni gümrük kolaylıkları da ekleniyordu, yani pazarlara gelen kervanları gümrük vergisinden muaf kılınıyordu v. s. Ayrıca komite devletlerle ticaret anlaşmaları yenilendi ve o devletlerde ticaret düzeni belirlenmedi. Orta Asta ülkelerinin tüccarları için kurallar hazırlandı, yabancı ülkelere giden tüccarlar içinse evraklar hazırlandı.

Din Syaosin
(Çin)

ÇİN VE YENİ İPEK YOLU

M. ö. II açılan İpek yolu Çin'in eski başkenti Çanyan'dan başlayarak, Orta Asya'nın ve Kafkas üzerinden geçiyor ve Akdeniz'e ve Avrupa'ya kadar devam etmiştir. O Avrasya halkları arasındaki kültürde ve iktisadi işbirliğinde büyük rol oynadı. Bu yol üzerinden sadece malzemeler değil hatta kültürler ve teknolojiler paylanılmış. Bu gün yeni Büyük İpek yolunun canlandırılması için büyük imkânlar var. Bu yolda çok değerli sonuçlar elde edildi.

Çin İpek yolunun canlandırılmasını büyük ilgiyle bekliyor. Çünkü: birincisi, son yıllarda Çin'de Batı stratejisi hakkında çok bahsediliyor, bu ise Çin Orta Asya, Batı Asya ve Yakın Doğu ülkeleriyle işbirliğini pekiştirmeye dış siyasi dikkatini arttırmalı. İkincisi, yeni İpek yolu tüm bölge ülkelerinin ekonomisini geliştirmek için gereklidir. Üçüncüsü, bu bizim bölgemizde de istikrarı temin etmek için önemlidir.

Çin yeni İpek yolunu canlandırma hakkındaki fikri ileri sürüyor. Yeni demir ve kara yollar inşa ediliyor, bazı projeler ise araştırmaya dâhil edildi. Onlar arasında Batı ve Avrupa-batı Çin, Çin-Kırgızistan-Özbekistan, Çin-Kırgızistan-Tacikistan-Afganistan-İran ve diğerleri.

Yeni İpek yolunun canlandırılması, bölge ülkelerinin işbirliği gelişmesine yardım ettiği, Orta Asya ülkeleri yararlarına uygun, o ülkelerin transit potansiyelini geliştirdiği açık bir şekilde bellidir.

Ancak burada birkaç sorunlar, daha doğrusu birkaç ülkelerdeki istikrarsızlık, maliye sıkıntıları gibi sorunlar var. Ama bütün sorunlar tarafların ilgilenmesi durumunda çözülebilir.

Gao Fei
(Çin)

ÇİN VE BÜYÜK İPEK YOLUNUN TEKRAR CANLANDIRILMASI

Eski Büyük İpek yolu Doğuyu ve Batıyı birleştiren iktisadi ve medeni köprü olarak, düşünce gelişmesine olumlu etki etmiştir. Bu ise çeşitli uygarlıkların ve medeniyetlerin bir birleriyle beraberlikte yaşamalarının mümkün olduğunu gösteriyor ve davaları önleme göstergesi olmakta.

Günümüzde çok büyük gelişmeler gerçekleşmekte. Küreselleşmek, iktisadi gelişmeler, birlik beraberliğin daha da artması ve ilişkilerin diğer çeşitleri geçiş döneminde milletler arasındaki dünya ve bölgeler arası sorunları çözümede işbirliğini ve anlaşmaya talep ediyor.

Eski İpek yolunun zengin tarih tecrübesi günümüz şartlarında işbirliğini genişletmek için gerekli imkânları sağladı. Çin Büyük İpek yolunun tekrar canlandırılmasının taraftarı. Tarihi deneyime daya-

narak, Çin Büyük İpek yolunun tekrar canlandırılmasını aşağıdaki dallara bölüyor:

Denkliğe dayanan çift taraflı anlaşmayı geliştirmek;

Çift taraflı ve açık piyasa için genel gelişmeyi kazanmak ilkele-
rine dayanan iktisadi işbirliğini geliştirmek,

Çeşitli kültürleri göz önünde bulundurarak çift taraflı medeni-
sosyal alış verişleri geliştirmek;

İşbirliğini devamlı geliştirmek, araç altyapısının oluşturmak,
günümüzün imkânlarını göz önünde bulundurarak, Büyük İpek yo-
lunun tekrar canlandırmak.

Ha Çjenhua

(Çin)

ÇİN VE BÜYÜK İPEK YOLU

Büyük İpek yolu Çin tarihinin gelişmesinde çok önemli yere sahiptir. Bu yol üç bin yıl önce eski Çin'den İpek yolu olmuştur. Tarihten biz Çin'in eski yıllarından bu yana ipek üretildiğini biliyoruz, dolayısıyla Batı ülkelerinin hepsi onu "ipek ülkesi" şeklinde adlandırmışlar.

İpek yolu Çin'in Çanyan (günümüzdeki Sian) şehrinden başlayarak, Moğolistan, Sırbistan, Orta Asya sınırlarının üzerinden Batı Roma ve diğer ülkelere kadar uzamıştır.

Deniz yakınında bulunan İpek yolu, Çin'in Guançjou (Çuanjou) şehrinden başlayarak, Güneyin ve Batının limanlarına çıkıyor.

Çin tarihinde İpek yolu önemli bir dereceye sahipti ve gelişmesine destek sağladı. İpek yolu üzerinden malzemeler geçmiş: mesela, Çin'den-ipek kumaşlar, boyalar, tabaklar alınmış, onlar yardımıyla ise Çin büyük yatırımları toplamayı başardı ve dünyanın en zengin ülkesine dönüştü. Ayrıca o, pusula, kâğıt üretme tekniği, metal eritme, toprak sulama teknolojilerinde alış veriş yapmıştır. Çin bu sayede en gelişmiş ülke olmayı elde etti.

İpek yolu üzerinden Çin'de çeşitli dinler yayılmış, daha doğrusu, Hindistan ve Orta Asya'dan Putperestlik, Maniheizm, Zerdüştlük, Katolikçilik, Hıristiyanlık ve İslam gibi dinler getirilmiştir. Kültürün ve sanatın gelişmesinde Çin tüm ülkelere üstte olmayı başardı.

Çin'in diğer ülkelerden daha çok Müslüman kabul ettiği tarihten ayandır, sonra ise onlar belirli şartlarda tekparça bir millete birleşmişler. Onlar dunganlar, dunşanlar bao-anlar, salarlardır. Çin en çok millet barındıran ülke sayılıyor.

Çin'in günlük hayatında ve ekonomisinde de Büyük İpek yolunun önemi çok büyüktür. İpek yolu aracılığıyla Çin'e tohum atları, pahalı deri ve deri ürünleri, yemekler sebzeler, bahçe ürünleri, ilaç bitkileri getirilmiştir. Ayrıca Çin'de Orta Asya halklarının müziği ve danslar büyük ilgi görmüştür. Orta ve Merkezi Asya halklarıyla oluşturulan iktisadi, medeni ve ziraat işbirliği yardımıyla Çin çok büyük bir gelişme kazandı. Çin halkı bu halklar arasındaki dostluklu ilişkilerine çok değer veriyorlar.

İki bin yıl önce, Orta Asya İpek yolunun açılmasına büyük katkıda bulunun Çin temsilcisi Çjan Syan gelmiş. İpek yolu aracılığıyla derin felsefi fikri, insanlık ideaları, dostluğu Çin halkının iyi niyetliliğini yayan büyük Çin felsefecisi Konfusin'i özellikle belirtmek istiyorum.

Çin'in filozofik ideaları Doğu halklarının düşüncesini etkiledi. Yenisey deryası kıyısında bulunan eşyalar arasında Konfusin'in yazıları, Sinszyan'dan ise Konfusin'in kitabı bulunuyor.

Soltan Pirmuhammedov
(*Türkmenistan*)

TÜRKMEN DİPLOMASİSİNİN MODERN DALLARI

Eski dönemlerden başlayarak Türkmenlerin ikamet ettikleri yerleri “Yedi yolun kavşağı” şeklinde adlandırılmıştır. M. ö. üçüncü binyıllıkta başlayarak Altindepe, Marguş, Pers, Margiana, Ürgenç gibi eski Türkmen birlikleri büyük bir derecede Doğunun siyasi, iktisadi ve medeni hayatının karakterini, onların diğer bölgelerle çift taraflı ilişkilerinin derecesi belirlendi. Açıklık, işbirliği yapmaya, refah severlik, dostluk, komşuculuk, sabır, yabancının düşüncesine saygı duymak-işte bunlar Türkmenlerin karakterlerinin temel ilkeleridir. Milli karakterimizin bu yöndeki taraftarı Türkmenistan Saygıdeğer Devlet Başkanı Gurbanguli Berdimuhamedov'un yürüttüğü Bağımsızlığı, Tarafsızlığı pekiştir-

me, eşitlik, eşit yararlı çift taraflı saygıya dayanan işbirliğine ve uluslararası hukuk kurallarına uyulması gerektiğine yönlendirilen dış siyasi dalının özeni olmakta. Bu kaynaklar Devlet Başkanımızın girişimleriyle hazırlanan “Türkmenistan dış siyaseti dalının 2013-2017 yıllar için sözleşmesinde” devamını buldu. Bu sözleşmeye dayanarak günümüzdeki universal akımların stratejik açısından zihin eleğinden geçirilmesi ve onların toplu bir şekilde gözden geçirilmesi, uluslararası ilişkilerdeki yeriyile ilgili derin kavramların ve uzun vadeli yararların derinden öğrenilmesiyle, dünyada küresel gelişmeye katılmaya devam etmek için amaç belirlendi. Türkmenistan uluslararası ilişkilerinde ilk olarak, Saygıdeğer Devlet Başkanı Gurbanguli Berdimuhamedov’un akıllı ve amaca uygun dış siyasi işiyile şartlandırılmıştır. Bu konuda milli gelişme programının başarıyla uygulanması çift taraflı işbirliğinin tüm dallarında etkili ilişkilerin genişlemesi için uygun dış şartlar sağlıyor. Türkmenistan uluslararası toplumu tarafından çok yönlü destek bulan, eğitime ve pratiğe dayanan dış siyasi girişimleri devletimizin adını her geçen gün daha da yükseltiyor. Bizim konumuz refahı sağlamak ve güvenliği temin etmek, Orta Asya ve Hazar denizi bölgelerinde hoş komşuculuk ve işbirliği ilişkilerini devamlı geliştirmek, Afganistan durumlarını siyasi yolla çözmek, enerji kaynaklarını güvenli bir şekilde ve transit nakliye etmek, ekolojik, su, gıda ve diğer tehlikeleri önleme sorunları, onların hepsine birlik teorisinden bakmak hakkındadır. Türkmenistan girişimlerini uygulamaya katkıda bulunuyor. Bu amaçla son zamanlarda Türkmen diplomasisinde güvenliği sağlamaya, iktisadi, aynı zamanda enerji, ekolojik, medeni-sosyal ve diğer önemli sorunları çözmeye yönlendirilen yeni dallar oluştu. Bunların hepsi tamamen devletimizin gelecekteki beş yılı için amaçlanan dış siyasi sözleşmesinden gelmekle, içerisine yeryüzünde çift taraflı anlaşmanın ve güvenin oluşmasına ve desteklenmesine, bilumum gelişmeyi temin etmeye yönlendirilmiştir.

Atacan Barinov
(Türkmenistan)

BÜYÜK İPEK YOLUNUN TEKRAR CANLANDIRILMASI İNSANLIK BİRLİĞİNİN OLUŞTURULMASINDA ÖNEMLİ BİR GÖREVDİR

Saygıdeğer Devlet Başkanı Gurbanguli Berdimuhamedov istikrar ülkenin mutluluk döneminde tüm insanlık birliğini oluşturulması hatırasına geçmişte Doğuyu Batıyla birleştiren Büyük İpek yolunun canlandırmaya destek sağlayan tutumlu işleri yerine getiriyor. Dedelerimizden bize kadar gelen asıllı geleneğe dayanarak, köprü inşa etme, yol inşa etme, enerji hatlarını çekme gibi çalışmaların geniş kapsamlı olarak kullanılması buna örnek verilebilir.

Son birkaç yıllarda inşa edilerek kullanıma verilen Türkmenistan-Özbekistan-Kazakistan-Çin, Döwletabat-Sarabs-Hangeram doğal gaz boru hatları, inşaatı hızlı bir şekilde sürdürülmekte olan Kuzey-Güney demiryolu, Türkmenbaşı'dan Farab'a kadar uzanan modern otomobil yolunun inşaatı, başkentimizin çevresinden dolaşan uzaklığı 200 kilometreden daha fazla olan tekerlek yolu, onun üzerinde inşa edilen ilginç köprüler, Türkmenbaşı şehri uluslararası hava limanından "Avaza" milli turizm bölgesine giden karayolu, onun üzerinde inşa edilen üç geçit çeşidindeki ilginç köprüler, ayrıca 29 Eylül 2010 tarihinde bir günde kullanıma verilen çeşitli dereceli köprüler, Balkan ili Türkmenbaşı şehrinde faaliyete başlayan dünya standartlarına uygun, saatte 800 yolcuya hizmet sunabilecek kapasiteli uluslararası hava limanı, Marı şehrindeki yapısı yenilenen hava limanı, 16 Eylül 2009 tarihinde kullanıma verilen Amuderya üzerinden geçen Atamırat-Kerkiçi demiryolu köprüsü, Aşkabat'ta inşaatı hızlandırılan uluslararası Hava limanı, 2013 yılı Şubat ayında kullanıma verilen Atamırat-Kerkiçi otomobil köprüsü, Seydi şehri yakınında Amuderya üzerinde inşa edilen otomobil köprüsü, Lebap ilinde temeli atılan saatte 500 yolcuya hizmet sunabilecek kapasiteye sahip olan Hava limanı, Amuderya üzerinden geçen Türkmenabat-Farap demiryolu ve otomobil köprüleri ve diğer yapılan önemli çalışmalar bunun açık ispatıdır.

Bahsedilenler Saygıdeğer Devlet Başkanımız tarafından Büyük İpek yolunun tekrar canlandırılması için büyük çabalar serf ettiğini

gösteriyor. Bu ise dünyanın çeşitli bölgelerinde yaşamakta olan halkları yakınlaştırıyor, devletlerin çift taraflı işbirliği ilişkilerinin pekişmesine, bütün insanlığın birleşmesine geniş imkânları sağlıyor.

Agamammet Yazmıradov
(*Türkmenistan*)

BÜYÜK İPEK YOLU DÜNYA DİLLERİNİ ZENGINLEŞTİREN YOLDUR

Büyük İpek yolunun esas kısmı Orta Asya'nın Türkçe konuşan halkları üzerinden geçmiştir. Bu ise Türkçe konuşan halkların bu yol üzerinden uygulanan ilişkilere direk bağlı olduğunu ispatlıyor. Bu gerçek Büyük İpek yolunun tarihe bağlı özel çalışmalarında kabul ediliyor. Bilindiği üzere, her hangi uluslararası ilişki dil üzerinden gerçekleşiyor.

Buna rağmen, Türkî dillerinin Büyük İpek yolu üzerinde sürdürülen uluslararası siyasi-ticaret ilişkilerindeki önemi özel bir iş kapsamında ele alınmalı. Yani, Türkî dilleri kelimeleri dünyanın diğer dillerini zenginleştirmedeki hizmeti İpek yoluna bağlılıkta bilimsel kavramdan beyan edilmelidir.

Türkî dillerinin İpek yolu üzerinden diğer dünya dillerinin zenginleşmesine katkıda bulundu. Bu olay bir taraflı olmamıştır. Çünkü Türkî dilli halklarının bilimli temsilcileri İpek yolu üzerinden sürdürülen siyasi, iktisadi, ticaret, aynı zamanda, diplomatik ilişkilerin etkili olmasını temin eden tercümanlar olarak paha biçilmez bir hizmeti uygulamışlar. Tercümanlık ise dillerin zenginleşmesinin en temel sebebidir.

Allaberdi Orazov
(*Türkmenistan*)

TÜRKMENİSTAN BÜYÜK İPEK YOLUNUN TEKRAR CANLANDIRILMASININ GİRİŞİMCİSİDİR

Türkmenistan Devlet Başkanı Saygıdeğer Gurbanguli Berdimuhamedov'un kesin belirttiği gibi, "Büyük İpek yolunun dünya

Aynazar Nazarov
(*Türkmenistan*)

TÜRKMENİSTAN ARAÇ SİSTEMİ-BÜYÜK İPEK YOLUNUN TEKRAR CANLANDIRILMASI

Saygıdeğer Devlet Başkanı Gurbanguli Berdimuhamedov'un girişimleriyle Türkmenistan'da gerçekleşen gelişmeler kapsamında başarıyla uygulanan taşıt sistemini temelli ve toplumsal modernleştirmeye ilişkin projeler sadece bizim ülkemizde değil, hatta tüm bölgede ekonomik ilişkileri hızlandıran faktöre dönüştü.

Türkmenistan'ın coğrafik konumu "dünya yedi yolunun üstü (kavşağı)" olmakla, kendisinin tarihi yerini canlandırmaya, kuzey-güney ve bat-doğu büyük taşıt merkezinin biriktirici zinciri olmaya, tüm kıtaların ilişkilerini pekiştirmeye aktif etki etmeye direk katılımcıdır.

Orta Asya'da ve Hazar kenarı bölgesinde taşıt ilişkisinin çok yönlü yapısının oluşması bölgenin çok büyük ekonomik imkânlarını uygulamaya yardım ediyor ve böylelikle refahı, istikrarı ve güvenliği, bilumum istikrar sosyal-ekonomi gelişmeyi pekiştiriyor.

Türkmenistan tüm katılan tarafların yararlarını pekiştirmeye ve birleştirmeye esaslanan bu uluslararası ve bölge işbirliğine aktif katılmak için önemli bir yön aldı. Bu ise yatırımların akımını temin ediyor, kıtalararası iktisadi esasta neticeli işbirliğini geliştirmeye şart sağlıyor.

Türkmenistan sadece Büyük İpek yolunu tekrar canlandırmıyor, hatta bölgenin önemli taşıt merkezine de dönüşmekte. O dünyanın tüm devletleri ve halkları için güvenilir ortağa dönüşüyor.

Tazegül Mamedaliyeva
(*Türkmenistan*)

BÜYÜK İPEK YOLU VE ULUSLARARASI HUKUKUN YERİNE GETİRİLMESİ

Büyük İpek yolu eski uygarlıkların hukuk dalında kazandıkları başarılarının birisi sayılıyor. Birçok asırlardır bu yol üzerinden ilkeler, teknolojiler, meslekler, dinler alınmıştır. Bununla birlikte hukuk ku-

ralları da uygulanmıştır. Tarihi bilgilere göre, Büyük İpek yolu ticaret ve piyasa kamusunun çok enstitülerinin gelişmesine yardım etmiştir. Çeşitli ülkelerdeki tüccarlar arasında büyük miktardaki alış-verişlerin devamlı sürdürülmesi genel kabul edilen para birimlerinin kabul edilmesini talep etmiştir. İlk başlarda malzeme alış verişlerini çok yaygın olarak kullanmışlardır, sadece malzeme topluluğu farkları parayla ödenmiştir. İpek Yolu tüccarlar ilk olarak çekleri kullanmaya başlamışlar. Büyük İpek yolunun faaliyette olmasının temel şartı tüccarların emlak ve can güvencesidir. Büyük İpek yolu çağı yeni ve modern uluslararası ticarete benzeyen çok sayıdaki enstitülerin oluşmasına sebep olmuştur, onlara, mesela taşıt sisteminin gelişmesi, çek sistemi, sahipliğin dokunulmazlık hukuku ve diğerleri dâhildir.

İstikrar ülkenin mutluluk döneminde gelişmeler elde eden Türkmenistan Büyük İpek yolunun modern haline olmakta. Ülkemizin taşıt sistemini dünyanın taşıt sistemine devamlı katılmasını temin etmek görevini Türkmenistan'ın öncelik gösteren görevleri arasında yer almakta. Bununla beraber taşıt gelişmelerin daha da etkililiğini temin etmek faaliyetlerini uygulamak göz önünde bulunduruluyor. Bu stratejinin uygulanmasıyla beklenen neticelerin birisi de uluslararası yükleri taşıma merkezinin taşıt-lojistik sistemlerin kurulmasıdır. Onların hukuk mekanikleri yardımıyla geliştirilmesi bölge ekonomisinde ticaret payını arttırmaya, halkın iş teminini yükseltmeye, ekonomik gelişmeye ve sosyal zenginliğe yardım etmesi bekleniliyor.

İtalma Saparlıyev
(Türkmenistan)

BÜYÜK DOĞAL GAZ HATLARI OLUŞTURULUYOR

Dedelerimiz dünyanın yakın ve uzak ülkeleriyle işbirliğini özellikler dikkat etmişlerdir. Büyük İpek yolunun Türkmenistan sınırlarındaki izleri, onlarca binalar ve teçhizatlar bunun ispatıdır.

Saygıdeğer Devlet Başkanımız dedelerimizin arzularının hakkıyla uyguluyor. Çünkü milli liderimizin çalışmalarıyla istikrar ülkemizin mutluluk döneminde halk kamusunun tüm sektörleriyle aynı zamanda taşıt-ulaşım sisteminin tüm dallarının geliştirilmesine, Büyük İpek yolunun tekrar canlandırılmasına, Türkmenistan zenginliklerini diğer ülkelerin

halklarının refahlı hayatı amaçlı kullanmak için imkânların sağlanmasına özellikle dikkat ediliyor. Bununla beraber halklar arasındaki işbirliğinin geliştirilmesinde önemli yeri olan boru hatlı çeşitlendirmenin, Büyük doğal gaz hat sistemlerinin de kapsamını genişletiyor.

Saygıdeğer Devlet Başkanımız Birleşmiş Milletler Genel Kurulu Meclisinde devamlı uluslararası yararlı teklifleri sunarak, onların iş yüzeyinde uygulanması için şartları da sağlamayı büyük doğal gaz hatlarının oluşturulmasının yapıtı oldu.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu 63. Meclisinde “Enerji kaynaklarını tutarlı kullanılması ve nakliyesi ve uluslararası işbirliğini ve onun istikrarını sağlamaktaki hizmeti” kararının kabul edilmesi ve Saygıdeğer Devlet Başkanımızın eşsiz çalışmalarıyla inşaatı yapılan, birkaç bin kilometre uzunluğunda, Türkmenistan-Özbekistan-Kazakistan-Çin doğal gaz hattı, İran İslam Cumhuriyetine iki yönle doğal gazın gönderilmesi, Rusya federasyonuna çıkarılması buna örnek verilebilir. Günümüzde Türkmenistan-Afganistan-Pakistan-Hindistan doğal gaz hattı inşaatı üzerinde çalışıldığı, Çin Halk Cumhuriyetine bir yılda gönderilmesi gereken doğal gaz miktarının 65 milyar küp metre yetirilmesi gerektiğini, doğal gaz yollarının uzadığının, Türkmen doğal gazının öneminin, dünyanın çeşitli yerlerine yettiğinin gerçek yüzünde ispatıdır. Saygıdeğer Devlet Başkanımızın Türkmenistan’ın hidrokarbon kaynaklarını çeşitlendirme yoluyla dış ülkelere nakliye etmek için imkânlar sağlamayı sadece doğal gazı nakliye eden ve kabul eden ülkeler için değil, hatta transit nakliye edilen ülkeler için de yararlılığı iş yüzeyinde uluslararası derecede ispatlanıyor.

En önemli şey ise, Türkmen doğal gazının dünyanın yakın ve uzak ülkelerinin halklarının barınaklarını ısıtmakla beraber bu halkların dostlaşmasına, istikrar gelişmenin temin edilmesine getirilmesidir.

Agacan Atayev
(Türkmenistan)

BÜYÜK İPEK YOLU-HALKLARIN İŞBİRLİĞİ YOLUDUR

Halkları ve medeniyetleri birleştiren uluslararası iktisadi yol olan Büyük İpek yolu kaynağını çok eski zamanlardan almakta. Bu yol orta asırlar döneminin ortalarına kadar çok ün kazanmıştır.

Eksi-antik dönemin güçlü devleti olan Çin, Roma ve Pers krallığı bu yol aracılığıyla kendilerinin iktisadi ve medeni ilişkilerini sürdürmüşlerdir. Eski dönemin Yunan, Roma ve Çinli yazarları bu yol üzerindeki konaklar ve bu yol üzerinden sürdürülen ticaret-ekonomi ilişkileri hakkında değerli bilgiler veriyorlar.

Eski yunan tarihçisi İsidor Harakslı Büyük İpek yolunun İran krallığı sınırlarından hangi yön ve ne kadar uzaklık hakkında değerli bilgiler veriyor.

Büyük İpek yolunun İran krallığı sınırlarından geçtiğimizde onun mesafesi 685 şoyna eşit olduğu yazılıyor. İsidor Harakslı üç tipte mesafe ölçüsü yürütmüştür. Onun küçük şoyna dediği biriminin yaklaşık 5,5 kilometreye eşit olduğunu, orta şoynanın yaklaşık 6 kilometreye eşit olduğunu, büyük şoynanın ise 11 kilometreye eşit olduğunu tarihçiler belirtiyorlar.

Ayrıca, Büyük İpek yolunun İran krallığıyla ilişkili yönleri hakkında Çinli tarihçiler de değerli yazılar bırakmışlardır. “Han hanedanlarının tarihi” ve “Tarihi yazılar” (“Şiszi”) adı altındaki Çin tarihi kaynaklarında Perslilerle Çinlilerin sürdürdüğü ticaret-ekonomi ve medeni ilişkileri hakkında değerli bilgiler veriliyor. Çin’den Batıya, yani Roma’ya geçen ticaret kervanlarının esas konağı Pers krallığının ticaret-ekonomi şehirleri (Nusay, Margiana ve diğerleri) olmuştur. Çin’den Pers krallığına yılda birleşmiş ticaret kervanlarının 5’ten 12’ye kadarı gelmiştir. Bu ticaret kervanları arasında tüccarlardan başka da, Çinli diplomatik temsilciler de bulunmuştur.

Çin kaynaklarında Perslilerin Amuderya üzerinden su aracılığıyla da ticaret ilişkilerini sürdürdükleri hakkında da bahsediliyor. Amuderya yakınlarında bulunan Amul şehri Çinli ve Persli tüccarların esas ticaret şehri sayılmıştır. Büyük İpek yolu hakkında iş yazısı bırakan eski yazarların çoğu Büyük İpek yolunun Pers krallığıyla ilişkili yollarının en güvenli yollar olduğunu, dolayısıyla krallığın Nusay ve diğer şehirlerine çok sayıda tüccarların geldiğini yazmışlar. Türkmen toprağı dünya tarihçileri yazılarına göre eski ve orta asırlarda da, geç dönemlerde de kıtaları, medeniyetleri ve halkları birleştiren mukaddes toprak sayılmıştır.

ESKİ HUNLAR VE BÜYÜK İPEK YOLUNUN OLUŞMASI

Tarihi bilgiler Büyük İpek yolunun açılmasında hunların etkisinin büyük olduğunu gösteriyor. O dönemlerde hunlar Çin için de tehlikeli komşu olmuştur. Han devleti imparatoru U-di onlara karşı mücadelede tüm yolları kullanmıştır. İmparator U-di m. ö. 139 yılında kendisinin yakın adamı Çjan Syan'ı yueycilerin aranması için gönderiyor. Kendisine hunlarla mücadelede yueycileri çekmek görevi veriliyor. Çjan Syan Doğu Türkistan hunları tarafından esir alınıyor ve bu esirlik on yıl sürüyor. Sonra o esirlikten kaçarak, Kaşgar üzerinden Davan'a (Fergan'a) gidiyor. Oradan rehber alarak, ilk önce kanlılar, sonra yueyciler ülkesine gidiyor. Yueycilerle konuşma sonuç vermiyor Badahşsa üzerinden geri dönen Çjan Syan bir daha esir alınıyor, ama bir yıl sonra ona Çin'e geri dönmek nasip oluyor. M. ö. 126 yılında, aradan 11 yıl sonra, Çjan Syan tekrar Orta Asya'ya gönderiliyor. Bu defa o Usunlar, Kanlılarla beraber hunlarla mücadele için destek arıyor. O zamanlar Kanlı devletinin kuzey-doğu illeri hanların etkisi altına düşmüştür. Çjan Syan hunlarla mücadele için Çin'e destekçi bulamıyor. O son defa çeşitli ülkelere izciler gönderiyor. Gönderdiği izciler Pers'e kadar ulaşmışlar ve buldukları yerler hakkında bilgiler getirmişler. Çjan Syan m. ö. 120 yılında Çin'e geri dönüyor. Onun biriktirdiği bilgiler sayesinde Çinliler ilk deva Kanlı devleti, Yansay (Alanların ülkesi), Ansi (Pers devleti), Tyaoçji (Mezopotamya), Şendu (Hindistan) hakkında değerli bilgiler alıyor. Ünlü bilim adamı L. N. Gumilyov Çjan Syan'ın Çin için keşiflerinin önemini H. Kolumb'ın Amerika keşfiyle eşit saymıştır. Çjan Syan'ın geçtiği yollar üzerinde Çinliler o ülkelere elçiler göndermeye başlamışlar. Elçilerle beraber tüccarlar da gitmeye başlamışlardır.

Ayrıca, İpek yolu adını alan uluslararası ticaret yolu faaliyete geçmeye başlamıştır. Çinliler istediği askeri desteği bulmasalar da, Doğuyla Batıyı birleştiren uluslararası ticaret yoluna başlangıç vermişlerdir. Büyük İpek yolunun faaliyet gösteren son zamanlarında bu yol üzerinden gerçekleştirilen uluslararası ilişkilerinde hunların nesli olan Gök-türkmenlerin büyük rolünün bulunduğunu belirtmek gereklidir.

Jahan Saparova
(Türkmenistan)

BÜYÜK İPEK YOLU HALKLARI BİRLEŞTİREN KÖPRÜDÜR

Türkmenistan Devlet Başkanı Saygıdeğer Gurbanguli Berdimuhamedov bizim devletimiz tarihte Büyük İpek yolu dalında halklar arasında birleştirici köprü olduğu hakkında şöyle belirtmekte: “Türkmenistan Büyük İpek yolunun merkezinde bulunmakla ve Avrupa ile Asya’yı birleştiren ülke olmakla, bu yönde tarihi açıdan önemli yere sahiptir”.

Milli Liderimizin bu yönde sürdürdüğü siyaseti sonucunda Büyük İpek yolu üzerinde ülkemizin eski anıtlarını derinden öğrenmeye geniş yol açıldı ve çok büyük imkânlar ve yeni bir önem kattı. “Eski Çin başkenti Sian şehrinden başlayarak bizim ülke sınırlarından geçen Büyük İpek yolu asırlardır sadece ticaret yolu olmakla yetinmedi. O kültürleri birleştirdi, halklar arasındaki büyük medeni ve sosyal alış verişleri şartlandırdı, onların yakınlaşmasında ve bir birleriyle anlaşmalarında önem yer edindi” diyerek Saygıdeğer Devlet Başkanımız 7 Haziran 2012 tarihinde Şanghay işbirliği kurumu üyeleri bulunan devletlerin liderleri heyetinin Pekin şehrinde düzenlenen 12. meclisindeki konuşmasında belirtti. Büyük İpek yolu aracılığıyla geçmişte işbirliği kuran ülkelerin tarihini yeni yoldan öğrenmek dünya tarihine ve medeniyetine yeni katkı olarak hizmet sunacağına inanıyoruz. Büyük İpek yolu denildiği zaman, ülkemizin komlu ve uzaktaki ülkelerle siyasi, iktisadi, medeni ilişkilerin yeni taleplerini uygun bir şekilde kurmak anlaşılmalı. UNESCO kararı gereğince “Büyük İpek yolu-anlaşma yolu” programına dayanarak oluşturulan uluslararası bilimsel araştırma eski İpek yolunu derinden öğrenerek bizim ülkemiz içerisinden iki defa geçti. Büyük İpek yolunun halklar arasında eğitim, kültür hakkında işbirliğinin gelişmesine büyük öneminin bulunduğu belirtilmelidir. Mesela XVIII asırda “Karacaoğlan” destanı Büyük İpek yolu üzerinden Anadolu’dan (Türkiye) Türkmenistan’a gelmiştir ve Türkmen halkının belli “Yusuf-Ahmet” destanı ise bizim ülkemizden Anadolu’ya (Türkiye) gitmiştir.

Ogulcan Aynazarova
(Türkmenistan)

İSTİKRAR ÜLKENİN MUTLULUK DÖNEMİNDE BÜYÜK İPEK YOLUNUN TEKRAR CANLANDIRILMASI

İstikrar ülkenin mutluluk döneminde Türkmenistan ticaret yolunun önemli kavşağı olarak büyük çalışmaları yerine getiriyor. Ülkemizde kuzeyden güneye, doğudan batıya uzayan modern ve uygun yolların inşa edilmesi buna ilişkin çalışmaların önemli kısmıdır. Bu sadece Türkmenistan ekonomisine etki etmekle yetinmiyor, hatta uluslararası ticaret-ekonomi ilişkilerini de etkiliyor.

Saygıdeğer Devlet Başkanımızın eşsiz çalışmalarıyla ülkemizin ekonomisinin hızla gelişmesine büyük etki edene taşıt sistemine özellikle dikkat ediliyor. Dünya standartlarına uygun gelen otomobil yollarının inşaatının hızlı bir şekilde sürdürülmesi, Türkmenistan deniz ve nehir taşıtları devlet dairesinin oluşturulması, Amuderya üzerinden geçen demiryolu köprüsünün kullanıma verilmesi, onun yanında otomobil köprüsünün yakın günlerde kullanıma verilmesi ve diğer birçok projelerin uygulanması Büyük İpek yolunun geliştirilmesinde Türkmenistan'ın büyük katkısını gösteriyor.

Asırlardır deve kervanları aracılığıyla ulaşimleri sağlayan “Büyük İpek yolu” günümüzde kara yollar, demiryolları, su ve havayolları üzerinden faaliyette olan modern taşıtlar aracılığıyla yükler nakliye ediliyor.

Saygıdeğer Devlet Başkanımız Gurbanguli Berdimuhamedov'un girişimleriyle düzenlenen “İpek yolu-2009” uluslararası otomobil yarışması dünya ülkelerinin dikkatini çekti. Bu yarışma “Doğu Dakar'ı” şeklinde adlandırıldı.

Bizim ülkemizin modern otomobil yollarının çok dallı ve çok çeşitli olması dünya devletleriyle çift taraflı işbirliğinin yükselmesine yardım ediyor. Günden güne gelişen yol-taşıtlar altyapısı, gelişmenin sağlam kaynağı olarak hizmet sunuyor. Bunların hepsi halkımızın sosyal-ekonomi derecesini daha da yükseltir.

Taĉnabat Paytkova
(*Türkmenistan*)

TÜRKMENİSTAN’DA BÜYÜK İPEK YOLUNUN CANLANDIRILMASININ HALKLARIN SOSYAL- EKONOMİ DURUMUNUN GELİŞMESİNDEKİ ETKİSİ

M. ö. II asırdan XVI asır aralıktaki tarihi dönemde doğuyu batıyla birleştiren Büyük İpek yolu çeşitli uygarlıklı ve kültürlü halkların arasında çok yönlü siyasi, iktisadi medeni işbirliğini oluşturmakta önemli yere sahiptir ve Türkmenistan sınırlarındaki şehirlerin ve köylerin gelişmesine etki etmiştir. Türkmen toprağı halkları dostlaştıran, medeniyetleri yakınlaştıran köprüye dönüştü.

Yeni tarihi dönemde Türkmenistan Devlet Başkanı Saygıdeğer Gurbanguli Berdimuhamedov’un eşsiz çalışmalarıyla Büyük İpek yolunun gelenekleri tekrar canlandırıldı. Sadece Türkmen halkının değil hatta bilumum insanlık yaralarına yönlendirilen otomobil ve demiryolları, doğal gaz boru hatları inşa edilmeye başladı. Pekin’i İstanbul’la birleştiren Trans Asya anayolu içeriğı olan Tecen-Sarabs-Maşat demiryolu (300 km) kıtaları birleştiren Büyük İpek yolunun çelik varyantının ilk halkasıdır. Eskiden kervan yollarının bulunduğu yerde Türkmenabat-Atamirat demiryolunun, Amuderyanın iki kıyısını birleştiren otomobil ve demiryolu köprülerinin faaliyete başlaması Orta Asya üzerinden geçen bölgesel ve belgeler arası taşıt yollarını oluşturmaya ve onları etkili kullanmakta önemli bir adım oldu.

2011 yılında Türkmenistan, Özbekistan, İran, Umman, Katar dış işleri bakanlarının katılımlarıyla uluslararası taşıt ve transit geçitleri oluşturmak hakkındaki beş taraflı anlaşmaya imza atılması, 2012 yılında Aşkabat’ta Türkmenistan ve yol sistemlerinin uluslararası birliğı (IRU) tarafından “Orta Asya’da ve Hazar denizi bölgesinde taşıt ve transit nakliyeler gelişmesinin geleceğı” adı altındaki uluslararası toplantının düzenlenmesi jeoiktisadi işbirliğini geliştirmede yeni adımdır.

Gurbangül Orazova
(*Türkmenistan*)

BÜYÜK İPEK YOLUNUN TEKRAR CANLANDIRILMASININ ÖNEMİ

Büyük İpek yolunun faaliyet gösterdiği dönemde Çin kendi malzemelerini satmakla beraber, eski Türkmenlerin toprağından silah, halı, Merv’de üretilen kumaşlar, Pers’in süs kumaşları, değerli taşlar, çakır çeşitleri, pamuk, üzüm, yorunca, kavun gibi ziraat ürünlerini de almışlardır. Çift taraflı ilişkileri devam ettiren ülkeler Çin’den kâğıt üretmenin ve kitap basmanın, dökme demirin ve barutun, mıknaş pusulasının ve porselen işleme sırlarını, Çin ise Orta Asya’dan köprü inşaatını ve pamuk yetiştirmek, halıcılık ve demir işleme hakkındaki bilimlerini öğrenmişler. Ayrıca, ilaç malzemelerini tıp bilimlerini, ziraat tarımlarını ve çeşitli tatların hazırlanmasını yöntemleri almıştır. Bu ise işbirliği yapan tarafların kültürlerinin, biliminin, sosyal-ekonomi durumunun, milletlerarası ilişkilerin gelişmesine büyük destek sağlamıştır.

Saygıdeğer Devlet Başkanımız Gurbanguli Berdimuhamedov’un liderliğinde Türkmenistan’da gerçekleşen eşsiz iktisadi gelişmeleri, inşa edilen çok sayıdaki sanayi daireleri, kara ve demiryolları, hava ve deniz alanlarından dünyanın çeşitli taraflarına giden uçlar bunların hepsi Büyük İpek yolunun tekrar canlandırılmasına yardım etmekle, vatanımızın birçok asırlardan sonra, yine de dünyanın önemli ticaret-ekonomi merkezlerinin birisine dönüştüğünün ispatıdır.

Türkmenistan Büyük İpek yolunu canlandırmakla ilgili planlaştırılan işleri devamlı uygulanması bizim ülkemize ve onun ortaklarına kendilerinin sosyal-ekonomi durumunu geliştirmeye, kültürlerini zenginleştirmeye, dostluğu pekiştirmeye daha da çok de-recede yardım ediyor.

Ayna Satgeldiyeva
(Türkmenistan)

BÜYÜK İPEK YOLUNUN TEKRAR CANLANDIRILMASINDA ZAKASPI DEMİRYOLUNUN ÖNEMİ

Orta Asya'yı işgal eden Rusya krallığı 1880–1888 yıllarında Krasnovodsk-Samarkant aralığında Zakaspi demiryolunu inşa etti. Bu demiryolunun öncelikle Ahal-teke vahasını almak, sonra bağımlı kılınan Orta Asya'yı Kafkas ve Orenburg üzerinden merkeze bağlamak için önemli stratejik önemi vardı. Hazar kıyısından Samarkan'ta kadar 1500 kilometre uzayan, döneminin em büyük bu inşaatı 8 yılı içerisinde (eğer aradaki demir yol inşa edilmemiş iki buçuk yılı kaldırdığımız zaman beş buçuk yılda) tamamlanmıştır. Daha sonra 1898 yılında Marı istasyonundan Yolöten ve Pendi vahası üzeriyle Zakaspi demiryolunun Guşgu dalı çekilmiştir. Rusya'nın gelecekte bu yolu İran'a, Afganistan üzerinden Hindistan'a doğru uzatmak planı vardı. Ama bu planların uygulanmasına hayat imkân tanımamıştır.

Şimdi yaklaşık bir asırdan fazla bir süredir insanlığa hizmet sunan Zakaspi demiryolunun Büyük İpek yolunu modern komünikasyon yollarıyla canlandırmada önemi büyüktür. Bu projeyi uygulamak sadece Rusya'yı ilgilendirmemiş. Bu projenin uygulanacağı hakkında XIX asırda yaşamış Fransız yazarı Jyul Vern kendisinin "Kloudius Bombarnak" romanında ilginç sahnelerini hayal gücüyle canlandırmıştır. Yazar olayları bir asır ileriden, kendi kahramanıyla Uzinada'dan başlayarak Orta Asya'dan Büyük Çin duvarlarına kadar hayal gücünde hareket ederek, gelecekteki Türkistan-Sibir anayolunun bulunacağını daha projesi çizilmezden önce söylemiştir. "Zakaspi demiryolunda petrolden elde edilecek sıvı yakıtlarla çalışacak lokomotifler gezer, Bakû'den getirilecek o yakıt her istasyonda bulundurulacaktır". Gerçektende, Sovyet hükümeti yıllarında dizel yakıtıyla çalışan dizel lokomotifler ilk defa Türkmenistan'da faaliyete başladı. Meraklı muhabirler kavrak kumun demiryolu kapatmaması için çöl ağaçlarından yapılmış pekiştirici bölgeler, hidroteknolojik teçhizatlar da demir yolunun gelmesiyle çölün gerçek vahaya dönüştüğü hakkındaki gerçeği yazmıştır. Jyul Vern Turksib

de, Maşat'a giden yolun inşaatı hakkında da söylemiştir. O Tahran'a doğru uzayacak bu yolun Duşak istasyonundan başlayacağını tahmin etmiştir. 1996 yılında kullanıma verilen Tecen-Sarabs-Maşat demiryolu, gerçekten de, hayal gücünü kullanan yazarın yanılmadığını ispat etti.

Bağımsızlık, daimi Tarafsız Türkmenistan son yıllarda bu tahminlerin hepsini uyguladı. Buna Saygıdeğer Devlet Başkanımız Gurbanguli Berdimuhamedov'un girişimleriyle uygulanan çok büyük "Kuzey-Güney", "Doğu-Batı" projeleri de örnek verilebilir.

Başım Saparov
(Türkmenistan)

ÇALIŞMANIN ÇİFT TARAFLI İLİŞKİLERİ VE BÜYÜK İPEK YOLU

Bilim adamları Büyük İpek yolunun oluşmasını m. ö. II asra dâhil ediyor. "Büyük İpek yolu" kavramı tarihi bilime XIX asır bilim adamları tarafından eklenmiş diye tahmin ediliyor. Büyük İpek yolunun faaliyette olması ihracat edilen malzemelerin üretiminde ve taşıt komünikasyonu altyapısını temin etmede çalışmanın uluslararası paylaşımının gelişmiş sistemini oluşturmayı talep etmiştir. Günümüzde ülkeler ve bölgeler arasında katılma sürecinin gelişen aşarında Büyük İpek yolunu tekrar oluşturma ilkesi refahı ve istikrarı pekiştirme işine, toplumun gelişmesine, ekonomik açıdan gelişmeye ve insanların sosyal hayatının gelişmesi için hizmet ediyor.

İstikrar ülkenin mutluluk döneminde bilumum refahın, güvenliğin ve gelişme hatırasına dünyanın tük devletleriyle eşit hukuklu, bir birlerine saygı duymak ilişkilerini, genel uluslararası kurumları ve içerikleriyle etkili işbirliğini geliştirmek Türkmenistan Devlet Başkanı Saygıdeğer Gurbanguli Berdimuhamedov'un liderliğinde uygulanan dış siyasi yönün temel amaçlarını oluşturmakta. Tarafsız Türkmenistan'ın dış siyasetinin önemli dallarının biri de onun genel kabul edilen uluslararası sözleşmeleri ve kararları kabul etmesi ve onlara katılmasından ibaret. Uluslararası hukukun kurallarının milli kanunculuğa oturtulması-bu devlet derecesinde uluslararası taahhütlerin uygulanmasını oluşturmaktadır. O milli kanunculuğa uluslara-

rası hukukun kurallarını ekleme yoluyla uygulanılıyor. Uluslararası hukuk kurallarının öncelik tanınması Türkmenistan Anayasasının ve kanunlarının, aynı zamanda çalışma kanunculuğunun özel maddelerinde kendi beyanını buluyor. Türkmenistan Çalışma Kanununda uluslararası ve milli kuralların bir birlerini zenginleştiren durumları açık bir şekilde görülmektedir.

Kümüş Haydarova
(*Türkmenistan*)

BAĞIMSIZ TARAFSIZ TÜRKMENİSTAN'IN GENÇLER SİYASETİ VE DİPLOMASİSİ

İstikrar ülkenin mutluluk döneminde ülkemizde nesil eğitimiyle ilgili çalışmalar kapsamının genişletilmesiyle genç nesillerin çok yönlü gelişmesi, modern bir şekilde gelişmesi için yapılan çalışmaların bu yöndeki dünya deneyimiyle birleştirmeye özel önem veriliyor. Her sene 1 Haziranda dünya kapsamında kutlanılan Çocuklar güvenliği uluslararası günün Türkmenistan'da büyük bayrama dönüşmesi de bunu sağlam ispatıdır.

Türkmenistan dünyanın diplomatik alanında aktifliği daha da arttırıyor ve uluslararası kurumları, devletlerle dostluk ve işbirliği ilişkilerini oluşturuyor. Günümüzde diplomasinin her çeşitleri, aynı zamanda çocuk diplomasisi refahı vaaz etmede büyük öneme sahiptir. Bu kavramdan, uluslararası deneyinde çocukların uluslararası işbirliğinin medeni-eğitim, eğitime, muayene merkezleri oluşturuluyor. Bu merkezlerde çocuklar sadece dinlenmiyorlar, hatta çocukların diplomatik okulunda eğitim almakla diploması sanatını, onun tarihini, diplomatik protokolün ve diploması hizmetinin, iktisadi diplomasisinin özelliklerini öğreniyorlar. Çocuk diplomasisinin genel amacı-refah kültürünü oluşturmak; gençleri kendi ülkesinin ve uluslararası alan sosyal hayata katılmaya hazırlamak, gençlerin modern hayatındaki bunalımları çözenin tek mümkün olan yolu olarak diplomatik yolları kullanmak inancını oturtmak; uluslararası kurumlar ve eğitim daireleri derecesinde uluslararası işbirliğini geliştirmekten ibarettir.

Saygıdeğer Devlet Başkanımızın çalışmalarıyla Türkmenistan'da düzenlenen uluslararası çocuklar festivallerine, bilimsel yarışmaları-

na, spor yarışmalarına dünyanın birçok ülkesinden çocukların katılması, ülkemizde genç nesil hakkında uluslararası işbirliğinin geniş kapsama sahip olduğunun ispatıdır. Çünkü dünya halkaları arasındaki dostluğu ve anlaşmayı pekiştirmeye yardım eden ufaklıkların özel uzlaştırma görevi vardır.

Yanıl Mammedova, Gurbangeldi Aşirov
(*Türkmenistan*)

BÜYÜK İPEK YOLUNUN TEKRAR CANLANDIRILMASINDA BANKALARIN ÖNEMİ

Büyük İpek yolu Çin'i Asya'yı ve Avrupa'yı birleştiren ticaret kervan yolu olmakla, eski Çin'in Han imparatorluğunun başkenti Loyan şehrinden başlayarak, Pers krallığının 19 ili üzerinden geçerek, Batı Avrupa ülkelerine doğru uzamıştır.

Türkmen dedeleri Büyük İpek yolu üzerinden geçen ticaretin gelişmesine, halkların ilişkilerine ve yakınlaşmasına büyük katkıda bulunmuşlardır. Büyük İpek yolu bilim, teknoloji, medeni ve ruhi yönlerde insanlık düşüncelerinin elde ettiklerini yaymakta, ayrıca dünya uygarlıklarının zenginleşmesinde önemli hizmetleri yerine getirdi. Büyük İpek yolunun bıraktığı izleri, yolları, dünya halklarına verdiği değer insanlık düşüncesinde kalmıştır. Modern tarihte bu ilişkiler tekrar canlandırılarak, oluşturulmaya başladı. Büyük İpek yolu aracılığıyla komşu ve uzak ülkelerle ekonomik, siyasi, medeni, ticaret ilişkilerinin tekrar oluşturulması dünya yararı için küresel bir konu olduğunu ispatladı.

İstikrar ülkenin mutluluk döneminde Büyük İpek yolu üzerinde bulunan devletlerin halkları Türkmenistan'la çift taraflı ekonomik, ticari, medeni ilişkileri oluşturuyor. Bu ilişkilere ülkemizin banka sistemi de katkı da bulunuyor. Ülkemizin bankaları tarafından dış ticaret, uluslararası işbirliğine, uluslararası turizme hizmet etmekle ilişkin uluslararası amelleri yerine getiriliyor.

Saygıdeğer Devlet Başkanımız tarafından sürdürülen uluslararası işbirliğinde açıklık siyasetinin kabul edilmesi esasında ülkemizin bankaları tarafından dünyanın birçok lider bankalarıyla ticaret ve yatırım hakkında uluslararası öneme sahip işbirliği uygulanıyor.

Onlar ülkemizin ekonomisine yatırımlar yapıyorlar. Onlardan bütün dünya bankası, Avrupa gelişme ve düzenleme bankası, Asya'nın gelişme bankası, İslam gelişme bankası ve diğerleriyle oluşturulan çok yönlü işbirliği dış ticaretinin gelişmesine, Büyük İpek yolunun tekrar canlandırılmasına katkıda bulunuyor.

Çarımuhamet Atdayev
(Türkmenistan)

MUTLULUK DÖNEMİNDE BÜYÜK İPEK YOLUNUN CANLANDIRILMASINDA TÜRKMEN-ÇİN İLİŞKİLERİNİN ÖNEMİ

Bu günler Türkmenistan Saygıdeğer Devlet Başkanı Gurbanguli Berdimuhamedov'un liderliğinde ülkemiz refahın, güvenliğin ve istikrar gelişmenin hatırasına büyük işlerle dünyaya tanılıyor.

6 Ocak 1992 tarihinde Türkmenistan'la Çin Halk Cumhuriyeti (ÇHC) arasında diplomatik ilişkilerin oluşturulması iki ülke arasında çeşitli alanlarda işbirliğinin temelini oluşturdu.

İstikrar ülkenin mutluluk döneminde Türkmenistan'la ÇHC arasındaki ilişkiler kalite açısından yüksek derecelere çıktı. İlk olarak, siyasi ilişkiler derinleşti ve genişledi. Devlet ve hükümet yöneticileri derecesindeki çift taraflı seferler gerçekleşti. Çeşitli bakanlıklar ve sektör daireleri dalında heyetlerin alışılması ve değiştirilmesi daha da aktifleşti.

Ticaret-ekonomi işbirliği de aktifleşti. Özellikle, 2000 yılıyla kıyasladığımızda, Türkmenistan'la Çin arasındaki ticaret dönme miktarı yaklaşık 40 kat daha arttı, günümüzde o 4,5 milyar dolara eşit oldu.

Yakıt-enerji sektörü çift taraflı işbirliğinin öngörülen dalıdır. 14 Aralık 2009 tarihinde "Asrın projesi" adını alan Türkmen-Çin kıta doğal gaz boru hatlarının başarıyla uygulanması iki halkın asırlardır devam eden dostluğunun pekişmesine, sosyal hayat şartlarının kalite açısından gelişmesine olumlu etki ediyor.

Medeni-sosyal işbirliği de çeşitli etkili varyantlarla zenginleşiyor. ÇHC'nin yüksek okullarında Türkmen öğrencilerinin 1000'den fazlasının eğitim alması eğitim sisteminde de işbirliğinin aktif bir şekilde geliştiğini açık bir şekilde gösteriyor.

TURİZMİ GELİŞTİRMEKTE ÜLKEMİZİN JEOSİYASI KONUNUN ÖNEMİ

Türkmenistan'ın Orta Asya'da, eski İpek yolu üzerinde, modern hava, kara ve demiryollarının kavşağında bulunması onun çok uygun ekonomik-coğrafik ve jeosiyasi konumunu temin ediyor. Bu ise onun ekonomik gelişmesine olumlu etki eden faktörlerin birisidir.

Tarihte Türkmenler dünya uygarlığına büyük katkıda bulunan ülkelerin biridir. Onu bizim vakalara zengin tarihimiz ispatlıyor. Bu gün de Türkmen halkı kendisinin Milli Lideri Gurbanguli Berdimuhamedov'un liderliğinde istikrar ülkenin mutluluk döneminde Bağımsızlığımızı pekiştirmek, dünyanın ekonomik açısından gelişen ülkeler arasına girmek, dünyada ve bölgede refahı temin etmeye, çift taraflı ilişkileri pekiştirmeye ilişkin büyük çalışmalar sürdürülüyor.

Ülkemizin uygun jeosiyasi konumunun önemini daha da önemli hale getiren faktörlerden biri de Bağımsızlık yılları devamında ülkemizde modern taşıt ve ulaşım sistemlerinin oluşturulmasıdır. Kısa sürede Tecen-Saraks-Maşat, Türkmenabat-Atamirat, Aşkabat-Garakum-Daşoguz demiryolları ve binlerce kilometre uzanan kara yollar inşa edildi. Bu yollar eski İpek yolunun tekrar canlandırılmasının açık örneğidir. Bu ise, Türkmenistan'ın dünyanın çeşitli köşelerine çıkışının bulunmasına, onun dış iktisadi ilişkilerinin, ayrıca uluslararası turizmin gelişmesine büyük imkânlar sağlıyor.

Türkmenistan'ın jeosiyasi konumunun olumlu yönü, onun alanının transit nakliye imkânlarıdır. Bu yönde ülkemizde büyük uluslararası öneme sahip çalışmalar uygulanıyor. Yeni inşa edilen Kuzey-Güney (Uzen-Gızılgaya-Bereket-Etrek-Gürgen) demiryolu, Hazar denizi kıyısında oluşturulan "Avaza" milli turizm bölgesi ülkemizin uygun coğrafik konumunu daha da tutarlı kullanmaya yönlendirilmiştir. Böylelikle, o yollar üzerinde çok sayıda ekonomik teçhizatların inşa edilmesine, yeni şehirlerin, köylerin oluşmasına, doğal zenginliklerin yeni yataklarının açılmasına büyük imkânlar sağlıyor.

III BÖLÜM

BÜYÜK İPEK YOLU VE TİCARET-EKONOMİ İLİŞKİLERİ

Albert Burhanov
(Rusya)

TÜRKMENİSTAN VE TATARİSTAN BÜYÜK İPEK YOLU SİSTEMİNDE

Büyük İpek yolu- Avrasya kıtasını Orta Asya'nın, aynı zamanda Türkmenistan üzerinden boydan-başa kesip geçen, bir ucu Çin'e ulaşan eski ve orta asır kervan yollarının tüm bir sistemi olmakla, uzun zamandır belirtilen bölgelerde hayat süren halkların ve devletlerin arasında ticaret-ekonomi ve medeni ilişkilerin oluşmasına ve pekişmesine yardım etmiştir. İnsanlık uygarlığına bırakılan paha biçilmez eser sayılan Büyük İpek yolu bilim adamların, devlet ve kamu memurların dikkatini çekmeyi devam ediyor.

Tüm kıtaları bir birliğe toplayan bu ticaret dalı m. ö. II asırdan bu yana Avrupa ile Asya'yı, Doğuyla Batıyı birleştiren ilginç bir köprü olarak hizmet etmiştir. Onun gelişmesinde ve faaliyetinde birçok esas yönler belli olmuştur, onlardan biri de Türkmenistan'dır. Dolayısıyla UNESCO'nun "Büyük İpek yolu-işbirliği yolu" adı altında uyguladığı projesine insanlık tarihindeki Doğuyla Batı halklarının, aynı zamanda Türkmen ve Tatar halklarının, ayrıca Orta Asya ve Volga-Ural bölgelerinde hayat süren milletler arasındaki refahlı ilişkiler nasıl uygulanmıştır sorusuna cevap bulmanın bir yaklaşımı olarak bakılıyor.

Türkmen ve Tatar halklarını genel tarihi kaynaklar birleştiriyor. Volga nehri kıyısında İslam dinin yayılmasına sadece bir Arap devletlerinin elçilik dairelerinin temsilcileri veya dini yayıcılar sebep olmamıştır. O dönemde Türkmenistan'da ve Orta Asya'da gelişmiş eğitim merkezleri olarak bilinen Köneürgenç, Merv, Buhara, Amul, Sarahs, Nusay gibi büyük şehirlerde yaşamış ünlü bilim adamlarıyla oluşturulan sağlam ilişki İslam dini insanlar düşüncesine derinden yerleşmesine yardım etmiştir.

Bahsedilen dönemde ticaret kitaları birleştiren kervan yolları önemli yola dönüşmüştür. Orta Asya'dan Volga'nın kıyısına, Sibir'e, Doğu Avrupa'ya ve İskandinavya'ya giden kervan yönlerine "Gümüş yolu" denilmiştir. IX-XIII asırlarda Bulgar tüccarları Doğuyla Batının (aynı zamanda Orta Asya'nın) arasındaki komisyoncu görevi görmüşlerdir.

Kültürde, aynı zamanda basın, tıp, eğitim dallarındaki bütün ilişkiler geliştirilmiştir. Doğunun büyük bilgini Zamaşarı Volga Bulgari'sinde ünlü olmuştur Bulgar bilimi adamı B. Y. al-Bulgari'nin ise Orta Asya'da seferi yüksek olmuştur.

Cuçi Ulusu'nun kuvvetlendiği dönemde (XIII-XIV a.) Horezm'in ve Volga kıyısı bölgelerinin hepsi bir güçlü şah devletin içeriğine dâhil edilmesiyle bu ilişkiler daha da pekiştirilmiştir. Bu olumlu karakterli ilişkiler daha geç dönemlerde de devam ettirilmiştir. Türkî-Tatar milletten oluşan tüccarlar Orta Asya'yı Avrupa ve Rusya ile birleştiren ticaret ve medeni ilişkileri pekiştirmeye katkıda bulunmuşlardır. Tatar halkının bilgi yayıcıları ve din temsilcileri Orta Asya'nın ve doğunun büyük şehirlerinde hayat sürdürmüşlerdir. Volga kıyısının, Ural'ın ve Sibir'in çok sayıdaki sakinleri Azadı'nın, Magtımğulı'nın, Kemine'nin, Zelili'nin, Seydi'nin eserlerini ezbere bilmişler.

Kazan şehrinde Tataristan Cumhuriyeti halkları kurumunun içeriğinde Tataristan Cumhuriyeti Türkmen milli-medeni özerkliği, Tataristan Cumhuriyeti halklarının dostluk evinde ise Dünya Türkmenlerinin sosyal derneğinin Tataristan şubesi faaliyet gösteriyor.

Türkmenistan ve Tataristan Cumhuriyeti Devlet Başkanlarının ve hükümet temsilcilerinin, bilim adamların ve uzmanların Aşkabat, Moskova ve Kazan şehirlerine düzenlenen seferleri halklar arasındaki çeşitli daldaki işbirliğinin daha da pekişmesine yardım ediyor. İmza atılan hükümetler arası anlaşmalar kapsamında ekonomi ve kültür, eğitim, spor ve diğer dallardaki işbirliğinin alanı daha da büyüyor. Çift taraflı ilişkilerde makine mühendisliği, ticaret, petrol çıkarma ve diğer sektörlere özellikle dikkat ediliyor.

Bilindiği üzere, Türkmenistan Saygıdeğer Devlet Başkanı Gurbanguli Berdimuhamedov Türkmen ve dünya eğitiminde, dünyanın büyük bilimsel ve medeni merkezlerinde sürdürülen çalışmalarını dikkatinde bulunduruyor. 2012 yılında Köytendağ'ın ilginç doğa köşe-

lerinde düzenlenen uluslararası araştırma aynı zamanda bu günkü düzenlenen ve Büyük İpek yolunun diplomasisi münasebetli düzenlenen toplantı bahsedilenlerin ispatıdır.

Türkmenistan Saygıdeğer Devlet Başkanı dünyanın birçok üniversitelerinin, bilim akademilerinin, eğitim merkezlerinin aynı zamanda Kazan Federal üniversitesi Saygıdeğer üyesi ve profesör adını taşıyor. Biz bununla gurur duyuyoruz.

Türkmenistan Devlet Başkanının girişimiyle Türkmen toprağında uluslararası toplantıları, araştırmaları, bayramları devamlı düzenleniyor. Tataristanlı bilim adamları bu faaliyetlere aktif katılıyorlar. Biz Türkmen meslektaşlarla beraber bilimsel çalışmalarını geniş kapsamda düzenliyoruz, bilimsel çalışmalarını yayınlıyoruz. Spor sektöründe de ilişkiler kapsamı daha da genişliyor.

Bu asıl çalışmaların ilerlemesinde Türkmenistan elçilik dairelerinin de katkısı büyüktür. Onlar iki devlet arasındaki işbirliği kalitesinin gelişmesine yardım ediyor.

Bu işbirliğin gelecekte de başarıyla geliştirileceğine inanıyoruz.

Sureyya Yigit
(Türkiye)

TÜRKMENİSTAN ENERJİ SEKTÖRÜNDEKİ İŞBİRLİĞİ

Türkmenistan –Orta Asya’da doğal gazı çok miktarda ihracat eden ülkedir. Birçok araştırma sonucunda Güney Yolöten-Galkınış doğal gaz yatağı miktar açısından dünyada 2. yere sahip olduğu onaylandı. Ayrıca, son araştırmalar sonucunda, Türkmenistan dünyadaki doğal gaz yataklarına zengin bir ülkeler arasındadır. Bu Türkmenistan’ın doğal gaz ihracatının büyük kısmının dış ülkelere nakliye edilmesinin daha da artmasını temin ediyor.

Türkmenistan günümüzde doğal gaz hatlarının çok yönlülüğünü oluşturmada sağlam siyaset uygulamakta. Buna örnek olarak don dönemlerde inşa edilerek kullanıma verilen doğal gaz boru hatları, ayrıca üzerine çalışılan TOPH projesi gösterilebilir. Düzenlenen araştırmalar sonucunda TOPH doğal gaz boru hatlarının uzunluğu 1700 kilometreye eşittir. Onun 735 kilometrelik kısmı Afganistan sınırlarından geçiyor. Bu doğal gaz boru hattının geçirme kapasitesi

33 milyar küp metreye eşittir. 2008 yılında Asya gelişme bankası, onun inşaat tutarının 8 milyar dolar olduğunu belirtti. Ama bu tutarın artma ihtimali de var.

Bu çıkışta TOPH'a çok büyük dikkat edildi. Görüldüğü gibi, bu projenin uygulanması tüm devletlere-proje ilişkilere yarar sağlar.

Aleksan Akopyan
(*Ermenistan*)

PERS'TEN PONT'A DOĞRU YOLLARDA ESKİ ARNAVUTLUK'UN KURA KIYISI ŞEHİRLERİ

Strabon'un (m. ö. I asır başları) haber vermesine göre, o dönemde doğuyla batıyı birleştiren en önemli ticaret yollarının biri Pers'ten Hazar denizine onun üzerinden geçerek, Güney Kafkas ülkeleri Arnavutluk, İberya ile Kolhida-Pont limanı Fasis'e (günümüzdeki Poyt-Poti) kadar uzuyordu. İlk başlarda malzemeleri gemilerle Kura nehri akımıyla yukarıya doğru, sonra kuru yer yoluyla Fasis (günümüzdeki Rioni) denizine kadar taşımışlar. Daha sonra ise Ponta'ya kadar su yoluyla götürülmüştür. "Aşharhasoys" (Ermenistan XVIII asır coğrafyası) isimdeki yeni eleştiriyi yayıma hazırlamakla düzenlediğimiz analizlerimizde şu aşağıdakileri aydınlığa kavuşturduk. Klavdiya Ptolomey'in (m. ö. II) "Coğrafyasında" ve Strabon'da beyan edilmiş Arnavutluk krallığının konumu Antik Arnavutluk şehirlerinin ve nehirlerinin gerçek konumunu göstermeye yardım etti ve Pers'ten Pont'a kadar ticaret yolunun hangi Kura kıyısı şehirleri üzerinden geçtiğine veya geçmediğine yardım etti.

Ptolomey Arnavutluğun Hazar denizine akan nehirlerle sınırı bulunmamış, Kura'ya akanlarla sınırı bulunmuş ve Kafkas'tan akarak çıkan nehirlerle sınırı bulunan bölgelerde yaklaşık 30 tane şehri sayıyor. Onlardan Samatiya ile sınırı bulunan Soana Rubas nehrine denk geliyor, Derbent geçidinden güney kısımda Gtelayba (günümüzdeki Aglabi) ve Bilitis (Tilibis)-günümüzdeki Belici (orta asırlarda Balasat) gibi şehirlerin adından bahsediliyor. Gerr şehri Samur nehrine denk geliyor, daha sonra Trauna (orta asırlarda Sapo), Hobata (orta asırlarda Kuba), Tabilasa (günümüzdeki Alik) ve Giligil nehri kaynağında bulunan Gelda; Pirsagat nehrine denk gelen

Kaysı, onun akımının batı bölgesinde bulunan şehirlerden şunlar bahsediyor: Alamos-günümüzdeki Alsu, Halaha-orta asır Kaladzor, Misiya-günümüzdeki İmailli, İmoziata-orta asır Heceri, Habala-Pliniya büyüğünün Kabalakı; sadece Alban nehri Kura ve Turyan nehirlerinin aktığı yerlerine denk geliyor (belki de eski dönemlerde onların suları Kura'ya paralel bulunan özel akımla denize akmıştır.) Alban nehri batısındaki bölge Kafkas'tan akarak çıkan nehirlerle sınırı bulunuyor. Onlara günümüzdeki Kurmuha denk geliyor, yani Alazaniya akımına denk geliyor. Osika şehirlerinden de bahsediliyor-Orta asır Şaki, Yebleya günümüzdeki Yeblah'ın karşı kıyısında, İuna-günümüzdeki Cunut, Gaytara-günümüzdeki Mingaçaur, Gangara-orta asır Gavgav ve diğerleri. Batı bölgesinde (Alazan sınırına kadar) Leglan'ın şehirleri de belirtiliyor-günümüzdeki Lekit, Surnua-orta asır Çarcar, Mosega-günümüzdeki Moseh, Baruka-Orta asır Belukan, Litagoda-günümüzdeki Lagodehi ve diğerleri.

Böylelikle, Kura kıyısı ticaret yolunda Halaha- Kaladzor, Yeblyaya-Yevlah, İoziata-Heceri, Gaytara-Mingaçaur ve Gangara-Gavgav gibi şehirler bulunmuştur ve onlar arasında sistematik, arkeolojik araştırmalar sadece Mingaçaur'da düzenlenmiştir. Aşharhasoys üzerinde onlar Arnavut kantonlar (gavarlar, Daşt-i Balasakan, Kaladaşt, Heceri, Holmaz ve Kambeça Kambisena.

Abdukahor Saidov
(Tacikistan)

MAHMUT İBN VALİ'NİN MERV VE SARAHS HAKKINDAKİ BİLGİLERİ

Mahmut ibn Vali XVI asır sonlarında-XVII asır başında yaşamıştır. Tarihi ve bilgiler sunan tarihi-coğrafik eser "Bahr-al-asrar fi manokib al ahyar" onun kaleminden çıkmıştır. Onun bu eserinde orta asır şehirleri Merv ve Sarahs hakkındaki sunan bilgileri çok değerlidir.

Mahmut ibn Vali Merv hakkında: "Maru-Şahu-Cahan Horasan'ın dört kısmının biridir" şeklinde yazmıştır. Kaleyi Tahumars inşa etmiştir, şehri ise İskender Rumi kurmuştur ve Horasan başkenti yapmıştır. Abu Muslim Mervezi orada mescit, yanında ise devlet

divanını ve yüksekliği elli beş geze eşit olan minare inşa etmiştir. Halif Mamun Horasan'da hükümdarlık yaptığı döneminde orada oturmuştur, Saffarilar soyundan gelen İbn Leys başkenti Nişapura olarak değiştirmiştir. Hükümdarlık Selçuklar eline geçtiğinde Çağrı beg Merv'i tekrar başkent olarak tayin etmiştir. Maru-Şahu-Cahan nüfusu mert, çalışkan ve gerçek savaşçı karakterli insanlar olmuştur. Onlar İslam kurallarını uygulamada sağlam hareket etmişlerdir.

Yazar tarafından eserde Sarahs hakkında da değerli bilgiler yazılmış. Onun verdiği bilgiler göre, şehir dış kalesinin etrafı beş bin adıma eşitmiş ve çamurdan yapılmıştır. Sarahs iklimi sıcak, suyunun yumuşaklığı ise Hırat nehri tarafından akan nehirden bellidir. Şehir meyvelerinden ise üzümle kavun çok daha tatlıymış. Sarahs'ın genel malzemelerine köşek, sarahs tuzu ve samur derisinden yapılmış yün elbiseler aittir. O yüksek kaliteli ürün olmakla, sarahsı şeklinde adlandırılmıştır.

Biz Mahmut ibn Vali'nin Merv ve Sarahs hakkındaki bilgilerini diğer orta asır yazı kaynaklarıyla eşleştirdik ve bu şehirler hakkındaki bilgilerin hepsinin doğruluğunu onayladık.

Osava Takaşi
(*Japonya*)

BATI TÜRK KAĞANLIĞINDA SOGDILI TÜCCARLARININ DİPLOMATİK ÇALIŞMALARI

552 yılında Duman, İlhan (Bumin) ve onun küçük oğlu İstemi, Dizabulus tarafından kurulan eski Türk kağanlığında sogdılı tüccarları ticaret ilişkilerinde değil, hatta diplomatik ilişkilerde de çok büyük yere sahipler. Mesela; Duman han Batı Vey nesil krallığına diplomatik ilişkileri oluşturmak amacıyla sogdılı Andakvadaki'nı (Anahiti tanrısını kölesi) göndermiş. Onları sadece ticaret ilişkilerinde değil, hatta Moğolistan'daki Ruanruan kağanlığına karşı Türklerle askeri anlaşma da ilgilendirmiştir. Suy nesil krallığının eski yazılarına göre, dördüncü kağan İşabar imparatoru Ven'e resmi mektup göndermiş. Bu ise Çin'e gönderilen sogdilinin elçi olabilmesi hakkındaki kuşkularımızı doğruluyor. Çünkü eski Türk han soyuna ait Aşınalar ailesiz hizmet eden siyasi-diplomatik danışmanların ve yüksek görevlerde çalışan adamların sogdılı olduğu açıktır.

İstemi han 557-559 yıllarında göçebe Eftalilerin ve Alanlar üzerinden siyasi egemenliğini canlandırmak için Büyük İpek yolunun batı düzlüklerine kadar uzanan ilçelerine ve Çu nehri üzerindeki oturma Tianhan'ın Talaz ve Suy-ab şehirlerine saldırmaya çalışmıştır. Böylelikle onlar batı düzlükleri, Avarların egemenliğindeki Hazar denizi kıyılarını Pamir arkasında Kafkas bölgesini sahiplenebilirlerdi. Bu yüzden İstemi han ilk olarak Sasan'ı nesil krallığına sogdılı tüccarı Tarhun'u gönderiyor, ama Sasanlıların yüz çevirmesi sonucunda o Bizans'la yakınlaşmaya çalışmıştır. Bu ise sogdılıların eski Türk ülkelerinde sadece tüccarlıkla uğraşmadan, hatta elçi bile olduklarına güvenmemize yardım ediyor. Ayrıca, Çin tarihi kaynaklara göre, Suy nesil krallığında, Tan nesil krallığı hükümdarlığı liderliğinde Sart-Pau (Kervanbaşı) şekilde hitap edilen sogdılı tüccarların çoğu eski türk kağanlığında ve Bey-Vey, Si, Çjou, Suy ve Tang nesil krallıklarını oluşturan eski Tabgaçi devletinin de hizmetinde bulunmuşlar. Tarihi olaylara göre, onlar bir birlerini birleştiren İpek yolu üzerinde çift taraflı ve ticaret ilişkilerini korumaya çalışmışlar. Tarihi yazılarda gösterildiği gibi, sogdı dili hükümdarlar arasında resmi dil olarak geniş kapsamda kullanılmıştır ve eski Türk kağanlığının elçileri bu dili dış ülkelerle konuşmalarda kullanmışlardır.

Malhaz Datukişvili, Guram Lortkipanidze
(*Gürcistan*)

GÜRCİSTAN, ROMA DÜNYASI (PAX ROMANA), BÜYÜK İPEK YOLU M. S. I-III ASIRLARINDA

Roma'nın Güney Kafkas'a bulunan stratejik ilgisi Gney Magnus'ın m. ö. 66/67 yıllarında Gürcistan'a yaptığı saldırı için yürüyüşünde daha da açık hale geldi. Israrla çarpışmalara rağmen, Gürcüler savaşı kaybetmişler. Plutarh'ın düşüncesine göre, büyük Pompey İberyalıların dokuz bin adamını öldürerek, dokuz binden fazla adamını da esir alarak savaşta düşmanını mağlup ediyor. İberya kralı mağlup kaldığını itiraf ederek, barış anlaşması istemeye ve vergi ödemeye mecbur kalıyor. Mshet'in arkeolojik kazı çalışmaları sonucunda m. ö. I asra ait krallık konağı hizmetini sunan Armazi kalası ve Artegus kralının Baginetti sarayı ilk olarak işgal edilmiştir ve

sonra da ateş verilmiştir. Uzun bir aradan sonra onu canlandırmaya yönelik çalışmalar başlatılmıştır.

Eski Roma Apian yolu Roma'nın Doğu ülkelerine karşı yaptığı saldırılarında ve sürdürdüğü siyasi gelişmesinde büyük önemi vardır. Pompey en büyük kral Pont kralı Kolhlı, Arnavutlar, İberyalıların, Ermeniler, Araplar, Yahudiler ve diğer halklarla beraber işgal etmiştir. O kendi krallığını İspanyol İberyasından Kafkaz İberyasına kadar zaferli savaşlarla hükümdarlığını tamamlamıştır.

Kartlı krallığının m. ö. II asırda Roma siyasetinin çevresinde bulunduğu hakkındaki bilgi eski kaynaklarla doğrulanmıştır. El yazılarında Pablikus Agrippan'ın, kral Flavius Deyd gibi, Roma vatandaşı hakkındaki bilgi en ilginç bilgilerin biridir. Roma yasalarına göre, Roma vatandaşlığı yabancı insanlara şahsi ayrıcalığı için hiçbir sınırlama bulunmazdan verilmiştir. Roma hukuku bu statülere sahip olan insanları özel haklarla ve yükümlülüklerle desteklemiştir.

İberya krallığı Roma vatandaşlığını Pers krallığıyla askeri harekât'a aktif katılmak için almışlar. İmparatorlar onlarla dostluklu ilişkileri sürdürmeye çalışmışlardır, onlara pahalı hediyeler vermişler ve tartışmalı yerler konusunda oluşan sorunlarda affetmişler. M. ö. I ve III asırlardaki Kartlı krallığının (İberya) siyaseti Avrupa dünyasına ve devletin refahına, daha sonra ise Gürcistan'da Hıristiyanlığın yayılmasına sebep olan medeni değerlerine dayanmıştır.

Ali Binyaz
(İran)

İRAN VE ORTA ASYA'NIN EKONOMİK GELİŞMESİNİN ÇİFT TARAFLI ETKİLİ ÇOK SAYILI KAVŞAĞINDA

Analizcilerin belirttiği gibi, birçok ülkenin çabalarına rağmen, Orta Asya'nın ekonomik gelişmesinin kullanılmamış birçok imkânları bulunmakta. Bölgede aşırıcılık, bölücülük ve buna benzer diğer tehlikeler ekonomik gelişmeye, yatırımların ve yeni teknolojilerin çeşitlendirmeye engel oluşturuyor. Bu yaklaşımdan ülkelerin beraber hareket etmelerinin gerektiği açığa çıkıyor. Orta Asya bölgesi petrol ve doğal gaz yataklarına zengin ve İran'la komşuculuk ilişkilerini sürdürüyorlar. Diğer taraftan ise, Fukusiman faciasının etkisi

gelişmiş ülkeler arasında eski nükleer elektrik enerjisine bağımlılığı normalleştirmek için ve buna uygun olarak, Orta Asya'nın Pars körfezinin petrole zengin ülkeleriyle ekonomik ilişkileri genişletmeye çalışmak için çok büyük öneme sahiptir. Bu ve diğer bölge ilişkisinin bölge güvenliğindeki eksiklikler dünyada gerçekleşen 2008 yılındaki krizle ilişkilidir. Bu çıkışta İran'ın Büyük İpek yolunun tekrar canlandırılmasına, çift taraflı ilişkileri çeşitlendirmeye yönlendirilen çabalar hakkında söz edilecek. Bu konuda Özbekistan-Türkmenistan-İran-Umman-Katar bölgeler arası araç koridorunun önemi çok büyük olacak. Çıkışta Japonya'nın, Hindistan'ın, Bahreyn'in de yakın gelecekte projeye katılacağını gösteriyor. Bu bölge fuarında teklifler de hazırlanabilir. Genel bölgede küçük ve orta işletmede yeni teknolojilerin dağıtılmasına ve maliyeleştirilmesine dikkat edilir.

Abdullah Portakal
(Türkiye)

GEÇMİŞTEN GELECEĞE UZAYAN İPEK YOLUNUN ÖNEMİ VE ULUSLARARASI TİCARETE ETKİSİ

Orta Asya çöllerinden, büyük dağlarından, uçsuz bucaksız vadilerinden geçerek Çin'le Akdeniz kıyılarını birleştiren eski kervan yolu İpek yolu diye isim vermişlerdir. Onun adı Çin'de üretilen pahlı ipekten gelmiştir.

Büyük İpek yolu üzerindeki ticaret hizmetlerinden sadece tüccarlar değil, hatta kervan yolu geçen ülkeler ve oturma yerleri de yararlanmışlardır. Dolayısıyla, İpek yolunda ticaretin eksiksiz sürdürülmesi onların yararına. Bu yol üzerinde kendi egemenliğini oluşturan, bu yola sahiplenilen devlet de siyasi ve ekonomik açıdan kuvvetlenmiştir.

Selçuklar Anadolu'daki tüccarlık çalışmalarını devamlı sürdürülmesi için yabancı ülkelerle anlaşma imzalamışlar, yolda karşılanabilecek yağmacılara karşı tüccarlara devlet güvenliği temin edilmiş ve ilk defa devlet sigorta sisteminin temelini atmışlar ve gümrük vergisindeki kolaylıklarla tüccarlığa ilgi uyandırmaya çalışmışlar.

Günümüzde dünyada ticaretin küreselleşmesi, tüketimin artması, malzeme ve hizmet ulaşımının kolaylaşması bu yolların uluslararası ticaretteki önemini daha da açık bir şekilde göstermekte. Şimdi ise eski kervan yollarının yerini otomobil yolları aldı. Bu yerlerde ticaretin gelişmesine yönelik yapılması gereken bazı işler var. Mesela 2003 yılında temeli atılan İpek yolu demiryolu projesinin, ilgili ülkelerin ilgilenmedikleri sebebiyle daha uygulanmadıysa da önemini kaybetmedi. Tüccarlık işlerinde araç giderleri malzeme fiyatına büyük etki ediyor. Ayrıca ticaretin gelişmesine en çok etki eden diğer bir sebep ise, devletlerin sürdürdüğü koruma gümrük siyasetidir. Bu yol üzerindeki devletlerde uygun taşıtlar kullanılarak, oradaki ülkeler arasında gümrük birliği oluşturulursa bu yolların aktiflik kazanacağını belirtebiliriz.

Han-Durdı Gurbanov
(*Türkmenistan*)

BÜYÜK İPEK YOLU VE TÜRKMENLERİN ORTA ASIR DEVLETLERİ

Büyük İpek yolu başlangıcını antik çağdan alıyor. Bu yol Asya kıtasını kesiyor, Akdeniz ülkelerini Uzak Doğu ülkeleriyle birleştirerek. Eski dönemde ve erken orta asırlarda Atlantik okyanusundan Pasifik okyanusuna kadar kıyılarına kadar uzamıştır. Bu yol Doğuyla Batı arasında köprü olarak, halkların refah ve işbirliği taleplerini karşılamıştır. Büyük İpek yolu üzerinde kervanlar Orta Asya ülkelerinin ve Türkmen devletleri üzerinden Çin'den Avrupa'ya doğru gitmişler. Tarihin farklı dönemlerinde Türkmen devletleri Büyük İpek yolu üzerindeki ticareti kontrol altında tutarak onu kendi yaraları için kullanmışlar.

Orta asırlarda Türkmenleri oluşturdukları devletleri Doğu ve Batı ile ticaret ilişkileri sağlamakta büyük öneme sahip olmuş. Bu devletler arasında Eftalılar (V-VI asırlar), Göktürkmenler (VI asır ortaları-VII asır), Karahanlılar (X asır), Gaznalılar (X-XI asırlar), Selçuklular (XI-XII asırlar) ve Horezmşalar (XII-XIII asırlar) Büyük İpek yolunun faaliyette bulunması için destek sağlamışlardır.

Türkmen devletleri yollarda sıkı disiplini sağlayarak, posta hizmetini çalıştırarak belirli mesafelerden durakları inşa ederek, Büyük İpek yolunda ticaretin genişlemesini sağlamışlardır. Bu dönemde halkların etnik ve medeni birliği, onların ilişkileri daha da pekişiyor. Uluslararası ticaretin gelişmesi Büyük İpek yolunu yeni dereceye taşıyor. Tarihi edebiyatta IX-XII asırlar “Doğu kalkınması” adına almıştır. Bu dönemde Büyük İpek yolundaki refah ve disiplin bölgenin ekonomik ve medeni açıdan gelişmesine yardım etmiştir.

Asya ve Avrupa halklarının hayatında Büyük İpek yolunun ekonomik siyasi ve medeni önemi çok büyüktür ve o Doğuyla Batı arasında köprü olarak halkları birleştirmiştir ve işbirliği kurmaya imkân sağlamıştır. Dolayısıyla bizim dönemimizde XXI asır başlarında Büyük İpek yolunu, ona ilişkin gelenekleri canlandırmak konusu ileri çıktı ve Daimi Tarafsız Türkmenistan’ın bu konuları uygulamak amaçları büyük çalışmalar sürdürüyor.

Mırat Hocagulyev
(*Türkmenistan*)

ULUSLARARASI İŞBİRLİĞİNDE TURİZMİN VE TİCARETİN ÖNEMİ (MERV TARİHİNİ ÖRNEĞİNDE)

İstikrar ülkenin mutluluk döneminde Türkmenistan, kendisinin Tarafsızlık derecesi gereğince, dünya ülkeleriyle çift taraflı, eşit halkı ilişkiler sürdürüyor. Bu işbirliği özeninde turizm ve ticaret sektörünün önemi de çok büyüktür. Tarihten bilindiği üzere, Türkmenistan’ın günümüzdeki sınırlarından, aynı zamanda eski Merv üzerinden geçen kervanlar turizm, ticaret ilişkilerini geliştirmekle beraber siyasi-diplomatik işleri de yapmışlardır.

921-922 yıllarında Bağdat’tan Merv üzerinden geçen yol aracılığıyla Volga Bulgarlarına gönderilen elçilik Bulgar kralının ricası neticesinde uygulandı. Bu kervanın içeriğinde yaklaşık 5 bin adam, yaklaşık 3 bin at bulunmuştur (normalde sadece ticaret amaçlı giden kervanlarda bu kadar fazla sayıya nadiren karşılaniyor). Ahmet İbn Fadlan’ın halifenin adına yazan hesabına göre, turizm döneminde hoş ilişkileri oluşturmak amaçlı, oğuz askerlerinin birisine kıymetli hediye olarak Merv’de üretilen elbise vermiştir.

Büyük İpek yolu üzerinde bulunan Merv bölgesi Doğuyla Batıyı birleştirerek, uluslararası ticaretin büyük merkezlerinin birine dönüştü. Orta asırlarda dünyanın çeşitli ülkelerini gezen Arap gezginleri Merv'e gelerek kendilerin yol yazılarında yerli halkın siyasi, iktisadi, medeni durumu hakkında bilgiler sunuyorlar. Bu ise halklar arasında kardeşlik-dostluk ilişkilerinin geliştirilmesine yardım ediyor.

Günümüzde Türkmenistan Saygıdeğer Devlet Başkanı Gurbanguli Berdimuhamedov'un liderliğinde dünya Ülkerliyle ticaret-ekonomik ilişkileri oluşturmak ve geliştirmek, ülkemizde uluslararası turizm sektörünü oluşturmak, devlet siyasetinin öngörülen dallarının biridir.

Mati Annanurov
(*Türkmenistan*)

İPEKÇİLİK VE ULUSLARARASI TİCARETİ

İpek yolu insanlık tarihinde geniş uluslararası işbirliğinin aynı zamanda uluslararası çalışma dağıtımının, ziraatın, ticaretin gelişmesine, araç-ulaşımlarının genişlemesine, zanaatçılığın, bilim adamlarının buluşlarının, yeni teknolojilerin yerleşmesinde etkisini gösteriyor. Büyük İpek yolu dünya çapında malzeme para-malzeme alışmanın ve değiştirmenin genişlemesine de etki etmiştir. İpekçilik ticaretinin güç kazanması Doğuda ve Avrupa'da saf metallerla-altına, gümüşe, bakıra olan taleplerin armasına getirmiştir. İpek ticareti para-malzeme ilişkilerinin güçlenmesine büyük yardım ediyor. Avrasya uygarlığı tarihinde Büyük İpek yoluna işbirliği, refah, eğitim, kültür yolu olarak değerlendiren UNESCO uluslararası kurumu 1987 yılında "İpek yolu" programını kabul ediyor. Türkmenistan'ın refah severlikli Tarafsızlık siyaseti, önleme diplomasisinin bölge merkezinin Aşkabat'ta açılması uluslararası işbirliğinde büyük siyasi bir olay oldu. Büyük İpek yolunun günümüze uygun canlandırılması tüm Avrasya kıtasında iktisadi ilişkileri yeni boyuta taşıyor.

Türkmenistan'ın Çin'e, İran'a doğal gaz göndermesi, gelecekte Türkmenistan-Afganistan, Pakistan-Hindistan doğal gaz boru hatlarının inşa edilmesi, Hazar, Kafkas, Türkiye, Avrupa doğal gaz boru

hatlarının projelerinin planlanması Büyük İpek Yolunun yeni sektörlerinin açılması demektir. Büyük İpek yolunun canlandırılması yeni iş imkânlarının oluşturulmasına, sosyal hayatın, kültürün gelişmesi demektir.

İpek hammadde üretimini ve zanaatçılığı binyıllardan başlamıştır. İpek ticareti günümüzde de yeni imkânları sunuyor. İpek hammaddesini üretmek onu tekrardan işlemek için Türkmenistan Ziraat Sanayisinin büyük imkânları mevcuttur. İpek kumaşlarını üretmeye ve dış ülkelere nakliye etmeye Türkmenistan'ın büyük imkânları mevcuttur.

Şirin Gılıçmedova
(Türkmenistan)

KERVAN YOLLARI ÜZERİNDEKİ KERVANSARAYLARI

Türkmenistan tarihi değerleri zengin bir ülke. Onlardan birisi Dehistan tarihi-medeni anıtıdır. O Büyük İpek yolu üzerinde bulunan eski bir şehirdir. Orta Asır bilim adamı Makdisi'nin belirtmesine göre, burada iki tane büyük Dehistan (Mesian) ve Ahur (Madav) şehirleri bulunmuş. Onlar ülke içerisinden geçen kervan yolları başında ve sonlarında bulunmuşlar.

Mesian şehir kalesinin çevresinde bulunan kervansaraylar, pazarlar, ticaret konakları daima çok kalabalık olmuş. Yapılan kazı ve araştırma işleri burada erken dönemlerde birkaç kervansarayların bulunduğunu onaylıyor. Onlardan bir tanesi şehrin güneyinde bulunarak pişmemiş tuğlalardan inşa edilmiş ve misafirler için bulunan birkaç odadan oluşmuş. Diğer bir kervansaray ise pişmiş tuğladan inşa edilmiş olup şehrin batısında bulunuyormuş. Üçüncü kervansaray ise doğuda bulunarak, 18 tane dikdörtgen odadan oluşuyormuş. Duvarları 21x21x3,5 cm pişmiş tuğladan dikilmiş. Tesisat dışında 2,5 m kalınlıkta duvar inşa edilmiş. Bu kervansaraylar da Dehistan üzerinden geçen kervan yolları hakkında Rus bilim adamları M. Y. Masson, G. A. Rugaçenkova kendi çalışmalarında belirtiyorlar.

İpek yolunun temelini oluşturan ticaret her zaman şehirlerin ekonomisinde önemli bir yere sahipti. Ticaret kervanlarının güvenliği ve dinlenmeleri için çok odalı kervansaraylar inşa edilmiş. Onlardan bir

tanisi daha Türkmenabat şehrinden 170 km kuzeyde bulunan Dayahat kervansaraylarıdır. XII asra ait bu anıt 2 kattan oluşmakta ve pişmiş tuğlalardan inşa edilmiştir. Onun günümüze kadar muhafaza edilmiş şekli 26 odadan ibaret. Yapı özelliği çok farklı olan bu kervansaray, pişmiş tuğladan örülerek inşa edilen, güzel desenlerle süslenmiştir. Dış duvardaki desenler Türkmen halısının desenlerini andırıyor. Başka da dörtgen ve basamak şeklinde desenler de mevcut.

Köneürgenç anıtlar kompleksinin merkezinde bulunan kervansaray da Büyük İpek yolu üzerinde özel bir tarihi anıttır. Bu muhteşem yapının erken dönemlerde etrafı 600x800m geniş alanı, büyük bir giriş kalesi bulunmuş. Bilim adamı V. İ. Pilyavskin'in belirtmesine göre, kervansaray çift ve çok ufak tuğlalardan, mavi renkli mine kaplamasından yapılan pamuk çiçeğini andıran desenlerle süslenmiştir. Bu tarihi anıt hakkında halk arasındaki efsanelerde bilim ocağının girişinin giriş kalesinin bulunduğu yerinden geldiği söyleniliyor. Efsane "Mamun akademisi" ile ilişkilendiriliyor. Kervansarayların mimarı süsleri orta asır şehir yapısı özelliklerinin de özel göstergesidir.

Cennet Rahmanova
(*Türkmenistan*)

BÜYÜK İPEK YOLU BÖLGEDEKİ DEVLETLERİN İSTİKRAR GELİŞMESİNE YARDIM EDEN İŞBİRLİĞİ

Bu günkü Türkmenistan Saygıdeğer Devlet Başkanı Gurbanguli Berdimuhamedov'un liderliğinde uluslararası birliğin refahı, stratejik istikrarı ve güvenliği temin etmeye yönlendirilen gayretlerine yardım etmek amaçlı aktif dış siyaseti sürdürüyor. Türkmenistan'ın BM ekonomi ve hayat heyetinin kanunlarına göre oluşturulan, BM bölgesel komisyonlarının içeriğine dâhil olan BM Asya ve Pasifik okyanusu için ekonomi ve hayat komisyonu (AYUIDK), BM Avrupa ekonomi komisyonu (YIK) ile işbirliğinin kapsamı da genişledi.

Türkmenistan AYUIDK'sı ile işbirliği XX asrın 80'li yıllarında oluşturuldu. 1987 yılında AYUIDK Türkmenistan Bilim Akademisinin Çöller enstitüsüne çölleşmeyle mücadele ile ilgili araştırmalar düzenlemek ve uzmanları hazırlamak için uluslararası merkezinin yetkisini verdi.

1992 yılında Bağımsız Türkmenistan'ın BM'nin ve AYUDIK üyeliğine kabul edilmesiyle, ülkemizin BM'nin bu komisyonu ile kalite açısından yeni boyuta taşındı.

Türkmenistan YIK'sı ile işbirliği, enerji güvenliğini, çevreyle ilgili sorunları içeriyor. 2010 yılında Türkmenistan BM'nin YIK'nın istikrar enerji komitesi bürosunun başkan yardımcılığına, 2010-2011 yıllarında YIK'sı ve AYUIDK'sı tarafından yönetilen Orta Asya ülkelerinin ekonomisine katkıda bulunmak amaçlı oluşturulan özel programının (SPECA) iki defa başkanlığına seçildi.

Deliller Türkmenistan'ın BM'nin bölgesel komisyonlarının işi- ne çeşitli dallarda etkili işbirliği yaptığını, bunun ise Büyük İpek yolu bölgesindeki devletlerin sosyal-ekonomi sorunlarının çözümüne, istikrar gelişmeye olumlu etki ettiğini açık gösteriyor.

Ogultagan Geldimiyazova, Serdar Atdayev
(Türkmenistan)

MERV İPEK YOLU ÜZERİNDE: TİCARİ VE MEDENİ İLİŞKİLER

Orta asır Merv'i Asyan'nın büyük medeni ve ekonomik merkezi haline gelmiş. Merv'deki zanaatçılık gelişmesine ilk olarak seramik bulgular şahitlik ediyor. Seramiğin ince mine kaplamalı "lüstr" ve "minayi" çeşitlerinde bu açık bir şekilde görünmekte. Bulguların büyük bir kısmı XII-XIII asırlara aittir. Seramik ocaklar yanında bulunan seramik ürünlerinin parçaları burada yerli üretimin geliştiğini bildiriyor. Soltangala'da taş kazanlarının parçaları çok miktarda bulundu.

Merv'de seramik üretimi büyük derecede gelişmiştir. Çok güzel ince tabaklar Merv dışındaki Doğu ülkelerine götürülmüş. Onların bulguları Nusay, Köne Termez ve diğer eski kalelerde rastlanılıyor. Abu Bekir ibn Ahmet isimindeki Mervli ustanın adı yazılmış tabak parçası Samarkant yakındalarında bulunan Afrasiyap kasabasında bulundu, bu ise bu iki şehir seramiği arasında ilişkilerin bulunduğunu açık bir şekilde göstermekte.

Bilimsel araştırmalar Merv ile Volga üzerlerindeki ve Kuzey Kafkas'daki Altınorda şehirleri arasında ticaret ilişkilerinin

bulduğunu ispatladı. Bulgar şehrinin zanaat atölyesinde yapılmış seramik ürünleri üzerindeki oymaların Merv zanaatçılığı süsleriyle eşleştirilmesi, bu seramik ürünlerinin erken Merv zanaatçılığını örnek alındığını ispatlıyor. Kuzey Kafkas'ın Macar şehrinin seramik üretimi gelişmesine Merv zanaatçılığının büyük etki ettiği de ispatlanmıştır.

Şabanalı Cumayev, Bağtıgül Mammedova
(*Türkmenistan*)

BÜYÜK İPEK YOLU VE EKONOMİ

Dünya halklarının dostluklu ilişkilerini korumada, ticaret-ekonomi sektörünü geliştirmede yolların önemi çok büyüktür. Birçok asır üzerinden kervanları taşıyan büyük ismini alan İpek yolu bu gün de uluslararası ekonomi ilişkilerini geliştirmede önemini kaybetmiyor.

Türkmenistan Büyük İpek yolunun geliştiği dönemde, yani kervanların bir devletten diğer bir devletlere ticaret ilişkilerini sürdürdüğü dönemlerde de, günümüzde de onun kavşağında bulunarak, devletlerarası ilişkileri sürdürmekte büyük önemi sahiptir. Tarihten bilindiği üzere, Orta Asya'nın önemli ticaret kavşağında Büyük Selçuk Türkmen devleti bulunmuştur ve büyük ticaret merkezlerinin birisi haline gelmiştir. Üzerinden İpek yolunun geçmesi onun dış malzeme transferine olumlu etki etmiştir. Büyük Selçuk Türkmen devletinde gelişmiş ticaret ve vergi sistemi oturtulmuş. Hatta o dönemde modern değerli evraklar piyasasının ilk belirtilerini de göstere biliriz. Çünkü Malik han döneminde ödenemeyen vergilere barat (senet) yazılmış. Ödenmemiş baratlar pazarlarda da kullanıma eklenmiş. Bu ise belli bir derecede bizin ülkemizde değerli evrak piyasasının köklerini birçok asır evvelden oluştuğunu gösteriyor.

Büyük İpek yolu Türkmenistan sınırlarında ticaret ilişkilerinin daha erken dönemlerde oluştuğunu ispatlıyor. Günümüzde bu yol yönüyle uygun kıtalararası yollarının faaliyette olması Orta Asya ülkelerinin dış ekonomi ilişkilerini uygulamaya, Asya-Pasifik okyanus bölgelerinden, Çin'den ve Hindistan'dan, Avrupa'ya transit nakliyesini genişletmeye ve devletlerarası ekonomi, taşıt-ulaşım, enerji, ziraat ve ileri teknoloji gibi dallarda aktif işbirliğini oluşturmak için olumlu şartlar sağlar.

Bayrammırat Baymıradov, Kakacan Canbekov
(*Türkmenistan*)

TARİHİ KAYNAKLARDA ERKEN ORTA ASIR KERVAN- TİCARET YOLLARININ BEYANI

Büyük İpek yolu üzerinde bulunan ve sadece doğu da değil, hat-
ta tüm Avrasya'da da ün kazanan Türkmenistan sınırlarında bulunan
şehirlerde ticaretin, zanaatçılığın geliştirilmesine ve kültür ilişkilerin
oluşturulmasına maddi ve ruhi değerlerin oluşmasında uluslararası
kervan yolunun çok büyük bir yeri vardır.

İlk uluslararası kervan-ticaret yollarının oluştuğu döneminden-
milattan önce II asırlardan XV asra, onun faaliyetinin sona ermesine
kadar Türkmen toprağı Asya ile Avrupa arasında kültürleri birleştirici
köprü hizmeti görmüştür. Coğrafik çevresinin özelliklerine-uçsuz
bucaksız çöllerin, keskin kayalı dağ geçitlerin bulunmasına rağmen,
Türkmen toprağı Doğuyla Batı arasında asırlardır en sağlam ve
güvenli kervan yolu olmuştur. Bu güvenli kervan yollarından tüccar-
larla aynı zamanda, elçiler, haberciler, siyasetçiler, diplomatlar, ziya-
retçiler ve bilim adamları geçmişlerdir.

Erken orta asırlarda Avrasya kıtasından güvenli uluslararası ker-
van yolları açılmıştır, halklar bir birlerini daha yakından tanımaya
başlamışlar. Büyük İpek yolu ülkeler arasında ekonomik ilişkile-
rin gelişmesi için imkân sağlamıştır, dünya halklarının kültürü de
Türkmen halkının medeni mirasının daha da zenginleşmesine etki
etmiştir. Bu yollar üzerinde bulunan şehirler Merv, Nusay, Ürgenç,
Dehistan, Abıvert ticaretin, zanaatçılığın ve kültürün büyük merkez-
leri olarak Doğuda büyük ün kazanmıştır. Zanaatçılık metal işleme,
kumaş dokuma, cam imalatı ve diğer zanaatlar bu şehirlerin gelişme-
sine katkıda bulunmuştur.

Çıkışta Hamavı, Tabarı, Beyhakı, İstehri, Kazvını gibi batının ve
doğunun ünlü tarihçilerin, gezgin bilim adamların yazılarına dayana-
rak erken orta asırlarda Türkmenistan sınırlarında bulunan şehirlerin
durumu hakkında geniş olarak bahsedilir.

BÜYÜK İPEK YOLUNUN KUZEY DALINDA TİCARETİN GELİŞMESİNDE GARLIKLARIN ÖNEMİ

Garlıkların erken grupları VI-VII asırlarda Yedisuv, Toharistan bölgelerine yakınlaşmışlar. Yedisuv eski dönemlerden bu yana oturma tarım-zanaatçılık kültürünün ve ticaretinin gelişmiş yerlerinin biridir. Bu bölgeye gelen garlıkların bir kısmı yavaş-yavaş oturma hayata geçmeye başlamışlardır. Bu ipek yolu eskiden Fergana-Alay yönü üzerinden geçmiştir. Yedisuv Göktürkmenler bölgesinin batı kısmına girdikten sonra, bu önemli ticaret yolu Yedisuv-Tyan-Şan yönüne geçiriliyor. Bu yol üzerindeki ticaret ilişkilerinde sogdılı tüccarların önemi çok büyüktür. Sogdılılar Yedisuv’da birkaç ticaret temin merkezlerini oluşturmuşlar. İpek, Doğuyla Batıyı birleştiren ilk dünyevi önemli malzemedir. Büyük İpek yolunun bu dalının esas kısmına erken orta asırlardan başlayarak garlıklar egemenlik sürdürmüşlerdir. Garlıkların egemenlik ettikleri yerlerin üzerinden Kırgızların ülkesine giden ticaret yollarında geçmiştir. Ancak garlıkların ticaretindeki önem Büyük İpek yolunun kuzey dalına aittir. Garlıkların ilişkilerinde sogdılıların kuran ticaret temin merkezleri önemli bir yere sahiptir.

Yedisuv’a sahip çıkarak kendi devletlerini kuran garlıklar, bu ticaret yolunun kontrolünü tamamen kendileri almışlardır. O dönemlerden başlayarak garlıkların hayatında ticaretin önemi daha da artıyor. Yedisuv’un zengin şehirlerine esaslanan garlıkların ekonomik durumu sağlamış. Taraz’dan Issikköl’e kadar aralıktaki ticaret yolunu kontrol etmek, Abbasi Halifelerini Türkî gulamlarıyla temin etmekte garlıkların ticaretinde önemli bir yere sahiptir.

Yedisuv’un ve Maverannahr’ın oturma tarım nüfusu ve şehirlerinin zanaatçılık nüfusuyla sıcak ticaret ilişkileri garlıkların (sadece onların da değil) sadece ekonomisine değil, medeni hayatında da büyük etmiştir. Garlıkların egemenlik sürdüğü yerlerinden Taraz gelişmiş ticaret ilişkileriyle başka yerlerden daha da farklı idi. Tarazlı tüccarların Ispihan’da kendilerine ait ticaret merkezler bulunmuş. Şehirlerde ticaretin ve zanaatçılığın gelişmesinde, göçebelerle ilişkilerin

çok büyük önemi varmış. Bu hakkında Soltan Sancar'ın kararlarının birinde “Göçebelerin gelir sağladığı malzemeleri ve eşyaları oturlu halkın mutlu bir şekilde hayat sürdürmesinin, yararının ve temininin gelişme sebebidir” şeklinde belirtilmiştir. Getirilen bilgiler orta asırlarda garlıklarda ticaretin geliştiğine ve onun gelişmesine Büyük İpek yolunun büyük etkisinin bulunduğunu ispatlıyor.

Akmirat Övezov, Altın Hıdırova
(*Türkmenistan*)

BÜYÜK İPEK YOLU TARİHİNDEN

Büyük İpek yolu erken dönemlerde Türkmenistan sınırlarından Rusya ile Hindistan'ı, Çin ile batı ülkelerini birleştiren ülke olara, halklar arasındaki ticaret, kültür, ekonomik ilişkileri geliştirmeye yardım etmiştir. Onun İpek yolu şeklinde adlandırılmasının sebebi, belki de Çin'de çok miktarda ipeğin üretilmesi ve ipek ürünlerinin nakliye edilmesiyle ilgilidir. Çin'de üretilen ipek ürününün üretimini gizli sırları, çay, porselen ürünlerinin çeşitli çeşitlerinin çıkarılması Batı ülkeleri tarafından bilinmemiştir, aynı zamanda Çinlilerde bu sanatı gizli tutmaya çalışmışlar. Bu malzemeler Avrupa piyasasında büyük ilgi gören malzemelerdir. Bilindiği üzeri Çin'de ilk olarak ipek kurdu kozasından iplik almışlar. Büyük İpek yolunun başlangıcı Çin'den Ceyhun nehri aralığında, oradan da Amul şehri kıyısından, Afganistan'a ve Hindistan'a, Horezm'e, Eski Merv'e doğru çeşitli dallarda uzamıştır.

O dönemde Merv zanaatçılığının, dokuma, metal işleme, kuyumculuk ve inşaat gibi alanlarda daha da gelişmiştir. Dolayısıyla Merv ticaretin gelişmiş merkezlerin biri olarak bilinmiştir. Merv'den sonra ticaret yolu Sarahs'a, Nişapur'a, Abiver'te, Nusay'a, Parav'a ve sonra Gürgen'e, Dehistan'a doğru uzamıştır. Hazar denizi kıyısıyla Arap ülkelerine kadar ulaşmıştır. Büyük İpek yolunun çok büyük bir kısmı Doğuyla Batı arasını birleştirerek, Türkmenler için güçlü, ticaret, eğitim dalında gelişmiş bir devlet olması için önemli imkânlar sağlamıştır.

BÜYÜ İPEK YOLU ÜZERİNDEKİ ŞEHİRLER

Türkmen halkının eskiden gelen ruhi değerlerini tekrar canlandırmak hakkında Saygıdeğer Devlet Başkanımız konuşmalarında ve çalışmalarında Türkmenistan'da günümüzde bilimsel çalışmaları tüm yönüyle geliştirmeye, bilgi alışverişini geniş kapsamlı sürdürmeye ve uluslararası işbirliği genişletmeye çok büyük önem veriyor. Batı ile Doğu ülkeleri arasında kültürün gelişmesi, refahın ve anlaşmanın temel yolu ve insanlık için paha biçilmez medeni değer sayılan Büyük İpek yolunun başlangıcı Çin'in Han imparatorluğunun başkenti Loyan şehrinde başlamıştır. Bu ticaret yolunu Çin tüccarı ve gezgini Çjan Szyan kurmuştur. Büyük İpek yolu Orta Asya m. ö. II asırda gelmiştir. Türkmenistan ticaret kervan yolunun kavşağında bulunmuştur. Çin'den gelen kervanlar Ceyhun nehrinden geçerek Amul'da konaklayarak, oradan da Gürgenç'e, sonra Merv'e ve Sarahs'a, Abıver'de, Nusay'a, Dehistan'a gitmişler.

Büyük İpek yolunun faaliyet göstermesinde büyük yere sahip eski Gürgenç (günümüzdeki Köneürgenç) şehri ticaretin, eğitimin ve kültürün gelişmiş merkezi olmuş. Gürgenç pazarlarına dünyanın çeşitli ülkelerinden tüccarlar gelmiştir ve bu ise halklar arasındaki ticaretin ve kültürün gelişmesine yardım etmiştir. Şehir üzerinden Kuzey ve Doğu Avrupa'ya, İran'a, Hindistan'a, Orta Asya ülkelerine kervanlar gitmiştir. Köneürgenç bilim ve kültür merkezi olarak tarihe girmiştir. Burada meşhur şahsiyet Şihabeddin Hıvakın'ın kuran "Akademi" ismini verdiği ünlü kütüphane faaliyet göstermiştir.

Eski Merv şehri Büyük İpek yolu üzerinde bulunarak, halklar arasındaki ticari ve medeni ilişkilerin gelişmesinde büyük yere sahiptir. Merv'de dokunan "kazin", "mulham" isimindeki yün kumaşlar İran'a, Irak'a, Mısır'a yayılmıştır ve İpek kumaşları yüksek kalitede üretmekte ün kazanmıştır. Merv'de üretilen İpek kumaşlardan Bağdat'ın hanları ve beyleri elbise diktirmişler.

Büyük İpek yolu üzerindeki büyük ülkelerin biri de Pers devletidir. Çin'in ticaret kervanları Pers başkenti ünlü Nusay şehri üzerinden de geçmiştir. Çin korunma amaçlı atlara ihtiyaç duymuşlar.

Pers'te ise dayanaklı ve hızlı atlar yetiştirilmiş. Orta Asır Dehistan şehri de Büyük İpek yolu üzerinde bulunmuş. Buradan dünyanın 44 şehrinde sikke edilmiş para hazinesi bulunuyor. Bu ise Dehistan'ın ticaret ve medeni merkez açısından geliştiğini ispatlıyor.

Büyük İpek yolunun tarihi dünya uygarlığına çok önemli katkıların birisi olmakta. Bu yol insanlık için eşsiz tarihi ve medeni değerdir.

Annacahan Nobatova

(Türkmenistan)

X-XII ASIRLARDA BÜYÜK İPEK YOLU ÜZERİNDEKİ KERVANSARAYLAR VE ONLARIN ÖNEMİ

Selçuk Türkmenlerinin egemenliğini kuran ülkelerinde ve illerinde siyasi birlikleri kurmakları ekonomi hayatın ve ticaretin büyük bir çapta gelişmesine yardım etmiştir. Bu ise şehirlerde, köylerde, nüfuslu bölgelerde pazarların oluşmasına, kervan yollarının ve kervansaraylarının inşa edilerek, kullanıma getiriyor. Devlet ticaret yollarını devamlı kontrol altında tutuyordu ve refahı sağlıyordu. Bu ise kervanların Hindistan'la Sıriya kıyılarına, Batı Avrupa ile Türkistan'a, ayrıca, Horezm arasında sakin bir şekilde sefer etmelerine imkân sağlamıştır. Ekonomi ve ticaret hayatında Selçuk Türkmenlerinin egemenlik sürdürdükleri Horasan, İran, Irak, Anadolu ve diğer Orta Doğu ülkeleri bu dönemde ekonomide gelişmiş dereceye ulaşmıştır.

Kervan yolları üzerinde her 25-50 km mesafede su kuyuları inşa edilmiş ve onların yakınlarında kervansaraylar da inşa edilmiştir. Özellikle IX-X asırlar kervansaray inşaatının gelişen dönemiydi. Kervansaraylar yakınlarında pazarlar da bulunmuş. Kervan yollarının esas kavşağında ve geçitlerinde gümrük kaleleri inşa edilmiştir.

Kervansaraylar, özellikle, aşağıdaki iki amaç göz önünde bulundurularak inşa edilmiştir:

Bu ticaret malzemelerini taşıyan kervanları, sınır kıyılarını düşman yağmasından korumak için;

Yolcular konakladıkları zaman çeşitli isteklerini karşılamak amaçlı.

Her kervansaray aralığı dünya hızında dokuz saat göz önünde bulundurularak belirlenmiştir. Her bir kervansaray özellikler üç tipte

inşa edilerek, onların yazlık ismini verdikleri avlusundan, kışlık denilen kapalı ve onların ikisinin de karışık binalarından oluşmuştur.

Anadolu Selçuk Türkmen devleti içeriğine dâhil edildikten sonra, XII asrın sonlarında uluslararası ticaret merkezi haline gelmiştir. Ekonomi siyaseti uluslararası ticaret şartlarına göre kurallaştırılmıştır. Selçuk sultanları Anadolu'nun bir başından diğer tarafına esas ticaret yollarından aralıktaki yollara kadar her yerde kervansaraylar inşa etmişler. Sultanlar ve devlet adamları tarafından inşa ettirilen bu vakıf binalarında yolcular üç gün kervansarayı inşa ettirenin misafiri olarak görülmüş ve onlardan herhangi bir ücret alınmamıştır.

Anadolu'da Selçuk Türkmenlerinin egemenliğini devam ettirdiği dönemde mimarlık özelliklerini kervansaraylar kendisinde barındırıyor, yani kapıların muhteşem desenlerle süslenmesi, orta asrın en dikkat çekici mimarlık eserlerindedir. Bu binalar eski zamanlarda yönetim dairesi olarak kullanılmıştır. Her açıdan sağlam ve güzel, ayrıca geniş ve rahat bir şekilde inşa edilen bu kervansaraylar lüks köşkleri anımsatmıştır.

Gülşirin Atayeva
(*Türkmenistan*)

BÜYÜK İPEK YOLU DALLARI

Türkmenistan gelişmesinin yeni tarihi döneminde-İstikrar ülkenin mutluluk döneminde dünya devletleriyle refah, dostluk ve birlik yollarını oluşturuyor, bilumum refahı, istikrar ekonomik gelişmeyi pekiştirmeye yardım ediyor.

Büyük İpek yolu aracılığıyla kervanlar Çin'den Amuderya'ya kadar birçok kilometre yol kat etmişler. Amul ticaret yollarının kesiştiği noktasıdır. Yolların bir tanesi Amuderya üzerinden Afganistan'a ve Hindistan'a, diğeri Köneürgenç'e Rusya'ya, Abıvert'e, Nusay'a, Ferav'a, Dehistan'a, Gürgen'e, sonra ise Hazar kıyısıyla güneye dönerek, İran'a, Arap ülkelerine ulaşmıştır. M. ö. binyıllık ortalarında Merv kendisinin zanaatçılığıyla ün kazanmış. Merv'de dokunan kumaşlar, Merv topraklarında yetişen sebzeler, kavun-karpuz, üzüm-kuru üzümler kervan yollarıyla uzak ülkelere götürülmüştür. Merv ticaret kervan yollarının kavşağında bulunmuştur. Roma ipek ticareti

taleplerini Merv üzerinden doldurduğu dönemde, dönemin en büyük gümüş sarf eden ülkesi Çin gümüş rezervini de Merv üzerinden temin etmiştir. Merv sadece Roma ile Hindistan arasındaki ticaret işinde arada durmakla sınırlanmamıştır. Aynı zamanda da Hindistan ve Samarkant, Buhara ile ticaretle de büyük rol oynamıştır. Büyük İpek yolu üzerindeki en büyük şehirlerin biri de Gürgenç (günümüzdeki Köneüregenç) şehridir. Hazar denizinin doğu kıyılarında bulunan orta asır Dehistan şehri de uluslararası kervan yolunda bulunarak, Ferava (Serdar şehri), Şahrislam (Baharlı ilçesi), Nusay (Aşkabat şehri), Abivert, Sarahs, Zemm (Atamırat ilçesi) şehirleri de büyük İpek yolunun çeşitli dalları üzerinde bulunmuştur. Böylelikle Büyük İpek yolunun dalları bizim bu eski toprağımızın üzerinden geçmiştir. Büyük İpek yolu demiryoluna-modern yola dönüştü.

Gurbangeldi Muhammedov
(*Türkmenistan*)

GARAMANLI BEYLİĞİ TİCARET YOLLARININ KAVŞAĞINDA

XIII-XV asırlarda Anadolu’da kurulan Türkmen devletlerinin en güçlülerinden biri de Garamanlı beyliğidir. Bu beyliğin askeri ve siyasi açıdan güçlenmesine onun ekonomik gelişmesi, ilk olarak ise, ticaretin ve işçiliğin gelişmesi yardım etmiştir.

Garamanlı beyliğinin coğrafik açıdan uygun ticaret yolları üzerinde bulunması onun çok yönlü gelişmesini temin etmiştir. Gezginlerin verdiği bilgilere göre, XIV-XV asırlarda Anadolu pazarlarına getirilen malzemeler arasında ziraat ve zanaatçılık ürünleri çoğunluk göstermiştir. Şehir pazarlarının malzemeleri de ucuzmuş.

Arap gezgini İbn Said’in belirmesine göre, Küçük Asya’dan Mısır’a inşaatta kullanılan ağaçlar götürülmüştür. Anadolu’da hayat süren Türkmenler tarafından üretilen halılar büyük ilgi görmüştür. İbn Battutan’ın bilgilerine göre, Mısır beyzadeleri köşklerini Türkmen halılarıyla süslemişler.

Ünlü gezgin İbn Bibi kendisinin “Selçukname” isimli eserinde “Garamanlıların atası Ermeneg’e kömür getiren Türkmenlerdendir”

cümlesine rastlanılıyor. Bu ise zanaatçılıkta kullanılan esas malzeme kömürün Ermeneg'e (Anadolu'ya) Türkmenler tarafından getirildiğini ispatlıyor. Yani Orta Asya'dan göçerek gelen Türkmenler bölgede zanaatçılığın gelişmesinde büyük öneme sahiptirler. Zanaatçılığın ve ticaretin gelişmesi ise, uluslararası ticaretin gelişmesi için uygun şart sağlamıştır. XIII-XIV asırlarda Garamanlı beyliğinin dış ticaretinde esas ortağı Venedikli ve Cenovalı tüccarlardır. Onlar Garamanlılarda üretilen ve uzak doğudan getirilen malzemeleri satın alarak Avrupa'ya götürmüşler.

Küçük Asya aynı zamanda Garamanlı beyliği Doğudan Batıya doğru uzayan ticaret yolları üzerinde bulunmuştur. Bu ise Garamanlı beyliğinin hayat-ekonomi durumuna olumlu etki etmiştir.

Orazgeldi Aşirov
(*Türkmenistan*)

SULTAN MAHMUT GAZNELİ DÖNEMİNDE TİCARET- EKONOMİ İLİŞKİLER

Sultan Mahmut'un yönettiği dönemde (998-1030) Büyük İpek yolunun büyük kısmı Gazneliler devleti sınırlarından geçmiştir. Büyük İpek yolu üzerinden geçen ticaret kervanları Çin'i, Hindistan'ı Akdeniz'le birleştirmiştir. Ticaret kervanları Çin'den, Hindistan'dan, Horasan'dan, İran'dan, Rhea'dan, Mısır'dan ve Şam'dan yük taşımışlar. Gaznelilerin merkezi egemenliği transit geçen kervan yollarında refahın sağlanmasıdır. Sultan Mahmut'un özel talimatı üzerine Büyük İpek yolu üzerinde kervansaraylar inşa edilmiştir ve tüccarlara ticaret ilişkilerini oluşturmak için imkânlar sağlanmıştır.

Sultan Mahmut'un yönettiği dönemde Orta Doğuyu Çin'le birleştiren esas yolların biri Nişapur üzerinden geçmiştir. Onun üzerinden geçen kervan yolu Gazneliler devletinin uluslararası ticaret-ekonomi sektörüne katılması için imkân sağlamıştır.

Sultan Mahmut'un hükümdarlık sürdürdüğü dönemde Gazneliler devletinin sınırından geçen transit ticaret kervanları bölgenin medeni gelişmesine etki etmiştir. Kervan yolları üzerinde Merv, Nişapur ve Balh şehirlerinde ticaret merkezlerinin oluşmasına imkânlar oluşmuştur. Sonuçta, bölgede halklar arasında medeni ruhi ilişkilerin oluşmasına yardım etmiştir. Gazneliler devletinde elde edilen medeni gelişmeler Orta Doğu halklarının kamu düşüncesinin gelişmesine etki etmiştir.

Şirin Hallıyeva
(Türkmenistan)

BÜYÜK İPEK YOLU VE MODERN TEKNOLOJİNİN YAYILMASI

Saygıdeğer Devlet Başkanımızın destekleriyle İstikrar Türkmenistan’ımızda eski Büyük İpek yolu dalları canlandırılıyor. Vatanımızda eğitim, kültür, tıp, ticaret-ekonomi, spor dallarında uluslararası ilişkiler geniş kapsamda genişliyor. Ülkenin kimya sektörü önünde en yeni eğitim-teknoloji, teknik çalışmalar esasında üretime yüksek dereceli, enerji ve malzeme tasarruf eden teknolojilerin yerleştirilmesi var. Kimya sektörünün geliştirilmesi kendi hammadde yataklarına zengin olduğundan ve onları tam olarak kullanmaya, sektörün ihracat imkânlarını genişletmeye, ziraatın gelişmesine yönlendirildi. Günümüzde faaliyet gösteren kimya firmalarının ve yeni inşa edilecek fabrikaların ürünlerinin kalitesine büyük ilgi duyuluyor. Dolayısıyla her ilde üre fabrikaları ve Lebap ilinde büyük potasyum tuzlarını kazarak ve tekrar işleme kompleksi inşa ediliyor.

Balkan ve Lebap illerinde yeni kullanıma verilen çimento fabrikaları ileri teknolojilerle teçhizatlaştırılan ve onların hazır ürünleri sadece yerli halkı tatmin etmekle, komşu ülkelere de çıkarılacak.

Balkan ilinde kahverengi kömürlerin ve fosforit yatakları bulundu. Kuzey-Güney uluslararası demiryolu inşasıyla bu madenlerin geliştirilmesine de başlanacaktır. Lebap ilinde Amuderya’nın üzerinde inşa edilen ve edilecek köprülerin, demir ve hava yolları turizm, kültür, ticaret-ekonomi ve diğer sektörlerle beraber, kimya sektöründe de çeşitli teknolojilerle temin eder. Sonuçta, Büyük İpek yolunun canlandırılması Bağımsız, daimi Tarafsız Türkmenistan Devletinde yeni, modern teknolojilerin yayılmasına getirir.

Serdar Agayev
(Türkmenistan)

TÜRKMEN-ÇİN EKONOMİK İLİŞKİLERİNDE KÜÇÜK VE BÜYÜK İŞLETMELERİN ÖNEMİ

Türkmenistan Devlet Başkanı Saygıdeğer Gurbanguli Berdimuhamedov’un uyguladığı “açık kapılar” siyaseti ülkemizin

dış ekonomik ilişkilerinde de etkili bir şekilde sürdürülüyor. Bu siyasetin esasını dünya ve bölge devletleriyle çift taraflı denk hukuklu ekonomik ilişkiler oluşturuyor. Türkmenistan'ın ekonomik sektördeki esas ortaklarının birisi de Çin Halk Cumhuriyetidir.

Bu dostluklu ülke ile ilişkiler tarihe bakarsak, kendi başlangıcı asırlar önceden başlamaktadır. Eski dönemlerde faaliyet gösteren ve halkların birbirlerini tanımalarına, dostluklu ilişkilerin gelişmesine ve pekişmesine yardım eden büyük ipek yolu bu ilişkileri oluşturmuştur. Asırlar devamında bu yolların tekrar canlandırılması ise, dostluklu ülkeler arasındaki ilişkileri daha da pekiştirmeye imkân sağladı.

Çin'in ekonomik gelişmesinin tarihini analiz etmekle onun olumlu tecrübesini milli ekonomimizi geliştirmede etkili kullanılabilmemesini umuyoruz. 1978 yılında Çin Halk Cumhuriyeti ekonomik gelişmeleri hızlandırmakla, kendi ekonomi alanını yabancı sermayesine açtı ve küçük ve orta işletmenin gelişmesi için gerekli devlet desteğini sağlamakla ilgili siyaseti uygulamaya başladı.

Çin'de küçük ve orta işletme firmaları ülkede kaydedilen firmaların %99'e, toplam iç ürününün %60'a, iş yerlerinin %70'e, her sene alınan patentlerin %65'ne, ihracatın %60'na ve devlet bütçesine gelen vergilerin %50'ne eşit olduğu belirtildi. Milli ekonomimiz çeşitlendirme yoluyla geliştirmenin önemini göz önünde bulundurmakla, bu konuda küçük ve orta işletme firmaların da destek sağlayabileceklerini göz önünde tutmak gerekir. Bu ise başarıları elde eden dostluklu ülkenin bu daldaki deneyimini öğrenmenin olumlu etki edeceğini gösteriyor.

Çıkışta Türkmenistan'ın esas ekonomi ortaklarından birisi Çin Halk Cumhuriyetinin uyguladığı ekonomik gelişmelerinde küçük ve orta işletmeciliğin önemi, onlara sağlanan devlet destek hakkında bahsedilecektir. Ayrıca dostluklu ülkenin küçük ve orta işletmeciliği malzemelerinin sergiler ve fuarlar aracılığıyla dünya piyasasına çıkması için sağlanan ayrıntılı bir şekilde gösterilecektir.

Mahricemal Gurbanova
(Türkmenistan)

TÜRKMEN HALKININ İPEKÇİLİK SANATININ ESKİ DÖNEMİ

Dünya uygarlığının ruhi-medeni ve tarihi değerlerine büyük katkıda bulunan Türkmen halkının ipekçilik sanatının gelişmesindeki hizmet çok büyüktür.

Ülkemizde artık birçok yıllar devamında düzenlenen arkeolojik araştırmaların sonuçları ve diğer tarihi kaynaklar dokuma merkezi olarak eski Merv’i, Sarahs’ı, Nusay’ı, Köneürgeç’i ve Amul topraklarını gösteriyor. Amul’un ve onun çevresinde hayat süren halk ipekçilikle uğraşmış ve ipek ürünlerini üretmekte fark yaratmış. Onlar usta ipekçiler olarak komşularını ipek ve ipek ürünleriyle temin etmişler. Burada dokunan branda bezi, gırmızı, daraylı gibi ipek kumaşları sadece ülke sınırlarında değil, hatta komşu ülkelerde de talep çokmuş. Eski Ceyhun-Oks nehri günümüzdeki Orta Asya bölgesinin genel ticaret yolu halini almıştır ve Büyük İpek yolunun dalları bu ırmaklar üzerinden geçmiştir. Onlardan en önemli geçitlerin biri de eski Amul’un yakınlarında bulunmuştur.

Bildiğimiz üzere, ipeği işleme teknolojisi Eski Çin’e aittir. Renklere geldiğimizde de onları milli renklerde boyamak çok önemli. İpekleri çeşitli renklere boyamak Türkmenlerin çevresini saran doğal çevreyle ilişkilidir ve ayrıca her bir tayfanın psikolojik düşüncesine bağlıdır. Türkmen’in çeşitli tayfalarının temsilcilerinde kırmızı, yeşil boyların çoğunluk gösterdiği açıktır. İpek kumaşlarının ve ürünlerinin lifi ve atkısı bir kat ipten bükülüyor, sonra “dukan” tekstil cihazında dokunuluyor. Buna Güney Türkmenistan’ın bazı sakinleri “tara” adını vermişler. Günümüzde kullanılan tekstil ekipmanlarının basit yapısı onun eski dönemlerden örnek alındığı hakkında düşünce oluşturuyor. Bu ekipmanı hazırlamak için ninelerimiz “gozak” yapmışlar. İpekçilik işlerine ait çalışma ekipmanları ve ipek kumaşlarının dokuma teknolojileri bilimsel olarak analiz edildiğinde, Türkmenistan’da ipekçiliğin geliştiği ve diğer bölgelerde dokunan ipek ürünlerin benzerliği görülebilir. Asırlardır geliştirilerek günümüze kadar ulaşan ipekçilik sanatı mutluluk döneminde kendisinin modern milli yansımaya sahip oldu. Ülkemizde üretilen tekstil ürünleri halkın taleplerini karşıla-

arak, sadece ülkemizin sınırlarında değil, hatta dünya halklarının da talep ettiği ürünler olarak biliniyor.

Maya Babayeva
(Türkmenistan)

GÜZEL KOKULU PARFÜMLER BÜYÜK İPEK YOLU ÜZERİNDEKİ OLAĞANÜSTÜ MALZEMELERİN BİRİ

Vadilerin, denizlerin ve çöller içerisinden geçen Büyük İpek yolundan sadece ipek değil, hatta başka da olağanüstü malzemeler de nakliye edilmiştir. Onlar birisi de güzel kokulu parfümlerdir. Zamanında Çin ile Roma arasındaki transit ticareti kontrolünde tutan Persli tüccarlar, Suriye, Yunan, Roma ve diğer Avrupalı tüccarlarını, deri, ipek, babil kumaşları, margiana ve hindi demirinden yapılmış ürünler, Alınkı Asya'dan getirilen abanozgil, güzel kokulu bitkiler ve diğer yabancı ve Pers malzemeleriyle temin etmişler.

Eski çağda ve orta asırlarda çeşitli zanaatlarla ünlü olmuştur. Merv kumaşları ve mine kaplamasız tabaklar esas ticaret malzemeleri haline gelmiştir. Büyük İpek yolu üzerinde bulunan Türkmenistan'ın orta asır şehirleri Nusay'dan, Merv'den, Dehistan'dan, Abıvert'ten kazı araştırma işlerinde bulunan parfüm kapları orta asırlarda halkın bu ürünleri kullandıklarını ispatlıyor. Parfümler orta asırlarda özellikle cam ve bronz kaplarda muhafaza edilmiştir.

Antik Marguş başkenti Gonurdepe'den de birçok parfüm kapları bulundu. Türkmenler erken dönemler bu yana güzel kokulu eşyalar da kullanmışlar. Bu güzel kokulu eşyalar misk ve anbardır. Bizim tarihimizin, kültürümüzün, sanatımızın aynası folklor eserlerimizde, klasik şairlerimiz şiirlerinde gülâbı, miski ve anbardan bahsetmişlerdir. Magtımğulı kendi "Anbar seçtiler" şiirinde:

Muhammet gelir diye gök eşğine,
Melekler miskle anbar seçtiler...

Veya "Nesin sen?" şiirinde:

"Veya misk mi sen veya koku nar anbar mısın?"- deyor. Söz ustası Şabende "Şabahrem" destanında:

Miski-anbar kokan yeller
Meğer beyler, bu cennettir... diyerek,
Miski anbarın en iyi şeyle kıyaslıyorlar.

IV BÖLÜM

BÜYÜK İPEK YOLU VE AVRASYA KITASINDA KÜLTÜRLERİN VE UYGARLIKLARIN ZENGİNLEŞMESİ

Joze Fransisko Pavia
(Portekiz)

BÜYÜK İPEK YOLUNUN MEDENİ GÖRÜNÜŞLERİ VE AVRASYA UYGARLIĞI

Büyük İpek yolu birçok asırdır Çin, Asya ve Avrupa arasındaki ilişkileri, ticareti geliştirmek için kullanılan birçok yollardan oluşmuştur ve o dönemde dünyayı birleştiren ünlü ticaret yolu haline gelmiştir. Günümüzde biz İpek yolunun tekrar canlandırılmasına aktif bir şekilde katılıyoruz. Bu yollar üzerinde bulunan esas kavşakların biri Türkmenistan da, uygun coğrafik konumu için, doğal gazın ve petrolün zengin yatakları için esas yere sahiptir. Türkmen yöneticilerinin akıllı düşüncesi sayesinde ve doğal zenginliklerin sınırsız yatakları sebebiyle Türkmenistan'ın ekonomik gelişmesi dünyanın en gelişmiş ülkelerinkine eşittir. Aşkabat Orta Asya'da ekonomi kârların merkezine dönüşüyor. Dünyanın çeşitli devletlerinin temsilcileri, aynı zamanda Çin'den, Rusya'dan, Avrupa ve Amerika ülkelerinden gelen adamlar Türkmen piyasasının ticaretine ve yatırımlarına ilgi duyarak geliyorlar.

Büyük İpek yolu sadece ekonomik ilişkilerinde gelişmesinde değil hatta halklar arasındaki medeni ilişkilerin, dinin, teknolojinin gelişmesinde de büyük rol oynamıştır. Büyük İpek yolu çeşitli uygarlıklarla ve medeniyetlerle ilişkilidir. İnsanlar sadece malzeme alışverişi değil hatta anlaşmazlıkları çözmeye, işbirliğini oluşturmaya yardım eden düşünceleri ve fikirleri almışlar.

Günümüzde de Türkmenistan birçok ülkelerle biriktiren, Avrupa'yı ve Asya'yı birleştiren köprüye dönüşüyor. Aşkabat'ta düzenlenen konferans gibi faaliyetler bu öngörülen amaçlara ulaşmada çok önemlidir.

Maya Klıçeva
(Rusya)

RUSYA DIŞIŞLERİ BAKANLIĞI MOSKOVA DEVLET ULUSLARARASI İLİŞKİLER ENSTİTÜSÜ VE TDİM ULUSLARARASI İLİŞKİLER ENSTİTÜSÜ ARASINDAKİ İŞBİRLİĞİNİN GELECEĞİ

Çok asırlara uzayan tarihi olan Türkmenistan ile Rusya arasındaki ilişkileri yeni tarihi 08 Nisan 1992 tarihinde başladı. O gün iki bağımsız ülke arasında resmi olarak diplomatik ilişkiler oluşturuldu. O dönemden bu yana geçen 20 sene bu ülkelerin arasındaki ilişkilerin dostluğunun, komşuculuk geleneklerine, eşit haklılığa, çift taraflı saygıya dayanarak oluşturulduğunu gösterdi.

Bu yıllar içerisinde çift taraflı ilişkilerin hukuk yapısı oluşturuldu, siyasi ve ekonomik görüşmelerin hızı daha da gelişti. Çift taraflı işbirliği, aynı zamanda iki ülkenin ve onların halkları arasındaki stratejik ilişkilerin en temel dallarının biri medeni-sosyal ilişkiler de genişledi. İyi deneyimli uzmanlar tarafından da bilimsel bilgileri alış-veriş etmede işe yarar deneyim topladı. Rusya federasyonu yüksek okullarında Türkmenistan için uzmanları hazırlamak işi başarılı bir şekilde sürdürülüyor, kültür ve sanat sektöründe geniş kapsamlı faaliyetler düzenleniyor.

Rusya'nın Dışişleri Bakanlığının ve MDHGI ve Türkmenistan'ın Dışişleri Bakanlığının HGİ'nin diplomatik açıdan uzmanları hazırlama ilişkilerinde de önemi çok büyük. MDHGİ oluşturulduğu dönemden bu yana uluslararası derecesindeki ünlü bilisel eğitim merkezine dönüştü ve yüksek kaliteli uzmanları hazırlamada zengin deneyim topladı. MDHGİ'nin mezunları sadece diplomatik hizmette değil çalışmıyor, hatta çeşitli ülkelerdeki devlet yönetim sektöründe yüksek görevlerde çalışıyorlar. Günümüzde MDHGİ Rusya Federasyonunun üç ileri giden yüksek okullarının birisi olmakta ve 20 tane temel eğitim planına göre uzmanları hazırlıyor. MDHGİ içeriğinde 6 tane enstitü ve 8 tane fakülte faaliyet gösteriyor. MDHGİ çok sayıda yabancı dillerini, daha doğrusu dünya halklarının 53 dilini öğrencilere öğretmede resmi olarak Ginnesin Rekorlar kitabına girdi. Bizim yüksekokullarımız arasında yakın ilişkiler oluşturuldu. Ancak bu

bizim imkânlarımızın sınır değildir. Bu ilişkiler daha ayrıntılı fikir alışmayı talep ediyor.

Oku Massahiro
(Japonya)

TÜRKMENİSTAN İLE JAPONYA ARASINDAKİ EĞİTİM İŞBİRLİĞİNİN GELİŞMESİ

Japonya 2005 yılında Türkmenistan’da elçiliğini açtı, bu ise yılda 2 tane Türkmen öğrencisini Japonya’ya eğitim alması için göndermeye olanak sağladı. Japonya’nın eğitim sektöründe gelişmiş ülke olmasına rağmen, normalde yüksek okullarında eğitim Japonca veriliyor. Sadece İngilizce eğitim veren yüksek okullarının sayısı çok azdır ve yaklaşık 30 tanedir. Bu ise Japonya’nın eğitim standartlarını öğrenmede engel oluşturuyor.

2007 yılında Devlet Başkanı kararıyla Dövmammet Azadı Türkmen milli dünya dilleri enstitüsünde Japon dili bölümü açıldı. İlk başlarda Türkmenistan’da çalışan Japon vatandaşlar aracılığıyla eğitim veriliyordu. Dersler sadece Japonca geçiliyordu. Dolayısıyla Japonca pratik kursu yüksek yöntem derecesinde geçiliyordu. Bana Japonyalı meslektaşlarımızın mesleğini devam ettirmek nasip oldu. Şu an ben Türkmen öğrencilerine Japon dilbilimini, Japon dili sesbilgisi, Japon dil eğitimi yöntemi ve Türkmen dilinden Japon diline tercüme eğitimini veriyorum.

Günümüzde, imkân buldukça, çok Japon dili eğitimini tamamlamış uzmanları Japonya’ya yüksek lisans ve meslek derecesini geliştirme eğitimine gönderme üzerinde çalışıyoruz. Bu Japon dili için yerli uzmanları hazırlamaya yardım ediyor.

Japonya’da eğitim almak için sadece Japonca bilmek yeterli değildir, bunun için Japonya’nın gelişmiş teknolojisini de bilmek gerekir. Japonya’nın gelişmiş bilimini ve teknolojisini öğrenmek Türkmenistan’da bilimin ve teknolojinin gelişmesi için yardım eder. Buna ilişkin, Japon dili uzmanlarını hazırlamanın önemi büyüktür.

Tim Vilyams
(İngiltere)

TÜCCARLARIN, DİPLOMATLARIN VE SÜRGÜN EDİLEN İNSANLARIN ESKİ İPEK YOLU ÜZERİNDEKİ BAĞLANTILARIN KARMAŞIKLIĞI: YENİ BİRLİĞİ OLUŞTURMAK

M. ö. II asırda Büyük İpek yolunun etkisi ve alanı diplomasi üzerinden Hun Çin devletinden Orta Asya'ya kadar uzamıştır. Ama onun esas işi ticaret ilişkisi, malzeme alış-verişi ve göçebelik olmuştur. Büyük İpek yolu ticaret ilişkilerine ve diğer amaçlar için gidenlere o yol üzerindeki şehirlerin “yabancı seferler olarak” oluşmasına yardım etmiştir. Bu iş Türkmenistan'daki eski İslam şehri Merv'de tüccarların, diplomatların ve sürgün edilenlerin etkisini tam olarak öğrenir, ayrıca, genel tarihini ve bu sürecin gerçeğini ayrıntılı bir şekilde analiz eder.

M. s. VII asırda İslam dinin yayıldığı dönemde eski Merv şehrinde halkların etnik karışıklıkları karmaşık olmuştur. Buna ek örnek alırsak, Güney Iraklıların çok sayıda sürgün edildikleri kontenjanları başta Şaim Kale, yani uzun hüküm edilmediklerin kasabasında ayrı ayrı oturmuşlar. Soltan Gala şehri halkı bu grupla nasıl birleşti acaba? Bu ve diğer gruplara nasıl etki etti acaba? Bu sorular başlangıcını antik Merv'in diplomatik ve ekonomik ilişkilerinden alıyor ve VIII asır ortalarında egemenlik süren Umayyatlar üzerinden dünyaya yayılan Abbasid'in protestosunda yer aldığı rolünü şekillendiriyor.

Svetlozar Kovaçev
(Bulgaristan)

BÜYÜK İPEK YOLU VE AVRASYA'DA KÜLTÜRÜN VE UYGARLIĞIN ZENGİNLEŞMESİ

Büyük İpek yolu kendisinin çok asırlı tarihinde çok sayıda yorumlara neden oldu. Günümüzde Büyük İpek yolu coğrafik, ticaret-ekonomi ve sosyal kavramdan büyük önem kazandı.

Orta Asya bölgesi hızla gelişen ekonomik öneme sahiptir. Avrupa birliği uluslararası ilişkilerdeki günümüzdeki talepleri karşıyala-

bilmek için, Orta Asya bölgelerinin işbirliğinin genişlemesine büyük ilgi göstermeleri için enerji sarf ediyorlar.

Bulgaristan çeşitli toplumların refah içinde hayat sürdürmesinin örneği haline geldi. O bu yolların arasındaki kesişen noktada bulunuyor. Bu kavramdan, Bulgaristan çeşitli kültürlerin ve uygarlıkların arasındaki köprü olarak, ülkeler arasındaki etkili görüşmelerin başlangıç noktası olarak hizmet sunuyor.

Ahatmırat Nuvvayev
(*Türkmenistan*)

SANAT-HALKLARI VE KÜLTÜRLERİ YAKINLAŞTIRAN YOL

Sanatın dünyanın herhangi bir dilinde konuşan halk için tercüman talep etmeyen dili mevcuttur. Türkmen sanatının özelliğine değer verildiği zaman, Türkmenistan'ın zengin tarihi, Türkmenistan'ı Asya ile Avrupa arasındaki köprü haline getiren Büyük İpek yolunun etkisi, sanatın özgünlüğünün oluşturmada Türkmenlerin milli özellikleri göz önünde bulundurulmalıdır. Sanat eserleri halkın tarihini, hayat şartlarını, kültürünü, uluslararası ilişkilerini öğrenmede değerli kaynak hizmetini sunuyor. Sanatın tarihi yoluna baktığımızda tüm dönemlerde de, dünyanın tüm ülkelerinde de sanatın, ressamların eserlerinin kaynağı halkın hayatından oluşmuştur. Türkmen sanatının tarihini öğrenmek halkımızın dünya bilimine ve kültürüne sağladığı katkıyı gösteriyor. Bu hakkında Saygıdeğer Devlet Başkanımız "Canlı efasane" kitabında: "Halıcılık sanatı Türkmenler tarafından Yakın Doğu'ya götürülüyor, oradan ise bizim dedelerimiz ve ninelerimiz muhteşem halıları çeşitli ülkelere nakli etmişlerdir" şeklinde yazıyor.

Gerçek sanat eseri milli sınıra sığmıyor. O bilimum insanlık için uygundur. Zaman onları yaşlandırmıyor. Onlar ülkeden ülkeye, nesilden nesle geçiyorlar. Türkmen halısının yabancı ülkelerin müzelerinde, özel koleksiyonlarda önemli yere sahip olmaları, Türkmen sanatının yabancı bilim adamları tarafından öğrenilmesi, batı ressamlığının Türkmen bilim adamları tarafından öğrenilmesi bunun ispatıdır. Her bir halkın medeni mirası, özgün tekrar gelmeyecek sa-

nat eseridir. Ancak dünyanın her hangi ülkesinde de bulunursak da Türkmen sanatı Türkmenliğine kalıyor. Çünkü o halkının doğasından, ruhi hayatından başlangıç alıyor. O ilk olarak Türkmen'in ince duygusuna etki ediyor. Çünkü o Türkmen hayatında yaşayarak, Türkmen milli ahlakını alan insanlar tarafından oluşturuluyor. İstikrar ülkenin mutluluk döneminde Saygıdeğer Devlet Başkanımızın Türkmen sanatını geliştirmek için sağladığı desteğiyle ressamlığımız uluslararası dereceye kadar ulaşıyor. Dünyanın çeşitli köşelerinde Türkmen ressamlarının sergileri düzenleniyor. Devamlı düzenlenen uluslararası sergiler Türkmen sanatını dünyaya yayıyor. İnsanlık toplumunun gelişmesiyle, bir taraftan bilim medeniyet hazinesine ait sanat eserlerinin sayısı artıyorsa, ikinci taraftan onların kapsamı genişliyor.

Nuryagdı Yagşımıradov
(*Türkmenistan*)

BÜYÜK İPEK YOLU VE TÜRKMEN OYMA SANATI

Türkmen oymacılığı halkımızın milli geleneklerine ve dünyanın gelişen sanat yoluna dayanarak, istikrar ülkemizin mutluluk dönemine mahsus eserleri oluşturmaya çalışıyor. Bağımsızlık yıllarında oluşturulan eserler kompleksi türlerinde antik Büyük İpek yolu üzerinde oluşan kültürün mirası açık olarak hissediliyor.

Türkmenlerin büyük şahsiyetleri sultanlar, hanlar ve komutanlar dünyanın birçok kısmını kendi kurdukları devletlerine birleştirerek Büyük İpek yolunun faaliyet bulunması için büyük katkıda bulunmuşlardır. Onların şekillerini resimleştirmeyi amaçlayan halk ressamı Çarı Amangeldiyev'in kahrimanlara bakarak: Togrul beyin-yakışıklı, Alp Aslan'ın-adaletli, Malik şanın-diktatör, Sultan Sancar'ın-akıllı tavırlarında inandırıcı duyguları baştan geçiriyorsun. Onun: "Be-yik Arsak" (1997), "Tomiris" (2000), "Oguz han" (2001), "Atilla", "Mahmıt Gaznalı" (2000), "Nedir şa" (2001), "Allaeddin Halacı" (2000), "Celaleddin", "Bayram han Türkmen", "Gorkut ata" (2004), "Alp Arslan Türkmen" (2002), "Soltan Sancar Türkmen" (2003) ve başkada birçok eserleri halkımızın büyük şahsiyetlerinin görünüşleri inandırıcı bir şekilde canlandırılıyor.

Halk ressamı Yarlı Bayramov'un "Göroglı söves meydanında" (1992), "Gorkut ata", "Oguz han", "Göroglı yigitleri bilen" (1977) adı altındaki eserleri, edebi dilde söylersek, çok mutlu yerine getirilen epik türe ait muhteşem eserlerdir. Ünlü oymacı Allamirat Muahammedov'un tarihi çalışmalarında "Muhammet Togrul bege soltanlyk hutbası berilyar" (2001-2002), "Bizın güycümüz agzibirlikde" (Oguz han ogulları bilen) (1996), "Oguz toyı", "Parfiyanın ahenleri", "Togryl beg" ve birçok portre çalışmaları oyma sanatının tarihi türüne kendisinin katkısını katıyor.

Ressam Kakacan Oraznepesov'un yaratıcılık milli folklor yolu önemli beyanını buluyor. Onun hayatına bağışlanan "Demirçiler", "Gelin kürtesi", "Küyzegarlar", "Agaç ussası", "Halıçılar", "Keşdeşiler", "Deri eyleyciler", "Keçebişiryanlar", "Türkmen bazarı", "Maşgala" (1995-1996), "Oglanlığımın geçen obası" (1998) gibi çalışmaları Türkmen sanatının bu türlerinin seçkinlerini sayabiliriz.

Öğretmen ressam Maretgulı Orazberdiyev'in oluşturduğu Türkmen doğası sakin ve refah dolu vatanımızdan bahsediyor. Ressamın "Köytendagin yolları" "Saher çağı" "Köytendagin alemgoşarı" ve diğer eserlerinde milli yansıma ustalikle açılmıştır. Ünlü oymacı Şamuhammedov Türkmen doğasının güllerinin, gıdalarının, milli ürünlerinin natürmortlarında, ustanın geçmişle işten konuşması var gibi hissediliyor.

Türkmen atlarının, halı ürünlerinin, takılarının ve diğer antik çağdan başlangıcını alan zanaatlarımızın örneklerinde ilham alan milli oymacılık sanatımız Büyük İpek yolunun tarihinde dünya medeniyetiyle uyumunun bulunduğunu ortaya çıkarıyor.

Mırat Penciyev
(*Türkmenistan*)

BÜYÜK İPEK YOLUNUN TARİHİ İPEKÇİLİK DİLBİLİMİ ÖRNEĞİNDE

Türkmenistan Devlet Başkanı Saygıdeğer Gurbanguli Berdimuhamedov: "Geçmişte Türkmenlerin kutsal toprakları üzerinden geçen İpek yolu üzerinden geçen ağır yüklü ticaret kervanlarının esas malzemesi ipeğe, ipekten hazırlanan kumaşlara birçok ülkeler taleplerde bulunmuştur" diyerek belirtiyor.

İpekçilik zanaatı Türkmen hayatında antik çağdan bu yana çok önemli yere sahiptir. Geçmişte dünyanın dört köşesine yayılan, sanayiye geliştirmede hammadde olan ipekçilikle ilgili dilin dilbilimi anlamı öğrenildiği zaman genetik olarak yakın olan Orta Asya halklarının, akraba dilleri oguz grubuna ait-Türkçe Azerice dilbilimiyle eşleştirerek öğrenmekle, ipek yolunun geçtiği izlerinden kalan maddi-medeni tarihini, coğrafik şartlarının bütünlüklerini, farklarını ortaya koymada değerli bilgiler alınabilir.

İpekçilik dilbiliminin tam olarak öğrenilmesi sadece dilbilimi ile ilgili değil, tarih, arkeoloji ve etnografya bilimleriyle ilgili öğrenmek esas konu olmakta.

Türkmenistan İpekçilikle IV asırda Marı ilinde uğraşmaya başlamışlardır. Oradan da Türkmenistan diğer illerine, ayrıca Horezm'e, Buhara'ya ve Samarkant'a yakınlaşıyor. VII asırda Merv ipekçiliğinin, pamuk vatanı olarak tanınmıştır.

İpek yolunun geçtiği kıtalarıyla ilgili yer ve ülke adları, halk arasında büyük yere sahip olan ipek ürünlerinin, kumaşların milli adları halk edebiyatında, destanlarda, klasik edebiyatlarda büyük öneme sahip olduğu hakkında (örneklere dayanılarak) bilgiler veriliyor.

Meretgulı Övlüyagulyev, Güyçmirat Soltanmiradov
(*Türkmenistan*)

BÜYÜK İPEK YOLUNUN GÜVENLİĞİ

Bir buçuk bin yıl içinde Türkmenistan üzerinden geçen ve uluslararası ilişkilerde önemli yere sahip Büyük İpek yolu doğuyu batıyla birleştirerek, çeşitli uygarlıklı ve medeniyetli halklar arasında çok yönlü siyasi, ekonomi ve medeni işbirliklerini oluşturmanın çok büyük yeri olmuştur. Bu yol yedi bin kilometreye uzayan, m. ö. II- m. s. XVI asırlarında Çin'le Akdeniz kıyısındaki devletleri birleştirmiştir.

İpek yolu üzerinden geçen devletlerine çok miktarda gelir de sağlamıştır. Dolayısıyla bu yolun güvenliğini sağlamak konusu da en önemli konuların birisi sayılmış. İpek yolunun devam ettiği döneminin tarihi olaylarına göz gezdirirsek, o zaman bu kervan yolunun güvenliğini temin etmek iki durumda:

Birlik bir imparatorluğunu kurulması ve onun bu yola kontrol etmesi;

Dünyadaki güçlü bölge devletlerinin yardım etmesi sonucunda sağlanabilir.

M. s. III asrına kadar Büyük İpek yolunun güvenliğini dönemin en güçlü devletleri olan Roma, Pers ve Çin tarafından uygulanmıştır. VI asrın ikinci döneminden başlayarak, Göktürkmen devleti Orta Asya'yı ve tüm Avrasya düzlüklerini kontrolünde tutan güçlü devlete dönüşerek, İpek yolu aracılığıyla sürdürülen işbirliğinin güvenliğini sağlamıştır. VII asırdan başlayarak Arap halifeliğinin egemenliği hüküm sürdüyse, XI-XII asırlarda İpek yolu gelişmesinin yeni bir başlangıcına sahip oluyor. Bu dönemde Büyük İpek yolu Selçuklar ve Horzmşalar devleti elinde olmakla tekrar kalkınmıştır. Ama XIII asır başlarında Moğolların işgal yürüyüşleri Büyük İpek yolu üzerindeki ülkelerin ve şehirlerin çoğunun çökmesine yol açmıştır. Teymirler devleti Avrasya topraklarına ait yönünü kendi devletinin kontrolüne almak hakkındaki girişimleri de geçici olmuştur. XV-XVI asırlarda zaman ve güvenlik hakkında daha uygun ve sağlam olan denizyolları üzerinden sürdürülen ticaret işbirliğinin gelişmesi ise, İpek yolunun öneminin düşmesine yol açmıştır.

Hocanepes Annanepesov
(*Türkmenistan*)

TIP BİLİMİNİN ULUSLARARASI İŞBİRLİĞİNDEKİ ÖNEMİ

Dünya biliminde İpek, ipek üretimi hakkında Geredot'tan başlayarak çok bilgileri veriliyor. "Büyük İpek yolu" ipek vatanı Çin'i-Orta Asya, Kafkas, Yakın doğu, Roma, Bizans, Avrupa ülkeleriyle birleştiren, ticaret kervan yolu olmuştur. İpek yollarının, ipek ticaretinin doğu ve batı Türk kağanlığı, Büyük Pers, Selçuk imparatorluğuyla bağlı olduğuna tarih şahittir. Çin duvarlarından başlayarak, susuz Takla-Makan çölü engellerinden dolanarak geçen güney ve kuzey ipek yolları Amul üzerinden antik Merv'de (Marı) Türkmenistan'ın günümüzdeki sınırlarında birleşmiştir. Günümüzde "Büyük İpek yolu" halkları, ülkeleri, devletleri birleştiren bilim, medeni, ticaret ilişkileri yoluna dönüştü.

Devletimizin medeni-sosyal, eğitim dalındaki yüksek dereceli gelişmeleri uluslararası ilişkilerinde eğitimin diplomatik önemini arttırmakta. Büyük İpek yolunun günümüzdeki şartlarında tekrar canlandırılması, önemi, imkânları hakkında bahsettiğimiz zaman, Türkmenistan'ın uluslararası derecesindeki maddi ve ruhi medeniyetinin gelişmesinin en uygun örneği olarak, Saygıdeğer Devlet Başkanımızın çok dallara bağışlanan, temelli bilimsel çalışmalarına, özellikle tıpa ilişkin bilimsel eserlerine dayanmak programa uygundur. Büyük İpek yolu antik Çin, Orta Asya, Yunan-Roma tıp dalında gelişmesinde olumlu etki etmiştir. Halk tıp tarihi hakkında Saygıdeğer Devlet Başkanımızın “Türkmenistan ilaç bitkileri” adlı eseri tarihi değerli bilgileri kendisinde barındırıyor.

Saygıdeğer Devlet Başkanımızın “Türkmenistan-şifalar ülkesi” kitabında Türkmenistan şifahaneler sektörü, klimaterapinin, aeroterapi, helioterapi çeşitlerini, muayene balçıkları ve zengin maden suları, çeşmeleri hakkında derin bilgi veriyor. Milli Liderimizin bilimsel çalışmalarının, özellikle, tıp sektörüne ilişkin eserlerinin çeşitli dillere tercüme edilmesine ve basılmasına, yayılmasına Türkmen diplomasisinin yeni dalı olarak bakılabilir.

Açıldurdu Taganov, Lola Yagmırova
(*Türkmenistan*)

BÜYÜK İPEK YOLU VE PAZIRIK KÜLTÜRÜ

İstikrar ülkenin mutluluk döneminde Saygıdeğer Devlet Başkanı Gurbanguli Berdimuhamedov'un çalışmalarıyla Türkmen halkının antik tarihi çok yönlü öğrenilmeye başlandı. Günümüze kadar tarihimizde Pazırık kültürü tam ve kesin olarak öğrenilemedi. Pazırık kültürünün Büyük İpek yolunun oluşmasına ilişki etkisi analiz edilmedi. Tarihten bilindiği üzere, Büyük İpek yolu Çin'in Doğu Türkistan'ı işgal etmesiyle m. ö. II asrın 50-40 yıllarında oluşmuştu. Buradan tarihte ün kazanan Orhon-Yenisey yazıları bulundu. O Gök-türkmen devleti hükümdarlarının mezar taşlarına yardırdıkları taş yazılarından oluşuyor. Burada Pazırık kültürünün Büyük İpek yolunun oluşmasına nasıl etki ettiğiyle ilgili soru oluşuyor. Gerçekten de Oguz devletinin esas şehirlerine Sibir altının ulaştığını arkeologlar

onaylıyorlar. 1947 yılında Altay’da Ulagan nehri sağ kıyısında bulunan Pazırık tepesinde on tane at cesedi, onların kulaklarındaki tamgahalar, ipek kumaşları ve onlardan elde edilen güzel, modern Türkmen halısına benzer halının bulunması, Orta Asır şehirleriyle Büyük İpek yolundan daha önce de m. ö. V-IV asırlarda ticaret-ekonomi ilişkilerin bulunduğu dair bilgi veriyor. Ayrıca bulunan at cesetlerinin yapısı günümüzdeki Ahal-Teke atlarının yapısına uygunluğu hakkında N. Y. Biçurin çalışmalarında belirtiyor.

Büyük İpek yolu çeşitli uygarlıkların yakınlaşmasına olumlu etki etmiştir. Geçmişte oluşan Oguz devleti sınırlarında yüzyıllardır oluşan çeşitli halkların kültürü bütünleşti. Günümüzde de coğrafik olarak uzakta bulunan halkların kültüründe benzerlik hissediliyor. Bu ise herhangi bir halkı şaşırtmıyor. Bu süreç XXI asırda da devam ediyor.

Amangül Garriyeva
(*Türkmenistan*)

TÜRKMEN DESTANI “GÖROĞLI’NI” DÜNYAYA YAYMADA RUS DİPLOMASİSİNİN ÖNEMİ

Türkmen halkının özgün özellikleriyle farklı hal alan zengin medeni mirasının sadece doğu bilim adamlarının değil, hatta batının bilimsel araştırmalarını sürdürenlerin, gezginlerin, diplomatların her zaman odak noktasında bulunması özellikle belirtilmelidir. Bu odak günümüzde, İstikrar ülkemizin mutluluk döneminde daha da geniş kapsama yayıldı. Bu yönde sürdürülen çalışmalarda büyük bir yer Rus miras araştırmacılarına aittir. Türkmen örneklerin bize ve dünya halklarına açık olmasında onlara teşekkür etmeliyiz. Günümüzde bu ilginç örnekler Vatikan’da, Drezden’de, Londra, Paris müzelerinde muhafaza ediliyor.

A. S. Puşkin, V. A. Jukovskiy, Adam Miskeviç, Fransız kadın yazarı Jorj Sand ve diğer birçok edebiyat ve sanat, kamu çalışanlarıyla dostluklu ilişkide bulunan Aleksandr Hodzko-Boreykon’ın Türkmen kahramanlık destanın dünyaya yaymada yaptığı hizmeti çok büyüktür. İran’da 11 yıldır elçi olarak çalışan Hodzko-Boreyko Türkmen efsanesi Göroğlı hakkındaki hikâyeleri yazarak, düzenle-

yerek, 1842 yılında İngilizce yayınladı. Göroglı'nın kahraman tavrı Avrupa bilim adamlarının dikkatini çekti. O ilginç hikâyeler 1853 yılında A. Breyley'in tercümesiyle Fransızca olarak ilk defa basıldı. Sonra Jorj Sand tarafından yine bir örneği Fransızca olarak basıldı. Daha sonra hikâyeler daha da ilgi görmeye başladı, kısa bir süre içerisinde hikâyeler Almanca olarak basıldı. 1856 yılında S. S. Penn tarafından tercüme edilerek, Rusça "Kavkaz" gazetesinde de yayımlandı. Bu çalışmaların hepsinin arkasında Hodzko-Boreyko'nun büyük hizmeti duruyor. Onun çalışmaları sonucunda batı halkları Türkmen efsanesiyle tanıştılar. Jorj Sand "göçebe halkların Napoleon'u" ismini verdi. Hodzko'nun şiiri aracılığıyla Leh edebiyatına da doğu rüzgârı esti.

Kültürlerin yakınlaşması daha da arttı. "Göroglı" destanının dünyaya yayılması ise Türkmen halkının dünya alanında tanınmasına, gelişmesine ve çeşitli milletlerle yakınlaşmasına yardım etti. Kültürlerin yakınlaşması halkların yakınlaşması demektir.

Gurbancemal İlyasova
(*Türkmenistan*)

IRAK TÜRKMENLERİ VE ONLARIN FOLKLOR MİRASI

Türkmen halkının ünlü tarihi, bilginleri, büyük şahsiyetleri, muhteşem klasik edebiyatı, zengin edebi eserleri-değerli ruhi mirası var. Çeşitli dönemlerde çeşitli ülkelere gitmek zorunda kalan Türkmenler kendilerinin değerli kitaplarını kendileriyle taşıdıysalar, dedelerimizin akıllarından oluşan, uzun hayat devamında düzenlenerek, gelişmiş derecelere getiren edebi eserler-folklor mirasını da akıllarında taşıyarak nesillerine miras bırakmışlardır. Bu ise onların Türkmenliğini kaybetmemeye, geleneklerinin, ahlak kavramlarının sapmamasına sebep olan durumdur.

Dünya yüzeyine yayılan Türkmenler kendilerinin özgün milli özelliklerini, özellikle, dilini, dinini, kısacası, milli kültürünü değiştirmemek için çabalamışlardır. Doğrusu, yerli halkla asimilasyon sonucunda bazı değişiklikler, yerli etkiler hissedilse de, bilimsel kaynaklardan ve folklor eserlerinden bilindiği üzere, temel esas-yapı muhafaza edilmiştir. Dolayısıyla onlar dünyada Türkmen adını almışlardır.

Doğru, bazı derecede çevresinde komşuları bulunan çeşitli milletlerin temsilcilerinin geleneklerinin etkisinin hissedildiğini anlayabiliriz. Çünkü komşuyla dostluklu ilişkiler sonucunda geleneklerin geçme kuvveti çok daha güçlü hal alıyor.

Irak Türkmenleri hakkında bahsettiğimiz zaman da onların uzun asırlardır Arap, Kürt, Azeri, Ermeni ve diğer birçok milletlerle yakın komşuculuk ilişkiler içerisinde hayat sürdürdükleri unutulamaz. O durumlara bize açık olan folklor eserleri de şahitlik ediyor. Çünkü folklor halkın hayat eseri olarak, milletin geçmişini şekillendirmenin, dönemin yüzünü göstermenin, günlük olayları aydınlatmanın ilginç aracıdır.

Maral Taganova
(Türkmenistan)

BÜYÜK İPEK YOLUNUN TARİHİ-DİLLERDE

İnsanlık tarihinde sadece ticaretin değil, hatta bilimin, halklar arasındaki dostluk ilişkiler yoluna dönüşen, antik ve orta çağlarda Çin’i Alınkı Asya ve Avrupa’yla birleştiren Büyük İpek yolu bilimum insanlık uygarlığının elde ettiklerinin birisi olarak, Avrupa’dan Pasifik okyanusuna kadar aralıkta hayat sürdüren birçok halkları birleştirmiştir, çeşitli dönemlerde toplumun gelişmesinde büyük öneme sahiptir. Bu muhteşem yolla ilgili birçok şeyin bu çok büyük sınırlarda hayat sürdüren halkların dillerinde de kendi beyanını bulduğunu belirtmek gerekiyor.

Dillerdeki alınma kelimeler aracılığıyla halkların hangi ülkelerle ilişki sürdürdüklerini öğrenmek ve bu ilişkilerin hangi dallardan olduğunu ortaya çıkarmak mümkündür.

İlk olarak diğer dillere geçen Türkî, aynı zamanda Türkmen sözlerine göz gezdirelim. Mesela, dünyanın neredeyse tüm dillerinde ilk olarak “nusay atları”, sonra “ahalteke” adıyla ün kazanan Türkmen atının adını gösterebiliriz. Mesela, İngilizce-*Akhal-Teke*, Fransızca-*Akhal-Teke*, Hollanda dilinde-*Akhal-Teke*, Aklamca-*AchalTekkiner*, İsveççe-*Achaltekeer*, Arapça- عقل تيكي نفسك [*akl tiki nefsika*] v.s. şeklindedir. Dünyada geniş kapsamlı olarak kullanılan kelimeler arasında “yogurt”, “aga”, “ayva”, “ayran”, “ançar”, “batır” v.s. kelimelerin binlercesini örnek verebiliriz.

Çinceden diğer dillere geçen kelimeler arasından, özellikle büyük ilgi uyandıranı, bu ülkenin kendi ismidir: Hıtay, Çina, Sina ve Hina. Çin kelimesini tungus-manjurların kendilerince adlandırması, yani “K’atın” ile ilgili olduğu düşünülüyor. Çina, Sina ve Hina ise Türkmencedeki Çin-Maçının, özellikle Avrupa, Asya ve Afrila dillerinde adlandırılmasıyla eşleşiyor.

Serdar Atayev
(*Türkmenistan*)

TÜRKMENİSTAN’IN ULUSLARARASI İLİŞKİLERİ DOĞU ÜLKELERİNİN BASININDA

Bağımsız, Daimi Tarafsız Türkmenistan devletimizin ünlü uluslararası kurumların 42’sinin üyesi olmakla beraber dünyanın 131 ülkesiyle diplomatik ilişkileri sürdürüyor. Türkmenistan’da “Açık kapılar” siyaseti genişletiliyor. Saygıdeğer Devlet Başkanı Gurbanguli Berdimuhamedov’un liderliğinde dış siyasette elde edilen sonuçlar uluslararası ortaklar bu yönde sürdürülen çalışmalar Doğu ülkelerinin (İran, Afganistan, Pakistan, Türkiye...) basınlarında parlıyor. Mesele, İran basınında M. Tavasolli’nin “Türkmenistan istikrar ülkesi” ve “Türkmenistan diğer cumhuriyetlerden önde”, B. Paya’nın “Aşkabat diplomatik ilişkilerin yeri”, M. Eymir’in “Türkmenistan iler gitmeyi başarıyor”, M. Curcanın’ın “Türkmenistan-Gülistan ikinci ipek yolu” gibi makaleler örnek verilebilir. Pakistan basınında A. Dani’nın “Pakistan Türkmenistan’ı yakın işbirliğine davet ediyor”, R. Ahmadin’in “Türkmenistan medeni mirası”; Afganistan basınında A. Turan’ın “Türkmenistan bizim yakın komşumuz” adı altındaki makalelerin yüzlercesi dönem basınında devamlı basılıyor. Onlarda bölgede yakıt-enerji güvenliğinin oluşması, jeosiyasi konuları, ekoloji sorunları, Türkmen doğal gazının yabancı ülkelere nakliye etmeye ilişkin uluslararası projelerin uygulanması, Hazar sorunun anlaşmalı bir şekilde çözümünü bulmada, ekonomik durumları geliştirmek gibi sorunlar boy göstermiştir. Ayrıca “Açık kapılar” siyaseti yabancı yatırımcıların dikkatini çekmekle beraber, yabancı ülkelerde hayat sürdüren Türkmenlerin insanlık ilişkilerini oluşturmak konusuna özellikle dikkat ediyor. Onları olumlu bir şekilde çözmeye Türkmen diplomatlarının hizmeti çok büyüktür.

Sonuçta, Doğu ülkelerinin basınlarında verilen kesin bilgiler Türkmenistan yabancı ülkelerle çeşitli konularda ilişki sürmesine yardım eder.

Acap Bayrıyeva
(*Türkmenistan*)

TÜRKMEN HALILARI VE BÜYÜK İPEK YOLU

Büyük İpek yolu batının ve doğunun zenginleşmesinin başlangıcı ve dünya uygarlığı tarihinde önemli elde edilenlerin birisidir. Birçok asırlardır Türkmen halıları diğer ülkelere çıkarılıyordu. Türkmen halılarını geçiren kervan yolları Avrupa'yı ve Asya'yı Akdeniz'den Çin'e kadar kesiyor.

Türkmen halılarına "İpek yolunun" gelişmesinin her döneminde çok büyük değer veriliyordu. Zengin ve renkli, karmaşık desenli Türkmen halıları orta asırlarda da ünlüydü. XIV-XV asırlarda Avrupalı ressamların çalışmalarında da halılarından bahsediliyor.

Tüm dönemlerde halı dokuma aracı olarak iplik, ipek ve pamuk kullanılmıştır. İpek hammaddesi Orta Asya'ya Çin'den getiriliyordu ve daha yüksek fiyat kesilerek Pers üzerinden Bizans'a gönderiliyordu. Bunlardan Orta Asya'da çok güzel ürünler örülüyordu. İpek kumaşların örnekleri, halı parçaları, eski Nusay'da, Merv'de kazı araştırma döneminde bulunmuştur. İpek halıları ilk defa Çin'de m. ö. IV asırda bulunmuştur. O dönem halıcılığın tüm dünyada geliştiği dönem idi. Küçük Asya'da, İran'da, Hindistan'da ve Orta Asya'da çeşitli ölçülerde, tiplerde, desenli kaliteli halılar hazırlanıyordu. Türkmenler sihirli ipek ipinin üretimini geliştirmişlerdir, onu iplikle beraber halıcılıkta kullanım yöntemi bulmuşlardır. İpek ip düğümlerinin daha da kalınlığını kazanmak için kullanılmıştır, bu da desenlerin daha açık olmasına yardım etmiştir. Türkmen halıları havlarının sertliğini ve renkliliğini kaybetmemiştir.

Uluslararası taşıt geçişinin uygulanması doğuda olduğu gibi, batıda da Türkmenistan'ın dış-ticaret ilişkilerinin gelişmesine ve Büyük İpek yolunun canlandırılmasına yardım edecektir.

KÜRESELLEŞME ŞARTLARINDA ULUSLARARASI TİCARETİNDE BİLİMSEL-TEKNİK GELİŞMENİN ÖNEMİ

Dünya ekonomisi daha da küre haline dönüşüyor. Küreselleşme veya ekonomik açıdan gelişmiş ülkelerin dünya kamusundaki etkisinin daha büyümesinin başlangıcı, bilimsel-teknik gelişmesinin tüm ülkelerde eşit yayılmamasından başlanıyor. Bilimsel icatların tarihine ve coğrafyasına baktığımızda, o ilk olarak batının gelişmiş ülkelerinden kaynaklanıyor. Sanayide bilim-teknik dönüşme de ilk olarak bu ülkelerde uygulandı. Üretimin sanayileşmesi üretim teknolojisiyle ilişkilidir. Daha doğrusu, gelişmiş ülkelerin egemenlik etme kuvveti direk teknolojik icatların, yani bilim-teknik gelişmesinin hesabına elde ediliyor.

Küreselleşmenin ilk faaliyet gücü bilim-teknik gelişmesidir. Taşıt ve iletişim, bilgi ve telekomünikasyon gelişmesiyle malzemelelerin, hizmetlerin, maliye ürünlerinin bir yerden diğer bir yere geçmesi çok hızlandı. İnnovasyon teknolojilerin gelişmesiyle yeni bilgi ve telekomünikasyon teknolojileri, bilgisayar teknolojisi, optik-lif geçiricileri, modern iletişim, internet dünyanın en uzak noktalarını bir birlerine yakınlaştırdı. Bu durum sanayi açısından gelişen ülkelerin dünyanın toplam ürünündeki ve uluslararası ticaretindeki payının daha gelişmesine yol açıyor.

Bilimsel teknik süreç veya teknolojik gelişme, başka bir deyişle, ülkenin bilim teknik gücüdür. Bilim-teknik gücün önemi son yüzyıllıkta daha da artmaya başladı. Bilim teknik güç ise eğitim sistemine esaslanıyor.

Bilim ve ilim her zaman beraberli gelişıyorlar. Bilim ilmin gelişmesine şart oluşturuyor. İlimse bilimsel-araştırma ve deneyim yaratıcılık işlerinde, ilmi laboratuvarlarında oluşuyor.

Kısacası, küreselleşen ekonomi bilim-teknik gelişmesinin en son elde ettiklerine esaslanan kuvvetli milli donanımdır. Bu donanımlarda üretim teknolojisinin açılış ve hayatta kullanma derecesinin gelişmekte olan ülkelerle kıyasladığımız zaman daha yüksek olması onların dünya donanımındaki egemenliğini tutmaya ve pekiştirmeye olanak sağlıyor.

Paşşagulı Garayev
(*Türkmenistan*)

BÜYÜK İPEK YOLU FOLKLOR-RENGARTENİN GEZİSİ ÜZERİNDE

Aşkabat adında ünlü dağ nehri üzerinde bulunan Aşkabat köyü 1881 yılında Zakaspi ülkesinin oluşmasıyla onun yönetim ve ticaret ve medeni merkezine dönüşüyor. Aşkabat yeni dönem içerisinde şehir durumunu kazanmasına rağmen, burası turistlerin dikkatini çekmiştir. Mesela Aşkabat'ta yayınlanan ülkedeki ilk gazete-“Zakaspiyskoye obozreniye” gazetesi 16 Mayıs 1895 tarihinde № 51 sayısında Aşkabat'ta ilginç kaderli bir insanın-dünyayı yaya dolaşmayı amaçlayan, birçok Alman yayınlarının gazete çalışanı Konstantin Konstantinoviç fon-Rengarten'in misafirlikte bulunduğu hakkında bilgi veriyor. Turist 15 Ağustos 1894 tarihinde Riga'dan çıkmıştır ve Rusya'nın Avrupa kısmının güneyini ve tüm Kafkas'ı dolaşmıştır, Pers'e seyahat etmiştir ve 12 Mayıs 1895 tarihinde Aşgabab'a geliyor.

Turist Aşkabab sakinleri arasında kendi seyahati, gittiği yerleri, ülkeleri, şehirleri, onların nüfusu ve geçinimi, gelenekleri hakkında ilginç konuşmalar yapıyor ve 15 Haziranda Merv'e doğru yaya yola koyuluyor ve oradan da “Pers'e seyahat” isimindeki konuşmasını yapıyor. Rengarten Marı'dan sonra Çarjuya'ya, Buhara'ya ve Samarkant'a giderek, oradan da iklimin en tehlikeli şartlarında tüm Moğol'u ve Gobi vadisini geçerek, 21 Kasım 1896 tarihinde Pekin'e geliyor. Japonya üzerinden Amerika'ya ulaşarak, oradan da Avrupa'ya gideceğini belirtiyor ve bunu yapması için onun yine yaklaşık 2 yıl yolda bulunması gerektiğini gazete makalesinde belirtiyor. Dolayısıyla, bu turist antik İpek yolu üzerinde, faaliyetinden durduktan sonra sadece turistik amacıyla geçen insanların ilkidir. O yol ise Aşkabab'a doğru da uzuyordu.

TARİHİ KAYNAKLARDA KÖNEÜRGENÇ ŞADEVLETİ EKONOMİSİNDE BÜYÜK İPEK YOLUNUN ÖNEMİ HAKKINDA

Saygıdeğer Bilim Adamı Gurbanguli Berdimuhamedov “Antik Köneürgenç dedelerimizin bitmeyecek şöhretine sahip büyük mukaddeslikler toprağıdır” şeklinde belirtiyor.

XIII asır başlarında Köneürgenç şadevletinin devam ettiği dönemde Büyük İpek yolunu çok büyük önem verilmiştir. Gürgenç’in Büyük İpek yolu kavşağı üzerinde bulunması devlet ekonomisinin gelişmesinde ve yabancı ülkelerle diplomatik ilişkilerin oluşturulmasında önemli yere sahiptir.

Gürgenç Çin, Hindistan, İran gibi Asya ülkelerinin, Sibiry düzlüklerinin, İskandinavya ülkelerine geçen yol kavşağında yerleşerek, Büyük İpek yoluyla gelen kervanları birleştiren gelişmiş ticaret şehri haline gelmiştir.

Orta asır gezgini, coğrafyacısı Makdıs’ın Abdımalik Salıbı’nın, İbn Fadlan’ın, ayrıca Yakut Hamavı’nın “Ülkeler sözlüğü” (Mugcemul-Buldan) adı altındaki coğrafik eserlerinde belirtildiği gibi, yabancı ülkelerde pamuk yağına, peynire, balığa, halıya, kumaşa, süslü elbisele-re, kavuna, zanaat ve deri ürünlerine talep bulunmuştur. Çin’den ipek, çay, porselen, cila, kağıt ürünleri, Rusya’dan deriler, bal, balmumu, kumaş ürünleri, İskandinavya’dan balık dişleri, yapıştırıcı, kalkan, kılıç araçları, Sibiry’den koyun, inek, at getirilerek Gürgenç pazarlarında satılmıştır. Ayrıca, sözlükte Büyük İpek yolu üzerinde bulunan şehirlerde halkın hayatı hakkında çok değerli bilgiler verilmiştir.

Reşideddin Vatvat’ın “Gönüller güzelliği ve nadir incelik” (Araisul-havatur ve nefaisul-sevadır) adı altındaki kaynağında Köneürengü devletinde orta asırlarda siyasi, iktisadi ve diplomatik ilişkilerin geliştiğini açık olarak gösteren çeşitli özetlerle yazılmıştır. XIII asır başlarında Muhammed Avfi’nin “Lubabul-albab” (akılların akli) eserinde Horasan’a, Gürgenç’e, Maverennahr’a, Tabaristan’a İran’a seyahat ederek, halkın sosyal hayatını o dönemin ünlü şahıslarıyla tanıştığı hakkında ilginç bilgiler veriyor.

Kemal Atayev
(*Türkmenistan*)

XIX ASIRDA TÜRKMEN KÜLTÜRÜNÜ DÜNYAYA YAYMAKTA BÜYÜK İPEK YOLUNUN ÖNEMİ

İstikrar ülkemizin mutluluk döneminde ülkemizde eğitimi daha da geliştirme konusunda Saygıdeğer Devlet Başkanımızın sonsuz işleri uygulanıyor. Aynı zamanda Türkmen halkının tarihi yolunu, geçmişini, çok yönlü geliştirmeye de geniş bir yol açtı.

Uzun yıllar devamında oluşan Büyük İpek yolu birçok halkların sosyal hayat, dini, eğitimi ve medeni açıdan gelişmesine büyük katkıda bulunmuştur. Çin'den başlayarak yakın doğuya, oradan da Avrupa'ya kadar uzayan Büyük İpek yolunun esas kısmı Horasan üzerinden geçiyordu. XIX asırda Türkmen toprağında gerçekleşen tarihi olayları öğrenmek amaçlı Büyük İpek yoluyla gelen İngiliz gezginlerinin yazdığı eserleri çok değerli kaynak olarak hizmet ediyor. Bu eserlerde Türkmen halkının geçmişteki kültürü, hayatı ve kamusu hakkında etnografya bilgiler veriliyor. XIX asır ortalarında İngiliz gezgini kaptan Ceyms Abbot tarafından yazılan “Narrative of a journey from Heraut to Khiva, Moscow, St. Petersburg, during the late Russian invasion of Khiva; with some account of court of Khiva and the Kingdom of Khaurism (Rusya'nın son defa Hıva'ya saldırdığı yıllarında, Hırat'tan Hıva'ya, Moskova ve Sank-Peterburg'a kadar yapılan seyahat hakkında sohbet)” eser, İngiliz yazarı bayan Meri Leonora Vulf Şeil ve onun eşi İngiliz askeri Castin Şeil tarafından XIX asrın ikinci döneminde yazılan “Glimpes of life and manners in Persia (Pers hayatı ve gelenekleriyle kısaca tanışma)” adı altındaki çalışma, ayrıca İngiliz gezgini kaptan Artur Konolli tarafından XIX asrın ilk döneminde yazılan “Journey to the North of İndia, overland from England through Russia, Persia and Afghanistan (Kardan İngiltere'den Rusya'ya, Pers ve Afganistan üzerinden Kuzey Hindistan'a seyahat)” adı altında seyahatname Türkmenlerin XIX asırdaki hayatı hakkında değerli bilgileri kendisinde bulunduruyor.

BÜYÜK İPEK YOLUNUN TEKRAR CANLANDIRILMASINDA DİLİN ÖNEMİ

Tarihi deliller XIX asrın 70’li yıllarında “İpek yolu” ismindeki antik İpek yolunun kervanlı ticaret yolu haline geldiğine, halkların gelişmesine ve refahına yardım ettiği şahitlik ediyor. Aynı zamanda da, bu yol ruhi değerleri, bilimleri, eğitimin elde ettiklerini yaymanın en etkili yolu haline gelmiştir. Çeşitli milletleri anlaşmasına, dostluğunun oluşturulmasına sağladığı yardım için İpek yolu “Büyük” karakterine sahip olmuştur. Büyük İpek yolu bölgesinde ekonomi ve medeni ilişkilerin genişlemesinde, işbirliği yapan tarafların kültürlerinin gelişmesinde insanların en önemli iletişim aracı olarak dil öneminin geliştirilmesi de anlaşılırdır.

Büyük İpek yolunun otomobil yolu, demiryolu, havayolu, iletişim ilişkileri, doğal gaz boru hatları gibi çeşitli türlerde tekrar canlandırılan, devletlerarası siyasi, ticaret-ekonomi ve medeni ilişkilerin gelişen ve kültürlerin daha da gelişen modern şartlarında bir birleriyle anlaşma, akıl yetirme kapsamını genişletmenin, insanların bilimum kültürünü geliştirmenin aracı olarak dilin önemi daha da artıyor.

Günümüzde Türkmenistan dünyada ünlü, saygı duyulan devlettir ve o bölge istikrarının ve güvenliğinin önemli kısmını oluşturuyor. Dünyada gerçekleşen uzak ülke dillerini öğrenme süreci bizim ülkemizde de aktif bir şekilde geliyor. Sadece bir TDİM’in uluslararası ilişkiler enstitüsünde, Devletmammet Azadı Türkmen milli dünya diller enstitüsünde öğrencilere onlarca uzak ülke diller eğitimi veriliyor. Diğer taraftan, dünyada Türkmenistan’a, onun devlet dili Türkmençeye duyulan ilgi artıyor, onların orta ve yüksek okullarda Türkmençe eğitimi verilen ülkelerin, o ülkelerde Türkmençe yayınlanan eğitim kitapların sayısı daha da artıyor.

Cennet Allaberdieva
(*Türkmenistan*)

XIV-XV ASIRLARDA TÜRKMEN-ERMENİ KÜLTÜR İLİŞKİLERİ

Türkmenlerin Garagoyunlu ve Akgoyunlu devletleri Ermenistan sınırlarını yönettiği dönemlerde Ermenilerin Türkmenlerle Ermenistan sınırlarında ilk tanışma gerçekleşmiştir, çünkü Küçük Asya'da kurulan Türkmen devletleri Ermenistan'ı ve diğer komşu ülkelerin sınırların kendi sınırlarına dâhil etmiştir. Seyahatçi Marko Polo burarlardan geçtiğinde, Türkmenlerle Ermenilerin birlikte, beraber hayat sürdürdüklerini gördüğü hakkında yazı aracılığıyla beyan etmiştir. Tabi ki, birlik beraberlikte hayat sürdürmenin sonucunda iki halkın kültüründe, sanatında, hatta geleneklerinde de bütünlük oluşmuştur.

Türkmen beyleri çalışkan Ermeni vatandaşlarının refah hayatı için elinden gelenini yapmışlardır. Çünkü bu durum ticaretin, zanaatçılığın, tarımın gelişmesine de yardım etmiştir. XV asrın Ermeni yazılarında Türkmen hükümdarlarının sürdürdükleri akıllı işleri hakkında belirtiliyor. Türkmen hükümdarları Ermeni halkını ve antik yazılar merkezini koruma amaçlı özel ordu göndermişlerdir. Onlar eğitimin de gelişmesine dikkat etmişlerdir. Mesela, XIV asırda Ermenistan'daki Gladzor tapınağı yanında açılan üniversite döneminin ünlü eğitim merkezi sayılmıştır.

İki halkın şehir inşaat çalışmaları hakkında ilginç bilgiler mevcuttur. Selçuklar döneminde Türkmen hükümdarları Hlat'daki (Ahlat) ve Erzurum'daki türbeleri Ermeni mimarların inşa ettirilmiştir. 1413 yılında Türkmen emiri Pir Hüseyin tarafından Ermenistan'ın günümüzdeki Argavand köyünde inşa ettirilen türbe Türkmen ve Ermeni mimarlarıyla beraberlikteki eserleridir.

Yukarda bahsedilenlere dayanırsak, Ermenistan'ı yöneten ve orada hayat sürdüren Türkmenlerin Ermenilerle insanlık, hoş ilişkileriyle hayat sürdürdükleri, bölge güvenliğini korumada ellerinden geleni yaptıkları tarihi kaynaklarda beyan edilen bilgiler aracılığıyla anlaşılabilir.

Gülalek Keroghlyeva, Ceren Hümmedova
(Türkmenistan)

PRATİK OYMA SANATININ AVRASYA KITASINDA YAYILMASINDA BÜYÜK İPEK YOLUNUN ÖNEMİ

Antik çağın ünlü Büyük İpek yolunun bir dalı Avrupa'ya kadar uzayarak, antik Türkmen şehirleri üzerinden geçerek, bu yerlerin antik çağlarında ve erken orta asırlarda gelişmesine ve zenginleşmesine yardım etmiştir. Türkmen pratik oyma sanatı başlangıcını asırlar öncesinden almakta ve milli eserlerini birçoğunu kendisinde barındırıyor. Milli sanatımızın ilk örnekleri insanların hayatında güzellik taleplerini tatmin etmeye yeterli olmuştur. Türkmen pratik oyma sanatının da derin halk kökleri Avrasya kıtasında ün kazanmıştır.

Antik dönemde oluşan, özeti anlaşılır, kesin oyma desenler gelişerek, günümüzün sanat eserlerine dönüştüler. Avrasya kıtasında, küçük ve orta Asya'da, uzak doğuda koç şeklindeki nişanlarla karşılaşılıyor. Çin'in Gansu hanedanında Sin-Syanların mezar odalarında koç şekilleri çizilen vazolar konmuştur. Türkmen pratik oyma sanatında geniş olarak yayılan "goçak" şekilli desenler Çin'in Batı bölgesinde Sin-Syan ilinde ossuariyeler desenleri de bulunmuştur. Orta Asya halklarının oymacılığında haç insanının sadeleşmiş şekli bulunarak, insanı veya eşyanı kötülükten, özellikle "nazardan" koruyan ruhun şeklini çizmişlerdir. Haç şekli Asya'da, Avrupa'da ve Amerika'da hayat sürdüren antik halkların arasında dini nişan olarak geniş olarak kullanılmıştır ve onun yaklaşık beş bin yıl yaşı mevcuttur. İnsanlar bu nişanda tanrıdan gelen ihlâsı uyandıran gücü keşfetmişlerdir. Doğu Avrupa'daki Oguz mezarlarında şekillendirilen sekizgen yıldızlar antik Türkmen tanrısını, yani tanrı şeklini beyan ediyor. Türkmenlerin pratik oyma sanatında geniş olarak kullanılan "çarkıfelek" deseninin çevresine sekiz tane üçgen koyularak, onu günün, mutlu hayatın, şansın alameti olarak kabul ediyorlar.

Avrasya kıtasında yayılan Türkmen pratik oyma sanatındaki desenlerin özetini anlamak günümüzde de önemini kaybetmemiştir ve sanatımızın dünyaya yayılmasına yardım ediyor.

Atageldi Musyev
(*Türkmenistan*)

KÖNEÜRGENÇ BÜYÜK İPEK YOLU KAVŞAĞINDA

Bu Büyük İpek yolu üzerinde bulunan Türkmen dünya uygarlığının antik ocaklarının arasında köprü hizmeti vermiştir. Bu yarım asır devamında Türkmenistan üzerinden geçen Büyük İpek yolu Nusay, Merv, Dehistan, Köneürgenç, Amul gibi şehirlerimizi çeşitli halkların kültürlerinin zenginleşmesinde, gelişmesinde, maddi ve medeni-ruhi değerlerin alış-verişinde büyük katkıda bulunan, döneminin gelişen büyük bilim-kültür merkezlerine dönüşür.

Kuzey Türkmenistan yerlerinde de Büyük İpek yolu üzerinde bulunan kervansaraylar ve konakların birçoğunda rastlanılıyor. Bu ise ülkemizin kuzey bölgelerinde ticaretle uğraşan küçük avluların bulunduğu ve onlarda gerekli şartların hepsinin temin edildiği hakkında bilgi veriliyor. Bunu antik Vas kalesi örneğinde de görebiliriz. Tarihi kaynaklar ve edebiyatların bildirmesine göre, Vas kalesi ismi de onda direk ticaretin, alış-verişin gelişmesiyle ilişkilendiriliyor. Antik Vas kalesinin antik çağda “tüccarlar kalesi”, “tüccarlar şehri” şeklinde adlandırılması ise, onun Büyük İpek yolu üzerinde bulunduğu ve kervansaraylar ve diğer hayat-medeni ihtiyaçlı büyük-küçük ocaklara zengin ülke olduğunu ispatlıyor.

Dolayısıyla, Amuderya'nın Sarıgemiş gölüne ve Uzboy'un yönüyle Hazar denizine akan eski akacının kıyılarında, Dövdan, Gandımala, Mannırgala, Toprakgala, Akcagelin, Aybövür, Küyzeligir, Galalığır ve Çemenyap... bölgeleri gibi büyük ekonomi, ticaret, zanaat ve medeni merkezlerin birçoğu oluşuyor. Dolayısıyla gelişmiş orta asırlarda Köneürgenç Büyük İpek yolu üzerinde bulunan büyük şehirlerin birine dönüşmüştür, Avrupa'nın büyük ticaret merkezleriyle ticaret-medeni ilişkileri oluşturuyor. Buna Köneüregenç'te yapılan çeşitli süs takıları, tabakların Batı Avrupa bölgelerinde düzenlenen arkeolojik araştırmalarında bulunması şahitlik ediyor.

PROFESYONEL DİPLOMASİDE KÜLTÜRLERİN UYGUN FAALİYETE DAYANMANIN ÖNEMİ

İstikrar ülkenin mutluluk döneminde Saygıdeğer Devlet Başkanı Gurbanguli Berdimuhamedov uluslararası işbirliğini ve uluslararası sorunların çözümlerini profesyonel diplomasi üzerinden sürdürmeye önem veriyor. Dünyanın her köşesinde sürdürülen diplomasi ve uluslararası işbirliği, özellikle, İngilizce, Fransızca, Rusça ve Türkçe gibi dünya dilleri üzerinden uygulanıyor. Yabancı dilleri öğrenmek, onları dil üzerinden uygulanan ilişkilerde yararlanmak bu dillerin sosyal ve medeni değerleriyle ilişkilidir. Dolayısıyla yabancı dilleri öğrenildiği zaman kültürlerin özgünlüklerini hesaba katmak çok önemli konu olarak yükseliyor.

Dilin fonetik ve gramer açısından özelliklerini öğrenmekle aynı zamanda, öğrenilen dilin kültürünün özgün taraflarını o dilin pragmatik ve sosyal-dilbilimsel karakterlerini açığa çıkarmak aracılığıyla oluşturmak gelecekteki diplomasi uzmanlarında analiz ederek düşünmeyi güçlendiriyor. Dilin pragmatik karakteri denildiği zaman şahsiyetler arası ilişkilerde ihtiyaç olarak oluşan özür dilemek, sunmak, şikayet etme gibi söyleyiş yöntemleri o dilin medeni kurallarıyla olan ilişkisi göz önünde bulunduruyor. İlk başlarda konuşmaları nasıl karakterde, hangi derecede, nasıl sınırlarda sürdürmeyi belirlemede ve onu öğrencilerin söyleyiş alışkanlıklarına dönüştürmede dilin sosyal-dilbilimsel taraflarının da önemi büyüktür. Buna uygun olarak öğrencilere dili öğrenilen milletin bakış açısını, şahsiyetlerini farklı hale getirme hakkındaki düşünceleri, düşünme, hissetme, iletişimde olma kavramlarını geliştirmek çok önemlidir.

Kültürlerin özgünlüklerinin kaydedilmesi kültürümüzün uygun bir şekilde uyum sağlamasına olumlu şart sağlamakla uluslararası ilişkileri ve işbirlikleri daha etkili hal alıyor.

Leyli Sapargeldiyeva
(*Türkmenistan*)

BÜYÜK İPEK YOLUNUN TÜRKMEN MÜZİK SANATININ GELİŞMESİNDEKİ ETKİSİ

Asırlardır çelikleşmiş Türkmen milli müzik sanatı günümüzdeki Türkmenistan'ın sınırlarında çeşitli dönemlerde hayat sürdüren halkların geleneklerini kendinde barındırıyor. Başlangıcını tarihten alan Türkmen müzik sanatı yaratıcılığını birçok asırdır değişmeden kalmasıyla da Asya bölgelerinin diğer kültürlerinden çok daha farklıdır.

Çin'den Orta Asya üzerinden güneyde Hindistan'a batıda İran dağları üzerinden Akdeniz'e kadar uzanan, Türkmen müzik sanatının gelişmesine etki eden Büyük İpek yolu sadece malzeme alışverişinde değil, teknolojilerin ve çeşitli dillerin yayılmasına, medeni ilişkilerin gelişmesine de yardım etmiştir. Büyük İpek yolu üzerinde seyahat eden kervanlara takılarak, bir ülkeden diğerine yaklaşan derviş müzikçilerinin müzik eserleri ve müzik aletleri de bölgede yayılmıştır ve zamanla yerleşmiştir.

Türkmenistan üzerinden batı müzikleri-dansları doğuya, doğu müzik ve dans sanatının ise batı ülkelerine yayılması doğu ve batı bilim adamlarında müzik teorisinde elde edilenler hakkında deneyim almaya yardım etmiştir ve Türkmen müzik sanatının daha da gelişmesine etki etmiştir.

Türkmen müzik sanatının oluşmasında Büyük İpek yolu kavşağında bulunan antik Merv'in müzik değerlerine büyük yer aittir. Direk halk geleneklerinden gelen müzik sanatı asıllılık, insanlık şeklinde adlandırılan iç güzelliğin değişmez bir parçasıdır, kalp temizliği ise, özellikle müzik aracılığıyla terbiyeleniyor.

Batılı müzikçilerin Büyük İpek yoluyla doğuya doğru yaklaşmasının sonucunda dünya kültürünün geniş olarak yayılan, antik ve orta asır dönemlerinde, müziğin, dansın, müzik aletlerinin yayılması hakkında bilgiler antik yazılarında, tarih yazılarında, tarihi ve edebi kaynaklarda muhafaza edilmiştir.

BAĞIMSIZ TÜRKMENİSTAN'IN KÜLTÜR HAKKINDAKİ İŞBİRLİĞİ DIŞ SİYASETİN ÖNEMLİ DALIDIR

Devlet Başkanı Gurbanguli Berdimuhamedov'un Türkmenistan'ı sosyal-ekonomi, siyasi ve ruhi açıdan kalkındırma doktrini dünya gelişmesinin ve milli hayat-medeni geleneklerinin elde ettiklerini uyumlu göz önünde bulunduran, dostluklu, çift taraflı ekonomi ve medeni ilişkileri dünyanın tüm devletleriyle kültür sektöründe uluslararası işbirliğini geliştirmeye yönlendirilendir. Bizim günlerimizde medeni işbirliği sadece dış ilişkiler görevini görmüyor, onunla beraber, yurt içinde çeşitli yönlü gelişmelerin uygulanmasına yardım ediyor.

Türkmenistan'ın Birleşmiş Millet eğitim ve kültür kurumu (UNESCO) ile etkili işbirliğini Türkmen halkının zengin tarihi-medeni mirasını korumanın büyük ve asıllı işine hizmet ediyor. Bil-diğimiz üzere, UNESCO uluslararası medeni işbirliğinin felsefesini tüm ülkelerin yararının ve kültürlerinin çok çeşitliliğini onaylamak esasında belirtiyor.

Antik uygarlıkların en büyük elde ettiklerinin birisi olarak tam olarak ikrar edilen Büyük İpek yolu insanlık tarihinde ilk defa çeşitli ülkeleri ve halkları birleştirdi, onların maddi ve ruhi kültürlerini zenginleştirdi. Dünya halklarının kültürlerinin gelişmesinin günümüzdeki basamağı halklar ve kültürler arasındaki ilişkiyi zenginleştiren daimi ilişkileri göz önünde bulunduruyor. Bu ilişkiler şahısların diğer imkânları kültür ve bakış açısı açısından geliştirmesine, diğer dünya kültürleri ve halkları hakkındaki ilişkinin sabırlılığına bağlıdır.

Çıkışta milletler birliği tarafından ikrar edilen refah severlik ve insanlık idealarının uygulanmasıyla ilgili Türkmenistan'ın kültür sektöründeki uluslararası işbirliği beyan ediliyor. Bu faktörler Türkmenistan'ın dış siyasi dalına direk etki ediyor ve onun uluslararası alandaki yerini belirliyor.

Kakabay Amanmıradov
(*Türkmenistan*)

MUHAMMET BAYRAM HANIN MOĞOL-SEFEVİ SİYASİ- DİPLOMATİK İLİŞKİLERİNDEKİ HİZMETLERİ

Tarihi bilgiler hanlar hanı, memur, başarılı asker, usta şair, akıllı atalık olarak bilinen Muhammet Bayram han Türkmen'in yukarıdaki sıfatlarından başka da, becerikli diplomat olduğunu, XVI asır başlarında Hindistan topraklarına gelen Muhammet Zahiraddin Babır tarafından kurulan Moğol krallığının pekişmesinde yaptığı hizmetlerin büyük olduğunu ispatlıyor.

Babır şah Moğollar krallığının güçlü komşusu Sefeviler devletiyle diplomatik ilişkileri saklamıştır. Bu ilişkiler 1529 yılına kadar devam etmiştir.

Dönemin siyasi ilişkilerinin çok derin ve zor olması nedeniyle, Humayun şah devleti elden gidermeme, sınırlarını pekiştirme dalında hükümdarlığı neredeyse tüm dönemlerinde askeri ve siyasi faaliyetleri devam ettirmek zorun kalmıştır.

1543-1544 yıllarında gerçekleşen tarihi olaylar Muhammet Bayram hanın Moğol-Sefevi diplomatik ilişkilerinin tekrar canlandırılmasında yaptığı hizmetlerinin büyüklüğü ispatlanıyor.

Tarihi bilgilere göre, o dönemin siyasi olayları Moğol-Sefevi siyasi-diplomatik ilişkilerinin tekrar oluşturulmasını talep etmiştir. Humayun şah bu önemli işi yerine getirme işini Muhammet Bayram hana vermiştir.

İçeriğinde Muhammet Humayun şah ve Muhammet Bayram han bulunan Moğol heyeti 1543 yılı Ocak ayında yola koyuluyorlar. Muhammet Bayram hanla Tahmasp şahın ilk görüşmesi 1544 yılı Mayıs ayında Gazvin şehrinde gerçekleşiyor. 16-17 Ağustos 1544 tarihinde Tahmasp şahın yazlık köşkünde gerçekleşen ilk görüşme Muhammet Bayram han, Humayun şah ve Tahmasp şah için çok önemli olmuş. Tahmasp şah tarafından belirlenen şartların bazılarını kabul etmenin gerekliliğine Bayram han Humayun'ı inandırmayı başarmıştır. Bayram hanın böyle başarılı diplomatik faaliyetleri sonucunda Moğol-Sefevi anlaşması imzalanıyor. Bu anlaşma Bayram hanın diplomatik zaferi olarak tarihe giriyor ve Moğol krallığının tekrar canlandırılmasında çok önemli yere sahiptir.

Geldimirat Muhammedov
(*Türkmenistan*)

BÜYÜK İPEK YOLU ÜZERİNDE TÜRKMEN-HİNDİ TARİHİ İLİŞKİLERİ

Büyük İpek yolunun tarihi açılmamış gizli sırlarla çevrelenmiştir. Bu yol üzerinde asırlardır ticaret, zanaatçılık gelişerek, büyük şehirler kervansaraylar oluşmuştur, usta mimarlar değerli anıtlar miras bırakmışlardır. Büyük İpek yolu kervan yoldur. Bu antik yol üzerinde bulunan halklar bir birleriyle ticaret ilişkilerini oluşturmuşlardır. Bu yol üzerinden geçen kervanlar devletlerin temel geliri halini almıştır. Dolayısıyla bu kervan yolları ülke liderinin odak noktasındadır. Büyük İpek yolu üzerinde ticaret kervanlarının oluşmasıyla halklar arasındaki kültürler, ruhi değerler ve dini düşüncelere yayılarak, devlet arasında siyasi istikrarı sağlamaya yardım etmiştir.

Türkmen halkı da bu kervan yollarından paylı olmuştur. Büyük İpek yolu üzerinde bulunan antik Türkmen şehri Merv Orta Asya giriş kapısı sayılarak, önemli siyasi ve ticaret merkezlerin birisi haline gelmiştir. Merv şehriyle Hindistan arasında ticaret ilişkisi yüksek derecelere ulaşmıştır. Hindistan'dan fil kemikleri, taraklar, çeşitli renklere kumaşlar, boyalar, küp şekerler getirmişler. Merv'den üzüm, yünden örülmüş malzemeler, değerli taşlar, halılar Hindistan'a götürülmüştür.

MAZMUNY

UMUMY MEJLIS

Amangeldi Rahmanow

TÜRKMENISTANYŇ BITARAPLYK DAŞARY SYÝASATY
PARAHATÇYLYGYŇ, HOWPSUZLYGYŇ WE DURNUKLY ÖSÜŞIŇ
SYÝASATYDYR 16

Wladimir Gorýaýew

BEÝIK ÝÜPEK ÝOLUNYŇ GAÝTADAN DIKELDILMEGINDE BITARAP
TÜRKMENISTANYŇ HYZMATY 19

Dmitriý Wasilyew

BEÝIK ÝÜPEK ÝOLUNYŇ KERWENSARAÝLARY RUSSIÝA YLYMLAR
AKADEMIÝASYNYŇ ARHIWINDÄKI KÖNE FOTOSURATLARDA 21

Şirin Akiner

GEPLEŞIKLERIŇ ÝOLY, DIPLOMATIÝANYŇ ÝOLY:
TÜRKMENISTANYŇ DIPLOMATIK BAŞLANGYÇLARY (1992-2012) .. 22

Ýin Sung Ling

BEÝIK ÝÜPEK ÝOLUNYŇ ÖSÜŞINDE TÜRKMENISTANYŇ ROLY 27

I BÖLÜM

BEÝIK ÝÜPEK ÝOLUNYŇ SEBITINDE HYZMATDAŞLYGY, HOWPSUZLYGY WE DURNUKLY ÖSÜŞI ÜPJÜN ETMEKDE DIPLOMATIÝANYŇ ÄHMIÝETI

Miroslaw Ýenča

MERKEZI AZIÝA SEBITINDE HYZMATDAŞLYGY ÖSDÜRMEKDE,
HOWPSUZLYGY ÜPJÜN ETMEKDE WE DURNUKLY ÖSÜŞI
GAZANMAKDA DIPLOMATIÝANYŇ ORNY 29

Baba Zahyrow

BEÝIK ÝÜPEK ÝOLY – HUKUK STATISTIKASY ÇYGRYNDALYK HALKARA
HYZMATDAŞLYGYŇ ÖSMEGINIŇ ESASYDYR..... 34

Ferhat Pirinççi

TÜRKIÝÄNIŇ MERKEZI AZIÝA SYÝASATY 37

Medine Nasyrowa

HOWPSUZLYGYŇ SEBITARA ULGAMYNLY DÜZMEKDE BITARAPLYK
SYÝASATYNYŇ TUTÝAN ORNY 38

Şahrbanou Tadjbahş

BORÇNAMALAR WE ÖZBAŞDAKLYK: BEÝIK ÝÜPEK ÝOLUNYŇ
SUNGAT DIPLOMATIÝASY..... 39

Mohammad Essa Mesba

OWGANYSTAN WE BEÝIK ÝÜPEK ÝOLUNYŇ GAÝTADAN
DIKELDILMEGI..... 39

Şafkat Aly Çima

BEÝIK ÝÜPEK ÝOLUNYŇ UGRUNDAKY HYZMATDAŞLYK 41

Ýagmyr Nuryýew

HÄZIRKI ZAMAN DIPLOMATIÝASY WE HALKARA ŞERTNAMALARY42

Ýazdursun Gurbannazarowa

HALKARA HUKUGYNYŇ YKRAR EDILMEGINDE TÜRKMEN
DIPLOMATIÝASYNYŇ ÄHMIÝETI..... 44

Jumamyrat Gurbangeldiýew

TRANSAZIÝA MAGISTRALY – BEÝIK ÝÜPEK ÝOLUNYŇ POLAT
NUSGASY..... 45

Öwez Gündogdyýew

PARFIÝA WE HYTAÝ GATNAŞYKLARY
(BEÝIK ÝÜPEK ÝOLY WE DIPLOMATIÝA) 46

Ýolly Öwlyagulyýew

HORMATLY PREZIDENTIMIZ GURBANGULY BERDIMUHAMEDOW
BERKARAR DÖWLETIŇ BAGTYÝARLYK DÖWRÜNIŇ BEÝIK
ŞAHSYÝETIDIR 47

Orazpolat Ekäýew

SOLTAN SANJARYŇ DÖWRÜNDE SELJUK TÜRKMENLERINIŇ
DÖWLETINIŇ DAŞARY SYÝASATY 48

Atageldi Baýlyýew

TÜRKMEN DIPLOMATIÝASYNYŇ PARAHATSÖÝÜJILIKLI
HÄSIÝETINIŇ TARYHY ESASLARY..... 49

Wepa Baýramow

TÜRKMEN DIPLOMATIÝASYNYŇ SEBITLEÝIN HYZMATDAŞLYGY
ÖSDÜRMÄGE WE HOWPSUZLYGY ÜPJÜN ETMÄGE GÖNÜKDIRILEN
DAŞARY SYÝASY UGRY..... 51

Bahar Hojagulyýewa

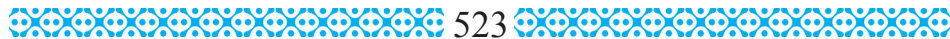
BEÝIK ÝÜPEK ÝOLY WE TÜRKMEN-RUS GATNAŞYKLARY 52

Ýazmuhammet Ýazmuhammedow

BEÝIK ÝÜPEK ÝOLY DÜNYÄ HALKLARYNY ÝAKYNLAŞDYRÝAN
ÝOLDUR..... 53

Parahat Durdyýew

NEŞEKEŞLIGE GARŞY GÖREŞMEK BOÝUNÇA TÜRKMENISTANYŇ
HALKARA HYZMATDAŞLYGYNYŇ HUKUK ESASLARY WE MILLI
KANUNÇYLYGY 54

Gülşirin Myradowa, Baýramgeldi Annagylyjow X ASYR ARAP SYÝAHATÇYLARYNYŇ ESERLERINDE MERW SÖWDA ÝOLLARYNYŇ ÇATRYGYNDA.....	55
Gylyçmuhammet Joraýew BEÝIK ÝÜPEK ÝOLUNYŇ UGRUNDA HYZMATDAŞLYGY ÜPJÜN ETMEKDE TÜRKMENISTANYŇ ENERGETIKA DIPLOMATIÝASYNYŇ ORNY	56
Aýna Annamuhammedowa ORTA ASYR KERWEN ÝOLLARYNYŇ DIPLOMATIÝASY	57
Atamyrat Taýlyýew TÜRKMENISTANYŇ MILLI HUKUK ULGAMYNDA HALKARA YNSANPERWERLIK HUKUGYNYŇ ÖSÜŞI.....	59
Sülgünjemat Orazowa BRITAN SYÝAHATÇYLARY TÜRKMEN TOPRAGYNDA	60
Ejegül Hojamedowa, Nagmatylla Amanlyýew PARFIÝA DÖWLETI BEÝIK ÝÜPEK ÝOLUNYŇ UGRUNDA.....	61
Kasym Gaýypow SELJUKLAR DÖWRÜNIŇ DIPLOMATIK PROTOKOL DÜZGÜNLERINIŇ AÝRATYNLYKLARY	62
Hoşgeldi Ýomutbaýew DIPLOMATIK IŞINIŇ HALKARA HUKUK ESASLARY	63
Döwletgeldi Seyidow, Miwe Seyidowa YRAK SELJUK TÜRKMEN DÖWLETI DÖWRÜNDE DIPLOMATIK GATNAŞYKLAR WE ÜSTAŞYR ÝOLLAR	64

II BÖLÜM

BEÝIK ÝÜPEK ÝOLUNYŇ HÄZIRKI ZAMAN ŞERTLERINDE TÄZEDEN DIKELDILMEGI

Seljuk Çolakoglu GÜNDOGAR AZIÝA WE MERKEZI AZIÝA.....	65
Baýram Sinkaýa EÝRAN, ORTA AZIÝA WE BEÝIK ÝÜPEK ÝOLY	66
Žibek Syzdykowa XIX ASYRDA BEÝIK YÜPEK ÝOLUNYŇ ORTA AZIÝADAKY TRASSASYNY DIKELTMEGINŇ SYNANYŞYGY.....	67
Din Sýaosin HYTAÝ WE TÄZE ÝÜPEK ÝOLY.....	68
Gao Fei HYTAÝ WE BEÝIK ÝÜPEK ÝOLUNYŇ GAÝTADAN DIKELDILMEGI	69
Hu Çzenhua HYTAÝ WE BEÝIK ÝÜPEK ÝOLY.....	69

Soltan Pirmuhammedow TÜRKMEN DIPLOMATIÝASYNYŇ DÖWREBAP UGURLARY	71
Atajan Burynow BEÝIK ÝÜPEK ÝOLUNYŇ TÄZEDEN DIKELDILMEGI ADAMZAT BITEWILIGINI KEMALA GETIRMEGIŇ MÖHÜM WEZIPESIDIR.....	72
Agamämmed Ýazmyradow BEÝIK ÝÜPEK ÝOLY DÜNYÄ DILLERINI BAÝLAŞDYRAN ÝOLDUR	74
Allaberdi Orazow TÜRKMENISTAN BEÝIK ÝÜPEK ÝOLUNYŇ TÄZEDEN DIKELDILMEGINIŇ BAŞYNY BAŞLAÝJYDYR	74
Aýnazar Nazarow TÜRKMENISTANYŇ ULAG ULGAMY – BEÝIK ÝÜPEK ÝOLUNYŇ TÄZEDEN DIKELDILMEGI	76
Täzegül Mämedaliýewa BEÝIK ÝÜPEK ÝOLY WE HALKARA HUKUGYŇ BERJAY EDILMEGI	77
Italmaz Saparlyýew BEÝIK GAZ ÝOLLARY DÖREDILÝÄR	78
Agajan Ataýew BEÝIK ÝÜPEK ÝOLY – HALKLARYŇ HYZMATDAŞLYK ÝOLUDYR.	79
Ýusup Berdiýew GADYMY HUNLAR WE BEÝIK ÝÜPEK ÝOLUNYŇ DÖREÝŞI	80
Jahan Saparowa BEÝIK ÝÜPEK ÝOLY HALKLARY BAGLAŞDYRÝANKÖPRÜDIR	81
Oguljan Aýnazarowa BERKARAR DÖWLETIŇ BAGTYÝARLYK DÖWRÜNDE BEÝIK ÝÜPEK ÝOLUNYŇ DIKELDILMEGI.....	82
Täçnabat Paýtykowa TÜRKMENISTANDA BEÝIK ÝÜPEK ÝOLUNYŇ DIKELDILMEGINIŇ HALKLARYŇ DURMUŞ-YKDYSADY ÝAGDAÝYNYŇ ÖSMEGINE TÄSIRI.....	84
Gurbangül Orazowa BEÝIK ÝÜPEK ÝOLUNYŇ TÄZEDEN DIKELDILMEGINIŇ ÄHMIÝETI	85
Aýna Sätgeldiýewa BEÝIK ÝÜPEK ÝOLUNYŇ GAÝTADAN DIKELDILMEGINDE ZAKASPI DEMIR ÝOLUNYŇ ÄHMIÝETI	86
Bäşim Saparow ZÄHMETIŇ ÖZARA GATNAŞYKLARY WE BEÝIK ÝÜPEK ÝOLY.....	87
Kümüş Haýdarowa GARAŞSYZ BITARAP TÜRKMENISTANYŇ ÝAŞLAR SYÝASATY WE DIPLOMATIÝA	88

Ýaňyl Mämmedowa, Gurbangeldi Aşyrow BEÝIK ÝÜPEK ÝOLUNYŇ TÄZEDEN DIKELDILMEGINDE BANKLARYŇ TUTÝAN ORNY	89
Çarymuhammet Atdaýew BAGTYÝARLYK DÖWRÜNDE BEÝIK ÝÜPEK ÝOLUNYŇ DIKELDILMEGINDE TÜRKMEN-HYTAÝ GATNAŞYKLARYNYŇ ORNY	90
Tirkeş Amanmämmedow SYÝAHATÇYLYGY ÖSDÜRMEKDE ÝURDUMYZYŇ GEOSYÝASY ÝERLEŞIŞINIŇ ORNY	91

III BÖLÜM

BEÝIK ÝÜPEK ÝOLY WE SÖWDA-YKDYSADY GATNAŞYKLAR

Albert Burhanow TÜRKMENISTAN WE TATARYSTAN BEÝIK ÝÜPEK ÝOLUNYŇ ULGAMYNDA.....	93
Sureýya Ýigit TÜRKMENISTANYŇ ENERGETIKA PUDAGYNDAKY ÖZARA HYZMATDAŞLYGY	95
Aleksan Akopýan PARFIÝADAN PONTA TARAP ÝOLLARDA GADYMY ALBANIÝANYŇ KURAYAKA ŞÄHERLERI.....	96
Abdukahor Saidow MAHMUT IBN WALINIŇ MERW WE SARAHS BARADAKY MAGLUMATLARY	97
Osawa Takaşi GÜNBATAR TÜRK KAGANLYGYNDA SOGDYLY TÄJIRLERIŇ DIPLOMATIK TAGALLALARY	98
Malhaz Datukişwili, Guram Lortkipanidze GRUZIÝA, RIM DÜNYÄSI (PAX ROMANA), BEÝIK ÝÜPEK ÝOLY B. E I – III ASYRLARYNDA.....	100
Ali Binýaz EÝRAN WE MERKEZI AZIÝANYŇ YKDYSADY ÖSÜŞINIŇ ÖZARA TÄSIRLI KÖPSANLY ÇATRYGYNDA	101
Abdullah Portakal GEÇMIŞDEN GELJEGE UZAÝAN ÝÜPEK ÝOLUNYŇ ÄHMIÝETI WE HALKARA TÄJIRÇILIGE ÝETIRÝÄN TÄSIRI	102
Han-DurdyGurbanow BEÝIK ÝÜPEK ÝOLY WE TÜRKMENLERIŇ ORTA ASYR DÖWLETLERI	103
Myrat Hojagulyýew HALKARA HYZMATDAŞLYGYNDA SYÝAHATÇYLYGYŇ WE SÖWDANYŇ ORNY (MERWIŇ TARYHYNYŇ MYSALYNDA)	104

Mäti Annanurow ÝÜPEKÇILIK WE HALKARA SÖWDASY	105
Şirin Gylyçmedowa KERWEN ÝOLLARYNDAKY KERWENSARAÝLAR	106
Jennet Rahmanowa BEÝIK ÝÜPEK ÝOLY SEBITINDÄKI DÖWLETLERIN DURNUKLY ÖSÜŞINE ÝARDAM EDÝÄN HYZMATDAŞLYK	107
Ogultagan Geldinyázowa, Serdar Atdaýew MERW ÝÜPEK ÝOLUNYŇ UGRUNDA: SÖWDA WE MEDENI ARAGATNAŞYKLAR	108
Şabanaly Jumaýew, Bagtygül Mämmedowa BEÝIK ÝÜPEK ÝOLY WE YKDYSADYÝET	109
Baýrammyrat Baýmyradow, Kakajan Janbekow TARYHY ÇEŞMELERDE IRKI ORTA ASYR KERWEN-SÖWDA ÝOLLARYNYŇ BEÝAN EDILIŞI	110
Rejpeguly Annagurbanow, Çaryguly Jumaýew BEÝIK ÝÜPEK ÝOLUNYŇ DEMIRGAZYK ŞAHASY BOÝUNÇA SÖWDANYŇ ÖSMEGINDE GARLYKLARYŇ ORNY.....	111
Akmyrat Öwezow, Altyn Hydyrowa BEÝIK ÝÜPEK ÝOLUNYŇ TARYHYNDAN.....	112
Jahan Hudaýgulyýewa BEÝIK ÝÜPEK ÝOLUNYŇ UGRUNDAKY ŞÄHERLER.....	113
Annajahan Nobatowa X-XII ASYRLARDA BEÝIK ÝÜPEK ÝOLUNYŇ UGRUNDAKY KERWENSARAÝLAR WE OLARYŇ ÄHMIÝETI.....	114
Gülşirin Ataýewa BEÝIK ÝÜPEK ÝOLUNYŇ ŞAHALARY.....	116
Gurbangeldi Muhammedow GARAMANLY BEGLIGI SÖWDA ÝOLLARYNYŇ ÇATRYGYNDA.....	117
Orazgeldi Aşyrow SOLTAN MAHMYT GAZNALYNYŇ DÖWRÜNDE SÖWDA-YKDYSADY GATNAŞYKLAR	118
Şirin Hallyýewa BEÝIK ÝÜPEK ÝOLY WE HÄZIRKI ZAMAN TEHNOLOGIÝANYŇ ÝAÝRAMAGY	119
Serdar Agaýew TÜRKMEN-HYTAÝ YKDYSADY GATNAŞYKLARYNDA KIÇI WE ORTA TELEKEÇILIGIŇ ORNY	120
Mährijemal Gurbanowa TÜRKMEN HALKYNYN ÝÜPEKÇILIK SUNGATYNYŇ GADYMY DÖWRI.....	121

Maýa Babayewa

HOŞBOÝ YSLY ATYRLAR BEÝIK ÝÜPEK ÝOLUNYŇ UGRUNDAKY
DEL HARYTLARYŇ BIRI HÖKMÜNDE 122

IV BÖLÜM

**BEÝIK ÝÜPEK ÝOLY WE ÝEWRAZIÝA YKLYMYNDA
MEDENIÝETLERIŇ WE SIWILIZASIÝALARYŇ ÖZARA
BAÝLAŞMAGY**

Žoze Fransisko Pawia

BEÝIK ÝÜPEK ÝOLUNYŇ MEDENI ASPEKTLERI
WE ÝEWRAZIÝA SIWILIZASIÝASY 124

Maýa Klyçewa

RUSSIÝANYŇ DAŞARY IŞLER MINISTRIGINIŇ MOSKWANYŇ
DÖWLET HALKARA
GATNAŞYKLARY INSTITUTYNYŇ WE TDIM HALKARA
GATNAŞYKLARY INSTITUTYNYŇ ARASYNDAKY
HYZMATDAŞLYGYŇ GELJEGI 125

Oku Massahiro

TÜRKMENISTAN BILEN ÝAPONIÝANYŇ ARASYNDA BILIM
BOÝUNÇA HYZMATDAŞLYGYŇ ÖSÜŞI 126

Tim Wilyams

SÖWDAGÄRLERIŇ, DIPLOMATLARYŇ
WE SÜRGÜN EDILEN ADAMLARYŇ GADYMY ÝÜPEK ÝOLUNYŇ
UGRUNDAKY ARABAGLANYSYGYNYŇ ÇYLŞYRYMLYLYGY: TÄZE
BILELEŞIGI GIRIZMEK 127

Swetlozar Kowaçew

BEÝIK ÝÜPEK ÝOLY HEM-DE ÝEWRAZIÝADA MEDENIÝETIŇ WE
SIWILIZASIÝANYŇ
ÖZARA BAÝLAŞMAGY 128

Ahatmyrat Nuwwaýew

SUNGAT – HALKLARY WE MEDENIÝETLERI ÝAKYNLAŞDYRYAN
SERIŞDE 128

Nurýagdy Ýagşymyradow

BEÝIK ÝÜPEK ÝOLY WE TÜRKMEN NAKGAŞÇYLYK SUNGATY... 129

Myrat Penjiýew

BEÝIK ÝÜPEK ÝOLUNYŇ TARYHY ÝÜPEKÇILIK LEKSIKASYNYŇ
MYSALYNDA 131

Meretguly Öwliýägulyýew, Güýçmyrat Soltanmyradow

BEÝIK ÝÜPEK ÝOLUNYŇ HOWPSUZLYGY 132

Hojanepes Annanepesow

LUKMANÇYLYK YLMYNYŇ HALKARA HYZMATDAŞLYGYNDAKY
ÄHMIÝETI 133

Açyldurdy Taganow, Lola Ýagmyrowa BEÝIK ÝÜPEK ÝOLY WE PAZYRYK MEDENIÝETI	134
Amangül Garryýewa TÜRKMEN EPOSY «GÖROGLYNY» DÜNYÄ ÝAÝMAKDA RUS DIPLOMATIÝASYNYŇ ROLY	135
Gurbanjemat Ylýasowa YRAK TÜRKMENLERI WE OLARYŇ FOLKLOR MIRASY	136
Maral Taganowa BEÝIK ÝÜPEK ÝOLUNYŇ TARYHY – DILLERDE.....	137
Serdar Ataýew TÜRKMENISTANYŇ HALKARA GATNAŞYKLARY GÜNDOGAR ÝURTLARYNYŇ METBUGATYNYDA	138
Ajap Baýryýewa TÜRKMEN HALYLARY WE BEÝIK ÝÜPEK ÝOLY	139
Arslanguly Kazygulyýew GLOBALLAŞMA ŞERTLERINDE HALKARA SÖWDASYNYDA YLMY- TEHNIKI ÖSÜŞIŇ ÄHMIÝETI.....	140
Paşşaguly Garaýew BEÝIK ÝÜPEK ÝOLY FON-RENGARTENIŇ SYÝAHATNAMASY BOÝUNÇA	141
Jumagözel Allaýarowa TARYHY ÇEŞMELERDE KÖNEÜRGENÇ ŞADÖWLETINIŇ YKDYSADYÝETINDE BEÝIK ÝÜPEK ÝOLUNYŇ ÄHMIÝETI HAKDA	142
Kemal Ataýew XIX ASYRDA TÜRKMEN MEDENIÝETINI DÜNYÄ ÝAÝRATMAKDA BEÝIK ÝÜPEK ÝOLUNYŇ ÄHMIÝETI	143
Aýgül Azymowa BEÝIK ÝÜPEK ÝOLUNYŇ TÄZEDEN DIKELDILMEGINDE DILIŇ ÄHMIÝETI.....	144
Jennet Allaberdiýewa XIV-XV ASYRLARDA TÜRKMEN-ERMENI MEDENI GATNAŞYKLARY	145
Güläleker Keroglyýewa, Jeren Hümmadowa AMALY-HAŞAM SUNGATYNYŇ ÝEWRAZIÝA YKLYMYNYDA ÝAÝRAMAGYNYDA BEÝIK ÝÜPEK ÝOLUNYŇ ÄHMIÝETI.....	146
Atageldi Musayew KÖNEÜRGENÇ BEÝIK ÝÜPEK ÝOLUNYŇ ÇATRYGYNYDA.....	147
Wepa Ilmyradow PROFESSIONAL DIPLOMATIÝADA MEDENIÝETLERIŇ SAZLAŞYKLY HEREKETINE DAÝANMAGYŇ ÄHMIÝETI	149
Leýli Sapargeldiýewa BEÝIK ÝÜPEK ÝOLUNYŇ TÜRKMEN SAZ SUNGATYNYŇ ÖSMEGINE ÝETIREN TÄSIRI	150

Şemşat Atajanowa

GARAŞSYZ TÜRKMENISTANYŇ MEDENIÝET BABATYNDAKY
HYZMATDAŞLYGY DAŞARY SYÝASATYŇ MÖHÜM UGRUDYR..... 151

Kakabaý Amanmyradow

MUHAMMET BAÝRAM HANYŇ MOGOL-SEFEWI SYÝASY-
DIPLOMATIK GATNAŞYKLARYNDAKY HYZMATLARY 152

Geldimyrat Muhammedow

BEÝIK ÝÜPEK ÝOLUNYŇ UGRUNDA TÜRKMEN-HINDI TARYHY
GATNAŞYKLARY 153

PLENARY SESSION

Amangeldi Rahmanov

NEUTRAL FOREIGN POLICY OF TURKMENISTAN: A POLICY OF
PEACE, SECURITY AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT..... 155

Vladimir Goryaev

THE ROLE OF NEUTRAL TURKMENISTAN IN THE REVIVAL OF THE
GREAT SILK ROAD 157

Dmitry Vasilyev

CARAVANS-SHEDS OF THE GREAT SILK WAY
IN OLD PHOTOS FROM ARCHIVES OF THE RUSSIAN ACADEMY OF
SCIENCES..... 160

Shirin Akiner

ROUTES OF DIALOGUE, ROUTES OF DIPLOMACY: TURKMENISTAN'S
DIPLOMATIC INITIATIVES 1992-2012 161

Yin Song Ling

TURKMENISTAN'S ROLE IN THE GREAT
SILK ROAD REVIVAL 165

I SECTION

**THE ROLE OF DIPLOMACY IN COOPERATION, SAFEGUARDING
THE SECURITY AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN THE
REGION OF GREAT SILK ROAD**

Miroslav Jencha

THE ROLE OF DIPLOMACY IN DEVELOPMENT COOPERATION,
ENSURING SECURITY AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN
CENTRAL ASIA 166

Baba Zahirov

THE GREAT SILK ROAD – THE BASE OF IMPROVING
INTERNATIONAL COOPERATION IN THE
FRAMEWORK OF LAW STATISTICS 170

Ferhat Pirincci TURKEY’S CENTRAL ASIA POLICY	171
Madine Nasyrova ROLE OF POLICY OF NEUTRALITY IN THE FORMATION OF A REGIONAL SECURITY SYSTEM	172
Shahrbanou Tadjbakhsh SOVEREIGNTY AND ENGAGEMENT: THE ART OF SILK ROAD DIPLOMACY	173
Mohammad Essa Mesba AFGHANISTAN AND REVIVAL OF SILK ROAD	174
Shafqat Ali Cheema COOPERATION OF THE GREAT SILK ROAD	175
Yagmyr Nuriyev MODERN DIPLOMACY AND INTERNATIONAL AGREEMENTS.....	177
Yazdursun Gurbannazarova SIGNIFICANCE OF TURKMEN DIPLOMACY IN THE RECOGNITION OF INTERNATIONAL LAW.....	178
Jumamyrat Gurbangeldiyev TRANS-ASIAN HIGHWAY AS THE REVIVAL OF THE GREAT SILK ROAD.....	179
Ovez Gundogdiyev PARTHIA AND CHINA: THE GREAT SILK ROAD AND DIPLOMACY	180
Yolly Ovlyakuliyev ESTEEMED PRESIDENT GURBANGULY BERDIMUHAMEDOV - OUTSTANDING PERSON OF THE PROSPEROUS EPOCH OF THE POWERFUL STATE.....	181
Orazpolat Ekayev FOREIGN POLICY OF THE STATE OF SELJUKS IN THE LAST YEARS OF SULTAN SANJAR	183
Atageldi Bayliyev HISTORICAL ROOTS OF PEACEFUL CHARACTER OF TURKMEN DIPLOMACY	183
Vepa Bayramov FOREIGN POLICY COURSE OF TURKMEN DIPLOMACY AIMED AT THE DEVELOPMENT OF REGIONAL COOPERATION AND SECURITY	184
Bahar Hojaguliyeva GREAT SILK ROAD AND TURKMEN-RUSSIAN RELATIONS	185
Yazmuhammet Yazmuhammedov THE GREAT SILK ROAD - PATH OF FRIENDSHIP AND BROTHERHOOD OF NATIONS OF THE WORLD	186

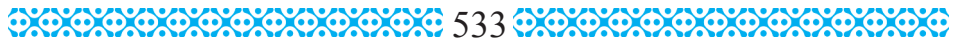
Parahat Durdyev LEGAL BASES OF INTERNATIONAL COOPERATION AND NATIONAL LEGISLATION OF TURKMENISTAN AGAINST DRUG ADDICTION	187
Gulshirin Myradova, Bayramgeldi Annagylyjov MERV AS A CROSSROAD OF TRADE ROUTES IN THE WORKS OF ARAB TRAVELERS OF THE 10 TH CENTURY	189
Gylychmuhammet Jorayev PLACE OF ENERGY DIPLOMACY OF TURKMENISTAN IN ENSURING COOPERATION ALONG THE GREAT SILK ROAD.....	190
Ayna Annamammedova DIPLOMACY OF MEDIEVAL CARAVAN ROUTES	191
Atamurat Tailiev DEVELOPMENT OF INTERNATIONAL HUMANITARIAN LAW IN NATIONAL LEGAL SYSTEM OF TURKMENISTAN	191
Sulgunjemal Orazova BRITISH TRAVELERS IN THE TERRITORY OF TURKMENISTAN	192
Ejegul Hojamedova, Nagmatulla Amanliyev PARTHIAN STATE ON THE GREAT SILK ROAD.....	193
Kasym Gayipov FEATURES OF DIPLOMATIC PROTOCOL DURING THE REIGN OF SELJUKS.....	193
Hoshgeldi Yomutbayev INTERNATIONAL LEGAL FRAMEWORK OF DIPLOMATIC ACTIVITIES	194
Dovletgeldi Seyidov, Mive Seyidova DIPLOMATIC RELATIONS OF THE STATE OF SELJUK TURKMENS IN IRAQ	195

SECTION II
THE REVIVAL OF GREAT SILK ROAD
IN MODERN CONDITIONS

Selchuk Cholakov EAST ASIA AND CENTRAL ASIA.....	196
Bayram Sinkaya IRAN, CENTRAL ASIA AND THE GREAT SILK ROAD	197
Zhibek Sizdikova ATTEMPT TO RESTORE THE CENTRAL ASIA ROUTE OF THE GREAT SILK ROAD IN XIX CENTURY.....	197
Ding Xiaoxin CHINA AND THE NEW SILK ROAD.....	198

Gao Fei	
CHINESE VIEW ON THE REVIVAL OF THE GREAT SILK ROAD	199
Khu Chjenchua	
CHINA AND THE GREAT SILK ROAD	200
Soltan Pirmuhammedov	
MODERN DIRECTIONS OF THE TURKMEN DIPLOMACY	202
Atajan Burunov	
REVIVAL OF THE GREAT SILK ROAD – AN IMPORTANT ASPECT IN CONSOLIDATING HUMANKIND	203
Agamammet Yazmyradov	
THE ROLE OF TURKIC LANGUAGES IN POLITICAL AND TRADE RELATIONS OF THE GREAT SILK ROAD	204
Allaberdi Orazov	
TURKMENISTAN IS THE INITIATOR OF IDEA OF THE GREAT SILK ROAD REVIVAL	204
Aynazar Nazarov	
TRANSPORT INFRASTRUCTURE OF TURKMENISTAN-REVIVAL OF THE GREAT SILK ROAD	206
Tazegul Mamedaliyeva	
THE GREAT SILK ROAD AND REALIZATION OF LAW	207
Italmaz Saparlyyev	
CREATION OF GREAT GAS-PIPELINES	208
Agajan Atayev	
COOPERATION OF NATIONS ALONG THE GREAT SILK ROAD	209
Yusup Berdiyev	
ANCIENT HUNS AND THE FORMATION OF THE GREAT SILK ROAD	210
Jahan Saparova	
THE GREAT SILK ROAD – A CONNECTING BRIDGE AMONG NATIONS	210
Oguljan Aynazarova	
THE ROLE OF TURKMENISTAN IN DEVELOPMENT OF GREAT SILK ROAD	211
Tachnabat Paytykova	
INFLUENCE TO SOCIAL AND ECONOMIC WELL-BEING OF NATIONS THROUGH RENOVATION OF THE GREAT SILK ROAD IN TURKMENISTAN	212
Gurbangul Orazova	
THE IMPORTANCE OF REVIVAL OF THE GREAT SILK ROAD	213
Ayna Satgeldiyeva	
THE SIGNIFICANCE OF THE TRANS-CASPIAN RAILROAD IN THE REVIVAL OF THE GREAT SILK ROAD RECONSTRUCTION	214

Bashim Saparov LABOUR RELATIONS AND THE GREAT SILK ROAD	215
Kumush Haydarova POLICY AND DIPLOMACY ON YOUTH OF INDEPENDENT AND NEUTRAL TURKMENISTAN.....	216
Yangyl Mammedova, Gurbangeldi Ashirov ROLE OF BANKS IN THE REVIVAL OF THE GREAT SILK ROAD	216
Charymuhammet Atdayev ROLE OF TURKMEN-CHINESE RELATIONS IN REVIVING THE GREAT SILK ROAD IN THE PROSPEROUS EPOCH OF THE POWERFUL STATE.....	217
Tirkesh Amanmammedov IMPORTANCE OF GEOGRAPHICAL POSITION OF OUR COUNTRY FOR TOURISM DEVELOPMENT	218

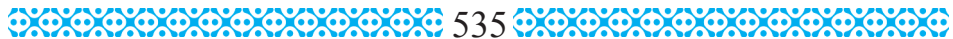
SECTION III

THE GREAT SILK ROAD AND TRADE ECONOMIC RELATIONS

Albert Burkhanov TURKMENISTAN AND TATARSTAN IN THE SYSTEM OF THE SILK ROAD.....	220
Sureyya Yigit TURKMENISTAN'S ENERGY NEXUS	221
Aleksan Akopyan KURA RIVER BANK CITIES OF ANCIENT ALBANY ON THE WAY FROM PARTHIA TO PONT.....	222
Saidov Abdukahor DESCRIPTION OF MERV AND SARAKHS BY MAHMUD IBN VALI ..	223
Takashi Osawa DIPLOMATIC ROLE OF SOGDIAN MERCHANTS UNDER THE WESTERN TURKIC KAGHANATE	224
Malkhaz Datukishvili, Guram Lortkipanidze GEORGIA, ROMAN WORLD (PAX ROMANA), GREAT SILK ROAD IN 1 ST -3 RD CC A.D.	225
Ali Binyaz IRAN AND THE INTERPLAY OF THE MULTIPLE CROSSROADS RULE WITH THE CENTRAL ASIAN ECONOMIC DEVELOPMENT	226
Abdullah Portakal THE SILK ROAD: FROM THE PAST TO THE FUTURE AND ITS IMPACT ON INTERNATIONAL TRADE.....	227
Khandurdy Kurbanov GREAT SILK ROAD AND THE MEDIEVAL STATES TURKMEN.....	228
Murad Hodzhakuliev THE ROLE OF TOURISM AND TRADE DEVELOPMENT IN INTERNATIONAL RELATIONS (BASED ON THE EXAMPLE OF THE HISTORY OF MERV).....	229

Mati Annanurov SILK PRODUCTION AND INTERNATIONAL TRADE	230
Shirin Klychmedova CARAVANSERAI ON THE CARAVAN ROADS	230
Jennet Rahmanova COOPERATION PROMOTING SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF COUNTRIES SITUATED ALONG THE GREAT SILK ROAD	232
Serdar Atayev, Ogultagan Geldiniyazova MERV ON THE GREAT SILK WAY. TRADING AND CULTURAL CONNECTIONS	233
Shabanaly Jumayev, Bagtygul Mammedova THE GREAT SILK ROAD AND ECONOMY	233
Bayrammurat Baymuradov, Kakajan Janbekov DESCRIPTION CARAVAN-TRADE ROUTES IN THE HISTORICAL SOURCES EARLY MIDDLE AGES	234
Rejegguly Annagurbanov, Charyguly Jumaev THE ROLE OF KARLUKS IN THE DEVELOPMENT OF NORTHERNPART OF THE GREAT SILK ROAD	235
Akmyrat Ovezov, Altyn Hydyrova FROM THE HISTORY OF GREAT SILK ROAD.	235
Jahan Hudaygulyyeva CITIES AND SETTLEMENTS LOCATED ALONG THE SILK ROAD.....	236
Annajahan Nobatova IMPORTANCE OF CARAVANSARIES LOCATED ALONG THE GREAT SILK ROAD IN X-XII CENTURIES	237
Gulshirin Ataeva DIRECTIONS OF THE GREAT SILK ROAD.....	238
Gurbangeldi Muhammedov KARAMANID KINGDOM AT CROSSROADS OF TRADING WAYS.....	239
Orazgeldi Ashirov TRADE AND ECONOMIC RELATIONS IN THE PERIOD OF SULTAN MAHMUT GHAZNI.....	240
Shirin Halliyeva INTERRELATIONS BETWEEN THE GREAT SILK ROAD AND MODERN TECHNOLOGIES	241
Serdar Agayev THE ROLE OF SMALL AND MEDIUM-SIZE ENTERPRISES IN ECONOMIC RELATIONS OF CHINA AND TURKMENISTAN	242
Mahrijemal Gurbanova ANCIENT HISTORY OF TURKMEN SILK ART	243

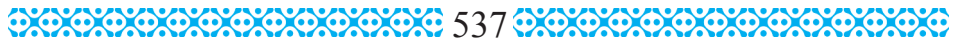
Maya Babayewa PERFUMES AS A SPECIAL PRODUCT ALONG THE GREAT SILK ROAD	243
--	-----

SECTION IV
THE GREAT SILK ROAD AND MUTUAL ENRICHMENT OF
CULTURES AND
CIVILIZATION IN EURASIA

Jose Francisco Pavia CULTURAL ASPECTS OF GREAT SILK ROAD AND EURASIAN CIVILIZATION	244
Maya Klycheva PROSPECTS OF COOPERATION OF THE MOSCOW STATE INSTITUTE OF INTERNATIONAL RELATIONS OF THE MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS OF RUSSIA AND THE INSTITUTE OF INTERNATIONAL RELATIONS OF THE MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS OF TURKMENISTAN	245
Oku Massahiro THE DEVELOPMENT OF COOPERATION IN THE SPHERE OF EDUCATION BETWEEN TURKMENISTAN AND JAPAN	246
Tim Williams THE COMPLEXITY OF CONNECTIONS ALONG THE ANCIENT SILK ROAD – TRADERS, DIPLOMATS AND EXILES: FORGING NEW IDENTITIES	247
Svetlozar Kovachev THE GREAT SILK ROAD AND MUTUAL ENRICHMENT OF CULTURES AND CIVILIZATION IN EURASIA	248
Ahatmurad Nuvvayev ART UNITES PEOPLE AND CULTURES	248
Nuryagdy Yagshymuradov THE GREAT SILK ROAD AND TURKMEN PAINTING ART.....	249
Myrat Penjiyev THE HISTORY OF THE GREAT SILK ROAD ON THE EXAMPLES OF THE SILKWORM BREEDING LEXIS	250
Meretguly Ovluyagulyev, Guychmyrat Soltanmyradov GREAT SILK ROAD AND ITS SECURITY.....	251
Hojanepes Annanepesov MEDICAL SCIENCE IN INTERNATIONAL RELATIONS	251
Achildurdy Taganov, Lola Yagmurova THE GREAT SILK ROAD AND PAZYRYK CULTURE	252

Amangul Karryyeva ROLE OF RUSSIAN DIPLOMACY IN POPULARIZATION OF THE TURKMEN EPOC GEROGLY	253
GurbanjemaI YIyasova THE IRAQI TURKMENS AND THEIR FOLKLORE HERITAGE	254
Maral Taganova A HISTORY OF THE GREAT SILK ROAD AND DEVELOPMENT OF LANGUAGES	255
Serdar Atayev INTERNATIONAL RELATIONS OF TURKMENISTAN ON THE EASTERN PRESS	256
Ajap Bayriyeva TURKMEN CARPETS AND THE GREAT SILK ROAD	256
Arslan Kaziguliyev ROLE OF SCIENTIFIC AND TECHNICAL DEVELOPMENT OF INTERNATIONAL TRADE IN GLOBALIZATION	257
Pashaguly Garayev DESCRIPTION OF THE GREAT SILK ROAD BY A TRAVELLOR FON-REHNGARTEN	258
Jumagozel Allayarova THE ROLE OF THE GREAT SILK ROAD IN THE ECONOMY OF THE STATE OF KONEURGENCH IN ANCIENT SOURCES	259
Kemal Atayev THE IMPORTANCE OF THE GREAT SILK ROAD IN POPULARIZING THE TURKMEN CULTURE IN THE 19 TH CENTURY	260
Aygul Azimova THE ROLE OF LANGUAGE IN REVIVING OF THE GREAT SILK ROAD	261
Jennet Allaberdiyeva TURKMEN-ARMENIAN CULTURAL RELATIONS IN THE XIV-XV CENTURIES	262
Gulalek KerogIiyeva, Jeren Hummedova EFFECT OF SILK ROAD ON THE DISTRIBUTION OF APPLIED ARTS AND CRAFTS	263
Atageldi Musayev KONEURGENCH IN THE CROSSROAD OF THE GREAT SILK ROAD	263
Vepa Ilmuradov PROFESSIONAL DIPLOMACY AND INTERCULTURAL UNDERSTANDING	264

Leyli Sapargeldiyeva THE GREAT SILK ROAD AND TURKMEN MUSICAL CULTURE.....	264
Shemshat Atajanova CULTURAL COOPERATION AS AN IMPORTANT AREA OF THE FOREIGN POLICY OF INDEPENDENT TURKMENISTAN	266
Kakabay Amanmyradov ROLE OF MUHAMMET BAYRAM KHAN IN ESTABLISHING POLITICAL AND DIPLOMATIC RELATIONS BETWEEN THE MOGHULS AND SEFEVIDS	267
Geldimyrat Muhammedov TURKMEN-INDIAN RELATIONS ON THE GREAT SILK ROAD	268

ПЛЕНАРНОЕ ЗАСЕДАНИЕ

Амангельды Рахманов НЕЙТРАЛЬНАЯ ВНЕШНЯЯ ПОЛИТИКА ТУРКМЕНИСТАНА – ПОЛИТИКА МИРА, БЕЗОПАСНОСТИ И УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ	270
Владимир Горяев РОЛЬ НЕЙТРАЛЬНОГО ТУРКМЕНИСТАНА В ВОЗРОЖДЕНИИ ВЕЛИКОГО ШЕЛКОВОГО ПУТИ	273
Дмитрий Васильев КАРАВАН-САРАИ ВЕЛИКОГО ШЕЛКОВОГО ПУТИ НА СТАРЫХ ФОТОГРАФИЯХ ИЗ АРХИВОВ РОССИЙСКОЙ АКАДЕМИИ НАУК.....	276
Ширин Акинер МАРШРУТЫ ДИАЛОГА, МАРШРУТЫ ДИПЛОМАТИИ: ДИПЛОМАТИЧЕСКИЕ ИНИЦИАТИВЫ ТУРКМЕНИСТАНА 1992 – 2012 ГГ.	277
Инь Сунлин РОЛЬ ТУРКМЕНИСТАНА В ВОЗРОЖДЕНИИ ВЕЛИКОГО ШЕЛКОВОГО ПУТИ	281

I СЕКЦИЯ

РОЛЬ ДИПЛОМАТИИ В ОБЕСПЕЧЕНИИ СОТРУДНИЧЕСТВА, БЕЗОПАСНОСТИ И УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ В РЕГИОНЕ ВЕЛИКОГО ШЕЛКОВОГО ПУТИ

Мирослав Енча РОЛЬ ДИПЛОМАТИИ В РАЗВИТИИ СОТРУДНИЧЕСТВА, ОБЕСПЕЧЕНИИ БЕЗОПАСНОСТИ И УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ В ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ	283
---	-----

Баба Захыров ВЕЛИКИЙ ШЕЛКОВЫЙ ПУТЬ – ОСНОВА МЕЖДУНАРОДНОГО СОТРУДНИЧЕСТВА В СФЕРЕ ПРАВОВОЙ СТАТИСТИКИ.....	288
Ферхат Пиринччи ПОЛИТИКА ТУРЦИИ ОТНОСИТЕЛЬНО СРЕДНЕЙ АЗИИ	289
Мадиям Насырова РОЛЬ ПОЛИТИКИ НЕЙТРАЛИТЕТА В ФОРМИРОВАНИИ СИСТЕМЫ РЕГИОНАЛЬНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ.....	290
Шахрбану Таджбахш СУВЕРЕНИТЕТ И ОБЯЗАТЕЛЬСТВА: ИСКУССТВО ДИПЛОМАТИИ ВЕЛИКОГО ШЕЛКОВОГО ПУТИ	292
Мохаммад Эсса Месба АФГАНИСТАН И ВОЗРОЖДЕНИЕ ВЕЛИКОГО ШЕЛКОВОГО ПУТИ	293
Шафкат Али Чима СОТРУДНИЧЕСТВО НА ВЕЛИКОМ ШЕЛКОВОМ ПУТИ.....	294
Ягмыр Нурыев СОВРЕМЕННАЯ ДИПЛОМАТИЯ И МЕЖДУНАРОДНЫЕ ДОГОВОРЫ	296
Яздурсун Гурбанназарова РОЛЬ ТУРКМЕНСКОЙ ДИПЛОМАТИИ В ПРИЗНАНИИ МЕЖДУНАРОДНОГО ПРАВА	297
Джумамурат Гурбангельдыев ТРАНСАЗИАТСКАЯ МАГИСТРАЛЬ – ВОЗРОЖДЕННЫЙ ВЕЛИКИЙ ШЕЛКОВЫЙ ПУТЬ	298
Овез Гундогдыев ПАРФИЯ И КИТАЙ: ВЕЛИКИЙ ШЕЛКОВЫЙ ПУТЬ И ДИПЛОМАТИЯ	299
Ёллы Овлякулыев УВАЖАЕМЫЙ ПРЕЗИДЕНТ ГУРБАНГУЛЫ БЕРДЫМУХАММЕДОВ – ВЫДАЮЩАЯСЯ ЛИЧНОСТЬ ЭПОХИ МОГУЩЕСТВА И СЧАСТЬЯ	301
Оразполат Экаев ВНЕШНЯЯ ПОЛИТИКА ГОСУДАРСТВА СЕЛЬДЖУКИДОВ В ПОСЛЕДНИЕ ГОДЫ ПРАВЛЕНИЯ СУЛТАНА САНДЖАРА.....	303
Атагельды Байлиев ИСТОРИЧЕСКИЕ КОРНИ МИРОЛЮБИВОГО ХАРАКТЕРА ТУРКМЕНСКОЙ ДИПЛОМАТИИ	303
Вепа Байрамов ВНЕШНЕПОЛИТИЧЕСКИЙ КУРС ТУРКМЕНСКОЙ ДИПЛОМАТИИ НА РАЗВИТИЕ РЕГИОНАЛЬНОГО СОТРУДНИЧЕСТВА И ОБЕСПЕЧЕНИЕ БЕЗОПАСНОСТИ.....	305
Бахар Ходжакулиева ВЕЛИКИЙ ШЕЛКОВЫЙ ПУТЬ И ТУРКМENO-РОССИЙСКИЕ ОТНОШЕНИЯ.....	306

Язмухаммет Язмухаммедов ВЕЛИКИЙ ШЕЛКОВЫЙ ПУТЬ – ПУТЬ ДРУЖБЫ И БРАТСТВА НАРОДОВ МИРА	307
Парахат Дурдыев ПРАВОВЫЕ ОСНОВЫ МЕЖДУНАРОДНОГО СОТРУДНИЧЕСТВА И НАЦИОНАЛЬНОЕ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВО ТУРКМЕНИСТАНА ПО БОРЬБЕ С НАРКОМАНИЕЙ.....	308
Гулширин Мырадова, Байрамгельды Аннагылыджов МЕРВ КАК ПЕРЕКРЕСТОК ТОРГОВЫХ ПУТЕЙ В РАБОТАХ АРАБСКИХ ПУТЕШЕСТВЕННИКОВ X ВЕКА	310
Гылычмухаммет Джораев МЕСТО ЭНЕРГЕТИЧЕСКОЙ ДИПЛОМАТИИ ТУРКМЕНИСТАНА В ОБЕСПЕЧЕНИИ СОТРУДНИЧЕСТВА ВДОЛЬ ВЕЛИКОГО ШЕЛКОВОГО ПУТИ	311
Айна Аннамухаммедова ДИПЛОМАТИЯ СРЕДНЕВЕКОВЫХ КАРАВАННЫХ ПУТЕЙ	312
Атамурат Тайлыев РАЗВИТИЕ МЕЖДУНАРОДНОГО ГУМАНИТАРНОГО ПРАВА В НАЦИОНАЛЬНОЙ ПРАВОВОЙ СИСТЕМЕ ТУРКМЕНИСТАНА.....	312
Сульгунджемал Оразова БРИТАНСКИЕ ПУТЕШЕСТВЕННИКИ НА ТЕРРИТОРИИ ТУРКМЕНИСТАНА	313
Эджегуль Ходжамедова, Нагматулла Аманлыев ПАРФЯНСКОЕ ГОСУДАРСТВО НА ВЕЛИКОМ ШЕЛКОВОМ ПУТИ	314
Касым Гайипов ОСОБЕННОСТИ ДИПЛОМАТИЧЕСКОГО ПРОТОКОЛА В ПЕРИОД ПРАВЛЕНИЯ СЕЛЬДЖУКОВ	315
Хошгельди Ёмутбаев МЕЖДУНАРОДНО-ПРАВОВЫЕ ОСНОВЫ ДИПЛОМАТИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ.....	315
Довлетгельды Сеидов, Миве Сеидова ДИПЛОМАТИЧЕСКИЕ ОТНОШЕНИЯ ГОСУДАРСТВА ТУРКМЕНСКИХ СЕЛЬДЖУКОВ В ИРАКЕ	316

II СЕКЦИЯ
ВОЗРОЖДЕНИЕ ВЕЛИКОГО ШЕЛКОВОГО ПУТИ В
СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ

Сельджук Чолакоглу ВОСТОЧНАЯ И СРЕДНЯЯ АЗИЯ.....	318
--	-----

Байрам Синкая	
ИРАН, СРЕДНЯЯ АЗИЯ И ВЕЛИКИЙ ШЕЛКОВЫЙ ПУТЬ	319
Жибек Сыздыкова	
ПОПЫТКИ ВОССТАНОВЛЕНИЯ СРЕДНЕАЗИАТСКОЙ ТРАССЫ ВЕЛИКОГО ШЕЛКОВОГО ПУТИ В XIX ВЕКЕ	319
Дин Сяосин	
КИТАЙ И НОВЫЙ ШЕЛКОВЫЙ ПУТЬ	320
Гао Фен	
КИТАЙСКОЕ ПРЕДСТАВЛЕНИЕ О ВОЗРОЖДЕНИИ ВЕЛИКОГО ШЕЛКОВОГО ПУТИ	321
Ху Чжэньхуа	
КИТАЙ И ВЕЛИКИЙ ШЕЛКОВЫЙ ПУТЬ	322
Солтан Пирмухаммедов	
ПРИОРИТЕТЫ СОВРЕМЕННОЙ ТУРКМЕНСКОЙ ДИПЛОМАТИИ.	323
Атаджан Бурынов	
ВОССТАНОВЛЕНИЕ ВЕЛИКОГО ШЕЛКОВОГО ПУТИ – ВАЖНЫЙ АСПЕКТ В ФОРМИРОВАНИИ ЕДИНСТВА ЧЕЛОВЕЧЕСТВА	325
Агамамед Язмурадов	
РОЛЬ ТЮРКСКИХ ЯЗЫКОВ В ТОРГОВО-ПОЛИТИЧЕСКИХ ОТНОШЕНИЯХ ВЕЛИКОГО ШЕЛКОВОГО ПУТИ	326
Аллаберди Оразов	
ТУРКМЕНИСТАН – ИНИЦИАТОР ИДЕИ ВОЗРОЖДЕНИЯ ВЕЛИКОГО ШЕЛКОВОГО ПУТИ	327
Айназар Назаров	
ТРАНСПОРТНАЯ ИНФРАСТРУКТУРА ТУРКМЕНИСТАНА – ВОЗРОЖДЕНИЕ ВЕЛИКОГО ШЕЛКОВОГО ПУТИ	328
Тазегуль Мамедалиева	
ВЕЛИКИЙ ШЕЛКОВЫЙ ПУТЬ И РЕАЛИЗАЦИЯ ПРАВА	329
Италмаз Сапарлыев	
СОЗДАНИЕ ВЕЛИКИХ ГАЗОВЫХ ПУТЕЙ	330
Агаджан Атаев	
СОТРУДНИЧЕСТВО НАРОДОВ, НАСЕЛЯВШИХ ТЕРРИТОРИИ ВДОЛЬ ШЕЛКОВОГО ПУТИ	332
Юсуп Бердиев	
ДРЕВНИЕ ХУННЫ И СТАНОВЛЕНИЕ ВЕЛИКОГО ШЕЛКОВОГО ПУТИ	333
Джахан Сапарова	
ВЕЛИКИЙ ШЕЛКОВЫЙ ПУТЬ – МОСТ, СОЕДИНЯЮЩИЙ НАРОДЫ	333
Огулжан Айназарова	
РОЛЬ ТУРКМЕНИСТАНА В РАЗВИТИИ ВЕЛИКОГО ШЕЛКОВОГО ПУТИ	334

Тачнабат Пайтыкова ВОЗРОЖДЕНИЕ ВЕЛИКОГО ШЕЛКОВОГО ПУТИ В ЦЕЛЯХ ПОДДЕРЖАНИЯ МИРА И РОСТА СОЦИАЛЬНО- ЭКОНОМИЧЕСКОГО БЛАГОСОСТОЯНИЯ НАРОДОВ.....	335
Гурбангуль Оразова ЗНАЧЕНИЕ ВОССТАНОВЛЕНИЯ ВЕЛИКОГО ШЕЛКОВОГО ПУТИ	336
Айна Сатгельдиева ЗНАЧЕНИЕ ЗАКАСПИЙСКОЙ ЖЕЛЕЗНОЙ ДОРОГИ В ВОССТАНОВЛЕНИИ ВЕЛИКОГО ШЕЛКОВОГО ПУТИ	337
Бяшим Сапаров ТРУДОВЫЕ ВЗАИМООТНОШЕНИЯ И ВЕЛИКИЙ ШЕЛКОВЫЙ ПУТЬ	339
Кумуш Хайдарова ПОЛИТИКА НЕЗАВИСИМОГО НЕЙТРАЛЬНОГО ТУРКМЕНИСТАНА И ДИПЛОМАТИЯ	340
Янгыл Маммедова, Гурбангельди Аширов РОЛЬ БАНКОВ В ВОЗРОЖДЕНИИ ВЕЛИКОГО ШЕЛКОВОГО ПУТИ	341
Чарымухаммет Атдаев РОЛЬ ТУРКМЕНО-КИТАЙСКИХ ОТНОШЕНИЙ В ВОССТАНОВЛЕНИИ ВЕЛИКОГО ШЕЛКОВОГО ПУТИ В ЭПОХУ МОГУЩЕСТВА И СЧАСТЬЯ.....	342
Тиркеш Аманмаммедов ЗНАЧЕНИЕ ГЕОГРАФИЧЕСКОГО РАСПОЛОЖЕНИЯ НАШЕЙ СТРАНЫ ДЛЯ РАЗВИТИЯ ТУРИЗМА.....	343

III СЕКЦИЯ ВЕЛИКИЙ ШЕЛКОВЫЙ ПУТЬ И ТОРГОВО-ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ОТНОШЕНИЯ

Альберт Бурханов ТУРКМЕНИСТАН И ТАТАРСТАН В СИСТЕМЕ ВЕЛИКОГО ШЕЛКОВОГО ПУТИ	344
Суреия Йигит ВЗАИМООТНОШЕНИЕ В СФЕРЕ ЭНЕРГЕТИКИ ТУРКМЕНИСТАНА	347
Алексан Акопян ПРИКУРИНСКИЕ ГОРОДА АНТИЧНОЙ АЛБАНИИ НА ПУТИ ИЗ ПАРФИИ К ПОНТУ	347
Абдукахор Саидов СВЕДЕНИЯ МАХМУДА ИБН - ВАЛИ О МЕРВЕ И СЕРАХСЕ	349
Осава Такаши ДИПЛОМАТИЧЕСКАЯ РОЛЬ СОГДИЙСКИХ ТОРГОВЦЕВ ПРИ ЗАПАДНО-ТЮРКСКОМ КАГАНАТЕ	350

Малхаз Датукишвили, Гурам Лорткипанидзе ГРУЗИЯ, РИМСКИЙ МИР (РАХРОМАНА) ВЕЛИКИЙ ШЕЛКОВЫЙ ПУТЬ В I-III ВВ. НАШЕЙ ЭРЫ.....	351
Али Биниас ИРАН И ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ МНОГОЧИСЛЕННЫХ ПЕРЕКРЕСТКОВ С ЦЕНТРАЛЬНОАЗИАТСКИМ ЭКОНОМИЧЕСКИМ РАЗВИТИЕМ ...	352
Абдуллах Портакал ЗНАЧЕНИЕ ШЕЛКОВОГО ПУТИ: ИЗ ИСТОРИИ В БУДУЩЕЕ И ЕГО ВЛИЯНИЕ НА МЕЖДУНАРОДНУЮ ТОРГОВЛЮ	353
Хан-Дурды Курбанов ВЕЛИКИЙ ШЕЛКОВЫЙ ПУТЬ И СРЕДНЕВЕКОВЫЕ ГОСУДАРСТВА ТУРКМЕН	354
Мурад Ходжакулиев РОЛЬ ТУРИЗМА И ТОРГОВЛИ В РАЗВИТИИ МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЙ (НА ПРИМЕРЕ ИСТОРИИ МЕРВА).....	355
Мяги Аннануров ШЕЛКОВОДСТВО И МЕЖДУНАРОДНАЯ ТОРГОВЛЯ.....	356
Ширин Клычмедова КАРАВАН-САРАИ НА КАРАВАННЫХ ПУТЯХ	356
Дженнет Рахманова СОТРУДНИЧЕСТВО, СПОСОБСТВУЮЩЕЕ УСТОЙЧИВОМУ РАЗВИТИЮ ГОСУДАРСТВ РЕГИОНА ВЕЛИКОГО ШЕЛКОВОГО ПУТИ	358
Огултаган Гельдыниязова, Сердар Атдаев МЕРВ НА ВЕЛИКОМ ШЕЛКОВОМ ПУТИ: ТОРГОВЫЕ И КУЛЬТУРНЫЕ СВЯЗИ.....	359
Шабанали Джумаев, Багтыгуль Маммедова ЭКОНОМИКА И ВЕЛИКИЙ ШЕЛКОВЫЙ ПУТЬ.....	359
Байраммырат Баймырадов, Какаджан Джанбеков ОПИСАНИЕ КАРАВАННО-ТОРГОВЫХ ПУТЕЙ В ИСТОРИЧЕСКИХ ИСТОЧНИКАХ РАННЕГО СРЕДНЕВЕКОВЬЯ.....	360
Реджепгулы Аннагурбанов, Чарыкулы Джумаев РОЛЬ КАРЛУКОВ В РАЗВИТИИ ТОРГОВЛИ НА СЕВЕРНОМ НАПРАВЛЕНИИ ВЕЛИКОГО ШЕЛКОВОГО ПУТИ	361
Акмырат Овезов, Алтын Хыдырова ИЗ ИСТОРИИ ВЕЛИКОГО ШЕЛКОВОГО ПУТИ	361
Джахан Худайгулыева ГОРОДА НА ВЕЛИКОМ ШЕЛКОВОМ ПУТИ.....	362
Аннаджахан Нобатова ЗНАЧЕНИЕ КАРАВАН-САРАЕВ, РАСПОЛАГАВШИХСЯ ПО МАРШРУТУ ВЕЛИКОГО ШЕЛКОВОГО ПУТИ	364

Гульширин Атаева МАРШРУТЫ ВЕЛИКОГО ШЕЛКОВОГО ПУТИ	365
Гурбангельды Мухаммедов БЕГЛИК КАРАМАНИДОВ НА ПЕРЕКРЕСТКЕ ТОРГОВЫХ ПУТЕЙ	366
Оразгельды Аширов ТОРГОВО-ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ОТНОШЕНИЯ В ПЕРИОД ПРАВЛЕНИЯ СУЛТАНА МАХМУДА ГАЗНЕВИ	367
Ширин Халлыева СВЯЗь НОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ С ВЕЛИКИМ ШЕЛКОВЫМ ПУТЕМ	368
Сердар Агаев РОЛЬ СУБЪЕКТОВ МАЛОГО И СРЕДНЕГО БИЗНЕСА В ТУРКМЕНО- КИТАЙСКИХ ЭКОНОМИЧЕСКИХ ОТНОШЕНИЯХ	368
Мяхриджемал Гурбанова ДРЕВНИЙ ПЕРИОД ИСКУССТВА ШЕЛКОВОДСТВА ТУРКМЕНСКОГО НАРОДА	370
Мая Бабаева АРОМАТИЧЕСКИЕ ДУХИ, КАК ОДНИ ИЗ ТОВАРОВ ВЕЛИКОГО ШЕЛКОВОГО ПУТИ	370

IV СЕКЦИЯ

ВЕЛИКИЙ ШЕЛКОВЫЙ ПУТЬ И ВЗАИМНОЕ ОБОГАЩЕНИЕ КУЛЬТУР И ЦИВИЛИЗАЦИЙ ЕВРАЗИИ

Жозе Франсиско Павиа КУЛЬТУРА ВЕЛИКОГО ШЕЛКОВОГО ПУТИ И ЕВРАЗИЙСКАЯ ЦИВИЛИЗАЦИЯ	371
Мая Клычева ПЕРСПЕКТИВЫ СОТРУДНИЧЕСТВА МГИМО (У) МИД РОССИИ И ИМО МИД ТУРКМЕНИСТАНА.....	372
Оку Массажиро РАЗВИТИЕ СОТРУДНИЧЕСТВА В ОБЛАСТИ ОБРАЗОВАНИЯ МЕЖДУ ТУРКМЕНИСТАНОМ И ЯПОНИЕЙ	373
Тим Уильямс СЛОЖНОСТЬ ВЗАИМООТНОШЕНИЙ НА ДРЕВНЕМ ШЕЛКОВОМ ПУТИ – ТОРГОВЦЫ, ДИПЛОМАТЫ И ИЗГНАННИКИ. ВНЕДРЕНИЕ НОВЫХ СООБЩЕСТВ	374
Светлозар Ковачев ВЕЛИКИЙ ШЕЛКОВЫЙ ПУТЬ И ВЗАИМНОЕ ОБОГАЩЕНИЕ КУЛЬТУР И ЦИВИЛИЗАЦИЙ В ЕВРАЗИИ	375

Ахатмурад Нувваев ЯЗЫК ИСКУССТВА НЕ ТРЕБУЕТ ПЕРЕВОДА	376
Нурягды Ягшимурадов ВЕЛИКИЙ ШЕЛКОВЫЙ ПУТЬ И ТУРКМЕНСКАЯ ЖИВОПИСЬ.....	377
Мурат Пенджиев ОТРАЖЕНИЕ ИСТОРИИ ВЕЛИКОГО ШЕЛКОВОГО ПУТИ В ШЕЛКОВОДЧЕСКОЙ ЛЕКСИКЕ	378
Мерет Овлиякулиев, Гуйчмурат Солтанмырадов ВЕЛИКИЙ ШЕЛКОВЫЙ ПУТЬ И ЕГО БЕЗОПАСНОСТЬ.....	379
Ходжанепес Аннанепесов РОЛЬ МЕДИЦИНСКОЙ НАУКИ В РАЗВИТИИ МЕЖДУНАРОДНОГО СОТРУДНИЧЕСТВА	379
Ачилдурды Таганов, Лола Ягмурова ВЕЛИКИЙ ШЕЛКОВЫЙ ПУТЬ И КУЛЬТУРА ПАЗЫРЫК	380
Амангуль Каррыева РОЛЬ РУССКОЙ ДИПЛОМАТИИ В ПОПУЛЯРИЗАЦИИ ТУРКМЕНСКОГО ЭПОСА «ГЕРОГЛЫ»	381
Гурбанджемал Ильясова ИРАКСКИЕ ТУРКМЭНЫ И ИХ ФОЛЬКЛОРНОЕ НАСЛЕДИЕ.....	382
Марал Таганова ИСТОРИЯ ВЕЛИКОГО ШЕЛКОВОГО ПУТИ И РАЗВИТИЕ ЯЗЫКОВ	383
Сердар Атаев РОЛЬ ЗАРУБЕЖНОЙ ПРЕССЫ ВОСТОКА В ОСВЕЩЕНИИ МЕЖДУНАРОДНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ТУРКМЕНИСТАНА	384
Аджап Байриева ТУРКМЕНСКИЕ КОВРЫ И ВЕЛИКИЙ ШЕЛКОВЫЙ ПУТЬ	385
Арслангули Казыгулыев РОЛЬ НАУЧНО-ТЕХНИЧЕСКОГО ПРОГРЕССА МЕЖДУНАРОДНОЙ ТОРГОВЛИ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ	386
Пашагулы Караев ОПИСАНИЕ ФОН-РЕНГАТНОМ ВЕЛИКОГО ШЕЛКОВОГО ПУТИ	387
Джумагозель Аллаярова ИСТОЧНИКИ О ЗНАЧЕНИИ ВЕЛИКОГО ШЕЛКОВОГО ПУТИ В ЭКОНОМИКЕ ГОСУДАРСТВА КУНЯУРГЕНЧЕСКИХ ТУРКМЕН....	388
Кемал Атаев ЗНАЧЕНИЕ ВЕЛИКОГО ШЕЛКОВОГО ПУТИ В ПОПУЛЯРИЗАЦИИ ТУРКМЕНСКОЙ КУЛЬТУРЫ XIX ВЕКА	389
Айгуль Азимова ЗНАЧЕНИЕ ЯЗЫКА В ДЕЛЕ ВОЗРОЖДЕНИЯ ВЕЛИКОГО ШЕЛКОВОГО ПУТИ	390

Дженнет Аллабердыева ТУРКМЕНО-АРМЯНСКИЕ КУЛЬТУРНЫЕ СВЯЗИ В XIV–XV ВЕКАХ	391
Гулялек Кероглыева, Джерен Хуммедова ВЛИЯНИЕ ВЕЛИКОГО ШЕЛКОВОГО ПУТИ НА РАСПРОСТРАНЕНИЕ ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОГО ИСКУССТВА.....	392
Атагелди Мусаев КУНЯУРГЕНЧ НА ПЕРЕКРЕСТКЕ ВЕЛИКОГО ШЕЛКОВОГО ПУТИ	392
Вепа Ильмурадов ПРОФЕССИОНАЛЬНАЯ ДИПЛОМАТИЯ И МЕЖКУЛЬТУРНОЕ ВЗАИМОПОНИМАНИЕ.....	393
Лейли Сапаргельдиева ВЕЛИКИЙ ШЕЛКОВЫЙ ПУТЬ И ТУРКМЕНСКАЯ МУЗЫКАЛЬНАЯ КУЛЬТУРА	394
Шемшат Атаджанова КУЛЬТУРНОЕ СОТРУДНИЧЕСТВО КАК ВАЖНЫЙ ФАКТОР ВНЕШНЕПОЛИТИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ НЕЗАВИСИМОГО ТУРКМЕНИСТАНА	395
Какабай Аманмырадов ЗАСЛУГИ МУХАММЕДА БАЙРАМХАНА В МОГОЛО-СЕФЕВИДСКИХ ПОЛИТИЧЕСКИХ И ДИПЛОМАТИЧЕСКИХ ОТНОШЕНИЯХ	396
Гельдымурат Мухаммедов ТУРКМЕНО-ИНДИЙСКИЕ ОТНОШЕНИЯ НА ВЕЛИКОМ ШЕЛКОВОМ ПУТИ	397

GENEL HEYET

Amangeldi Rahmanov TÜRKMENİSTAN’IN TARAFSIZLIK DIŞ SİYASETİ REFAHIN, GÜVENİN VE SARSILMAZ GELİŞMENİN SİYASETİDİR.....	399
Vladimir Goryayev BÜYÜK İPEK YOLUNUN TEKRAR CANLANMASINDA TARAFSIZ TÜRKMENİSTAN’IN HİZMETLERİ.....	401
Dimitriy Vasilyev BÜYÜK İPEK YOLU KERVANSARAYLARI RUSYA BİLİMLER AKADEMİSİNİN ARŞİVİNDEKİ ESKİ FOTOĞRAFLARDA.....	404
Şirin Akiner KONUŞMALARIN YOLU, DİPLOMASİ YOLU: TÜRKMENİSTAN’IN DİPLOMATİK GİRİŞİMLERİ (1992-2012).....	405
Yin Sung Ling BÜYÜK İPEK YOLUNUN GELİŞMESİNDE TÜRKMENİSTAN’IN ROLÜ	408

I BÖLÜM

BÜYÜK İPEK YOLU BÖLGESİNDE İŞBİRLİĞİNİ, GÜVENCEYİ VE İSTİKRAR GELİŞMEYİ SAĞLAMAKTA DİPLOMASİNİN ÖNEMİ

Miroslav Yença

ORTA ASYA BÖLGESİNDE İŞBİRLİĞİNİ GELİŞTİRMEDE, GÜVENLİĞİ
TEMİN ETMEDE VE İSTİKRAR GELİŞMEYİ SAĞLAMAKTA
DİPLOMASİNİN ÖNEMİ 410

Baba Zahırov

BÜYÜK İPEK YOLU-HUKUK İSTATİSTİĞİ KÜRESİNDE
ULUSLARARASI İŞBİRLİĞİNİN GELİŞME ESASIDIR 414

Ferhat Pirinççi

TÜRKİYE'NİN ORTA ASYA SİYASETİ 416

Medine Nasırova

GÜVENLİĞİN BÖLGELER ARASI SİSTEMİNİ OLUŞTURMAKTA
TARAFSIZLIK SİYASETİNİN SAHİP OLDUĞU YER 417

Şahrbanou Tadjbahş

YÜKÜMLÜLÜKLER VE BAĞIMSIZLIK: BÜYÜK İPEK YOLUNUN
SANAT DİPLOMASİSİ 418

Mohammad Essa Mesba

AFGANİSTAN VE BÜYÜK İPEK YOLUNUN TEKRAR
CANLANDIRILMASI 419

Şafkat Alı Çima

BÜYÜK İPEK YOLU İŞBİRLİĞİ 420

Yagmur Nuriyev

MODERN DİPLOMASİ VE ULUSLARARASI SÖZLEŞMELER 421

Yazdursyn Gurbannazarova

ULUSLARARASI HUKUKUN KABUL EDİLMESİNDE TÜRKMEN
DİPLOMASİSİNİN ÖNEMİ 422

Jumamyrat Gurbangeldiyev

TRANS ASYA ANAYOLU-BÜYÜK İPEK YOLUNUN ÇELİK ÖRNEĞİ 423

Övez Gündoğdıyev

PERS VE ÇİN İLİŞKİLERİ (BÜYÜK İPEK YOLU VE DİPLOMASİ) 424

Yollı Övlyagulyev

SAYGİDEĞER DEVLET BAŞKANIMIZ GURBANGULİ
BERDİMUHAMEDOV İSTİKRAR ÜLKENİN MUTLULUK DÖNEMİNİN
BÜYÜK ŞAHSİYETİDİR 425

Orazpolat Ekayev

SULTAN SANCAR DÖNEMİNDE SELÇUK TÜRKMENLERİ DEVLETİNİN
DIŞ SİYASETİ..... 426

Atageldi Baylyev

TÜRKMEN DİPLOMASİNİN REFAH SEVERLİKLİ KARAKTERİNİN
TARİHİ TEMELLERİ 427

Vepa Bayramov

TÜRKMEN DİPLOMASİSİNİN BÖLGESEL İŞBİRLİĞİNİ VE GÜVENLİĞİ
TEMİN ETMEYE YÖNLENDİRİLEN DIŞ SİYASETİ DALI 428

Bahar Hocagulyeva

BÜYÜK İPEK YOLU VE TÜRKMEN-RUS İLİŞKİLERİ 429

Yazmuhammet Yazmuhammedov

BÜYÜK İPEK YOLU DÜNYA HALKLARINI YAKINLAŞTIRAN YOLDUR430

Parahat Durdiyev

UYUŞTURUCUYLA MÜCADELEDE TÜRKMENİSTAN ULUSLARARASI
İŞBİRLİĞİNİN HUKUK TEMELLERİ VE MİLLİ KANUNCULUĞU 431

Gülşirin Miradova, Bayramgeldi Annagılıcov

X ASIR ARAP GEZGİNLERİNİN ESERLERİNDE MERV TİCARET
YOLLARININ KAVŞAĞINDA 432

Gılıçmuhammet Corayev

BÜYÜK İPEK YOLU DALINDAKİ İŞBİRLİĞİ TEMİN ETMEDE
TÜRKMENİSTAN ENERJİ DİPLOMASİSİNİN YERİ 433

Ayna Annamammedova

ORTA ASIR KERVAN YOLLARININ DİPLOMASİSİ 434

Atamirat Taylyev

TÜRKMENİSTAN MİLLİ HUKUK DALINDA ULUSLARARASI
İNSANLIK HUKUKUNUN GELİŞMESİ 435

Sülgüncemal Orazova

İNGİLİZ GEZGİNLERİ TÜRKMEN TOPRAĞINDA 436

Ecegül Hocamedova, Namatilla Amanlyev

PERS DEVLETİ BÜYÜK İPEK YOLUNUN ÜZERİNDE 437

Kasım Gayypov

SELÇUKLAR DÖNEMİ DİPLOMATİK PROTOKOL KURALLARI
ÖZELLİKLERİ 438

Hoşgeldi Yomutbayev

DİPLOMATİK İŞİN ULUSLARARASI HUKUK TEMELLERİ 439

Dövletgeldi Seyidov, Mive Seyidova

IRAK SELÇUK TÜRKMEN DEVLETİ DÖNEMİNDE DİPLOMATİK
İLİŞKİLER VE TRANSİT YOLLARI 440

II BÖLÜM
BÜYÜK İPEK YOLUNUN GÜNÜMÜZ
ŞARTLARINDA TEKRAR CANLANDIRILMASI

Selcuk Çolakoglu	
DOĞU ASYA VE MERKEZİ ASYA	441
Bayram Sinkaya	
İRAN, ORTA ASYA VE BÜYÜK İPEK YOLU	442
Jibek Sızdıkova	
XIX ASIRDA BÜYÜK İPEK YOLUNUN ORTA ASYA'DAKİ YOLUNUN CANLANDIRMA GİRİŞİMİ	442
Din Syaosin	
ÇİN VE YENİ İPEK YOLU	443
Gao Fei	
ÇİN VE BÜYÜK İPEK YOLUNUN TEKRAR CANLANDIRILMASI	444
Ha Çjenhua	
ÇİN VE BÜYÜK İPEK YOLU	445
Soltan Pirmuhammedov	
TÜRKMEN DİPLOMASİSİNİN MODERN DALLARI	446
Atacan Barinov	
BÜYÜK İPEK YOLUNUN TEKRAR CANLANDIRILMASI İNSANLIK BİRLİĞİNİN OLUŞTURULMASINDA ÖNEMLİ BİR GÖREVDİR	448
Agamamet Yazmıradov	
BÜYÜK İPEK YOLU DÜNYA DİLLERİNİ ZENGİNLEŞTİREN YOLDUR	449
Allaberdi Orazov	
TÜRKMENİSTAN BÜYÜK İPEK YOLUNUN TEKRAR CANLANDIRILMASININ GİRİŞİMCİSİDİR	449
Aynazar Nazarov	
TÜRKMENİSTAN ARAÇ SİSTEMİ-BÜYÜK İPEK YOLUNUN TEKRAR CANLANDIRILMASI	451
Tazegül Mamedaliyeva	
BÜYÜK İPEK YOLU VE ULUSLARARASI HUKUKUN YERİNE GETİRİLMESİ	451
İtalmaz Saparhyev	
BÜYÜK DOĞAL GAZ HATLARI OLUŞTURULUYOR	452
Agacan Atayev	
BÜYÜK İPEK YOLU-HALKLARIN İŞBİRLİĞİ YOLUDUR	453
Yusup Berdiyev	
ESKİ HUNLAR VE BÜYÜK İPEK YOLUNUN OLUŞMASI	455
Jahan Saparova	
BÜYÜK İPEK YOLU HALKLARI BİRLEŞTİREN KÖPRÜDÜR	456

Ogulcan Aynazarova

İSTİKRAR ÜLKENİN MUTLULUK DÖNEMİNDE BÜYÜK İPEK
YOLUNUN TEKRAR CANLANDIRILMASI 457

Taçnabat Paytkova

TÜRKMENİSTAN'DA BÜYÜK İPEK YOLUNUN CANLANDIRILMASININ
HALKLARIN SOSYAL-EKONOMİ DURUMUNUN GELİŞMESİNDEKİ
ETKİSİ 458

Gurbangül Orazova

BÜYÜK İPEK YOLUNUN TEKRAR CANLANDIRILMASININ ÖNEMİ 459

Ayna Satgeldiyeva

BÜYÜK İPEK YOLUNUN TEKRAR CANLANDIRILMASINDA ZAKASPI
DEMİRYOLUNUN ÖNEMİ 460

Başım Saparov

ÇALIŞMANIN ÇİFT TARAFLI İLİŞKİLERİ VE BÜYÜK İPEK YOLU... 461

Kümüş Haydarova

BAĞIMSIZ TARAFSIZ TÜRKMENİSTAN'IN GENÇLER SİYASETİ VE
DİPLOMASİSİ 462

Yanıl Mammedova, Gurbangeldi Aşirov

BÜYÜK İPEK YOLUNUN TEKRAR CANLANDIRILMASINDA
BANKALARIN ÖNEMİ 463

Çarımhammet Atdayev

MUTLULUK DÖNEMİNDE BÜYÜK İPEK YOLUNUN
CANLANDIRILMASINDA TÜRKMEN-ÇİN İLİŞKİLERİNİN ÖNEMİ . 464

Tirkeş Amanmammedov

TURİZMİ GELİŞTİRMEKTE ÜLKEMİZİN JEOSİYASİ KONUNUN ÖNEMİ 465

III BÖLÜM

BÜYÜK İPEK YOLU VE TİCARET-EKONOMİ İLİŞKİLERİ

Albert Burhanov

TÜRKMENİSTAN VE TATARİSTAN BÜYÜK İPEK YOLU SİSTEMİNDE 466

Sureyya Yigit

TÜRKMENİSTAN ENERJİ SEKTÖRÜNDEKİ İŞBİRLİĞİ 468

Aleksan Akopyan

PERS'TEN PONT'A DOĞRU YOLLARDA ESKİ ARNAVUTLUK'UN
KURA KIYISI ŞEHİRLERİ 469

Abdukahor Saidov

MAHMUT İBN VALİ'NİN MERV VE SARAHS HAKKINDAKİ BİLGİLERİ 470

Osava Takaşi

BATI TÜRK KAĞANLIĞINDA SOGDILI TÜCCARLARININ DİPLOMATİK
ÇALIŞMALARI 471

Malhaz Datukışvili, Guram Lortkipanidze GÜRCİSTAN, ROMA DÜNYASI (PAX ROMANA), BÜYÜK İPEK YOLU M. S. I-III ASIRLARINDA	472
Ali Binyaz İRAN VE ORTA ASYA'NIN EKONOMİK GELİŞMESİNİN ÇİFT TARAFLI ETKİLİ ÇOK SAYILI KAVŞAĞINDA	473
Abdullah Portakal GEÇMİŞTEN GELECEĞE UZAYAN İPEK YOLUNUN ÖNEMİ VE ULUSLARARASI TİCARETE ETKİSİ	474
Han-Durdı Gurbanov BÜYÜK İPEK YOLU VE TÜRKMENLERİN ORTA ASIR DEVLETLERİ	475
Mırat Hocagulyev ULUSLARARASI İŞBİRLİĞİNDE TURİZMİN VE TİCARETİN ÖNEMİ (MERV TARİHİNİ ÖRNEĞİNDE)	476
Mati Annanurov İPEKÇİLİK VE ULUSLARARASI TİCARETİ	477
Şirin Gılıçmedova KERVAN YOLLARI ÜZERİNDEKİ KERVANSARAYLARI	478
Cennet Rahmanova BÜYÜK İPEK YOLU BÖLGEDEKİ DEVLETLERİN İSTİKRAR GELİŞMESİNE YARDIM EDEN İŞBİRLİĞİ	479
Ogultagan Geldinyazova, Serdar Atdayev MERV İPEK YOLU ÜZERİNDE: TİCARİ VE MEDENİ İLİŞKİLER	480
Şabanalı Cumayev, Bağtıgül Mammedova BÜYÜK İPEK YOLU VE EKONOMİ	481
Bayrammırat Baymıradov, Kakacan Canbekov TARİHİ KAYNAKLARDA ERKEN ORTA ASIR KERVAN-TİCARET YOLLARININ BEYANI	482
Recepgulı Annagurbanov, Çarigulı Cumayev BÜYÜK İPEK YOLUNUN KUZEY DALINDA TİCARETİN GELİŞMESİNDE GARLIKLARIN ÖNEMİ	483
Akmırat Övezov, Altın Hıdırova BÜYÜK İPEK YOLU TARİHİNDEN	484
Cahan Hudaygulhyeva BÜYÜ İPEK YOLU ÜZERİNDEKİ ŞEHİRLER	485
Annacahan Nobatova X-XII ASIRLARDA BÜYÜK İPEK YOLU ÜZERİNDEKİ KERVANSARAYLAR VE ONLARIN ÖNEMİ	486
Gülşirin Atayeva BÜYÜK İPEK YOLU DALLARI	487

Gurbangeldi Muhammedov

GARAMANLI BEYLİĞİ TİCARET YOLLARININ KAVŞAĞINDA 488

Orazgeldi Aşirov

SULTAN MAHMUT GAZNELİ DÖNEMİNDE TİCARET-EKONOMİ
İLİŞKİLER 489

Şirin Hallıyeva

BÜYÜK İPEK YOLU VE MODERN TEKNOLOJİNİN YAYILMASI 490

Serdar Agayev

TÜRKMEN-ÇİN EKONOMİK İLİŞKİLERİNDE KÜÇÜK VE BÜYÜK
İŞLETMELERİN ÖNEMİ 490

Mahricemal Gurbanova

TÜRKMEN HALKININ İPEKÇİLİK SANATININ ESKİ DÖNEMİ 492

Maya Babayeva

GÜZEL KOKULU PARFÜMLER BÜYÜK İPEK YOLU ÜZERİNDEKİ
OLAĞANÜSTÜ MALZEMELERİN BİRİ 493

IV BÖLÜM

BÜYÜK İPEK YOLU VE AVRASYA KITASINDA KÜLTÜRLERİN VE UYGARLIKLARIN ZENGİNLEŞMESİ

Joze Fransisko Pavia

BÜYÜK İPEK YOLUNUN MEDENİ GÖRÜNÜŞLERİ VE AVRASYA
UYGARLIĞI 494

Maya Klıçeva

RUSYA DIŞIŞLERİ BAKANLIĞI MOSKOVA DEVLET ULUSLARARASI
İLİŞKİLER ENSTİTÜSÜ VE TDİM ULUSLARARASI İLİŞKİLER
ENSTİTÜSÜ ARASINDAKİ İŞBİRLİĞİNİN GELECEĞİ 495

Oku Massahiro

TÜRKMENİSTAN İLE JAPONYA ARASINDAKİ EĞİTİM İŞBİRLİĞİNİN
GELİŞMESİ 496

Tim Vilyams

TÜCCARLARIN, DİPLOMATLARIN VE SÜRGÜN EDİLEN İNSANLARIN
ESKİ İPEK YOLU ÜZERİNDEKİ BAĞLANTILARIN KARMAŞIKLIĞI:
YENİ BİRLİĞİ OLUŞTURMAK 497

Svetlozar Kovaçev

BÜYÜK İPEK YOLU VE AVRASYA'DA KÜLTÜRÜN VE UYGARLIĞIN
ZENGİNLEŞMESİ 497

Ahatmırat Nuvvayev

SANAT-HALKLARI VE KÜLTÜRLERİ YAKINLAŞTIRAN YOL 498

Nuryagdı Yağşımırado

BÜYÜK İPEK YOLU VE TÜRKMEN OYMA SANATI 499

Mirat Penciyev	
BÜYÜK İPEK YOLUNUN TARİHİ İPEKÇİLİK DİL BİLİMİ ÖRNEĞİNDE	500
Meretgul Övliyagulyev, Güçmırat Soltanmıradov	
BÜYÜK İPEK YOLUNUN GÜVENLİĞİ	501
Hocanepes Annanepesov	
TIP BİLİMİNİN ULUSLARARASI İŞBİRLİĞİNDEKİ ÖNEMİ	502
Açıldurdu Taganov, Lola Yağmırova	
BÜYÜK İPEK YOLU VE PAZIRIK KÜLTÜRÜ	503
Amangül Garriyeva	
TÜRKMEN DESTANI “GÖROĞLI’NI” DÜNYAYA YAYMADA RUS DİPLOMASİSİNİN ÖNEMİ	504
Gurbancemal İlyasova	
IRAK TÜRKMENLERİ VE ONLARIN FOLKLOR MİRASI	505
Maral Taganova	
BÜYÜK İPEK YOLUNUN TARİHİ-DİLLERDE	506
Serdar Atayev	
TÜRKMENİSTAN’IN ULUSLARARASI İLİŞKİLERİ DOĞU ÜLKELERİNİN BASININDA	507
Acap Bayrıyeva	
TÜRKMEN HALILARI VE BÜYÜK İPEK YOLU	508
Arslangulı Kazıgulyev	
KÜRESELLEŞME ŞARTLARINDA ULUSLARARASI TİCARETİNDE BİLİMSEL-TEKNİK GELİŞMENİN ÖNEMİ	509
Paşşagulı Garayev	
BÜYÜK İPEK YOLU FOLKLOR-RENGARTENİN GEZİSİ ÜZERİNDE	510
Cumagözel Allayarova	
TARİHİ KAYNAKLARDA KÖNEÜRGENÇ ŞADEVLETİ EKONOMİSİNDE BÜYÜK İPEK YOLUNUN ÖNEMİ HAKKINDA	511
Kemal Atayev	
XIX ASIRDA TÜRKMEN KÜLTÜRÜNÜ DÜNYAYA YAYMAKTA BÜYÜK İPEK YOLUNUN ÖNEMİ	512
Aygül Azımova	
BÜYÜK İPEK YOLUNUN TEKRAR CANLANDIRILMASINDA DİLİN ÖNEMİ	513
Cennet Allaberdiyeva	
XIV-XV ASIRLARDA TÜRKMEN-ERMENİ KÜLTÜR İLİŞKİLERİ	514
Gülalek Keroghlyeva, Ceren Hümmedova	
PRATİK OYMA SANATININ AVRASYA KITASINDA YAYILMASINDA BÜYÜK İPEK YOLUNUN ÖNEMİ	515
Atageldi Musyev	
KÖNEÜRGENÇ BÜYÜK İPEK YOLU KAVŞAĞINDA	516

Vepa İlmiradov

PROFESYONEL DİPLOMASİDE KÜLTÜRLERİN UYGUN FAALİYETE
DAYANMANIN ÖNEMİ 517

Leyli Sapargeldiyeva

BÜYÜK İPEK YOLUNUN TÜRKMEN MÜZİK SANATININ
GELİŞMESİNDEKİ ETKİSİ 518

Şemşat Atacanova

BAĞIMSIZ TÜRKMENİSTAN'IN KÜLTÜR HAKKINDAKİ İŞBİRLİĞİ DIŞ
SİYASETİN ÖNEMLİ DALIDIR 519

Kakabay Amanmiradov

MUHAMMET BAYRAM HANIN MOĞOL-SEFEVİ SİYASİ-DİPLOMATİK
İLİŞKİLERİNDEKİ HİZMETLERİ..... 520

Geldimrat Muhammedov

BÜYÜK İPEK YOLU ÜZERİNDE TÜRKMEN-HİNDİ TARİHİ İLİŞKİLERİ 521

BEÝIK ÝÜPEK ÝOLUNYŇ UGRUNDAKY DIPLOMATIÝA: TARYHDAN GELJEGE

Halkara ylmy maslahatyň nutuklarynyň gysgaça beýany

Redaktor	<i>N. Kakalyýewa</i>
Teh. redaktor	<i>T. Aslanowa</i>
Kompýuter bezegi	<i>Ý. Peskowa</i>

Çap etmäge rugsat edildi 12.03.2014.
A-74568. Ölçeği 70x100^{1/16}. Ofset kagyzy. Edebi garnitura.
Ofset çap ediliş usuly. Çap listi 34,75. Hasap-neşir listi 23,9.
Neşir № 18.

Türkmenistanyň Ylymlar akademiýasynyň “Ylym” neşirýaty.
744000. Aşgabat, Türkmenbaşy şaýoly, 18.